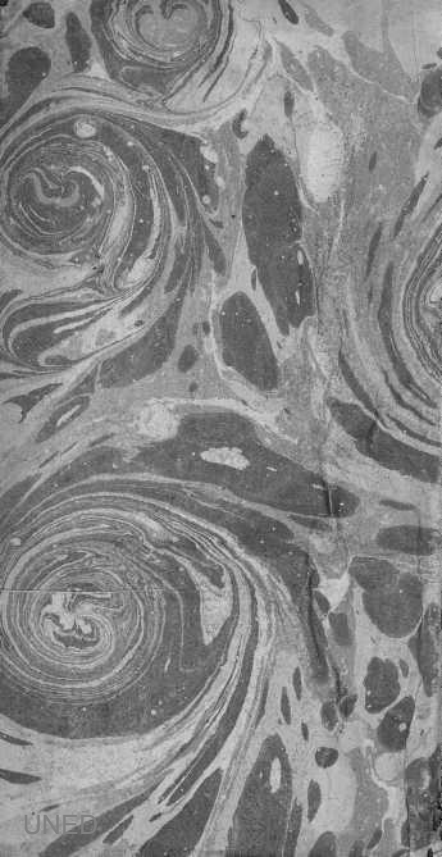

UNED

UNED

UNED

20

114

Filología

F.A. 103

K 0000 15 33364

UNED

R. 49247

DES. ERASMI ROTERODAMI

COLLOQUIA,

*ex doctorum Virorum emendatione,
cum notis selectis.*

AMSTELÆDAMI
apud JAC. à WETSTEIN 1754.

UNED 2011 B. Cabreira

CATALOGUS
AUCTORUM,

Hac ipsa forma, maximam partem

A.

J. WETSTENIO

Typis mandatorum.

AUSONIUS.
CÆSARIS COMMENTARII.
CORNELIUS NEPOS.
CURTIUS.
EPICTETI ENCHIRIDIUM.
ERASMI COLLOQUIA.
FLORUS.
HORATIUS.
JUSTINUS.
JUVENALIS & PERSIUS.
OVIDII OPERA.
PLAUTI COMOEDIÆ.
SALLUSTIUS.
TACITI OPERA.
TERENTII COMOEDIÆ.
VALERIUS MAXIMUS.
VIRGILIUS.

UNIVERSITY OF TORONTO

DE 30

DES. ERASMUS ROTEROD.

OPTIMÆ SPEI PUERO

JOHANNI ERASMIO

FROBENIO

S. D.

Vicit libellus tibi dicatus expectationem nostram, Erasmi mellitissime: tuum erit videre, ne fallas expectationem nostram. Ille sic adamatur, sic rapitur, sic teritur manibus studiosæ juventutis, ut & patri tuo fuerit subinde typis excudendus, & mihi novis accessionibus identidem locuplerandus. Diccas & illum * *E' εὐσμου* quempiam esse, deliciasque Musarum sacra colentium. Quo magis adnitendum erit, ut tu quoque sis, quod diceris, hoc est, ut literis & morum probitate sis omnibus bonis charissimus. Vehementer autem pudendum fuerit, si, cum tam multos hic libellus & Latiniore reddiderit, & meliores, tu commiseris, ut ad te ipsum non redierit eadem utilitas, quæ per te pervenerit ad omnes. Cumque tam multi sint adolescentes, qui tibi nomine Colloquiorum gratias agunt; nonne merito censeatur absurdum, si tua culpa factum videatur, quominus mihi possis eodem nomine gratias agere? Accrevit libellus ad justam voluminis magnitudinem. Tibi quoque conandum est,

A 2

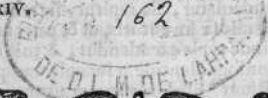
ut,

* *E' εὐσμου*] Hoc est, amabilem: simul allusum ad nomen auctoris.

DEDICATIO.

ut, quantum accrescit ætas, tantum accedat
 & honestæ eruditioni & morum integritati.
 Sustines non vulgarem expectationem: cui
 respondere necessarium, vincere pulcherri-
 mum fuerit: certe fallere sine summo dede-
 core non potes. Nec hoc dico, quod hacten-
 us pœniteat profectus tui, sed ut currenti
 calcar addam, quo curras alacrius: præsertim
 cum eam ætatem ingressus sis, qua non alia
 continget felicior, ad imbibenda literarum
 ac pietatis semina. Fac igitur, ut hæc collo-
 quia vere tua dici possint. Dominus Jesus ser-
 vet istam ætatem tuam puram ab omnibus
 inquinamentis, semperque ad meliora pro-
 vehat. Vale. Basilea Kalend. August. Anno
 MDXXIV.

162

V I T A
E R A S M I,
ERASMO AUCTORE.

Natus Roterodami vigilia Simonis & Judæ,
circa annum 67. supra millesimum quadrin-
gentesimum. Mater dicta est Margareta, medi-
ci cujusdam Petri filia, è Septimontio, vulgo Se-
venbergen, oriunda. Fratres illius duos Dordraci,
pene nonagenarios, vidit. Pater dictus est Ger-
ardus. Is cum dicta Margareta, spe conjugii
(& sunt, qui intercessisse verba dicunt) vixit.
Eam rem indigne tulerunt & parentes Gerardi
& fratres. Pater erat Helias, mater Catharina.
Uterque pervenit ad extremam senectutem: Ca-
tharina pene usque ad nonagesimum quintum an-
num. Fratres erant decem, nulla soror ex eodem
patre & matre; omnes conjugati, excepto uno.
Gerardus erat natu minimus. Visum est omnibus,
ut ex tanto numero unus Deo consecraretur (nostri
affectus senum) & fratres volvebant rem animo.
Scilicet sic fore, apud quem convivarentur. Ge-
rardus videns, se modis omnibus excludi à matri-
monio, magno consensu omnium, fecit, quod so-
lent deplorati: clam fugit, & ex itinere misit pa-
rentibus & fratribus epistolam, cum manu ma-
num complexa, additò elogio, valete, nunquam
vos videbo. Interim relicta est sperata conjux

VITA ERASMI.

gravida: Puer alitus est apud aviam. Gerardus Romam se contulit. Illic scribendo (nam tum nondum ars typographorum erat) rem affatim paravit. Erat autem manu felicissima, vixitque juveniliter. Mox applicuit animum ad honesta studia. Græcæ & Latine pulchre calluit. Quin & in Jurisperitia non vulgariter profecerat. Nam Roma tum doctis viris mire floruit. Audivit Guarinum. Omnes autores sua manu descripserat: Parentes, ubi resciverunt esse Romæ, scripserunt, puellam (cujus matrimonium ambierat) esse vita functam. Id ille credens, præ mœrore factus est presbyter, totumque animum ad religionem applicuit. Reversus domum, comperit fraudem: nec illa tamen unquam post nubere voluit, nec ille unquam post sollicitavit eam. Puerum autem curavit liberaliter educandum, vixque quatuor annos egressum, in ludum litterarium misit. Ac primis annis, minimum in literis illis profecit inamœnis, quibus natus non erat. Ubi nonum ageret annum, misit Daventriam. Mater sequuta est, custos & curatrix teneræ ætatis. Eas schola tunc adhuc erat barbara. Prælegebatur * Pater meus: exigebantur tempora. Prælegebatur Ebrardus & Johannes de Garlandia: nisi quod Alexander Hegius & Zinthius ceperant aliquid melioris litteraturæ invehere. Tandem ex pueris collusoribus, qui grandiores nati audiebant Zinthium, primum cepit odorem melioris litteraturæ. Post aliquoties audivit Hegium, sed non nisi diebus festis, quibus legebat omnibus. Hic pervenit ad classem tertiam. Tum pestis ibi vehementer sæviens, sustulit matrem, relicto filio, jam annum decimum tertium agente.

* Pater meus] Ita incipit libellus quidam Grammaticus, illo ævo in scholis prælegi solitus, qui MS. existit in Bibliotheca Boxhorniana. Vide Vitam Erasmi, & epistolas à P. Scriverio editas se brevi auctiores publicandas.

agente. Quum pestis indies magis incrudesceret, tota domo, in qua agebat, desolata, reversus est in patriam. Gerardus accepto tristi nuntio, coepit agrotare, ac paulo post mortuus est. Uterque decessit, non multo supra annum quadragesimum. Tres tutores instituit, quos habebat fideissimos; quorum precipuus erat Petrus Winckel, tum ludi litterarii magister Gouda. Legavit rem mediocrem, si tutores bona fide administrassent. Ita Buscumducis ablegatus est, quum jam satis maturus esset Academia. Verum illi Academiam metuebant, quod alere religioni statuissent puerum. Illic vixit (hoc est perdidit) annos ferme tres: in edibus Fratrum, ut vocant, in quibus tum docebat Romboldus, qui mire adamabat ingenium pueri. Qui et sollicitare illum coepit, ut suo gregi accederet. Puer inscitiam aetatis excusabat. Hic exorta peste, quum diu laborasset febris quartana, ad tutores reversus est, jam stilo quoque satis prompto, ex aliquot autoribus bonis formato. Unus tutor perierat peste: ceteri duo re non admodum bene gesta, agere de monasterio coeperunt. Adolescens languens febre, quae supra annum illum tenuerat, non à pietate abhorrebat, ceterum à monasterio abhorrebat. Itaque diem ad cogitandum sumit. Interim tutor subornat, qui pelliciant, qui minitentur, qui imbecillum animum perpellant. Atque interea locum in monasterio Canonicorum repererat, qui vulgo Regulares dicuntur, in Collegio, quod est juxta Delft, dicto Syon, quae Domus est principalis ejus Capituli. Ubi dies venisset respondendi, respondit prudenter adolescens, se nondum, neque quid esset mundus scire, neque quid esset monasterium, neque quid esset ipse. Proinde videri consultius, ut adhuc annos aliquot in scholis ageret, donec sibi notior esset. Haec quum videret constanter ab adolescente dici, statim infremuit Petrus Winckel. En ego, inquit,

frustra laboravi, qui talem locum tibi magnis precibus pararam, tu nebulo es, spiritum bonum non habes. Abdico tutelam meam. Vide, unde alaris. Adolescens respondit, se accipere abdicationem, & ea esse etate, ut non opus tutoribus esset. Ubi videt, se minis nihil proficere, subornat fratrem, qui & ipse tutor erat, negotiatorem. Is blanditiis agit. Accedunt instigatores undique. Habebat sodalem, qui prodidit amicum: & urgebat febris; nec tamen arridebat monasterium. Donec forte fortuna monasterium ejusdem ordinis in Emaus, sive Steyn, juxta Goudam viseret. Ibi repperit Cornelium, quem Daventria sodalem in eodem cubiculo habuerat. Is nondum sacrum illum cultum acceperat. Viderat Italiam, sed parum doctus redierat. Hic suum agens negotium, coepit mira eloquentia depingere vitæ genus sanctissimum: copiam librorum, otium, tranquillitatem, sodalitatem angelicam. Alii alliciebant, alii propellebant. Onerabat febris. Hunc delegit locum, fastidito altero. Lætabatur interim, donec haberet sacram vestem. Interea, tamen si adolescens sensit suo proposito quam non omnia illic responderent, tamen totum illum gregem excitavit ad studia. Parantem abire ante professionem, partim pudor humanus, partim mina, partim necessitas coërcuit. Professus est. Tandem per occasionem Episcopo Cameracensi Henrico à Bergis innotuit. Is Cardinalitium galerum sperabat & quem & impetrasset, nisi presentes defuissent nummi. Ad hoc iter optabat hominem Latine doctum. Itaque per hunc evocatus est cum auctoritate Episcopi Trajectensis: quæ sola sufficiebat. Auctoritatem tamen Prioris & Generalis adjunxit. Concessit in familiam Episcopi, servato tamen habitu. Quum Episcopus esset destitutus spe galeri, sentiretque illum in amore parum constantem erga omnes, id egit, ut Luteti-

om studiorum mitteretur gratia. Promissum est stipendium annuum. Nihil missum est. Sic solent principes. Illic in Collegio Montis acuti, ex putridis ovis & cubiculo infecto morbum concepit. Itaque ad Episcopum rediit. Acceptus est honorifice. Recreatus est à morbo Bergis. Revisit Hollandiam hoc animo, ut maneret apud suos. Sed ipsis ultro hortantibus, Lutetiam rediit. Ubi destitutus auxilio Mecenatis, vixit verius, quam studuit, & ob pestilentiam, ibi multis annis perpetuam, per singulos annos redeundum erat in patriam. Tandem, ubi totum annum saeviret pestis, Lovanium commigrare coactus est. Ante inviserat Angliam in gratiam Montigii, tunc discipuli, nunc Mecenatis; sed amici verius, quam benigni. Id temporis omnium bonorum apud Anglos benevolentiam sibi conciliavit; ob id præsertim, quod profecturus in Galliam, spoliatus in littore Dovariensi, non solum non ultus injuriam esset, sed mox libellum in laudem regis totiusque Angliæ edidisset. Tandem è Gallia magnis promissis in Angliam revocatus est. Quo tempore amicitia Archiepiscopi Cantuariensis auctus est. Ubi promissa non responderent, petiit Italiam; cujus adeunda desiderio semper arserat. Egit paulo plus, quam annum Bononiæ. Inde Venetias se contulit, ediditque Adagia. Inde Patavium, ubi hybernavit. Mox Romam, quo jam fama celebris ac plausibilis præcesserat. Raphaëli Cardinali S Georgii præcipue charus fuit. Non defuisset ampla fortuna, nisi mortuo Rege Henrico Septimo, & successore Octavo, amicorum literis amplissima pollicentibus in Angliam revocatus esset. Illic reliquum ætatis peragere decreverat. Verum, ubi ne tum quidem præstarentur promissa, in Brabantiam se subduxit: invitatus in aulam Caroli Cesaris, cui consiliarius factus est, opera Joannis Silvagii Cancellarii magni. Mutati cultus ratio-

VITA ERASMI.

nam reddit in libello primo, quo respondit Leicis. Valetudo semper fuit tenera, unde crebro tentabatur febribus; praesertim in quadragesima, ob piscium esum, quorum solo odore solebat offendi. Ingenium erat simplex, adeo abhorrens à mendacio, ut puellus etiam odisset pueros mentientes. Et senex ad illorum aspectum, etiam corpore commoveretur: Linguae inter amicos liberioris, nonnunquam plus quam sat esset. Et saepe falsus, amicis tamen diffidere non poterat. Nec putidulus erat. Neque quicquam unquam scripsit, quod ipsi placeret. Ac ne facie quidem propria delectabatur, vixque extortum est amicorum precibus, ut se pingi pateretur. Dignitatum ac divitiarum perpetuus contemptor fuit, neque quicquam prius otio ac libertate habuit. Candidus alienae doctrinae aestimator, fautorque ingeniorum unicus, si fortuna suppetisset. In provehendis bonis literis nemo magis profecit, gravemque ob hanc rem invidiam sustinuit à barbaris. Usque ad annum quinquagesimum, nec impetivi quenkam, nec impetitus est à quoquam stilo. Idque habebat sibi propositum, omnino stilum incruentum servare. A Fabro primum est impetitus. Nam Dorpiana orsa suppressa sunt. In respondendo semper civilis erat. Lutherana Tragedia, intolerabili illum oneravit invidia. Discerptus est ab utraque parte, dum utrique studet consulere.

BIBLIOTECA

DE

D. LUIS MARIANO DE LAHNA

DES. ERASMI ROT.
COLLOQUIA
FAMILIARIA.

In primo Congressu.

Non temere docet quidam, ut salutemus libenter. Comis enim & blanda salutatio sæpe conciliat amicitiam, inimicitiam diluit; certe mutuam benevolentiam alit augetque. Quidam usque adeo (a) Demæ sunt, ingenioque agresti, ut vix salutati resalutent.

Nonnullis hoc vitii conciliavit educatio verius, quam natura.

Urbanitatis est salutare obvios, aut eos, qui nos adeunt, aut quos adimus ipsi colloquendi gratia. Item operis aliquid agentes, cœnantes, oscitantes, singultientes, sternutantes, tussientes. In ructu crepituve ventris salutare, hominis est plus satis urbani.

Sed incivilius etiam eum salutare, qui reddit urinam, aut alvum exonerat.

Salve pater, salve matercula, salve mi frater, salve præceptor observande, salve multum mi patruæ, salve dulcissime nepos.

Urbanum est, addere cognationis aut affinitatis titulum, nisi cum habent aliquid odii: tum enim præstat abuti minus quidem propriis, sed plausibilibus: Veluti cum novercam salutamus matrem: privignum, filium: vitricum, patrem: fororis maritum, fratrem: fratris uxorem, sororem. Idem in ætatis aut officiorum titulis faciendum. Gratius enim fuerit, si senem, patrem, aut virum eximium salutes, quam ætatis cognomine:

(a) Demæ sunt] *Demæ, Torrentio sive strigidus, durus, difficilis: unde proverbialiter austeros, Demæas vocant.*

mine: etiam si olim honoris causa dicebatur, (a) ὁ γέρον. Salve præfekte, salve tribune. Non autem, salve caligariæ, aut calceariæ. Salve adolescens, salve juvenis. Senes ignotos adolescentulos filiorum cognomento salutant, adolescentes vicissim illos patres aut dominos.

Blandior salutatio inter amantes.

Salve {
 mea Corneliola.
 mea vita.
 mea lux.
 meum delictum.
 meum suavius.
 mel meum.
 mea voluptas unica.
 meum corculum.
 mea spes.
 meum solatium.
 meum decus.

Honoris gratia, aut secus.

Salve herè. Ohe, salve tu quoque bone vir. Salve vir ornatissime, clarissime. Salve etiam atque etiam literarum decus. Salve plurimum amicorum optime. Salve mi Mæcenæ. Salve patronæ singularis. Salve vir spectatissime. Salve unicuique hujus ætatis ornamentum. Salve Germaniæ delictum. Salvete, quotquot estis, una salute omnes. Salvete pariter omnes. Salvete belli hominuli. Salve congerito lepidissime. . Salve vini pernicies. RESP. Salve & tu, gurges, heluoque placentarum. . Salve multum, virtutis omnis antistes. RESP. Salve tantumdem totius probitatis exemplar. . Salve anicula annos nata quindecim. RESP. Salve puella annorum octoginta. . Bene sit tibi cum tuo calvitio. RESP. Bene tibi cum lacero naso. Ut salutaris, ita resalutaberis. Si male dixeris, pejus audies. . Salve iterum atque iterum. RESP. Et tu salve perpetuum. . Salve plus millies. RESP. Equidem malim salvere semel. . Salve quantum vis. RESP. Et tu

(a) ὁ γέρον] Id est, ὁ senex, quod apud Homerum nusquam non obvium. Hinc & Senatores Lacedæmonenses, γέροντες.

tu quantum mereris. . Salvere te jubeo. RESP. Quid, si nolim? Equidem ægrotare malim, quam tua salute salvere.

Salva sit tua $\left\{ \begin{array}{l} \text{Sanctitas.} \\ \text{Amplitudo.} \\ \text{Celsitudo.} \\ \text{Majestas.} \\ \text{Beatitudo.} \\ \text{Sublimitas.} \end{array} \right\} \text{magis vulgo recepta}$
 $\left. \right\} \text{sunt, quam probata}$
 $\left. \right\} \text{doctis.}$

In tertia persona.

Sapidus Erasmo suo salutem dicit.

Sapidus Beatum suum plurima salute impartit.

Alia Forma.

Salvus sis Crito. Bene tibi sit vir optime. RESP. Et tibi melius. Pax tibi frater: Christiana salutationis est, à Judæis profecta, neque tamen repudianda. Similis est, Bona vita. . Ave præceptor. RESP. Equidem (a) malim habere, quam avere. (b) χαίρω. RESP. Memento, te Basileæ esse, non Athenis. RESP. Cur tu igitur audes Romane loqui, quum Romæ non sis?

Bene precandi Formule.

Et bene precari, salutationis genus est.

Gravida.

Faxit Deus, ut feliciter parias: ut maritum pulchra prole facias parentem. Faxit illa virgo mater, ut feliciter fias mater. Precor, ut hic tumor uteri feliciter subsidat. Velint superi, ut non majore molestia elabatur, quam illapsum est, quicquid hoc est oneris, quod gestas. Donet tibi Deus felix puerperium.

Convivis.

Sit felix convivium. Bene sit universo cœtus.

Pre-

(a) Malim habere, quam avere] *focus ex ambigua significatione, nam & id ipsum cupere significat.*

(b) Χαίρω.] *Imperativus à χαίρω, gaudeo, delector: aliquando est salutantis, aliquando valedicentis.*

Precor omnia læta vobis omnibus.

Deus bene fortunet vestram convivium.

Sternutanti.

Sit faustum ac felix. Servet te Deus. Sit salu-
ferum. Bene vertat Deus.

Auspicanti quippiam.

Sit felix & faustum reipub. Bono sit omnibus,
quod instituis. Bene vertat, quod agis. Bene
fortunet Deus tuos labores. Faveant superi tuis
conatibus. Quæso, ut, quod instituisti, supe-
ris bene fortunantibus, feliciter absolvas. Bene
fortunet Christus opt. max., quod in manibus est.
Feliciter cedat, quod instituisti. Feliciter exeat,
quod aggressus es. Rem sanctam aggressus es, pre-
cor, ut felix sit exitus, ac prosperam numen as-
piret pulcherrimis cæptis. Christus bene cæpta
secundet. Prospere succedat, quod auspicatus es.
Deum opt. maximumque precor, ut illud con-
siliium, quam est honestum, tam sit & felix. Bonis
avibus cæpta res melioribus exeat. Precor, ut bo-
nis avibus Italiam adeas, melioribus redeas. Op-
to tibi felicem cursum, & recursum feliciorum.
Faxit Deus, ut itinere hoc feliciter peracto, bre-
vi tibi prosperum reditum gratulemur. Contingat
tibi feliciter & navigare, & renavigare. Sit iter
lærum, reditus lætior. Utinam ista profectio tibi
succedat ex animi tui sententia! Utinam tibi tam
jucunda sit ista profectio, quam nobis erit inter-
rim molestum tui desiderium! Bonis auspiciis sol-
vas ancoram. Precor, ut ex utriusque votis suc-
cedat hoc iter. Precor, ut hic contractus com-
modo, bonoque sit utrisque. Precor, ut hoc ma-
trimonium voluptati sit omnibus nobis. Sospi-
tet te Jesus opt. max. Superi propitii te nobis incolumem
restituunt. Servet te Deus animæ dimidium
meæ. Opto tibi reditum incolumem. Precor, ut
hic annus tibi lætis auspiciis ineat, lætioribus
procedat, lætissimis exeat, ac sæpius recurrat
semper felicior. *RESP.* At ego vicissim tibi multa
secula felicissima precor, ne tu gratis sis nobis be-
ne precatus. Precor, ut hic dies tibi candidus il-
luserit. Precor, ut hic sol tibi felix surrexerit.

RESP.

RESP. Tantundem tibi reprecor. Sit felix exortus hujus diei, & sit utrique nostram prosperissimus. Opto tibi noctem prosperam pater. Precor tibi noctem placidam. Contingat tibi felix somnus. Det Deus placidam quietem. Det somnum absque somniis. Faxit Deus, ut aut placide dormias, aut feliciter somnies. Sit tibi fausta nox.
 RESP. At ego tibi, quando gaudere soles lucro, pro una fausta mille precor faustissimas.

Vale, in digressu.

Valete omnes. Bene vale. Cara, ut quam rectissime valeas. Valetudinem tuam cura diligenter. Jubeo, te bene valere. Jam me tempus allo vocat, tu valebis. Valetō quam optime. Vale pancratiæ, aut si mavis athleticæ. Vale, ut dignus es. Vale, ut meritis. In hoc biduum valebis. Si me dimittis, valebis in crastinum. Numquid vis? Est aliud, quod me velis? RESP. Nihil, nisi ut prospere valeas. Da operam, ut sis prospera valetudine. Age curam valetudinis tuæ. Habe curam salutis tuæ. Fac, ut proximo congressu te lætum ac nitidum videamus. Jubeo, te curare cuticulam. Cura, ut sit mens sana in corpore sano. Da operam, ut totus valeas, tum corpore, tum animo. RESP. Dabitur quidem opera. Valebis tu quoque. Tibi vicissim precor prosperam valetudinem.

Salutare per alium.

Frobenium jubebis meo nomine salvere plurimum: Erasmiolum item mea causa salutabis diligenter. Tum matri Gertrudi, quam potes officiosissime, ex me salutem dicito. Dic, me omnibus omnia læta precari. Salutabis mihi sodalitatē diligenter. Amicos omnes meis verbis salutato. Uxori salutem ex me annunciabis. Fratri tuo in literis tuis meo nomine salutem adscribes. Mei vice salutabis affinem meum. Num quid tuis mandas per me? RESP. Ut recte valeant. Estne, quod velis ad tuos perferri me nuncio? RESP. Multam salutem omnibus, sed præcipue patri. Sunt, quos per me tuo nomine velis salutatos? RESP. Omnes, qui de me percontabun-

tur. Salutem, quam mihi ab amicis attulisti, illis multo cum fœnore referes. Quorum nomine mihi salutem attulisti, hos omneis mea gratia vicissim salutabis accurate. In amicis salutandis sis, quæso, mihi vicarius. Salutassem generum meum per litteras, sed tu mihi apud illum epistolæ vice fueris. Heus heus, quo properas? RESP. Rectà (a) Lovanium. RESP. Resiste paullisper, est, quod tibi mandem. RESP. Atqui pediti non convenit sarcina. Quid rei est? RESP. Ut Goclenium, Rutgerum, Joannem Campensem, totumque chorum (b) trilinguem mihi salutes. RESP. Si nihil aliud imponis sarcinæ præter salutes, facile perferam. RESP. Atqui ne gratis istud facias, precor, ut tibi quoque eunti ac redeunti salus sit comes.

Reducem quomodo salutare oporteat.

Salvum te advenire, gaudemus. Sospitum adesse, volupe est. Te nobis redditum esse, voluptati est. Gratulamur tibi felicem redditum. Gratia superis, quod nobis incolumis redieris. Quo molestius fuit nobis tui desiderium, hoc redditus conspectus tui jucundior est. Gratulamur & tibi, & nobis, quod vivus ac valens nobis restitutus sis. Hoc redditus tuus est nobis jucundior, quo minus expectatus. RESP. Ego vicissim lætor, quod incolumis vos incolumes offenderim. Quod te salvum repererim, vehementer gaudeo. Non viderer mihi redisse salvus, nisi vos salvos reperissem. Nunc demum mihi videor sospes, cum vos incolumes ac pulchre valentes conspicio.

Percontandi Forma in primo congressu.

GEORGIUS, LIVINUS.

GE. EX qua tandem corte aut cavea nobis ades?

LI. Quid ita? GE. Quia male sagnatus.

Quia macie pelluces totus, ariditate crepitas.

Unde prodis? LI. E collegio Montis acuti.

GE. Ergo ades nobis onustus literis. LI. Imo pediculis.

GE. Pulchre comitatus advenis. LI. Sa-

ne,

(a) Lovanium] *Brabantia urbs.*

(b) Trilinguis] *Qui tribus linguis loquitur.*

ne, nec tutum est, nunc viatorem ire incomitatum. GE. Agnosco sodalitium scholasticum. Eequid novarum rerum adfers è (a) Lutetia? LI. Illud in primis, quod scio, tibi videbitur incredibile: Lutetiæ (b) Beta sapit, & Quercus concionatur. GE. Quid tu narras? LI. Hoc, quod audis. GE. Quid ego audio? LI. Hoc, quod narro. GE. Monstri simile. Oportet illic fungos & lapides esse auditores, ubi tales concionentur. LI. Atqui sic res habet. Nec audita narro, sed comperta. GE. Oportet igitur illic plurimum sapere homines, si sapit Beta & Quercus. LI. Recte conjectas.

Alia.

GE. Valeſne? LI. Contemplare vultum. GE. Quin potius lotium jubes? An me putas medicum? Non rogo, quid valeas, nam facies ipſa loquitur, te belle valere, ſed quomodo tibi placeas. LI. Corpus quidem belle habet, ſed animo male eſt. GE. At non valet, qui iſthac parte laborat. LI. Sic res habent meæ. Corpus valet, ſed ægrotat crumena. GE. Facile iſti morbo medebitur mater. Ut valuisti uſque? LI. Varie, ut ſunt res mortalium. GE. Satin' recte vales? Salvane res? Satin' ſalvæ res? Fuiſtine ſemper proſpera valetudine? LI. Proſperrima, gratia ſuperis. Ego Dei beneficio perpetuo belliffime valui. Semper proſpera valetudine ſum uſus. Haſtenus bona valetudine fui, fauſta, incolumi, felici, proſpera, ſecunda, integra, (c) baſilica, athletica, pancratica valetudine. GE. Faxint ſuperi, ut iſthuc ſit perpetuum ac proprium. Lætus iſthuc audio. Voluptatem mihi uncias. Eſt iſthuc mihi auditu perquam jucundum. Sermonem iſtum ex
te

(a) Lutetia] Gallie urbs celeb. vulgo Paris.

(b) Beta ſapit] Beta, herba inſipida, quæ & fatua appellatur, hinc proverb. Beta inſipidior. Sed hic Bedam & N. de Querceto, ſententiar. Pariſienſes Magiſtros notat.

(c) Baſilica] Regalis, excellens, ſplendida. Pancratica & athletica valetudo eſt robur corporis, & gradus ſanitatis Athlete ſeu luctatoris.

te audire supra modum gaudeo. Isthuc haud invitatus audio. Oppido laetor isthuc audire ex te. Ut idem semper facias, opto. Ut ad istum modum quam diutissime valeas, opto. Tibi gratulor, mihi gaudeo. Gratia superis. Gratiam habeo superis. **LI.** Equidem pulchre valeo, si tu vales. **GE.** Nihil interim molestiae fuit? **LI.** Nihil, nisi quod vestra consuetudine frui non licuit. **GE.** Quo pacto vales? **LI.** Recte, pulchre, belle, perbelle, bellissime, perpulchre, feliciter, commode, minime male. Valeo, ut volo potius, quam ut mereor: basilice, pancratice, athleticæ **GE.** Expectabam, ut diceres etiam, taurice.

Male valere.

GE. Rectene vales? **LI.** Vellem quidem. Non admodum ex sententia. Equidem utcumque valeo. Sic satis. Valeo, ut possum, quando, ut volo, non licet. Ut soleo. Ita ut superis visum est. Non optime sane. Sic ut ante hac pejus nunquam. Valeo, ut solitus sum. Valeo, ut solent, quibus cum medicis res est. **GE.** Ut vales? **LI.** Secus, quam vellem. **GE.** Qua valetudine es? **LI.** Haud sane commoda, incommoda, perquam incommoda, infelici, parum prospera, param secunda, mala, adversa, infausta, imbecilli, dubia, mediocri, vix mediocri, longe alia, quam vellem, tolerabili, quam em optem hostibus meis. **GE.** Rem mihi sane quam acerbam narras. Prohibeant superi. Avertat Deus. Bona verba. Hic cupiam, te vanum esse. Bono sis animo, oportet. Forti infra quoque sis animo. Multum juvat animus in re mala bonus. Fulciendus est animus spe fortunæ secundioris. Quid morbi est? Quod mali genus est? Quis te morbus habet? Quo morbo teneris? Quid habes morbi? Quis te tenet morbus? **LI.** Nescio, & hoc laboro periculosius. **GE.** Verum. Nam ad sanitatem gradus est, novisse morbum. Nullo sine consuliisti medicos? **LI.** Equidem permultos. **GE.** Quid respondent? **LI.** Id, quod advocati Demiphoni apud Comicum, alius negat, alius ait, alius deliberandum censet. In hoc consentiunt omnes, me miserum esse. **GE.** Quam pridem habet te hoc mali? Diu est, quod teneris isto morbo? **QUANTUM**

tum temporis est, quod te malum hoc corripuit? LI. Dies plus minus viginti. Ferme mensis est. Jam tertius est mensis. Mihi quidem seculum videtur, quod ægrotare cœpi. GE. Adnitendum censeo, ne morbus fiat familiaris. LI. Jam nimum assuevit. GE. Num est hydrops? LI. Negant. GE. Num dysenteria? LI. Non arbitror. GE. Num febris? LI. Opinor, febris esse speciem, sed novam, ut nunc novi subinde morbi exoriantur, antehac incogniti. GE. At plus satis erat veterum. LI. Ita visum est naturæ nimum (a) novercæ. GE. Quoto die recurrit dolor? LI. Quoto die narras? imo quotidie, sæpius quam (b) Euripus. GE. Papæ! malum abominandum. Unde contraxisti morbum? Unde suspicaris, hoc esse collectum mali? LI. Ex inedia. GE. At non soles usque adeo superstitiosus esse, ut te jejunio maceseres. LI. Non erat religio, sed inopia. GE. Quænam? LI. Quia non dabatur cibus. E frigore natum arbitror. E putribus ovis morbum ortum suspicor. E vino plus satis diluto. E crudis malis contracta est stomachi cruditas. GE. Vide, ne ex immodico aut intempestivo studio conciliaris hoc mali, aut ex potatione largiore, aut Venere parum moderata. Quin accersis medicum? LI. Timeo, ne citius morbum augeat, quam adimat. Metuo, ne pro remedio det venenum. GE. Deligendus est igitur, cui tuto fidas. LI. Si moriendum est, malo semel mori; quam tot pharmacis excarnificatus. GE. Fac igitur, ut ipse tibi sis medicus. Si diffidis homini medico, precor, ut sit tibi medici vice Deus. Sunt, qui tecti cuculla Dominicali aut Franciscana revaluerunt. LI. Idem fortassis evenisset, si lenonis pallio tecti fuissent. Verum ista diffidenti nihil conducunt. GE. Fide igitur, ut reviviscas. Alii morbo levati sunt, nuncupatis alicui divo votis. LI. At ego cum divis non pacifcor. GE. Proinde tu vel à Christo, cui fidis, pete sanitatis beneficium. LI.

At

(a) Novercæ] *Hic pro iniqua, maligna & infesta.*

(b) Euripus] *Partis maris sæpius in die recipiens. Hinc Euripus homo, adag. in inconstanter, & qui moribus inæqualibus sum.*

At ego, an beneficium sit, nescio. GE. Annon beneficium est, liberari morbo? LI. Nonnunquam mori felicius est. Ab illo nihil peto, nisi ut, quod scit optimum esse, mihi largiatur. GE. Sume, quod alvum dejiciat. LI. Jam sua sponte cita est. GE. Ciendus est alvus. Movendus est alvus. LI. Imo sistendus est magis, nam plus satis profluit.

Alia.

GE. Fuitne tibi hoc iter faustum & commodum? LI. Sic satis: nisi quod nihil usquam tutum est à latronibus. GE. Hic est belli ludus. LI. Est, sed sceleratissimus. GE. Pedes advenis, an eques? LI. Partim pedestri itinere, partim vehiculo, partim equo, partim navigio. GE. Quo in statu sunt res Gallicæ? LI. Sane turbulento. Magnæ bellorum minæ sunt. Quid mali allaturi sint hostibus, nescio: certe Galliam ipsi non dicendis malis affliguntur. GE. Unde proficiscuntur istorum tumultus? LI. Unde, nisi ex ambitione monarcharum. GE. At horum prudentia conveniebat sedari rerum humanarum tempestates. LI. Sedant illi quidem, sed ut Auster mare. Persuadent sibi, se Deos esse, suaque causa mundum hunc esse conditum. GE. Imo princeps reipublicæ gratia constituitur, non respublica principis causa. LI. Imo non desunt Theologi, qui frigidam suffundant, & ad hos tumultus classicum cantant. GE. Istos ego statuerem in prima acie. LI. At illi sibi cavent (a) post principia. GE. Ista publica fatis curanda relinquamus. Tuæ res quo tandem in statu sunt? LI. Optimo, felici, mediocri, tolerabili. GE. Quo pacto se res habent tuæ? num ex voto? LI. Imo supra votum, supra meritum, supra spem. GE. Satin' ex sententia? Satin' salva omnia? Satisne prospera omnia? LI. Res in pejore statu esse non potest. Pejore in loco negotium non potest esse. GE. Non cepisti igitur, quod captabas? non contigit præda, quam venabaris? LI. Venabar equidem, sed irata (b) Delia. GE. Nihil reliquum est spei? LI.

Spei

(a) Post principia] *Extra telorum jactum. In tuto.*

(b) Delia] *Diana venationis Dea.*

Spei permultum, sed rei nihil. GE. Episcopus nihil ostendit spei? LI. Totaplaustra, totasque spei naves, sed præterea nihil. GE. Nihil adhuc misit? LI. Promisit quidem largiter, at (a) ne teruncium quidem misit. GE. Ergo spe alendus est animus. LI. Sed hac non saginatur venter. Qui spe aluntur, pendent, non vivunt. GE. Attamen hoc eras ad iter expeditior, quod nihil esset oneris in zona. LI. Fateor; atque etiam tutior. Nulla enim sunt arma certiora adversus latrones. Sed ego malim & onus, & periculum. GE. Nihilne tibi ademptum est in via? LI. Mihine? Quæso, quid eripias nudo? Aliis citius periculum erat à me. Licuit mihi vacuo viatori per totum iter canere & esurire. Nam quid vis? GE. Quo nunc hinc abis? LI. Recta domum, salutaturus penates jamdiu non visos. GE. Precor, ut illic offendas omnia læta. LI. Utinam ita velint superi. Nihil interim extitit novi domi nostræ? GE. Nihil, nisi quod reperies auctam familiam. Nam tua (b) Catulla peperit tibi catulum absenti. Tua gallina peperit tibi ovum. LI. Bene nuncias. Grata nuncias. At ego tibi pro isthoc nuncio polliceor evangelium. GE. Quodnam? secundum Matthæum? LI. Non, sed secundum Homerum. EN, accipe. GE. Tibi serva tuum evangelium. Mihi saxorum fatis est domi. LI. Ne sperne nummulum: (c) Aëtites est, qui gravidis admotus in nixu, maturat partum. GE. Quid ais? Est mihi sane gratissimum. Dispiciam, unde possim hoc donum pensare. LI. Abunde pensatum puta, si boni consulueris. GE. Imo nihil accidere potuit magis in tempore. Nam uxori meæ jam pridem tumer uterus. LI. Illud igitur abs te stipulabor, ut, si masculum ediderit, me susceptorem asci-fcas. GE. Polliceor; actuum indetur puero nomen. LI. Quod utrisque bene vertat. GE. Imo nobis omnibus.

Per-

(a) Ne teruncium] Teruncius, nummulus est, in vilitatis proverbium versus: estque quarta pars assis.

(b) Tua Catulla] Jocus est in paronomasia.

(c) Aëtites] Lapis, Belg. Arcussicca.

Persona.

MAURITIUS, CYPRIANUS.

MA. **R**edisti nobis obesior solito. Redisti procerior. CY. At equidem mallem prudentior, aut doctior. MA. Imberbis abieras, redisti barbatulus. Contraxisti tibi absens nonnihil senii. Quid sibi vult hic pallor? quid macies? quid frons caperata? CY. Ut est fortuna, sic est corporis habitus. MA. Num adversa. CY. Nunquam mihi quidem alias secunda, sed nunquam, quam nunc, reflavit odiosus. MA. Doleo vicem tuam. Dolet mihi tua calamitas. Sed quid isthuc mali est? CY. Universæ pecuniæ naufragium feci. MA. In mari? CY. Non, sed in littore nondum navem ingressus. MA. Ubinam? CY. In littore Britannico. MA. Bene habet, quod ipse nobis vivus enatasti. Præstat pecuniæ iacturam facere, quam vitæ. Levius est pecuniæ dispendium, quam famæ. CY. Vita famaue incolumi, periit pecunia. MA. Vita sarciri nullo pacto potest, fama ægre potest, pecunia facile alicunde sarcietur. Qui malum hoc accidit? CY. Nescio, nisi quod sic erat in fatis meis. Sic visum est superis. Sic libuit genio meo malo. MA. Vides igitur, doctrinam ac virtutem tutissimas esse divitias, quæ nec eripi possunt, nec gravant circumferentem. CY. Pulchre tu quidem philosopharis, sed interim ego ringor.

Alia. Persona:

CLAUDIUS, BALBUS.

CL. **G**ratulor tibi reduci, Balbe. BA. Et ego tibi superstiti, Claudii. CL. Gratulor tibi in patriam reverso. BA. Imo gratulare magis è Gallia profugo. CL. Quid ita? BA. Quia illic bellis fervent omnia. CL. Quid Musis cum Marte? BA. Atqui illic ne Musis quidem parcitur. CL. Tu igitur feliciter elapsus es. BA. At non sine periculo. CL. Totus alius nobis redisti. BA. Qui sic? CL. Ex Hollando versus es in Gallum. BA. Quid? an capus eram, quum hinc abirem? CL. Vestis indicat, te mutatum ex Batavo in Gallum. BA. Hanc metamorphosin malim, quam in gal-

gallinam. Sed ut cuculla non facit monachum, ita nec vestis Gallum. CL. Jamne calles Gallice? BA. Sic satis. CL. Quo pacto didicisti? BA. A magistris haudquaquam mutis. CL. Quibus? BA. A mulierculis, quovis turture loquacioribus. CL. In tali ludo facile discimus loqui. Sonatine probe sermonem Gallicum? BA. Imo & Latinum sono Gallice. CL. Nunquam igitur scribes bona carmina. BA. Cur ita? CL. Quia perit tibi syllabarum quantitas. BA. Mihi satis est qualitas. CL. Quid? estne Lutetia immunis à pestilentia? BA. Non est, sed perpetua non est: aliquando remittit sese, mox recrudescit, nonnunquam intermittitur, deinde recipit sese. CL. Non fat erat malorum, ubi bellum est? BA. Erat, nisi secus esset visum superis. CL. Annona caritatem illic esse oportet. BA. Imo penuriam. Omnium rerum illic inopia est, præterquam sceleratorum militum. Bonorum virorum illic est mira vilitas. CL. Quid accidit Gallis, ut bellum suscipiant cum (a) Aquila? BA. Quia movet illos exemplum (b) scarabæi, qui non cessit aquilæ. In bello nemo sibi non videtur Hercules. CL. Non te remorabor diutius. Alias latius nugabimur, quam erit utrique commodum. Nunc alio me vocant negotiola quædam,

Domestica Confabulatio. Personæ.

PETRUS, MIDA puer, JODOCUS.

PE. HEUS heus puer, nemon' huc prodit? MI. Hic opinor effringet fores Familiarem oportet esse. O lepidum caput! Quid adfers mi Petre? PE. Me ipsum. MI. Næ tu rem haud magni pretii huc attulisti. PE. Atqui magno constici patri meo. MI. Credo pluris, quam revendi possis. PE. Cæterum Jodocus estne domi? MI. Incertus sum; sed visam. PE. Quin tu potius abi, & roga ipsum, an velit nunc esse domi. MI. Abi tu potius, sisque tibi ipsi Mercurius. PE. Heus Jodoce, num es domi? JO. Non sum. PE. Impudens, non ego audio te loquentem? JO.

(a) Aquila] *Imperatorum insignia.*

(b) Scarabæus] *Insecti genus. Proverbium est, scarabæus aquilam quarit.*

Jo. Imo tu impudentior. Nuper ancillæ tuæ credidi, te non esse domi, & tu non credis mihi ipsi? PE. Equum dicis: par pari relatum Jo. Equidem ut non omnibus dormio, ita non omnibus sum domi. Tibi posthac semper ero. PE. Sed tu mihi videre cochleæ vitam agere. Jo. Qui sic? PE. Quia perpetuo domi latitas, nec usquam prorepis. Non secus, atque claudus sutor, jugiter domi desides. Tu tibi domi situm contrahis. Jo. Est, quod agam domi: foris nihil est negotii. Et si quid esset, tamen hoc cœlum me dies aliquot à publico cohibuisset. PE. At nunc sudum est, & invitat ad deambulandum. Vide, ut blanditur. Jo. Si prodeambulare lubet, non recuso. PE. Plane videtur hoc utendum cœlo. Jo. Asciscendus est unus, aut alter congerro. PE. Fiet, modo dicas, quos velis. Jo. Quid si Hugonem? PE. Haud multum interest inter Hugonem & nugonem. Jo. Age, placet. PE. Quid si Alardum? Jo. Homo minime mutus est. Quod auribus diminutum est, lingua pensat. PE. Si videtur, Nevium adjungemus. Jo. Si quidem dabitur illius copia, nunquam erit fabularum inopia. Placent confabulones, superest, ut locum dispicias amœnum. PE. Ego vero tibi locum ostendam, ubi nec nemoris umbram, nec pratorum Zmaragdinum virorem, nec fontium vivas scatebras desiderabis. Dices dignam Musis sedem. Jo. Magnifice polliceris. PE. Nimium affixus es libris. Nimium affides libris. Immodico studio te ipsum maceras. Jo. Malim studio macrescere, quam amore. PE. At non ideo vivimus, ut studeamus: sed ideo studemus, ut suaviter vivamus. Jo. Mihi vero vel immori chartis dulce est. PE. Equidem immorari probo, immori non probo. Ecquid voluptati fuit hæc deambulatio? Jo. Me quidem vehementer oblectavit.

Alia. Personæ:

ÆGIDIUS, LEONARDUS.

ÆG. Quo noster Leonardus? LE. Ad te ibam.
 ÆG. Istud quidem facis insolens. LE.
 Quam ob rem? ÆG. Quia jam annus est, quod nos non inviseris. LE. Malo in hæc peccare par-

tem,

tem, ut desiderer, quam ut obtundam. ÆG. Imo boni amici nulla est apud me satietas. Imo quo crebrius venies, hoc mihi venies gratior. LE. Quid interim agitur domi tuæ? ÆG. Multa sane, quæ nolim. LE. Non miror. Sed jamne peperit uxor? ÆG. Jamdudum, & quidem gemellos. LE. Quid ego audio? ÆG. Sic res habet: atque illi jam denuo tumet uterus. LE. Isthoc pacto sollet augeri familia. ÆG. Sed utinam fortuna sic auget pecuniam, ut uxor familiam. LE. Jamne elocasti filiam? ÆG. Nondum. LE. Vide, ne parum tutum sit virginem tam grandem detinere domi. Quærendus est generaliquis. ÆG. Nihil opus. Jam proci complures illam ambiunt sponsam. LE. Quid igitur superest, nisi ut è multis deligas, qui tibi maxime sit accommodus? ÆG. Omnes ejusmodi sunt, ut nesciam, quem cui præferam: sed abhorret à nuptiis filia. LE. Quid ais? Atqui, ni fallor, jamdudum nubilis est. Jamdudum est apta viro, matura conjugio. Jam pridem est tempestitiva viro. ÆG. Quidni, annum egressa jam decimum septimum? Major annis duodeviginti. Annum jam agens undevigesimum. Annos nata decem & octo. LE. Cur abhorret igitur à matrimonio? ÆG. Ait, se velle Christo nubere. LE. Sane multas habet ille sponfas. An malo genio nupsit, quæ caste vivit cum marito? ÆG. Mihi quidem non videtur. LE. Quis Deus hunc affectum afflavit filiæ? ÆG. Nescio, sed abduci ab hoc proposito nullis rationibus potest. LE. Vide, ne sint incantatores, qui instigent, & allectent. ÆG. Novi ego istos (a) plagiaros. Sedulo arceo hoc hominum genus ab ædibus meis. LE. Quid igitur est in animo? Morem geris animo puellæ? ÆG. Equidem obluctabor, quoad licebit. Nihil non experiar, quo mutem illius sententiam. Quod si pertendet, ut cæpit, non pugnabo cum illius animo, ne forte videar (b) θεομαχῶν, vel potius (c) μοναχομαχῶν. LE. Religiose tu quidem loque-

ris,

(a) Plagiaros] *Plagium, furti genus: unde plagiarium, qui abducunt aliena mancipia.*

(b) Θεομαχῶν] *Id est, cum Deo pugnare.*

(c) Μοναχομαχῶν] *Id est, cum monachis pugnare.*

his. Sed etiam atque etiam fac, explores virginis constantiam, ne post facti pœniteat, cum mutare non erit integrum. ÆG. Equidem adnitar pro mea virili. LE. Quid rerum gerunt filii? ÆG. Natu maximus jamdudum maritus est, brevi pater futurus. Minimum ablegavi Lutetiam. Nam hic nihil aliud, quam ludebat. LE. Quid eo? ÆG. Ut Magister nobis redeat stultior, quam exierat. LE. Bona verba. ÆG. Medius jam cœpit initiari sacris. LE. Precor, ut bene vertat omnibus.

Alia. Personæ:

MOPsus, DROMO.

Mo. Quid fit? Quid agitur Dromo? DR. Sedetur. Mo. Video. Sed quomodo se res habeat tuæ? DR. Ut solent iis, quibus superi sunt parum propitii. Mo. Isthuc ominis avertat Deus. Quid agis? DR. Equidem otium ago. Id, quod vides, nimirum nihil. Mo. Præstat otiosum esse, quam nihil agere. Ego te fortassis occupatum seriis negotiis interpello. DR. Imo maxime vacuum. Jam enim me ceperat otii tædium, & congerionem desiderabam. Mo. Fortassis impedio, interrumpo, interturbo tua negotia. DR. Imo tædium otii discutis. Mo. Daveniam, si te parum in tempore interpellavi. DR. Imo ipso in tempore advenis. Opportune te huc attulisti. Optatus ades. Interventus tuus est mihi vehementer gratus. Mo. Fortassis aliquid seriæ rei inter vos agitur, cui nolim esse impedimento. DR. Imo lusus, quod ajunt, ades in fabula. Nam de te sermo erat. Mo. Facile crediderim: nam mihi huc venienti mire tinniebat auris. DR. Utra? Mo. Læva. Unde conjicio, nihil magnifice de me fuisse prædicatum. DR. Imo nihil non honorificum. Mo. Vanum igitur fuerit, oportet. Sed quid est bonæ rei? DR. Ajunt, te venatorem esse factum. Mo. Imo jam intra calles meos est præda, quam venabar. DR. Quænam? Mo. Lepida puella, quam perendie ducturus sum: vosque oro, ut meas nuptias vestra præsentia dignemini honestare.

DR.

Alludit ad vocem $\mu\omicron\iota\mu\omicron\alpha\chi\acute{\alpha}\iota$, quod est singulari certamine congregari.

DR. Quænam est sponsa? Mo. Aloisia Clremetis filia. DR. Egregium spectatorem formarum! Tuis oculis adlubuit illa, nigro capillitio, finis nariibus, ore prælargo, ventre prominulo? Mo. Desinite. Mihi eam duxi, non vobis. Non sat est, quod suo regi pulchra est regina? ita demum mihi illa placebit, si vobis non admodum placeat.

Alia.

SYRUS, GETA.

SY. Opto tibi multam felicitatem. GE. Et ego tibi conduplicatum opto, quicquid optas mihi. SY. Quid agis rei? GE. Confabulor. SY. Quid? confabulare solus? GE. Ut vides. SY. Fortasse tecum. Proinde tibi videndum, ut cum homine probò fabuleris. GE. Imo cum lepidissimo congerrone confabulor. SY. Quo? GE. Apulejo. SY. Istud quidem nunquam non facis. Sed amant alterna Camœnæ. Tu perpetuo studes. GE. Non est ulla studiorum faretas. SY. Verum, sed est tamen modus quidam. Non omittenda quidem sunt studia, sed tamen intermittenda nonnunquam. Non abjicienda sunt, sed relaxanda. Nihil suave, quod perpetuum. Voluptates commendat rarior usus. Tu nihil aliud, quam studes. Perpetuo studes. Continenter incumbis literis. Indefinenter inhæres chartis. Studes noctes ac dies. Nunquam non studes. Assiduus es in studio. (a) Jugiter intentus es libris. Nullum facis studendi finem, neque modum. Nullam studiis tuis requiem intermisces. Nunquam studendi laborem nec intermittis, nec remittis. GE. Age, tuo more facis. Rides me, ut soles. Nunc ludis tu quidem me. Salse me rides. Satyricum agis. Naso me suspendis adunco. Non me fallit tuum scomma. Nunc plane joco mecum agis. Sum tibi risui. Rideor abs te. Pro delectamento me habes. Nunc me ludos, deliciasque facis. Eadem opera astue mihi auriculas asini. Ipsi codices pulvere, situque obducti loquuntur, quam sin immodicus in studio? SY. Emoriar, ni loquor ex animo. Dispeream, si quid

(a) Jugiter] *Continuo, a. lo. à jugis, quasi sero per jugo affixus.*

fingo. Ne vivam, si quid simulo. Loquor id, quod sentio. Quod res est, dico. Serio loquor. Ex animo loquor. Non secus sentio, quam loquor.

Cur non visis?

GE. Quid causæ est, quod tam diu nos non inviseris? Quid rei est, quod nos tam raro visis? Quid accidit, quod tanto tempore nos non adieris? Quare tam rarus es saluator? Quid sibi vult, quod nos tam diu non conveneris? Quid obstitit, quo minus visas nos frequentius? Quid impedimento fuit, quo minus jam diu feceris nobis tui videndi copiam?

Non licuit per occupationes.

SY. Non licuit per otium. Volui quidem, at non licuit mihi per mea negotia. Hactenus non sinebant negotia, ut te viserem. Non patiebantur undæ negotiorum, quibus involvebar, ut te salutarem. Occupator fui, quam ut potuerim. Tam variis (a) distringebar curis, ut mihi non fuerit liberum adire te: vix ipsi mihi fuit copia mei, sic me totum molesta quædam negotia possidebant. Negotiis meis imputabis, non mihi. Non defuit voluntas, sed vetuit necessitas. Hactenus non vacavit. Hactenus non contigit otium. Hactenus non fuit vacuum. Non licuit per valetudinem. Non licuit per tempestatem. GE. Equidem accipio tuam excusationem, sed hac lege, ne sæpius utaris. Excusatio tua justior est, quam vellem, si quidem valetudo fuit in causa. Hac lege mihi purgatus eris, si, quod cessatum est, officio sarcias: si superiorem cessationem crebra visitatione penfes. SY. Tu nihil moraris istiusmodi officia nimium vulgaria. Amicitia nostra firmior est, quam ut sit officiis istis vulgariis alenda. Satis crebro visit, qui constanter amat. GE. Male sit istis curis, quæ te nobis adimunt. Quid imprecer istis negotiis, quæ talem amicum nobis invident? Pessimè sit isti febris, quæ nos tam gravi desiderio torfit tui. Male pereat ista febris, te quidem incolumi.

Man-

(a) Distingebar] *Impeditus tenebar.*

Mandandi, ac pollicendi.

JACOBUS, SAPIDUS.

JA. **Q**uæso, ut hæc res tibi cordi sit. Etiam atque etiam rogo, ut hoc negotium tibi sit curæ. Hac in re velim, ut totum Sapidum exferas. Si me amas, causam hanc tractabis diligenter. Hac in re, quæso, ut advigiles. Curabis hanc rem mea causa diligenter. Si vere is es, quem semper esse te mihi persuasi, fac, ut sentiam hac in causa, quanti me facias. SA. Desine; ego tibi hoc effectum reddam, & quidem propediem. Eventum præstare non possum: illud polliceor, mihi nec fidem, nec studium defuturum. Curabo diligentius, quam si mea res ageretur: quamquam meam esse duco, quæ sit amici. Faciam, ut in me quidvis desideres citius, quam fidem, ac diligentiam. Tu fac, in utramque dormias aurem: ego tibi hoc confectum dabo. Tu quietus esto, in me recipio provinciam omnem. Gaudeo, mihi datam occasionem, qua declarem animum in te meum. Equidem oratione nihil polliceor: sed re præstabo, quidquid est amici sinceri, & ex animo benevolentis. Nolim te lætare vana spe: Illud efficiam, ut dicas, hoc negotii mandatum amico.

Successus.

SA. Res successit opinione melius. Fortuna votis utriusque favit. Si fortuna tibi nupsisset, non potuisset esse obsequentior. Res tua & ventis, & anne secundo processit. Vicit etiam vota nostra fortunæ faventis afflatus. Opinor, te litasse (a) Rhamnusiæ, cui sic ex sententia cadunt omnia. Plus impetravi, quam fuisset ausus optare. Ventis per omnia secundis hic cursus nobis peractus est. Res omnis cecidit ex sententia. Pulchre nobis cecidit hæc alea. Opinor, volasse noctuam, adeo feliciter exiit nobis parum sapienter institutum.

Gratiarum actio.

JA. Equidem & gratiam habeo, & habiturus sum,

(a) Rhamnusiæ] Fortune cognomen est à loco: ubi simulacrum ejus colebatur.

sum, quoad vivam, maximam. Pro isto tuo in me officio pares agere gratias vix possim, referre nequaquam. Video, quantum debeam tuo in me studio. Nihil miror, neque enim tu quicquam novi fecisti, & hoc magis debeo. De isthoc tuo in me officio, amo te, mi saporide, ut par est, maxime. Quod hac in causa præstiteris amicum minime aulicum, & habetur à me gratia, & semper habebitur. Quod meum negotium tibi cordi fuerit, amo te, & habeo gratiam. Isthoc officio gratiam in isti apud me maximam. Pergratum est, quod causam meam egeris bona fide. Ex omniaibus officiis, quæ tu plurima in me contulisti, hoc est longe gratissimum. Referre gratiam parem nequaquam possum: agere accuratius inter nos, supervacaneum sit: quod unum possum, habebo, dum vixero. Isthoc beneficio fateor, tibi me magno opere devinctum esse. Hoc nomine plus tibi debeo, quam unquam solvendo esse queam. Hoc beneficio arctius me tibi devinxisti, quam ut possim dissolvere. Obligatiorem me tibi reddidisti, quam ut nomen meum è tuo diario possim unquam expungere. Hoc officio me sic tuum reddidisti, ut nullum mancipium neque sit in rebus heri sui. Hac re me tibi devinctiorem reddidisti, quam ut unquam æs alienum possim resolvere. Plurimis nominibus tibi debeo, sed non alio plus, quam hoc. Pro mediocribus beneficiis agenda sunt gratiæ: hoc majus est, quam ut conveniat verbis gratias agere.

Responsio.

SA. Aufer mihi ista. Major est nostra necessitudo, quam ut vel tu mihi, vel ego tibi pro ullo officio debeam gratias agere. Non contuli hoc in te beneficium: sed retuli. Mihi quidem abunde relatum gratiam arbitror, si gratum est, quod feci sedulo. Non est, cur mihi gratias agas, si pro tot tuis in me beneficiis non vulgaribus hoc officio li rependi. Equidem nihil laudis mereor: ingratis-simus habendus, si defuisssem amico. Quicquid est in rebus meis, quicquid mea cura præstari potest, hoc tantum esse ducito, quam id, quod est maxime tuum. Videor mihi beneficium accepisse,

quod

quod nostrum officium boni consulis. Pro tantillo officio mihi tam accurate gratias agis, quasi non multo majora tibi debeam. Sibi bene facit, qui bene facit amico. Qui bene meretur de amico, non dat beneficium, sed sœnerat. Si ex animo probas officium in te meum, fac, utare sœpius. Ita credam, tibi gratum esse, quod feci, si, quoties desiderabis operam meam, non roges, sed imperes, quod voles.

Alia in congressu.

ARNOLDUS, CORNELIUS.

AR. **S**alve multum Corneli, jam toto seculo desiderate. Co. Salve & tu sodalis exoptatissime. AR. Jam desperabamus reditum tuum. Ubi tandem peregrinatus es? Co. Apud inferos. AR. Non admodum veri dissimile dicis, adeo nobis redisti squalidus, macilentus, ac pallidus. Co. Imo ab Hierosolymis adsum tibi: non à profundis Manibus. AR. Quis Deus, aut quis ventus te illuc adegit? Co. Quæ res adigit alios innumeros? AR. Stultitia, ni fallor. Co. Igitur hoc convicii non in me solum competet. AR. Quid illic venabare? Co. Ut miser essem. AR. Isthuc licebat domi. Estne illic, quod tu putes, spectatu dignum? Co. Ut ingenue fatear tibi, propemodum nihil. Ostenduntur quædam monumenta vetustatis, quorum mihi nihil non videbatur commentitium, & excogitatum ad alliciendo simplices, & credulos. Imo nec hoc arbitror illos certo scire, quo loco sita fuerit olim Hierosolyma. AR. Quid igitur vidisti? Co. Magnam ubique barbariem. AR. Nihil sanctior redis? Co. Inso multis partibus deterior. AR. Nummatio ergo? Co. Imo (a) nudior leberide. AR. An non pœnitet igitur tam longinquæ peregrinationis frustra susceptæ? Co. Nec pudet, quia tam multos habeo stultitiæ meæ sodales: nec pœnitet, quia frustra jam sit pœnitere. AR. Nihil ergo fructus refers è tam difficili peregrinatione? Co. Multum. AR. Quid tandem? Co. Quia post-

(a) Leberis] serpentis significat exuvium, quod nihil potest esse inanius.

hac vivam suavius. AR. An, quia jucundum est meminisse laborum actorum? Co. Est isthuc quidem non nihil, sed non in hoc sunt omnia. AR. Estne aliud præmium? Co. Est sane. AR. Quod? esfare. Co. Magna voluptate, quoties libebit, & ipse me afficiam, & alios mentiendo, quoties itinerarium meum recitabo in conciliabulis, aut in conviviis. AR. Profecto non tu procul aberras à scopo. Co. Deinde non minus capiam voluptatis, quum alios audiam mentientes de rebus, quas nec audierunt unquam, nec viderunt. Idque faciunt tanta confidentia, ut, quum narrent (a) Siculis gerris vaniora, tamen sibi etiam persuadeant, se vera loqui. AR. Mira voluptas. Non omnino tibi periit oleum, & opera, quod ajunt. Co. Imò hoc arbitror aliquanto consultius, quam quod faciunt isti, qui paullo pecuniæ conducti proficiscuntur in militiam, omnium scelerum scholam. AR. Sed illiberalis est voluptas, ex mendaciis voluptatem capere. Co. Verum hoc aliquanto liberalius, quam obtrectatione vel delectare, vel delectari, aut alea tempus, & rem perdere. AR. Cogor equidem pedibus in tuam ire sententiam. Co. Verum est & alius fructus. AR. Quis? Co. Si quis erit amicus egregie charus, affinis huic insaniam, eum admonebo, domi maneat: ut nautæ solent ejecti naufragio, monere navigaturos, quid periculi sit vitandum. AR. Utinam mihi monitor adfuisses in tempore! Co. Quid, num similis morbus te quoque corripuit? Num afflavit & te hujus mali contagium? AR. Visi Romam, & (b) Compostellam. Co. Deum immortalem, quanto mihi solatio est, te contigisse stultitiæ meæ socium! Quæ Pallas isthuc tibi misit in mentem? AR. Non Pallas, sed ipsa Moria, præfertim cum domi haberem uxorem integra adhuc ætate, liberos aliquot, & familiam, quæ pendebat ex me, & opera mea quotidiana alitur. Co. Oportuit fuisse seriæ rei quippiam, quod te à carissimis tuis distraxerit. Narra,

ob-

(a) Siculæ gerræ] *Nugæ, res levicula dicuntur.*(b) Compostella] *Vulgo d. Jago, urbs Hispania, & caput Galacia. hic corpus D. Jacobi Hispania prætoris colitur.*

obsecro. AR. Pudet dicere. CO. Non apud me, qui, ut scis, eodem teneor malo. AR. Compositabamus aliquot vicini. Ubi vino incaluerat animus, erat, qui prædicabat, sibi esse in animo salutare divum Jacobum: erat alter, qui divum Petrum. Illico non defuit unus, aut alter, qui sponderent, se comites fore. Tandem visum est, ut omnes irent simul. Ego, ne viderer parum commodus compotor, pollicitus sum & ipse. Mox agitari cæptum, utro potius iremus, Romam, an Compostellam. Factum est senatusconsultum, ut bonis auspiciis utroque postridie proficisceremur omnes. CO. O grave decretum, dignius, quod vino inscriberetur, quam æri. AR. Ac mox ingens obambulat patera; quam ubi suo quisque ordine ebibisset, votum factum est inviolabile. CO. Nova religio; sed num omnibus contigit reditus incolumis? AR. Omnibus præterquam tribus, quorum unus in profectioe moriens, mandavit nobis, ut suis verbis salutem diceremus Petro, & Jacobo. Alter periit Romæ, jussitque, ut suo nomine salutarem uxorem, ac liberos. Tertium reliquimus Florentiæ, valetudinis plane deploratæ. Opinor jam esse apud superos. CO. Adeone pius erat? AR. Imo nugator maximus. CO. Unde igitur isthuc suspicare? AR. Quia peram habebat indulgentiis largissimis distentam. CO. Audio: sed iter est longum in cælum, nec satis, ut audio, tutum, ob latrunculos, qui obsident regionem aëris mediam. AR. Verum: sed ille sat erat munitus (a) diplomatibus. CO. Qua lingua descriptis? AR. Romana. CO. In tuto est igitur. AR. Est, nisi forte incidat in genium aliquem, qui Latine nesciat; tum esset illi redeundum Romam, & novum diploma impetrandum. CO. Bullæ venduntur illis & mortuis? AR. Maxime. CO. Sed interim illud mihi monendus es, ne quid effurias incogitantius: jam enim (b) corycæis plena sunt omnia. AR. Ego vero nihil elevo indulgentias, sed combibonis mei stultitiam rideo, qui, quum esset alioqui nugator

(a) Diplomatum] *Ita Bullas Pontificias vocant.*

(b) Corycæis] *Id est, observatoribus.*

gator nugacissimus, salutis suæ proram, ajunt; ac puppim in membrana collocavit potius, quam in correctis affectibus. Sed quando fruemur illa voluptate, quam modo prædicabas? Co. Quam erit commodum, adornabimus compotati ancullam aliquam, vocabimus nostri ordinis homines, ibi certabimus mentiendo; nosque assatim mutuis mendaciis oblectabimus. AR. Age, fiat.

Alia. Personæ:

PAMPHAGUS, COCLES.

PA. **A**Ut parum prospiciunt oculi, aut Cocli-
tem veterem compotorem meum video.

Co. Imo nihil te fallunt oculi tui: vides sodalem ex animo tuum. Nulla cuiquam erat spes reditus tui, qui tot annos absueris, ignaris omnibus, quæ te terrarum haberet regio. Sed unde? dic, quæso.

PA. Ab Antipodibus. Co. Imo ab insulis, opinor, Fortunatis. PA. Gaudeo, quod agnoveris sodalem tuum: nam verebar, ne sic domum redirem, quemadmodum rediit Ulysses. Co. Quonam pacto rediit ille? PA. Nec ab uxore est agnitus. Solus canis jam vetulus moti cauda dominum agnovit. Co. Quot annos ille domo absuerat? PA. Viginti. Co. Tu plures absuisti; nec tamen fefellit me tua facies. Sed quis isthuc narrat de Ulyssæ? PA. Homerus. Co. Oh, ille, ut ajunt, pater est omnium fabularum. Fortassis uxor interim aseiverat taurum alium, & idcirco non agnovit Ulyssæ suum. PA. Imo nihil illa castius: sed Pallas addiderat Ulyssæ senium, ne posset agnosci. Co. Qui tandem agnitus est? PA. E tuberculo, quod habebat in digito pedis: id animadvertit nutritrix jam admodum anus, dum illi pedes lavat. Co. O curiosam (a) lamiam! Et tu miraris, si ego te agnovi ex isto tam insigni naso? PA. Nihil me pœnitet hujus nasi. Co. Nec est, cur pœniteat, cum organum tibi sit ad restam multas utile. PA. Ad quas? Co. Primum ad extinguendas lucernas erit cornu vice. PA. Perge. Co. Deinde, si quid hauriendum erit è cavo profundiore, fuerit loco promuscidis. PA. Papæ? Co. Si manus erunt occupa-

(a) Lamie] venosica & malefica mulieres.

patæ, licebit uti vice paxilli. PA. Etiam ne amplius? CO. Conducet excitando foculo, si defuerit follis. PA. Belle narras. Quid præterea? CO. Si lumen officiat scribenti, præbebit umbraculum. PA. Ha ha he: est præterea, quod dicas? CO. In bello navali præbebit usum harpagonis. PA. Quid in bello terrestri? CO. Erit loco clypei. PA. Quid deinde? CO. Findendis lignis erit cuneus. PA. Probe. CO. Si præconem agas, erit tuba: si (a) classicum canas, cornu: si fodias, ligo: si metas, falx: si naviges, ancora: in popina fuerit fuscina, in piscando hamus. PA. O me felicem! nesciebam, me circumferre tam ad multa conducibilem supellectilem. CO. Sed quis interrim terrarum angulus te habuit? PA. Roma. CO. At qui fieri potuit, ut in tanta luce nemo te sciret vivum? PA. Imo nunquam magis latent boni viri: adeo ut sæpe clarissima luce neminem videas in frequenti foro. CO. Redis igitur nobis onustus sacerdotiis. PA. Venatus equidem sum sedulo: at parum favit Delia. Nam complures illic piscantur hamo, quod dici solet, aureo. CO. Stultum piscandi genus. PA. Et tamen pulchre succedit nonnullis. Sed non omnibus feliciter cadit hæc alea. CO. An non insigniter stulti sunt, qui plumbum commutant auro? PA. Sed non intelligis, in plumbo sacro venas auri subesse. CO. Quid igitur? redisti nobis nihil aliud, quam (b) Pamphagus? PA. Non. CO. Quid igitur? PA. Lupus hians. CO. Felicius redeunt, qui asini redeunt sacerdotiorum sarcina graves. Cur MAVIS sacerdotium, quam uxorem? PA. Quia mihi placet otium. Arridet Epicurea vita. CO. At mea sententia suavius vivunt, quibus est lepida puella domi, quam complectantur quoties liber. PA. Sed adde, nonnunquam, quum non libet. Amo voluptatem perpetuam. Qui ducit uxorem, uno mense felix est: cui contigit opimum sacerdotium, in omnem usque vitam fruitur gaudio. CO. Sed tristis est solitudo; adeo ut nec Adam suaviter victurus fuerit in

PA.

(a) Classicum canere] *Est signum militibus dare et pugnandum.*

(b) Pamphagus] *Græc. Omnia comedens.*

Paradiso, nisi Deus illi adjunxisset Evam. PA. Non deerit Eva, cui sit opulentum sacerdotium. Co. Sed voluptas non est voluptas, quæ cum mala fama, malaque conscientia conjuncta est. PA. Verum dicis: & idcirco mihi in animo est, confabulatione librorum solitudinis tædium fallere. Co. Istis quidem sodalibus nihil jucundius. Sed redifne ad tuam piscationem? PA. Redeo, si liceat parare novam escam. Co. Aureamne, an argenteam? PA. Utramlibet. Co. Bono animo esto: pater suppeditabit. PA. Nihil illo tenacius. Nec crediturus est denuo, quum intellexerit, mihi sortem etiam periisse. Co. Verum ista lex aleæ. PA. Sed ille non delectatur hac (a) alea. Co. Si pernegabit ille, monstrabo tibi, unde possis, quantum voles pecuniæ fumere. PA. Tu vero mihi voluptatem narras: age, monstra; jam cor mihi falit. Co. In promptu est. PA. Nactus es thesaurum aliquem? Co. Si nactus essem, mihi nactus essem, non tibi. PA. Si queam corradere centum ducatos, revixerit spes. Co. At ego tibi monstrabo, unde possis haurire centum millia. PA. Quin tu igitur me beas? Nediutius eneca. Dic, unde? Co. (b) Ex Assæ Budæi. Illic reperias innumeras myriades, sive auream malis monetam, sive argenteam. PA. Abi, quo dignus es, cum tuo joco. Illinc tibi resolvam, quod debuero pecuniæ. Co. Resolves, sed quod illinc tibi numeraro. PA. Age, novi nasum tuum. Co. At mihi præ te nasus est nullus. PA. Imo nihil te nasutius. Nihil es, nisi nasus. Co. Ludis in re seria. Hac in re ringi possim citius, quam ridere. Res gravior est, quam ut ridere libeat. Tu si hic esses, non luderet. PA. Sum tibi ludibrio. Illudis mihi, & illudis me. Joco me tractas in re neutiquam jocosa. Co. Minime rideo; id, quod res est, dico. Non rideo quidem; imo rem ipsam dico. Serio loquor. Ex animo loquor. Simpliciter loquor. Vera loquor. PA. Ita tibi semper stet in capite pileum, ut ista tu simpliciter loqueris. Sed cesso abire domum, cogitaturus, quo in statu sint illic omnia? Co. Oñendes

(a) Alea] *Pro quavis fortuna sive periculo.*

(b) Assæ Budæi] *Est liber, hunc titulum gerens.*

des nova permulta. PA. Credo; sed utinam omnia ex animi sententia. CO. Istiuc optare licet omnibus; sed hæcenus obtigit nemini. PA. Hoc quoque commoditatis adferet utrique nostrum sua peregrinatio, quod dulcior erit posthac domus. CO. Nescio: nam video, quosdam septies illo recurrere. A deo scabies illa sine fine solet prurire, si quem semel invaserit.

Alia. Militaria.

HANNO, THRASYMACHUS.

HA. UNde redis nobis Vulcanus, qui Mercurius hinc abieras nobis? TH. Quos Vulcanos, aut quos Mercurios mihi narras? HA. Quia alatus videbare, quum abires, nunc claudicas. TH. Sic à bello rediri solet. HA. Quid tibi cum bello, homo quovis dama fugacior? TH. Spes prædæ reddiderat fortem. HA. Multum igitur refers (a) manubiarum? TH. Imò zonam inanem. HA. Tanto minus gravare sarcina. TH. At qui sceleribus onustus redeo. HA. Gravis profecto sarcina, si verum dicit Propheta, qui peccatum appellat plumbum. TH. Plus illic scelerum & vidi, & patravi, quam unquam antehac in omni vita. HA. Ecquid igitur arridet vita militaris? TH. Nihil neque scelestius, neque calamitosius. HA. Quid igitur in mentem venit istis, qui nummo conducti, nonnulli gratis, currunt ad bellum, non aliter quam ad convivium? TH. Ego nihil aliud conjectare possim, quam illos agi malis furiis, seseque totos malo dæmoni, ac miseræ devovisse, nec aliud, quam hic manes suos anticipare. HA. Ita quidem videtur. Nam ad res honestas vix ullo pretio conducì queant. Sed expone nobis, quomodo gestum sit prælium, & utro sese inclinavit victoria. TH. Tantus erat strepitus, tumultus, tubarum bombi, cornuum tonitrua, hinnitus equorum, clamor virorum, ut neque videre potuerim, quid gereretur, adeo ut vix scirem, ubi essem ipse. HA. Unde igitur cæteri, qui ex bello veniunt, sic depingunt singula, quid quisque dixerit, aut gesserit, quasi nusquam

non.

(a) Manubiæ] Pecunia à spoliis collecta.

non adfuissent otiosi spectatores? TH. Ego credo, istos mentiri splendide. In tentorio meo quid gestum sit, scio: quid in prælio, prorsus ignoro. HA. An ne hoc quidem scis, unde tibi venerit claudicatio? TH. Vix; ita me Mavors posthac male amet: suspicor aut saxo, aut equi calce læsum genu. HA. At ego scio. TH. Scis? an tibi narravit aliquis? HA. Non, sed divino. TH. Dic igitur. HA. Quum fugeres pavidus, collapsus humi offendisti in silicem. TH. Dispeream, nisi rem acu tetigisti. Adeo verisimile est, quod divinasti. HA. Abi domum, & uxori narra tuas victorias. TH. Illa mihi occinet haud saave encomium, qui nudus redeam. HA. Sed unde restitues, quod rapuilli? TH. Jam pridem restitui. HA. Cui? TH. Scortis, (a) œnopolis, & iis, qui me vicerunt alea. HA. Satis militariter. Par est, ut, quod male partum est, pejus dispereat. Verum à sacrilegtis, opinor, temperatum est. TH. Imo illic erat sacrum nihil. Nec profanis parcitum est, nec fanis. HA. Quo pacto sarcies? TH. Negant oportere sarciri, quod in bello commissum sit: jure sit, quod illic fit. HA. Jure belli fortassis. TH. Tenes. HA. At istud jus summa est injuria. Te non patriæ pietas, sed prædæ spes pertraxit in bellum. TH. Fateor; & arbitror, paucos illuc ire sanctiore proposito. HA. Est aliquid, insanire cum multis. TH. Concionator è suggesto pronuntiavit, bellum esse justum. HA. Suggestum illud non solet mentiri. Sed ut justum sit Principi, non continuo justum est tibi. TH. Andivi ex Rabbinis, quod licet sua cuique arte vivere. HA. Præclara ars, incendere domos, diripere templa, violare sacras virgines, spoliare miseros, occidere innoxios. TH. Lanii conducuntur ad mactandum bovem: cur nostra ars reprehenditur, quod conducimur ad mactandos homines? HA. Non eras sollicitus, quonam esset migratura anima tua, si contigisset in bello cadere? TH. Non admodum. Bona spes habebat animum meum. Nam divæ Barbaræ me semel commendaram. HA. Receperat illa tutelam tui? TH. Sic mihi visa est annuere capite aliquan-
tu.

(a) OEnopolis] *Id est, vinorum venditoribus.*

tulum. HA. Quando isthuc tibi visum est? mane?
 TH. Non, sed a cœna. HA. Sed tum, ut arbitror,
 etiam arbores tibi visæ sunt ambulare. TH. Ut hic
 divinat omnia! sed præcipua spes erat in divo
 Christophoro, cujus imaginem quotidie contem-
 plabar. HA. In tentoriis? Unde illic divi? TH.
 Carbone pinxeramus illum in velo. HA. Nimi-
 rum haudquaquam ficulnum, ut ajunt, prætidium
 erat carbonarius ille Christophorus. Sed extra jo-
 cum, non video, qui possis expiari à tantis flagi-
 tiis, nisi te conferas Romam. TH. Imo novi viam
 breviorẽ. HA. Quam? TH. Ibo ad Dominica-
 les; illic paullo transigam cum commissariis. HA.
 Etiam de sacrilegiis? TH. Etiam si Christum ipsum
 spoliasset, ac decollasset etiam; tam largas ha-
 bent indulgentias, & auctoritatem componendi.
 HA. Bene habet, si vestram compositionem Deus
 ratam habuerit. TH. Imo magis metuo, ne diabo-
 lus non habeat ratam. Nam Deus natura placabilis
 est. HA. Quem tibi sacerdotem deliges? TH. Cui
 cognovero quam minimum esse froctis ac bonæ
 mentis. HA. Ne non habeant similes labra lactu-
 cas. Ab illo purus abibis ad corpus dominicum?
 TH. Quid ni? Posteaquam semel effudero senti-
 nam in illius (a) cucullam, ego me exoneravero
 sarcina: ipse viderit, qui absolvit. HA. Qui scis,
 an absolvat? TH. Scio. HA. Quonam indicio?
 TH. Quia manum imponit capiti, admurmurans
 nescio quid. HA. Quid si reddat tibi omnia pec-
 cata tua, quum manum imponit, hæc admurmu-
 rans: *Absolvo te ab omnibus benefactis, quæ nulla in
 te comperio: & restituo te tuis moribus, talemque di-
 mitto, qualem accepi?* TH. Viderit ille, quid dicat:
 mihi satis est, quod me credo absolutum. HA.
 Sed isthuc tuo periculo credis. Fortasse non fue-
 rit satis Deo, cui debes. TH. Unde tu mihi obvius,
 qui mihi conscientiam è serena nabilam redde-
 res? HA. Felix occurfus: Bona avis est obvius a-
 micus, qui bene moneat. TH. Nescio, quam bo-
 na, certe parum suavis.

(a) Cucullus] *Vestis genus est.*

Herilia.

(a) RABINUS, SYRUS.

RA. HEUS heus furcifer, jamdudum rancefco clamore, nec tu tamen expergifceris: videre mihi vel cum gliribus certare poffe. Aut ocysurge, aut ego tibi fufte fomnum iftum excuriam. Quando crapulam hefternam edormieris? Non te pudet, fomnium hominis, in multam lucem ftertere? Qui frugi funt famuli, folent exortum folis antevertere, curareque, ut herus furgens reperiat omnia parata. Ut ægre divellitur à nido tepefacto cuculus! Dum fcalpit caput, dum diftendit nervos, dum ofcitat, tota abit hora. SY. Vixdum diluxit. RA. Credo; tibi. Nam tuis oculis adhuc multa nox eft. Tibi nox adhuc eft (b) concubia. SY. Quid me jubes facere? RA. Fac, ut luceat fofculus: verre pileum ac pallium: exerge calceos & crepidas. Inverfas caligas primum intus purga fcopis, mox foris. Deinde fuffitum aliquem facito purgando aëri. Accende lucernam. Muta mihi lineum indufium, ac ad ignem fumi expertem, ficca lotum. SY. Fiet. RA. Atqui move te ocys. Jam hæc feciffe oportuit. SY. Moveo. RA. Video; fed nihil promoves. Ut incedit teftudo? SY. Non poffum fimul forbere & flare. RA. Etiam fententias loqueris, carnifex? Tolle matulam. Componere lecti ftragulas, revolve (c) cortinas. Verre pavementum. Verre folum cubiculi. Adfer aquam lavandis manibus. Quid ceffas, afine? Annus eft, priusquam accendas candelam. SY. Vix reperio fcintillam ignis. RA. Sic heri condidifti. SY. Nec follem habeo. RA. Ut refponfat nebulo, quafi, qui te habeat, careat folle. SY. Quam imperiofum habeo dominum! vix hujus juffis decem expediti famuli fecerint fatis. RA. Quid ait ceffator? SY. Nihil; omnia recte. RA. Non ego te audio murmurantem?

(a) Rabinus] *Aptum heri nomen, ut Syrus ferui.*(b) Concubia nox] *eft noctis primus fomnus.*(c) Cortinas] *Cortinæ multa fignificant: fed hoc loco dicuntur aulæ & vela ad locum aliquem contingendum.*

tem? Sy. Equidem precor. RA. Credo, Pater noster inversum, precationem, opinor, Dominicam præpostere. Quid gannis de imperio? Sy. Precor tibi, ut fias Imperator. RA. Et ego tibi, ut fias homo ex caudice. Sequere me ad templum usque. Mox domum recurrito, lectos concinnato. Hæc confusa suo quæque loco digerito. Fac, ut niteat tota domus. Matulam defricato. Hæc fordida submoveto ab oculis, fortassis invisent me quidam aulici. Si quid sensero prætermisum, vapulabis largiter. Sy. Hic sane novi benignitatem tuam. RA. Proinde cave, si sapias. Sy. At interim de prandio nulla mentio. RA. Vah, ut hic mentem habet furcifer! Non prandeo domi. Itaque sub horam decimam ad me transcurrito, deducturus me eo, ubi sum pranfurus. Sy. Tibi quidem prospectum, sed hic interim nihil est, quod edam. RA. Si non est, quod edas, est, quod esurias. Sy. Nemo fit esuriendo fatur. RA. Est panis. Sy. Est, sed ater, & surfuraceus. RA. Delicias hominis! Te quidem sænum esse oportuit, si pabulum detur te dignum. An postulas, ut te asinum, tantum placentis saginem? Si fastidis panem citra obsonium, adde porrum, aut, si uavis, cepe.

Alia.

RA. Est tibi abeundum in forum. Sy. Tam procul? RA. Non sunt, nisi sex passus; tibi pigro sunt bis mille. Consulam autem tuæ pigritiæ. Eadem legatione multa conficies negotia: tu supputa in digitos, ut memineris. Primum deslectes ad vestiarius, ac thoracem (a) undulatum, si jam perfectus est, ab eo recipies. Hinc quæres Cornelium veredarium. Is plerumque est in Ceruo; ibi potitat. Rogabis, si quid habet literarum ad me, & ad quem diem sit profecturus. Deinde convenies mercatorem pannarium: rogabis meis verbis, ne quid sollicitus sit, quod pecuniam non miserim ad diem præscriptum, numerabitur propediem. Sy. Quando? (b) ad calendas Græcas?

RA.

(a) Undulatum] *Vulgo du Camelot.*

(b) Ad calendas Græcas] *Id est, nunquam: quia Græci calendas non habent ut Latini.*

RA. Rides ganeo; imo ante calendas Martias, In rēditu descectes ad lavam, & exhibiopolis discēs, si quid advectum sit novorum libellorum ē Germania. Cognosce, qui sint, & quanti venales. Post hęc rogabis Gocienium, ut mihi dignetur esse conviva, alioqui cœnatura soli. SY. Etiam convivas vocas? non habes domi, unde vel murem pascas. RA. Proinde tu, confectis cœteris, abi ad macellum, & eme nobis armum ovillum: eum curabis eleganter assum. Audin' hęc? SY. Plura, quam vellem. RA. At vide, ut memineris. SY. Vix potero dimidium. RA. Etiam hic stas, cessator? Jam redisse oportuit. SY. Quis possit unus tot rebus obeundis sufficere? Deduco, ac reduco. Sum rili à scopis, à matula, à pedibus, à manibus, à poculis, à libellis, à rationibus, à jurgiis, à legationibus: postremo non videor illi fat occupatus, nisi sim & coquus.

Alia.

RA. Profer ocreas: nam equitandum est. SY. En, adiunt. RA. Probe quidem abs te curatæ: totæ alben situ. Opinor nec extersas, nec unctas hoc anno, adeo rigent præ siccitate. Exterge subuvido panno: mox unge ad ignem diligenter, ac macera, donec mollescant. SY. Curabitur. RA. Ubi calcaria? SY. Adfunt. RA. Verum, sed obducta rubigine. Ubi frænum & ephippia? SY. Sunt in promptu. RA. Vide, ne quid desit, aut ne quid ruptum, aut mox rampendum; ne quid nobis sit in mora, cum erimus in cursu. Propera ad fellarium, & hoc lorum cura sarcendum. Revertus inspice soleas, sive calceos equorum, nunquid clavi desint, aut vacillent. Quam macilentisunt equi, quamque strigosi! Quoties absterges, aut pectis illos in anno? SY. Imo quotidie. RA. Nimirum res ipsa loquitur. Jejuant, opinor, nonnunquam totum triduum. SY. Minime. RA. Negas tu quidem, sed aliud dicturi sint equi, si loqui liceat: quamquam satis loquuntur ipsa macie. SY. Curo sedulo. RA. Cur igitur tu habitior equis? SY. Quia non pascor fœno. RA. Hoc igitur restat. Adorna manticam celeriter. SY. Fiet.

Monitoria pædagogica.

PÆDAGOGUS, PUER.

PÆ. **TU** mihi videre non in aula natus, sed in caula, adeo moribus es agrestibus. Puerum ingentium decent ingenui mores. Quoties alloquitur te quispiam, cui debes honorem, compone te in rectum corporis statum, aperi caput. Vultus sit nec tristis, nec torvus, nec impudens, nec protervus, nec instabilis, sed hilari modestia temperatus: oculi verecundi, semper intenti in eum, cui loqueris: juncti pedes, quietæ manus. Nec vacilles alternis tibiis, nec sint gesticulosæ manus, nec mordeto labrum, nec leabito caput, nec fodito aures. Vestis item ad decorum componatur, ut totus cultus, vultus, gestus, & habitus corporis ingenuam modestiam, & verecundam indolem præ se ferat. PU. Quid si mediter? PÆ. Fac. PU. Siccine satis? PÆ. Non dum. PU. Quid si sic? PÆ. Propemodum. PU. Quid si sic? PÆ. Hem satis est; isthuc tene; ne sis inepte loquax aut præceps. Nec vagetur animus interim, sed sis attentus, quid ille dicat. Si quid erit respondendum, id facito paucis, ac prudenter, subinde præfatus honorem, nonnunquam & addito cognomento honoris gratia: atque identidem modice slectas alterum genu, præsertim ubi responsum absolveris. Nec abeas, nisi præfatus veniam, aut ab ipso dimissus. Nunc age, specimen aliquod hujus rei nobis præbe. Quantum temporis absuisti à maternis ædibus? PU. Jam sex ferme menses. PÆ. Addendum erat, domine. PU. Jam sex ferme menses, domine. PÆ. Non tangeris desiderio matris? PU. Nonnunquam sane. PÆ. Cupis eam revisere? PU. Cupio, domine, si id (a) pace liceat tua. PÆ. Nunc slectendum erat genu. Bene habet. Sic pergito. Cum loqueris, cave, ne præcipites sermonem, aut hæsites lingua, aut palato immurmures, sed distincte, clare, articulate consuescito proferre verba tua. Si quem præteribis natu grandem, magistratum, sacerdotem, doctorem, aut alioqui

vi.

— (a) Pace] *Id est, venia tua, te non irascente.*

virum gravem, memento aperire caput, nec pigeat inflectere genu. Itidem facito, cum præteribis ædem sacram, aut imaginem crucis. In convivio sic te præbebis hilarem, ut semper memineris, quid deceat ætatem tuam: postremus omnium admoveto manum patinæ. Si quid datur lautius, recusato modeste: si instabitur, accipe, & age gratias: mox decerpta portiuncula, quod reliquum est, illi reddito, aut alicui proxime accumbenti. Si quis præbiberet, hilariter illi bene precator, sed ipse bibito modice. Si non sitis, tamen admoveto cyathum labiis. Arride loquentibus: ipse ne quid loquaris, nisi rogatus. Si quid obscœni dicetur, ne arride, sed compone vulrum, quasi non intelligas. Ne cui obtrectato, ne cui temet anteposito, ne tua jactato, ne aliena despicio. Esto comis etiam erga tenuis fortunæ sodales. Neminem deferto. Ne sis lingua futili. Ita fiet, ut sine invidia laudem invenias, & amicos pures. Si videris, convivium esse prolixius, precatus veniam, ac salutatis convivis, subducito te à mensa. Vide, ut horum memineris. *Pu.* Dabitur opera, mi præceptor. Numquid aliud vis? *Pæ.* Adito nunc libros tuos. *Pu.* Fiet.

De Lusu.

NICOLAUS, HIERONIMUS,
COCLES, PÆDAGOGUS.

Ni. Jam dudum & animus, & cœlum, & dies invitatur ad ludendum. *Hi.* Invitant quidem hæc omnia, sed solus præceptor non invitatur. *Ni.* Subornandus orator quispiam, qui veniam extorqueat. *Hi.* Aptè quidem dictum, extorqueat. Nam citius clavam extorseris è manu Herculis, quam ab hoc ludendi veniam. At olim ille nemo fuit ludendi avidior. *Ni.* Verum, sed jam olim ille oblitus est, se fuisse puerum. Ad verbera facillimus est & liberalis; hic parcissimus, idemque difficillimus. *Hi.* Attamen protrudendus est aliquis legatus, non admodum verecundæ frontis, quem non illico (a) proteler suis sævis dictis. *Ni.* Sat, qui volet; ego carcere malo, quam rogare.

(a) Protelare] Est abigere & longe propellere.

gare. **Hi.** Nemo magis accommodus ad hanc legationem, quam **Cocles.** **Ni.** Nemo profecto. Nam (a) perfrietae frontis est, ac bene linguax. Deinde sensum hominis pulchre callet. **Hi.** **I Cocles,** ab omnibus nobis magnam initurus gratiam. **Co.** Equidem experiar sedulo. Verum, si non successerit, ne conferte culpam in oratorem vestrum. **Hi.** Bene ominare: si te satis novimus, impetrabis. **Abi orator,** redibis exorator. **Co.** **Eo.** Bene fortunet legationem meam **Mercurius.** Salve praeceptor. **Pæ.** Quid sibi vult nugamentum hominis? **Co.** Salve praeceptor observande. **Pæ.** Infidiosa civilitas. Satis jam salveo. Dic, quid velis. **Co.** Totus discipulorum tuorum grex orat ludendi veniam. **Pæ.** Nihil aliud, quam luditis, etiam absque venia. **Co.** Scit tua prudentia, vigorem ingeniorum excitari moderato lusu, quemadmodum nos docuisti ex **Quintiliano.** **Pæ.** Sane ut isthuc tenes, quod pro te facit. Laxamento opus est iis, qui vehementer laborant: vobis, qui segniter studetis, & acriter luditis, freno magis opus est, quam laxatis habenis. **Co.** Adnitimur pro viribus. **Et,** si quid haecenus cessatum est, post diligentia sarcietur. **Pæ.** Oh sartores! Quis erit fidejussor aut sponsor, isthuc futurum? **Co.** Ego capitis mei periculo non dubitem esse sponsor. **Pæ.** Imo culi periculo potius. Scio, quam non sit tutum tibi credere, tamen hic periculum faciam, quam sis bonae fidei. Si dederis verba, posthac nequicquam mecum egeris. Ludant, sed gregatim in campis. Ne divertant ad computationes, aut alia nequiora. Mature se recipiant domum ante solis occubitum. **Co.** Fiet. Exoravi, quamquam aegre. **Hi.** O lepidum caput; omnes amamus te plurimum. **Co.** Sed interim cavendum, ne quid peccemus, alioqui de meo tergo dependendum foret. Fidejulli vestro omnium nomine. Quod si quid accidat, non est, quod me posthac utamini legato. **Hi.** Cavebitur. Sed quod lusus genus potissimum placet? **Co.** De hoc in campo consultabimus.

Pila.

Ni. Nulla res melius exercet omnes corporis

(a) Perfrietae frontis] *Id est, insigniter impudens.*

partes, quam pila palmaria, sed aptior hyemi, quam æstati. Hi. Nullum anni tempus nobis parum accommodum est ad ludendum. Ni. Minus sudabitur, si ludamus reticulo. Hi. Imo reticulum piscatoribus relinquamus; elegantius est palma uti. Ni. Age, nihil moror: sed quanti certabimus? Hi. Talitro; sic parcetur pecuniæ. Ni. At ego malo fronti parci, quam pecuniæ. Hi. Et mihi frons charior est pecunia. Aliquo periculo certandum est, alioqui friget ludus. Ni. Sic res habet, ut dicis. Hi. Utra pars prior evicerit tres lusus, ei victa pendet sextam drachmæ partem: sed hac lege, ut, quicquid è victoriis collectum fuerit, insumatur in convivium, ad quod pariter vocentur omnes. Ni. Placet lex, & rata esto. Superest igitur, ut fortiamur partes. Nam sumus ferme pares omnes, ut non admodum referat, quis cui jungatur. Hi. Tu tamen me longe peritior es. Ni. Ut sim, sed tu felicitior. Hi. Etiam hic valet fortuna? Ni. Illa nusquam non regnat. Hi. Age, fiat fortitio. (a) Euge, bene cecidit: contingere, quos volebam. Ni. Et nos nostræ sodalitatis non pœnitet. Hi. Agendum, sinus viri. Amat victoria curam. Suum quisque locum gnaviter tueatur. Tu mihi consiste à tergo, excepturus pilam, si me transvolet. Tu isthic observa, repulsurus huc ab adversariis revolantem. Ni. Ne musca quidem hac prætervolarit impune. Hi. Agite bonis avibus; mittite pilam in tectum. Qui miserit nihil præfatus, frustra miserit. Ni. Hem, accipe igitur. Hi. Mittito. Si miseris extra lineas, aut infra suprave tectum, vestro damno fuerit, aut certe nobis fraudi esse nolim. Tu sane parum commode mittis. Ni. Tibi quidem, at nobis commode. Hi. Ut miseris, ita remittam. Par pari referam. Sed præstat ingenue legitimeque ludere. Ni. In ludo pulchrum est arte vincere. Hi. Fateor; atque etiam in bello. Sed habet utraque pars suas leges. Et sunt artes iliberales. Ni. Credo, plures septem. Signa terminum testula, aut rudere, aut, si mavis, pileotuo. Hi. Tuo malim. Ni. Rursus accipe pilam. Hi.

(a) Euge] *Laudantis congratulantisque interjectio.*

Hr. Mitte. Pone notam. Ni. Habemus duos terminos satis longinquos. Hr. Utcumque; sed tamen vincibiles. Ni. Plane vincibiles, si nemo repugnet. Hr. Euge priorem metam prætercurrimus. Vicimus quindecim. Heus, præbete vos viros: viceramus & hic, si tu tuo constitisses loco. Sumus igitur pares. Ni. Non diu futuri. Vicimus triginta, vicimus quadraginta quinque. Hr. Sextertia? Ni. Non. Hr. Quid igitur? Ni. Numeros. Hr. Quo pertinent numeri, si nihil est, quod numeres. Ni. Noster hic ludus est. Hr. Præpropere tu quidem ante victoriam canis triumphum. Vidi, qui vincerent ab hoc numero, qui nihil habebant. Varia est ut Martis, ita lusus alea. Habemus triginta. Jam rursum pares sumus. Ni. Nunc serio res agitur. Euge, successit; habemus potiores. Hr. Non diu habituri. Dixin'? Rursum æquali fortuna sumus. Ni. Diu nutat fortuna, velut anceps, utris velit addicere victoriam. O fors fortuna, si nobis faveris, dabimus tibi maritum. Euge, audivit votum. Penes nos est hujus certaminis victoria. Pone notam cretaceam, ne excidat. Hr. Jam appetit vespera, & sudatum est satis: præstat à ludendo desistere, ne quid nimis. Supputemus lucrum. Ni. Nos evicimus tres drachmas, vos duas. Restat igitur una ad compositionem. Sed interim quis solvet pretium pillarum? Hr. Omnes ex æquo, pro sua quisque portione. Nam lucrum exilius est, quam ut inde possit aliquid decidi.

Ludus Globorum Missilium.

ADOLPHUS, BERNARDUS, ARBITRI.

Ad. **T**U toties apud me gloriatus es, te mirum quendam esse artificem in certamine mittendorum globorum. Age, libet experiri, qui vises. Br. Nihil detrecto: huc si quid libet. Nunc vir tu plane, quod dici solet, in planiciem provocas equum. Ad. E tu senties, me non esse asinum. Br. Placetne monomachia, ut unus cum uno congregiatur, an mavis adjungi socios periculi? Ad. Malo (a) *μονομαχίῃ*, ne qua pars victorie

riæ

(a) *Μονομαχίῃ*] Singularem certaminis congregi.

riæ decidatur alteri. BE. Isti huc & ipse malo, ut laus in solidum sit mea. AD. Hi spectatores erunt, & arbitri. BE. Recipio. Sed quod erit victori (a) bravium, aut quæ victo pœna? AD. Quid si victo amputetur auricula? BE. Imo testium alter exsecetur potius. Non est magnificum certare pro pecunia. Tu Germanus es, ego Gallus; decertemus pro suæ uterque gentis gloria. Si vicerò, tu ter exclamabis, *Florcat Gallia*: si victus, quod absit, fuerò, totidem verbis celebrabo tuam Germaniam. AD. Age, placet conditio. BE. Adsit fortuna. Quando periclitantur hoc ludo duæ maximæ nationes, sint æquales sphæræ. AD. Nosti saxum illud prominens, haud procul à porta? BE. Novi. AD. Ea erit meta, & hæc linea. BE. Esto: sed sint, inquam, pares globi. AD. Minus discernas ovum ab ovo, aut ficum à ficu. Sed mea non refert, utrum malis; elige. BE. Mitte. AD. Heus, tu mihi non brachium, sed balistam habere videris, ita torques globum. BE. Satis momordisti labrum, fatis rotasti brachium; tandem mitte. O vires Herculeas! sed tamen vinco. AD. Nisi sceleratus ille laterculus obstitisset, præverteram te. BE. Consiste in sphæræ tuæ vestigio. AD. Non utar dolo malo. Cupio virtute, non fraude vincere; quandoquidem de gloria certamen est. Bene vertat. BE. Ingens profecto jaëtus. AD. Ne ride, priusquam viceris. Adhuc pene sumus pares. BE. Nunc res agitur. Uter prior metam contigerit, is vicerit. AD. Vici, canta. BE. Sed definiendum erat, quoto ludo constaret victoria. Nam primo nondum incaluerunt vires. AD. Definiant arbitri. AR. Tertio. BE. Placet. AD. Quid ais? Agnoscis ne victorem? BE. Tibi fortuna magis aspiravit: viribus & arte non tibi cesserò. Sed quod arbitri pronuntiaverint, id sequar. AR. Germanus vicit; & hoc gloriosior est victoria, quod talem artificem vicerit. AD. Nunc canta, Galle. BE. Sum raucus. AD. Hoc Gallis novum non est: sed tamen coccyssa. BE. Floreat Germania ter. AD. Imo ter hoc erat canendum. BE. Contraximus siticulam; eamus ad compotatiunculam: ibi perficietur can-
tio.

(a) Bravium] Gr. βραβύιον, certaminis præmiu.

tio. AD. Non recuso, si ita videtur arbitris. BE. Ita commodius est. Melius canet Gallus colluto gutture.

Ludus sphaerae per annulum ferreum.

GASPAR, ERASMIUS.

GA. AGE, nos auspicabimur. Victo succedet Marcolphus. ER. Sed quod erit victori praemium? GA. Victus ex tempore faciet, & recitabit distichon in laudem victoris. ER. Accipio legem. GA. Visne, fortiamur, uter prior incipiat? ER. Esto tu prior, si libet; ego malim esse Abbas. GA. Hoc tua conditio potior est, quod tibi nota est arca. ER. Versaris in tua harena. GA. In hac exercitior sum, quam in libris. Tamen istud perquam exigui momenti est. ER. Aequum est, ut tantus artifex in hoc certamine mihi largiatur non nihil. GA. Imo isthuc abs te peterem justius: sed parum est honesta precaria victoria. Is demum vincit, qui suo Marte vincit. Ita sumus pares, ut non melius commissus fuerit olim (a) cum Bitho Bacchius. ER. Tua sphaera commodior est mea. GA. Et tua vola vincit meam. ER. Ludito legitime, absque technis, ac dolo malo. GA. Dices, tibi rem esse cum homine probo. ER. Sed prius audire cupio hujus (b) sphaeristerii plebiscita. ER. Quaternio ludum absolvit. Qui hanc lineam praeterierit, in damno est; reliquos limites si transilias, sine fraude fiet. Qui globum suo loco moverit, perdit jus feriendi. ER. Intellego. GA. En oclusi tibi portam. ER. Sed isthinc te excutiam. GA. Id si feceris, cedam tibi hujus certaminis palmam. ER. Bona fide? GA. Optima. Non enim potes alia via, nisi sic mittas sphaeram tuam in parietem, ut resiliat in meam. ER. Id experiar. Quid ais, bone vir? Nonne depulsus es? GA. Fateor: utinam tam sapiens esses, quam es felix! Sed isthuc centies tentanti vix semel successerit. ER. Imo si quid audes deponere pignoris, nisi tertio quoque experimento succes-

se-

(a) Cum Bitho Bacchius] *Bithus & Bacchius nobile par gladiatorum fuit, pares arte, pares audacia.*

(b) Sphaeristerium] *Locus, in quo sphaerae luditur.*

ferit, vinctes. Sed interim redde pactum præmii-
um. GA. Quodnam? ER. Distichon. GA. Red-
dam. ER. Et quidem ex tempore. Quid arrodia-
nguem? GA. Habeo. ER. Recita clare. GA.
Clarissime.

*Plaudite victori juvenes, hic quotquot adestis :
Nam me qui vicit, doctior est nebulo.*

Nonne distichon habes? ER. Habeo: sed quale
abs te allatum est, tale tibi referetur.

Saltus.

VINCENTIUS, LAURENTIUS.

VI. **L**ibet ne decertare saltu? LA. Ludus iste
non convenit pransis. VI. Quamobrem?
LA. Quia ventris sabburra gravat corpus. VI. Non
admodum sane, qui pransi sint in pædagogio. Nam
ibi plerumque cœnaturiunt, prius quam absol-
verint prandium. LA. Quod igitur saltandi genus
placet? VI. Auspicemur ab eo, quod est simpli-
cissimum, à saltu locustarum, sive magis ranarum,
utraque tibia, sed junctis pedibus. Qui longissime
promoverit cingulum, coronam feret. Hujus ubi
erit satietas, aliud atque aliud genus experiemur.
LA. Equidem nullum recusabo genus, nisi quod
geritur cum periculo tibiarum: nolim, mihi rem
esse cum chirurgis. VI. Quid si certemus unica ti-
bia? LA. Iste ludus est (a) Empusæ, valeat. VI.
Hastæ iunxum salire, cum primis est elegans.
LA. Liberalius est certare cursu. Siquidem hoc
certaminis genus (b) apud Virgilium proposuit &
Æneas. VI. Verum; sed idem proposuit & cæ-
stum certamen; quo non delector. LA. Designa-
radium. Hoc loco sit (c) carcer, quercus ista sit
meta. VI. Sed utinam adesset Æneas, qui propo-
nat & præmia victori. LA. Victori abunde mag-
num præmium est gloria. VI. Victo potius dan-
dum.

(a) Empusæ] *Spectrum est apud Aristophanem, quod
apparet unica tibia, unde & Græci nomen dederunt.*

(b) Apud Virgilium] *Lib. 5. Æneid. vs. 64.*

(c) Carcer] *Locus, unde equi in circo emittebantur:
ubi sanibus coarcebantur, ne ad metam properarent,
ante datum signum.*

dum erat præmium, solatii gratia. LA. Sit igitur victo præmium, ut (a) lappa coronatus redeat in urbem. VI. Equidem non recusarim, si tu præcedas tibia canens. LA. Est ingens æstus. VI. Nec mirum, quum sit solstitium æstivum. LA. Præstiterat natare. VI. Mihi non placet ranarum vita. Animal sum terrestre, non (b) amphibion. LA. Sed tamen hoc exercitamenti genus olim cum primis habebatur liberale. VI. Imo etiam utile. LA. Ad quid? VI. Si fugiendum sit in bello, ibi potissimum valent, qui sese cursu pedum & natatu exercuerunt. LA. Artem narras haud quaquam aspersionandam. Neque enim minus laudis est aliquando bene fugere, quam fortiter pugnare. VI. Sum plane rudis & imperitus natandi, nec sine periculo versamur in alieno elemento. LA. Sed assuescere oportet: nemo nascitur artifex. VI. At ego istius generis artifices permultos audio natasse, sed non enatasse. LA. Experieris primum innixus suberi. VI. Nec (c) suberi fido magis, quam pedibus: si vobis cordi est natatio, spectator esse malo, quam certator.

Confabulatio pia.

ERASMUS, GASPAR.

ER. **U**Nde nobis prodis? E popina quapiam? GA. Bonaverba. ER. E spheristerio? GA. Ne hoc quidem. ER. Ex (d) œnopolio? GA. Nequaquam. ER. Quando non affluor divinando, dic ipse. GA. Ex æde Virgini matri sacra. ER. Quid illic tibi negotii est. GA. Salutem dixi nonnullis. ER. Quibus? GA. Christo, ac divis aliquot. ER. Religiosior tu quidem es, quam pro ætate. GA. Imo nullam ætatem non decet religio. ER. Si capiam esse religiosus, patiar mihi injici cucullam. GA. Atque ego idem tacerem, si, quantum

ca-

(a) Lappa] *Herba acuta & spinosa.*(b) Amphibion] *Amphibia dicuntur, quæ simul & in aqua vivunt & in terra, ut crocodilus, anates, anseres, cygni & similia.*(c) Suberi] *Corticis genus semper fluitans, unde, qui discunt natare, subjiciunt pectori.*(d) Oenopolion] *Græce οἰνοπόλιον taberna vinaria.*

caloris adfert, tantundem pietatis adferret cuculla. ER. Ajunt vulgo, pueros angelicos in satanam veri, ubi consenuerint. GA. Sed ego pro-verbium isthuc ab autore satana natum arbitror. Imo vix existimo, senem esse vere pium, nisi qui à teneris annis assueverit. Nihil felicius discitur, quam quod ab ipsa statim pueritia discitur. ER. Quid igitur est religio? GA. Est purus cultus numinis, & observatio præceptorum illius. ER. Quæ sunt illa? GA. Longum est; sed ut in summa dicam, in rebus quatuor est sita. ER. In quibus? GA. Primum, ut recte pieque sentiamus de Deo, de scripturis divinis: atque ut illum non vereamur modo, tanquam dominum, verum etiam amemus ex intimis affectibus, ut patrem beneficentissimum. Secundum, ut summa cura tueamur innocentiam; ea est, ne quem lædamus. Tertium, ut teneamus charitatem, hoc est, ut de omnibus, quantum datur, bene mereamur. Quartum, ut servemus patientiam. Ea præstat, ut mala nobis illata, si mederi nequeamus, patienter toleremus, non ulciscentes, nec malum malo referentes. ER. Næ tu probus es concionator. Sed præstas ista, quæ doces? GA. Equidem adnitor pro mea virili. ER. Qui potes pro virili, cum sis puer? GA. Meditor pro viribus, & quotidie mecum in eo rationem: si quid cessatum fuerit, corrigo: illud præter decorum, hoc dictum petulantius, hoc factum incircumspectius, hoc taceri præstiterat, illud omissum. ER. Quando (a) subducitur ista ratio? GA. Ferme sub noctem, aut si quando magis vacat. ER. Sed age, dic mihi, quibus studiis totum transigis diem? GA. Nihil celabo tam fidum sodalem. Mane, simul atque sum expergefactus, (id fere fit ad sextam, aut quintam,) pollice signum crucis pingo in fronte & in pectore. ER. Quid deinde? GA. Auspikor initium diei, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. ER. Pie sane. GA. Mox paucis saluto Christum. ER. Quid illi narras? GA. Ago gratias, quod eam noctem mihi voluerit esse prosperam, precorque, ut diem itidem illum totum mihi bene fortunet, ad ipsius gloriam, & animæ meæ salutem: utque is,

qui

(a) Subducitur] *Metaphora ducta à calculatoribus.*

qui est vera lux occisum nesciens, sol æternus, omnia vivificans, alens, exhilarans, dignetur illucescere menti meæ, ne usquam impingam in illum peccatum, sed ipsius ductu perveniam ad vitam æternam. ER. Haud inauspicatum dici exordium. GA. Deinde salutatis parentibus, quibus secundum Deum primam debeo pietatem, cum tempus est, confero me ad ludum literarium, sed ut per templum, si commodum est, sit mihi transitus. ER. Quid illic? GA. Rursus tribus verbis saluto Jesum, ac divos divasque omnes, sed nominatim Virginem matrem, tum eos, quos habeo mihi peculiare. ER. Næ tu mihi probe legisse videris illud Catonis; *Saluta libenter*. Non sat erat mane salutasse, nisi mox denno salutares? An non vereris, ne molestus sis inmodico officio? GA. Amat Christus subinde appellari. ER. Sed ineptum videtur alloqui, quem non vides. GA. Nec eam mei partem video, qua illi loquor. ER. Quæ? GA. Animo. ER. Sed otiosum est, salutare non resalutantem. GA. Resalutat frequenter arcano afflatu. Denique abunde resalutat, qui dat, quod petitur. ER. Quid hic ab illo flagitas? Nam video, tuas salutationes esse petaces, cujusmodi fere sunt mendicorum. GA. Sane non procul aberras à scopo. Precor enim, ut, qui puer duodecim annos natus, sedens in templo docuit ipsos doctores, cuique pater cœlitus emissâ voce dedit auctoritatem docendi mortalium genus, quum diceret: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacitum est, ipsum audite*: quique est æterna sapientia summi patris, illustrare dignetur ingenium meum ad perdiscendas honestas literas, quibus utar ad ipsius gloriam. ER. Quos autem habes divos tibi peculiare? GA. Ex apostolis Paulum, ex martyribus Cyprianum, ex doctoribus Hieronymum, è virginibus Agnetem. ER. Quæ res istos tibi conciliavit? electio, an casus? GA. Sortito obvenerunt. ER. Atque istos nihil aliud, quam salutas? An ab his quoque mendicas aliquid? GA. Precor, ut me suis suffragiis Christo commendent, efficiantque, ut illius munere aliquando contingat in ipsorum venire contubernium. ER. Sane rem non vulgarem petis. Quid tum postea? GA. Ad ludum propero, & quod is locus postulat, toto ago pec-

tore. Sic enim imploro Christi præsidium, quasi citra illius opem nihil efficiat nostrum studium: sic studeo, quasi ille nihil auxilii sit laturus, nisi gnaviter laboranti. Ac modis omnibus do operam, ne merito vapulem, ne quid dicto factove vel præceptorem offendam, vel sodales meos. ER. Probus es, quum ista cogitas. GA. Quum dimissus à ludo domum propero, rursus, si licet, per ædem sacram iter facio, rursusque tribus verbis saluto Jesum. Si quid est obsequii præstandum parentibus, otheo. Quod si quid etiam superest temporis, mecum aut cum sodali repeto, quod prælectum est in schola. ER. Næ tu perparcus es temporis. GA. Nec mirum, si parcus sum rei, ut multo pretiosissimæ, ita irrecuperabilis. ER. At Hæsiodus docet, in medio parcendum esse: in principio præproperam, in fine seram esse parsimoniam. GA. Recte Hæsiodus de vino; sed ætatis nulla est intempestiva parsimonia. Dolum si finas, non exhauritur. At ætas nunquam non defluit, sive dormias, sive vigiles. ER. Fateor: sed quid deinde rei geritur? GA. Adornata parentibus mensa, recito consecrationem; deinde prandentibus ministro, donec jubeor & ipse prandium samere. Actis gratiis, si quid vacat, lusu quopiam honesto laxo animum cum sodalibus, donec hora revocat in ludum à lusu. ER. Ac rursus salutatur Jesus? GA. Salutatur, si commodum est. (a) Sin est, cur aut non vacet, aut non sit tempestivum, tamen præteriens templum, cogitatiuncula saluto. Rursus in ludo totis viribus hoc agitur, quod locus postulat. Domum reversus, idem ago, quod ante prandium. A cœna suavibus fabulis memet oblecto: mox prosperam noctem precatus parentibus ac familiæ, mature me confero ad nidum: illic flexis ante lectum genibus, mecum, ut dixi, reputo, quibus studiis is dies peractus sit. (b) Si quid est gravioris admitti, Christi clementiam imploro, ut ignoscat, polliceorque meliora: si nihil est, ago gratias illius beneficentiæ, quod me servarit ab omni vitio. Deinde me totum illi toto pectore commendo, ut me protegat ab insidiis mali genii, & ab obscœnis somniis. His factis, lectum ingressus, frontem ac pectus signo

cru.

(a) Sin] *Correctio.* (b) Si quid] *Elegans moralis,*

crucis imagine, ac me compono ad somnum. ER. Quo pacto te componis? GA. Nec pronus cubo, nec supinus, sed primum lateri dextro innitens, brachiis ita transversim seu decussatim complicatis, ut pectus muniant figura crucis, dextra manu sinistro admota humero, læva dextro. Ita dormio suaviter, donec aut expergiscar ipse, aut exciter. ER. Sanctulus es, qui ista possis GA. Imo stultulus es, qui ista dicas. ER. Laudo institutum, si queam assequi. GA. Velis tantummodo. Nam ubi assueveris pauculos menses, erunt hæc etiam suavia; adeo vertentur in naturam. ER. Sed nihil audio de sacris. GA. Nec hac parte mihi desum, diebus præcipue festis. ER. In his quomodo te geris? GA. Primum omnium excutio me ipsam, num qua labe peccati sit animus contaminatus. ER. Id si compèrias, quid tum? subducis te ab altari? GA. Nequaquam corpore, sed animo me submoveo, ac veluti procul stans, nec audens attollere oculos ad patrem Deum, quem offendi, tundo pectus meum, dicens illud ex Evangelio cum publicano: *Domino propitius esto mihi peccatori.* Deinde, si sensero quempiam offensum à me, eum curo placandum è vestigio, si licet: sin minus, statuo in animo, mihi, cum primum licebit, reconciliare proximum. Si quis offendit me, remitto vindictam, doque operam, ut, qui læsit, agnoscat errorem suum, & resipiscat. Sin ejus rei nulla spes est, vindictam omnem Deo relinquo. ER. Istuc durum est. GA. An hoc durum, condonare levem noxiam fratri tuo, cujus ignoscentia tibi mutua sit frequenter opus: quum Christus omnia commissa nostra nobis semel condonarit, & quotidie condonet? Imo mihi videtur hæc non esse liberalitas in proximum, sed fœneratio apud Deum: perinde quasi conservus expacto remittat conservo tres drachmas, ut ipsi dominus condonet talenta decem. ER. Perpulchre tu quidem philosopharis, si modo certum sit, quod ais. GA. An postulas aliquid certius Evangelica cautione? ER. Non est æquum. Sed sunt, qui se non credant esse Christianos, nisi quotidie Missam, ut appellant, audierint. GA. Horum institutum equidem non damno; præsertim in his, qui abundant otio, qui ve totos dies occupantur

profanis negotiis. Tantum illos non approbo, qui superstitiose sibi persuaserunt, diem fore parum faustum, nisi fuerint eum auspiciati à Missa: & statim à sacro se conferunt, vel ad negotiationem, vel ad prædam, vel ad aulam, ubi si, quod per fas nefasque gerunt, successerit, Missæ imputant. ER. Suntne, qui sic desipiant? GA. Magna pars hominum. ER. Sed redi ad sacrum. GA. Si licet, adsto vicinus altari sacro, quo percipere queam ea, quæ sacrificus recitat, præsertim Epistolam & Evangelium. Ex his aliquid conor decerpere, quod infigam animo meo: id mecum aliquandiu rumino. ER. Nihil interim oras? GA. Oro, sed cogitatione magis, quam strepitu labiorum. Ex his, quæ recitat sacerdos, arripio precandi occasionem. ER. Dic istud explanatius: nam non satis assequor, quid velis. GA. Dicam. Finge recitari epistolam, *Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi.* Ad hæc verba sic mecum loquor Christo: Utinam vere sim azymus, purus ab omni fermento malitiæ. Sed tu, Domine Jesu, qui solus es ab omni malitia purus ac sincerus, largire, ut indies & ipse magis ac magis expurgem vetus fermentum. Rursum, si forte legatur Evangelium de seminante semen suum, sic oro mecum: Felix ille, qui meretur esse terra bona: precorque, ut me ex terra parum frugifera, sua benignitate faciat terram bonam, sine cujus beneficio nihil omnino bonum est. Sint hæc exempli causa dicta: nam singula persequi, prolixum sit. Sed, si contingat sacrificus mutus, quales multos habet Germania; aut non detur adesse propius altari, fere libellum parvo, in quo descriptum sit ejus diei Evangelium & Epistola; inde ipse aut pronuncio, aut oculis lego. ER. Intellego: sed quibus cogitationibus potissimum transmittis hoc tempus? GA. Ago gratias Jesu Christo pro ineffabili charitate, quod genus humanum sua morte redimere dignatus est; & oro, ne patiatur suum sacrosanctum sanguinem pro me frustra fustum esse, sed suo corpore semper pascat animum meum, suo sanguine vivificet spiritum meum, ut paulatim adolescens virtutum auctibus, efficiar idoneum membrum corporis illius mystici, quod est ecclesia: nec unquam deficiam

ciam ab illo sanctissimo fœdere, quod in extrema cœna distributo pane, & porrecto poculo, pepigit cum discipulis suis electis, & per hos cum omnibus, qui per baptismum in societatem illius infiti sunt. Quod si sensero vagari cogitationem, lego psalmos aliquot, aut aliud quippiam pium, quod animum ab evagando colibeat. ER. Habes in hoc psalmos certos? GA. Habeo; sed quos non ita mihi ipsi indixi, quin omittam, si cogitatio quæpiam incidat, quæ magis reficiat animum meum, quam illa psalmorum recitatio. ER. Quid de jejunando? GA. Cum jejunio mihi nihil est negotii. Sic enim me docuit Hieronymus, non esse valetudinem atterendam jejniis, donec corpus ætate robur justum collegerit. Nondum autem egressus sum annum decimum septimum. Sed tamen si sensero opus, prandeo, cœnoque parcius, quomæ præbeam alacriorem studiis pietatis per diem festum. ER. Posteaquam cœpi semel, expiscabor omnia. Quomodo affectus es erga conciones? GA. Optime. Ad has non minus religiose accedo, quam ad sacram synaxim. Et tamen deligo, quos audiam. Sunt enim, quos præstat non audisse. Quod si talis contingit, aut si nemo contingit, tempus hoc transigo sacra lectione: lego Evangelium & Epistolam cum interpretatione Chrysostomi aut Hieronymi, aut si quis alius occurrit pius ac doctus interpretes. ER. Sed magis afficit viva vox. GA. Fateor; & audire malo, si detur concionator tolerabilis: sed non videor omnino caruisse concione, si Chrysostomum aut Hieronymum scripto loquentem audiero. ER. Non opinor. Sed quid te delectat confessio? GA. Magnopere: nam confiteor quotidie. ER. Quotidie? GA. Sic est. ER. Alendus est igitur tibi proprie sacerdos. GA. Sed illi confiteor, qui vere solus remittit peccata, cui est potestas universa. ER. Cuinam? GA. Christo. ER. An istud sat esse putas? GA. Mihi quidem sat esset, si sat esset Proceribus ecclesiæ & consuetudini receptæ. ER. Sed quos tandem appellas ecclesiæ Proceres? GA. Pontifices, Episcopos, Apostolos. ER. Et inter hos annumeras Christum? GA. Is est omnium sine controversia (a) colophon.

D 5

ER.

(a) Colophon] *Præcipuus & caput. Α Κολοφών.*

ER. Et hujus receptæ confessionis autor? GA. Is quidem autor est omnis boni: sed an ipse instituerit hanc confessionem, qualis nunc est in usu ecclesiæ, Theologis excutiendum relinquo: mihi puero & idiotæ sufficit majorum autoritas. Hæc est certe præcipua confessio: nec est facile confiteri Christo. Non confitetur illi, nisi qui ex animo irascitur suo peccato. Apud illum expono, deploroque, si quid admisi gravius; clamo, lacrimor, ploro, me ipsum execror, illius imploro misericordiam: nec finem facio, donec seufero, peccandi affectum penitus expurgatum è medullis animi, & succedere tranquillitatem aliquam & alacritatem, condonati criminis argumentum. Atque ubi tempus invitat, ut ad eam sacrosanctam mensam corporis & sanguinis dominici, confiteor & sacerdoti, sed paucis, & non nisi ea, quæ certo videntur crimina: aut ejusmodi, ut vehemens suspicio sit, crimen esse. Neque vero protinus arbitror, esse piaculum, hoc est, enorme crimen, quod admittitur adversus quaslibet constitutiones humanas, nisi contemptus accesserit malitiosus. Imo vix arbitror crimen capitale, cui non sit adjuncta malitia, hoc est, perversa voluntas.

ER. Laudo, quod sic es religiosus, ut tamen superstitiosus non sis. Hic quoque puto, locum esse proverbio, *Nec omnia, nec passim, nec quibuslibet.*

GA. Deligo mihi sacerdotem, cui credam arcana pectoris. ER. Isthuc est sapere. Sunt enim permulti, quod compertum est, qui, quod accipiunt in confessionibus, effutiunt. Sunt improbi quidam & impudentes, qui percontantur à confitente, quæ præstiterat tacuisse. Sunt indocti & stolidi, qui obfordidum quæstum præbent aurem verius, quam animum, cum nec dijudicent inter noxiam & recte factum, nec docere possint, nec consolari, nec consulere. Hæc sic habere, frequenter audivi ex multis, & ipse partim expertus sum.

GA. Et ego nimium. Proinde deligo mihi virum non indoctum, gravem, spectatæ integritatis, linguæ continentis.

ER. Profecto felix es, qui ista mature sapere cœperis.

GA. Denique illa prima mihi curarum est, ne quid committam, quod cum periculo credam sacerdoti.

ER. Nihil melius, siquidem possis,

sis,

sis cavere. GA. Nobis quidem difficillimum est, sed, auxiliante Christo, facile est. Primum est, ut adsit bona voluntas. Eam mihi subinde renovo, præsertim diebus dominicis. Deinde subduco me ipsum pro viribus ab improborum consortio; & sodalibus integerrimis me adjungo, quorum convictu fiam melior. ER. Recte tibi consulis. *Corrumpunt enim mores bonos colloquia prava.* GA. Otium ceu pestem quandam fugio. ER. Nec mirum: nam nihil malorum non docet otium. Sed, ut nunc sunt hominum mores, solus vivat, oportet, qui velit abesse à malorum consortio. GA. Non omnino vanum est, quod dicis. Plures enim mali, ut Græcus ille sapiens dixit. Sed ex paucis optimos deligo. Et probus sodalis nonnunquam sodalem reddit meliorem. Vito lusus, qui provocant ad nequitiam: utor innoxiiis. Comem me præbeo omnibus, sed familiarem non nisi bonis. Quod si quando incidero in malos, aut corrigo blande monendo, aut dissimulo, toleroque: si videor non profecturus, certe, cum primum licet, memet ab illis suffuro. ER. Nunquamne titillavit animum tuum libido capiendæ cucullæ? GA. Nunquam; sed crebro sollicitatus sum à quibusdam, ab hoc seculo, velut à naufragio, ad portum monasteriorum vocantibus. ER. Quid ego audio? Captabant prædam? GA. Miris technis adorti sunt & me, & parentes. Sed mihi stat sententia, non addicere me vel matrimonio, vel sacerdotio, vel instituto monachorum, aut ulli vitæ generi, unde post me non queam extricare, priusquam mihi fuero pulchre notus. ER. Quando isthuc erit? GA. Fortasse nunquam. Sed ante annum vigesimum octavum nihil statuetur. ER. Cur ita? GA. Quia audio passim tam multos sacerdotes, monachos, & maritos deplorantes, quod sese temere præcipitarint in servitutem. ER. Cautus es, qui capi nolis. GA. Interim tria mihi curæ sunt. ER. Quænam ista? GA. Ut proficiam in probitate morum. Dein, si id nequeam, certe tuear illibatam innocentiam ac famam. Postremo, paro mihi bonas literas ac disciplinas, in quovis vitæ genere futuras usui. ER. Sed interim à poëtis abstines? GA. Non in totum, sed castissimos quosque potissimum lego. Quod si quid incidere parum verecundum,

præ-

prætercurro, quemadmodum Ulysses obturatis auribus Sirenas præternavigavit. ER. Sed cui interim studiorum generi te potissimum addicis? Medicinæ, Juri Cæsareo aut Pontificio, an Theologiæ? Nam linguæ, bonæ litteræ, philosophia, pariter conducunt ad omnem professionem. GA. Nondum ulli me plane addixi, sed ex omnibus gustum aliquem capio, ne cujusquam plane sim rudis: utque, degustatis singulis, certius eligam, cui sim accommodus. Medicina ubivis terrarum certissimum viaticum est: Juris prudentia viam aperit ad dignitates: Theologia mihi cum primis placeret, nisi me mores quorundam, & morosæ inter ipsos contentiones offenderent. ER. Non facile labitur, qui sic pedetentim incedit. Complures hisce temporibus abstinere à Theologia, quod vereantur, ne vacillent in fide catholica, cum videant, nihil non vocari in quæstionem. GA. Ego, quod lego in sacris literis & in symbolo, quod dicitur Apostolorum, summa fiducia credo, nec ultra scrutor. Cætera permitto Theologis disputanda ac definienda, si velint. Si quid tamen receptum est usu populi Christiani, quod non plane pugnet cum sacris literis; hætenus servo, ne cuiquam sim offendiculo. ER. Quis Thales te docuit istam philosophiam? GA. Fuit mihi admodum puero consuetudo domestica cum integerrimo viro Joanne Coleto. Nostin' hominem? ER. Quid ni? tanquam te. GA. Is eam ætatem hujusmodi præceptiunculis imbuit. ER. Non invidabis, si me præbeam æmulum instituti tui? GA. Imo isthoc nomine mihi futurus es multo carior. Scis enim, similitudine morum conglutinari familiaritatem ac benevolentiam. ER. Verum; sed non inter competitores ejusdem magistratus, quum simili laborent morbo. GA. Nec inter ejusdem sponsæ procos, quum pariter laborent amore. ER. Sed extra jocum, experiar imitari rationem istam. GA. Precor, ut tibi vertat quam optime. ER. Fortassis assequar te. GA. Utinam & præcurras! Sed interim non operiar te; quin ipse quotidie me ipsum superare contendo: sed tamen adnitere, si potes, ut antevertas.

Venatio.

PAULUS, THOMAS, VINCENTIUS,
LAURENTIUS, BARTHOLUS.

PA. **T**Rahit sua quemque voluptas: mihi placet venatio. TH. Placet & mihi: sed ubi canes, ubi venabula, ubi casses? PA. Valeant apri, urfi, cervi & vulpes; nos insidiabimur cuniculis. VI. At ego laqueos injiciam locustis. Insidiabor gryllis. LA. Ego ranas captabo. BA. Ego papiliones venabor. LA. Difficile est sectari volantia. BA. Difficile, sed pulchrum: nisi pulchrius esse ducis sectari lumbricos aut cochleas, quia carent alis. LA. Equidem malo insidiari piscibus; est mihi hamus elegans. BA. Sed unde parabis escam? LA. Lumbricorum ubique magna est copia. BA. Est, si tibi velint prorepere è terra. LA. At ego mox efficiam, ut multæ myriades profiliant. BA. Quo pacto? incantamentis? LA. Videbis artem. Imple hanc situlam aqua. Hos juglandium summos cortices virentes contractos immittito. Hac aqua perfunde solum. Nunc observa paulisper. Vides emergentes. BA. Rem prodigiosam video. Sic olim, opinor, exsiliabant armati ex fatis serpentis dentibus. Sed plerique pisces delicatioris & elegantioris sunt palati, quam ut esca tam vulgari capiantur. LA. Novi quoddam insecti genus, quo talibus insidiari soleo. BA. Tu vide, an possis imponere piscibus; ego ranis faceffam negotium. LA. Quomodo, reti? BA. Non; sed arcu. LA. Novum piscandi genus. BA. At non injucundum. Videbis, & fateberis. VI. Quid si nos duo micemus digitis? PA. Ignavum est ac rusticum lusus genus. Ad focum desidentibus magis convenit, quam in campo versantibus. VI. Quid si certemus nucibus? PA. Noces admodum pueris relinquamus; nos grandiusculi sumus. VI. Et tamen nihil aliud adhuc, quam pueri sumus. PA. Sed quibus decorum est ludere nucibus, iisdem non indecorum est equitare in arundine longa. VI. Tu igitur præscrito lusus genus, sequar, quocunque vocaris. PA. Et ego futurus sum omnium horarum homo.

Sy. **C**ur adeo curris, Johannes? Jo. Cur lepus, ut ajunt, pro carnibus? Sy. Quid hoc proverbii est? Jo. Quia nisi adfuero in tempore ante recitatum catalogum, actum est de pelle mea. Sy. Hac quidem ex parte nihil est periculi. Modo præterita est quinta. Inspice horologium, manus nondum attingit punctum, quod horam ab hora æquis spatiis dirimit. Jo. At ego vix habeo fidem horologiis: mentiuntur nonnunquam. Sy. At mihi fide, qui campanæ vocem audivi. Jo. Quid loquebatur? Sy. Horam esse quintam. Jo. (a) Sed est & aliud, unde magis etiam timeam. Reddenda est memoriter hesternæ lectio, satis prolixa. Vereor, ut possim. Sy. Commune periculum narras. Nam & ipse vix satis teneo. Jo. Et nosti præceptoris sævitiam. Omnis illi noxia capitalis est. Nec magis parcit nostris natibus, quam si corium esset bubulum. Sy. Verum is non aderit in ludo. Jo. Quem igitur vicarium constituit? Sy. Cornelium. Jo. (b) Strabum illum? Væ nostris natibus. Is vel Orbilio plagosior est. Sy. Verum dicis; & ideo non raro sum illius brachio precatus paralytin. Jo. Non est pium, imprecari præceptoris. Nobis potius cavendum, ne incidamus in illius tyranni manus. Sy. Reddamus inter nos vicissim, altero recitante, altero codicem inspiciente. Jo. Pulchre mones. Sy. Fac, præsentis sis animo. Nam metus officit memoriæ. Jo. Facile deponerem pavorem, si non adesset periculum. At in tanto discrimine quis possit esse securus animo? Sy. Fateor; attamen non agitur de capite, sed de parte diversa.

Alia.

CORNELIUS, ANDREAS.

Co. **S**cite tu quidem pingis, sed charta tua perfluit. Charta subhumida est, ac transmittit atramentum. An. Quæso, ut appares mihi penam hanc. Co. Deest mihi gladiolus scriptorius. An. En tibi. Co. Hui, quam obtusus! An. Acci-

pe

(a) Sed est] *Causa efficiens sollicitudinis.*

(b) Strabum] *Strabus est, cui distorti oculi.*

pe coticulam. Co. Utrum amas scribere cuspide duriuscula, an molliore? AN. Attempera ad manum tuam. Co. Ego molliore soleo. AN. Quæso, ut mihi describas ordine figuras elementorum. Co. Græcas, an Latinas? AN. Latinas primum conabor imitari. Co. Suppedita chartam. AN. Accipe. Co. Sed meum atramentum dilutius est, subinde infusa aqua. AN. At meum linteolum profusus exaruit. Co. Immunge; nisi mavis immejere. AN. Imo potius rogabo alicunde. Co. Præstat habere domi, quam rogare commodato. AN. Quid est scholasticus absque calamo & atramento? Co. Quod miles absque clypeo & gladio. AN. Utinam mihi essent articuli tam celeres. Equidem non possum dictantis vocem scribendo assequi. Co. Prima cura, ut bene scribas: proxima, ut celeriter. *Sat cito, si sat bene.* AN. Belle: sed istam cautionem cane præceptori, quum dictat, *Sat cito, si sat bene*

Agendi gratias, Formula.

PETRUS, CHRISTIANUS.

PE. GRATUM mihi fecisti, quod aliquoties ad me scripseris. Habeo gratiam, quod ad me crebrius scripsisti. Amo te, quod interdum ad me literas dare non dedignatus es. Habeo gratiam, quod crebris literis me viseris. Ago tibi gratias, qui literarum fasciculis nos oneraris. Maxima tibi à me habetur gratia, qui nos aliquando literis lacefferis. Pergratum mihi fecisti, quod nos dignatus sis tuis literis. Debeo tibi pro tuis humanissimis ad me literis. Magni beneficii loco duco, quod non es gravatus ad me scribere.

Responsio.

CH. Imo meum est deprecari culpam impudentiæ, qui non veritus sum tibi homini tum occupatissimo, tum doctissimo, meis illiteratis literis obstrepere. Agnosco solitam tuam humanitatem, qui meam audaciam boni consulueris: Verebar, ne quid offendissent te meæ literæ, quod nihil omnino responderes. Non est, quod agas gratias; mihi plus satis est, si sedulitatem meam accepisti in bonam partem.

Nova rogandi Formula.

PE. Nihilne novarum rerum adfertur è patria? Num quid novi de nostratibus accepisti? Quid novi? Ecquid novarum rerum apportas? Num quid novi fertur? Num quæ res novæ è patria nunciantur?

Responsio.

CH. Novi quidem permultum, at nihil veri. Novarum quidem rerum satis, at nihil comperti. Nova permulta, at explorati nihil. Non parum novi, at veri non multum. Nihil adfertur novi. Novarum rerum nihil profusus accepi. Certi nihil, novi non nihil. Rumores adferuntur permulti, sed dubii. Plurima est fama, at rerum nihil, firmi nihil. Si vana te capiunt, adfero tota plaustra mendaciorum. Fabularum totos modios apporto. Tantum mendaciorum adfero, quantum vix una navis vehat. PE. Exonera te quamprimum, ne succumbas tanto oneri. CH. Nihil habeo præter ea, quæ jactantur in tonstrinis, in vehiculis, & in navibus.

An accepisti literas? Formula.

PE. Nihilne literarum accepisti? Num aliquas è patria recepisti literas? Nullæ tibi sunt redditæ literæ? Num quid quas ab amiculis accepisti literas? Nihil epistolarum advolavit è Gallia?

Responsio.

CH. Literarum nihil accepi. Ne pilum quidem literarum accepi. Ne tantulum quidem adfertur literarum. Nemo literam ad me. Ne verbum quidem a quoquam redditur. Tantum literarum accepi jam diu, quantum vides in oculo meo. Equidem pecunias, quam literas malim. Argentum accipere malim, quam epistolas. Nummos recipere malim, quam epistolia. Nihil moror literas; modo veniat argentum. Equidem numerari malo mihi, quam scribi.

Credo, Formula.

PE. Facile credo. Haud difficile creditu est. Credi istud perfacile potest. Istud tibi quis non credat? Admodum incredulus fuerit, qui hoc non tibi credat. Profecto habeo tibi fidem. Istius rei mihi facile fidem facis. Credo tibi vel injurato.

Verissimile dicis. Adferunt tamen nonnihil solatii literæ. At ego alterutrum malim, quam neutrum.

Utilitatis Formula.

CH. Quorsum spectant literæ sine pecunia? Ad quid tandem inanes conducunt literæ? Quorsum valent, ad quid conferunt, faciunt, profunt, proficiunt literæ vacuæ? Cui gratæ, cui acceptæ literæ sine nummis? Quid emolumenti adferunt literæ inanes? Cui bono sunt otiosæ literæ? Quid juvant? Cui sunt usui? Ad quid conducibiles sunt? Quid secum adferunt momenti? Cui rei sunt utiles inanes epistolæ?

Responsio.

PE. Podici tergendo utiles, idoneæ, accommodæ. Conducunt natibus tergendis. Si usum nescis earum, ad anum expurgandum valent. Ad nates tergendas. Ad posticum purgandum. Conferunt ad eam corporis partem mundandam, quæ semet identidem inquinat. Valent convestiendis scombris. Involvendo thuri sunt accommodæ, Quid? valentne amiculi? Quid uxor agit tua? CH. Recte; eam apud matrem reliqui, & quidem prægnantem.

Bene precandi.

PE. Bene & tibi & illi vertit: tibi, quod pater; illi, quod mater futura sit. Adsit Deus. Ut utrique vestrum faustum felixque sit, precor, optoque. Quæso, oro superos omnes, ut incolumis prolem vobis dignam pariat, & pulchra te faciat prole parentem. Laudo te, quod virum te præstiteris. Gaudeo, te virum præstitisse. (a) Gallum te esse, declarasti, at non Cybebes. Abi; virum te judico. CH. Ludis; idque facis tuo more. Age, age, est tibi jus apud me loquendi quælibet. Audio, te patriam nuper revisisse. PE. Sic est factum. Nam diutiuscule jam abfueram; non ferebam tam diuturnum patriæ desiderium. Non poteram à parentum conspectu abesse diutius. Torquebat me diutinum amicorum desiderium. CH. Pie fecisti: hu-

ma-

(a) Gallum] Cybeles sacerdotes, Gallos vocari nomen est; & eorum præses Archigallus.

manus es, qui ista cogites. Ducimur enim omnes admirabili quodam amore ejus regionis, quæ nos aluit atque edidit. Et,

*Nescio, qua natale solum dulcedine cunctos
Ducit, & immemores non fuit esse sui.*

Dic, quæso, quoniam in loco illic offendisti omnia?

Nova omnia, Formula.

PE. Nihil non novum. Mutata omnia. Novata singula. Univerfa nova. Vide, quam repente tempus res mutet humanas. Videbar mihi in alium venire mundum. Vixdum decennium abfueram, & non secus omnia admirabar, quam Epimenides somniatorum princeps, vix tandem expergefactus. CH. Quænam ista est fabula? Quid isthuc est fabulæ? PE. Dicam equidem, si vacat. CH. Nihil fuerit jucundius. PE. Sellam igitur una cum pulvino mihi poni jube. CH. Recte admones; nam sedens commodius mentieris. PE. Fabulantur historici de Epimenide quodam Cretenfi, qui deambulandi gratia solus urbem egressus, cum, subita pluvie vi compellente in quandam speluncam ingressus, obdormisset, quadraginta septem perpetuos annos somnum continuerit.

Non credo, Formula.

CH. Quid narras? incredibile dictu. Non verisimile dicis. Somnium mihi narras. Non fit mihi furiæ veri. Monstri simile narras. Non pudet tam improbæ vanitatis? Digna fabula, quæ addatur veris narrationibus Luciani. PE. Iuvo rem narro, à gravissimis proditam auctoribus: nisi forte tibi parum spectatæ fidei est Aulus Gellius. CH. Mihi vero quæ scribit ille, folia Sibyllæ sunt omnia. PE. Quid tandem theologum tot annos somniasse reris? Nam theologum fuisse proditum est. CE. Audire gestio.

Responsio.

PE. Quid aliud, quam quæ postea prodidit Scotus, & hujus farinæ sodales? Sed bene cum Epimenide actum est, qui vel tandem ad se redierit: multi theologî nunquam expergiscuntur à suis som-

somniis. CH. Age, facis, ut poeta dignum est: sed perge mentiri. PE. Epimenides igitur somno solutus, è spelunca prodit, circumspicit, mutata videt omnia, sylvas, ripas, flumina, arbores, agros, breviter nihil non novum. Accedit ad urbem, percontatur, manet illic aliquandiu, neque novit quenquam, neque à quopiam agnitus est. Alius hominum cultus, nec idem vultus, mutatus sermo, diversi mores. Nec miror, hoc Epimenidi post tantum annorum evenisse, cum mihi idem propemodum evenerit, qui pauculos annos abfuissem. CH. Quid uterque parens, vivuntne? PE. Vivuntambo, & valent utcunque, senio, morbo, denique bellorum calamitate confecti. CH. Hæc est humana vite comædia. Hæc est fatorum lex inevitabilis. PE. Cœnabis hodie domi? CH. Foris cœnaturus sum. Foris cœnandum est mihi. PE. Apud quem? CH. Apud socerum meum, apud generum meum, apud nurum meam, apud affinem meum. Affines dicuntur, qui non sanguinis, sed matrimonii conjunctione copulati sunt. PE. Quæ sunt igitur usitata vocabula affinitatum? CH. Maritus & uxor, nota sunt nomina.

Socer uxoris meæ pater est mihi.

Genor filiæ meæ maritus.

Socrus uxoris meæ mater.

Nurus filii mei uxor.

Levir mariti frater. *Levir dicitur*

ab uxore, ut Helena Hectorem levirum vocat, quod esset nupta Paridi.

Fratria Fratris mei uxor.

Glor mariti soror.

Vitricus matris meæ maritus.

Noverca patris mei uxor.

Privignus uxoris aut mariti filius.

Privigna filia alterutrius.

Rivalis qui amat eandem.

Pellex quæ amat eundem: *ut, Thraso rivalis est Phædria, & Europe pellex est Junoni*

Cras mecum prandeas.

PE. Ago gratias. Laudo te. In crastinum igitur te ad cœnam voco. Cras ergo, ut mecum cœnes, oro. Cras igitur mecum prandeas, rogo. Cras igitur te mihi convivam volo.

Timeo, ne non possim.

CH. At vereor, ne non licuerit. Ut possim, metuo. Veniam, si quidem licebit. At metuo, ne non queam.

Quare.

PE. Cur non licebit? Qui sic? Quid ita? Quam ob rem? Quo pacto? Quid causæ? Quid obstiterit, quo minus possis?

Domi me esse oportet.

CH. Tum quidem mihi domi manendum est. Ut domi nocte sim, necesse est. Tum certe foris esse non licebit. Cras mihi quoquam ire foras, liberum non erit. A prandio abesse mihi integrum non erit. Aliquot ipse convivas eo die operior. Aliquot amici constituiere ea nocte domi nostræ cœnare. Ipsi mihi convivæ sunt ea nocte *tractandi*, alioqui lubens venirem. Ni id esset, haud gravatim facerem. Quod ni esset, haud me tibi difficilem præberem. Non excusarem, si liceret. Non paterer bis rogari, si queam. Parce rogare; vel invocatus adessem, si quo pacto liceret. Haud gravate tibi obsequerer, si possem. Frustra rogas eum, cui non est liberum; frustra item rogaturus, si liberum esset. Nunc ut maxime cupiam, non possum: tunc supervacaneum esset rogare volentem. PE. Vel perendie apud me sis, oportet. Saltem perendino die ad cœnam venias, necesse est. Quarto abhinc die non gravaberis mihi præbere convivam. Die Jovis proximo non potes effugere, quin venias.

Non possum promittere.

CH. Non possum polliceri. Affirmare istud tibi non possum. Promittere certum nequeo. Veniam, ubi utriusque nostrum videbitur commodissimum.

Diem dicere debes.

PE. Diem igitur mihi constituas, volo, ad quem mecum sis cœnaturus. Diem igitur assignes, oportet. Diem igitur promittas, necesse est. Diem certum mihi præfiniri, præscribi, præstitui, constitui cupio. Ad certum diem condicito. Diem mihi dicas, velim.

Na-

Nolo, te præscire.

CH. Equidem non soleo dicere diem amicis. Cum quibus mihi parum convenit, iis soleo diem dicere. Præscium te esse, nolim. Præscire te, nolo. De improvviso te opprimam. Inopinato te opprimam. Te nec opinantem oppressero. Te nihil suspicantem oppressurus sum. Non expectatus adfuero. Adoriar te nec opinantem. Veniam ultroneus, & insperatus conviva.

Præscire volo.

PE. Biduum præscire volo. Biduum præsciens esse cupio. Præmoneto biduo prius, quam venias. Fac me biduo ante certiozem. CH. Si me urges, dico tibi diem Sybariticum, ne desit apparandi spatium. PE. Quid hoc verbi est? CH. Sybaritæ convivas invitabant in annum proximum, ut utrinque esset justus apparatus. PE. Valeant (a) Sybaritæ cum suis molestis conviviis: ego congeronem voco, non satrapam.

Tuo malo optas.

CH. Equidem tuo detrimento. Tu opte quidem malo. In damnum tuum istud optas. Incommodo istud precaris tuo. PE. Quid ita? Quam ob rem? CH. Ego instructus accedam. Ego munitus veniam. Aggrediar te paratus. Instructus multa fame accedam, tu vide, ut vulturem expleveris. Parabo ventrem, ac dentes exacquam; tu vide, quibus modis lupum exsatures. PE. Age, ad hoc certamen te provoco. Age, fac pro viribus, pro virili, si quid potes. CH. Veniam, sed non incomitatus. PE. Tanto venies gratior. Sed quo comite venies? CH. Umbra. PE. Nec secus possis, si modo luce venias. CH. Sed umbram adducturus sum dentatam unam atque alteram, ne tu me vocaris impune. PE. Age, ut libet, modo ne larvas adducas. Sed explana, si libet, quid sibi velit *umbræ* vocabulum. CH. Apud eruditos *umbræ* vocantur, qui ipsi non vocati comitantur eum, qui vocatus est ad convivium. PE. Talium umbrarum adduc, quantum voles.

Ea

(a) Sybaritæ] Hinc Sybaritica mensa dicebatur de conviviis nimium apparato.

Ea lege promitto.

CH. Veniam quidem, at hac lege, ut tu postridie ejus diei vicissim apud me cœnes. Faciam eo quidem pacto, ut deinde mihi quoque sis conviva. Ea lege cœnam condico, ut tu rursus mihi sis conviva. Spondeo futurum, sed hac exceptione, si tu postero die itidem apud me sis. Recipio tibi, facturum me. Do fidem futurum, his quidem legibus, ut tu mecum postridie prandœas. PE. Age, fiat. Esto. Sit ita, ut vis. Si jubes, faciam. Novi Gallorum magnificentiam. Non vis gratis apud me cœnare, nisi vices retuleris. At isto quidem pacto redire solent in orbem convivia. Sic nascitur conviviorum longa periodus. Hac vicissitudine fiunt sine fine reciproca convivia. CH. Nihil suavius, si minimum accedat apparatusi quotidiano. Cæterum ego te detineo, alio fortassis iturum. PE. Imo ego te, opinor. Sed cras latius & familiarius confabulabimur. Verum crastino die plura nugabimur. Interim fac, valeas. Interim cura, ut bene valeas. Interim valebis.

Quo is? Formula.

CH. Quo tu nunc abis? Quo tu nunc properas? Quo tu tam celeri gradu tendis? Quonam te confers? Quo nunc iter est?

Eo domum, Formula.

PE. Domum me recipio. Domum revertor. Domum repeto. Domum me confero. Viso, quid domi agitur. Accerso medicum. Rursum concedo. Constitui ad hanc horam cum viro quodam gravissimo colloqui. Statui hac hora congregari cum viro gravissimo. CH. Quonam? PE. Cum Curione multiloquo. CH. Precor igitur tibi præsentem Mercurium. PE. Quid opus Mercurio favente? CH. Quia res erit cum linguaci. PE. Atqui hac gratia magis conveniebat, mihi (a) Memoriam precari propitiam. CH. Quid ita? PE. Quia patientissimis auribus opus erit potius, quam strenua lingua. At auris Memoriam dicata est. CH. Quanam iturus es? Qua ibis? PE. Hac ad sinistram, hac, illac, per forum. CH. Comitabor igitur te. Affectabor, ac deducam te ad diverticulum usque. PE. Non patiar, te circumagi. Nolim, te tantum laboris mea

CAB.

(a) Memoria] *Hic pro Dsa Memoria.*

causa capere. Istiuc officii serva, cum erit usus, nunc nihil opus est. Ne mea gratia facias viæ tuæ dispendium. **CH.** Mihi quidem compendium est, frui tantisper amico. Nihil habeo, quod agam, & non sum piger, ni tibi sim molestus comes. **PE.** Nemo jucundior affecla. At non sinam, ut mihi claudas lævum latus: non admittam, ut mihi sinister ambules. Hic te superis commendo. Nolo te longius comitem. Ulterius nolo, me comiteris.

Commendandi Formula.

CH. Tume Curioni magnopere commendato. Fac, me Curioni multiloquo quam commendatissimum facias. Me Curioni commendatum quam diligentissime, curato. Jube, ut me sibi commendatissimum habeat. Ego me illi per te commendatum facio. Me tibi etiam atque etiam commendo. Me tuæ humanitati, quam possum diligentissime, commendo. Recommendo pro commendo, barbaris relinquito. Vide, ne pauca cum multiloquo loquaris. Vide, ne cum multiloquo sis pauciloquus.

Obsequi.

PE. Vis, me tibi morem gerere? Vis, me tibi obsequi? Vis, tibi obsecundem? Te igitur imitari me, jubes? Quandoquidem ita vis, faciam libentissime. Ne sis mihi diutius in mora, imo ne uterque alteri. **CH.** Sed priusquam abeas, quaeso te, ne graveris me docere, quo pacto his sit utendum, in mora, in causa, in culpa; qui soles elegantiae studiosus esse. Quare age, doce, obsecro, disere, amabo.

In culpa, In causa, In mora.

PE. Mos gerendus est tibi. Non est culpa in me, non est culpa in te. Mora est in te. In te causa est, grammaticæ quidem dicitur; at multo elegantius.

In culpa.

Non sum in culpa. Culpa non est mea. Vaco culpa. Quod nihil proficis, tua desidia in causa fuit, non præceptor, non pater tuus. In culpa omnes estis. Utrique in culpa estis. Utrique culpandi estis. Ambo accusandi estis. Ambo in cul-

pa estis. Incidisti in morbum tuo ipsius vitio, tuæ ipsius culpa. Itidem dicuntur in vitio esse, quibus culpa debet imputari: & in crimine esse, qui culpandi sunt: & in damno esse, qui damno afficiuntur. Hoc genus sermonis non temere licet invertere, *Dammum in illo est, vitium in illo est.*

In causa.

Quo minus ad te scripserim, morbus in causa fuit. Quod rarius ad te scripserim, mea negotia in causa fuerunt, non negligentia. Quid in causa fuit? Quid causæ fuit? Ego non sum in causa. Quod nullas à me litteras acceperis, tabellarius in causa fuit. Quod tam macilentus es, amor, non studium, in causa est. Hoc est causæ.

In mora.

Non ero vobis in mora. Quidnam nobis in mora fuit? Tu nobis in mora fuisti. Tu semper in mora es. Quid te remoratum est? Quis te remoratus est? Habes, quod petebas; tuum est, memoriæ insculpere. Habes affectationiculæ tuæ præmium. Vale, mi Christiane. CH. Vale in crastinum & tu, mi Petre.

In occurſu.

CH. Salve multum, jucundissime Augustine. AV. Salve tantundem, mi humanissime Christiane. Felix sit tibi hujus diei exortus. Prosper sit tibi hic dies. Quid tandem agitur? CH. Suaviter, ut nunc res nostræ sunt. Et cupio omnia, quæ vis. AV. Merito te amo. Amo te. Amandus es. Benigne dicis. Comis es. Habeo gratiam.

Irascor tibi, formula.

CH. At ego nonnihil tibi succenseo. At ego tibi (a) subirascor. Verum ego tibi sum subiratus. Atqui ego sum in te stomachosior. Atqui nonnihil est, vel habeo, quod tibi succenseam.

Qua causa? formula.

AV. Quidnam est istud, obsecro? Quid ita?

Quam

(a) Subirascor] Sub, in compositione, quandoquidem diminutionem notat, ut hic, subirascor, id est, leviter & paululum.

Quam ob rem tandem, oro? Quid admisi sceleris? Quid commerui? Promereor bona, aut laudem: Commereor mala, aut pœnam: illud in bonam, hoc in malam partem sumitur. Demeremur eum, quem nobis beneficio reddimus obnoxium.

Quia non curas me.

CH. Quod nulla mei tibi cura sit. Quod nihil nos respicis. Quod tam raro nos revisas. Quod nihil nos cures. Quod me plane negligis. Quod nostri curam videris abjecisse. Av. At nihil est causæ, cur succenseas. At præter meritum meum. At immerito succenses. Neque enim mea culpa accidit, quod te rarius visam. Dabis veniam occupationibus meis, per quas mihi non licet toties, quoties cupio, te revisere. CH. Ita demum tibi ignoscam, si hodie apud me cœnes. Ea conditione purgatus mihi eris, si vesperi ad cœnam venias. Av. Haud iniquas pacis leges præscribis, Christiane, quare haud invitus faciam. Equidem faciam volens. Istud quidem fecero perlibenter. Haud gravate faciam. Hic sane non me præbebo difficilem. Nihil hac re fecero libentius. Animo faciam lubenti. CH. Laudo tuam facilitatem, & hac in re, & in cæteris omnibus. Av. Sic soleo amicis obsequi, præfertim non iniqua petentibus. Ridiculum: an tu me recusaturum putabas oblatum, quod ultro etiam erat rogandum?

Ne fallas me, formula.

CH. Age, at cave, ne me deluseris. Cave, fallas. Cave, spem frustra foveam. Cave, luseris expectantem. Cave, mihi (a) verba dederis. Vide, ne me frustra habeas. Vide, ne me vana spe lacter. Av. Nihil opus jurejurando. In cæteris, in aliis time perfidiam; hac in re non fallam. Sed heus tu, cave, quicquam paraveris præter quotidiana: mea causa diem festum nolo. Scis me convivam minime edacem, bibacem multo minus. Nosti enim me convivam non multi cibi, sed joci plurimi. CH. Curabitur diligenter. Ego te Pythagorica cœna excipiam, aut fortasse frugaliore. Av.

Imo

(a) Verba dare pro fallere, passim obvium apud auctores: Ovid. Verba dat omnis amans.

Imo Diogenica, si me delectare voles. **CH.** Certò Platonica cœna te excipiam, in qua multum sit literatarum fabularum, cibi minimum, cujus voluptas duret etiam in posterum diem: alioqui qui prolixè fuerit acceptus, fortassis eo die suaviter afficitur, sed postridie dolet caput, crudus est stomachus. Apud Platonem qui cœnabat, unam voluptatem capiebat ex apparatus facili, fabulisque philosophicis: alteram postridie, quod nec capitis gravedinem, nec stomachi cruditatem sentiret. Ita prandebat etiam suaviter ex condimento cœnæ pridianæ. **AV.** Placet, fiat, ut mones. **CH.** Tu vide, omnes curas tuas, ac rugas etiam istas domi relinquant. Huc præter rugas & risum nihil adferas: &, ut inquit Juvenalis,

Protinus ante meum, quicquid dolet, exite limen.

AV. Quid? literas mecum venire, non vis? Musas meas mecum adducam, nisi quid aliter censes. **CH.** Tetricas Musas una cum negotiis domi claudas: Blandas Camœnas omnes, deinde sales tuos, dicteria, scommata, facetias, lepores, ridicula omnia tecum adducito. **AV.** Ita fiet. Exporrigemus frontem. Bellos homunculos agemus. Ridebimus affatim. Curabimus cutem. Indulgebimus genio. Genialiter cœnabimus. Epicureos agemus. Bonum vultum faciemus, &, erimus boni focii, inellegantium elegantia sunt, qui suam habent linguam sibi peculiarem. **CH.** Quo nunc properas? **AV.** Ad generum meum. **CH.** Quid illuc? quid eo? quid illo? **AV.** Audio, nescio quid turbæ inter eos natum, ut redigam eos in gratiam, ut reducam in concordiam, ut pacem inter eos componam. **CH.** Benigne facis, quanquam nihil te opus esse arbitror: nam ipsi inter se melius hoc bellum composuerint. **AV.** Fortassis & induciæ jam indictæ sunt; noctu de pacis legibus agetur. Sed nunquid me aliud vis? **CH.** Vocabo te per puerum meum. **AV.** Ubi voles, domi ero. Bene vale. **CH.** Bene sit tibi. Fac, hic ad quintam horam adsis. Heus Petre, accersè ad cœnam Augustinum, qui mihi hodie, ut scis, cœnam condixit. **PE.** Eo. **POËTA.** Cœna jamdudum parata est; te herus exspectat domi; ubi voles, accedas. **AV.** Venio. Salve, mi Christiane. **CH.** Bene factam, quod venisti. Gaudeo,

te advenisse. Gratulor mihi, quod venisti. Nondum quinta sonuit, credo. PE. Imo jamdudum præterita est. Haud longe sexta abest. Instat hora sexta. Mox sextam audies. AV. Parvi refert, an post quintam venerim, nec ne, modo ne post cœnam. Nam post festum venire, miserum est. At quorsum tantus apparatus? Quorsum tot epulæ? Num me lupum existimas? Num tibi lupus videor? Num me vulturem putas? CH. Non vulturem, sed tamen nec cicadam, ut rore vivas. Nihil est luxus. Mundities mihi semper placuit, sordes detestor. Nec (a) Apitius mihi placet, nec Diogenes. Præstat, aliquid superesse, quam deesse. Si præter cicer nihil apponeretur, & fuligo forte illapsa in ollam condiret legumen, quid tum ederetur? Nec omnia sapiunt omnibus. Itaque mihi placet moderata varietas. AV. Non tu metuis (b) leges sumptuarias? CH. Imo peccavi frequenter in diversum. Nihil nobis opus lege Fannia. Satis nos docet frugalitatem ipsa tenuitas. AV. Haud ita convenerat. Longe aliter pollicitus es. CH. Age, inepte, nec ipse conventa servas. Convenerat enim, ne quid præter nugas inferres. Quia hæc missa faciamus. Lavemus, ac discumbamus. Heus tu puer, cape guttum ac patinam, linteum ex humero suspende, ministra aquam, quid cessas? Lava, Augustine. AV. Lava tu prior. CH. Bona verba: hoc anno perpetuo illorus cœnare malle. AV. Ridiculum: non honoratori, sed turpiori ante alios lavandum est: lava igitur, ut immundior. CH. Tu es urbanus plus satis. Es urbanior, quam sat sit, quam par est. Quorsum attinet ista urbanitas? Hujusmodi ceremonias ineptas mulierculis relinquamus, quæ nunc & ab aulicis fastidiuntur, unde tamen olim profectæ sunt. Lavetis terni, aut quaterni simul. Ne teramus tempus hujusmodi meris. Ego nulli designabo locum; sumat sibi quisque, quem volet. Qui delectatur igni, hic commodius accumbet. Qui offenditur luce, deligat hunc angulum. Quem delectat prospectus, hic sedeat. Agite, satis

MO-

(a) Apitius] *Nepotum omnium, ut Plinius Inquit, altissimus gurgis.*

(b) Leges sumptuarias] *Quæ de moderandis sumptibus lata est, quam Cato cibariam appellat.*

morarum. Accumbite. Ego domi sum; vel stans cœnabo, si lubeat, vel obambulans. Cessatis? At interim cœna corrumpitur. Av. Vivamus nunc, curemusque cuticulam. Simus nunc Epicurei. Nihil nobis cum fronte Stoica. Valeant curæ. Absit omnis livor, exulet obtrectatio. Sit mens læta, frons hilaris, sermo lepidus. Ch. Quinam sunt isti Stoici atque Epicurei, Augustine? Av. Stoici philosophorum quoddam genus est triste, severum, jejunum, qui hominis summum bonum, honesto nescio quo, metuantur. Epicurei his longe diversi, felicitatem hominis voluptate terminant. Ch. Tu igitur cujas es tandem? Stoicus, an Epicureus? Av. Zenonem laudo, at Epicurum vivo. Ch. Quod tu joco dicis, Augustine, id serio factitant hodie non pauci, pallio tantum & barba philosophi. Av. Imo isti vel (a) Astotos superant luxu. Ch. Heus, Dromo, ades huc. Tuo munere fungere, consecra cœnam. P. *Quidquid appositum est, & quidquid apponetur, felix ac sacrum esse jubeat, qui sua benignitate pascit universa. Amen.* Ch. Appone epulas. Quid cunctamur capum hunc discerpere? quid trepidamus hunc gallum lacerare? Av. Ego Herculem præstabo, ac belluam hanc conficiam. Utrum mavis de ala, an de poplitibus? Ch. Utrum vis, nihil mea refert. Av. In hoc genere alis primæ partes tribuuntur, in cæteris poplites lautiores putat vulgus. Ch. Tu multum laboris mea causa capis. Tu permultum laboris mea causa sumis. Tu omnibus ministras; ipse nihil edis. Ego tibi hanc alam ministrabo: at ea lege ut dimidium mihi restituas. Av. Itane agitur? At istud est tibi ministrare, non mihi. Tibi serva: ego enim sum impudentior, quam cui ministrari quicquam debeat. Ch. Probe facis. Av. Eho, tu lupo cibum ministras? Vulturem invitas? Ch. At jejunas, non cœnas. Av. Imo me uno nihil edacius. Ch. Imo mendacius nihil. Proinde agito, ac si domi sis tuæ. Av. Istud jam plane mihi persuasi. Istud jam in animum induxi. Sic stat sententia. Consilium est istud facere. Ch. Quid tibi hoc vinum placet? Quid hoc villi delectat? Av. Mihi quidem perplacet. Me certe vehementer juvat. Me satis delectat. Me non mediocriter juvat. Ch. Utrum mavis? rubrum, an candidum? Non

(a) Astoti] *populus luxu perditus, ex re nomen habens.*

Non refert, quo sit colore.

Av. Equidem utroque juxta delector. Nihil refert, quo sit colore, modo sapor placeat. Non laboro, quantum oculis placeat vinum, modo palatum juvet. Nihil me movet aspectus, si sapor placeat. Parvi refert, quo sit colore, quem habeat colorem, si sapiat bene. Non cupio oculos pascere, si palato satisfacere queat, modo palatum juvare possit. Nihil moror colorem, modo gratus sit sapor. Ch. Credo. Atqui sunt cœnaticæ Philosophiæ cum primis periti, qui negant, vinum esse probandum, nisi quod placeat quatuor sensibus: oculis, colore: naribus, odore: palato, sapore: auribus, fama & nomine. Av. Ridiculum. quid fama conducit ad potum? Ch. Tantum, ut multi, non stupidi palati, vehementer probarint villum Lovanio vernaculum, quum crederent esse (a) Belnense. Av. Fortasse jam larga potatione palatum obsurduerat. Ch. Imo nondum attigerant poculum. Tamen iudicium tuum audire cupio, hominis his in rebus peritissimi. Av. Album nostrates rubro præferunt, quod rubrum paulo sit acerbius, & alterum exilius quidem, sed illud mitius, &, ut arbitror, salubrius. Ch. Habemus & subrubrum, & flavum, & purpureum. Hoc mustum est (b) hornum. Hoc (c) bimum est, si quem capit vetustas. Habemus & quadrimum: sed jam vapescit ac desipiscit senio. Ætate vigor evanuit. Av. Luculli divitias audio. Ch. Heus puer, tibi cessas? Nos hic plane negligis: non vides, quanta sit hic siccitas? Quid si hoc rerum statu incendium contingeret, quo restingueremus? Dato singulis plenos cyathos. Augustine, quid habes, quod parum es hilaris? Quid accidit tibi, quod sedes tristior? Quid est tibi, quod minime gaudes? Aut doles, aut carmina condis. Tu nunc Chrysippum agis, Melissa tibi opus est. Av. Quam hic mihi fabulam narrat? Ch. Chrysippus adeo fertur intentus fuisse suis argutiis logicis, ut ad mensam etiam fame pericurus fuerit, nisi ancilla Melissa cibum in os ingessisset.

Av.

(a) Belnense] à Gallie provincia Belsia, vulgo la Béauffe, vinum gercus generosum.

(b) Hornum] Hujus anni.

(c) Bimum] Duorum annorum.

Av. Ille vero indignus erat, qui servaretur. Sed si te offendit taciturnitas, placetque convivium vocalius, est, quo id efficias. Ch. Memini. Recte admones: liberalius bibendum; largius, copiosius, meracius oportet bibere.

Rem attigisti.

Av. Rem acu tetigisti. recte judicas. Scopum attigisti. Nam; *Fecundi calices quem non fecere disertum?* Ch. Perdocte tu quidem, Augustine, ut omnia, sed quoniam in sermonem vinarium, quando in mentionem incidimus vinorum, libet interrogare, quoniam consilio veteres illi Bacchum, quem vini auctorem videri volebant, Poëtarum deum dixerint. Quid enim illi temulento deo cum Poëtis, Musarum virginum cultoribus? Av. Quæstio, ita me Bacchus amet, poculis digta: verum quorsum tuæ quæstiones spectent, satis intelligo. Ch. Quorsum, amabo? Av. Astute de vino disputationem injicis Gallica techna, quam didicisse Parisiis te, suspicor, nimirum quo minus interim absumatur vini. Abi, virum te judico; non frustra in tanta schola versatus es. Ch. Accipio tua dicta; referam paria scommata, ubi erit commodum. Sed ad rem. Av. Dissolvam, ubi bibero: siquidem absurdum fuerit sicco palato de quæstione vinosa disputare. Præbibo tibi, Christiane. Propino tibi hunc scyphum dimidiatum. Ch. Accipio abs te libenter. Sit saluti. Profit. Av. Jam accingor, ut me missum facias. Ego meo more præpostere faciam. Quod Baccho pueritiæ effigiem tribuerint, id habet mysterii, quod vinum potum curas & sollicitudines animis nostris eximit, hilaritatemque quandam inducit. Quare senibus quoque ipsis juventam quandam reddere videtur, dum & hilariiores facit & formosiores: id quod Horatius, cum multis in locis, tum præcipue his versibus aperte testatur:

*Ad mare cum veni, generosum & lens requiro,
Quod curas abigat, quod cum spe divite manet
In venas animusque meum, quod verba ministret.
Quod me Lucanæ juvenem commendet amico.*

Nam quod huic Poëtas dicarunt deo, id signifi-

eatum voluisse, suspicor, quod vinum & ingenium excitat, & facundiam ministrat, quæ duo Poëtæ sunt aptissima. Unde frigent carmina, quæ scribuntur aquæ potioribus. Est quidem igneus suapte natura Bacchus, sed (a) adhibitis Nymphis redditur temperantior. Habes, quod quærebās? CH. Nihil unquam audivi verisimilius dici ab homine Poëtâ. Dignus es, qui bibas (b) gemma. Hens puer, tolle hanc patinam, atque appone cætera. AV. Puerum habes admodum inurbanum. CH. Est veterator nequissimus. AV. Cur non instituis alio pacto? CH. Difficile est, canem vetulum loris assuescere. Difficillimum est, veteratoris mutare mores. Vetulus canis non facile assuescit loro. Me quidem dignus est. Dignum patella operculum.

Si cognoscerem, quid te oblectet, tibi ministrarem.

Formula.

AV. Decerperem tibi quidpiam, si palatum tuum tenerem. Ministrarem tibi, si gula tua mihi fatis cognita esset. Apponerem tibi, si, quid potissimum juvaret, scirem. Si nossem ingenium palati tui, essem tibi structor. Equidem tantundem palato, quantum animo sapio. CH. Palatum habes eruditissimum. Nihil tuo palato doctius. Nec eo te puto inferiorem, de cujus singulari peritia testatur Satyricus:

*Osirea callebat primo deprendere morsu,
Et semel aspecti dicebat listus echini.*

AV. Et tu mihi, Christiane, ut par pari referam, ipsum audivisse Epicurum, aut (c) in schola Cati-
ana institutus videris. Quid enim tua gula aut sapientius, aut fastidiosius? CH. Si oratoriam æque artem ut culinariam callerem, nec Cicero ipse me vinceret. AV. Equidem si alterutra carendam esset, culinariam, quam rhetoricam mallet. CH. Subscribo tuo iudicio: graviter, acute, vereque iudicas. Quid enim oratorum confert loquacitas, nisi quod aures otiosas inani voluptate demulcet? Cu-
li-

(a) Adhibitis nymphis] Hoc est, dilutus aqua.

(b) Gemma] id est, è gemma sumpta parte præstantiore pro toto poculo, gemmis ornato.

(c) Catius] Epicureus fuit, & coenarum auctor.

linaria tum palatum, tum ventrem, tum totum hominem, quantus est, pascit, ac reficit. *Concedat lausrea lingua*, inquit Cicero, at utraque concedat culinæ. Nunquam mihi Stoici illi magnopere placuerunt, qui omnia ad suum, nescio quod, *honestum* referentes, cutis ac palati nullam rationem habendam putant. Dicitur non potest, quanto Diogene sapientior Aristippus mihi fuisse videtur. Av. Ego Stoicos cum suis jejuniis contemno. Epicurum magis laudo, ac probò, quam Diogenem illum Cynicum, qui crudis oleribus, ac simplici aqua victitabat. Quare nihil moror, si Alexander rex fortunatissimus, se Alexandrum, quam Diogenem esse maluit. Ch. Nec ego sane, quamlibet vilis homuncio, cum Diogene meam Philosophiam commutarem: fortassis & Catius tuus facere recusaret. Melius nostri temporis Philosophi sentiunt, qui contenti Stoicorum more disputare, vivendo ipsum etiam Epicurum vincunt. At ego quidem rem in primis præclaram Philosophiam puto, si parce adhibeatur. Nimum philosophari non laudo. Est enim res perquam jejuna, sterilis atque tristis. Ubi in calamitatem, aut ægritudinem incidi, tum demum ad philosophiam, tanquam ad medicam confugio. Ubi convalui; rursus illi vale renuncio. Av. Tuam rationem probò. Belle philosopharis. Salve igitur Philosophe non à (a) Stoa, sed è culina. Ch. Quid tandem habes, Erasmi, quod parum sis hilaris? Quid sibi vult corrugata frons? quid silentium? An mihi succenses, quod te frugaliore cœna acceperim? Er. Imo tibi sum iratus, quod tantum impendii mea causa sit factum. Interminatus erat Augustinus, ne sua causa diem festum faceres: vis, nos posthac redire nunquam. Nam talem cœnam dare solent ii, qui unam duntaxat dare constituerunt. Quos tandem convivas videris accepisse? Non amiculis, sed satrapis cœnam parasse videris. An nos helluones esse credis? Hoc non est dare cœnam, sed triduanam saturitatem. Ch. Etiam tu pergis esse Demea? Cras, ut lubet, disputa; hodie (b) Mitionem te præbeas, oro. De impendio cras sobrii

(a) Stoa] *Porticus Athenis, unde dicti Stoici.*

(b) Mitio] *Natura bonus, mitis, De Demea vide*

brii disputabimus: nunc nil nisi meras nugas audire libet. Av. Christiane, utrum de bubulis, an de ovillis carnibus mavis? Ch. Bubulis quidem magis delector, at ovillas magis salutare arbitror. Ita ingenium est hominum, ut perniciosissima quæque appetant vehementissime. Av. Galli suillas carnes mirum in modum amant. Ch. Galli amant, quæ parvo constant. Av. Hac una in re Judæus sum: nam nihil æque odi, atque carnes suillas. Ch. Nec injuria, quid enim insalubrius? Ego in hoc non cum Gallis, sed cum Judæis sentio. Er. At ego ovillas pariter amo, & suillas: sed diversa ratione. Nam ovillis, quod amem, libenter vescor: Suillas præ amore non attingo, ne quid offendam. Ch. Bellus homo es, Erasmi, ac festivus. Equidem mirari mecum soleo, unde tanta in palatis humanis diversitas. Nam, ut Horatiano carmine utar:

*Tres mihi convivia prope dissentire videntur,
Poscentes vario multum diversa palato.*

Er. Quamquam, ut ait Comicus, Quot homines, tot sententiæ, & suus cuique mos; tamen nemo me adduxerit, ut credam plus ingeniis inesse varietatis, quam palatis. Ita vix duos reperias, quos eadem juvent. Per multos vidi, qui butyri ac casei ne olfactum quidem ferrent. Sunt, quibus carnes nauseæ sint: alius elixis, alius assis abstinet. Multi aquam vino præferunt. Et quod incredibile est, vidi hominem, qui nec pane, nec vino uteretur. Ch. Et quibus tandem miser ille victitabat? Quibus vescebatur? Er. Cæterorum nihil fastidiebat, non carnes, non pisces, non olera, non poma. Ch. Vis, ut istud tibi credam? Er. Si lubet. Ch. Credo, at ea lege, ut vicissim mihi mentienti fidem sis habiturus. Er. Age, faciam: modo verecunde mentiaris. Ch. Quasi vero sit quicquam tuo commento impudentius. Er. Quid dicet frons tua, si hominem tibi commonstrem? Er. Macilentum quempiam ac monogramnum esse oportet. Er. Imo diceres Athletam. Ch. Polyphemum potius. Er. Hoc tibi mirum videri demiror, cum multi sint, quibus pisces vento durati sint panis loco: nonnullis hoc præstent herbarum radices, quod nobis panis. Ch. Credo, sed perge mentiri. Er. Quendam in Italia, cum illic egerem, videre me-

mini, qui nullo neque cibo, neque potu adjutus, fomno faginabatur. CH. Ut nihil pudet; Non possum illud Satyricum non dicere:

Tunc immensa cavi spirant mendacia folles.

Tu Poëtaris. Tu nunc Poëtam agis. Nam, Mentiris, dicere, mihi religio est. ER. Mentiar, si non Plinius auctor certissimus scripsit (lib. 8. c. 36), ursum quatuordecim dies solo fomno mirum in modum faginari: quo tamen ita alte premitur, ut ne vulneribus quidem queat excitari. Imo, quo magis mireris, addam, quod Theophrastus scribit, per id tempus urforum carnes coctas quoque, si afferentur, reviviscere. CH. Vereor, ne Parmeno ille Terentianus ista non contineat: Mihi facile fidem facis. Ministrarem tibi de cervinis carnis, si satis essem urbanus. ER. Unde tibi nunc venatio? Unde ferina? CH. Midas, homo hominum, qui vivunt, liberalissimus, nostrique amantissimus, mihi misit dono: dono quidem, sed sic, ut ego minoris emam sæpenumero. ER. Qui sic? CH. Quia famulis plus dandum, quam daretur in macello vendenti. ER. Quæ res cogit hoc facere? CH. Tyrannus omnium violentissimus. ER. Quis iste? CH. Mos. ER. Profecto tyrannus iste frequenter iniquissimas leges obtrudit mortalibus. CH. Idem suo more nudius tertius hunc cervum venatus est. Quid tu, qui soleas istius studii esse amantissimus? AV. Equidem hoc studio plane relicto, jam præter literas nihil venor. CH. At mihi videntur literæ quovis cervo fugaciores. AV. Duobus tamen potissimum canibus assequimur, admiratione scilicet, atque improbitate laboris. Nam & admirari plurimum, discendi ardorem ministrat; &, ut facundissimus Poëta scripsit,

Labor omnia vincit Improbus.

CH. Amanter admones, Augustine, ut soles: propterea non desistam, non conquiescam, non defatigabor, donec consequar. AV. Carnes cervinæ sunt nunc admodum tempestivæ. Meminit Plinius de hoc animante quiddam admirabile. CH. Quidnam, obsecro? AV. Quoties arrexere aures, acerrimi esse auditus: at contra cum remissere, surdos. CH. Istud ipsum mihi sæpenumero

eye.

evenit. Nam si quando fiat sermo de recipiendis aureis, nihil tam auritum. Hic enim cum Pamphilo illo Terentiano aures arrigo. Ubi de numerando verba fiunt, illico demitto. Av. Laudo te, facis, ut te decet. Ch. Vis de his leporinis clunibus? Av. Tibi sumito. Ch. An de tergo mavis? Av. Hoc animal præter ilia & clunes nihil habet appetendum. Ch. Vidistine unquam leporem candidum? Av. Sæpenumero. Plinius in Alpibus candidos reperiri scribit, quibus hybernis mensibus nivem pro cibatu esse sit creditum. An verum sit, Plinius ipse viderit. Quod si leporis cutem candidam reddit nix, stomachum habeat candidum, necesse est. Ch. Mihi verisimile non fit. Av. Accipe magis admirandum, at fortasse tibi non inauditum. Idem utramque vim singulis inesse testatur, maris & fœminæ, ac fœmellas sine mare æque gignere. Istud ipsum multi asseverant, præsertim venandi studiosi. Ch. Est ita, ut dicis. Sed hos cuniculos, si placet, tentemus, quia pinguiusculi sunt, ac tenelli. Ministrarem illi Nymphæ, si propius assiderem. Augustine, istius tibi vicinæ curam age, si libet: calles enim, quo gestu sit ministrandum istis Veneribus. Av. Teneo, quid dicas, (a) nasute. Ch. Quid? te anserinæ carnes delectant? Av. Me quidem non mediocriter juvant, ut sum minime fastidiosus. At hic anser, nescio, quo pacto, nihil me juvat: nihil enim in vita vidi siccius: siccius est pumice, aut etiam noverca Furii illius, in quem (b) Catullus multum jocatur. Lignens mihi videtur. Et, me herenie, quantum suspicor, veteranus miles immodicis excubiis sese maceravit. Ajunt enim, anserem inter omnia animalia longe esse vigilantissimum. Et profecto, nisi conjectura fallor, hic anser ex eorum numero est, qui, canibus una cum excubitoribus somno sopitis, Romanum olim Capitolium defenderunt. Ch. Verisimile (ita me Deus amet) dicis: nam ex eo seculo relictum arbitror. Av. Hæc quoque gallina aut parcam saginatore habuit, aut amavit, aut certe zelotypa vixit; quo quidem morbo hoc animantis genus

ma.

(a) Nasute] *Pro reprehensore & derisore.*(b) In epigrammate] *Furi cui noque ser. ut; & ai*

maxime laborat. Hic capus longe melius pinguit. Vide, curæ quid faciant. Quod si ex Theodorico nostro Gallo faceremus capum, multo citius pinguesceret. TH. Non sum gallus. AV. Fateor, non es gallus Cybeles, neque gallus gallinaceus, at forte Gallus gallaceus. CH. Quid hoc verbi est? AV. Hoc ænigma tibi conjectandum relinquo, ego Sphingem præstiti, tu Oedipus esto. CH. Dic mihi bona fide, Augustine; nulla tibi cum Gallis unquam fuit necessitudo? Nihilne affinitatis tibi cum Gallis contraxisti? Nullum fuit commercium? AV. Nihil, nihil sane. CH. Tanto es nequior. AV. Sed cum Gallabus non nihil. CH. Libetne de jecore anserino, quod apud veteres in deliciis cum primis habebatur? AV. Non sum rejecturus, quod à tua manu venerit. CH. Non est, quod exspectes Romanas delicias. AV. Quas? CH. Carduos, cochleas, testudines, colubros, fungos, boletos, tubera. AV. Illis omnibus ego vel rapam præferam. Liberalis es, benignus es, Christiane. CH. Has perdices nemo attingit, ne columbos quidem. Cras est dies jejunii ab Ecclesia indicti; adversus hanc efuriem munite vos. Onerate saburra navim adversus imminentem tempestatem. Bellum instat; instruite ventrem comæatu. AV. Utinam isthuc verbi tacuisses, hilariore surrexissimus à cœna. Miseros nos reddis ante tempus. CH. Quid ita? AV. Quia minus anguem odi, quam pisces. CH. At non tu solus. AV. Quis hoc tædii nobis invexit? CH. Quis monstravit aloën, absinthium, & scammonium dare in remediis? AV. Sed ista dantur ægrotis. CH. Sic hæc dantur nimiam recte valentibus. Aliquando præstat ægrotare, quam plus satis valere. CH. At mihi videtur minus oneris olim impositum Judæis. Equidem ab anguillis & porcis facile temperarim, modo liceat capis & perdicibus expleri. CH. In plerisque non res, sed animus nos discernit à Judæis. Illi manum abstinabant à certis cibis, velut ab immundis & animum inquinaturis. Nos cum intelligamus omnia munda esse mundis, tamen carni lascivienti, velut equo ferocienti pabulum subducimus, quo magis dicto sit audiens spiritui. Nonnunquam immoderatum suavium rerum usum abstinentiæ molestia castigamus.

mus. Av. Audio: sed eadem opera defendi posset circumcisio præputii. Moderatur & illa coitus pruritus, & cruciatum adfert. Si omnes itidem abhorrent à piscibus, atque ego, vix à parricida tam atrox supplicium exigere. Ch. Quorundam palato gratior est piscium, quam carniū esus. Av. Congruunt igitur his, qui gulæ serviunt, non valetudini. Ch. Equidem audiui quondam, apud Æsopos & Apitios præcipuum luxum in piscibus fuisse. Av. Qui conveniunt igitur delicæ cum supplicio? Ch. Non omnibus sunt murræ, aut scari, aut acipenseris. Av. Ergo tennes soli discruciantur, quibus satis male est, etiam cum vesci licet carnibus. Fit enim non raro, ut, cum licet vesci per Ecclesiam, non liceat per crumenam. Ch. Durum, me hercle, interdictum. Av. Quod si interdictus carniū esus divitibus, vertitur in delicias; &, si pauperibus sæpe non licet vesci carnibus, etiam cum licet, ac ne piscibus quidem, qui fere carius emuntur; cui igitur bono erit interdictum? Ch. Omnibus: nam tenuibus cochleis aut ranis licebit vesci, aut cepe, porrumve arrodere. Mediocres detrahent non nihil quotidianis obsoniis. Quod si quid divites deliciabuntur hac occasione, suæ gulæ imputent, non incusent Ecclesiæ constitutionem. Av. Pulchre dixti: sed interim à tenuibus, qui summis sudoribus alunt familiam, & procul absunt ab annibus ac lacubus, exigere carniū abstinentiam, est indicere famem, aut (a) βλαμίαν magis. Atqui si quid Homero credimus, longe miserrimum mortis genus est, perire fame. Ch. Sic visum est Homero cæco, at apud Christianos miser non est, qui bene moritur. Av. Esto sane: sed tamen durum est à quoquam exigere, ut moriatur. Ch. Nec hoc animo Pontifices interdiciunt esum carniū, ut intereant homines, sed ut vel affligantur moderate, si deliquerunt; vel subducto lætiore pabulo, corpora minus ferociant adversus spiritum. Av. Istuc ipsum efficiet moderatus carniū esus. Ch. Sed in tanta corporum varietate certus carniū modus præscribi non potest, cibi genus potest. Av. Sunt & pisces, qui multum addant a-

(a) Βλαμίαν] Est ingens famas.

limenti: sunt carnes, quæ minimum. CH. Sed in genere plus alunt carnes. AV. Age, dic mihi, si quo tibi foret iter, utrum malles equum alacriorem ac sublasivum, an morbidum, qui subinde collabens fessorem dejiciat in terram? CH. Quorsum istud? AV. Quia piscium esus, corruptis humoribus, corpora nostra reddit magnis morbis obnoxia, ut jam spiritui non possit subservire. CH. Quibus morbis? AV. Podagræ, febri, lepræ, morbo regio. CH. Qui seis? AV. Credo medicis: id malim, quam experiri. CH. Id fortassis in paucis accidit. AV. Equidem arbitror in pluribus. Porro quoniam animus agit per organa materialia corporis, quæ malis aut bonis humoribus afficiuntur, vitiatis instrumentis, non potest, ut vult, exserere vim suam. CH. Scio, medicis magnopere damnatum esse piscium esum: sed secus visum est majoribus nostris, quibus obtemperare religiosum est. AV. Religiosum erat & olim, non violare sabbatum: sed prius erat, servare hominem sabbato. CH. Sux quisque saluti consulat. AV. Immo, si Paulo volumus auscultare, nemo, quæ sua sunt, quærat, sed quisque quæ alterius. CH. Sed unde hic novus Theologus in convivio? Unde novus hic ac subitus Magister noster? AV. Quia mihi male convenit cum piscibus. CH. Quid igitur? An non abstines à carnibus? AV. Abstineo, sed obmurmurans, nec sine meo magno malo. CH. Charitas omnia suffert. AV. Verum; sed eadem quam minimum exigit. Si suffert omnia, cur non ferunt, nos his vesci cibis, quos indulgit libertas Evangelica? Cur hi, à quibus Christus toties amorem sui stipulatus est, patiuntur, tot hominum & corpora periclitari morbis capitalibus, & animas æternæ damnationis periculo, ob rem nec interdictam à Christo, nec per se necessariam? CH. Ubi aliud suadet necessitas, cessat humanæ constitutionis vigor, cessat & voluntas nomothetæ. AV. At non cessat offendiculum infirmorum. Non cessat scrupulus meticulosæ conscientiæ. Postremo non satis constat, quibus limitibus finiatur ista necessitas. An quum cœperit (a) ichthyophagus agere animam? Sero morienti porriguntur

(a) ἰχθυοφάγος] I. e. qui vescitur piscibus.

tur carnes. An cum totum corpus habet (a) epialus? Non tanti erat ciborum delectus. CH. Quid igitur tu velles præscribi? AV. Scio, si quis mihi credat Ecclesiasticæ rei dictaturam. CH. Quid isthuc verbi est? AV. Si summus essem Pontifex, hortarer omnes ad perpetuam vitæ sobrietatem, sed præcipue sub diem festum. Cæterum jus facerem cuique vescendi, quibus vellet, pro corporis salubritate, dum moderate & cum gratiarum actione: daremque operam uti hoc, quod detraheretur observationibus hujusmodi carnalibus, accresceret ad studium veræ pietatis. CH. Nimirum istud mea quidem sententia tanti est, ut te faciamus Pontificem. AV. Rides: sed tamen cervix hæc sufficeret vel triplici coronæ sustinendæ. CH. At interim vide, ne ista scribantur inter articulos Parisiensium. AV. Imo quicquid dictum est, scribetur in vino, sicuti par est, dicta inter pocula. Sed fatis jam Theologiæ in convivio. In cœna sumus, non in (b) Sorbona. CH. Quid vetat dici Sorbonam, ubi bene sorbetur? AV. Sorbeamus igitur, non disputemus; ne nobis à sorbis dicatur Sorbona, non à sorbendo. CH. Agite, hospites humanissimi, quæso, ut cœnulam nostram, licet tenuem, æqui bonique consularis. Præbete vos hilares, ac lubentes, quamvis convivium tenue sit & frugale: ego vestra facilitate fretus, familiariter vos vocare sum ausus. Et est sane vester mihi adventus, conspectusque non modo gratissimus, verum etiam jucundissimus. CONVIVÆ. Cœna tua, Christiane optime, multis modis elegans, lautaque nobis videtur. Quod excusas, id unum habet accusandum. Non magnificentior fuit, quam fat est. Siquidem hoc convivium opiparum in primis ac lautum judicari, quod primum simplicibus epulis, deinde hilaritate, risu, jocis, salibus sit conditum: quæ omnia nostro convivio non defuerunt. CH. Verum de convivarum numero hic mihi quiddam in mentem venit, quos neque pauciores tribus, neque plures novem esse oportere, scripsit Varro. Tres enim sunt Charites, id est, Gratiæ, humanitatis ac benevolentiae præsi-

des:

(a) Epialus] *Febris genus est vehemens.*(b) Sorbona] *Gymnasium Parisiense.*

des: & novem sunt (a) Musæ, honestiorum studiorum duces. At hic decem convivas esse, video, virginibus exceptis. Av. Nihil convenientius accidere potuit. Nos sumus Varrone ipso paulo sapientiores. Nam tres puellas lepidissimas, tanquam tres Charites adhibuimus. Deinde quia a novem Musarum choro Apollo abesse nunquam credendus est, jure decimum adjecimus convivam. Ch. Poëtica dixisti. Si mihi laurus adesset, laurea corona caput tuum cingerem, fieresque Poëta laureatus. Av. Si malva coronatus essem, malvatus. Tantum honoris mihi non arrego. Honor hic major est, quam ut mihi conveniat. Haud equidem tali me dignor honore. Ch. Vultisne singuli tantundem mea causa facere, quantum vestra sum facturus? Co. Volumus, ac lubentes quidem. Ch. Ebibetis igitur ordine suum quisque calicem; à me exemplum capietis. Tibi hoc primum propino, Mida. MIDA. Accipio abs te libenter. Pro quo vulgus, præstolor, dicit. Equidem non recuso. Nihil tua causa recusabo. Ch. Tu inde cæteris propina. Mi Erasmi, præbibo tibi dimidiatam pateram. Er. Precor, ut sit tibi bono. Sit tibi bonum, atque commodum. Prosit tibi. Proficiat, durius dicitur. Ch. Sed cur cessat patera? Cur non obambulat? Defecit nos vinum? Ubi sunt oculi tui? furcifer? Vola, adfer ejusdem generis sextarios duos. PuER. Erasmi, salve; quidam pro foribus te conventum expetit. Er. Quisnam est? Pv. Mori famulum se dicit; herum ejus ex Britannia advenisse; cupere, ut se visas, quandoquidem prima luce iter parat in Germaniam. Er. Christiane, subducatur ratio: nam mihi quidem abeundum. Ch. Rationem, Erasmi doctissime, hujus cœnæ ego confecerò. Non est, quod calculum frustra teras: gratiam habeo, qui dignatus sis nostro adesse convivio. Sed avocari te, molestum est, nondum peracta fabula. Er. Quid superest, nisi ut dicam, Valetè, & plaudite? Ch. Age, boni consulemus, quando tu non ab equo ad asinos, sed ab amicis ad amicissimos

pro-

(a) Musæ] Nempe, Calliope, Clio, Erato, Thalia, Melpomene, Terpsichore, Euterpe, Polyhymnia, Urania.

properas. ER. Ego pariter tibi gratias ago, quod pro tua humanitate ad hoc convivium longe suavissimum me vocaris. Valet, sodales optimi. Bibite non segniter, & vivite suaviter. CH. Heus Dromo. Sedetis jamdudum otiosi omnes. Libetne cuiquam quicquam amplius? CON. Nihil omnino. Strenue munus nostrum administravimus. CH. Tolle igitur hæc, ac bellaria appone. Muta quadrulas, atque orbes. Tolle cultrum meum, qui humi decidit. Pyra vino perfunde. Adfunt mora præcoqua, etiam domi nostræ nata. CO. Tanto erunt suaviora, quod vernacula. CH. En pruna cerea, en Damascena, rarum apud nos spectaculum. En mitia mala. En mali novum genus, cujus matrem ego hisce manibus consevi. Nuces, castaneæ, omne deliciarum, quas horti nostri benigne effundunt, genus. AV. Sed flosculi desunt. CH. Isti Gallici sunt apparatus, qui magnificentiam eam potissimum amant, quæ minimo constat. Nobis non est ea mens, aut ingenium. AV. Non apud Gallos tantum reperies, quibus ea placeant, quæ minimo constant. CH. Sed heustu, Augustine, num tu credis, te hic immunem bibisse? Egone te meis immunem tinxero poculis? At interim propinatori tuo dimidium scyphi debes. AV. Is jamdudum me missum fecit. Is mihi hujus debiti gratiam fecit. CH. Unde ille sibi vindicat tantum autoritatis? Vix Romanus pontifex hoc vinculi relaxet. Nosti priscam conviviorum legem, (a) ἢ πίει, ἢ ἀπίει. AV. Remittendi jurisjurandi jus habet, cui factum est, & cujus intererat servari. CH. Sed omnium convivarum interest, servari leges inviolabiles. AV. Age, quando hæc est Germanorum religio. Exorbebo, quod reliquum est. Sed quid tibi rei mecum est? CH. Impendium reddas oportet unus nomine omnium. Quid expalluisti? Ne verere, perfacile poteris. Fac, quod sæpe fecisti, ut aliqua elegantia doctiores à cœna surgamus: neque enim clam te est, veteres illos in secundis mensis hilariora quædam disputare solitos. Age igitur, quibus & quot modis hæc oratio potest enunciari, *Indignum auditu?*

In-

(a) ἢ πίει, ἢ ἀπίει.] *Id est, aut bibe, aut abibe.*

Indignum Auditum, Formula.

Av. Dixi pulchre per posterius supinum: auditu minime est dignum. Indignum est audiri. Haud dignum est, quod audiatur. Et, ut audiatur, indignum. Levius est, quam quod audiri debeat. Vix operæ pretium est referre. Non tanti est, ut audiatur. Ineptius est, quam quod audiatur. Non est operæ pretium narrare. Ch. Quot modis hæc sententia verti potest, *Magno mihi constat?*

Variandi ratio hanc orationem, Magno mihi constat.

Av. His verbis, impendo, infumo, impertio, constat ut: Multum in te docendo infumpsi laboris. Plurimum ea in re operæ infumpsi. Non minus pecuniæ, quam curæ in eam rem impendi. Non parum infumpsi pecuniæ, temporis permultum, laboris plurimam, ingenii nonnihil. Multum luenbrationis impendi. Multis vigiliis hæc res mihi constat, multo sudore, multa operæ, plurimo labore, sumptu ingenti, pecunia magna. Pluris mihi constat, quam credas. Minoris mihi constat uxor, quam equus meus. Ch. At quid sibi vult, Augustine, quod verbo isti, *Constat*, modo ablativum, modo genitivum casum apponis? Av. Quæstionem perutilem ac late patentem movisti. Verum ne convivas loquacitate mea premam, paucissimis absolvam. Sed cupio singulorum hac de re audire sententiam, ne cuiquam, ut dixi, sim molestus. Ch. Quidni capiant idem vel puellæ? Av. Illæ sane nihil aliud, quam audient. Accingar igitur, grammatica bene fortunante. Scis, verba emendi, ac vendendi, aliaque esse consimili significato, quibus apponantur hi genitivi soli, tanti, quanti, pluris, minoris, tantidem, quantivis, quanticunque: ac ita, si substantiva non apponantur: quæ si accedant, utraque in ablativum casum vertuntur. Quod si pretium certum apponatur, pones in ablativo. Si per adjectivum substantive positum in ablativo pones, nisi per adverbia loqui malis. Ch. Quænam verba sunt, de quibus præcipis? Av. Hæc fere sunt, *emo*, *mercor*: *redimo*, id est, aut captum, aut per-

perditum : vendo, venundo: revendo, id est, rursus vendo, quod mihi venditum erat. Veneo, id est, vendor : cujus præteritum venivi, vel venii : supinum, venum : hinc venalis. Ab illo, id est, vendo, vendibilis manat. Mereo, pro inservio, & stipendium facio. Comparo, id est, emo, vel committo. Commuto, mutuo, permutuo. Cambire penitus barbarum in hoc sensu. Æstimo, taxo, indico, pro æstimo, cenfeo. Licetor, liceris : licitor, licitaris : addico. Distrahor, id est, circumferor, ut veneam. Metior pro æstimo, aut taxo. Constat, pro emitur. Conducere, locare. Fœnero, ad fœnus do. Fœneror, ad fœnus accipio. Paciscor, pactus sum. Pango, pepigi, id est, pactum facio. CH. Da exemplum.

Vendendi & emendi, Formula.

AV. Quanti istum agrum in singulos annos locas? Respondebimus: Vigenis libris Francicis. Hui, nimio locas. Imo locavi olim multo pluris. At ego tanti non conducam. Si conduxeris minoris, peream. Imo jam vicinus tuus Chremes agrum obtulit, ac rogat. Quanti? Tantidem, quantum tu petis. At multo meliorem. Mentiris. Facio, ut solent, qui licentur. Tu ipse tanti posside. Quid liceris, vel licitaris, quum nihil sis empturus? Quanticunque addixeris, solvam optima fide,

Alterum exemplum.

Congrum istum, Syra, quanti vendis? Decem obolis. Nimio, turpissima. Imo minimo : nulla tibi vendet minoris. Emoriar, si non tanti mihi constat, aut certe non multo minoris. Mentiris venefica, quoniam duplo vis vendere, aut triplo. Et centuplo, si queam : sed fatuos non invenio. Quid si liciter te ipsam? Quanti æstimas te? Ut lubet. Quanti me liceris? Quanti indicas te; Dic, quanti te taxas? Quanti te ipsam inscribis? Decem scutatis. Hui, tanti? Eho, an tu minoris me æstimas? Ego olim non semel pluris in unam noctem sum conducta. Credo; at nunc non paulo minoris æstimo quam piscem. Abi in malam rem, ganeo; tantidem te æstimo, quanti tu me. Qui te teruncio emerit, nimio emerit. Aut pluris emar, aut non vendar. Si magno venire cupis, larva tibi

opus est, nam rugæ istæ non sinunt, ut carius vendaris. Ei, qui tanti me voluit, non sum venalis. Ego ne culmo quidem te emero. Constiti pluris.

Tertium exemplum.

Auctioni hodiernæ interfui. Ain'tu? Licitus sum vectigalia, Quanti tandem? Decem milibus. Hui, tanti? Ne mireris; erant, qui multo pluris licitarentur, pauci, qui minoris. Cui tandem addicta sunt vectigalia? Chremeti uxoris tuæ summo & maximo amico. Sed divina, quanti sunt addicta. Decem. Imo quindecim. Deus bone, ego mihi hominem ipsum cum tota familia dimidio addictum nolim! At ille uxorem tuam duplo emptam cupit. Animadvertistine in his orationibus, ubicunque adsit substantivum pretii, id in ablativo poni, cæteris aut in genitivo positis, aut in adverbium mutatis? Comparativum nunquam audisti sine substantivis, exceptis illis duobus, pluris & minoris. Sunt & alia verba, de quibus sumus loquuti, non admodum dissimilia, sum, facio, habeo, duco, aestimo, pendo, quæ idem fere significant: sio itidem. Junguntur autem his fere genitivis, multi, parvi, magni, pluris, plurimi, minoris, minimi, maximi, tanti, quanti, flocci, pili, nihili, nauci, hujus, & si qua sunt his similia. **CH.** Da exempla.

Æstimandi formula.

AV. Scis, quanti te semper fecerim. Tanti fies apud homines, quanti virtutem facies. Præceptores meos semper feci plurimi. Aurum hac tempestate magni venditur, literæ nihili, sive pro nihilo ducuntur. Aurum minoris habeo, quam credas. Tuas minas flocci facio. Promissa tua duco minimi. Non pili te facio. Si tanti sapientia penderetur, quanti pecunia, nemo auro egeret. Pluris apud nos sit aurum sine sapientia, quam sapientia sine auro. Hoc pluris te habeo, quod doctus sis. Minoris hic fies, quod mentiri minime calles. Hic multi fiunt, qui nigrum in candida vertunt. Hoc mihi pluris es, quod literas amas. Tanti apud omnes eris, quantum possidebis. Tanti ubique habebis, quantum habebis. Non, quanti habearis, sed quanti sis, interest. Tanti Christianum meum facio, quanti alium neminem. In-

veniuntur & alia verba cum his genitivis & ablativis, quæ natura sua non significant emtionem, aut aliquid simile. Petrus osculum puellæ scutato emit. Sit illi faustum; nolim ego basiare tanti. Quanti luditis? Quanti cœnastis? Quosdam sexcentis sestertiis cœnasse, legimus: at Galli sæpe numero liardo cœnitant. Faustus quanti docet? Parvo: at pluris, quam Delius. Quanti igitur? Undeviginti aureis. Non discam mentiri tanti. Phædria apud Terentium & rem, & se ipsum perdidit. At nolim ego amore tanti. Quidam magno dormiunt. Demosthenes pluris siluit, quam alii loquebantur. Æqui bonique consulas, oro. Est & aliud verborum genus, quæ accusativum una cum genitivo aut ablativo casum exigunt: quæ sunt: Accuso, id est, objicio crimen, aut culpo etiam absentem. Incuso, culpo extra iudicium. Arguo, reprehendo. Insimulo, impingo suspicionem culpæ. Postulo, injus voco. Accerso, defero, damno, condemno, pronuncio, illum esse in culpa. Admoneo, commonefacio. CH. Exempli causa.

Accusandi Formula.

Av. Scipio accusatus est ambitus, aut de ambitu. Arguis me impudentiæ, ipse impudentissimus. Lepidus postulatus est repetundarum. Accersitus est capitis. Si hominem insimulabis avaritiæ, male audies. Admoneto eum pristinæ fortunæ. Mortales ipso vocabulo suæ conditionis admonentur. Commonefacito Lepidum promissi. Sunt pleræque, quæ accusativum geminum admittant: Doceo te literas. Exoratte veniam. Dedocebo te istos mores. Poposcit me mutuum. Hic ejus rei mihi admonendus es, quod in his secundum accusativum etiam passiva obtinent, in aliis genitivus manet. A me doctus est literas. Postulant me furti. Postulor furti. Accusas me sacrilegii. Accusor sacrilegii. Scio, te nondum expletum. Scio, animo tuo nondum esse satisfactum. Quando enim tantus elegantiarum helluo fatietur? Sed convivis parcendum est, quos hæc non omnes perinde delectant. A cœna inter deambulandum, id quod rationi deerit, persolvemus, nisi quid aliud censes. CH. Fiat ex tua sententia. Agamus gratias
be-

benignitati divinæ, deinde paulisper deambulaturi. **Mr.** Pulchre dicis. Nihil enim hoc vespertino cœlo amœnius, nihil salubrius. **Ch.** Petre, ades dum. Tolle suo quæque ordine, ac vinum cyathis infunde. **Pr.** Jubesne, agi gratias? **Ch.** Age. **Pr.** Græce mavis, an Latine? **Ch.** Utroque modo. **Pr.** Gratias agimus tibi pater cœlestis, qui tua ineffabili potentia condidisti omnia, tua inscrutabili sapientia gubernas universa, tua inexhausta bonitate cuncta pascis, ac vegetas: largire filiis tuis, ut aliquando tecum bibant in regno tuo nectar illud immortalitatis, quod promissisti, ac præparasti verè diligentibus te, per Jesum Christum: Amen. **Ch.** Dic eadem Græce, ne cæteri, quod dicas, intelligant. **Pr.** Εὐχαριστοῦμέν σοι, πάτερ οὐράνι, ὁ τῆ ἀρ' ῥήτω σα δυνάμει κτίσας τὰ πάντα, ὁ τῆ ἀντιξερυνύτω σα σοφίᾳ κυβερνῶν ἀπαξάπαντα, ὁ τῆ ἀντιξερυνύτω σα χρηστότητι ἕκαστα τριφόμενος, καὶ αὐξάνων χαρίζεις τοῖς υἱοῖς σα τὸ μετὰ σα ποτὶ πᾶν τὸ ἄθανασίας ἡκίμας, ὁ ὑπὸ σὺ καὶ ἡτοίμασας τοῖς ἀληθῶς ἀγαπῶσι σὺ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ υἱοῦ σα, τοῦ κυρίου ἡμῶν, τοῦ μετὰ σα ζῶντος, καὶ βασιλεύοντος ἐν ἰσότητι τοῦ πνεύματος ἁγίου, εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν. **Ch.** Habeo vobis, hospites candidissimi, gratiam, qui ad hoc convivolum venire dignati sitis; oro, æqui bonique consultatis. **Co.** Nos vicissim gratiam referre volumus, non tantum habere. Proinde ne multis agantur gratiæ. Quin potius surgamus, & exspatiemur. **Av.** Ducamus nobiscum virgines; nam eo minus molesta erit deambulatio. **Ch.** Recte sentis. Ne desint nobis flosculi, si forte locus flores non habebit. Utrum mavis nostris in hortis more Poëtico reptare, an foris ad amnem exspatiari? **Av.** Habent quidem horti tui amœnitatis permultum. verum eam voluptatem matutinis deambulationibus ferva. At sole inclinato omnium aspectus oculos mirum in modum juvat. **Ch.** Antecede igitur, Augustine, ut Poëta dignum est: latus tuum claudam. **Av.** Bone Deus, quantum comitum, quantam pompam nobiscum ducimus! Dici non potest, Christiane, quantum mihi placeam. (a) Satrapes mihi videor. **Ch.** Age, nunc promissum præsta. **Av.** Sol.

(a) Satrapes] *Vox Persica, præfectum designans*

Solve, quod recepisti. Av. Quid me potissimum vis dicere? Ch. Ego quondam in Pollionis oratione cum multa, tum illud in primis solebam admirari, quod tam facile, tam crebro, tam venuste orationem verteret: quæ res non modo singularis ingenii, verum etiam multi usus mihi videtur Av. Haud injuria istud in Pollione admiratus es, Christiane. Ille enim tum hac in re divinam quandam vim obtinet, quam quidem illi cum ingenii dexteritate quadam, tum plurimo & dicendi, & legendi, & scribendi usu contigisse opinor, potius quam ratione aliqua, aut præceptione. Ch. At ego rationem aliquam istius rei, si fieri potest, exspecto. Av. Ita, ut dixi, res habet. Verum quia te tantopere video velle, quantum potero, morem geram, easque ratiunculas, quas in Pollionis orationibus mihi visus sum animadvertere, ut potero, reddam. Ch. Age, percipio.

Brevis de copia præceptio.

Av. Accingor. Principio res ipsa puris, electis ac Latinis verbis efferenda est. quod ipsum posse, non mediocris artificis est. Sunt enim permulti, qui, nescio quo modo, copiam & varietatem orationis affectant, cum ne semel quidem rem possint apte explicare. Isti, tanquam semel balbutisse sit parum, balbutiem suam aliis, atque aliis modis reddunt balbionem, tanquam ipsi secum certamen susceperint, ut, quam barbarissime dici possit, dicant. Itaque inepti synonyma quædam congerunt, adeo interdum inter se dissidentia, ut ipsa mirentur, quo pacto convenerint. Quid enim absurdius, quam hominem pannolum, cui ne una quidem, quam sine pudore possit induere, sit vestis; eum tamen subinde suos pannos mutare, ac mendicitatem suam pro opibus ostentare? At nihilo minus ridiculi videntur isti varietatis affectatores, qui, cum barbare semel dixerint, repetunt idem multo barbarius, demum iterum atque iterum indocitius. Hoc est non oratione, sed solæcisimis abundare. In primis igitur, ut dixi, res ipsa aptis atque electis verbis est explicanda. Deinde mutatoriiis verbis utendum, si qua, quæ idem efficiant, reperiantur: reperiantur enim permulta. Demum, ubi propria deficient, translativis erit utendum, si modo

modo verecunda sit translatio. Ea quoque ubi deerunt, si per activa dixisti, ad passiva revertendum erit, quæ nobis totidem orationes reddunt, quot ex activis constabant. Postea verba, si licebit, aut in nomina verbalia, aut in participia commutabimus. Postremo, ubi modo adverbia in nomina, modo nomina in alias, atque alias partes commutaverimus, per contrarium dicemus: aut affirmativam orationem in negativam commutabimus, aut retrorsum: aut certe quod pronunciative dictum, per interrogationem efferemus. Nunc exempli causa hanc sententiam sumamus.

Literæ tuæ magnopere me delectarunt.

Literæ.

Epistola, epistolum, scripta, scheda, literalæ.

Magnopere.

Mirum in modum, miris modis, majorem in modum, mirandum in modum, supra modum, plurimum, non mediocriter, summo opere, maximo opere.

Me.

Animum meum, pectus meum, oculos meos, cor meum, Christianum.

Delectarunt.

Voluptate affecerunt, recreaverunt, exhilararunt, voluptati fuerunt, oblectarunt, voluptate perfuderunt, mellitissimæ fuerunt, jucundissimæ, &c. Habes materiam; tuum erit componere. Experlatur igitur. Faciamus periculum CH. Tuæ literæ magnopere me delectarunt. Tuæ epistola mirifice nos exhilaravit. AV. Verte activum in passivum, alia erit facies: ut, dici non possit, quam tuis sim scriptis exhilaratus.

Item per alia verba idem efficientia.

Tuis ex literis incredibilem cepi voluptatem. Ex epistola celsitudinis tuæ plurimum voluptatis accepi. Non mediocrem lætitiā tuā mihi scripta attulerunt. Gaudio tuā me scripta, quantus eram, perfuderunt. Hic non ita liceret mutare in passiva, nisi in illo postremo, perfusus gaudio, quod usitate dicitur; Capiēbatur à me voluptas. allatum est gaudium, non perinde usitate dixeris.

Per

Per Afficere.

Singulari voluptate literæ tuæ me affecerunt.

Muta in Passivum.

Tuis scriptis incredibili sum affectus voluptate. Non parum gaudiorum tuum nobis epistolium peperit.

Per Sum, & Nomina Adjectiva.

Tuæ mihi literæ multis modis jucundissimæ fuerunt. Fuit tua illa epistola sane quæ gratissima.

Per Nomina Substantiva.

Ineffabili voluptati tua nobis epistola fuit. Incredibili jucunditati fuerunt tuæ literæ.

Commuta in Negationem.

Tua scripta non mediocri lætitiæ fuere. Nihil in vita tuis literis accidit jucundius.

Quamquam hac ratione aliquoties jam usi sumus, quæ non est negligenter prætereunda. Nam quoties multum, plurimum, singulariter, significare volumus, per contrarium verbum idem efficiemus: ut, Vehementer te amat Henricus. Haud vulgariter te amat. Multum me juvat vinum: haud parum juvat. Est vir singulari ingenio. Est vir ingenio non vulgari. Est homo doctrina admiranda. Est homo non contemnuenda doctrina. Thomas est summo apud suos loco natus: Non infimo loco natus. Augustinus eloquentissimus fuit: Non ineloquentis fuit. Carneades orator fuit nobilis, non ignobilis, non obscurus. Et id genus similia, quæ nunquam non usu veniunt: sed admonuisse rem clarissimam, satis est. Nec te lateat, bisariam nos hujusmodi orationum genere uti, modestiæ causa, præsertim si de nobis ipsis loquamur. Tum etiam amplificandi gratia. Nam non ingratum, pro valde grato: non vulgariter, pro singulariter, recte & venuste dicimus.

Modestiæ causa.

Ego literis meis nonnullam doctrinæ sum opinionem consecutus. Semper curavi, ut in literaria gloria non postremas partes tenerem.

De amplificatione superiora sunt exempla: hæc ad nostra revertamur. Nihil tua epistola un-

quam evenit gratius. Nulla res majori unquam voluptati fuit, quam tua scripta. Nulla unquam ex re tantundem cepi voluptatis, quantum ex tuis literis amantissimis.

Hoc modo singulæ orationes superiores poterunt variari per interrogationem. Quid tuis literis in vita jucundius esse potuit? Quid epistola illa tua nobis evenit dulcius? Quid ita oblectavit unquam, ut proximæ tuæ literæ?

Hoc modo rursum singulas fere orationes variare licebit. **CH.** Quid deinde fiet? **AV.** Jam paulo liberius totam orationem vertemus, ut unam dictionem pluribus verbis circumloquamur. **CH.** Dic exempli causa. **AV.** Quod modo per nomen incredibile, modo per adverbium incredibiliter, dictum erat, unam dictionem aliquot verbis commutabimus. Literis consequi nequeam, quantum tuis literis sim delectatus. Et mihi scriptu, & tibi creditu perdifficile fuerit, quantæ jucunditati tuæ mihi scripta fuerint. Explicare profum nequeo, quam sim tuis literis gavisus. Et item in infinitum. Rursum alio pacto. Nam hætenus & per negationem, & per interrogationem, postremo per infinitas orationes variavimus. Nunc per subjunctivas sive conditionales variabimus, hoc modo: Moriar, si unquam quicquam fuit tuis literis aut optatus, aut dulcius. Peream, si ulla res majori voluptati fuit, quam tuæ literæ. Ita me deus amet, ut nihil in vita tuis literis accidit jucundius. Et item alia multa in hunc modum excogitare licebit. **CH.** Quid deinde? **AV.** Nunc ad translationes, similitudines, & exempla fugiendum est.

Translatio est in his.

Accepi literas tuas, quæ mellitæ fuerunt. Nihil, nisi meræ deliciæ tua mihi scripta videntur. Mera voluptas sunt tuæ literæ. Et hujusmodi plurima. Sed cavendum, ne obsoleris aut durioribus translationibus utamur, quale est illud:

Juppiter hybernas cana nive conspuat Alpes:

Et quale est illud: Cæna tuorum scriptorum me suavissimis epulis refecit.

Comparatio à simili.

Tua scripta omni vel (a) ambrosia, vel nectare suaviora fuere. Literæ tuæ quovis melle mihi fuere dulciores. Epistola humanitatis tuæ, & siliquam omnem, & mel Atticum, & saccharum omne, nectar ambrosiamque Deorum longe superavit. Hic quidquid dulcedine nobilitatum est, in medium adduci potest.

Ab exemplo.

Nunquam adducar, ut credam, Hero Leandri sui literas aut majore voluptate, aut pluribus oculis accepisse, quam tuas acepi. Vix crediderim, aut Scipionem eversa Carthagine, aut Paulum Æmilium capto Perseo, magnificentiorem egisse triumphum, quam ego, simulac suavissima tua scripta tuus mihi tabellarius reddidit. Hujusmodi tum ex fabulis, tum ex historiis infinita possunt inveniri. E Physica vero sumuntur rerum similitudines, quarum quamplurimarum naturas memoriter tenere, necesse est. Nunc si libet, in alia sententia tentemus.

Numquam, dum vivam, tui ero immemor.

Semper, dum vivam, tui meminero. Quoad vivam, nunquam me tui capiet oblivio. Prius vivere desinam, quam tui meminisse.

Per comparisonem.

Si umbram corpus poterit effugere, & hic animus tui quibit oblivisci. Tui memoriam ne Lethæus quidem annis poterit abolere.

Præterea per aduersionem, aut more Poëtico, per contraria.

Dum juga montis aper, fluvios dum piscis amabit: Ante leves ergo, &c. quæ non est multi negotii excogitare. Verum, ne immodici videamur, his in præsentia contenti simus. Alias, si voles, copiosius hac de re colloquemur. Cui. Ego te, Augustine, jam plane exhaustum putabam: sed tu præter expectationem novum thesaurum indicasti, quem si pergas explicare, nox ante occupaverit, quam tibi eadem de re desint verba. Av. Si ego hoc, mediocri & doctrina & ingenio præsto, quan-

(a) Ambrosia] Cibus Deorum, ut nectar, potus

quantum Ciceronem ipsum valuisse credis, qui cum Roscio histrione certasse legitur? Sed sol nos relinquit. Humescit cælum, præstat imitari aviculas, rectoque ac lecto nos condere. Proinde vale, mi Christiane suavissime, in crastinum. CH. Tu itidem bene valeas Augustine omnium doctissime.

Convivium Religiosum.

(a) EUSEBIUS, (b) TIMOTHEUS, (c) THEOPHILUS, (d) CHRYSOGLOTTUS, (e) URANIUS.

Ev. CUM omnia nunc vernent, & rideant in agris, demiror esse, qui fumosis urbibus delectentur. TI. Non omnes capiuntur aspectu florum, aut pratorum vernantium, aut fontium amantive; aut, si capiuntur, est aliud, quod magis juvet. Ita voluptas voluptate, veluti clavus clavo, pellitur. Ev. Tu mihi fortasse fœneratores

aut his simillimos negotiatores avaros. TI. Quos quidem, sed non solos, ô bone, imo cum his innumeros alios, usque ad ipsos sacerdotes ac monachos, qui fere quæstus gratia malunt in urbibus, iisque frequentissimis, versari, dogma fecerunt non Pythagoricum aut Platonicum, sed cæci cujusdam mendici, cui dulce erat premi turbis hominum, quod diceret, illic esse quæstum, ubi esset populus. Ev. Valeant cæci cum suo quæstû: nos Philosophi sumus. TI. Et Socrates Philosophus urbes præfererat agris, quod esset discendi cupidus, & urbes haberent, unde disceret. In agris esse quidem arbores & hortos, fontes & amnes, qui pascere oculos, cæterum nihil loquerentur, ac proinde nihil docerent. Ev. Est non nihil, quod dixit Socrates, si solus obambules in agris. Quamquam mea sententia non est muta rerum natura, sed undiquaque loquax est, multaque docet contemplentem, si nacta fuerit hominem attentum ac docilem. Quid aliud clamitat illa tam amœna naturæ vernantis facies, quam opificis Dei sapientiam bonitati parem? Sed Socrates, in eo

(a) Eusebius] *Id est, pius.*

(b) Timotheus] *Id est, charus Deo.*

(c) Theophilus] *Id est, amans Dei.*

(d) Chrysoglottus] *Auream habens linguam.*

(e) Uranius] *Id est, cælestis.*

secessu, quam multa docet Phædrum suum, ac vicissim ab eo discit? **Tr.** Si tales adessent aliquot, nihil esse possit amœnius rusticatione. **Ev.** Libet igitur hujus rei periculum facere? Est mihi prædiolum suburbanum, non amplum, sed nitide cultum; eo vos in crastinum diem ad prandium voco. **Tr.** Plures sumus; exederemus totum prædium tuum. **Ev.** Imo totum convivium apponetur herbaceum, ex dapibus, ut inquit Flaccus, inemptis apparatus. Vinum ipse locus suppeditat; pepones, melones, ficos, pira, mala, nuces, ipsæ pene arbores porrigunt, quemadmodum fit in Insulis Fortunatis, si Luciano credimus. Accedet fortassis è corte gallina. **Tr.** Age, non recusamus. **Ev.** At suam quisque umbram secum adducat, quam volet. Ita cum sitis quatuor, æquabimus numerum Musarum. **Tr.** Fiet. **Ev.** Unum illud vos præmonitos volo, sibi quisque condimentum suum adferet. Ego cibos duntaxat apponam. **Tr.** Quod condimentum narras? piper, an saccharum? **Ev.** Imo aliud vilius, sed suavius. **Tr.** Quodnam? **Ev.** Famem. Eam dabit hodie cœna tenuis; cras acuet stomachum ambulatiuncula. Et hoc quoque commodi ruscule meo debebitur. Verum ad quam horam libet prandere? **Tr.** Ad decimam, priusquam invalescat æstus solis. **Av.** Curabitur. **Pu.** Here, adsunt convivæ pro foribus. **Ev.** Bonæ fidei est, quod venistis; sed bis gratum est, quod venistis mature, una cum umbris vestris longe gratissimis. Sunt enim quidam inciviliter civiles, qui convivatorem mora sua torquent. **Tr.** Eo maturius venimus, ut esset otium lustrandi, visendique regiam istam tuam, quam audimus undique miris deliciis variam, nusquam non testari domini sui ingenium. **Ev.** Regiam spectabitis tali dignam rege. Mihi certe nidulus est, quavis regia gravior. Et si regnat, qui libere vivit ex animi sui sententia, hic plane regno. Sed præstat, opinor, interim, dum culinæ præfecta parat holusculum, & adhuc moderatus est solis calor, visere hortos nostros. **Tr.** Est alius præter hunc? Nam hic sane mire cultus blandissimo aspectu statim ingredienti salutem, & comiter excipit. **Ev.** Hinc igitur decerpant sibi quisque flosculos ac frondes aliquot, ne quid offendat domuspædor. Non idem

odor æque gratus omnibus. Quare sibi quisque deligat. Ne parcite. Nam quicquid hic nascitur, pene publicum esse patior. Neque enim unquam clauditur ostium hujus vestibuli, nisi noctu. **TI.** En tibi in ostio Petrus. **EV.** Hunc ego malo janitorem, quam Mercurios, Centauros, aliaque portenta, quæ quidam pingunt in foribus suis. **TI.** Isthuc homine Christiano dignius est. **EV.** Nec mutum habeo janitorem; tribus linguis alloquitur ingredientem. **TI.** Quid loquitur? **EV.** Quin ipse legis? **TI.** Intervallum aliquanto longius est, quam ut prospectus oculorum assequatur. **EV.** En tibi perspicillum, quod te vel lynceum reddet. **TI.** Latina video: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Matthæi cap. xix. **EV.** Nunc lege Græca. **TI.** Græca video quidem, at illa non vident me: quare lampadem hanc trado Theophilo, qui nunquam non cantillat Græca. **TI.** *Μισθονήκαρι, & ἰπποσύλαρι.* **CH.** Hebræa mihi sumam; **וְצַדִּיק כְּאִמּוֹנָתוֹ יֵהִי** (a) **EV.** An vobis videtur

incomis janitor, qui statim monet, ut avertamur a vitiis, & convertamus nos ad studium pietatis? Deinde vitam non contingere ex operibus Moisaicis, sed per fidem Evangelicam? Postremo, servandis Evangelicis præceptis iter esse ad immortalem vitam? **TI.** Ecce mox ad dextram ingressus ostendit facellum perquam elegans. In altari Jesus Christus, suspiciens in cælum ad Patrem & Spiritum sanctum illinc prospicientes, atque eodem dextram porrigens, læva velut invitat, & allecctat prætereuntem. **EV.** Nec is elinguis nos excipit: vides Latina? *Ego sum via, veritas, & vita.* Græca: *ἵνα ἂν πᾶσι τὸ εὐαγγέλιον, & τὸ αὐτὴν ζωὴν.* Hebr. **לְכוּ בְּנִים שְׁמְעוּ לִי יֵרָאֵת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם** (b)

TI. Læto nimirum omine nos salutavit dominus Jesus. **EV.** Sed, ne videamur inciviles, fortassis par est, ut illum resalutemus, precemurque, ut, quando ex nobis ipsis nihil possumus, ille sua inestimabili bonitate non sinat, nos unquam aberrare à via salutis, sed, abjectis umbris Judaïcis, &

(a) (Id est) Justus autem in fide sua vivet. *Abacuc 2. vers. 4. & Gal. 3. 11.*

(b) (Id est) venite filii, obedite mihi, timorem Domini docebo vos. *Psal. 44.*

hujus mundi præstigiis, per veritatem Evangelicam perducatur nos ad vitam æternam: hoc est, ipse per se trahat nos ad se. **Ti.** Æquissimum est, & ipsa loci species nos invitat ad precandum. **Ev.** Multos hospites allicit hujus horti amœnitas: sed ita fere apud omnes invaluit consuetudo, ut nemo prætereat Jesum insalutatum. Hunc ego, vice fœdissimi Priapi, custodem posui, non solum horti mei, sed omnium quæ possideo, denique corporis pariter atque animi. Adest, ut videtis, fonticulus saluberrimis aquis non inamœne scatenens, utcunque repræsentans unicum illum fontem, qui cœlesti latice refocillat omnes laborantes & oneratos, & ad quem anhelat anima defatigata malis hujus mundi, non aliter quam juxta Psalmistam, cervus æstuans siti, gustatis serpentium carnibus. Hunc gratis haurire licet, quisquis sitit. Nonnulli & religionis gratia sese aspergunt. Quidam etiam bibunt, non sitis, sed religionis causa. Video, vos invitos avelli ab hoc loco. Sed interim hora monet, ut visamus hunc cultiorem hortum, quem in quadrum cingunt muri regiæ meæ. Si quid erit visendum intus, à prandio spectabitur, quum solis æstus nos, veluti cochleas, domi cohibebit horis aliquot. **Ti.** Papæ, Epicureos hortos mihi videre videor. **Ev.** Totus hic locus voluptati dicatus est, sed honestæ; pascendis oculis, recreandis naribus, reficiendis animis. Nihil hic nascitur præter odoratas herbas, nec eas quaslibet, sed eximias duntaxat. Unumquodque genus suas habet areas. **Ti.** Nec herbæ mutæ sunt apud te, quantum video. **Ev.** Probe dicis: alij domus habent opulentas, ego loquacissimam habeo, ne quando solus videri possim: id magis etiam dices, ubi totam videris. Ut herbæ sunt velut in turmas digestæ, ita singulæ turmæ singula habent vexilla cum inscriptione. Velut Amaracus hic, *Abstine*, inquit, *sus; non tibi spiro*. Cum enim sit suavissimæ fragrantæ, sues tamen hoc odore vehementer offenduntur. Itidem singula genera habent suos titulos, aliquid indicantes, quod ad peculiarem ejus herbæ vim pertinet. **Ti.** Nihil adhuc vidi hoc fonticulo festivius, qui medius velut arridet herbis omnibus, ac refrigerium illis pollicetur adversus æstum. Sed alveo-

Ius hic, qui tanta gratia totam aquam ostendit oculis hominum, hinc atque hinc æquis spatiis hortum dirimens, in quo sese utrinque herbæ velut in speculo contemplari gestiunt, nam marmoreus est? Ev. Bona verba; unde huc marmor? E contusis cæmentis factitium marmor est: coloris candor additus est incrustamento. Tr. Quo tandem sese condit tam amabilis rivus? Ev. Vide incivilitatem humanam. Posteaquam hic satis exhilaravit oculos nostros, proluvit culinam, ejusque sordes secum defert in cloacam. Tr. Crudele, ita me Deus bene amet. Ev. Crudele, ni & in hunc usum parasset æterni numinis benignitas. Tum crudeles sumtis; cum fontem divinæ scripturæ longe hoc amœniorem, recreandis simul, ac purgandis animis nostris datum, conspurcamus vitiis nostris, pravisque cupiditatibus, abutentes tam ineffabili dono Dei. Nam hæc aqua non abutimur, si partimur in varios usus, in quos illam dedit is, qui nihil non affatim suppeditat usibus humanis. Tr. Verissima sunt, quæ narras: sed cur tibi virent etiam horti septa manu facta? Ev. Ne quid hic non vireat. Quidam rubra malunt, quod is color additus virentibus gratiam adjungat. Hic mihi magis arridet, ut est sua cuique sententia, etiam in hortis. Tr. Sed horti per se amœnissimi jucunditatem propemodum obscurant ambulacra tria. Ev. In his vel studeo, vel obambulo solus, aut cum amiculo confabulans; vel cibum capio, si videtur. Tr. Columnæ paribus intervallis sustinentes ædificium innitens, mira que colorum varietate blandientes, suntne marmoreæ? Ev. Ex eodem marmore, quo factus est hic alvens. Tr. Lepida profecto impostura. Vel dejerassem esse marmor. Ev. Quare cave, ne vel credas, vel dejeres quicquam temere. Non raro fallit species. Quod opibus deest, arte facimus. Tr. Non tibi sat erat hortus tam nitidus, tam excultus, nisi pingeres insuper alios hortos? Ev. Non capiebat omnes herbarum species unus hortus. Præterea bis delectamur, cum pictum florem cum vivo decertantem videmus, & in altero miramur artificium naturæ, in altero pictoris ingenium, in utroque benignitatem Dei, qui in usum nostrum largitur hæc omnia, nulla in re non mirabilis pariter, & amabilis.

Postremo non semper viret hortus, non semper vivunt flosculi. Hic hortus etiam media bruma viret, & adblanditur. **Tr.** At non spirat. **Ev.** Sed rursus non eget cultum. **Tr.** Tantam pascit oculos. **Ev.** Verum; sed hoc perpetuo facit. **Tr.** Habet suum & pictura senium. **Ev.** Habet; nobis tamen est vivacior, & illi ferre gratiam addit ætas, quam nobis detrahit. **Tr.** Utinam hic vanus esses. **Ev.** In hoc ambulacro, quod spectat occidentem, sole fruor oriente: in hoc, quod spectat orientem, apricor interdum: in hoc, quod spectat austrum, sed patet ad septentrionem, recreor ab æstu solis. Obambulabimus, si videtur, quo spectetis propius. En vernat ipsum etiam solum: habent enim & tessellæ colorum gratiam, & flosculis pictis adblandiuntur. Hoc nemus, quod videtis hoc toto pariete depictum, exhibet mihi varium spectaculum. Primum, quot videtis arbores, tot videtis arborum genera, singulis ad nativam imaginem non pessime expressis. Quot cernitis aves, tot videtis avium species, præcipue si quæ sunt rariores, & insigni re quapiam nobiles. Nam anseres, gallinas, & anates quid attinet pingere? Inferne sunt quadrupedum species, aut earum avium, quæ vivunt humi, more quadrupedum. **Tr.** Mira varietas, nec quicquam est otiosum. Nihil est, quod non aut agat, aut loquatur aliquid. Quid nobis narrat noctua, pene latitans sub frondibus? **Ev.** Attice loquitur Attica. *καλλιόνη* inquit, *ὁ πᾶσι ἰσχυροί.* Jubet, nos consulto agere, quod non omnibus feliciter cedat inconsulta temeritas. Hic aquila discerpit leporem, frustra obstante scarabeo. Adstat scarabeo trochilus, & ipse capitalis inimicus aquilæ. **Tr.** Hæc hirundo quid gerit ore? **Ev.** Herbam chelidonium. Nam hæc restituit pullis ex oculatis visum. Agnoscitis herbarum figuram? **Tr.** Quodnam hoc novum lacertæ genus? **Ev.** Non est lacerta, sed chamæleon. **Tr.** Est hic ille longo nomine celebratus chamæleon? Belluam esse credidi leone majorem, quem vincit etiam vocabulo. **Ev.** Hic ille est semper hians, & semper jejunos chamæleon. Hæc arbor est caprificus, apud quam solam sævit, alias innocuus. Nam venenum habet, ne contempnas hiantem bestiolam. **Tr.** At non mutat colorem. **Ev.**

Verum; quia non mutat locum: ubi mutarit locum, videbis & colorem alium. **TI.** Quid hic sibi vult tibicen? **EV.** Nonne vides in proximo camelum saltantem? **TI.** Video novum spectaculum, camelus cinædus est, & simius choraulis. **EV.** Sed his singulatim ac per otium contemplandis alias dabitur vel totum triduum; nunc satis erit velati pertransennam vidisse. In hac regione depictum est ad nativam effigiem, quicquid est insignium herbarum: quodque jure miremini, hic venena quantumvis præsentanea, tuto non solum spectantur, verum etiam contrectantur. **TI.** En scorpius, rarum in hisce regionibus malum, sed frequens Italiæ. Quanquam color mihi parum respondere videtur in pictura. **EV.** Qui sic? **TI.** Quia magis nigrent apud Italos, iste pallidior est. **EV.** An non agnoscis herbam, in cujus folium incidit? **TI.** Non satis. **EV.** Nec mirum. Nec enim nascitur in hortis nostratibus. Aconitum est. Ei veneno tanta vis est, ut scorpius ad hujus contactum stupefeat, palleatque, seseque vinci patiatur. Sed offensus veneno, à veneno petet remedium. Videtis in propinquo utrumque genus hellebori. Si scorpius sese potuerit explicare à folio aconiti, & album helleborum contingere, recipiet pristinum vigorem, diversi veneni contactu solvente torporem. **TI.** Actum est igitur de isto scorpio; nam is se nunquam explicabit ab aconiti folio. Etiam loquuntur hic scorpia? **EV.** Et quidem Græce. **TI.** Quid ait? **EV.** (a) *Εἶπε Θεὸς ἔδαιτο*. Hic præter herbas videtis omne serpentium genus. En vobis basiliscus, oculis igneis, ipsis etiam nocentissimis venenis formidabilis. **TI.** Et is loquitur aliquid. **EV.** *Oderint*, inquit, *dum metuant*. **TI.** Plane regia vox. **EV.** Imo nihil minus regium, sed tyrannica vox est. Hic pugnat lacerta cum vipera. Hic dipsas insidiatur, tecta putamine ovi struthiocameli. Hic videtis politiam totam formicarum, ad quarum imitationem nos vocat Hebræus ille sapiens, atque etiam Flaccus noster. Hic videtis formicas Indicas, quæ aurum egerunt, ac servant. **TI.** Deum immortalem, cui possit obrepere tædium in hoc theatro versanti? **EV.** Alias, inquam, licebit vel ad

(a) *Id est] reperit Deus nocentem.*

fatiētatē usque spectare. Nunc procul tantum spectate tertium parietem. Is habet lacus, amnes & maria, & in his quicquid est insignium piscinum. Hic est Nilus, in quo delphinum illum videtis, hominum amatorem, cum crocodilo depugnantem, quo non alius hostis homini capitalior. In ripis ac lictoribus videtis ea, quæ sunt (a) ἀμφίβια, , ut cancri, phocæ, fiber. Hic est polypus captator, captus à concha. Ti. Quid loquitur? (b) ἀΐψῶν ἀΐψῶμα. Mire pictor fecit aquam pellucidam. Ev. At hoc erat illi faciendum, aut nobis opus erat aliis oculis. In proximo est alter polypus, summa æquoris aqua velificans, liburnicarum gaudens imagine. Videtis torpedinem prostratam in arena concolori, quam hic tuto vel manu contigeris. Sed alio properandum est. Hæc pascunt oculos, at ventrem non explent: properemus ad reliqua. Ti. Etiamne amplius? Ev. Mox videbitis, quid nobis præbeat posticum. Hic videtis hortum satis spatiosum, in duas divisum partes: in altera est, quicquid est herbarum esculentarum, in qua regnant uxor & famula mea: in altera, quicquid est medicarum, præsertim insignium. Ad lævam est pratum liberum, præter virorem graminum nihil habens: septum est sepe perpetua, è spinis implexis, sed vivis, contexta: illic nonnunquam vel ambulo, vel lusito cum sodalibus. Ad dexteram est pomarium, in quo, cum erit otium, videbitis plurimas arbores peregrinas, quas paulatim doceo nostro cælo assuescere. Ti. Papæ, næ tu vincis vel ipsum (c) Alcinoū. Ev. Hic aviariū est in confinio adhærens ambulacro superiori, quod videbitis à prandio: videbitis formas varias, variasque linguas audietis. Nec minus varia sunt ingenia. Inter quasdam cognatio est & mutuus amor, inter nonnullas simultas irreconciliabilis. Sunt autem omnes adeo cicures & mansuetæ, ut, si quando cæno illic, aperta fenestra, devolent in mensam, cibumque vel è manibus capiant. Si quando ingredior, in

(a) Amphibia,] *Animalia tam in terris, quam in aquis viventia.*

(b) Id est] *captans captor.*

(c) Alcinoū] *Alcinoi Regis hortii, apud Homerum commendantur.*

ponticulo pensili, quem videtis, fabulans cum animo, assident, auscultant, insident humeris aut brachiis, adeo dedidicerunt timere, quia sentiunt neminem lædere. In extremo pomario apum regnum est. Nec illud sane spectaculum inamœnum. In præsentia non sinam vos amplius contemplari, quo sit, quod vos posthac revocet tanquam ad novum spectaculum. A prandio cætera vobis ostendam. PUER. Uxor & famula clamitant, corrumpi prandium. EV. Jubeto, illas esse æquanimis; nos jam accurremus. Lavemus, amici, ut puris manibus & animis ad mensam accedamus. Etenim si ethnicis quoque religiosa erat mensa, quanto magis oportet esse sacram Christianis, quibus habet imaginem quandam illius sacrosancti convivii, quod dominus Jesus postremum egit cum suis discipulis. Et ob id receptum est, abluere manus, ut, si quid odii, livoris, aut turpitudinis alicui forsitan resideat in animo, id ejiciat antequam accedat ad cibum capiendum. Sic enim opinor & corpori salubriores esse cibos, si fumantur animo defæcato. TI. Istud verissimum esse credimus. Et. Quoniam hoc exemplum nobis ab ipso Christo traditum est, ut ab (a) hymno cibum auspicaremur (nam id arbitror, quod frequenter in Evangelio legimus, illum benedixisse, aut gratias egisse patri, prius quam cibum frangeret:) & rursus hymno finiremus: si videtur, recitabo vobis hymnum, quem divus Chrysostomus miris laudibus prædicat in Homilia quadam, dignatus etiam interpretari. TI. Imo, ut velis, rogamus. EV. *Benedictus Deus, qui me pascis à juventute mea, qui cibum præbes omni carni; reple lætitia & gaudio corda nostra, ut assatim quod satis est habentes, abundemus in omne opus bonum, in Christo Jesu Domino nostro; cum quo tibi gloria, honor & imperium, cum sancto Spiritu, in omne ævum.* TI. Amen. EV. Nunc accumbite, ac suam quisque umbram sibi adjungat. Canitiei tuæ debetur primus locus, Timothee. TI. Verbo dignitatem universam meam complexus es. Hoc solo nomine sum cæteris anteponendus. EV. Cæterarum dotium æstimator est Deus; nos ea sequimur, quæ videmus. Sophroni, adhære corpori tuo. Tu Theophile & Eulali, dex-
trus

(a) Hymnus] nihil aliud quam divina laus est.

trum mensæ latus occupate. Chryfoglottus & Theodidactus occupabunt lævum. Uranius & Nephalius, quod superest. Ego hunc angulum tuebor. **Ti.** Non patiemur: hospiti debetur primus locus. **Ev.** Tota domus hæc mea est, simulque vestra: quod si mihi permittitur jus in regno meo, is locus debetur hospiti, quemcunque sibi delegerit. Nunc utinam Christus ille exhilarator omnium, & sine quo nihil vere suave est, dignetur huic nostro interesse convivio, suaque præsentia exhilarare animos nostros. **Ti.** Spero, dignabitur. Sed ubi sedebit jam omnibus locis occupatis? **Et.** Utinam ille se misceat omnibus & patinis, & poculis, ut nihil illum non sapiat, sed potissimum illabatur animis nostris. Id quo magis dignetur, & nos tanti hospitis reddamur capaciorem, si molestum non est, auscultabitis paululum è sacra lectione, sed ita, ut interim nihilo fecius admoveatis manus ovis & lætucis, si libet. **Ti.** Id faciemus libenter, sed auscultabimus libentius. **Ev.** Is mos mihi multis nominibus videtur amplectendus, quod hac ratione vitentur inæbes fabulæ, præbeaturque materia confabulationis frugiferæ. Multum enim ab illis dissentio, qui putant, non esse lætum convivium, nisi quod scateat ineptis ac lascivis fabulis; quod perstrepat obscænis cantiunculis. Vera hilaritas nascitur è pura sinceraque conscientia: atque hi sermones vere læti sunt, quos semper & dixisse juvet, aut audisse, & semper delectet meminisse; non quorum mox pudeat, quique conscientiam pœnitundine discrucient. **Ti.** Utinam ista tam perpenderemus omnes, quam sunt vera. **Av.** Hæc, præterquam quod certam & insignem habent utilitatem, etiam jucunda sunt, ubi vel mensem unum assueveris. **Ti.** Nihil igitur consultius, quam optimis assuescere. **Ev.** Recita, puer, distincte & clare. **PUER.** *Sicut divisiones aquarum, ita cor Regis in manu Domini: quocunque voluerit, inclinabit illud. Omnis via viri recta sibi videtur, appendit autem corda Dominus. Facere misericordiam & iudicium, magis placet Domino, quam victimæ.* **Ev.** Sit hoc satis. Præstat enim pauca avide discere, quam multa cum tædio devorare. **Ti.** Præstat sane, sed non hic tantum. **Plinius** scripsit, Officia Ciceronis nunquam de-

manibus deponenda: & sunt sane digna, quæ cum ab omnibus, tum præcipue ab his, qui destinati sunt administrandæ Reipublicæ, ad verbum ediscantur, mea quidem sententia: sed hunc Proverbiorum libellum semper dignum arbitratus sum, qui semper nobis circumferatur. Ev. Quoniam sciebam, prandium fore dilutum & insipidum, id circo hanc procuravi nobis condituram. Tr. Nihil hic est non lautissimum; & tamen, si nihil esset præter betas, absque pipere, vino & aceto, talis lectio condiret omnia. Ev. Mihi tamen olus adderet gratiæ, si, quod audio, penitus intelligam. Atque utinam adestet aliquis vere Theologus, qui ista non intelligeret solum, verum etiam saperet. Nobis idiotis nescio, an fas sit hisce de rebus confabulari. Tr. Ego vero puto, vel nautis esse fas, modo absit definiendi temeritas. Fortasse & Christus, qui pollicitus est, sese adfuturum, ubicunque duo convenirent de ipso tractantes, adspirabit nobis tam multis. Ev. Quid si igitur partiamur inter nos novem tres sententias? CONVIVÆ. Non displicet, modo à convivatore incipiat ordo. Ev. Non detrectarem provinciam, sed vereor, ne hic vos pejus accipiam, quam cibis accipio. Age, necubi videar difficilis convivator, ommissis variis conjecturis, quæ in hunc locum congerunt interpretes, mihi videtur hic esse sensus moralis: alios mortales posse flecti monitis, increpationibus, legibus ac minis: regis animum, quoniam neminem metuit, si repugnes, magis irritari. Et idcirco quoties principes vehementer contendunt aliquid, suo animo relinquendos: non quod semper velint optima, sed quod illorum stultitia malitiave Deus nonnunquam abutatur ad emendandos eos, qui deliquerunt. Quemadmodum vetuit resisti Nabuchodonosori, quod illius ministerio decrevisset castigare populum suum. Fortassis illud est, quod ait Job cap. xxxiv. *Qui regnare facit hominem hypocritam, propter peccata populi.* Atque huc fortasse pertinet, quod ait David, deplorans peccatum suum Psalm. li. *Tibi soli peccavi, & malum coram te feci.* Non quod reges non peccent ingenti populi malo, sed quod non habeant hominem, cujus auctoritate condemnentur; quum Dei iudicium nemo, quam-

quamlibet potens, possit effugere. **Tr.** Non displicet interpretatio. Sed quid sibi volunt *divisiones aquarum*? **Ev.** Adhibita est similitudo, quæ rem explanet. Violenta res & impotens est regis animus concitatus, nec huc aut illuc duci potest, sed impetu suo fertur, velut æstro divino percitus: quemadmodum mare sese spargit in terras, ac subinde cursum mutat, contemptis agris, ædificiis, & quicquid obstat, alicubi se condit sub terras: cuius impetum si coneris inhibere, aut alio deflectere, nihil agas. Idem accidit in magnis fluminibus, veluti fabulæ quoque narrant de (a) Acheloo. Minus autem mali capitur, si commode obsecundes, quam si violenter repugnes. **Tr.** Nihil igitur remedii adversus malorum regum impotentiam? **Ev.** Fortasse primum fuerit, leonem in civitatem non recipere: proximum, sic autoritate senatus, magistratum ac civium moderari potentiam illius, ut non facile erumpat in tyrannidem. Sed omnium potissimum, dum adhuc puer est, & se principem esse nescit, sanctis præceptis formare pectus illius. Profunt & preces ac monita, sed blanda ac tempestitiva. Extrema ancora est, voris fatigare Deum, ut regis animum inclinet ad ea, quæ Christiano rege digna sunt. **Tr.** Quid ais, idiota? Si baccalaureus essem Theologiæ, minime puderet istius interpretationis. **Ev.** An vera sit, nescio; mihi fatis est, quod sensus non sit impius, aut hæreticus. Morem gessi voluntati vestræ. Nunc, ut decet in convivijs, vicissim audire cupio. **Tr.** Si quid desertis his quoque canis, mihi videtur hoc dictum & ad abstrusorem sententiam accommodari posse. **Ev.** Credo; & audire cupio. **Tr.** Rex intelligi potest vir prætectus, qui domitis carnis affectibus, solo divini spiritus impetu ducitur. Porro qui sit huiusmodi, hunc non convenit fortassis humanis legibus in ordinem cogere; sed suo domino, cuius spiritu agitur, relinquendus est: nec judicandus est ex hisce rebus, quibus imbecillitas imperfectorum utcumque provehitur ad veram pietatem: sed, si quid fecus facit, dicendum est cum Paulo Rom. XIV. *Dominus assumpsit illum: domino suo stat, aut cadit.* Item illud: *Spiritualis homo omnia dijudicat, ipse verbò à*

nomb-

nemine judicatur. I Corinth. II. Talibus igitur nemo præscribat, sed Dominus, qui præscripsit terminos mari & annibus, habet cor sui regis in manu sua, & quocumque voluerit, inflectit illud. Quid enim opus est præscribere illi, qui suapte sponte præstat meliora, quam exigunt humanæ leges? aut quæ temeritas sit, illum hominum constitutionibus adstringere, quem certis argumentis constat divini spiritus afflatu gubernari? **EV.** Tu vero, Timothee, non solum canos habes capillos, sed pectus etiam habes eruditionis canitie venerabile. Atque utinam inter Christianos, quos omnibus oportebat esse reges hujusmodi, plures reperirentur hoc digni cognomine. Sed jam satis est ovatum, & holeribus prælusum: jubete, hæc tolli, & apponi, quod superest. **TI.** Nobis affatim satisfactum est hac ovatione, etiamsi nihil præterea successerit vel (a) supplicationis, vel triumphi. **EV.** Verum, quoniam, aspirante Christo, sicut opinor, successit res in prima sententia, velim, ut umbra tua nobis enarret alteram, quæ mihi videtur aliquanto obscurior. **SOPHRON.** Si boni voletis consulere, quicquid dixerò, sedulo dicam, quod mihi videtur. Alioqui qui fieri potest, ut rebus obscuris lucem adferat umbra? **EV.** Equidem recipio futurum omnium nomine; & tales umbræ lucem suam habent aptiorem oculis nostris. **SOPH.** Idem docere videtur, quod Paulus. Diversis vitæ rationibus contenditur ad pietatem. Alii placet sacerdotium, alii cælibatus, alii conjugium, alii (b) secessus, alii respublica, pro varietate corporum & ingeniorum. Rursus alius vescitur quibuslibet; alius distinguit inter cibum & cibum; alius judicat inter diem & diem; alius judicat omnem diem. In his Paulus vult, unumquemque suo frui affectu citra contumeliam alterius. Nec oportet quemquam ex hujusmodi judicare, sed judicium deferre Deo, qui expendit corda. Fit enim sæpenumero, ut vescens grator sit Deo, quam non vescens, & diem festum violans acceptior sit Deo, quam is, qui videtur ob-

fer-

(a) Supplicatio & ovatio sunt infra triumphum seu minores triumphi: Hic allusum est autem ad ova ovæ postea.

UNED] Secessus] Vita privata aut monachismus.

servare: & matrimonium hujus gratius sit oculis Dei, quam multorum cœlibatus. Dixi umbra. Ev. Utinam mihi sæpe contingat cum talibus umbris colloqui. Rem, ni fallor, non acu, quod ajunt, sed lingua tetigisti. Sed adest, qui cœlebs vixit, non de numero beatorum, qui se castraverunt propter regnum Dei: sed hic castratus est vi, quo magis placeret ventri, donec & hunc & escas destruxerit Deus. Capus est ex corte nostra. Elixis magis delector. Jus est non inelegans: quod in eo natat, lactucæ sunt selectissimæ. Sumat sibi quisque, quod gratum est animo. Sed ne quid vos fallam, succedet huic assi nonnihil, mox (a) bellaria, deinde fabulæ catastrophe. Ti Sed interim excludimus uxorem è convivio. Ev. Ubi vos venietis comitati vestris, accumbet & mea. Nunc quid aliud esset, quam muta persona? & illa suavius garrit mulier inter mulieres, & nos liberius philosophamur. Alioqui periculum sit, ne nobis accidat, quod accidit Socrati, cui quum essent convivæ Philosophi, quibus magis placerent hujusmodi fabulæ, quam cibus, & in longum proferretur disputatio, Xantippe commota, mensam subvertit. Ti. Nihil minus a tua metuendum arbitror. Est enim mulier moribus placidissimis. Ev. Mihi certe talis, ut commutare non cupiam, etiam si liceat: atque hoc nomine mihi vel præcipue videor fortunatus. Nec enim mihi placet eorum sententia, qui fortunatum putant, uxorem habuisse nunquam: magis arridet, quod ait sapiens Hebræus, *ei bonam sortem obtigisse, cui obtigit uxor bona.* Ti. Sæpe nostro vitio malæ sunt uxores, vel quia tales delegimus, vel quia tales reddimus; vel quia non, ut oportet, formamus & instituimus. Ev. Vera prædicas: sed interim exspecto tertiæ sententiæ enarrationem, & jam mihi dicturum videtur *Ἰωάννης 5.* Theophilus. Th. Imo mihi animus erat in patinis; dicam tamen, quando licet impune. Ev. Etiam cum gratia licebit errare; vel sic præbebis occasionem inveniendi. Th. Mihi videtur eadem sententia, quam protulit Dominus apud Osee Prophetam cap. vi. *Misericordiam volui, & non sacrificium, & scientiam Dei plus, quam holocausta.* Cujus vivus & efficax interpretes est do-

H mi

(a) Bellaria] *Tragemata, secunda mensa.*

minus Jesus in Evangelio Matthæi c. ix. Quum enim convivium agitaret in domo Levi, qui erat publicanus, isque multos sui ordinis, sui que quæstus homines invitasset ad convivium, Pharisei, qui tuebant religione Legis, cum ea præcepta negligenter, unde tota Lex pendebat & Prophetæ; quo discipulorum animos alienarent à Jesu, rogabant illos, cur dominus admisceret se convivio peccatorum; à quorum consortio abstinebant Judæi, qui volebant haberi sanctiores, & si quando contigisset cum ejusmodi congregari, reverti domum, abluere corpus. Quumque discipuli rudes adhuc non haberent, quod responderent, Dominus & pro se & pro discipulis respondit: *Non est opus, inquit, medico valentibus, sed male habentibus. Eantes autem discite, quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni vocare justos, sed peccatores.* EV. Pulchre tu quidem collatione locorum rem explicas, id quod in divinis literis præcipuum est: sed discere velim, quid appellet *sacrificium*, quid *misericordiam*. Nam qui consistit, ut aversetur sacrificia Deus, quæ sibi tot præceptis jusserat exhiberi? TH. Quomodo Deus aversetur sacrificia, docet ipse nos apud Esaiam cap. i. Sunt enim quædam præscripta Judæis in lege, quæ significant magis sanctimoniam, quam præstant: quod genus sunt, dies festi, sabbatismi, jejunia, sacrificia. Et sunt, quæ semper præstanda sunt, quæ suapte natura bona sunt, non quia jussa. Judæos autem aversetur Deus, non quod observarent legis ritus, sed quod his stulte tumidi, negligenter ea, quæ Deus maxime vult præstari à nobis: ac madentes avaritia, superbia, rapinis, odio, livore, cæterisque vitiis, existimabant Deum ipsis multum debere, quod diebus festis versarentur in templo, quod immolarent victimas, quod abstinerent à cibis vetitis, quod illi nonnunquam jejunarent: umbras amplectebantur, rem negligebant. Quod autem ait, *Misericiordiam volo, & non sacrificium*, opinor ex idiomate sermonis Hebræi dictum, pro eo, quod erat, *misericiordiam volo potius, quam sacrificium*: quemadmodum illud interpretatur Salomon, quum ait: *Facere misericordiam & judicium, magis placet Domino, quam victimæ.* Porro, omne officium, quod im-

penditur sublevando proximo, scriptura *miseri-*
cordiam vocat, & *eleēmosynam*, quæ & ipsa nomen
duxit à *miserendo*. Victimam appellari puto, quic-
quid pertinet ad ceremonias corporales, & ali-
quid habet affine cum Judaïsino; quod genus sunt
delectus ciborum, vestitus præscriptus, jejunium,
sacrificium, preces veluti pensum absolutæ, quies
diei festi. Hæc enim, ut pro tempore non sunt
omnino negligenda, ita Deo sunt ingrata, si quis
observationibus hujusmodi confusus, negligat mi-
sericordiam, quoties fratris necessitas exigit offi-
cium charitatis. Habet speciem sanctimoniam eti-
am, colloquia vitare malorum. Sed hoc cessare
debet, quoties aliud suadet charitas proximi. O-
bedientia est, quiescere diebus festis, sed impi-
um sit, ob religionem diei, sinere fratrem perire.
Itaque servare diem dominicum, victima est, ut
ita loquar: reconciliari fratri, misericordia est.
Porro iudicium, quamquam potest ad potentes re-
ferri, qui frequenter vi opprimunt imbecilles, ta-
men mihi videtur non absurdum, si respondeat il-
li, quod est apud Osee: *Et scientiam Dei plus, quam*
holocausta. Non servat legem, qui non servat jux-
tamentem Dei. Judæi sublevabant asinum in fo-
veam collapsam sabbatis: & Christum calumnia-
bantur, qui servaret totum hominem in sabbato.
Hic erat præposterum iudicium, & aberat scien-
tia Dei; nesciebant enim, quod ista propter ho-
minem essent instituta, non homo propter illa.
Sed hæc impudenter dicere viderer, nisi vestro
jussu dicerem. Malim ex aliis rectiora discere. Ev.
Ista mihi videntur adeo dicta impudenter, ut exis-
timem, dominum Jesum loqui per organum oris
tui. Sed interim dum largiter pascimus animos
nostros, ne negligantur collegæ. Th. Quinam?
Ev. Corpora nostra, nonne collegæ sunt animo-
rum? Hoc enim malim, quam instrumenta, vel
domicilia, vel sepulchra. Ti. Hoc nimirum est
assatum refici, ubi totus homo reficitur. Ev. Video
vos segniter attingere: quare, si videtur, jubebo
proferri assa, ne pro lauto convivio longum præ-
beam. Videtis hujus prandioli summam. Armus
est ovillus, sed exquisitus, capus, & perdices
quatuor. Has solas à mercatu sumpsi, reliqua sup-
peditat hoc prædiolum. Ti. Epicureum prandium

video, ne dicam Sybariticum. Ev. Imo vix Carmeliticum. Sed quale quale est, boni consulētis. Animus certe purus est, si parum lautum est convivium. Tr. Adeo non est muta tua domus, ut non solum parietes, sed & cyathus loquatur aliquid. Ev. Quid tibi loquitur? Tr. *Nemo, nisi a se ipso, loquitur.* Ev. Cyathus patrocinator vino. Nam vulgus febrim, aut capitis gravedinem ē potu contractam, imputare solet vino, quum ipsi sibi malum accerserint, immodice bibendo. SOPH. Meus Græce loquitur: (a) *ὁ ἐν οἴνῳ ἀληθεύει.* Ev. Admonet non esse tutum sacerdotibus aut regum famulis, indulgere vino, quod vinum fere transferat in linguam, quicquid lateat in corde. SOPH. Apud Ægyptios olim nefas erat sacerdotibus bibere vinum, cum nondum illis mortales sua committerent arcana. Ev. Nunc licet quidem omnibus bibere vinum; an expediat, nescio. Eulali, quid libelli proferis ē crumena? perquam elegans videtur; nam foris etiam totus aureus est. EULALIUS. Sed idem intus plus, quam gemmeus est. Sunt epistolæ Paulinæ, quas ut unicas delicias meas semper mecum circumfero: quas ideo profero, quod ex occasione sermonis tui, venit in mentem locus quidam, qui me nuper diu torset, nec adhuc satis sibi facit animus. Is est in epistolæ prioris ad Corinthios cap. vi. *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestatem.* Primum, si Stoicis credimus, nihil est utile, quod non idem honestum. Quomodo igitur Paulus distinguit id, quod licet, ab eo, quod expediat? Certe scortari aut inebriari non licet, quomodo igitur licent omnia? Quod si Paulus de certo genere rerum loquitur, quarum omnium vult esse licentiam, non possum satis ex ipso loci tenore divinare, quodnam sit illud genus. Ex iis, quæ mox huic loco subjiciuntur, conijcere licet, eum loqui de ciborum delectu. Quidam enim abstinebant ab (b) idolothytis, quidam à cibis per Moſen interdictis. Et de idolothytis agit cap. viii. Rurſus cap. x. velut explicans hujus loci sententiam, ait: *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt omnia mihi licent, sed non omnia adi-*

(a) Id est, in vino veritas.

(b) Idolothytis] Id est, idolis sacrificatis.

ficant. Nemo, quod suum est, querat, sed quod alterius. Omne, quod in macello venit, manducate. Hoc, quod hic subjicit Paulus, congruere videtur cum eo, quod supra dixerat, *Esca ventri, & venter escis, & hunc & has destruet Deus.* Quod autem respexit hic etiam ad Judaicum ciborum delectum, indicat clausula cap. x. *Sine offensione estote Judæis & Gentibus & ecclesie Dei, sicut & ego per omnia omnibus placeo, non quarens, quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant.* Nam quod ait, *Gentibus*, pertinere videtur ad idolothytum quod ait, *Judæis*, referri videtur ad delectum ciborum. quod ait, *ecclesie Dei*, pertinet ad infirmos ex utraque gente collectos. Licebat igitur vesci quibuslibet cibus, & omnia munda mundis. Verum incidit casus, ut non expediat. Quod omnia licebant, libertatis erat Evangelicæ: sed charitas ubique spectat, quid conducat ad salutem proximi, eoque frequenter abstinet & à licitis, malens obsecundare commodo proximi, quam sua uti libertate. Sed hic mihi geminus obtrepit scrupulus: primum, quod in sermonis contextu nihil præcedat aut sequatur, quod cum hoc sensu cohæreat. Nam objurgarat Corinthios, quod essent seditiosi, quod scortationibus, adulteriis, atque etiam incestis impuri, quod litigarent apud judices impios. Cum his qui cohæret, *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt?* Et in his, quæ sequuntur, redit ad causam impudicitiae, quam repetierat & ante, intermissio negotio litium. *Corpus autem, inquit, non fornicationi, sed Domino, & Dominus corpori.* Verum hunc quoque scrupulum possum utcanque discutere, quod paulo superius in catalogo vitiorum meminisset & idololatriæ: *Nolite errare; neque fornicarii, neque idolis fervientes, neque adulteri.* Porro esus idolothytorum vergebat ad speciem idololatriæ. Et ideo mox subdit. *Esca ventri, & venter escis:* significans pro necessitate corporis, pro tempore licere vesci quibuslibet, nisi aliud suaserit charitas proximi: sed impudicitiam semper & ubique detestandam esse. Quod vescimur, necessitatis est, quæ tolletur in resurrectione mortuorum: Quod libidinemur, malitiæ est. Sed alterum scrupulum non queo dissolvere, quomodo ad hæc quadret illud, *Sed ego sub nullius redigar potestatem.* Ait enim,

nim, sibi potestatem esse omnium, se tamen in nullius potestate fore. Si is dicitur esse in potestate aliena, qui ne offendat, abstinet, idem capite nono de se prædicat: *Quum liber essem ab omnibus, omnium me servum feci, ut omnes lucrifacerem.* Hoc, opinor, offensus scrupulo, sanctus Ambrosius putat, hunc esse germanum Apostoli sensum, ut viam præstruat illi, quod ait cap. IX. sibi quoque potestatem esse faciendi, quod cæteri faciebant, vel Apostoli, vel pseudapostoli, sumendi victum ab his, quibus prædicabat Evangelium. Sed ab hoc, tametsi licebat, temperabat, quod sic expediret Corinthiis, quos de tam multis & insignibus vitiis objurgabat. Porro quisquis accipit, fit quodam modo obnoxius ei, à quo accipit. & aliquid decedit de vigore autoritatis. Siquidem qui accipit, minus libere objurgat: & qui dedit, non perinde fert objurgari ab eo, cui benefecit. In hoc igitur Paulus abstinuit ab iis, quæ licebant, ut consuleret Apostolicæ libertati, quam in hoc volebat nulli esse obnoxiam, ut liberius, ac majore cum autoritate reprehenderet illorum vitia. Mihi sane non displicet Ambrosiana sententia. Attamen si quis mallet hunc locum ad cibos accommodare, mea sententia, quod ait Paulus, *Sed ego sub nullius redigar potestatem,* sic accipi posset: Tametsi nonnunquam abstinere à cibis immolatiis, aut lege Mosæica vetitis, ut consulam saluti proximi ac profectui Evangelico; tamen animus meus liber est, qui scit, sibi licere vesci cibis quibuslibet pro necessitate corpusculi. At pseudapostoli conabantur hoc persuadere, quosdam cibos per se impuros esse, nec abstinendum per occasionem, sed semper ab his temperandum, tanquam natura malis, nec aliter quam abstinemus ab homicidio, & adulterio. Hoc quibus erat persuasum, redacti erant sub alienam potestatem, & exciderant ab Evangelica libertate. Solus, quod quidem meminerim, Theophylactus sententiam inducit ab his omnibus diversam: *Licet vesci quibuslibet cibis, sed non expedit immodice. Nam ex luxu nascitur impudicitia.* Hic sensus, quamquam impius non est, tamen mihi non videtur hujus loci germanus esse. Ostendi, quæ me torqueant: vestræ charitatis erit, me ex his scrupulis eximere. Ev.

Næ tu probe tuo respondes nomini. Qui sic novit proponere quæstiones, non opus habet alio, qui dissolvat. Sic enim proposuisti dubitationem tuam, ut ego dubitare desierim. Tametsi Paulus in ea epistola, quoniam multa simul decrevit agere, sæpe ab uno argumento in aliud devolvitur, & rursus quod intermiserat, repetit. CH. Nisi viderer, ne vos mea loquacitate avocem à capiendo cibo, & si crederem, fas esse tam sacris colloquiis admiscere quicquam ex profanis autoribus, proponerem, & ipse quiddam, quod hodie legentem me non torset, sed unice delectavit. EV. Imo profanum dici non debet, quicquid pium est, & ad bonos mores conducens. Sacris quidem literis ubique prima debetur autoritas, sed tamen ego nonnunquam offendo quædam vel dicta à veteribus, vel scripta ab ethnicis, etiam Poëtis, tam caste, tam sancte, tam divinitus, ut mihi non possim persuadere, quin pectus illorum, cum illa scriberent, numen aliquod bonum agitaverit. Et fortasse latius se fundit spiritus Christi, quam nos interpretamur. Et multi sunt in consortio sanctorum, qui non sunt apud nos in catalogo. Fateor affectum meum apud amicos: non possum legere librum Ciceronis de Senectute, de Amicitia, de Officiis, de Tusculanis quæstionibus, quin aliquoties exosculer codicem, ac venerer sanctum illud pectus, afflatum cælesti numine. Contra, cum hos quosdam recentiores lego de republica, æconomica, aut (a) ethica præcipientes, Deum immortalem, quam frigent præ illis, imo quam non videntur sentire, quod scribunt, ut ego citius patiar, perire totum Scotum, cum aliquot sui similibus, quam libros unius Ciceronis, aut Plutarchi: non quod illos in totum damnem, sed quod ex his sentiam, me reddi meliorem, cum ex illorum lectione surgam, nescio quomodo, frigidius affectus erga veram virtutem, sed irritatior ad contentionem. Quare ne verere, quidquid istuc est, proponere. CH. Cum plerique libri M. Tullii, quos scripsit de Philosophia, divinitatis quiddam spirare videntur, tum ille, quem senex scripsit de Senectute, plane mihi videtur (b) *κινητος ἰσχυρα*,

H 4

quem-

(a) Ethica] *Philosophie pars, quæ mores spectat.*(b) Id est] *Cygnæ cautiis.*

quemadmodum Græcis est in proverbio. Eum hodie relegi, atque hæc verba, quoniam præ cæteris arridebant, edidici: *Quod si quis Deus mihi largiatur, ut ex hac ætate repuerascam, & in cunis vagiam, valde recusem: nec vero velim quasi decurso spatio, à calce (a) ad carceres revocari. Quid enim habet hæc vita commodi, quid non potius laboris? Sed non habet sane: habet certe tamen aut satietatem, aut molestiam. Non libet enim mihi deplorare vitam, quod multi, & bi docti, sæpe fecerunt. Nec me vixisse pœnitet, quoniam ita vixi, ut frustra me natum non existimem. Et ex vita ista discedo, tanquam ex hospitio, non tanquam è domo. Commorandi enim natura diversorium nobis: non habitandi dedit. O præclarum illum diem, quum ad illud animorum concilium cætumque proficiscar, & cum ex hac turba & colluvione discedam. Hæctenus Cato. Quid ab homine Christiano dici potuit sanctius? Utinam talia essent colloquia monachorum omnia, vel cum sacris virginibus, quale fuit illud ethnici senis colloquium cum ethnicis adolescentibus. Ev. Jam aliquis causabitur, colloquium esse confictum à Cicerone. Ch. Istiuc me non magni refert, siue hoc laudis tribuatur Catoni, qui talia senserit, dixeritque: siue Ciceroni, cujus animus sententias tam divinas cogitatione complexus sit, cujus calamus res egregias pari facundia depinxerit. Quamquam equidem arbitror, & Catonem, etiam si non dixit eadem, tamen similia dicere solitum in colloquiis. Nec enim tam impudens erat M. Tullius, ut alium Catonem finxerit, quam fuerit: & in dialogo parum meminerit decori, quod in primis spectandum est in hoc scripti genere, præsertim quum ejus viri memoria recens adhuc hæreret animis ejus ætatis hominum. Th. Vehementer probabile est, quod narras: sed dicam, quid mihi venerit in mentem, te recitante. Sæpenumero mecum admiratus sum, quum omnes optent longævitatē, & mortem exhorreant, tamen vix quenquam comperiri tam felicem, non dico senem, sed provectioris ætatis hominem, quin rogatus, an, si detur, velit repuerascere, natus per omnia iisdem bonis ac malis, quæ illi jam contigissent in vita, responderit idem, quod*

Cato

(a) Ad carceres] *Id est, ad initium; Carceres enim repagula quedam, unde cursus initium.*

Cato dicit; præsertim si recolat animo, quicquid annis retroactis seu triste, seu lætum obtigisset. Nam frequenter & suavium rerum recordatio, vel cum pudore vel cum conscientie molestia conjuncta est, ut animus ab his etiam recolendis non minus abhorreat, quam à tristibus. Id, opinor, nobis indicarunt sapientissimi Poëtae, qui scribunt, tum demum animas capi desiderio corporum relictorum, posteaquam (a) ex amne Lethæo longa biberint oblivia. Ur. Est istuc profecto dignum admiratione, & mihi quoque compertum in nonnullis. Verum illud quam mihi blandiebatur; *Nec me vixisse penitet!* At quotusquisque Christianorum sic moderatur vitam suam, ut hujus senis vocem sibi possit usurpare? vulgus hominum existimat, se non frustra vixisse, si per fas nefasque congestas divitias relinquunt morientes. At Cato ideo non putat, se frustra natum, quod integrum & sanctum civem præstiterit republicæ, quod incorruptum magistratum, quod posteritati quoque virtutis & industriæ suæ monumenta reliquerit. Jam illo quid dici potuit divinius? *Discedo tanquam ex hospitio, non tanquam è domo.* Hospitio tantisper uti licet, donec hospes jubeat exire. E domo sua nullus facile pellitur. Et tamen hinc quoque sæpenumero propellit vel ruina, vel incendium, vel alius casus quispiam. Ut horum nihil accidat, tamen senio collabens ædificium, admonet esse demigrandum. **NEPHALIUS.** Non minus elegans est, quod apud Platonem loquitur Socrates, *animam humanam in hoc corpore velut in præsidio positam esse, unde fas non sit discedere injussu imperatoris, nec diutius in eo immorari, quam visum sit ei, qui collocavit.* Illud significantius est in Platone, quod pro domo dixerit præsidium: siquidem in domo tantum commoramur, in præsidio destinati sumus functioni, quam nobis delegavit imperator noster: non abluens à nostris literis, quæ vitam hominis nunc militiam, nunc certamen esse dicunt. Ur. At mihi quidem oratio Catonis pulchrè congruere videtur

(a) Ex amne Lethæo] *Nomen fluvii apud inferos, cujus latices si quis gustasset, omnium præteritarum rerum oblivisci voluerunt.*

tur cum oratione Pauli, qui scribens Corinth. 2. cap. v. cœlestem mansionem, quam expectamus post hanc vitam, οὐρανὸν vocat, & σκήνηριον, hoc est, domum, sive domicilium. Cæterum hoc corpusculum appellat *tabernaculum*, Græce σκηνή. Nam & qui sumus, inquit, in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravati. NEPH. Nec abludit à sermone Petri 2. 1. *Iustum autem, inquit, arbitror, quamdiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commotione; certus quod velox est depositio tabernaculi mei.* Quid autem aliud clamat nobis Christus, Matth. xxiv. Marc. xii 1. & Luc. xxi. quam ut sic vivamus ac vigilemus, tanquam illico morituri? sic incumbamus honestis rebus, tanquam semper victuri? Jam illud quum audimus, *O præclarum diem!* nonne videmur audire Paulum ipsum Philipp. 2. loquentem, *Cupio dissolvi, & esse cum Christo?* CH. Quam felices sunt, qui tali animo mortem expectant! Sed in oratione Catonis, quamquam præclara est, tamen fiduciam aliquis taxare posset, ut ab arrogantia profectam, quam multum oportet abesse ab homine Christiano. Proinde mihi nihil unquam legisse videor apud Ethnicos, quod aptius quadret in hominem vere Christianum, quam quod Socrates paulo post bibiturus cicutam, dixit Critoni: *An opera, inquit, nostra sic probaturus Deus, nescio: certe sedulo conati sumus, ut illi placeremus. Est mihi tamen bona spes, quod ille conatus nostros sit boni consulturus.* Vir ille sic diffidit factis suis, ut tamen ob animi propensam voluntatem obtemperandi voluntati divinæ, bonam spem conceperit, fore, ut Deus pro sua bonitate, boni consulturus esset, quod studisset bene vivere. NEPH. Profecto mirandus animus in eo, qui Christum ac sacras literas non noverat. Proinde quum hujusmodi quædam lego de talibus viris, vix mihi tempero, quin dicam, *Sancte Socrates, ora pro nobis.* CH. At ipse mihi sæpenumero non tempero, quin bene ominer sanctæ animæ Maronis & Flacci. NEPH. At ego quot vidi Christianos, quam frigide morientes! Quidam fidunt in his rebus, quibus non est fidendum: quidam ob conscientiam scelerum & scrupulos, quibus indocti quidam obstrepunt morituro, pene desperantes exhalant animam. CH. Nec mi-

rum, eos sic mori, qui per omnem vitam tantum philosophati sunt in ceremoniis. NEPH. Quid isthuc verbi est? CH. Dicam, sed illud etiam atque etiam præfatus, me non damnare, imo vehementer probare sacramenta & ritus Ecclesiæ; sed quosdam vel improbos vel superstitiosos, vel ut mollissime dicam, simplices & indoctos, qui docent populum hisce rebus fidere, prætermittis his, quæ nos vere reddunt Christianos. NEPH. Nondum satis intelligo, quorsum eas. CH. Fauxo, ut intelligas. Si vulgus Christianorum spectes, nonne proa & puppis vitæ illis in ceremoniis est? In baptismo quanta religione repræsentantur prisce ritus Ecclesiæ? Commoratur infans extra fores templi, peragitur exorcismus, peragitur catechismus, suscipiuntur vota, abjuratur satanas cum pompis & voluptatibus suis; tandem ungitur, consignatur, salitur, tingitur: datur negotium susceptoribus, ut puerum curent instituendum. Illi dato nummo redimunt libertatem. Et jam puer Christianus dicitur, & est aliquo modo. Mox rursus ungitur, tandem discit confiteri, sumit Eucharistiam, consuescit quiescere diebus festis, audire sacrum, jejunare nonnunquam, abstinere à carnibus. Et hæc si servat, habetur absolute Christianus. Ducit uxorem, accedit aliud sacramentum: initiatur sacris, rursus ungitur & consecratur, mutatur vestis, dicuntur preces. Atque hæc quidem omnia, quod fiunt, probo: sed quod hæc fiunt magis ex consuetudine, quam ex animo, non probo: quod nihil aliud adhibetur ad Christianismum, vehementer improbo. Siquidem magna pars hominum dum his fidit, nihilo secius interim per fas nefasque congerit opes, servit iræ, servit libidini, servit livori, servit ambitioni: sic tandem venit ad mortem. Hic rursus ceremoniæ paratæ. Adhibetur confessio semel atque iterum, additur unctio, datur Eucharistia, adsunt cerei sacri, adest crux, adest aqua sacra, adhibentur indulgentiæ; expromitur, aut illic etiam emittitur morienti diploma Pontificis; ordinantur (a) parentalia magnifice celebranda, fit rursus stipulatio solennis; adest, qui clamet ad aurem morien-

rien-

(a) Parentalia] *Iusta sunt, & pro mortuis sacrificia, vulgo exequiæ.*

rientis; imo nonnunquam occidit ante tempus, si contingat, ut sæpe fit, vocalior, aut bene potus. Hæc ut recte adhibentur, præsertim quæ nobis tradidit Ecclesiastica consuetudo, ita sunt alia quædam reconditiora, quæ nobis hoc præstant, ut cum alacritate spiritus, ut cum Christiana fiducia migremus hinc. Ev. Pie tu quidem ista vereque concionaris, sed interim nullus admoveat manum tibi. Caveat quisque, ne se fallat. Ego prædixi, nihil expectandum præter secundas mensas, easque rusticanas; ne quis sibi promittat Phasides aves, aut Attagenas, aut Attica bellaria. Hæc amoveto, puer; &, quod restat, apponito. Videtis non copiam, sed inopiam nostræ cornu. Hic est proventus hortulorum, quos vidistis. Ne parcite, si quid aridet. T1. Tanta varietas est, ut vel ipso recreemur aspectu. Ev. Atqui ne plane contemnatis frugalitatem meam, hæc patina exhilarasset Hilarionem monachum Evangelicum, comitatum vel centum monachis illius seculi. Paulo vero atque Antonio, vel mensurus commeatus esse potuisset. T1. Imo nec Petrus ille princeps Apostolorum fastidisset, opinor, cum apud Simonem coriarium diversaretur. Ev. Imo nec Paulus, opinor, cum coactus egestate, iutoriam nocturnis horis exerceret. T1. Debemus benignitati divinæ. Sed ego malim esurire cum Petro ac Paulo, modo quod deesset corporis alimonia, abundaret in delicias animi. Ev. Imo discamus à Paulo, & abundare, & penuriam pati. Cum deerit, gratias agamus Jesu Christo, qui nobis suppeditet & frugalitatis & patientiæ materiam. Quum supererit, gratias agamus illius munificentiam, qui nos sua liberalitate invitet ac provocet ad amorem sui: ac modice parceque fruente iis, quæ largiter præbuit divina benignitas, pauperum memores simus, quibus Deus deesse voluit, quod nobis superest; ut utrisque per alteros sit occasio virtutis. Si quidem nobis largitur, unde subvenientes egestati fraternæ, misericordiam ipsius promereamur: & illi nostra liberalitate recreati, gratias agunt Deo pro bona mente nostra, nosque precibus suis illi commendant. Et recte venit in mentem. Heus, puer; dic uxori, ut ex assis, quæ superant, mittat Gudulæ nostræ. Est vicina quædam gravida,

tenui fortuna, sed animo beatissima. Maritus nuper decessit, homo profusus & ignavus, qui nihil uxori reliquit, præter liberorum gregem. **TI.** Christus jussit dare omni petenti: id si facerem, intra mensem ipsi mihi mendicandum esset. **EV.** Opinor, Christum sentire de his, qui petant necessaria. Nam qui petunt, imo qui flagitant, vel extorquent potius magnas summas, quibus extruunt cœnationes Lucullianas, aut, quod pejus est, quibus alant luxum ac libidinem suam, his negare, quod petunt, eleëmofyna est: imo rapina est largiri male usuris, quod debebatur præsentī necessitati proximorum. Unde mihi videntur vix excusari posse a peccato capitali, qui sumptibus immodicis aut extruunt, aut ornant monasteria seu templa, quum interim tot viva Christi templa fame periclitentur, nuditate horreant, rerumque necessariorum inopia discrucientur. Quum essem apud Britannos, vidi tumbam divi Thomæ geminis innumeris summique pretii onustam, præter alia miracula divitiarum. Ego malim ista, quæ superflua sunt, elargiri in usus pauperum, quam fervare satrapis, aliquando semel omnia direpturis; ac tumbam ornare frondibus ac flosculis: id, opinor, gratus esset illi sanctissimo viro. Cum essem apud (a) Insubres, vidi monasterium quoddam ordinis Cartusiani, non ita procul à Papiæ: in eo templum est, intus ac foris, ab imo usque ad summum, candido marmore constructum, & fere quicquid inest rerum, marmoreum est, velut altaria, columnæ, tumbæ. Quorsum autem attinebat tantum pecuniarum effundere, ut pauci monachi solitarii canerent in templo marmoreo, quibus ipsis templum hoc oneri est, non usui, quod frequenter infestentur ab hospitibus: qui non ob aliud eo se conferunt, nisi ut spectent templum illud marmoreum. Atque illic cognovi, quod stultius etiam est, illis legata in singulos annos tria millia ducatorum in structuram monasterii. Et sunt, qui putent esse nefas, eam pecuniam in pios usus avertere, præter mentem testatoris: maluntque demoliri, quod instaurent, quam non ædificare. Hæc quoniam insignia sunt, visum est commemorare: quanquam sunt passim in templis nostris

(a) Insubres] *Italia pop. qui Mediolanum tenent,*

tris exempla permulta similia. Hæc mihi videtur ambitio, non eleēmosyna. Divites ambiunt sibi monumentum in templis, in quibus olim nec divi locus erat. Curant se sculpendos ac pingendos, additis etiam nominibus ac beneficii titulo: atque hisce rebus bonam templi partem occupant, olim opinor postulaturi, ut ipsorum cadavera in ipsis reponantur altaribus. Dicit aliquis; An horum munificentiam existimas rejiciendam? Nequaquam, si templo Dei dignum sit, quod offerunt. Sed ego, si Sacerdos aut Episcopus essem, hortarer crassos illos aulicos, aut negotiatores, ut, si vellent sua peccata redimere apud Deum, ista clanculum effunderent in subsidium eorum, qui vere pauperes sunt. Isti putant, perire pecuniam, quæ sic frustulatum, & clanculum in præsentem egestatem tenuium sublevandam dissipatur, cujus nullum exstet apud posteros monumentum. Ego puto, nullam melius collocari ea, quam ipse Christus sibi vult imputari certissimus debitor. **Tr.** An non putas recte collocari, quod datur monasteriis? **Ev.** Et his darem non nihil, si dives essem, sed darem ad necessitatem, non ad luxum: tum his, inter quos sentirem vigere studium veræ religionis. **Tr.** Multi judicant non admodum belle collocari, quod datur istis mendicis publicis. **Ev.** Et istis non nihil dandum est aliquando, sed cum delectu. At mihi consultum videatur, si singulæ civitates suos alerent, nec ferrentur erroneæ huc & illuc circumcurstantes, præsertim validi, quibus opus suppeditandum sentio potius, quam pecuniam. **Tr.** Quibus igitur potissimum dandum censes, quantum, & quatenus? **Ev.** Hoc mihi ad unguem describere difficillimum sit. Primum animum adesse oportet, qui cupiat omnibus subvenire. Deinde pro mea tenuitate, quod possum, impertio, quoties sese offert occasio: præsertim his, quorum & paupertas & integritas mihi nota est: hortor & alios ad beneficentiam, si me defecerint facultates. **Tr.** Sed permittisne nobis hic in tuo regno libere loqui? **Ev.** Imo liberius, quam si domi vestræ sitis. **Tr.** Non probas in templis sumptus immodicos; & has ædes multo minoris ædificare poteras. **Ev.** Equidem arbitror, has intra mundiciem

confistere, aut, si mavis, elegantiam: certe absunt à luxu, ni fallor. Ædificant magnificentius, qui mendicato vivunt. Et tamen hi ipsi horti mei, quales quales sunt, vectigal pendunt egenis: & quotidie sumptibus aliquid detraho, in me meosque frugalior, quo possim esse in pauperes munificentior. **TI.** Si istum animum obtinerent omnes, permulti melius haberent, quos nunc egestas gravat indignos, & ex adverso multi minus essent obesi, digni, quos egestas doceat sobrietatem ac modestiam. **EV.** Fortasse sic res habet. Sed vultisne, ut hæc insipida bellaria re quapiam suavi condiamus? **TI.** Plus satis est deliciarum. **EV.** At ego hinc depromam, quod ne saturi quidem fastidiaris. **TI.** Quid est? **EV.** Codex est Evangeliorum, ut, quod lautissimum habeo, vobis depromam in fine convivii. Recita, puer, ab eo loco, ubi proxime destitisti. **PUER.** *Nemo potest duobus Dominis servire: aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unum sustinebit & alterum contemnet. Non potestis Deo servire & Mammonæ. Ideo dico vobis, ne solliciti sitis anima vestra, quid manducetis, neque corpori quid induamini. Nonne anima plus est, quam esca, & corpus plus quam vestimentum?* **EV.** Redde codicem. In hoc loco mihi Jesus Christus videtur bis idem dixisse. Etenim pro eo, quod prius dixit, *odio habebit*, mox ponit, *contemnet*: & pro eo, quod prius posuerat, *diliget*, mox vertit, *sustinebit*: commutatis personis existit eadem sententia. **TI.** Non satis assequor, quid velis. **EV.** Demonstremus igitur ratione mathematica, si videtur. In priore parte pro uno pone A, pro altero B, rursus in posteriore pro uno pone B, pro altero A, verso ordine. Aut enim A odio habebit, & B diliget: aut B sustinebit, & A contemnet. Nonne hic palam est, A bis odio haberi, & B bis diligi? **TI.** Perspicuum est. **EV.** Atqui hæc conjunctio, *aut*, præsertim repetita, habet emphasim sententiæ contrariæ, aut certe diversæ. Alioqui nonne absurde diceretur, *Aut Petrus me vincet, & ego cedam, aut ego cedam, & Petrus me vincet?* **TI.** Lepidum, ita me Deus amet, sophisma. **EV.** At tum demum mihi videbitur lepidum, si hoc ex vobis didicero. **TI.** Animus somniat ac parturit mihi, nescio quid: si

jubetis, quicquid est, proferam in medium, vos eritis vel (a) oniropoli, vel obstetrices. Ev. Quanquam vulgo mali ominis habetur, somniorum meminisse in convivio, & parum sit verecundum, coram tot viris, foetum eniti: tamen nos illud somnium, si ve mavis partum animi tui, libenter excipiemus. Th. Mihi videtur in hoc sermone res commutari potius, quam persona. Et hanc vocem, unum & unum, non referri ad A & B, sed utraque pars refertur ad utrumlibet, ut utrumcunque delegeris, ei jam opponatur, quod significatur per alterum. Quasi dicas: aut excludes A, & admittes B: aut A admittes, & excludes B. Hic videtis, manente persona, rem esse translatam. Atque hoc ita dictum est de A, ut nihil referat, si idem enuncies de B, hoc pacto: aut B excludes, & admittes A; aut admittes B, & excludes A. Ev. Sane argute tu quidem problema nobis explicuisti, neque quisquam mathematicus melius depinxisset in pulvere. Soph. Illud me magis movet, quod prohibet esse sollicitos de crastino, quum Paulus ipse laborarit manibus, victus parandi causa; atque idem acriter increpet otiosos, & ex alieno vivere gaudentes, admonens, ut laborent, ac manibus operentur, quod bonum est, ut sit, unde tribuant aliquid necessitatem patienti. An non pii sanctique labores sunt, quibus maritus tenuis alit uxorem sibi charissimam, dulcesque liberos? Tr. Ista quaestio, mea sententia, variis modis dissolvi potest. Primum, ut ad illa tempora potissimum pertineat: Apostolis ob Evangelii praedicationem late vagantibus, eximenda erat sollicitudo victus undecunque suppeditandi, quibus non vacabat opera manuarum cibum quaerere, praesertim cum nullam artem scirent, praeter piscationem. Nunc alia ratio temporum est, & otium amplectimur omnes, laborem fugimus. Altera dissolvendi ratio est: Christus non interdixit industriam, sed sollicitudinem. Et sollicitudinem intellexit, juxta vulgarem hominum affectum, qui nulla de re magis anxii sunt, quam de parando victu, ut omnibus rebus omissis, hoc solum agant, huic uni curae sint addicti. Id prope-

(a) Oniropoli] *Divinatores, vel conjectores.*

modum indicat ipse Dominus, cum negat, *eundem duobus dominis servire posse*. Servit enim, qui toto pectore addictus est. Præcipuam igitur curam vult esse Evangelii propagandi, non solam. At enim: *Primum querite regnum Dei, & hoc adjicietur vobis*. Non dicit solum, *querite*, sed, *primum querite*. Cæterum in voce *crassini*, puto hyperbolen esse, quum significet, in longinquum; qui mos est avaris hujus mundi, ut posteris etiam anxie parent & querant. Ev. Accipimus tuam interpretationem: sed quid sibi vult, quod ait, *Ne solliciti sitis animæ vestræ, quid edatis?* Corpus veste tegitur, at non edit anima. Ti. *Animam*, ut opinor, hic *vitam* appellat. Ea periclitatur, si cibum subduxeris: non item, si vestem detraxeris, quæ magis datur pudori, quam necessitati. Et si quem affligit nuditas, non statim occidit: at inedia certissima mors est. Ev. Non satis video, quo modo cohæreat cum hac sententia, quod adjecit: *Nonne anima plus est, quam esca? & corpus plus est, quam vestimentum?* Nam si vita magni pretii est, tanto magis advigilandum, ne pereat. Ti. Hoc argumentum non adimit nobis sollicitudinem, sed auget. Ev. At non hoc sentit Christus, quod interpretaris; sed hoc argumento nobis addit fiduciam de patre. Si pater benignus gratis & de suo dedit id, quod carius est; etiam adjiciet id, quod vilius est. Qui dedit animam, non negabit alimoniam: qui dedit corpus, adjiciet alicunde vestem. Illius igitur benignitate freti, non est, quod discruciemur sollicitudine curaque rerum insimiarum. Quid igitur superest, nisi ut utentes hoc mundo, tanquam non utamur, totam curam ac studium nostrum transferamus in amorem rerum cælestium, atque rejecto Mammona, imo toto Satana cum omnibus suis (a) præstigiis, uni Domino, toto & alacri pectore serviamus, qui non destituet filios suos. Sed interim nullus attingit bellaria. His certe cum gaudio vesci licet, quæ non magna cura nobis domi proveniant. Ti. Abunde satisfactum est corpusculo. Ev. Vellem equidem & animo. Ti. Atque uberius etiam animo. Ev. Hæc igitur tolle, puer; ac labrum appone. Lavemus,

ami.

(a) Præstigiæ] *vane & fallaces rerum species.*

amici; ut, si quid forte commissum est in hoc convivio, purgati, canamus hymnum Deo. Perficiam, si videtur, quod cœperam ex Chryso-
 stomo. TI. Rogamus. EV. *Gloria tibi, domine; gloria tibi, sancte; gloria tibi, rex; quoniam dedisti nobis escas, imple nos gaudio & letitia in Spiritu sancto, ut inveniamur in conspectu tuo acceptabiles; nec pudeamus, quando reddes unicuique secundum opera sua.*
 PUER. Amen. TI. Profecto pius & elegans est hymnus. EV. Hunc divus Chryso-
 stomus non dedignatur etiam interpretari. TI. Quonam loco? EV. In Matthæum, homilia LVI. TI. Non omit-
 tam, quin hodie legam. Sed illud unum interim ex te cupio discere, cur ter optamus Christo glo-
 riam, idque triplici cognomine, *domini, sancti, & regis*? EV. Quoniam illi debetur omnis gloria. Sed nobis triplici nomine potissimum est glorifi-
 candus: Quod suo sacrosancto sanguine rede-
 merit nos à tyrannide diaboli, sibi-
 que asseruerit; unde & *dominum* illum vocamus. Deinde, quod non contentus gratis condonasse nobis omnia peccata, per spiritum suum contulit nobis & ju-
 stitiam suam, ut sectemur ea, quæ sunt sanctimo-
 niæ. Atque ob id *sanctum* eum vocamus, quod sit sanctificator omnium. Postremo, quod ab eodem speramus præmium regni cœlestis, ubi ille jam sedet ad dexteram Dei Patris, & hinc nobis *rex* dicitur. Atque hanc totam felicitatem illius erga nos gratiæ bonitati debemus, quod pro domi-
 no, vel tyranno potius diabolo, Dominum habemus Jesum Christum: pro immunditia & sordi-
 bus peccatorum, innocentiam ac sanctimoniam: pro gehenna, gaudia vitæ cœlestis. TI. Pia pro-
 fecto sententia. EV. Quoniam nunc primum vos hic accepi convivio, non dimittam vos absque
 (a) xeniis, sed talibus, qualis fuit apparatus. Heus, puer; profer apophoreta nostra. Sive sor-
 tiri placet, sive sibi quisque malit deligere mini-
 mum refert; ejusdem fere pretii sunt omnia, hoc est, nullius. Non enim sunt fortes Heliogabali,
 ut huic obviant equi centum, illi totidem mu-
 scæ. Sunt libelli quatuor, horologia duo, lu-
 cer-

(a) Xenia] *Munuscula, qua dantur hospitibus*

aut amicis.

cernula, & theca cum calamis (a) Memphiticis. Hæc arbitror magis convenire vobis, quam opobalsamum, aut dentifricium, aut speculum, si vos novi satis. **Tr.** Adeo bella sunt omnia, ut nobis difficilis sit electio: ipse magis pro tuo arbitratu distribuito; sic gratius etiam erit, quicquid obtigerit. **Ev.** Hic libellus in membranis habet proverbia Salomonis: sapientiam docet, & auro pictus est, quod aurum habeat sapientiæ symbolum. Hoc dabitur cano nostro, ut, juxta doctrinam Evangelicam, habenti sapientiam deur sapientia, & exuberet. **Tr.** Certe curabitur, ut minus egeam. **Ev.** Sophronio congruet horologium, huc ex extrema Dalmatia profectum, ut vel sic commendem munusculum meum. Novi enim, quam ille sit parcus temporis, quam nullam omnino portionem rei pretiosissimæ sinat abire sine fructu. **Soph.** Imo pigrum admones diligentia. **Ev.** Hic libellus habet in membranis Evangelium secundum Matthæum; gemma tegi merebatur, nisi nullum esset illi scrinium aut theca charior, quam pectus hominis. Illic igitur recondito, Theophile, quo magis hoc sis, quod diceris. **Th.** Efficiam, ne profus male collocasse videaris tuam manus. **Ev.** Hic sunt epistolæ Pauli, quas tu libenter tecum circumfers, Eulali, qui Paulum semper habere soleas in ore: nec haberes in ore, nisi esset in pectore: posthac commodius erit etiam in manibus oculisque. **Eul.** Istuc non est dare munus, sed dare consilium. Porro bono consilio nullum est munus pretiosius. **Ev.** Lucernula conveniet Chrysofolotto, anagnostæ infatiabili, &, ut M. Tullius inquit, (b) librorum helluoni maximo. **Ch.** Bis habeo gratiam: primum pro munere non vulgariter eleganti: deinde, quod somniculosum admones vigilantia. **Ev.** Theca calamaria debetur Theodidacto, felicissime (c) πολυγράφος: atque hos ego calamos fecissimos esse judico, quibus celebrabitur gloria Domini nostri Jesu Christi, tali præsertim artifice.

(a) Memphiticis] Calami Memphitici probatissimi ad scribendum.

(b) Librorum helluo] pro nimis avido lectore.

(c) Πολυγράφος] Qui multa scribit.

ce. THEODIDACT. Utinam & pectus suppeditare possis, quemadmodum suppeditas instrumenta. Ev. Hic codex habet aliquot Plutarchi libellos de moribus, sed selectos, & a quodam Græcæ literaturæ peritissimo non inscite descriptos; in quibus tantum reperio sanctimoniam, ut mihi prodigio simile videatur, in pectus hominis ethnici, tam euangelicas potuisse venire cogitationes. Hic dabitur Uranio juveni & (a) φιλάλω. Superest horologium; id cedat nostro Nephelio, parcillimo temporis dispensatori. NEPH. Habemus gratiam, non solum pro minusculis, verum etiam pro testimoniis. Nam isthuc non tam est distribuere xenia, quam elogia. Ev. Imo ego vobis habeo gratiam duplici nomine. Primum, quod nostram exilitatem boni consulitis. Deinde, quod eruditis juxta ac piis sermonibus refecistis animum meum. Ego vos quomodo acceptos dimittam, nescio; certe vos relinquam melior ac doctior. Scio, vobis non esse cordi fistulas, aut moriones, ac multo minus aleam. Quare, si videtur, sallemus horulam spectandis reliquis regiam meam miraculis. TI. Istuc eramus abs te flagitaturi. Ev. Apud bonæ fidei promissorem, non est opus flagitatore. Hanc aulam æstivam opinor vos jam satis contemplatos. Habet triplicem prospectum, &, quoquo versum deslectas oculos, occurrit viror hortorum gratissimus. Vitreis fenestris volubilibus, si videatur, licet excludere cælum, si nebulis aut ventis sit incommodius: licet & densis valvis foris admotis, ac tenuibus intus, excludere solem, si quid offendat æstus. Hic quum prandeo, videor in horto prandere, non in domo. Nam & parietes virentes suos habent insperfos flosculos. Sunt & picturæ non invenustæ. Hic Christus supremam computationem agit cum electis discipulis. Hic natalitia celebrat Herodes funesto convivio. Hic Evangelicus ille dives epulatur splendide, mox descensurus ad inferos. Lazarus repellitur à foribus, mox excipiendus sinu Abrahamæ. TI. Hoc argumentum non satis agnoscimus. Ev. Cleopatra est cum Antonio luxu decertans: jam unionem ebi- bit, alteri manum admovit detractura. Hic pu-
gnaat

gnant Lapithæ. Hic Alexander Magnus hasta transverberat Clitum. Hæc exempla nos admonent sobrietatis in convivio, & à crapula luxuque deterrent. Nunc adeamus bibliothecam, non illam quidem multis instructam libris, sed exquisitis. Tr. Locus hic plane divinitatem quandam præ se fert, adeo nitent omnia. Ev. Hic videtis præcipuam partem opum mearum. Nam in mensa nihil vidistis, nisi vitreum ac stanneum; nec est in tota domo vas ullum argenteum, præter unum poculum inauratum, quod ob amorem ejus, qui dono dedit, religiose servo. Hæc sphaera penilis totum orbem ponit ob oculos. Hinc in parietibus singulæ regiones fusiore spatio depictæ sunt. In reliquis parietibus videtis insignium autorum imagines: nam omneis depingere fuerat infinitum. Christus primum habet locum, porrecta manu sedens in monte. Capiti imminet pater, dicens: *Ipsam audite*. Spiritus sanctus expansis alis multa luce complectitur illum. Tr. Opus, ita me Deus bene amet, Apelle dignum. Ev. Adjunctum est bibliothecæ musæon quoddam angustum, sed elegans; quod submota tabula ostendit foculum, si quid offenderit frigus. In æstate videtur solidus paries. Tr. Hic mihi gemmea videntur omnia. Est & mira odoris gratia. Ev. Hoc mihi præcipue studio est, ut niteat domus, & bene oleat. Utraque res minimo constat. Habet bibliotheca suum ambulacrum pensile, spectans in hortum, & huic adhæret facellum. Tr. Locus numine dignus. Ev. Nunc adeamus illa tria ambulacra, quæ imminent iis, quæ vidistis ad hortum domesticum spectantia. In his superioribus utroque prospectus est, sed per fenestras, quæ possunt occludi, præsertim in his parietibus, qui non spectant hortum interiorem, quo domus sit tutior. Hic ad lævam, quia plus est lucis, & paries raris fenestris interruptus, ordine depicta est tota vita Jesu, ex narratione quatuor Evangelistarum, usque ad missum Spiritum sanctum, & primam prædicationem Apostolorum ex Actis. Additæ sunt & locis notæ, ut agnoscat spectator, juxta quod stagnum, aut in quo monte res gesta sit. Additi sunt tituli, paucis verbis subnotantes totum argumentum: velut illud, quod di-

citur à Jesu, *Volo, mundare*. Ex adverso respondent figuræ & vaticinia Veteris Testamenti, præsertim è Prophetis & Psalmis, qui nihil aliud habent, quam Christi vitam, & Apostolorum, aliter narratam. Hic nonnunquam obambulo mecum fabulans, & animo contemplans illud ineffabile consilium Dei, quo per filium suum restituere voluit genus humanum. Nonnunquam adest uxor comes, aut amicus quispiam, qui rebus piis delectetur. **Tr.** In hac domo cui posset obrepere tedium? **Ev.** Nulli, qui didicerit secum vivere. In summa ora picturæ, velut extra ordinem, addita sunt capita Pontificum Romanorum cum suis titulis. Ex adverso capita Cæsarum, ob memoriam historiæ. In utroque cornu prominet pensile cubiculum, ubi liceat interquiescere, & unde spectare liceat pomarium, & aviculas nostras. Hic in extremo angulo prati, videtis aliud ædificiolum, ubi cœnamus nonnunquam æstivis mensibus, & ubi curatur, si quem forte è familiaribus corripuerit morbus, ob contagium formidabilis. **Tr.** Quidam negant, hujusmodi morbos esse vitandos. **Ev.** Cur ergo vitant foveam, aut venenum? An hoc minus timent, quia non vident? Nec basilisci venenum videtur, quod aflat oculis. Ubi res poscat, non dubitem pro necessariis venire in vitæ discrimen. Sine causa subire vitæ periculum, temeritas est: alios in vitæ periculum adducere, crudelitas. Sunt & alia quædam non injucunda spectatu: ea mandabo uxori, ut ostendat. Manete hic vel totum triduum, hanc domum putate esse vestram. Pascite oculos, pascite animos. Nam me negotia quædam alio vocant. Est equitandum in pagos aliquot vicinos. **Tr.** Ob rem pecuniariam? **Ev.** Ego tales amicos non relinquerem pecuniæ gratia. **Tr.** Fortassis venatio parata est alicubi. **Ev.** Plane venatio est: sed aliud venor, quam apros aut cervos. **Tr.** Quid igitur? **Ev.** Dicam. In uno pago decumbit amicus quidam non sine periculo vitæ. Nam corpori metuit medicus, ego magis metuo animam illius. Siquidem mihi videtur parum recte compositus ad emigrandum, sicut dignum est Christiano: huic adero meis hortatibus, ut, sive moriatur, sive revalescat, bono ipsius fiat. In altero

diffidium acre natum est inter duos, non malos quidem illos, sed tamen pervicacis ingenii viros. Quod si exasperetur, vereor, ne plures secum trahat in consortium simultatis. Adnitar totis viribus, ut hos redigam in gratiam. Nam utrique sum veteri necessitudine junctus. Hæc sunt, quæ venor. Quod si venatio successerit ex animi sententia, simul hic celebrabimus (a) *ἑπιπρωσια*. T1. Pia venatio. Precamur, ut tibi pro Delia Christus aspires. Ev. Hanc prædam ego malim, quam obvenire mihi hæreditate bis mille ducatos. T1. Mox rediturus? Ev. Non nisi tentatis omnibus: quare certum tempus non possum præscribere. Vos interim meis perinde ac vestris fruamini, & valete. T1. Dominus Jesus te feliciter deducat, ac reducat.

*De incomparabili heroe JOHANNES REUCHLINO
in divorum numerum relato.*

POMPILIUS, BRASSICANUS.

Po. **U**Nde nobis petasatus? BR. E Tubinga.
Po. Nihilne istic rei novæ? BR. Equidem demiror usque adeo mortales omnes teneri siti quadam rerum novarum. At ego Lovanii (b) Camelum quendam audivi concionantem, fugiendum quidquid esset novum. Po. Vocem Camelo dignam. Dignus erat homo, si tamen homo fuit, qui nunquam mutet veteres calceos, aut patre subligar, semper vescatur putribus ovis, nec aliud bibat, quam vappam. BR. At idem, ne sis inscius, non usque adeo delectatur rebus veteribus, ut malit jus pridianum, quam recens. Po. Sed omisso Camelo, dic, si quid adfers novi. BR. Adfero quidem, sed, ut ille ajebat, malum. Po. Atqui istuc ipsum olim erit vetus. Ita fieri necesse est, ut, si omnia vetera sint bona, omnia nova mala, quæcunque nunc bona sunt, fuerint olim mala; & quæ nunc sunt mala, sint olim futura bona. BR. Ita videtur juxta decretum Cameli. Immo consequitur, ut, qui olim adolescens fuit malus fatuus, quia recens; idem nunc sit bonus fatuus, quia senuit. Po. Sed age, prome, quidquid est.

(a) Id est] *Festa sive epulum pro victoria adeptæ.*

(b) Camelum] *detrahe littera PRO Carmelitæ.*

est. BR. Egregius ille trilinguis eruditionis phœnix Joannes Reuchlinus vita defunctus est. PO. Rem certam narras? BR. Certiorem, quam vellem. PO. Sed quid istuc mali, relicta posteris honestissimi nominis immortalī memoria, ab hujus vitæ malis demigrare in consortium beatorum? BR. Quis istuc tibi indicavit? PO. Res ipsa. Nec enim potest aliter mori, qui sic vixit. BR. At magis etiam isthuc dicerēs, si scias, quod ego. PO. Quidnam, obsecro? BR. Non est fas referre. PO. Quam ob rem? BR. Quia qui credidit, stipulatus est arcani silentium. PO. Eadem lege committe & mihi: recipio tibi silentium optima fide. BR. Quamquam ista fides me jam sæpenumero fefellit; tamen age, committam: præsertim cum res sit ejus generis, ut expediat etiam esse notam bonis omnibus. Est Tubingæ quidam instituti Franciscani, vir omnibus habitus eximiæ sanctimonix, præterquam ipsi. PO. Magnum dicis argumentum veræ sanctimonix. BR. Agnosceres hominem, & fatereris verum, si nomen ederem. PO. Quid, si divinem? BR. Licet. PO. Admove aurem. BR. Quid opus, cum simus soli? PO. Ita mos est. BR. Is ipse est. PO. Est homo certissimæ fidei. Mihi Sibyllæ folium erit, quidquid ille dixerit. BR. Audiigitur totum dialogum bona fide. Ægrotabat noster Reuchlinus, satis quidem periculose, sed ita, ut bona spes esset fore, ut revalesceret; vir dignus, qui nunquam senesceret, ægrotaret aut moreretur. Mane viseram meum Franciscanum, ut animi mei molestiam oratione sua leniret. Nam ægrotabam una cum ægrotante amico, quem amabam ut patrem. PO. (a) Phy! quis illum usquam non amavit, nisi vir pessimus? BR. Hic Franciscanus meus, Brassicane, inquit, emove penitus ex animo mœrorem omnem: Reuchlinus noster desit ægrotare. Quid? inquam, an subito revaluit? nam ante biduum non admodum læta promittebant medici. Tum ille, Revaluit, inquit, sed ita, ut posthac non sit illi formidanda valetudo adversa. Noli flere, (nam videbat erumpentes lacrymas) prius quam audias rem omnem. Sex dies sunt, quod hominem non inviseram, sed tamen quotidianis precibus illius salutem Domino com-

men-

mendabam. Hodierna nocte cum me à matutinis hymnis in strato composuissem, blandus quidam minimeque gravis somnus obrepfit. Po. Nescio, quid læti mihi præfagit animus. Br. Non est tibi læva mens. Visus sum mihi, inquit, consistere ad ponticulum quendam, per quem transitus erat in pratum quoddam longe amœnissimum. Adeo blandiebatur oculis graminum & frondium plus quam Zmaragdinus viror, sic arridebant incredibili colorum varietate flosculorum stellinæ; sic spirabant omnia, ut, quod erat pratorum citra rivum, quo dirimebatur felicissimus ille campus, nec vivere, nec virere videretur, sed mortua, inamœna, putidaque omnia. Atque interim dum totus sum in eo spectaculo, commodum præterierat Reuchlinus; præteriens Hebraïce precatus est pacem. Jam medium pontis transierat prius, quam sentirem: parantem accurrere, respiciens vetuit. *Non dum fas*, inquit. *Quinto abhinc anno nos sequeris. Interim eorum, quæ aguntur, testis ac spectator assistito.* Heic ego: Nudus erat, inquam, Reuchlinus, an vestitus? solus, an comitatus? Vestium, inquit, nihil habebat, præter unam candidissimam: (a) Damascenam esse dixisses, candore mire lucido: pone sequebatur puer incredibili specie, alatus: suspicabar, illius esse genium bonum. Po. Sed nullusne comitabatur genius malus? Br. Imo aliquot, ut Franciscanus ille arbitrabatur. Procul, inquit, à tergo sequebantur aves aliquot pennis cætera nigris, nisi quod explicatu alarum gilvas verius, quam candidas plumas ostenderent. Picæ, inquit, videri poterant colore & voce, nisi quod singulæ sedecim picas æquarent magnitudine corporis, nihilo minores vulturibus, cristam gestantes vertice, rostris & unguibus aduncis, ventre prominente. (b) Harpyiæ videri poterant, si tres modo fuissent. Po. Quid moliebantur istæ furie? Br. Procul, inquit, obstrepebant heroi Reuchlino, & impetituræ videbantur, si licuisset. Po. Qui minus licuit? Br. Quia versus Reuchlinus, objecta manu crucis imaginem exprimens, Abite, inquit, quò dignum est, malæ pestes. Satis

(a) Damascena vestis à Damasco, Syriæ metropolis.

(b) Harpyiæ] Sunt avium monstra fictitia.

tis sit vobis negotium faceſſere mortalibus : in me jam, immortalibus adſcriptum, nihil habet juris veſtra dementia. Vix ea dixerat, inquit Franciſcanus, mox abierant ſœdiſſimæ volucres, ſed relicto ſœtore, ad quem collatum oletum videri poſſet ſamſucinum, aut ſoliatum. Dejerabat, ſe citius vel ad inferos deſcenſurum, quam ſuſtineret iterum aſſari tali thymiamate. Po. Male ſit illis peſtibus. BR. Sed audi cœtera, quæ narravit mihi Franciſcanus. Dum hæc intentus contem- plor, inquit, jam ponti vicinus erat divus Hieronymus, qui Reuchlinum hiſce verbis compella- bat : *Salve, collega ſanctiſſime. Datum eſt hoc mihi negotium, ut te exceptum deducam in conſortium cœlitum, quod tuis ſanctiſſimis laboribus deſtinavit divina benignitas.* Simulque veſtem protulit, qua Reuchlinum induit. Tum ego, Dic, inquam, mihi, quo cultu, quave ſpecie videbatur Hieronymus ? Eratne tam ſenilis, quam illum pingunt ? aut cucullam habebat, aut galerum, ac pallium cardinalitium, aut leonem comitem ? Ad hæc ille : Nihil, inquit, iſtiusmodi. Species erat amœna, quæ ſic ætatem teſtabatur, ut nihil haberet ſqualoris, digonitatis plurimum. Quorſum autem illic opus erat comite leone, quem illi pictores adjunxerunt ? veſtem gerebat ad talos uſque demiffam ; cryſtallum dice- res pellucidum. Ejuſdem erat formæ, quam Reuchilino tradidit. Tota undique picta erat lingua triplici colorum varietate. Quædam (a) Pyropon præ ſe ferebant, nonnullæ Zmaragdum, tertiæ Sapphirum. Pellucebant omnia, nec mediocrem gratiam addebat ordo. Po. Conſicio, id fuiſſe inſigne trium linguarum, quas calluerunt. BR. Non eſt dubium. Nam & ſimbriæ, ut ajebat, trium linguarum litteris, triplici colore diſtinctis, viſe- bantur inſcriptæ. Po. Num incomitatus aderat Hieronymus ? BR. Incomitatus, inquis ? Totus ille campus obſidebatur myriadibus Geniorum, nec aliter opleverant aërem totum, quam vide- mus in ſolis radiis, volitate minuta corpuscu- la, quæ vocant (b) ἀτομα, ſi tamen à re tam humili huc ducenda eſt comparatio. Neque cœlum vide-
re

(a) Pyropon] *Lapides ſunt lucidiſſimi.*

(b) Α'τομα] *Inſeparabilia.*

re licuisset, neque campum, nisi pellacerent omnia. Po. Euge, Reuchlino gratulor. Quid deinde factum est? Br. Hieronymus, inquit, honoris gratia complexus dextrum Reuchlinum, deduxit in medium pratum. Ibi collis erat in medio prominens. In hujus vertice uterque alterum blando osculo complexus est. Atque interea vasto hiatu cœlum superne diduxit sese, majestatem quandam inenarrabilem exhibens, sic ut ad eam speciem cœtera pene sorderent, quæ tamen antea videbantur esse mirifica. Po. Non possis aliquam imaginem nobis depingere? Br. Qui possim ego, qui non vidi? Is, qui vidit, negavit, se ullis vocibus vel somnium rei posse depingere: tantum hoc agebat, se vel millies mori paratum, si liceat iterum eo spectaculo, quamlibet exiguo momento, frui. Po. Quid tandem? Br. Ex hiatu cœli demissa est ingens columna igne pellucida, sed amœno: per eam in complexu duæ sanctissimæ animæ subvectæ sunt in cœlum, choris angelicis tanta melodia delinientibus omnia, ut Franciscanus neget, se unquam ejus voluptatis meminisse posse, quin erumpant lacrymæ. Secuta est mira fragrantia. Ubi somnus reliquit hominem, si tamen ille somnus dicendus est, erat dementi similis, non credebat, sese esse in cellula sua; requirebat pontem ac pratum suum; nec aliud loqui, nec aliud cogitare poterat. Seniores ejus collegii, ubi senferunt, rem non esse fabulosam, (nam compertum est, eadem hora terris excessisse Reuchlinum, qua visio viro illi sanctissimo apparuit;) concordibus animis egerunt gratias Deo, qui benefacta piorum præmiis amplissimis remuneratur. Po. Quid igitur superest, nisi ut sanctissimi viri nomen adscribamus calendario sanctorum? Br. Id ego facturus eram, etiamsi nihil tale vidisset Franciscanus, & quidem aureis litteris, proxime divum Hieronymum. Po. Enoriar, nisi idem facturus sum in codice meo. Br. Quin & in meo larario stabit aureus inter divos selectos. Po. Stabit & in meo vel gemmeus, si suppetat animo facultas. Br. Ponetur & in bibliotheca, Hieronymo proximus. Po. Addetur & meæ. Br. Imo si grati volent esse, idem facient omnes, qui colunt & amant linguas ac bonas literas, præsertim

facras. Po. Dignus est videlicet, Sed nihil te movet ille scrupulus, quod nondum relatus est in numerum divorum, auctoritate Romani Pontificis? BR. Quis canonizavit (sic enim vocant) divum Hieronymum? quis Paulum? quis Virginem matrem? Utrorum memoria sacrior apud pios omnes? horum quos insignis pietas, quos ingenii, vitæque monumenta commendant affectibus omnium, an Catharinæ Senensis, quam in divarum numerum retulisse fertur Pius, ejus nominis secundus, in gratiam ordinis & urbis? Po. Vera prædicas. Ille demum verus cultus est, qui sponte cælo dignis meritis defunctorum exhibetur, quorum beneficia perpetuo sentiuntur. BR. Quid igitur? Putas tu hujus viri mortem deplorandam? Diu vixit, si quid ea res facit ad felicitatem hominis. Reliquit nunquam intermoritura virtutis suæ monumenta. Benefactis consecravit nomen suum immortalitati. Nunc exemptus malis, cælo fruitur, & cum Hieronymo confabulatur. Po. At multa passus est in vita. BR. Sed plura passus est divus Hieronymus. Felicitas est, ob bona pati à malis. Po. Fateor certe; ob optima à pessimis multa perpeffus est Hieronymus. BR. Quod olim fecit Satanas per Scribas & Phariseos in Dominum Jesum, hoc & nunc facit per Pharisæicos quosdam in optimos quosque viros, ac de genere mortalium suis vigiliis bene merentes. Nunc ille metit optimam messem pro semente, quam fecit. Interim nostræ partes erunt, illius memoriam habere sacrosanctam; illius nomen ferre laudibus; ac subinde illum salutare verbis hujusmodi: *O sancta anima, sis felix linguis, sis felix linguarum cultoribus, faveto linguis sanctis, perdito malas linguas, insectas veneno (a) gehennæ.* Po. Ita faciam, ac sedulo prædicabo cæteris, ut idem faciant. At non dubito, multos futuros, qui precatiunculam aliquam desiderent, quando quidem hoc receptum, qua sanctissimi herois memoriam celebrent. BR. Hoc dicis, quod isti *Collectam* appellant? Po. Scilicet. BR. Hanc paraveram & ante mortem. Po. Recita, quæso. BR. *Amator humani generis Deus, qui donum linguarum, quo quondam Apostolos tuos ad Evangelii*

(a) Gehennæ] vox Hebræa, significans vallem
 Ummid: ubi olim Judæi filios Molocho immolabant.

Prædicationem per Spiritum tuum Sanctum cœlitus instruxeras, per electum famulum tuum Joannem Reuchlinum mundo renovasti: da, ut omnibus linguis, omnes ubique prædicent gloriam filii tui Jesu, ut confundas linguas pseudoapostolorum, qui conjurati substruunt impiam turrin (a) Babel, tuam gloriam obscurare conantes, dum suam student attollere: cum uni tibi debeat omnis gloria, cum Jesu Filio tuo unigenito, Domino nostro, & Spiritu Sancto, in æterna sæcula, Amen. Po. Elegans profecto & pia precatio: dispaream, nisi mihi quotidie dicetur. Et hunc occursum mihi felicem duco, qui rem tam lætam ex te didicerim. BR. Isto gaudio diu fruire, ac vale. Po. Vale tu quoque. BR. Valebo, sed non coquus.

Proci & Puella.

PAMPHILUS, MARIA.

PA. **S**alve crudelis, salve ferrea, salve adamantina. MA. Salve tandem & tu Pamphile, quoties & quantum voles, & quocumque libet nomine. Sed interim mihi videris oblitus nominis mei; Maria vocor. PA. At Martiam dici oportuit. MA. Quid ita, quæso? Quid mihi cum Marte. PA. Quia quemadmodum illi deo pro ludo est, homine interficere, ita & tibi: nisi quod tu Marte crudelior, occidis etiam amantem. MA. Bona verba. Ubinam strages ista mortalium, quos ego occidi? Ubi sanguis interfectorum? PA. Unum cadaver vides exanime, si modo me vides. MA. Quid ego audio? Mortuus loqueris, & obambulas? utinam mihi nunquam occurrant umbræ formidabiliores? PA. Ludis tu quidem; tamen interim miserum exanimas, & crudelius occidis, quam si confoderes telo. Nunc longo cruciatu excarnificor miser. MA. Eho, dic, quot gravide ad tuum occursum abortierunt? PA. Atqui pallor arguit ex sanguinem magis, quam ulla sit umbra. MA. Atqui iste pallor tinctus est viola. Sic palles ut cerasum maturescens, aut uva purpurascens. PA. Satis procaciter rides miserum. MA. Atqui si mihi non credis, admove speculum. PA. Non optarim aliud speculum; nec arbitror esse clarius ullum, quam in quo me nunc contemplor. MA. Quod speculum mihi narras? PA. Oculos tuos.

(a) Babel] Significat confusio venit.

tuos. MA. Argutator, ut semper tui similis es! Sed unde doces, esse exanimem te? An cibum capiunt umbræ? PA. Capiunt, sed insipidum, qualem ego. MA. Quibus igitur vescuntur? PA. Malvis, porris, & lupinis. MA. Atqui tu non abstines à capis & perdicibus. PA. Verum; sed interim nihilo plus sapiunt palato meo; quam si malvis vescerer, aut betis absque pipere, vino & aceto. MA. O te miserum! & tamen interim obefulus es. An & loquuntur exanimés? PA. Sic ut ego, voce perquam exili. MA. Atqui nuper cum audirem te conviciantem rivali tuo, vox non erat admodum exilis. Sed obsecro te, num etiam ambulant umbræ? num vestiuntur? num dormiunt? PA. Etiam coeunt, sed suo more. MA. Næ tu suavis nugator es. PA. Sed quid dices, si (a) argumentis Achilleis evincam, & me esse mortuum, & te esse homicidam? MA. Absit omen, Pamphile. Sed aggredere (b) sophisma. PA. Primum illud mihi donabis, opinor, mortem nihil aliud esse, quam abductionem animæ à corpore. MA. Largior. PA. Sed ita, ut ne reposcas, quod dederis. MA. Non fiet. PA. Tum haud inficiaberis, eum, qui alteri adimit animam, homicidam esse. MA. Accedo. PA. Concedes & illud, quod à gravissimis auctoribus dictum, tot seculorum suffragiis comprobatum est, animam hominis non illic esse, ubi animat, sed ubi amat. MA. Istuc expiana crassius; non enim satis assequor, quid velis. PA. Et hoc sum infelicio, quod istuc non æque sentis atque ego. MA. Fac, ut sentiam. PA. Eadem opera fac, ut sentiat adamas. MA. Equidem puella sum, non lapis. PA. Verum; sed adamante durior. MA. Sed perge colligere. PA. Qui corripuntur allatu divino, nec audiunt, nec vident, nec olfaciunt, nec sentiunt, etiam si occidas. MA. Audivi sane. PA. Quid conjectas esse in causa? MA. Dic tu, Philotophe. PA. Nimirum quoniam animus est in cœlis, ubi habet, quod vehementer amat, & abest à corpore. MA. Quid tum postea? PA. Quid tum, dura? Illud conse-

(a) Achilleum argumentum] fortissimum & irrefragabile est apud Aristot.

(b) Sophisma] Græcis fraudem significat.

quitur, & me esse mortuum, & te esse homicidam. MA. Ubi est igitur anima tua? PA. Illic, ubi amat. MA. Quis autem ademit tibi animam? Quid suspiras? Dic libere, dices impune! PA. Crudelissima quædam puella, quam ego tamen, ne mortuus quidem odisse possum. MA. Humanam ingenium. Sed cur illi vicissim non adimis suam animam, par pari, quod ajunt, referens? PA. Nihil me felicius, siquidem liceat facere permutationem, sic ut illius animus vicissim demigret in pectus meum, quemadmodum meus animus totus demigravit in corpus illius. MA. At licetne mihi tecum vicissim sophistam agere? PA. Sophistriam. MA. Num fieri potest, ut idem corpus sit animatum, & exanime? PA. Non eodem quidem tempore. MA. Cum abest anima, tum mortuum est corpus? PA. Est. MA. Nec animat, nisi cum adest. PA. Esto sane. MA. Qui fit igitur, ut, cum ibi sit, ubi amat, animet tamen corpus, unde demigravit? Quod si animat, etiam cum amat alibi, quomodo vocatur exanime corpus, quod animatum est? PA. Argutare tu quidem satis sophistice; sed me talibus pedicis non capies. Anima quæ moderatur utcumque corpus animantis, inproprie dicitur anima, dum revera sint tenues quædam animæ reliquæ, non aliter quam odor rosarum manet in manu, etiam rosa submota. MA. Difficile est, ut video, vulpem capere laqueo. Sed illud responde: Nonne agit, qui occidit? PA. Maxime. MA. Et patitur, qui occiditur? PA. Scilicet. MA. Qui fit igitur, ut, cum qui amat, agit; quæ amatur, patiatur; occidere dicatur, quæ amator, cum amans potius occidat seipsum? PA. Imo contra; qui amat, patitur: quæ amatur, agit. MA. Istuc nunquam evinces apud Areopagitas Grammaticos. PA. At evincam apud Amphictyones Dialecticos. MA. Verum ne graveris & illud respondere. Volens amat, an nollens? PA. Volens. MA. Cum igitur liberum sit non amare, videtur homicida sui, quisquis amat; præterque jus accusat puellam. PA. Atqui puella non ideo occidit, quod amatur, sed quod non amat mutuum. Occidit autem, quisquis servare potest, nec servat. MA. Quid si juvenis amet inconcessa, hoc est, uxorem alienam, aut

(a) virginem Vestalem, num illa amabit mutuum, ut fervet amantem? PA. Sed hic juvenis amat, quod amare fas piunque est, atque etiam æquum & bonum, & tamen occiditur. Quod si leve est homicidii crimen, & veneficii ream peragam. MA. Istuc prohibeant superi. An (b) Circen quampiam ex me facies? PA. Aliquid & ista crudelius. Nam porcus aut ursus esse malim, quam id quod nunc sum, exanimis. MA. Quo tandem veneficii genere perdo homines? PA. Fascino. MA. An igitur vis, ut posthac abs te deslectam noxios oculos? PA. Bona verba. Imo magis affecte. MA. Si mihi sunt oculi fascinatores, qui sit, ut non contabescant & cæteri, quos obtueor? Itaque suspicor, fascinum istud esse in tuis oculis, non in meis. PA. Non sat tibi erat jugulare Pamphilum, nisi insultes insuper? MA. O lepidum mortuum? Sed quando parabuntur exsequiæ? PA. Opinione tua celerius, nisi tu succurras. MA. Egon' rem tantam possum? PA. Potes vel mortuum ad vitam revocare, idque minimo negotio. MA. Si quis mihi porrigat (c) panacem. PA. Nihil opus herbis, tantum redama. Quid autem facilius, imo quid æquius? Non aliter absolveris ab homicidii crimine. MA. Apud quod tribunal peragar rea? Areopagitarum? PA. Non; sed apud tribunal Veneris. MA. Ajunt, Deam esse placabilem. PA. Imo nullius ira perinde formidabilis. MA. Habet (d) fulmen? PA. Non. MA. Habet tridentem? PA. Nequaquam. MA. Habet hastam? PA. Minime, sed est Dea maris. MA. Non navigo. PA. Sed habet puerum. MA. Non est formidabilis ætas. PA. Vindicem ac pervicacem. MA. Quid is mihi faciet? PA. Quid faciet? Prohibeant omnes superi. Nolim enim illi malum ominari, cui bene volo. MA. Tamen effare; nulla mihi superstitio est. PA. Dicam ergo. Si hunc spreveris amantem, non omnino mutuo indignum amore, nisi fallor, ille fortasse jussu matris, immittet tibi pessimo veneno tinctum jaculam,

ut

(a) Vestales ministræ Vestæ apud Romanos.

(b) Circen] Filia Solis insignis venefica.

(c) Paracé] Herba, quæ medetur omnibus morbis.

(d) Fulmen] Est telum Jovis, Tridentis Neptuni,

Hæsta Palladis.

ut in fordidum aliquem depereas, qui te tamen non redamet. MA. Supplicium narras abominandum. Ego sane vel mori præoptarim, quam perditæ amare deformem, nec amore mutuo respondentem. PA. Atqui nuper hujus mali fuit exemplum insigniter editum in puellam quandam. MA. Ubi locorum? PA. Aureliæ. MA. Quot anni sunt? PA. Quot anni? Vix sunt menses decem. MA. Puellæ quod erat nomen? Quid hæres? PA. Nihil; novi tanquam te. MA. Quin igitur edis nomen? PA. Quia non placet omen. Utinam alio quovis nomine dicta fuisset! Idem habebat nomen, quod tu. MA. Pater quis erat? PA. Vivit adhuc inter Jureconsultos præcipui nominis, re splendida. MA. Adde nomen. PA. Mauricius. MA. Cognomen. PA. Aglaius. MA. Vivitue mater? PA. Nuper reliquit superos. MA. Quo morbo periit? PA. Quo morbo rogas? mærore. Et pater, tametsi vir cum primis fortis, periclitabatur. MA. Licetne scire matris quoque nomen? PA. Maxime. Sophronam nemo non novit. Sed quid sibi vult ista percunctatio? An me putas (a) apologum comminisci? MA. Egon? de te suspicaret hoc? Hæc suspicio pronior est in sexum nostrum. Sed narra, quid acciderit puellæ. PA. Puella erat honesto loco nata, dixi; re lauta, forma perquam eleganti: quid multis? digna principe marito. Hujus nuptias ambiebat procus quidam, illi non dissimilis. MA. Quo nomine? PA. Hei mihi, offendor omine; Pamphilus & ille dictus est. Illa nihil non tentantem pertinacissime sprevit. Juvenis dolore contabuit. Nec ita multo post, illa deperire cœpit in quendam, simium verius, quam hominem. MA. Quid ais? PA. Adeo perditæ, ut satis dici non queat. MA. Tam elegans puella, tam deformem? PA. Vertice acuminato, raro capillitio, coquelacero & impexo, furfure ac lendibus oppleto: plerumque cranii cutem nudaverat alopecia; oculis refugis, naribus simis ac sursum hiantibus: ore sparso, dentibus putridis, balbutiente lingua, mento scabioso; scapulas deformabat gibbus; venter prominulus, crura vara. MA. (b) Therfiten quempiam mihi depingis. PA. Imo ajunt illi non fuisse nisi unam auriculam. MA. Altera perierat illi fortasse in bello. PA. Imo in pace. MA. Quis hoc

(a) Apologum] *Fabulam, rem vanam.*

(b) Therfiten] *Græcorum omnium factissimus fuit.*

Hoc ausus est? PA. Dionysius canifex. MA. Fortasse formæ infelicitatem pensabat res ampla domi. PA. Imo decoxerat, ac plus quam animam debebat. Cum hoc marito tam insignis puella nunc degit ætatem, ac subinde vapulat. MA. Rem miseram narras. PA. Sed veram. Sic visum est (a) Nemesei, juvenis sprete contumeliam ulcisci. MA. Ego citius optarem extinguere fulmine, quam talem ferre maritum. PA. Ergo ne provoca Nemesium, & amantem redama. MA. Siquidem istuc satis est, redamo. PA. Sed optarim, istum amorem esse perpetuum ac proprium. conjugem ambio, non amicam. MA. Neque me id fugit; sed diu deliberandum est in eo, quod semel coeptum rescindi non potest. MA. Apud me quidem nimium diu deliberatum est. MA. Vide autem, ne tibi imponat amor, non optimus consultor. Nam cæcum esse ferunt. PA. Sed oculatus est, qui ex judicio nascitur. Non ideo mihi talis videris, quod amem te, sed ideo te amo, quod talem te conspexerim. MA. At vide, ne non satis me perspectam habeas. Si calceum induisses, tum demum sentiret, qua parte te urgeret. PA. Jacienda est alea, quamquam ego multis auguriis colligo, rem melius cessuram. MA. Etiam augur es? PA. Sum. MA. Quibus igitur auguriis colligis? An volavit noctua? PA. Illa volat stultis. MA. An à dextris advolavit jugum columbarum? PA. Nihil istiusmodi. Sed mihi jam annis aliquot perspecta est probitas tuorum parentum: ea primum avis est non pessima, è bonis prognatam esse. Neque me clam est, quam salubribus monitis, quam sanctis exemplis apud hos sis instituta. Et plus est bene institui, quam bene nasci. Habes alterum augurium. Ad hæc meis majoribus non omnino inanis, ni fallor, jam olim cum tuis amicitia non vulgaris intercedit: quin & nos inter nos à teneris, quod ajunt, unguiculis noti sumus; nec male convenit genis nostris. Jam ætas inter nos, res, dignitas, nobilitas, inter utriusque parentes pene paria sunt. Demum, quod est in amicitia præcipuum, tui mores mihi videntur non pessime quadrare ad meum ingenium. Potest enim per se præclarum esse, quod tamen non sit aptum. Quam mei vicissim tuo congruant, nescio. Hæc videlicet aves (vea lux) mihi promittunt sære inter nos felix, perpetuum, ac lætum jucundumque.

(a) Nemesi] *Dea scelerum ultrix.*

que connubium, modo ne tuus animus mali ominis cantionem nobis occinat. MA. Quam cantilenam optas? PA. Ego præcinam; Sum tuus: tu succine; Sum tua. MA. Brevis quidem cantiuncula; sed longum habet (a) epiphonema. PA. Quid refert quam longum, modo lætum? MA. Adeo mihi es invisus, ut nolim te committere, cujus in posterum pœniteat. PA. Desine male ominari. MA. Fortassis alia tibi videbor, ubi morbus aut ætas hanc formam immutarit. PA. Nec hoc corpus, ô bona, semper erit æque succulentum. Sed ego non contemplor tantum istud undique florens & elegans domicilium; hospitem magis adamo. MA. Quem hospitem? PA. Animum istum tuum, cujus decor semper cum ætate crescit. MA. Næ tu plus quam lynceus es, si istum perspicis per tot tectoria. PA. Animum animo perspicio. Ad hæc, in communibus liberis subinde repubescemus. MA. Sed interim perit virginitas. PA. Verum. Sed cho, dic mihi, si tibi esset elegans pomarium, optares illic nihil unquam gigni præter flores: an malle, delapsis floribus, videre arbores maturis pomis gravidas? MA. Ut argutatur! PA. Saltem illud responde, utrum est elegantius spectaculum? vitis humi jacens, & computrescens; an amplexa palum aut ulmum, eamque purpureis uvis degravans? MA. Responde tu mihi vicissim; utrum spectaculum amœnium: rosa nitens & lactea in suo frutice; an decerpta digitis, ac paulatim marcescens? PA. Ego rosam existimo feliciorē, quæ marcescit in hominis manu, delectans interim & oculos & nares, quam quæ senescit in frutice: nam & illic futurum erat, ut marcesceret: quemadmodum felicius est vinum, quod bibitur, antequam acescat. Quamquam non statim marcescit flos puellæ, si nupserit: imo video multas, quæ ante nuptias pallebant, languiebant, ac velut extabescabant, ex congressu viri sic enituisse, ut tum demum florere cœperint. MA. Attamen favorabilis ac plausibilis apud omneis est virginitas. PA. Elegans quidem res puella virgo; sed quid juxta naturam prodigiosius anu virgine? Nisi matri tue defluxisset flos ille, nos istum flosculum non haberemus. Quod si, ut spero, non sterile fuerit nostrum conjugium, pro una virgine multas dabimus. MA. Attamen ajunt, rem Deo gratissimam esse castitatem. PA. Et ideo castam puellam mihi cupio nube-

K 2

re,

(a) Epiphonema] Quod in fine acclamatur.

re, ut cum illa caste vivam. Magis erit animorum, quam corporum conjugium. Gignemus Republicæ, gignemus Christo. quantum aberit hoc matrimonium à virginitate? Et fortasse olim sic convivemus, quemadmodum vixit cum Maria Joseph. Sed interim discemus virginitatem. Non enim statim pervenitur ad summum. MA. Quid ego audio? Violanda virginitas, ut discatur? PA. Quid ni? Quemadmodum paulatim bibendo vinum parcius, discimus esse abstemii. Uter tibi videtur temperantior, qui in mediis deliciis recumbens abstinet, an qui semotus ab his, quæ provocant intemperantiam? MA. Arbitror eum fortius temperantem, quem parata copia non potest corrumpere. PA. Utri verius debetur laus castitatis? eive qui semet exsecat, an qui membris integris, tamen abstinet à Venere? MA. Equidem posteriori, meo calculo, tribuerim laudem castitatis, priori dementiam. PA. An qui voto adstricti abjurant matrimonium, nonne quodam modo exsecant sese? MA. Videtur. PA. Jam non est virtus non coire. MA. An non est? PA. Sic accipe. Si per se virtus esset non coire, vitium esset coire. Nunc incidit, ut vitium sit non coire, coire virtus. MA. Quando hoc incidit? PA. Quoties ab uxore jus suum petit maritus, præsertim si prolis amore quærit complexum. MA. Quid, si lasciviat? non est fas negare? PA. Fas est monere, vel rogare potius blandius, ut temperet: pernegare instanti, fas non est. Quamquam hac quidem in parte, raras audio querelas maritorum de suis uxoribus. MA. At dulcis est libertas. PA. Imo gravis est sarcina virginitas. Ego tibi rex ero, tu mihi regina: imperabimus familiæ nostro arbitratu: an tibi videtur ista esse servitus? MA. Vulgus conjugium capistrum vocat. PA. Sed ipsi vero capistro digni sunt, qui sic vocant. Dic mihi, quæso, an non animus tuus est alligatus corpori? MA. Videtur. PA. Non aliter quam avicula caveæ. Et tamen consule illam, an cupiat esse liber. Negabit, opinor. Quam ob rem? Quia libenter est alligatus. MA. Res est utrinque modica. PA. Tanto tutior. Eam tu domi augebis parsimonia, quæ non sine causâ dicta est, *magnum vedigal*; ego foris industria. MA. Innumeras curas secum adferunt liberi. PA. Sed iidem innumeras voluptates, ac sæpe numero multo cum fœnore reponunt parentibus officium. MA. Misera quædam res est (a)

(a) Orbitas] *Privatis alicujus rei ebaræ*

cebitas. PA. An nunc orba non es? Quid autem opus in re dubia male ominari? Dic mihi, utrum malles nunquam nasci, an nasci moritura? MA. Equidem malim nasci moritura. PA. Sic miserior est orbitas, quæ prolem nec habuit, nec habitura est; quemadmodum feliciores sunt, qui vixerunt, quam qui nec nati sunt, nec nascentur unquam. MA. Qui sunt isti, qui non sunt, nec erunt? PA. Quanquam qui recusat ferre casus humanos, quibus omnes ex æquo sumus obnoxii, sive plebeii sumus, sive reges, is è vita migret, oportet; & tamen quidquid acciderit, tu non feres nisi dimidium, ego majorem portionem in me transferam. Ita si quid acciderit læti, gemina fiet voluptas: si quid mali, societas adimet dimidium ægritudinis. Mihi vero, si fata vocent, dulce fuerit vel immortui tuis complexibus. MA. Facilius ferunt homines, quod juxta communes naturæ leges accidit. sed video, quanto plus molestiarum adferant nonnullis parentibus liberorum mores, quam mortes. PA. Istius rei ne quid accidat, maxima ex parte in nobis situm est. MA. Qui sic? PA. Quoniam fere boni nascuntur ex bonis, quod ad indolem attinet. Neque enim è columbis nascuntur milvii. Dabimus igitur operam, ut ipsi boni simus. Deinde curabimus liberos nostros ab ipso statim lacte, sanctis præceptis & opinionibus imbuendos. Plurimum refert, quid infundas rudi testulæ. Ad hæc curabimus, ut domi habeant exemplum vitæ, quod imitentur. MA. Difficile est, quod narras. PA. Nec mirum; quia pulcrum est: atque ob hoc ipsum, tu quoque difficilis es. At tanto studiis acrioribus huc enitemur. MA. Habebis sequacem materiam. tu vide, ut me formes, singasque. PA. Sed interim pronuncia tria verba. MA. Nihil facilius; sed verba simul atque semel evolarint, non revolant. Dabo consilium utrique commodius. Ages cum tuis ac meis parentibus, ut utrorumque voluntate res transigatur. PA. Ambire me jubes; tu potes tribus verbis rem certam reddere. MA. An possim, nescio: mei juris non sum. Nec sine majorum auctoritate olim coibant conjugia. Verum, utcunque est, arbitror auspiciatus fore nostrum conjugium, si parentum auctoritate coëat. Ecce vestrum est ambire, nobis decorum non est. Gaudet enim rapi virginitas, etiamsi nonnunquam vehementius amemus. PA. Non pigebit ambire, modo ne me frustretur tuum unius suffragium. MA. Non frustra bi-

tur, bono animo esto, mi Pamphile. PA. Tu mihi heico religiosior es, quam vellem. MA. Imo tu tuum ipsius suffragium apud te prius expende. Nec affectum istum tuum adhibe in consilium, sed rationem. Quod affectus decernit, temporarium est: quod autem dicat ratio, perpetuo solet placere. PA. Næ tu pulcre philosopharis; itaque parere certum est tuis consiliis. MA. Non pœnituerit obsequii. Sed heus tu, incidit interim scrupulus, qui meum animum male habet. PA. Valeant scrupuli. MA. Vin' me nubere mortuo? PA. Nequaquam; sed revixero. MA. Amovisti scrupulum. Bene vale, mi Pamphile. PA. Istuc tu cura. MA. Precor tibi lætam noctem. Quid suspiras? PA. Lætam noctem ais? Utinam largiari, quod precaris. MA. Ne quid præpropere; adhuc tua messis in herba est. PA. Nihilne tui mecum auferam? MA. Hunc passillum, qui tibi cor exhilaret. PA. Adde saltem osculum. MA. Cupio tibi virginitatem integram & illibatam tradere. PA. An osculum aliquid decerpit virginitati? MA. Vis igitur, ut aliis quoque largiar oscula? PA. Nequaquam: mihi servari volo mea oscula. MA. Tibi servo. Quamquam est aliud, cur in præsentia nec amsim dare osculum. PA. Quid istuc? MA. Ais, tuum animum pene totum demigrasse in corpus meum; in tuo quam minimum superesse: vereor itaque, ne in osculo hoc ipsum, quod in te superest, transiliat in me, tuque jam totus fias ex animis. Accipe igitur dextram, mutui amoris symbolum, ac bene vale. Tu graviter rem gere. Ego interim Christum comprecabor, ut, quod agitur, utrique nostrum velit esse felix ac faustum.

Virgo (a) Μισόγαμος.

EUBULUS, CATHARINA.

EV. **G**Audeo, tandem finitam esse cœnam, ut liceat hac frui deambulatione, qua nihil amœnius. CA. Et me jam tædebat sessiois. EV. Quam vernal, quam arridet undique mundus! Hæc nimirum est illius adolescentia. CA. Sic est. EV. At cur tuum ver non æque arridet? CA. Quam ob rem? EV. Quis subtristis es. CA. An videor alio vultu, quam soleo? EV. Vis ostendam te tibi? CA. Maxime. EV. Vides hanc rosam, sub imminentem noctem, foliis contrac-

(a) Id est *Abhorrens à nuptiis.*

tioribus? CA. Video. Quid tam postea? EV. Talis est vultus tuus. CA. Bella collatio. EV. Si mihi parum credis, in hoc fonticulo contemplare te ipsam. Quid sibi tandem volebant & inter cœnandum ista tam crebra suspiria? CA. Desine percunctari, quod tua non refert scire. EV. Imo mea refert maxime, qui non possum esse hilaris, nisi te quoque videam hilarem. Ecce autem iterum suspirium, hui quam ex imo pectore ductum! CA. Est, quod angat animum, sed effari non est tutum. EV. Mihi non dices, qui te cariorem habeo sorore propria? Mea Catharina, ne verere, quicquid est rei: tuto depones his auribus. CA. Ut tuto dicam, vereor, ne frustra dicam non auxiliuro. EV. Qui scis? Si non re ipsa, fortassis consilio consolandoque juvero. CA. Non possum eloqui. EV. Quid istuc est rei? odisti me? CA. Sic odi, ut mihi minus carus sit meus germanus: & tamen anurus non fert, ut eloquar. EV. Fateberis igitur, si divinaro? Quid tergiversaris? Promitte, alioqui non omittere urgere. CA. Age; promitto. EV. Proxius ego non video, quid tibi desit ad summam felicitatem. CA. Utinam vera prædicares! EV. Primum adest ipse flos ætatis. Nam, nisi fallor, agis annum jam decimum septimum. CA. Sic est. EV. Nondum igitur, ut opinor, discruciat te metus senectæ. CA. Nihil minus. EV. Adest forma nulla parte non felix; est & istud præcipuum Dei donum. CA. De forma qualis qualis est, nec gloriatur, nec queror. EV. Tum color & habitudo corporis indicat, te esse prospera valetudine, nisi quid est morbi occultioris. CA. Nihil istiusmodi, gratia Deo. EV. Fama est integra. CA. Ita confido. EV. Adest ingenium isto dignum corpore, felicissimum, & quale mihi optem ad liberales disciplinas. CA. Si quod est, Dei munus est. EV. Nec deest morum amabilis gratia, quam in felicissimis etiam formis non raro desideramus. CA. Optarim equidem mores me dignos. EV. Multorum animos dejicit generis infelicitas: tibi parentes sunt bene nati, & probi, & re lauta, & tui amantissimi. CA. Hinc nihil queror. EV. Quid multis? Ego mihi ex omnibus puellis, quas habet hæc regio, non delegerim aliam sponfam, quam te, si quod sidus mihi prosperum affulgeret. CA. Nec ego deligerem alium sponsum, si placeret ullum conjugium. EV. Et tamen magnum quiddam esse debet, quod sic discruciat animum tuum. CA. Est omni-

nino non leve. Ev. Non ægre feres, si divinem? CA. Jam pollicita sum. Ev. Expertus novi, quanta crux sit amor. At fatere; nunc promifisti. CA. Amor est in causa, sed non ejus generis, cujus tu suspicare. Ev. Quod genus tu mihi narras? CA. Divina. Ev. Equidem consumpsi omnem divinationem meam. Et tamen non omittam hanc manum, donec extorsero, quid sit. CA. Ut violentus es! Ev. Depone in sinum meum, quidquid istuc est curæ. CA. Quando sic urges, dicam. Jam inde à teneris annis me mirus quidam affectus habebat. Ev. Quis, obsecro? CA. Ut adjungerer collegio sacrarum virginum. Ev. Ut fieres monacha? CA. Sic habet. Ev. Hem! (a) pro thesauro carbones. CA. Quid ais, Eubule? Ev. Nihil, mea lux; tuffiebam: sed perge dicere. CA. Huic animo meo semper pertinacissime resistere parentes. Ev. Audio. CA. Ego contra precibus, blanditiis, lacrimis oppugnabam parentum pietatem. Ev. Res mira. CA. Tandem cum ego nullum facerem finem orandi, obsecrandi, obtestandi, lacrimandi, polliciti sunt, ubi pervenissem ad annum decimum septimum, sese obtemperaturos voluntati meæ, si modo tum idem perstaret animus. Venit is annus, manet idem animus, parentes tamen contra promissum pernegant: hoc est, quod discruciat animum meum. Aperui morbum meum: tu nunc medicum age, si quid potes. Ev. Primum illud dabo consilium, suavissima virgo, ut modereris affectibus tuis; & si id non continget, quod vis, id velis, quod possis. CA. Emoriar, nisi, quod volo, assequar. Ev. Et unde cepisti istum fatalem affectum? CA. Olim admodum puella, ducta sum in quoddam virginum collegium; circumducebamur, ostendebantur omnia: placebant virgines vultibus nitentibus, videbantur angelæ: in templo nitebant omnia, atque etiam fragrabant, nitebant horti cultissimi. Quid multis? nihil non arridebat, quocumque vertebam oculos. Accedebant ad hæc blandissima virginum colloquia. Unam atque alteram illic reperi, quicum olim infantula lusitare consuevi. Ex eo tempore cœpit animus ardere ejus vitæ desiderio. Ev. Non sum improbaturus sacrarum virginum institutum: quamquam non omnia condu-

cunt

(a) Pro thesauro] *Proverbium, quum aliud invenitur, quam expectabatur.*

eunt omnibus; sed habita tui geniratione, quem mihi videor ex vultu, moribusque tuis collegisse, suaserim, ut nūbas marito tui simili, tuæque domi novum instituas collegium, cujus maritus agat patrem, tu matrem. CA. Emoriar citius, quam virginitatis propositum deseram. EV. Res est egregia virginitas, si pura sit: sed nihil necesse est, ut hac gratia dedas te in collegium, unde non possis postea eximi. Licet apud parentes virginitatem tueri tuam. CA. Licet, at non perinde tuto. EV. Imo, ut ego arbitror, aliquanto tutius, quam apud illos crassos, semper cibo distentos monachos. Nec enim castrati sunt, ne tu sis insciens. Patres vocantur, ac frequenter efficiunt, ut hoc nomen vere competat in ipsos. Olim nusquam virgines honestius vivebant, quam apud parentes; nec alium habebant patrem, quam Episcopum. Sed obsecro, dic mihi; quod tibi collegium ex omnibus delegisti, cui te addicas in servitutem? CA. (a) Chrysercium. EV. Agnosco, ædibus paternis vicinum. CA. Recte. EV. Atqui pulcre novi totum hoc sodalitiū, dignum vero, ob quod patrem, ac matrem, & cognatam tibi honestamque familiam repudies! Nam ille patriarcha jam pridem & ætate, & vino, & natura delirus est, nec illi quidquam jam sapit præter vinum. Habet duos sodales se dignos, Joannem & Jodocum. Quorum Joannes, ut fortasse vir malus non est, ita nihil habet viri, præter barbam; eruditionis ne pilum quidem, prudentiæ non multo plus. Jodocus adeo stupidus est, ut, nisi veste sacra commendaretur, obambulet publicitus in cuculla fatui, cum auriculis ac tintinnabulis. CA. Mihi videntur viri boni. EV. Melius istos novi, quam tu, mea Catharina. Isti fortasse sunt tibi patroni apud parentes, ut efficiant te profelytam suam. CA. Jodocus maxime favet. EV. O fautorem! sed fac, istic nunc esse viros doctos ac bonos, cras erunt indocti ac mali, & quicumque obtigerint, tibi erunt ferendi. CA. Offendunt me in ædibus paternis crebra convivia; nec semper virginea sunt, quæ illic dicuntur inter conjugatos. Et aliquoties fit, ut osculum negare non possim. EV. Qui vitare studet, quidquid offendit, is è vita migret, oportet. Ita sunt aures assuefaciendæ, ut audiant omnia, nec tamen

nisi

(a) Chrysercium] *Fictitium nomen est.*

K 5

nisi bona transmittant in animum. Parentes, opinor, permittunt tibi cubiculum peculiare. CA. Maxime. Ev. Eo te subducas licebit, si quod convivium acciderit turbulentius: &, dum illi potant ac nugantur, tu confabulare cum sponso tuo Christo; ora, psalle, gratias age. Non te inquinabit domus paterna, sed tu reddes eam puriorem. CA. Attamen tutius est esse in sodalitia virginum. Ev. Non improbo castum sodalitium, nolim tamen, te falli falsa imaginatione. Ubi illic versata fueris aliquandiu, ubi propius inspexeris, fortassis non perinde nitebunt omnia, ut tibi quondam nitere videbantur. Nec omnes virgines sunt, mihi crede, quæ velum habent. CA. Bona verba. Ev. Imo bona verba sunt, quæ vera sunt: nisi fortasse elogium, quod nos hæcenus judicavimus esse Virgini matri proprium, ad plures transfuit, ut dicantur & à partu virgines. CA. Abominor. Ev. Quin insuper, nec alioqui inter illas virgines sunt omnia virginea. CA. Non? Quam ob rem, obsecro? Ev. Quia plures inveniuntur, quæ mores æmulentur Sapphus, quam quæ referant ingenium. CA. Istuc quid sit, non satis intelligo. Ev. Atque ideo hæc verba facio, ne quando intelligas, mea Catharina. CA. Attamen animus eo fertur: atque hinc colligo, hunc spiritum à Deo proficisci, quod totjam annis perseverat, & indies fit acrior. Ev. Imo mihi hoc nomine suspectus est iste tuus spiritus, quod sic repugnant optimi parentes. Affasset & illorum animos Deus, si pium esset, quod moliris. Sed istum spiritum hausisti ex illis nitoribus, quos admodum puella vidisti, ex blandis virginum alloquiis, ex affectu erga veteres sodales; ex cultu sacro, ex cæremoniis sane quam speciosis, ex improbis hortatibus stultorum monachorum: & qui in hoc te venantur, ut largius potent. Sciunt, patrem esse liberalem, ac benignum: aut illum habebunt convivam, sed hac lege, ut secum adferat vinum, quod decem strenuis potoribus sat sit: aut ipsi potabunt apud illum. Quare tibi fuerim auctor, ne quid novi tentes invitis parentibus, in quorum potestate nos Deus esse voluit. CA. In hoc negotio pium est contemnere patrem, & matrem. Ev. Christi causa pium est alicubi negligere patrem, & matrem: neque enim pie faciat, qui Christianus patrem ethnicum, cujus omne vitæ præsidium pendeat à filio, deserat, sinatque perire fame.

Si nondum esses professa Christum in Baptismo, & parentes vetarent te baptizari, pie faceres, si Christum præferres impiis parentibus. Aut si nunc parentes adigerent ad impietatem aut turpitudinem, contemnenda esset illorum auctoritas. Sed quid hoc ad collegium? Et domi Christum habes. Natura dicitur, Deus approbat, Paulus hortatur, leges humanæ faciunt, ut filii obediant parentibus: & tu te subduces ab auctoritate parentum optimorum, ut pro verò patre, te dedas facticio; & pro vera matre, tibi adsciscas alienam: aut potius, ut pro parentibus tibi dominos ac dominas adsciscas? Nam parentibus ita es obnoxia, ut tamen te liberam esse velint. Unde & liberi vocantur filii familias, quod absint à conditione servorum. Nunc te pro libera tendis ultro servam reddere. Christiana clementia maxima ex parte submovit omnem illam veterum servitutem, nisi quod in paucis regionibus adhuc resident vestigia. At inventum est sub prætextu religionis, novum servitutis genus, ut nunc sine in plerisque monasteriis vivitur. Nihil ibi licebit, nisi ex præscripto: quidquid obvenit tibi, illis accrescet: si quo pedem moveris, retraheris è fuga, periade quasi parentem veneno necaveris. Quoque sit evidentior servitus, commutant vestem, quam dedere parentes, & ad exemplum priscum eorum, qui olim servos essent mercati, commutant nomen in baptismo inditum, ac pro Petro sive Joanne, vocant Franciscum aut Dominicum, aut Thomam. Petrus dedit nomen Christo, & Dominico (a) initiandus, vocatur Thomas. Si militaris servus abiciat vestem à domino datam, videtur abdicasse dominum; & nos applaudimus illi, qui vestem accipit, quam Christus omnium Dominus non dedit; & ob hanc mutatam gravius punitur, quam si centies abiciat vestem imperatoris ac domini sui, quæ est mentis innocentia. C. Atque hoc ipsum ajunt eximii meriti, si quis se sponte dedit in hanc servitutem. Ev. Ista vero doctrina Pharisæica est. Paulus contra docet, ut qui liber vocatus sit, ne veſt fieri servus, sed potius operam det, ut fiat liber. Atque hoc infelicio est servitus, quod pluribus dominis tibi serviendum sit, quod plerumque stultis & improbis, quod incertis, ac sabinde novis. Illud mihi responde.

(a) *Ab initio,] sacris imbuo, inauguro.*

de. (a) Emancipant te leges à jure parentum? CA. Nequaquam. EV. Licetne igitur tibi emere aut vendere fundum invitis parentibus? CA. Minime. EV. Unde igitur tibi jus, ut te ipsam dedas nescio quibus, invitis parentibus? An non tu illis carissima, maximæque propria es possessio? CA. In negotio pietatis cessant naturæ leges. EV. Negotium pietatis potissimum agitur in baptismo: heic tantum agitur de veste mutanda, deque genere vitæ, quod per se neque bonum est, neque malum. Jam illud mihi considera, quantum commoditatum simul amittas cum libertate. Nunc tibi liberum est in tuo cubiculo legere, orare, psallere, quantum & quando gratum est animo tuo. Quod si tædet cubiculi, licet audire cantiones ecclesiasticas, adesse sacris, audire sacras conciones: & si quam videris matronam, aut virginem egregie probam, ex ejus colloquio fieri meliorem: si quem virum insigni probitate præditum, ex eo discere, quod te reddat meliorem: licebit & concionatorem deligere, qui purissime Christum doceat. Has res omnes, ex quibus præcipuus est profectus ad veram pietatem, amittis semel addicta collegio. CA. Sed interim non ero monacha. EV. Adhuc te movent nomina? Rem ipsam perpendito. Illi jactant obedientiam. Nunc ea laus tibi decrit, si obedias parentibus tuis, quibus Deus jubet obediri? si Episcopo tuo, & Pastori tuo? Num paupertatis, cum in parentum manibus sint omnia? Quanquam olim in sacris virginibus præcipue laudabatur à sanctis viris liberalitas in pauperes: eam præstare non poterant, si nihil possidebant. Porro castitati tuæ nihil decedet, etiam si vivas apud parentes. Quid igitur superest? Velum, linea vestis ex intima versa in extimam, cæremonia quædam, quæ per se nihil faciunt ad pietatem, neque quemquam commendant oculis Christi, qui spectat animi puritatem. CA. Nova prædicas. EV. Sed verissima. Cum non sis emancipata à jure parentum, cum tibi jus non sit vendendi vestem aut agrum, quo modo tibi jus facis dedendi te in servitutem alienam? CA. Jus parentum, ut aiant, non impedit ingressum religionis. EV. In baptismo nonne professæ es religionem? CA. Sum. EV. Nonne religiosi sunt, quicumque sequuntur præcep-

ta

(a) Hoc est,] manumittunt, libere vivere sinunt.

ta Christi? CA. Maxime. EV. Quæ est igitur ista nova religio, quæ facit irritum, quod & naturæ lex fanxit, & vetus lex docuit, & Evangelica lex comprobavit, & Apostolica doctrina confirmavit? Istuc decretum non est à Deo proditum, sed in monachorum senatu repertum. Sic definiunt quidam & matrimonium esse ratum, quod insciis, aut etiam invitis parentibus inter puerum & puellam per verba de præfenti (sic enim illi loquuntur) contractum est. Atqui istud dogma nec naturæ sensus approbat, nec veterum leges, nec Moyfes ipse, nec Evangelica, aut Apostolica doctrina. CA. An igitur putas, mihi non esse fas nubere Christo, nisi comprobantibus parentibus. EV. Jam, inquam, nupsisti Christo, & illi nupsimus omnes. Quæ bis nubit eidem viro? Tantum agitur de loco, de veste, de cæremoniis. Ob has res non arbitror esse contemnendum jus parentum. Et videndum est, ne, dum paras nubere Christo, nugas aliis. CA. At isti prædicant, nihil esse sanctius, quam heic contemnere parentes. EV. Ab istis igitur doctoribus exige, ut proferant aliquem è sacris libris locum, qui hoc doceat: quod si non poterunt, jubeto eos ebibere calicem vini Belnensis; hoc poterunt. Ab impiis parentibus ad Christum confugere pietatis est. Sed à piis ad monachismum, hoc est, (quod non raro usui venit) à probis ad improbos, quæ, rogo, pietas est? Quanquam & olim ad Christum à paganismo conversus, idololatri parentibus debebat obsequium, quatenus citra pietatis jacturam fieri poterat. CA. Damnas igitur hoc totum vitæ institutum? EV. Nequaquam. Verum quemadmodum nemini suadere velim, ut, quæ se in hoc vitæ genus conjecit, luctetur emergere: ita non dubitem hortari puellas omnes, præsertim indolis generosæ, ne se temere eo præcipitent, unde post sese non possint explicare; præsertim cum in ipsis collegiis sæpe gravius periclitetur virginitas, ac domi præstare valeas, quidquid ibi præstatur. CA. Urges tu quidem multis ac magnis argumentis, tamen hic affectus meus eximi non potest. EV. Si non persuadeo, quod tamen optarim, saltem illud fac, memineras, (a) Eubulum monuisse. Interim pro meo in te amore precor, ut tuus iste affectus felicior sit meo consilio.

Virgo

(a) Eubulus,] *qui bene consulit.*

EUBULUS, CATHARINA.

EV. **T**Ales janitricēs mihi semper optarim. CA. Et ego semper tales pulsatores. EV. Sed vale, Catharina. CA. Quid ego audio? Valebo prius quam silveam? EV. Non huc veni, ut te viderem lacrimantem. Quid sibi vult, quod protinus, me conspecto, lacrimis suffusi sunt oculi? CA. Quo fugis? mane, mane, inquam, sumam alium vultum, & ridebimus affatim. EV. Quas aves heic video? CA. Est illius collegii patriarcha. Ne subducito te; jam perpotarunt; accumbere paulisper; illo digressio confabulabimur nostro more. EV. Age, obtemperabo tibi, quæ mihi noluisti. Nunc soli sumus, narra totam fabulam, malim enim ex te cognoscere. CA. Ex tot amicis, quos putabam sapere plurimum, nunc sentio, nullum fuisse, qui mihi prudentius ac senilius consilium dederit, quam tu omnium natu minimus. EV. Dic, quo modo expugnasti parentum affectum? CA. Primum improbis hortatibus monachorum, ac monacharum: deinde etiam meis precibus ac blandimentis labefactatus matris est animus: pater nullo pacto quibat percelli. Tandem omnibus admotis machinis, & hic victus & oppressus est potius, quam assensit. Id factum est inter pocula: minitabantur homini malum exitium, si Christo suam sponsam pernegaret. EV. O improbitatem stolidorum! Quid fit deinde? CA. Servor triduo domi clam: interim semper aderant mulieres aliquot ejus collegii, quas illi *Conversas* vocant, hortatibus suis addentes animum, ut persisterem in sancto proposito; ac sollicite caventes, ne qua cognatarum, aut sodalium adiret me, quæ mentem videretur mutatura. Interim adornabantur vestes, aliaque, quæ ad convivium attinebant. EV. Tibi quid interim erat animi? Num vacillabas? CA. Non, sed passa sum quiddam tam horrendam, ut malim emori decies, quam iterum perpeti. EV. Quæso, quid istuc erat? CA. Non possum effari. EV. Quod mihi dixeris, a vico tuo dixeris. CA. Promittis silentium? EV. Id præstiturus eram, etiam si nulla fuisset stipulata. Quasi vero me non scum noris? CA. Apparuit mihi spectrum horribili specie. EV. Is nimirum erat genius tuus malus, qui

te eo instigabat. CA. Proflus opinor fuisse (a) cacodæmonem. EV. Dic mihi, quæ species erat? Estne talis, qualis pingitur? rostro adunco, longis cornibus, harpyiarum unguibus, prælonga cauda? CA. Tu ludis. At ego malim, mihi terram dehiscere, quam denuo tale videre spectrum. EV. Interim aderant illæ mulieres hortatrices? CA. Non; nec unquam illis indicavi, tametsi valde sciscitantibus, quid esset mali, cum me totam exanimatam offenderent. EV. Vis, tibi dicam, quid fuerit? CA. Si quidem potes. EV. Illæ mulieres incantaverant te, vel potius excantaverant tibi cerebrum. Sed interim tu persistebas in ea sententia? CA. Maxime. nam ajebant, id multis accidere, qui se consecrant Christo: verum si primo illo congressu superetur tentator, post tranquilla fore omnia. EV. Qua pompa producta es? CA. Adornant me toto mundo meo: demittunt capillos: itaque non aliter quam nuptura sponso. EV. (b) Crasso monacho: hem! male sit huic tussi. CA. Ex ædibus paternis clara luce deducor ad collegium, multis ad spectaculum concurrentibus. EV. O scitos histriones, ut norunt agere suas fabulas simplici popello! Quot dies egisti in illo sancto virginum collegio? CA. Ferme duodecim. EV. Sed quæ res verterat animum tuum tam pertinacem? CA. Non dicam, quid sit, sed aliquid magni fuit. Post sex ab ingressu dies, accersit matrem, obtestans, obsecrans, si me vivam vellet, ut me eximeret ab eo collegio. Illa reluctatur animo meo, & hortatur ad constantiam. Post accersit patrem. Ille etiam objurgat, addens se ægre vicisse suos affectus; ut vicissim nunc vincerem animum meum, nec hoc dedecus conciliarer sibi, quod resiliissem ab instituto. Tandem, ubi video, me nihil proficere, respondeo parentibus, me, si ita jubeant, in gratiam illorum morituram. Nam hoc mihi certum esse, nisi mature eximerer. Hoc audito, reduxerunt domum. EV. Bene habet, quod mature resilieris, prius quam servitutem æternam esses professa. Sed nondum audio, quæ res mutavit animum tuum tam subito. CA. Hoc nemo mortalium ex
me

(a) Cacodæmon] *infelix, miser: ut & malus genius sive diabolus.*

(b) Crasso monacho] *Hoc dicit aversus & fingit tussim.*

me scit hætenus, nec tu scies. *Ev.* Quid si divinem ?
Ca. Nec divinabis, sat scio : & si divines, non dicam.
Ev. Tamen si conjecto. Verum interim periit sumtus.
Ca. Plus quam quadraginta coronati. *Ev.* O (a) co-
 messatores nuptiales ! Gaudeo tamen, periisse pecu-
 niam, te nobis incolumi : posthac ausculta meliori-
 bus consiliis. *Ca.* Ita faciam, &, cum piscatore, icta
 sapiam.

Uxor Μεμψίγανθου sive conjugium.

EULALIA, XANTHIPPE.

Ev. **S**alve multum, exoptatissima mihi Xanthi-
 pe. *Xa.* Salve tantundem, mihi carissima
 Eulalia. Videre mihi solito formosior. *Ev.* Itane sta-
 tim me scommate excipis ? *Xa.* Non profecto ; sed ita
 mihi videris. *Ev.* Fortasse nova vestis commendat
 formam. *Xa.* Recte conjectas. Nihil jam diu vidi
 elegantius. Suspicio pannum esse Britannicum. *Ev.*
 Lana Britannica est, tinctura Veneta. *Xa.* Mol-
 licies byssum superat. Quam vero blandus purpuræ
 color ? Unde tibi tam egregium munus ? *Ev.* Un-
 de decet honestas matronas accipere, nisi à maritis
 suis ? *Xa.* O te felicem, cui talis contigit spon-
 sus ! At ego vellem, me nupsisse fungo, cum meo
 nuberem Nicolao. *Ev.* Quid, ita quæso te, tam
 cito male convenit inter vos ? *Xa.* Nec unquam
 conveniet cum tali. Vides, quam sim (b) pannosa ;
 sic patitur, uxorem suam incedere : dispeream, ni-
 si sæpe pudet me prodire in publicum, cum video,
 quam cultæ sint aliæ, quæ multo pauperioribus nup-
 sere maritis. *Ev.* Matronarum ornatus non est in ve-
 stibus, aut reliquo corporis cultu, quemadmodum
 docet divus Petrus Apostolus, (nam id audiui nuper
 in concione,) sed in castis ac pudicis moribus, & in
 ornamentis animi. Meretrices coluntur oculis mul-
 torum. Nos satis cultæ sumus, si placeamus uni ma-
 rito. *Xa.* Sed interim ille bonus vir, tam in uxorem
 parcus, strenue prodigit dotem, quam ex me non me-
 diocrem accepit. *Ev.* Quibus rebus ? *Xa.* Quibus
 ipsi visum fuerit ; vino, scortis, alea. *Ev.* Bona ver-
 ba. *Xa.* Atqui sic res habet. Deinde, cum mihi te-
 mu-

(a) Comos,] *Deus est luxus, inde comessari, quod
 est genialiter & cum luxu vivere.*

(b) Pannosa] *Male vestita, sordido, crassoque pan-*
no κεία.

mulentus ad multam noctem redit domum diu expectatus, desertit noctem totam, nonnunquam & lectum convomens, ut ne quid addam. Ev. (a) St! te ipsam dehonestas, cum dehonestas maritum. XA. Emoriar, nisi malletm dormire cum seropha, quam cum tali marito. Ev. Non tu tum illum excipis jurgio? XA. Ita ut dignus est: sentit, me non esse mutam. Ev. Quid ille contra? XA. Initio reclamabat sævissime, credens fore, ut me sævis verbis protelaret. Ev. Nunquamne rixa inruduit usque ad verbera? XA. Semel duntaxat eo incaluerat utrinque contentio, ut minimum res abfuerit à pugna. Ev. Quid ego audio? XA. Librabat fustem, sævis interim clamoribus intonans, ac dira minitans. Ev. Non ibi metuebas tu? XA. Imo ego vicissim corripiebam tripodem: si contigisset me digito, sensisset mihi non deesse manus. Ev. Novum clypei genus. Deerat colus lanceæ vice. XA. Sensisset, sibi cum (b) viragine rem esse. Ev. Ah mea Xanthippe, non ita decet. XA. Quid decet? Si ille me non habet pro uxore, nec illum habitura sum pro marito. Ev. At Paulus docet, uxores oportere subditas esse viris cum omni reverentia. Et Petrus nobis exemplum proponit Saræ, quæ maritum suum Abraham *dominum* appellabat. XA. Audivi ista. Sed idem Paulus docet, ut viri diligant uxores suas, sicut Christus dilexit sponsam suam Ecclesiam. Meminerit ille officii sui, ego meminero mei. Ev. Sed tamen, ubi res in eum statum devenit, ut alteri cedendum sit, æquum est uxorem marito cedere. XA. Si modo ille maritus est appellandus, qui me habet pro ancilla. Ev. Sed dic, mea Xanthippe, post desit minitari verbera? XA. Desit, & sapuit, alioqui vapulasset. Ev. Sed tu non desisti rixari cum illo? XA. Nec desinam. Ev. Quid ille interea? XA. Quid? nonnunquam dormit, somnium hominis; interdum nihil aliud, quam ridet; aliquoties arripit testudinem in qua vix tres habet fides: eam, quantum potest, pulsans, mihi vociferanti obstrepit. Ev. Ea res male urit te? XA. Sic ut dici vix possit. Aliquando vix tempero à manibus. Ev. Mea Xanthippe, permittis mihi, ut liberius loquar apud te? XA. Permitto. Ev. Idem jus erit tibi apud me. Hoc certe postulat nostra necessitas.

(a) St!] *Interjectio, innuens silentium.*

(b) Virago] *Femina, virilia opera faciens.*

cessitudo, ab ipsis pene incunabulis inter nos inita. XA. Vera narras, nec ulla sodalium unquam carior fuit animo meo. EV. Qualisqualis est tuus maritus, illud cogita, non esse jus permutandi. Olim inmedicabilibus dissidiis remedium extremum erat divortium: nunc hoc in totum ademptum est; usque ad extremum vitæ diem ille tuus sit maritus, oportet, & tu illius uxor. XA. Superi male faxint, qui jus hoc nobis ademerunt. EV. Bona verba: sic visum est Christo. XA. Vix credo. EV. Sic habet. Nunc nihil superest, nisi ut uterque ad alterius mores & ingenium accommodando sese, concordia studentis. XA. An ego possum illum resingere? EV. Non minimum momenti est in uxoribus, quales sint mariti. XA. Pulcre convenit tibi cum tuo? EV. Nunc tranquilla omnia. XA. Ergo turbarum nonnihil erat initio. EV. Nihil unquam tempestatis; sed tamen, ut sit inter homines, nonnunquam nubeculae quaedam oboriebantur, quæ poterant gignere tempestatem, nisi commoditate morum fuisset occursum. Habet suos quisque mores, & est sua cuique sententia: & si verum fateri volumus, sunt sua cuique vitia: quæ si usquam, certe in matrimonio novisse oportet, non odisse. XA. Recte mones. EV. Fit autem frequenter, ut dissiliat benevolentia mutua inter maritum & uxorem, antequam alter alteri satis notus sit. Id est in primis cavendum. Semel enim orta similitate, ægre sarcitur gratia, præsertim si res ad atrociam convicia processerit. Quæ glutino committuntur, si statim concutias, facile distrahuntur: cæterum, ubi siccato glutino semel cohaeserint, nihil firmitus. Proinde in initio nihil non faciendum, ut inter uxorem & maritum coalescat confirmeturque benevolentia. Id maxime sit obsequio, morumque commoditate. Nam benevolentia, quæ sola formæ gratia conciliatur, ferme temporaria est. XA. Sed narra nobis, obsecro, quibus artibus pertraxeris maritum ad tuos mores. EV. Dicam in hoc, ut imiteris. XA. Si queam. EV. Facillimum erit, si velis; nec adhuc serum est. Nam & ille juvenis est, & tu puella; ac nondum annus, opinor, expletus est à nuptiis. XA. Vera prædicas. EV. Dicam igitur, sed taciturae. XA. Maxime. EV. Illa prima mihi cura fuit, ut in omnibus essem jucunda marito, ne quid esset, quod illius animum offenderet: observabam affectum ac sensum illius; observabam & tempora, & qui-

quibus rebus deliniretur, quibus irritaretur; quemadmodum facere solent ii, qui elefantos ac leones cicurant, aut similia animantia, quæ vi cogi non possunt. XA. Tale animal mihi domi est. EV. Qui adeunt elefantos, non gestant vestem candidam; nec puniceam, qui tauros, quod his coloribus compertum sit ea animantia efferari. Quemadmodum & tigres tympanorum sonitu sic aguntur in rabiem, ut se ipsas dilanient. Et qui tractant equos, habent (a) voces, habent (b) poppyfinata & (c) palpum, aliaque, quibus ferocientes mitigent. Quanto magis decet nos his artibus uti erga maritos, quibuscum nobis, velimus, nolimus, per omnem vitam est tectum ac lectus communis? XA. Perge, quod cœpisti. EV. His animadversis attemperabam me illi, cavens, ne quid offensæ nasceretur. XA. Quinam id poteras? EV. Primum in cura rerum domesticarum, quæ peculiaris est provincia matronarum, advigilabam, non solum cavens, ne quid esset prætermisum, verum etiam ut omnia congruerent ad illius sensum, in rebus etiam minutissimis. XA. Quibus? EV. Peta, si maritus hoc aut illo cibo peculiariter delectetur, si cibis placeat hoc aut illo modo coctus, si lectus hoc aut illo modo stratus. XA. At quo pacto attemperares te ei, qui domi non esset, aut esset ebrius? EV. Mane; (d) isthuc ibam. Si quando maritus videbatur admodum tristis, nec esset appellandi tempus, nequaquam ridebam, ac nugabar, quemadmodum nonnullæ mulieres solent; sed sumebam & ipsa vultum submæstum ac sollicitum. Quemadmodum enim speculum, si probum est, semper reddit imaginem intuentis: ita decet matrem familias ad affectum mariti congruere, ne sit alacris illo mœrente, aut hilaris illo commoto. Quod si quando commotior erat, aut blando sermone leniebam, aut silentio concedebam iracundiæ, donec ea refrigerata tempus se daret vel purgandi, vel admonendi. Idem faciebam, si quando plus æquo potus redibat domum; nec id temporis nisi

(a) Ad vocem Hominis equi redduntur mitiores.

(b) Poppyfina] sonitus est, qui fit ore aut manibus apte complexis, non sine humore.

(c) Palpum] Palpari, est vola leviter percutere tergum equi ferocientis.

(d) Isthuc ibam] Id est, hoc eram dictura.

nisi jucunda loquebar illi; tantum blanditiis pertraheram ad lectum. XA. Infelix vero uxorum conditio, si iratis, ebriis, & quidquid libet, patrantibus maritis tantum obsequentur. EV. Quasi vero hoc non sit mutuum obsequium. Coguntur & illi multa ferre in moribus nostris. Est tamen tempus, cum in re seria fas est uxori monere virum, si quid est alicujus momenti: nam ad levia præstat (a) connivere. XA. Quod tandem? EV. Cum erit animo vacuo, nec commotus, nec sollicitus, nec potus, tum absque testibus blande monendus vel rogandus potius, ut in hoc aut illo melius consulat rei, aut famæ, aut valetudini suæ. Atque hæc ipsa admonitio leporibus ac facetiis erit condienda. Nonnunquam præfatione ab illo stipulari soleo, ne mihi succenserit, si quid stulta mulier admonerem, quod ad illius honorem, aut valetudinem, aut salutem facere videretur. Ubi monuissem, quæ volebam, amputavi sermonem illum, & ad alia jucundiora dessectebam. Est enim fere hoc nostrum vitium, mea Xanthippe, ut semel exorsæ loqui, finem facere nequeamus. XA. Ajunt. EV. Illud in primis cavebam, ne præsentibus aliis, maritum objurgarem, aut ne quid querelarum domo efferrem. Facilius sarcitur, si quid inter duos commissum est. Quod si quid exstiterit ejus generis, ut nec ferri possit, nec uxoris admonitione sanari, civilius est, ut uxor querelam deferat ad parentes & cognatos mariti, quam ad suos, & ita querelam temperet, ne videatur odisse maritum: sed vitium potius mariti. Nec tamen effutiat omnia; ut hic quoque tacitus agnoscat, & amet uxoris civilitatem. XA. Philosopham esse oportet, quæ ista præstet. EV. Imo talibus factis maritos ad similem civilitatem invitabimus. XA. Sunt, quos nulla civilitate corrigas. EV. Equidem non arbitror, sed fac esse. Primum illud cogita; maritus ferendus est, qualis qualis est. Præstabilius igitur est ferre vel sui similem, vel paullo commodiorem factum nostra civilitate, quam nostra sævitia pejorem in dies. Quid si proferam maritos, qui simili civilitate correxerunt sponsas suas? Quanto magis deest nos idem præstare adversus maritos? XA. Narrabis igitur exemplum meo marito dissimilimum. EV.

(a) Connivere] *Id est, quasi clausis oculis dissimulare, te videre, quod vides.*

EV. Est mihi familiaritas cum homine quodam nobili, docto singularique morum dexteritate. Is duxerat puellam virginem, annos natam decem & septem, ruri in parentum ædibus perpetuo educatam, ut nobiles fere gaudent habitare ruri, ob venatum & aucupium. Rudem volebat ille, quo facilius illam ad suos mores fingeret: cœpit eam instituere literis ac musica, paullatimque assuefacere, ut redderet ea, quæ audisset in concione, cæterisque rebus formare, quæ post essent usui futuræ. Hæc quoniam erant nova puellæ, quæ domi suæ fuerat in summo otio, & inter famulorum colloquia lususque educata, cœperunt esse tædio. Detrectabat obsequium, & cum maritus urgeret, illa sine fine flebat, nonnunquam & in terram abiciebat sese, occipitium illidens solo, quasi mortem optans. Earum rerum cum nullus esset finis, maritus dissimulato stomacho invitabat uxorem, ut animi relaxandi gratia una proficiscerentur ad sedes soceri. Ibi lubens obtemperabat uxor. Eo cum ventum esset, maritus reliquit uxorem apud matrem & sorores, ipse cum socero prodibat venatum. Ibi submotis testibus denarrat socero, se sperasse jucundam vitæ sociam; nunc habere perpetuo lacrimantem, ac sese discruciantem, nec ullis monitis sanabilem: orat, ut sibi adsit in medendo filix morbo. Socer respondet; Se semel illi tradidisse filiam: quod si illa non obtemperaret verbis, uteretur suo jure, & verberibus eam emendaret. Tum gener, Novi, inquit, jus meum; sed malim, eam tua vel arte, vel auctoritate sanari, quam ad hoc extremum remedium venire. Socer pollicitus est, se curaturum. Post unum atque alterum diem captat tempus ac locum, ut solus esset cum filia: ibi vultu ad severitatem composito, incipit commemorare quam illa esset (a) infelici forma, quam non amabilibus moribus, quam sæpe metuisset, ne nullum illi posset invenire maritum. At ego meo maximo labore, inquit, talem inveni tibi, qualem nulla non optaret sibi, quantumvis felix. Et tamen tu, non agnoscens, quid pro te fecerim, nec intelligens, te talem habere maritum, qui, nisi esset humanissimus, vix te dignaretur habere in ancillarum numero, rebellas illi. Ne longum faciam, sic incanduit patris oratio, ut vix videretur

ma-

(a) Infelici forma] *Id est, neuquam formosa.*

manibus temperare. Est enim vir ingenio mire vasto, qui citra personam omnem posset quamvis agere comœdiam. Ibi puella partim metu, partim veritate commota, accidit ad patris genua, rogans, ut præteritorum vellet oblivisci, se in posterum memorem fore officii sui. Ignovit pater, pollicitus, se quoque fore patrem amantissimum, si, quod polliceretur, præstaret. XA. Quid deinde? EV. Puella digressa à colloquio parentis, rediit in cubiculum, offendit maritum solum; accidit illi ad genua, & ait: Marite, hæcenus non novi neque te, neque me ipsam, posthac videbis, me aliam factam, tantum obliviscere superiorum. Hanc vocem maritus excepit óculo, & omnia pollicitus est, si illa persisteret eo animo. XA. Quid? perstitit? EV. Usque ad mortem: neque quidquam erat tam humile, quod illa non alaceris ac volens obiret, volente marito. Tantus amor inter eos natus est & confirmatus. Post annos aliquot puella crebro sibi gratulata est, quod contigisset tali marito nubere; qui nisi contigisset, eram, inquit, omnium mulierum perditissima. XA. Talium maritorum non minus rara est copia, quam alborum corvorum. EV. Jam si molestum non est, referam tibi quiddam de marito, commoditate uxoris correcto, quod super accidit in hac ipsa civitate. XA. Nihil est, quod agam, & perquam grata mihi est tua confabulatio. EV. Est vir quidam non postremæ nobilitatis; is, ut solet hoc hominum genus, plerunque venabatur. Ruri incidit in puellam quandam pauperrimæ mulierculæ filiam: in eam cœpit deperire, homo jam provectoris ætatis. Atque hujus gratia frequenter pernoctabat foris. Prætextus erat venatio. Uxor hujus, mulier insigni probitate, nescio, quid suspicans, pervestigavit furta mariti sui: & eo profecta, nescio quo, adiit casam illam rusticanam; expiscata est de toto negotio, ubi dormiret, unde biberet, quis esset apparatus convivii. Nihil erat ibi supellectilis, sed mera paupertas. Abiit matrona domum, ac mox rediit, secum adducens lectum commodum & apparatus; vasa aliquot argentea; addidit pecuniam, admonens, ut, si quando rediret ille, tractarent eum civilius, dissimulans interim, sese uxorem esse, ac sororom esse simulans. Post dies aliquot redit eo furtim maritus; videt auctam supellectilem, & apparatus lautiores. Rogat, unde is nitor insolitus; ajunt, ma-

troram quandam honestam illi cognatam hæc adve-
xisse, ac mandasse, ut honestius posthac acciperetur.
Illico tetigit animum illius suspicio, uxoris hoc esse
factum. Reversus domum, rogat, num illic fuisset:
illa non negat. Rogavit, & quo tandem consilio mi-
sisset eo supellectilem. Mi vir, inquit, assuetus es vi-
tæ commodiori. Videbam, illic te durius accipi; pu-
tabam esse officii mei, ut, quando ita tibi cordi est,
lautius illic habereris. XA. O matronam nimium bo-
nam! Ego citius pro lecto substravisssem illi fascicu-
lum urticarum ac tribulorum. EV. Sed audi finem.
Vir, perspecta tanta probitate, tantaque mansuetu-
dine conjugis suæ, nunquam deinde usus est furtivo
concubitu, sed domi semet oblectavit cum suâ. Scio,
tibi notum esse Gilbertum Batavum. XA. Novi. EV.
Is, ut scis, florenti ætate duxit uxorem jam provec-
torem ac (a) vergenti ætate. XA. Dotem fortasse
duxit, non uxorem. EV. Sic est. Is fastidiens uxo-
ris, adamabat mulierculam, cum qua se subinde ob-
lectabat foris. Raro domi prandebat, aut cœnabat.
Quid tu heic eras factura? XA. Quid? Ego illi ada-
matæ involasssem in capillos, & maritum exeuntem
ad illam, perfudisssem lotio, ut sic unctus iret ad con-
vivium. EV. At quanto hæc prudentius? Invitabat
mulierculam domum suam, comiter accipiebat. Ita
maritum quoque sine veneficiis domum pertraxit. Et
si quando foris cœnabat cum illa, misit eo (b) mis-
sum aliquem elegantiorum, jubens, ut suaviter vive-
rent. XA. Ego malim mori, quam esse lena mei ma-
riti. EV. Verum interim rem ipsam expende. Nonne
hoc multo satius erat, quam si sævitia suâ prorsus a-
lienasset maritum, ac totam ætatem in jurgiis exe-
gisset? XA. Fateor, minus esse mali, sed ego non
possẽm. EV. Unum adjiciam, atque ita discedam ab
exemplis. Hic vicinus noster vir probus & integer,
sed paulo iracundior, quodam die pulsaverat uxorem
suam, fœminam laudatissimam. Ea se recepit in inti-
mum conclave, atque illic lacrimans, atque singul-
tiens, decoquebat animi ægritudinem. Aliquanto
post per occasionem eodem ingressus est maritus; re-
perit uxorem flentem. Quid, inquit, heic lacrimas,
& singultis, puerorum more? Tum illa prudenter;
Quid?

(a) Vergenti ætate] *Inclinata ad senectutem.*

(b) Missum] *Hic significat ferculum.*

Quid ? inquit, an non hoc satius, ut heic deplorem malum meum, quam si in via vociferer, quemadmodum solent aliæ mulieres ? Hoc dicto tam uxorio fractus ac victus hominis animus, data dextra pollicitus est uxori, se posthac nunquam in illam conjecturum manus : nec fecit. XA. Ego idem impetravi à meo diversa ratione. EV. Sed interim est inter vos bellum perpetuum. XA. Quid igitur velles me facere ? EV. Primum mussanda est tibi omnis injuria mariti, & animus illius officiis, comitate, mansuetudine paullatim est conciliandus : aut vinces tandem, aut certe multo commodiore uteris, quam nunc uteris. XA. Ille ferocior est, quam ut ullis officiis mansuescat. EV. Eja, ne dixeris. Nulla est fera tam immanis, quin officiis cicuretur ; ne desperes in homine. Fac periculum menses aliquot ; me accusa, nisi senseris, consilium hoc tibi fuisse bono. Sunt etiam quædam vitia, ad quæ tibi connivendum est. Illud ante omnia tibi cavendum censeo, ne quid rixæ moveas in cubiculo, aut in lecto : sed curandum est, ut illic omnia sint festiva ac jucunda. Etenim si is locus, qui diluendis offensis, sarcindæque gratiæ consecratus est, lite aut ægritudine quapiam profanetur ; jam sublatum est omne remedium benevolentia reconciliandæ. Sunt enim fœminæ quædam tam morosæ, ut in ipso etiam coitu querantur ac rixentur, eamque voluptatem, quæ diluere solet ex animis virorum, si quid inerat molestiæ, morum fastidio reddant insuavem ; pharmacum ipsam vitiantes, cum licuisset mederi offensis. XA. Istud mihi frequenter accidit. EV. Atqui tametsi semper est cavendum uxori, ne qua re molesta sit viro, tamen id maxime studere debet, ut in eo congressu se viro præbeat modis omnibus commodam & jucundam. XA. Viro mihi cum bellua res est. EV. Mitte male loqui : fere nostra culpa viri mali sunt. Sed ut ad rem redeam : qui versantur in prisca fabulis Poëtarum, narrant, Venerem (eam faciunt deam connubii præsidem) habere cestum arte Vulcani confectum : in eo intextum esse, quidquid est amatorii medicamenti : eo se cingit, quoties congressura est cum marito. XA. Fabulam audio. EV. Verum : sed audi, quid sibi velit fabula. XA. Dic. EV. Illud docet, uxorem omnem curam adhibere oportere, ut in congressu connubiali jucunda sit marito, quo recalescat ac redintegretur

amor ille maritalis ; & discutiatur ex animo , si quid erat offensionis aut tædii. XA. Sed unde nobis cæsus ille ? EV. Nihil opus beneficiis aut incantamentis. Nullum incantamentum efficacius , quam morum probitas cum suavitate conjuncta. XA. Ego tali marito blandiri non possum. EV. At hoc tua refert , ut desinat esse talis. Si Circes artibus posses maritum vertere in suem aut ursum , faceres ? XA. Nescio. EV. Nescis ? An malles habere suem maritum , quam hominem ? XA. Equidem malim hominem. EV. Age , quid si Circes artibus posses ex temulento reddere sobrium , ex prodigo frugalem , ex cessatore diligentem ; nonne faceres ? XA. Plane facerem ; sed unde mihi istæ artes ? EV. Atqui istas artes habes in te , si modo velis adhibere. Tuus , velis , nolis , sit oportet. Quo meliorem eum reddideris , hoc magis consulueris tibi. Tu tantum oculos habes defixos in illius vitia ; eaque tibi exaggerant odium ; & hac ansa tantum arripis illum , qua teneri non potest. Illa potius contemplare , quæ bona sunt in illo ; & hac ansa prehendere illum , qua teneri potest. Antequam illi nuberet , tempus erat expendendi , quid haberet maiorum. Oportebat enim non oculis solum , verum etiam auribus maritum deligere : nunc medendi tempus est , non accusandi. XA. Quæ mulier unquam auribus cepit maritum ? EV. Oculis capit , quæ nihil aliud spectat , quam corporis formam ; auribus , quæ diligenter observat , quid fama de illo prædicet. XA. Pulcre mones , sed sero. EV. At non serum est studere corrigendo marito. Ad eam rem conducet , si quid pignoris ex te natum fuerit viro. XA. Jam natum est. EV. Quando ? XA. Jam pridem. EV. Quot menses sunt ? XA. Ferme septem. EV. Quid ego audio ? Tu nobis trimestris foetus jocum renovas ? XA. Nequaquam. EV. Ita necesse est , si tempus a nuptiarum die supputas. XA. Imo ante nuptias fuerat mihi cum eo colloquium. EV. An ex colloquio nascuntur pueri ? XA. Forte solam nactus , cœpit alludere , titillans axillas , ac latera , quo me provocaret ad risum. Ego non ferens titillationem , me resupinabam in lectum ; ille incumbens figebat oscula , nec satis scio , quid egerit præterea : certe paucis post diebus uterus cœpit intumescere. EV. Inunc , & maritum contemne ; qui si lusitans gignit liberos , quid faciet , cum serio rem aget ? XA. Suspicio & nunc me gravidam esse,

Ev. Euge contigit felici fundo bonus cultor. XA. Hac in parte plus præstat, quam vellem. Ev. Ista querela tibi cum paucis uxoribus est communis. Sed inter vos intercesserat pactum connubiale? XA. Intercesserat. Ev. Levius igitur peccatum est. Estne proles mascula? XA. Est. Ev. Illa vos rediget in gratiam, si tu vel paullulum temet accommodes. Quid alii prædicant de tuo marito sodales, & quibuscum habet commercium foris? XA. Prædicant eum esse moribus commodissimis, comem, liberalem, amicum amico. Ev. Et ista mihi bonam spem faciunt, illum fore, qualem volumus. XA. At mihi unitalis non est. Ev. Sed tu te illi præbeto, qualem dixi, meque pro (a) Eulalia, voca Pseudolaliam, nisi tibi quoque talis esse cœperit. Quin & illud cogita, illum adhuc juvenem esse, nondum opinor, egressum annos viginti quatuor: nondum novit, quid sit esse patremfamilias. Jam non est tibi cogitandum de divortio. XA. At frequenter cogitavi. Ev. Verum ea cogitatio, si quando tibi inciderit in mentem, primum reputa tecum, quam nihili res sit fœmina divulgata à viro. Summum decus matronæ est, morigeram esse suo conjugii. Ita natura comparatum est, ita voluit Deus, ut mulier tota pendent à viro. Tantum cogita id, quod res est, maritus est, alius non potest obtingere. Deinde veniat in mentem puellus ille duobus communis. Quid de illo statues? Auferes tecum? fraudabis maritum sua possessione? Relinques apud illum? spoliabis te ipsam eo, quo nihil habes carius? Postremo dic mihi, habesne, quæ tibi male velit? XA. Habeo (b) novercam germanam; præterea socrum huic simillimam. Ev. Adeo tibi male volunt? XA. Cuperent extinctam. Ev. Et istæ tibi fac, ut in mentem veniant. Quid enim illis possis facere gratius, quam si videant, te divulgatam à marito, viduam, imo plus quam viduam vivere? Nam viduis licet alteri nubere. XA. Equidem probo tuum consilium, sed tædet diutini laboris. Ev. At reputa, quantum laborum sumferis prius, quam hunc pſittacum

(a) Eulalia] *Eulalia à bene loquendo nomen habet; Pseudolalia, à mendaci loquacitate.*

(b) Novercam germanam] *Non de gente aut favore sentit: sed germanam dixit veram. Novercarum est autem, edisse privignos.*

eum docueris quædam humana verba sonare. XA. Plurimum profecto. EV. Et piget operam sumere in fingendo marito, qui cum perpetuo suaviter degas ætatem? Quantum laboris sumunt homines, ut e-
 quum sibi commodum reddant? & nos pigebit adlaborare, ut maritis utamur commodioribus? XA. Quid faciam? EV. Jam dixi. Cura, ut domi niteant omnia, ne quid sit molestiæ, quod illum exigit ex ædibus. Tu te illi comem præbe, semper interim memor reverentiæ cujusdam, quam uxor debet marito. Absit tristitia; sed absit & petulantia: nec putida sis, nec lasciva. Sit apparatus domi lautus. Nosti palatum mariti: quod illi suavissimum est, id coquito. Quin etiam iis, quos ille amat, comem & affabilem te præbeto. Hos frequenter ad convivium voca. In convivio facito, ut læta pleneque hilaritatis sint omnia. Denique, si quando ille vino lætior pulsabit suam testudinem, tu voce accinito. Sic assuefacies maritum manere domi, & minues impensas. Sic enim ille cogitabit tandem: Næ ego insigniter insanio, qui foris magna rei famæque jactura victitem cum scorto, cum domi habeam uxorem multo lepidiorem, meique amantiorem, apud quam nitidius ac lautius accipi liceat. XA. An credis successurum, si tentem? EV. Me vide. At me recipio. Interim & maritum tuum aggrediar; admonebo & illum sui officii. XA. Laudo consilium: at vide, ne quid hujus rei suboleat ipsi; misceret cælum terræ. EV. Ne metue. Ita per ambages temperabo sermonem, ut ipse mihi narret, quid inter vos sit turbarum. Hoc facto, meo more tractabo illum blandissime, & ut spero, tradam eum tibi commodiorem. De te per occasionem mentiar, quam amanter de illo sis locuta. XA. Christus bene fortunet, quod agimus. EV. Aderit, modo ne des tibi.

MILITIS, ET CARTHUSIANI.

MI. **S**alve, mi frater. CA. Salve & tu, germane scarissime. MI. Vix te agnosco. CA. Adeone consenni intra biennium? MI. Non: sed caput rasum, nova vestis faciunt, ut mihi videaris aliud quoddam animal. CA. Itane non agnosceres uxorem tuam, si tibi occurreret induta nova veste? MI. Non, si tali. CA. At ego te probe agnosco, cui non solum vestis mutata est, verum etiam facies, totusque corporis

poris habitus. Quot coloribus pictus es? Nulla avis æque variat plumas suas. Tum quam omnia secta, quam nihil juxta naturam aut morem communem! Adde tonsum verticem, barbam semiralam, silvam, quæ supra labrum superius est, perplexam, nec aliter hinc & hinc prominentem, quam solent in felibus pili longiores. Nec una cicatrix fœdavit vultum; ut Samius quispiam litteratus videri possis, de quo jocus est proverbii. **MI.** Sic decet ridere è bello. Sed dic mihi, erat heic tanta bonorum medicorum inopia? **CA.** Quam ob rem? **MI.** Quia nulli commiseris sanandum cerebrum tuum prius, quam in hanc servitutem te præcipitem dares. **CA.** Itane videor insanisse? **MI.** Maxime. Quid erat necesse, heic te sepeliri ante tempus, cum esset, unde commode viveres in mundo? **CA.** An nunc non videor tibi in mundo vivere? **MI.** Non, per Jovem. **CA.** Dic, quam ob rem? **MI.** Quia non licet ambulare, quo velis. Huic loco velut cavæe includeris: adde rasuram, vestem prodigiosam, solitudinem, piscium perpetuum esum, ut mirer, te ipsum non verti in piscem. **CA.** Si verterentur homines in omnia, quibus vescuntur, tu jam pridem porcus esses. Nam suilla soles delectari. **MI.** Non dubito, quia jam dudum pœniteat te instituti: paucos enim comperio, quos non capiat pœnitudo. **CA.** Hoc illis usu venit, qui se in hoc vitæ genus velut in puteum præcipitant: ego descendi sensim & consulto, prius explorato me ipso, perspectaque tota hujus vitæ ratione, jam annos natus viginti octo, quæ ætate sibi quisque notus esse potest. Quod ad locum attinet, tu quoque loco angusto concluderis, si totius mundi consideres amplitudinem. Nec refert, quam spatiosus sit locus, modo nihil desit ad vitæ commoditatem. Multi raro aut nunquam exeunt civitatem, in qua nati sunt: qui si vetarentur exire, magnopere sibi displicerent, & incesseret illis mirabilis libido relinquendæ civitatis, hic affectus vulgaris est; quo ego careo. Imaginor, heic totum esse mundum, & hæc tabula mihi totum terrarum orbem præsentat, quem ego cogitatione jucundius simul & tutius perambulo, quam is, qui navigavit ad novas insulas. **MI.** Heic tu propemodum dicis verum. **CA.** Rasuram damnare non potes, qui volens tondearis, utique commoditatis gratia. Mibi rasura, si nihil aliud,

lind, certe reddit caput purius, ac fortasse salubrius. Venetiæ quam multi patricii totum etiam caput radunt? Quid autem habet prodigiosum vestis? Nonne tegit corpus? Ad duplicem usum adhibetur vestis, ut depellatur injuria cœli, eaque velet, quæ pudor jubet tegi. An non hos usus præbet hæc vestis? Sed offendit color. quis color magis decet omnes Christianos, quam is, qui datus est omnibus in baptismo? Dictum est tibi quoque, Accipe vestem candidam. Hæc itaque vestis admonet me, quid promiserim in baptismo; nimirum innocentiae perpetuum studium. Porro solitudinem si vocas turbæ fugam; hoc exemplum est non nostrum, sed veterum Prophetarum, atque etiam Philosophorum Ethnicorum, & quibuscunque bonæ mentis cura fuit. imo Poëtæ, Astrologi, ac similibus artibus dediti, quoties aliquid magni ac supra vulgus hominum moluntur, secessum quærere solent. Cur autem voces hanc solitudinem? Unius amiculi confabulatio pellit solitudinis tædium. Heic habeo sodales omnium rerum plus, quam sedecim. Ad hæc intervísunt amici crebrius, quam vellem, aut expedit; & tibi videor in solitudine vivere? *MI.* At non semper licet cum his confabulari. *CA.* Nec semper expedit. Atque hoc jucundior est confabulatio, quod voluptatis gratiam augeat interrupta copia. *MI.* Non pessime conjectas. Nam mihi quoque suaviore sunt carnes revoluto Pascha post quadragesimam. *CA.* Nec interim tamen, cum maxime videor solus, defunt mihi confabulones, longe festiviore ac suaviore istis vulgaribus congerronibus. *MI.* Ubi sunt? *CA.* Vides heic codicem Evangelicum? in hoc mecum fabulatur ille, qui, olim additus facundus comes in via duobus discipulis proficiscentibus in Emauntem, effecit, ut non sentirent itineris laborem, sed sentirent dulcissimum cordis ardorem, inhiantes mellitis illius sermonibus. In hoc mihi loquitur Paulus, in hoc Esaias, cæterique Prophetæ. Heic mecum confabulatur dulcissimus ille Chrysostomus, heic Basilus, heic Augustinus, heic Hieronymus, heic Cyprianus, cæterique non minus eruditi, quam facundi doctores. An nosti ullos tam amœnos confabulones, quos cum his conferas? An in tali sodalitia, quod mihi nunquam non adest, reputas obrepere posse solitudinis tædium? *MI.* Mihi frustra loquerentur

non intellecturo. CA. Jam quid refert, quibus rebus hoc corpusculum alatur? cui minimo satis fit, si juxta naturam vivamus. Uter nostrum habitior? tu, qui vesceris perdicibus, phasianis, & capis; an ego, qui vivo piscibus? MI. Si tibi esset uxor, ut mihi est, minus haberes fucci. CA. Sed ideo sufficit quilibet cibus, & quantumvis exiguus. MI. Sed interim agitas vitam Judaicam. CA. Bona verba; Christianam, si non assequimur, certe sequimur. MI. In veste, cibo, preculis, cæterisque cæremoniis ponitis fiduciam, neglecto studio pietatis Evangelicæ. CA. Quid alii faciant, non est meum judicare: ego his rebus nequaquam confido, minimumque tribuo; sed in animi puritate & in Christo colloco fiduciam. MI. Cur igitur observas? CA. Ut mihi pax sit cum fratribus meis; & ne cui quoquo modo sim offendiculo. Nolim autem offendere quenquam ob hujusmodi res leviculas, quas nihil est negotii servare. Ut sumus homines quacunque veste tecti; minutissimarum etiam rerum similitudo aut dissimilitudo conciliat, aut dirimit concordiam. Rasum caput, aut vestis color, per se quidem non commendat me Deo. Sed quid diceret populus, si comam alerem, aut tuam istam vestem sumerem? Reddidi tibi rationem mei consilii: nunc quæso, ut mihi vicissim tui consilii rationem reddas, dicisque, ubi cessarint omnes boni medici, cum relicta domi uxore juvencula & liberis, proficisceris in militiam, vili salario conductus ad jugulandos homines, idque tui quoque capitis periculo. Neque enim tibi res erat cum fungis aut papaveribus, sed cum armatis viris. Utrum vero putas infelicius, jugulare Christianum hominem ob mercedulam, à quo nunquam sis læsus, an te ipsum simul, & corpus, & animam, in æternum exitium mittere? MI. Fns est occidere hostem. CA. Fortassis est, si impetat patriam tuam. Tum pium videri potest, pugnare pro liberis & uxore, pro parentibus & amicis, pro aris & focis, pro tranquillitate publica. Quid istuc ad tuam militiam mercenariam? Ego, si perisses in hoc bello, non redemissem animam tuam vitiosa nuce. MI. Non? CA. Non, ita me Christus bene amet. Jam utrum existimas durius, obedire bono viro, quem nos *Priorem* vocamus, qui vocet ad preces, ad sacram lectionem, ad doctrinam salutarem, ad psallendum Deo; an obedire barbaro cui-

pium

pliam Centurioni, qui sæpe magnis ac nocturnis itineribus vocet, quo lubet, ac revocet; qui bombardarum ictibus objiciat, qui jubeat, te stare loco, aut occisurum, aut occidendum? *MI.* Minus narras, quam res habeat, malorum. *CA.* Si quid ego deflexero à disciplina hujus instituti, pœna est admonitio, aut aliud leve quiddam: tibi, si quæ committas adversus leges imperatorias, aut pendendum est, aut nudo inter intentatas in te lancearum cuspides eundum. Nam plecti capite, beneficium est. *MI.* Non possum refragari veris. *CA.* Jam cultus iste satis indicat, te non multum nummorum referre domum. *MI.* Nummorum mihi jam pridem ne pilus quidem fuit, imo multum æris alieni conflavi. Proinde huc deflexi, ut me instruas viatico. *CA.* Utinam huc deflexisses, cum properares in sceleratam istam militiam! Sed unde tanta nuditas? *MI.* Rogas unde? Quidquid ex salario, quidquid ex prædationibus, sacrilegiis, rapinis, furtis parare licuit, id totum absumebatur in vina, scorta, & aleam. *CA.* O te miserum! Et interim uxorcula, cujus gratia Deus jussit relinquere patrem & matrem, domi morerebat deserta cum parvis liberis. Et interea tibi videbaris vivere in tantis miseriis, in tantis sceleribus. *MI.* Hoc fallebat sensum malorum, quod innumeros haberem malorum socios. *CA.* Quin illud vereor, ne uxor te non agnoscat. *MI.* Qui sic? *CA.* Quia sic cicatrices pinxerunt tibi novam faciem. In fronte quam fossam habes? Videtur tibi exsectum fuisse cornu. *MI.* Imo si rem nosses, gratulateris mihi hanc cicatricem. *CA.* Quam ob rem? *MI.* Minimo minus aberat, quin perierim. *CA.* Quid erat mali? *MI.* Cuidam tendenti rupta est balista chalybea; ejus fragmentum insiliit in frontem. *CA.* Et in bucca cicatricem habes palmo longiorem. *MI.* Hoc vulnus accepi in pugna. *CA.* Bellica? *MI.* Non: inter aleam ortum est dissidium. *CA.* Jam & in mento video, nescio quid gemmarum. *MI.* Nihil est. *CA.* Suspicio tibi contractam scabiem, quam vocant Hispanicam. *MI.* Recte divinas, mi frater. Tertium ea laboravi usque ad vitæ periculum. *CA.* Unde hoc mali accidit tibi, ut sic incurvus incedas, quasi esses nonagenarius, aut quasi messor quispiam, aut quasi (a) delumbatus esses fuisse?

(a) Delumbatus] Cui lumbi fracti.

ste? MI. Morbus ita contraxit nervos. CA. Næ heic magnificam passus es metamorphosin. Antehac eras eques, nunc ex centauro factus es animal femi-reptile. MI. Hæc nimirum est alea Martis. CA. Imo hæc est insania tuæ mentis. Quas vero manubias uxori tuæ, liberisque tuis referes domum? lepram? Nam ista scabies nihil aliud est, quam lepræ species; nisi quod ideo non vitatur, quia multorum est communis, præcipue nobilium: at ob hoc ipsum magis debebat vitari. Nunc istud malum adfricabis iis, qui tibi debuerant esse carissimi: & ipse per omnem vitam putre cadaver circumferes. MI. Quæso te, frater, ut desinas: satis malorum est, etiamsi non accedat objurgationis molestia. CA. Quotam autem malorum partem commemoravi? Ista corporis duntaxat sunt. Jam animam vero qualem reportas, quanta scabie putrem, quot vulneribus sauciam? MI. Tam puram refero, quam est *cloaca* Parisiis in via, quæ dicitur vulgo *Mauberti*; aut latrina publica. CA. Vereor, ne multo pejus oleat apud Deum & angelos ejus. MI. Sed jam tixæ satis est; dic aliquid de faciundo viatico. CA. Mihi nihil est, quod dem; experiar, quid velit Prior. MI. Atqui si quid daretur, essent tibi paratæ manus: nunc multæ obstant difficultates, quando numerandum est aliquid. CA. Quid alii faciant, ipsi viderint: mihi nec ad accipiendum, nec ad dandum sunt manus. Verum de his à prandio; nunc tempus monet, ut accumbamus.

(a) PSEUDOCHEI, ET (b) PHILETYMI.

PH. **U**nde tibi scatet tanta mendaciorum vis? Ps. Unde suppetunt araneæ fila? PH. Non est igitur artis, sed naturæ. Ps. A natura profecta sunt semina; ars & usus auxere facultatem. PH. Non te pudet? Ps. Non magis, quam cœcycem suæ cantionis. PH. At tibi in manu est mutare cantionem tuam; & in hoc est homini data lingua, ut vera prædicet. Ps. Imo ut conducibilia. At non semper expedit vera dicere. PH. Ita nonnumquam conducit habere manus furaces. Et hoc vitium esse tuo cognatum, testatur etiam populare proverbium. Ps. Utrumque vitium honestis nititur auctoribus; illud

habet

(a) Pseudochæus] *Fusor mendaciorum.*

(b) Philetymus] *Amans veritatis.*

habet Ulyſſem tantopere laudatum ab Homero; hoc Mercurium etiam Deum, ſi Poëtiſ credimus. PH. Cur igitur vulgus execratur mendaces, fures etiam ſubiguntur in crucem? PS. Non ideo, quod mentiantur, aut furentur, ſed quod ſciſcite mentiantur aut furentur; vel quia præter naturam, vel quia non ſatis callentes artem. PH. Eſtne ſcriptor quiſpiam, qui tradit artem mentiendi? PS. Bonam artis partem monſtravere tui rhetores. PH. Hi quidem tradunt artem bene dicendi. PS. Verum; ſed bona pars benedicendi eſt, ſcite mentiri. PH. Quid eſt ſcite mentiri? PS. Viſ, definiam? PH. Volo. PS. Eſt ita mentiri, ut lucro ſit, nec deprehendi poſſis. PH. At quotidie deprehenduntur multi. PS. Iſti non ſunt artiſces abſoluti. PH. Eſ igitur tu abſolutus artiſex? PS. Propemodum. PH. Experire, an me poſſis mentiendo fallere. PS. Et te quoque poſſim, vir optime, ſi libeat. PH. Dic igitur aliquod mendacium. PS. At jam dixi. Non deprehendiſti? PH. Non. PS. Age, fac, ſis attentus. Nunc incipiam mentiri. PH. Sum attentus: dic aliquid. PS. At jam iterum mentitus ſum, te non deprehendente. PH. Equidem nihil adhuc audio mendacii. PS. Audiſſes, ſi calleres artem. PH. Proinde commonſtra tu. PS. Primum appellavi te virum optimum. An non iſtuc eſt inſigne mendacium, cum ne bonus quidem ſis. &, ſi bonus eſſes, optimus dici non poſſis, cum ſint innumeri te meliores. PH. Heic plane feſcelleras. PS. Jam fac periculum, an poſſis alterum mendacium ex te deprehendere. PH. Non poſſum. PS. Heic deſidero ingenium, quod alibi præſtas. PH. Fateor; oſtende tu. PS. Cum dicerem, nunc incipiam mentiri, nonne magnifice mentiebar, cum tot annos aſſueverim mentiri, & paulo ante quam hoc dicerem, eſſem mentitus? PH. Mirum præſtigium. PS. Sed nunc ſaltem monitas arriſge aureis, ut deprehendas mentientem. PH. Arrexi; dic. PS. Imo jam dictum eſt, & tu meum mendacium eſ imitatus. PH. Tu mihi perſuadebis, quod nec aures habeam, nec oculos. PS. Cum homini ſint aures immobiles, ut nec arriſgi poſſint, nec demitti, mentiebar te arreſturam aures. PH. Talibus mendaciis plena eſt omnis hominum vita. PS. Non talibus tantum, ſed bonæ. Nam hæc ludicra ſunt: ſunt, quæ rem adferant. PH. Turpius eſt lucrum ex mendacio, quam ex lotio. PS. Verum eſt, inquam; ſed liſ, qui mentien-

di nesciunt artem. PH. Quam igitur tu calles artem?
 Ps. Non æquum est, ut te gratis doceam: numera,
 & audies. PH. Non emo malas artes. Ps. Donas igitur
 gratis fundum tuum? PH. Non sic infanio. Ps.
 At ego ex hac arte mea certiores capio fructus,
 quam tu ex tuo fundo. PH. Manebit tibi ars tua; tan-
 tum profer specimen, ut intelligam, non omnino va-
 num esse, quod dicis. Ps. Accipe igitur specimen.
 Multis multorum negotiis memet admisceo: emo,
 vendo, recipio, sumo mutuo, accipio depositum.
 PH. Quid tum postea? Ps. Atque heic potissimum
 capto eos, à quibus non facile deprehendar. PH.
 Quos? Ps. Stupidos, obliviosos, incogitantes, lon-
 ge semotos, & mortuos. PH. Certum est mortuos
 neminem redarguere. Ps. Si quid cui vendo in diem,
 diligenter annoto in libellis rationum. PH. Quid
 deinde? Ps. Ubi reddenda est pecunia, plus imputo
 mercium emptori, quam acceperit. Is si incogitans
 est, aut obliviosus, mihi certum est lucrum. PH. Quid
 si deprehendat? Ps. Profero librum rationalem. PH.
 Quid si is doceat, & evincat, se non accepisse, quod
 imputas? Ps. Reclamo, quantum possum. Nam in
 hac arte prorsus inutilis est pudor. Denique (a) ex-
 trema ancora est, ut aliquid comminiscar. PH. Quid
 palam deprehensus? Ps. Nihil est facilius, erravit
 famulus; aut, ipse lapsus sum memoria. Scitum est,
 multas simul miscere rationes: heic facilius est im-
 ponere. Exempli causa: sunt quædam dispuncta,
 quod soluta sit pecunia: sunt alia, pro quibus nihil
 numeratum est. Hæc in posterioribus codicillis mis-
 ceo, sic, ut nihil dispungam. Ubi supputatur, con-
 tendimus, & vinco plerumque, vel perjurio. Est
 & hoc artis: fere rationem in eo cum accincto ad iter,
 & imparato. Nam mea mihi semper parata sunt. De-
 ponitur aliquid apud me, servo clam apud me, nec
 reddo. Longum est, prius quam resciscat ille, ad
 quem res missa est. Tandem si non licebit inficiari,
 dico, mihi perisse: aut contendo, me misisse, quod
 non misi: inculso aurigas. Postremo, si vitare non pos-
 sum, quin reddam, reddo accusam. PH. Bella vero ars!
 Ps. Nonnunquam eodem nomine bis accipio pecu-
 niam, si liceat: primum domi, deinde illic, quo pro-
 ficiscor: & nusquam non sum. Interim tempus indu-
 cit

(a) Extrema ancora] *Id est, extremum refugium,*

cit oblivionem, confunduntur rationes, aliquis moritur, aut suscipit longinquam peregrinationem: ut omnia pessime cadant, saltem interim usus sum aliena pecunia. Nonnullos etiam capto specie benignitatis, ut faveant mentienti, sed semper de alieno: de meo nec matri darem (a) teruncium. Quinquam autem in singulis videatur lucrum exiguum, ex multis tamen (multis enim memet, ut dixi, misceo) nascitur acervus haud quaquam poenitendus. Porro ne deprehendar, cum multæ sint technæ, tum illa præcipua: omnes omnium epistolas, quas possum, interceptio, resigno, ac lego. Si quid obfuturum suspicor, premo: aut si reddo, reddo meo tempore. Ad hæc inter longo semotos intervallo, mendaciis meis sero simultatem. PH. Quis istinc usus? Ps. Geminus: Primum, si non præstatur, quod alterius nomine promisi, & quo nomine munus etiam accepi; nam simos huiusmodi magno vendo: fingo, per illum aut illius stetit, quo minus perfectum sit. PH. Quid si neget ille? Ps. Is procul abest, puta Basileæ; ego polliceor in Anglia: deinde fit, ut orta simultate neuter alteri credat, siquid incuset. Habes specimen artis. PH. At istam artem, nos crassiores, solemus vocare *furtum*, qui ficum vocamus ficum, & scapham scapham. Ps. O hominem juris Cæsarei rudem! An licet intendere actionem furti ei, qui suppressit depositum, aut qui abjurat mutuum, aut simili techna imposuit? PH. Oportuit. Ps. Proinde vide prudentiam artificum. Ex his plus est lucri, aut certe tantundem; & minus est periculi. PH. Male sit tibi cum tuis technis ac mendaciis. Non enim libet dicere, Vale. Ps. Tu ringere cum tua pannosa veritate; ego interim suaviter agam cum meis furtis ac mendaciis, dextera Ulyssæ ac Mercurio.

Naufragium.

ANTONIUS, ADOLPHUS.

AN. HORrenda narras. Est istuc navigare? Prohibeat Deus, ne mihi quidquam unquam tale veniat in mentem. AD. Imo quod hæcenus memoravi, lusus merus est præ his, quæ nunc audies. AN. Plus satis malorum audivi: inhörresco, te memorante, quasi ipse periculo interfissem. AD. Imo mihi

(a) Teruncius] Nummus perexiguus.

hi jucundi sunt acii labores. Ea nocte quiddam accidit, quod magna ex parte spem salutis ademit nauclero. AN. Quid obsecro! AD. Nox erat sublustris, & in summo malo stabat quidam è nautis in galea, sic enim vocant, opinor; circumspectans, si quam terram videret: huic cœpit adlittere sphaera quædam ignea: id nautis tristissimum ostentum est, si quando solitarius ignis est; felix, cum gemini. Hos vetustas credidit Castorem & Pollucem. AN. Quid illis cum nautis, quorum alter fuit eques, alter pugil? AD. Sic visum est Poëtis. Nauclerus, qui clavo assidebat, Socie, inquit, (nam eo nomine se mutuo compellant nautæ;) vide sine, quod sodalitium tibi (a) claudat latus? Video, respondit ille; & precor, ut sit felix. Mox globus igneus delapsus per funes, devolvit sese usque ad nauclerum. AN. Num ille examinatus est metu? AD. Nautæ assuevere monstris. Ibi paullisper commoratus, volvit se per margines totius navis: inde per medios (b) foros dilapsus evanuit. Sub meridiem cœpit magis ac magis incrudescere tempestas. Vidistine unquam (c) Alpes? AN. Vidi. AD. Illi montes verrucæ sunt, si conferantur ad undas maris. Quoties tollebamur in altum, licuisset lunam digito contingere: quoties demittebamur, videbamur, dehiscente terra, recta ire in Tartara. AN. O insanos, qui se credunt mari! AD. Nautis frustra luctantibus cum tempestate, tandem nauclerus totus pallens nos adiit. AN. Is pallor præfigit aliquod magnum malum. AD. Amici, inquit, desii esse dominus navis meæ; vicere venti; reliquum est, ut spem nostram collocemus in Deo, & quisque se paret ad extrema. AN. O vere (d) Scythicam concionem! AD. In primis autem, inquit, exoneranda est navis: sic jubet necessitas durum telum: præstat consulere vitæ, dispendio rerum, quam simul cum rebus interire. Persuasit veritas: projecta sunt in mare plurima vasa plena pretiosis mercibus. AN. Hoc erat vere jacturam facere. AD. Aderat Italus quidam, qui legatum egerat apud regem Scotiæ; huic erat icrinium plenum vasis argenteis, anulis, panno, ac vestimentis sericis. AN. Is nolebat deci-

dere

(a) Claudat latus] *Id est, ostet lateri.*(b) Foros] *Fori sunt tabulata navis ac veluti tectum.*(c) Alpes] *Notissimi & altissimi montes.*(d) Scythicam concionem] *Id est, duram.*

dere cum mari? AD. Non; sed cupiebat aut perire cum (a) amicis opibus suis, aut simul cum illis feruari. Itaque refragabatur. AN. Quid nauclerus? AD. Per nos, inquit, liceret tibi cum tuis perire solum: sed æquum non est, ut nos omnes tui serinii causa periclitemur, alioqui te una cum serinio dabimus in mare præcipitem. AN. Orationem vere nauticam. AD. Sic Italus quoque jacturam fecit, multa mala precans & superis & inferis, quod suam vitam elemento tam barbaro credidisset. AN. Agnosco (b) vocem Italicam. AD. Paulo post venti nihilo mitiores facti nostris muneribus, rupere funes, disjecere vela. AN. O (c) calamitatem! AD. Ibi rursus nos adit nauta. AN. Concionaturus? AD. Salutat: Amici, inquit, tempus hortatur, ut unusquisque Deo se commendet, ac morti se præparet. Rogatus à quibusdam nauticæ rei non imperitis, ad quot horas se crederet posse tueri navem, negavit, se posse polliceri quidquam, sed ultra tres horas non posse. AN. Hæc concio durior etiam erat priore. AD. Hæc ubi locutus est, jubet, incidi funes omnes, ac malum usque ad thecam, cui inseritur, incidi serra, ac simul cum antennis devolvi in mare. AN. Cur hoc? AD. Quoniam sublato aut lacero velo erat oneri, non usui: tota spes erat in clavo. AN. Quid interea vectores? AD. Ibi vidisses miseram rerum faciem: nautæ canentes, Salve Regina, implorabant matrem Virginem, appellantes eam stellam maris, reginam cæli, dominam mundi, portum salutis, aliisque multis titulis illi blandientes, quos nusquam illi tribuunt sacrae litteræ. AN. Quid illi cum mari, quæ nunquam, opinor, navigavit? AN. Olim Venus agebat curam nautarum, quia nata credebatur ex mari: ea quoniam desit curare, suffecta est huic matri, non virgini, Virgo mater. AN. Ludis. AD. Nonnulli procumbentes in tabulas, adorabant mare, quidquid erat olei, effundentes in undas, non aliter illi blandientes, quam solemus irato principi. AN. Quid agebant? AD. O clementissimum mare, ô generosissimum

(a) Amicis opibus] *Pro adamatis.*

(b) Vocem Italicam] *Nam Itali magno stomacho barbarum vocant, quicquid est peregrinum.*

(c) Calamitatem] *Quos est culmorum, traxit ad instrumenta navis.*

imum mare, ô ditissimum mare, ô formosissimum mare; mitesce, serua. hujusmodi multa occinebant sturdo mari. AN. Ridicula superstitio. Quid alii? AD. Quidam nihil aliud, quam vomebant; plerique vota nuncupabant. Aderat Anglus quidam, qui promittebat montes aureos Virgini Walsam-gamicæ, si vivus attingisset terram. Alii multa promittebant ligno crucis, quod esset in tali loco; alii rursus, quod esset in tali loco. Idem factum est de Maria virgine, quæ regnat in multis locis; & putant votum irritum, nisi locum exprimas. AN. Ridiculum: quasi divi non habitent in cœlis. AD. Erant, qui se promitterent fore Carthusianos. Erat unus, qui polliceretur, se aditurum divum Jacobum, qui habitat Compostellæ, nudis pedibus & capite, corpore tantum lorica ferrea tecto, ad hæc cibo emendicato. AN. Nemo meminit Christophori? AD. Unum audiui non sine risu, qui clara voce, ne non exaudiretur, polliceretur Christophoro, qui est Lutetiæ in summo templo, mons verius, quam statua, cereum tantum, quantus esset ipse. Hæc cum vociferans, quantum poterat, identidem inculcaret, qui forte proximus assistebat illi notus, cubito tetigit eum, ac submonuit: *Vide, quid polliceris: etiamsi rerum omnium tuarum auctorem facias, non fueris solvendo.* Tum ille voce jam pressiore, ne videlicet exaudiret Christophorus: *Tace, inquit, fatue; an credis, me ex animi sententia loqui? Si semel contigero terram, non daturus sum illi candelam sebaccam.* AN. O crassum ingenium! suspicor fuisse Batavum. AD. Non; sed erat Zelandus. AN. Miror, nulli in mentem venisse Paulum apostolum, qui ipse olim navigaverit, & fracta navi defilierit in terram. Is enim haud ignarus mali, didicit miseris succurrere. AN. Paulli nulla erat mentio. AN. Precabantur interim? AD. Certatim. Alius canebat, *Salve Regina*; alius, *Credo in Deum.* Erant, qui peculiare quædam preculas habebant, non dissimiles magicis, adversus pericula. AN. Ut afflictio facit religiosos! rebus secundis, nec Deus, nec divus quisquam nobis venit in mentem. Quid tu interea? Nulli divorum nuncupabas vota? AD. Nequaquam. AN. Cur ita? AD. Quia non paciscor cum divis. Quid est enim aliud, quam contractus juxta formulam. *De, si facias; aut, si faciam, si facias: Dabo cereum, si evasem: Ibo Roma-*

nam, si serues. AN. At implorabas alicujus divi præsidium? AD. Ne id quidem. AN. Quam ob rem autem? AD. Quia spatiosum est cœlum. Si cui divo commendaro meam salutem, puta sancto Petro, qui fortasse primus audiet, quod adstet ostio: prius quam ille conveniat Deum, prius quam exponat causam, ego jam periero. AN. Quid igitur faciebas? AD. Recta adibam ipsum patrem, dicens, *Pater noster, qui es in cœlis.* Nemo divorum illo citius audit, aut libentius donat, quod petitur. AN. Sed interea non reclamabat tibi conscientia? Non verebaris appellare *Patrem*, quem tot sceleribus offenderas? AD. Ut ingenue dicam, deterrebat non nihil conscientia; sed mox recipiebam animum, ita mecum cogitans: *Nullus est pater tam iratus filio, quin, si videat eum periclitantem in torrente aut lacu, capillis arreptum efficiat in ripam.* Inter omnes nullus se tranquillius agebat, quam mulier quædam, cui erat infantulus in sinu, quem lactabat. AN. Quid illa? AD. Solæ nec vociferabatur, nec flebat, nec pollicitabatur: tantum complexa puellum precabatur tacite. Interea dum navis subinde illideretur vado, nauclerus metuens, ne tota solveretur, rudentibus eam cinxit à prora & à puppi. AN. O misera præsidia! AD. Interim exoritur quidam sacrificus senex, annos natus sexaginta; nomen erat Adamus: is abjectis vestibus usque ad indussum, abjectis etiam ocreis & calceis, jussit, ut omnes itidem pararemus nos ad natandum. Atque ita stans in medio navis, conclonatus est nobis ex Gersone quinque veritates de utilitate confitendi; hortatus omnes, ut se quisque præpararet & vitæ & morti. Aderat & Dominicanus quidam: his confessi sunt, qui volebant. AN. Quid tu? AD. Ego videns omnia plena tumultus, tacite confessus sum Deo, damnans apud illum meam injustitiam, & implorans illius misericordiam. AN. Quo migraturus, si sic perisses? AD. Hoc committebam judici Deo. Neque enim volebam esse mei ipsius iudex: tamen bona quædam spes interim habebat animum meum. Dum hæc aguntur, redit ad nos nauta lacrimabundus. Paret, inquit, se quisque; nam navis non erit nobis usui ad quartam horæ partem. Jam enim locis aliquot convulsa, hauriebat mare. Paullo post nauta renunciat nobis, se videre procul turrim sacræ, adhortans, ut divi, quisquis esset ejus tem-

pli præses, auxilium imploraremus. Procumbunt omnes, & orant ignotum divum. AN. Si nomine compellassetis eum, fortassis audisset. AD. Erat ignotum. Interim nauclerus, quantum potest, eo navim dirigit jam laceram, jam undique combibentem undis; ac plane dilapsuram, ni rudentibus fuisset succintra. AN. Dura rerum conditio. AD. Eo proVecti sumus, ut ejus loci incolæ prospicerent nos periclitantes; ac procurrentes catervatim in extremum litus, sublatis togis, & galeris in lanceas impositis, invitabant ad sese; ac jactatis in cælum brachiis, significabant, se deplorare nostram fortunam. AN. Exspecto, quid evenerit. AD. Jam mare totam navim occuparat, ut nihilo tutiores essemus futuri in navi, quam in mari. AN. Heic ad sacram ancoram confugiendum erat. AD. Ino ad miseram. Nautæ scapham exonerant aqua, ac dimittunt in mare. In hanc omnes sese conantur conjicere, nautis magno tumultu reclamantibus, scapham non esse capacem tantæ multitudinis; arripere sibi quisque, quod posset, ac nataret. Res non patiebantur lenta consilia: alius arripit remum, alius contum, alius alveum, alius situlam, alius tabulam; ac suo quisque præsidio nitentes, committunt se fluctibus. AN. Quid interim accidit illi mulierculæ, quæ sola non ejulabat? AD. Illa omnium prima pervenit ad litus. AN. Qui potuit? AD. Imposueramus eam repandæ tabulæ, & sic alligaveramus, ut non facile posset decidere: dedimus illi tabellam in manum, qua vice remi uteretur: ac bene precantes exposuimus in fluctus, conto protrudentes, ut abesset à navi, unde erat periculum: illa læva tenens infantulum, dextra remigabat. AN. O viraginem! AD. Cum jam nihil superesset, quidam avolsit ligneam statuam Virginis matris, jam putrem atque excavatam à foricibus; eamque complexus cœpit natare. AN. Scapha pervenit incolumis? AD. Nulli prius periire. Porro triginta sese in eam conjecerant. AN. Quo malo fato id factum est? AD. Prius quam posset se liberare à magna navi, illius vacillatione subversa est. AN. O factum male! Quid tum? AD. Ego, dum aliis consulo, pene perieram. AN. Quo pacto? AD. Quia nihil supererat aptum natationi. AN. Illic subera fuissent usui. AD. In eo rerum articulo maluisse vile suber, quam candelabrum aureum. Circum-

spicienti tandem venit in mentem de ima mali parte :
 eam quoniam solus eximere non poteram , adscisco
 socium : huic ambo innixi , committimus nos mari ,
 sic ut ego dextrum cornu tenerem , ille lævum . Dum
 sic jactamur , sacrificus , ille concionator nauticus ,
 medium injecit se in humeros nostros . Erat autem
 ingenti corpore . Exclamamus , *Quis ille tertius ? Is
 perdet nos omnes .* Ille contra placide , *Sitis* , inquit ,
bono animo ; sat sperii est . Deus aderit nobis . AN. Cur
 ille tam fero cœpit esse natator ? AD. Imo futurus
 erat in scapha , una cum Dominicano : nam omnes
 hoc honoris illi deferebant . sed quanquam erant in-
 vicem confessi in navi , tamen obliti , nescio quid
 circumstantiarum , rursus ibi in ora navis confiten-
 tur , & alter alteri manum imponit . interim scapha
 perit : nam hæc mihi narravit Adamus . AN. Quid
 actum est de Dominicano ? AD. Is , ut idem narra-
 bat , implorata divorum ope , abjectis vesibus , nu-
 dum se commisit natationi . AN. Quos divos invoca-
 bat ? AD. Dominicum , Thomam , Vincentium , &
 nescio quem Petrum , sed in primis fidebat Cathari-
 næ Senensi . AN. Christus illi non veniebat in men-
 tem ? AD. Ita narrabat sacrificus . AN. Melius ena-
 tasset , si non abjecisset sacram cucullam : ea depo-
 sita , qui potuit illum agnoscere Catharina Senensis ?
 Sed perge narrare de te . AD. Dum adhuc volvere-
 mur juxta navim , arbitrio fluctuum huc & illuc se
 volventem , clavus illisus fregit femur ejus , qui te-
 nebat lævum cornu . Sic ille revulsus est : sacrificus
 precatus illi requiem æternam , successit in locum
 illius , adhortans me , ut magno animo tuerer cornu
 meum , ac strenue moverem pedes . Interim potaba-
 mus multum aquæ salis . Adeo Neptunus nobis non
 balneum tantum salsum , sed potionem etiam salis
 temperarat , quanquam sacrificus ei rei monstraret
 remedium . AN. Quod , obsecro ? AD. Quoties unda
 nobis occurreret , ille opposuit occipitium , ore clau-
 so . AN. Strenuum senem mihi narras . AD. Ubi jam
 aliquandiu sic natantes nonnihil promovissemus , sa-
 crificus , quoniam erat miræ proceritatis , Bono , in-
 quit , es animo ; sentio vadum . Ego non ausus tan-
 tum sperare felicitatis , Longius , inquam , absumus
 à litore , quam ut vadum sperandum . Imo , inquit ,
 sentio pedibus terram . Est , inquam , fortassis è scri-
 niis aliquod , quod hac devolvit mare . Imo , inquit ,

sculptu digitorum plane sentio terram. Cum adhuc aliquandiu natassemus, ac rursus sentiret vadum, Tu fac, inquit, quod tibi videtur factu optimum, ego tibi cedo malum totum, & vado me credo; simulque exspectato fluctuum decessu, pedibus sequutus est, quanto potuit cursu. Rursus accedentibus undis, utraque manu complexus utrumque genu, obnitebatur fluctui, occultans sese sub undis, quemadmodum solent mergi & anates: rursus abeunte fluctu promicabat & currebat. Ego videns, hoc illi succedere, sum imitatus. Stabant in arena, qui porrectis inter se praelongis hastilibus, fulciebant sese adversus impetum undarum, viri robusti, & fluctibus assueti, sic ut ultimus hastam porrigeret adnanti. Ea contacta, omnibus in litus se recipientibus, tuto pertrahebatur in siccum. Hac ope servati sunt aliquot. AN. Quot? AD. Septem: verum ex his duo soluti sunt tepore, admoti igni. AN. Quot eratis in navi? AD. Quinquaginta octo. AN. O sævum mare! saltem decimis fuisset contentum, quæ sufficiunt sacerdotibus. Ex tanto numero tam paucos reddidit? AD. Ibi experti sumus incredibilem gentis humanitatem, omnia nobis mira alacritate suppeditantis, hospitium, ignem, cibum, vestes, viaticum. AN. Quæ gens erat? AD. Hollandica. AN. Ista nihil humanius, cum tamen feris nationibus cincta sit. Non repetes, opinor, posthac Neptunum. AD. Non, nisi mihi Deus ademerit sanam mentem. AN. Et ego malim audire tales fabulas, quam experiri.

Diversoria.

BERTULPHUS, GUILIELMUS.

BE. CUR ita visum est plerisque biduum aut tri-
duum commorari Lugduni? Ego semel iter
ingressus, non conquiesco, donec pervenero, quo
constitui. GV. Imo ego admiror, quenquam illinc
avelli posse. BE. Quam ob rem tandem? GV. Quia
illic locus est, unde non poterant avelli socii Ulysses,
illic Sirenes. Nemo domi suæ tractatur melius,
quam illic in (a) pandocheo. BE. Quid sit? GV. Ad
mensam semper adstabat aliqua iuulier, quæ convi-
vium exhilararet facetiis ac leporibus. Et est illic
mira

(a) Pandocheum] hospitium publicum, ita dictum, quod in eo omnes promissis accipiuntur.

mira formarum felicitas. Primum adibat materfamilias, quæ salutabat, jubens, nos hilares esse, & quod apponeretur, boni consulere. Huic succedebat filia, mulier elegans, moribus ac lingua adeo festivis, ut possit vel ipsum Catonem exhilarare. Nec confabulantur, ut cum hospitibus ignotis, sed veluti cum olim notis ac familiaribus. *Be.* Agnosco Gallicæ gentis humanitatem. *Gv.* Quoniam autem illæ non poterant adesse perpetuo, quod essent obeunda munia domestica, reliquique convivæ consalutandi, continenter adibat puellula quædam ad omnes jocos instructa: una satis erat omnium jaculis excipiendis: hæc sustinebat fabulam, donec rediret filia. Nam mater erat natu grandior. *Be.* Sed qualis erat tandem apparatus? Nam fabulis non expletur venter. *Gv.* Profecto lautus; ut ego mirer, illos tam vili posse accipere hospites. Rursus peracto convivio, lepidis fabulis alunt hominem, ne quid obrepat tædii. Mihi videbar domi esse, non peregre. *Be.* Quid in cubiculis? *Gv.* Illic nusquam non aderant aliquot puellæ, ridentes, lascivientes, lusitantes: ultro rogabant, si quid haberemus vestium sordidarum: eas lavabant, ac lotas reddebant. Quid multis? Nihil illic vidimus præter puellas ac mulieres, nisi in stabulo: quanquam & huc frequenter irrumpebant puellæ. Abeuntes complectuntur, tantoque affectu dimittunt, ac si fratres essent omnes, aut propinquæ cognationis. *Be.* Fortassis isti mores decent Gallos; mihi magis arrident Germaniæ mores, utpote masculi. *Gv.* Mihi nunquam contigit videre Germaniam: quare te quæso, ne gravere commemorare, quibus modis accipiant hospitem. *Be.* An ubique sit eadem tranctandi ratio, nescio: quod ego vidi, narabo. Advenientem nemo salutatur, ne videantur ambire hospitem. Id enim sordidum & abjectum existimant, & indignum Germanica severitate. Ubi diu inclamaveris, tandem aliquis per fenestellam (a) æstuarii (nam in his degunt fere usque ad solstitium æstivum) profert caput, non aliter quam è testa proficit testudo. Is rogandus est, an liceat illic diversari. Si non renuit, intelligis, dari locum. Rogantibus, ubi sit stabulum, mota manu demonstrat. Illic licet tibi tuum equum tractare tuo more.

Nul.

(a) Æstuarium] *Idem hic, quod hypocaustum.*

Nullus enim famulus manum admovet. Si celebrius est diversorium, ibi famulus commonstrat stabulum, atque etiam locum equo minime commodum. Nam commodiora servant venturis, præsertim nobilibus. Si quid causseris, statim audis; *Si non placet, quære aliud diversorium.* Fœnum in urbibus ægre ac perparce præbent, nec multo minoris vendunt, quam ipsam avenam. Ubi consultum est equo, totus commigras in hypocæustum, cum ocreis, sarcinis, luto. id est unum omnibus commune. Gv. Apud Gallos designant cubicula, ubi sese exuant, extergant, calfaciant, aut quiescant etiam, si libeat. Be. Heic nihil tale. In hypocæusto exuis ocreas; induis calceos; mutas si voles, indusium; vestes pluvia madidas suspendis juxta hypocæstum; ipse te admoves, ut sicceris. Est & aqua parata, si libeat lavare manus, sed ita munda plerumque, ut tibi post alia quærenda sit aqua, qua lotionem eam abluis. Gv. Laudo viros nullis deliciis effæminatos. Be. Quod si tu appuleris ad horam à meridie quartam, non cœnabis tamen ante nonam, nonnunquam & decimam. Gv. Quam ob rem? Be. Nihil apparant, nisi videant omnes, ut eadem opera ministretur omnibus. Gv. Quærent compendium. Be. Tenes. Itaque frequenter in idem hypocæstum conveniunt octoginta aut nonaginta, pedites, equites, negotiatores, nautæ, aurigæ, agricolæ, pueri, fœminæ, sani, ægroti. Gv. Isthuc vere (a) cœnobium est. Be. Alius ibi peccit caput, alius abstergit sudorem, alius reputgat perones aut ocreas, alius eructat allium. Quid multis? Ibi linguarum ac personarum non minor est confusio, quam olim in turri Babel. Quod si quem conspexerint peregrinæ gentis, qui cultu dignitatis non nihil præ se ferat, in hunc intenti sunt omnes defixis oculis, contemplantes, quasi novum aliquod animantis genus adductum sit ex Africa; adeo ut, posteaquam accubuerint, reflexo in tergum vultu, continenter adspiciant, nec dimoveant oculos, cibi immemores. Gv. Romæ, Lutetiæ ac Venetiæ nemo quidquam miratur. Be. Nefas est interim tibi quidquam petere. Ubi jam multa est vespera, nec sperantur plures adventuri, prodit famulus senex, barba cana, tonso capite, vultu torvo, sordido vestitu. Gv. Tales oportebat

Car-

(a) Cœnobium] *Id est, vita communio.*

Cardinalibus Romanis esse à poculis. Bæ. Is circum-
 æctis oculis tacitus dinumerat, quot sint in hypocau-
 sto; quo plures adesse videt, hoc vehementius ac-
 cenditur hypocaustum, etiamsi alioqui sol æstu sit
 molestus. Hæc apud illos præcipua pars est bonæ
 tractationis, si sudore disfluant omnes. Si quis non
 assuetus vapori, aperiat rimam fenestræ, ne præfo-
 cetur, protinus audit, *Claude*. Si respondeas, *Non
 fero*: audis, *Quare igitur aliud diversorium*. Gv. Atqui
 mihi nihil videtur esse periculosius, quam tam multos
 haurire eundem vaporem, maxime resoluta corpore,
 atque heic capere cibum, & horas complures com-
 morari. Jam enim omitto ructus alliatos, & ventris
 flatum, halitus putres: multi sunt, qui morbis occul-
 tis laborant, nec ullus morbus non habet suum conta-
 gium. Certe plerique scabiem habent Hispanicam, si-
 ve, ut quidam vocant, Gallicam, cum sit omnium na-
 tionum communis. Ab his, opinor, non multo minus
 esse periculi, quam à leprosis. Jam tu divina, quan-
 tum discriminis sit in pestilentia. Bæ. Sunt viri fortes,
 ista rident ac negligunt. Gv. Sed interim multorum
 periculo fortes sunt. Bæ. Quid facias? Sic assueve-
 runt: & constantis est animi non discedere ab insti-
 tuto. Gv. Atqui ante annos viginti quinque, nihil
 receptius erat apud Brabantos, quam thermæ publi-
 cæ: eæ nunc frigent ubique. Scabies enim nova do-
 cuit nos abstinere. Bæ. Sed audi cætera. Post redit
 ille barbatus Ganymedes, ac linteis insternit men-
 sas, quot potat esse satis illi numero. Sed ô Deum
 immortalem, quam non (a) Milesiis! cannabea di-
 ceres ex antennis detracta. Destinavit enim unicui-
 que mensæ convivas, ut minimum octo. Jam quibus
 est notus mos patrius, accumbunt, ubi cuique libi-
 tum fuerit. Nullum enim discrimen inter pauperem
 & divitem, inter herum ac famulum. Gv. Hæc est
 illa vetus æqualitas, quam nunc è vita submovit ty-
 rannis. Sic opinor, vixisse Christum cum suis disci-
 pulis. Bæ. Postquam accubuerunt omnes, rursùm
 prodit torvus ille Ganymedes, ac denuo dinumerat
 sua sodalitia: mox reversus apponit singulis pina-
 cium ligneum, & cochleare ex eodem argento fac-
 tum, deinde cyathum vitreum; aliquanto post, pa-
 nem: eum sibi quisque per otium repurgat, dum co-
 quan-

[a] Milesia] *Texta mollia.*

quuntur pultes. Ita nonnunquam sedetur ferme horæ spatio. Gv. Nullus hospitem interim efflagitat cibum? Be. Nullus; cui notum sit regionis ingenium. Tandem apponitur vinum, Deus bone, quam non fumosum! Non aliud oportebat bibere Sophistas; tanta est subtilitas & acrimonia. Quod si quis hospes, etiam oblata privatim pecunia, roget, ut aliunde paretur aliud vini genus, primum dissimulant, sed eo vultu, quasi interfecturi: si urgeas, respondent: Heic diversati sunt tot Comites & Marchiones, neque quisquam questus est de vino meo: si non placet, quære tibi aliud diversorium. Solos enim nobiles suæ gentis habent pro hominibus, & horum insignia nusquam non ostentant. Jam igitur habent offam, quam objiciant latranti stomacho: mox magna pompa veniunt disci. Primus ferme habet offas panis madefactas jure carniū, aut, si dies est pisculentus, jure leguminum. Deinde aliud jus: post aliquid carniū recoctarum, aut falfamentorum recalfactorum. Rursus pultis aliquid, mox aliquid solidioris cibi, donec probe domito stomacho, apponant carnes assas aut pisces elixos, quos non possis omnino contemnere: sed heic parci sunt, & subito tollunt. Hoc pacto totum convivium temperant, quemadmodum solent actores fabularum, qui scenis admiscunt choros; ita isti alternis miscunt offas ac pultes. Curant autem, ut extremus actus sit optimus. Gv. Et hoc est boni Poëtæ. Be. Porro (a) piaculum sit, si quis interim dicat, *Tolle hunc discum: nemo vescitur.* Desidendum est usque ad præscriptum spatium, quod illi clepsydris, ut opinor, metiuntur. Tandem prodit ille barbatus, aut (b) pandocheus ipse, vestitu minimum à famulis differens; rogat, ecquid animi nobis sit. Mox adfertur vinum aliquod generosius. Amant autem eos qui bibunt largius, cum nihilo plus solvat ille, qui plurimum hauserit vini, quam qui minimum. Gv. Mirum gentis ingenium. Be. Cum nonnunquam sint, qui duplo plus absumant in vino, quam solvant pro convivio. Sed antequam finiam hoc convivium, dictu mirum, quis sit ibi strepitus ac vocum tumultus, postquam omnes cœperunt incalescere potu. Quid multis? Surda omnia. Admiscunt

(a) Piaculum] *Crimen, flagitium dignum expiatione.*

(b) Pandocheus] *Ipsè hospes, qui accipit omnes.*

cent se frequenter ficti moriones; quo genere hominum cum nullum sit magis detestandum, tamen vix credas, quantopere delectentur Germani: illi cantu, garritu, clamore, saltatione, pulsu faciunt, ut hypocautum videatur corruiturum, neque quisquam alterum audiat loquentem. At interea videntur sibi suaviter vivere: atque illic desiderandum est volenti, nolenti, usque ad multam noctem. Gv. Nunc tandem absolve convivium. Nam me quoque tædet tam prolixum. Bz. Faciam. Tandem sublato caseo, qui vix illis placet, nisi putris ac vermibus scatens; prodit ille barbatus, adferens secum pinacium escarium, in quo creta pinxit aliquot circulos ac semicirculos: id deponit in mensa, tacitus interim ac tristis; Charontem quempiam diceret. Qui agnoscunt picturam, deponunt pecuniam, deinde alius, atque alius, donec expleatur pinacium. Deinde notatis, qui deposuerunt, supputat tacitus: si nihil desit, annuit capite. Gv. Quid si quid supersit? Bz. Fortasse redderet, & faciunt hoc nonnunquam. Gv. Nemo reclamatur iniquæ rationi? Bz. Nemo, qui sapit. Nam protinus audiret, *Quid tu et hominis? Nihil plus solves, quam alii.* Gv. Liberum hominum genus narras. Bz. Quod si quis ex itinere lassus, cupiat mox à cœna petere lectum, jubetur expectare, donec cæteri quoque eant cubitum. Gv. Videor mihi videre civitatem (a) Platoniam. Bz. Tum suus cuique nidus ostenditur, & vere nihil aliud, quam cubiculum; tantum enim ibi lecti sunt, & præterea nihil, quo utaris, aut quod fureris. Gv. Illic mundities est? Bz. Eadem, quæ in convivio: linthea forte lota ante menses sex. Gv. Quid interim fit de equis? Bz. Ad eandem disciplinam tractantur, ad quam homines. Gv. Sed est eadem ubique tractatio? Bz. Alicubi civilior est, alicubi durior, quam narraui: verum in genere talis est. Gv. Quid si ego tibi nunc narrem, quibus modis hospites tractentur in ea parte Italiae, quam Longobardiam vocant, rursus in Hispania; deinde in Anglia, & in Wallia? Nam Angli partim Gallicos, partim Germanicos mores obtinent, ut ex his duabus gentibus mixti. Wali se prædicant (b) *αὐτόχθονες* Anglos. Bz. Quæso te, ut narres. Nam mihi nunquam con-

(a) Platoniam] *Ubi equalia sunt omnium omnia.*

(b) Id est, *indigenas.*

contigit eos adire. Gv. In præsentia non est otium. Nam nauta iussit, adessem ad horam tertiam, nisi vellem relinqui; & habet sarcinulam: alias dabitur oportunitas ad satietatem usque garriendi.

Adolescentis, & Scorti.

LUCRETIA, (a) SOPHRONIUS.

LU. **E**uge milepidissime Sophroni, tandem nobis redditus es? Nam mihi videris abfuisse sæculum. Prima fronte vix te agnoscebam. So. Quam ob rem, mea Lucretia? LU. Quia pro imberbi nobis redisti barbatulus. Quid rei est, meum corculum. Nam videre solito torvior. So. Cupio tecum seorsim colloqui familiarius. LU. Au, au, non solæ sumus, mea mentula? So. Secedamus in locum secretiorem. LU. Age, concedamus in cubiculum interius, si quid libet. So. Nondum hic locus mihi videtur satis secretus. LU. Unde iste novus pudor? Est mihi museion, ubi repono (b) mundum meum, locus adeo obscurus, ut vix ego te visura sim, aut tu me. So. Circumspice rimas omnes. LU. Rima nulla est. So. Nullus est in propinquo, qui nos exaudiat? LU. Ne musca quidem, mea lux. Quid cunctaris? So. Fallemus heic oculos Dei? LU. Nequaquam: ille perspicit omnia. So. Et angelorum? LU. Illorum oculos non licet effugere. So. Quis sit igitur, ut non pudeat homines id facere coram oculis Dei ac testibus sanctis angelis, quod puderet facere in conspecta hominum? LU. Quid hoc novæ rei est? venisti huc concionaturus? Indae cucullam Franciscanam, conscende suggestum, & audiamus te, barbatule. So. Nec istud gravarer facere, si te queam ab isto vitæ genere revocare, non solum turpissimo, verum etiam miserrimo. LU. Quam ob rem, ô bone? victus alicunde parandus est. sua quemque alit ars. hoc est nostrum opificiam, hic fundus noster. So. Optarim, mea Lucretia, ut excussâ paullisper ista animi temulentia, rem ipsam mecum consideres. LU. Serva concionem tuam in aliud tempus; nunc (c) vivamus, mi Sophroni. So. Tu quæstus gratia facis, quidquid facis. LU. Non multum aberrasti à scopo. So.

(a) Sophronius] *Continens, temperans.*

(b) Mundus] *Hic pro ornatu muliebri.*

(c) Vivamus] *Pro gaudeamus, sive late agamus.*

So. Nihil decedet tuo lucro; dabo quadruplum, ut auscultes tantum. Lu. Dic, quæ voles. So. Primum illud mihi responde: Habesne, quæ tibi male volunt? Lu. Non unam. So. Et quas tu vicissim odisti? Lu. Ut merentur. So. Proinde si possis illis facere rem gratam, faceresne? Lu. Citius miscerem illis toxicum. So. Atqui cogita nunc, an illis quidquam potueris facere gratius, quam quod vident, te vivere hanc vitam dedecorosam, ac miserrimam. Quid autem poteris facere molestius iis, qui tibi bene volunt? Lu. Sic erat fatum meum. So. Jam quod esse solet omnium difficillimum iis, qui deportantur in insulas, aut relegantur ad extremos orbis barbaros, hoc tu tibi tuapte sponte sumpsisti. Lu. Quidnam est istud? So. An non sponte renuntiasti omnibus affectibus, patri, matri, fratribus, sororibus, amite, materteræ, cæterisque, quoscuque tibi natura conjunxit? Nam & illos tui pudet, nec tu sustines in illorum venire conspectum. Lu. Imo feliciter commutavi affectus meos: pro paucis enim nunc habeo plurimos, quorum tu es unus, mihi fratris loco semper habitus. So. Mitte jocos, ac rem ipsam, ut habet, expende serio. Quæ tam multos habet amicos, et nullum habet amicum, mihi crede, Lucretia. Nam qui ad te comitant, non habent te pro amica, sed pro matula potius. Vide, quo te ipsam dejeceris, misera. Christus te tam caram habuit, ut te suo sanguine redemerit, ut te cælestis hereditatis consortem esse voluerit; & tu te facis cloacam publicam, ad quam comitant quilibet sordidi, impuri, scabiosi, suamque spurcitiam in te repurgant. Quod si nondum ejus lepræ contagium, quam vocant scabiens Hispanicam, attigit te, non diu poteris effugere. Quod si fiat, quid te infelicius, etiamsi cætera essent secunda, puta res & fama? quid aliud eris, quam vivum cadaver? Matri gravabaris esse morigera; nunc servis lenæ turpissimæ. Parentis audire monitæ tædebat, heic sepe tibi vapulandum est ab ebriis & infanis scortatoribus. Pigebat aliquid operis facere domi, quo victum quæreres; heic quos tumultus, quæ pervigilia sustines? Lu. Unde nobis hic concionator novus? So. Jam mihi & illud fac, cogites; Iste formæ flos, qui tibi conciliat amatores, brevi defluerit. Quid tum facies, misera? Quod sterquilinum te fuerit abjectius? Fies ex meretrice lena. Non om-

nibus contingit ista dignitas: & si contingat, quid sceleratius, aut quid diabolicæ malitiæ vicinius? *Lu.* Vera sunt, mi *Sophroni*, propemodum, quæ dicis, omnia. Sed unde tibi ista nova sanctimonia, qui solabas esse nugator omnium nugacissimus? Nemo te uno frequentius aut intempestivius huc comiebat. Audio, te fuisse Romæ. *So.* Fui. *Lu.* Atqui inde solent redire deteriores. Quo pacto tibi diversum accidit? *So.* Dicam: quia non eodem animo, modoque Romam adii. Cæteri fere ideo eunt Romam, ut redeant deteriores: & ad eam rem ibi suppetunt affatim occasiones. Ego cum probo viro profectus sum, cujus hortatu pro lagena, libellum mecum attuli, Novum Testamentum ab Erasino versum. *Lu.* Ab Erasmo? Ajunt, illum esse sesquihæreticum. *So.* Num & huc pervenit illius viri nomen? *Lu.* Nullam celebrius apud nos. *So.* Vidistin' hominem? *Lu.* Nunquam; sed optarim vidisse, de quo tam multa audi vi mala. *So.* Fortassis à malis. *Lu.* Imo à viris reverendis. *So.* A quibus? *Lu.* Non expedit dicere. *So.* Quam ob rem? *Lu.* Quia si tu effutires, & res permaneret ad illos, meo quæstui non minima portio deederet. *So.* Ne metue; lapidi dixeris. *Lu.* Admove aurem. *So.* Inepta, quid opus est admota aure, cum simus soli? an, ne Deus exaudiat? Prò Deum immortalem, video te piam meretricem, quæ mendicos subleves eleemosyna. *Lu.* At ego ex istis mendicis plus capio lucri, quam ex vobis divitibus. *So.* Spoliant matronas bonas, ut effundant in meretrices malas. *Lu.* Sed perge de libro. *So.* Faciam, & præstat. Ibi me docuit *Paulus*, qui nescit mentiri, quod nec scorta, nec scortatores regni cœlestis hæreditatem consequentur. Hoc ubi legissem, sic cœpi cogitare apud me: modica res est, quam exspecto ex hæreditate paterna, & tamen malim renuntiare scortis omnibus, quam à patre exhæredari: quanto magis cavendum est, ne me exhæredet pater cœlestis? Et adversus exhæredantem aut abdicantem patrem, aliquod præsidium porrigunt humanæ leges: adversus exhæredantem Deum, nihil est suffragii. Itaque mihi protinus interdixi omnem scortorum usum. *Lu.* Si quidem possis continere. *So.* Bona continentis pars est, ex animo continentem esse velle. Postremo superest extremum mali remedium, exor. Romæ in penitentiarii sinum totum Angiæ

stabilium effudi: is multis prudenter hortatus, ad puritatem animi & corporis, ad sacram lectionem, ad crebras preces, ad vitæ sobrietatem: pro pœna nihil aliud indixit, quam ut flexis genibus ad summum altare dicerem psalmum, *Miserere mei Deus*: & si mihi suppeteret pecunia, darem egenti cuiquam Carolinum unum. Admiranti mihi, quod pro tot scortationibus tantillum pœnæ infligeret, satis facete respondit; *Fill, inquit, si vere pœnitet, si vitam commutas, nihil moror pœnam: sin perges, ipsa libido tandem abs te plus satis pœnarum exiget, etiamsi sacerdos non indicat. Me vide lippum, tremulum, incurvum: at olim talis eram, qualem te habemus fuisse prædicat*: Sic ego respui. **Lu.** Ergo, ut video, perdidisti meum Sophronium. **So.** Imo lucrifecisti. Nam ante perierat, nec sibi amicus, nec tibi. Is nunc te vere amat, ac tuam sitit salutem. **Lu.** Quid igitur suades, mi Sophroni? **So.** Ut quam primum te subducas ab ista vita. Adhuc puella es; quod contractum est labis, potest elui. Aut nube marito; nos aliquid ad dotem conferemus; aut confer te in collegium aliquod sacrum, quod lapsas recipit: aut commutato loco dedas te in familiam alicujus honestæ matronæ. Ad horum quodlibet offero tibi operam meam. **Lu.** Amabo te, mi Sophroni, circumspicito; sequar tuum consilium. **So.** Sed interim hinc te submoveto. **Lu.** Hui tam cito? **So.** Cur non potius hodie, quam cras, si dilatio damnum habet, mora periculum? **Lu.** Quo me vertam? **So.** Colliges omnem mundum tuum; eum trades mihi vesperi: famulus clam deseret ad fidellem matronam: aliquanto post ego te producam, veluti deambulandi gratia; apud eam matronam latitabis meo sumtu, donec tibi prospexero: id fiet brevi. **Lu.** Age mi Sophroni, trado me totam in tuam fidem. **So.** Gaudebis olim factò.

Conviviura Pœticum.

HILARIUS, LEONARDUS, CRATO, CONVIVÆ, MARGARETA, CARINUS, EUBULUS, SBRULIUS, PARTHENIUS: Mus servus Hilarii.

Hi. *L* *Ecce apparatus, animus est lautissimus. Le.* *Cœnam sinistro ex auspiciis omnino. Hi.* *Imo absit omen triste. Sed cur hoc putas? Le.* *Jambi cruenti baud congruus convivio. Cr.* *Euge, certum est a defese Musas, effluant carmina imprudentibus.*

HI. *Si rotatiles trochæos mavelis, en accipe?*
Villis apparatus heic est, animus est lautissimus.
 Quamquam & jambi olim ad rixas ac pugnas nati,
 post didicerunt omni fervire materiæ. O pepones I
 habetis pepenes in horto nostro natos. En lactucas
 sessiles, succo tenerrimo, suo nomini respondententes.
 Has delicias quis sanus non præferat apris, muræ-
 nis, & attagenis? CR. Si licet in convivio Poëtico
 vera loqui, quas tu lactucas vocas, betæ sunt. HI.
 Hoc omen avertant superi. CR. Sic res habet, vide
 figuram. Tum ubi succus lacteus? ubi molles aculei?
 HI. Facis, ut addubitem. Hens accersè huc famu-
 lam. Margareta, Tisiphone, quid tibi venit in men-
 tem, ut pro lactucis nobis apponeres betas? MA.
 Data opera feci. HI. Quid ais, venesica? MA. Vo-
 lebam experiri, an inter tot Poëtas esset, qui lactu-
 cam dignosceret à beta: nam scio, te non posse di-
 gnoscere. Dicite mihi bona fide, quis animadvertit,
 esse betas? CO, Crato. MA. Facile divinabam, non
 fuisse Poëtam. HI. Si quid tale posthac designaris,
 ego te pro margareta vocabo Bliteam. CO. Ha ha
 hæ. MA. Istæ nomenclaturæ nec obesorem me red-
 dunt, nec macilentiozem. sæpe vicies in die mihi
 commutat nomen: ubi quid cupit eblandiri, vocat
 me (a) Galateam, Euterpen, Calliopen, Callir-
 rhoëa, Melissam, Venerem, Minervam. Quid non?
 Ubi quid stomachatur, repente fio Tisiphone, Me-
 gæra, Aloëto, Modusa, Baucis, aut aliud, quid-
 quid illi suggesterit (b) splendida bilis. HI. Abi hinc
 cum tuis betis, Blitea. MA. Quorsum attinebat huc
 evocare? HI. Ut redires, unde veneras. MA. Ve-
 tus dictum est, *Proclivius est evocare cacodæmonem,*
quam abiger. CO. Ha ha hæ, apposite. Ut tibi res ha-
 bet, Hilari, opus est aliquo carmine magico, quo
 illam hinc abigas. HI. Habeo in promptu:

(c) Φύγιτε, καιθαριδες· λύνθη ζγρηθη υμμι δωκει.
 MA.

(a) Galateam] Galatea à colore lacteo. Euterpe
 à δ̄ electantō, Musica nom-n est. Calliope a pulchritudine
 vocis. Callirhoë Nympha quod pulchre fluat. Melissa
 apis; opinor fuisse ancillam Chryssippi.

(b) Splendida bilis] Id est, insana.

(c) Φύγιτε] Hoc carmen Plin. indicat usurpārī sole-
 re in magicis remediis, id est, Fugite cantharides,
 Iupus crudelis vos persequitur.

MA. Quid ais, Æsopè? CR. Cave tibi, Hilari: impinget colaphum, sic abegisti tuo Græco carmine. O magum egregium! HI. Quid tu credis Crato esse hanc? Ego tali carmine abegissem decem magnos cadæmones. MA. Pili non facio tuos versus Græcanicos. HI. Adhibendus est igitur, ut video, bombus magicus, aut, si nec hic sufficiet, Mercurii caduceum. CR. Mea Margarotæ, scis, Poëtarum genus esse afflatum, non ausim dicere furiosum: rogo te, ut istam rixam in aliud tempus proroges: nosque hac cœna, vel mea caussa, suaviter tractes. MA. Quid mihi cum istius versiculis? Sæpenumero cum est eundem ad macellum, non habet, quod numeret, & interim cantillat versiculos. CR. Sic sunt Poëtæ. Sed æge, fac, sodes, quod dico. MA. Equidem faciam in tuam gratiam, quoniam novi te probum, qui nunquam contriveris cerebrum tuum in ejusmodi deliramentis: ac demiror, quo fato in hunc incideris chorum. CR. Unde id conjectas? MA. Quia natus oberior, & oculi nitentes, & corpus succulentum. Nunc mihi hujus nasum contemplare, & risum Sardonium. CR. Sed obsecro, meum suavius, ut istam iram mihi condones. MA. Abeo; nec postulo, ut quisquam cæterorum hoc nomine mihi gratias agat. HI. Abiitne jam? MA. Non tam procul, quin audiat te. MV. Jam est in culina, secum nescio quid murmurans. CR. Famulam habes minime mutam. HI. Ajunt, bonam famulam oportere tribus dotibus esse præditam, ut sit fidelis; ut sit deformis; ut sit ferox, quam vulgo *malam* vocant. Fidelis non diminuit rem, deformem non ambiunt proci, ferox facile tuetur jus heri sui. Nam aliquoties opus est non solum lingua, verum etiam manibus. Hæc mea è tribus duas habet virtutes, deformis juxta ac mala; de fide dubito. CR. Linguam audivimus, sed ego metuebam tibi à manibus. HI. Admovere manus peponibus, de lactucis actum est. Etenim si nunc juberem apponi lactucæ, sat scio, carduos apponeret. Sunt & melones, si quis hoc genere magis capitur. En fici recentes: modo decerptos à matre, testatur lac in pedunculo. A ficis solet aqua sumi, ne quid obliement stomachum, en, habetis è limpidissimo fonticulo vivam ac frigidissimam, utilem & vino diluendo. CR. At ego nescio, utrum utro diluam, vinum aqua, an aquam vino; adeo mihi hoc vinum videtur haustum ex eq-

dem fonticulo Musarum. HI. Tale vinum conducit
 acuendis ingenii Poëtarum, vos crassi crassis dele-
 etamini. CR. Utinam Crassus essem ille beatus! HI.
 Ego malim esse Codrus, aut Ennius. Quandoqui-
 dem mihi contigit habere convivas tam multos,
 tamque insigniter eruditos, non committam, ut ni-
 hilo doctior eos dimittam. Est locus in prologo Eu-
 nuchi, qui multos torquet. Nam plerique codices sic
 habent:

Sic existimet, sciat,

Responsum, non dictum esse, quia læsit prior,

Qui bene vertendo, & eas describendo male, &c.

In his verbis desidero sensum argutum, ac Terentio
 dignum. Nec enim ideo læsit prior, quia male vertit
 Græcas fabulas: sed quia Terentianas carperat. EV.
 Juxta vulgo jactatum proverbium, *Qui pessime canit,*
primus incipiet. Cum essem Londini apud Thomam
 Linacrum, virum sic in omni genere Philosophiæ
 doctissimum, ut nihilo secius has grammaticorum mi-
 nutias ad unguem calleat, ostendit mihi codicem
 mira vetustate, in quo sic habebatur scriptum:

Sic existimat, sciat,

Responsum, non dictum esse, quale sit: prius

Qui bene vertendo, & eas describendo male,

Ex Græcis bonis, Latinas fecit non bonas:

Idem Menandri pbatma nunc nuper dedit.

Sic autem ordinandus est fermo, ut *quale sit*, indicet
 subjiciendum exemplum prioris dicti. Minitabatur,
 se vicissim reprehensurum aliquid in fabulis ejus, à
 quo fuerat reprehensus. Atque hic negat videri de-
 bere *convicium*, sed *responsum*. Qui *læcessit*, jacet di-
 ctum; qui regerit *læcessitus*, *respondet*. Hujus rei pro-
 mittit exemplum, *quale sit*, quod Græcis dicitur,
εὐσε. Latinis; *quod genus*, aut *veluti*, sive *videlicet*,
 aut *puta*. Deinde subjicit reprehensionem, in qua
prius adverbium, *respondet* ad alterum adverbium
veluti diversum, quod sequitur, *nuper*: quemadmo-
 dum pronomen, *qui*, *respondet* ad dictionem, *idem*.
 Veteres enim Lavinii fabulas in totum damnant, quo-
 niam jam exciderant ex hominum memoria. In his,
 quas nuper dedisset, certa notat loca. Mihi videtur
 hæc germana lectio, vniusque Comici sensus, nisi
 quid dissentit senatus populusque Poëticus. CO. Imo
 pedibus omnes in tuam discedimus sententiam. EV.
 At ego vicissim à vobis quiddam leve ac facillimum

discere cupiam; quo pacto metiendus sit hic versiculus:

Ex Græcis bonis, Latinas fecit non bonas.

Micate digitis. Hr. Opinor, more veterum elidit, ut secundo loco sit anapæstus. Ev. Accederem, nisi casus auferendi desineret in *is*, natura longam. Itaque submota consonante, nihilo minus manet longa vocalis. Hr. Vera prædicas. Cr. Si quis illiteratus & ignotus ingrederetur, plane crederet, nos inter nos micatione digitorum, rusticorum ludum renovare. Le. Nos, quantum video, frustra micamus digitis: tu, si potes, expedi. Ev. Videte, quantula res nonnunquam torquet homines etiam eruditos. præpositio, *ex*, pertinet ad finem carminis præcedentis:

Qui bene vertendo, & eas describendo male, ex Græcis bonis, Latinas fecit non bonas.

Ita nihil est scrupuli. Le. Sic est, per Musas. Ca. Quandoquidem cœpimus micare digitis, velim, ut aliquis mihi versum hunc ex Andria digerat in suos pedes:

Sine invidia laudem invenias, & amicos pares.

Nam mihi sæpe tentanti non successit. Le. *Sine in*, jambus est: *vidia*, anapæstus: *laudem in*, spondeus: *venias*, anapæstus: & *ami*, rursus anapæstus. Ca. Habes jam pedes quinque, & supersunt tres syllabæ, quarum prima est longa: ut nec jambum facere possis, aut tribrachyn. Le. Profecto vera prædicas. Hæremus in vado. quis nos expediet? Ev. Nemo melius, quam qui induxit in hoc vadum. Age Carine, ne cæsa, si quid habes inter candidos amiculos. Ca. Nisi me fallit memoria, videor mihi quiddam tale legisse apud Priscianum, qui docet apud Latinos Comicos, *o*, consonantem perinde elidi, ut vocalem, quemadmodum frequenter in hac dictione, *enim vero*, sic ut pars *enit*, faciat anapæstum. Le. Itaque metire nobis. Ca. Faciam. *Sine invidi*, proceleusmaticus est: nisi mavis elidi, *i*, per synæresin: ut cum Virgilius, *aureo*, ponit in fine carminis heroici, pro *auro*, quod si placeat, erit primo loco tribrachys. *dia lau*, spondeus est: *inveni*, dactylus: *as & a*, dactylus: *nicos*, spondeus, *pares*, jambus. Sa. Carinus nos explicuit ex hoc fano vado. Sed est in eadem scena locus, quem haud scio, an quisquam animadverterit. Hr. Obsecro, profer. Sa. Illic hunc in modum loquitur Simo:

Sine, ut evenisset, quod volo,

In Pamphilo ut nihil sit mora, restat Chremes.

HI. Quid heic te offendit? SA. Cum, *Sine*, sit minitantis, nihil heic sequitur, quod faciat ad minas: Proinde suspicor à Poëta scriptum fuisse,

Sin eveniat, quod volo;

ut *Sin* respondeat ad *Si*, quod præcessit,

Si propter amorem uxorem nolit ducere.

Proponit enim senex duas partes inter se diversas: Si Pamphilus ob amorem Glycerii recusat nuptias, erit, quod cum illo exoptulem: sin ille non recusarit, tum mihi restat exorandus Chremes. Porro (a) hyperbaton longius fecit interpellatio Sofiæ, & stomachus Simonis in Davum. HI. (b) Mus, porrige mihi codicem. CR. Committis tu muri codicem? HI. Tutius, quam vinum. Dispeream, nisi verum dixit Sbrulius. PV. Trade mihi codicem, ut ostendam alium scrupulum. In prologo Eunuchi versus hic non constat:

Habeo alia multa, quæ nunc condonabuntur.

Quanquam enim Comici Latini præcipue sumunt sibi multam libertatem in hoc genere carminis; tamen nusquam memini, illos senarium claudere spondeo: nisi forte legendum est, *condonabitur*, (c) ἀποποιήσις, aut *condonabimus*, mutato numero personæ. MA. O mores vere Poëticos! In ipso limine convivii micant digitis, & librum adhibent. Lusus & litteras præstat servare in mensas secundas. CR. Non omnino pessimum consilium dat Margareta; obtemperabitur: placato stomacho revocabimus lusum, interim digitis micabimus in disco. HI. Videte luxum Poëticum. Habetis triplex ovorum genus, elixa, assa, frixa: omnia recentissima sunt, intra biduum nata. PA. Ego butyri esum non fero: si frixa sunt oleo, perplacebunt. HI. Abi, puer, disce ex Margareta, in utro frixa sint. MV. In neutro, inquit. HI. Nec in butyro, nec oleo? In quo igitur? MV. In lixivio, ut ait. CR. Qualis percunctatio, talis responsio. Quid negotii est dignoscere butyrum ab oleo? CA. Præsertim his, qui tam facillime discernunt lactucam à beta. HI. Habetis ovationem, sequetur aliquando triumphus. Heus, puer, circum-

fer

(a) Hyperbaton] *Digressio, transcurfus.*

(b) Mus] *Servi nomen.*

(c) ἀποποιήσις] *Sine personæ.*

fer oculos. Nihilne vides heic deesse? *Mv.* Permulta. *Hl.* Hæc ova desiderant condimentum, quo temperetur calor. *Mv.* Quod vis? *Hl.* Dic, ut ex contusis vitis claviculis mittat nobis succum. *Mv.* Dicam. *Hl.* Quid huc redis inanis? *Mv.* Negat, à clavis succum exprimi solere. *Le.* O famulam! *Sa.* Certe fabulis condiemus ova nostra. In *Epodis* *Horatianis* offendi locum quendam, non depravatam, quod ad scripturam attinet, sed depravate interpretatum, nec à *Mancinello* solum, cæterisque recentioribus, verum etiam ab ipso (a) *Porphyrione*. Locus est in carmine, quo canit (b) *palinodiam* *Canidiæ* *veneficæ*: (*Epod.* 17. vs. 50.)

*Tuasque venter Pactumejus, & tuo
Cruore rubros obstetrix pannos lavit,
Utcunque fortis exillis puerpera.*

Existimant enim omnes heic, *exillis*, nomen esse, cum sit verbum. Adscribam verba *Porphyriionis*, si tamen illius esse credendum est: *Exilem autem*, inquit, *sibi illa specie, quasi puerperio facta sit deformis: per exilitatem corporis maciem naturalem dicit.* Pudendus lapsus, si vir tantus non sensit, metri legem reclamare huic sensui. Neque enim quartus locus admittit spondæum. Verum *Poëta* jocatur illam vere peperisse, quanquam non diu languisset, ac decubuisset à partu, sed statim exiliisset è lecto, quemadmodum solent quædam fortes puerperæ. *Hl.* Habemus tibi gratiam *Sbruli*, qui tam laute condieris ova nostra. *Le.* Isti non dissimile est, quod legitur in primo *Odagum* libro. *odæ* initium est: *Tu ne quæstieris*. Sic autem habet constans lectio: *Neu Babylonios Tentaris numeros, ut melius quidquid erit pati.* Hunc locum ita transiliunt veteres interpretes, quasi nihil habeat scrupuli: solus *Mancinellus* sentiens orationem imperfectam, jubet addi, *possis*. *Sa.* Habes aliquid de hac re compertius? *Le.* Nescio. sed mihi videtur *Horatius* *Græci* sermonis idioma reddidisse, quod nullus *Poëtarum* facit libentius aut frequentius: nam *Græcis* est familiare, (c) *aparemphaton* ad-

jur.

(a) *Porphyriion*] *Porphyriion* vetus commentator in *Horatium*.

(b) *Palinodiam* canere.] *Est diversum ab his, quæ prius dixeris dicere, & in contrarium vertere sententiam.*

(c) *Aparemphaton*] *Id est, infinitum, ut pati.*

jungere huic dictioni $\omega\varsigma$ & $\omega\sigma\iota$. Sic Horatius, *ut patii*, pro, ut patiaris. Quanquam quod divinat Mancinellus, non est prorsus absurdum. Hl. Mihi vehementer aridet, quod dicis. Curre, Mus, & adfer, si quid est reliquum. Cr. Quid istud est novarum deliciarum? Hl. Hic est cucumis sectus in laminulas: hoc est jus ex costis intestinis cucurbitæ: conducit lubricandis intestinis. Sb. O cœnam vere medicam! Hl. Boni consulite. Mox aderit gallina ex corte nostra. Sb. Commutabimus tibi nomen, & pro Hilario vocabimus Apicium. Hl. Age nunc, ride te, quantum voletis; cras fortasse serio laudabitis hanc cœnam. Sb. Qui sic? Hl. Cum senseris, tibi probe conditam esse prandium. Sb. Fame? Hl. Scilicet. Cr. Seis, Hilari, quid provinciæ te vellem suscipere? Hl. Sciam, si dixeris. Cr. Chorus canit hymnos quosdam non indoctos, sed per indoctos multis locis depravatos: eos cuperem tua opera nobis restitui. Ut autem exemplam proferam, ita canimus:

*Hostis Herodes imple,
Christum venire quid times?*

Ordo dictionis unius inversus, gementum vitium invexit carmini. Nam *hostis*, cum trochæum efficiat, nullum habet locum in carmine jambico: & *Hero*; spondens, non recipitur in sede secunda. Nec dubium est, quin versus ita primum scriptus: *Herodes hostis imple*. Jam epithetum, *imple*, mollius cohæret cum *hostis*, quam cum *Herodes*. Porro, quoniam *Herodes* dictio Græca est, & vertitur in ϵ , in casu vocandi, ut, Ἡρώδης , Ἡρώδης . quemadmodum & in Ἡρώδης , ω mega, recti casus, vertitur in \omicron micron. Rursum ita canimus hymnum:

*Jesu corona virginum,
Quem mater illa concepit,
Que sola virgo parturit.*

Dubium non est, quin, *concepit*, sit pronuntiandum. Nam temporis hypallage gratiam etiam addit sermoni. Ridiculum autem est, nos offendi in, *concepit*, cum sequatur, *parturit*. Hl. Istius generis & ipse permulta offendi, nec pigebit olim huic rei aliquot dierum opellam dare. Nam mihi videtur Ambrosius in hoc carmine non parum habere gratiæ: adeo fere finit dimetrum dictione trisyllaba, & cæsuram fere collocat in fine dictionis. Id crebrius apud eum fit,

quam

quam ut casus videri possit. Si quæritis exemplum : *Deus creator*, heic est penthemimeris, accinitur, *omnium* : *Polique rector* accinitur, *vestiens* : *Diem decoro*, accinitur, *lumine* : *Noctem soporis*, accinitur, *gratia*. Sed adest gallina satis obesa, quæ mihi totis decem annis peperit ova, & exclusit pullos. CR. Indigna erat, quæ necaretur. CA. Si licet aliquid admiscere de studiis severioribus, habeo, quod proponam. HI. Modo ne nimium sit tetricum. CA. Non est. Cæpi nuper legere Senecæ epistolas, & in ipso statim portu, quod ajunt, impegi. Locus est in prima epistola : *Et si volueris*, inquit, *attendere, magna vitæ pars elabitur male agentibus, maxima nihil agentibus, tota aliud agentibus*. In hac sententia affectat, nescio quid argutiæ, quod ego non satis assequor. LE. Divinabo, si voles. CA. Maxime. LE. Nemo perpetuo peccat. Et tamen luxu, libidine, ambitione, cæterisque vitiis, magna vitæ pars perit : sed multo major vitæ portio perit nihil agentibus. Porro *nihil agere* dicuntur, non qui vivunt in otio, sed qui rebus frivolis & nihil ad felicitatem conducentibus occupantur. Inde proverbium, *Satius est cessare, quam nihil agere*. Sed tota vita perit aliud agentibus. *Aliud agere* dicitur, qui non est attentus ad id, quod agit. Perit igitur tota vita, quoniam, dum vacamus vitiis, aliud agimus : dum vacamus frivolis, aliud agimus : dum studemus Philosophiæ, quoniam id facimus supine & oscitanter, aliud agimus, parum attenti, velut ad rem minime seriam. Hæc interpretatio si parum arridet, numeretur hæc sententia Senecæ inter eas, quas in hoc scriptore damnat A. Gellius, ut frivole argutas. HI. Mihi sane satis arridet. (Sed interim strenue ad gallinam. Nolim, vos falli, nihil præterea parati est.) quadrat enim ad id, quod præcessit : *Turpissima est jactura, quæ per negligentiam fit*. Id autem declarat hac trimembri sententia. At paullo post videor mihi videre mendum : *Mortem non prospicimus*. Magna pars ejus jam præterit. Nam legendum arbitror, *Mortem prospicimus*. Prospicimus enim, quæ procul absunt, cum mors magna ex parte præterierit nobis. LE. Si sibi permittunt Philosophi, ut aliquando divertant in prata Musarum, fortasse non videbitur absurdum, si nos aliquando vel animi gratia divertamus in illorum regionem. HI. Quid mi ? LE. Cum nuper relegerem librum Aristotelis, quem in-

scripsit περί τῶν ἰαύχων, quorum argumentum est Rhetoribus cum Philosophis magna ex parte commune, comperi insignes errores interpretum. Neque dubitandum est, quin heic, qui Græce nesciunt, in multis locis egregie delirarint. Aristoteles enim proponit hujusmodi genus ambigui, quod nascitur ex voce, quæ eadem declarat diversa: ὅτι μαθηάουσι οἱ ἐπιστήμιοι. τὸ γὰρ ἀποσοματιζόμενα μαθηάουσι οἱ γραμματικοί· τὸ γὰρ μαθηάνει ἐμύνημοι, τὸ, τι ξυνηύσαι χρέμινον τῆ ἐπιστήμῃ, ἔ τὸ λαμβάνειν τὴν ἐπιστήμην.

Id verterunt in hunc modum: Quoniam discunt scientes: Nam secundum os grammatici discunt: Discere enim æquivocum, & intelligere eum, qui utitur disciplina, & accipere disciplinam. **HI.** Visus es mihi nunc Hebraico loqui, non Latine. **LE.** Estne quisquam vestrum, qui audivit heic ullam vocem æquivocam? **HI.** Nullam. **LE.** Quid igitur stultius, quam, id velle vertere, quod verti non poterat? Neque enim quemadmodum Græcis μαθηάουσι, sonat, μαθίει, & μαθητεύει: ita Latinis *discere*, doctrinam accipere, aut tradere, quanquam, an hoc sit verum, nescio: magis arbitror sic, μαθηάουσι esse anceps apud Græcos, quamadmodum *cognoscere* apud Latinos. Cognoscit enim, qui novit; & cognoscit iudex, qui discit causam. Sic, opinor, Græcis μαθηάουσι dicitur præceptor, qui exigit prælecta pueris, & pueri, quibus prælegitur. Quam vero venuste reddidit, τὰ γὰρ ἀποσοματιζόμενα μαθηάουσι οἱ γραμματικοί, *Nam secundum os grammatici discunt*, cum vertere debuerit, *Nam grammatici, quæ dicunt, docent*. Hic interpretis orat aliud exemplum supponere, quod non eadem verba, sed eandem rei speciem exhiberet. Quanquam hoc loco suspicor etiam in Græca scriptura, nonnihil esse mendæ, scribendum autem, ἐμύνημοι τὰ τῆ ξυνηύσαι ἔ τὸ λαμβάνειν. Paulo post subjicit aliud exemplum ambigui, quod nascitur non ex vario vocis ejusdem significatu, sed ex diversa connexionione: τὸ, βούλομαι λαβῆσαι με τοὺς πολεμίους, *Velle me accipere pugnantes*. Sic enim vertit, pro eo, quod erat, *Velle me capere hostes*, **Et**, si legas βούλομαι, sermo sit dilucidior, *Vultis, me capere hostes?* Nam pronomen potest præcedere verbum, *capere*, & potest sequi. Si præcedat, hic erit sensus: *Vultis, ut ego capiam hostes?* Si sequatur, erit hic: *Vultis, ut hostes me capiant?* Subjicit ejusdem generis aliud exemplum, ὡς ἂν τις γινώσκῃ, τοῦτο γινώσκω

ὄρα, id est, *An quod quis novit, hoc novit*: Ambiguitas est in τοῦτο. Id si sumatur accusandi casu, sensus erit *Quidquid alicui cognitum est, id illi cognitum esse*. Sin nominandi casu, sensus hic erit: *Quam rem quis intelligit, ea intelligit*, quasi cognosci non possit, nisi quod vicissim cognoscat. Rursus aliud subjicit, *ὄρα ὁ τις ὄρα, τοῦτο ὄρα; ὄρα ἢ τί λίθος ἄρα ὄρα ὀκίαν*. *An quod quis videt, id videt? sed videt columnam; columna igitur videt*. Rursus in τοῦτο est ambiguitas, quam prius indicavimus. Verum hæc utcunque reddi poterant Latinis auribus: quod sequitur, nullo modo reddi poterat: *ὄρα ὁ σὺ φῆς εἶναι, τοῦτο σὺ φῆς εἶναι; φῆς ἢ λίθος εἶναι; σὺ ὄρα φῆς λίθος εἶναι*. Quod illi sic reddiderunt: *Putas, quod tu dicis esse, hoc tu dicis esse? dicis autem lapidem esse, tu ergo lapis dicis esse*. Obsecro, quis omnino sensus humanus ex his verbis percipi possit? Ambiguitas enim partim pendet ex idiomate Græci sermonis, quæ est in majore ac minore: quanquam in majore est & alia ambiguitas, in duabus dictionibus ὁ & τοῦτο, quæ si capiuntur casu, sensus erit: *Quidquid te dicis esse, hoc tu es*. Sin accusandi, sensus erit: *Quamcunque rem tu dicis esse, eam dicis esse*. & ad hunc sensum subsumit, *λίθος φῆς εἶναι*. Sed ad priorem colligit, *σὺ ὄρα φῆς λίθος εἶναι*. Græci sermonis proprietatem semel ausus est imitari Catullus:

Phaselus iste, quem videtis, hospites.

Ait fuisse navium celerrimus.

Sic enim ferebatur hic versus in antiquioribus editionibus. Hoc ignorato, necesse est multis modis delirare eos, qui in hæc loca scribunt commentarios. Ne id quidem, quod inibi continenter sequitur, Latino potest esse perspicuum: *καὶ ὄρα εἶσι σιγῶντα λίγυι; δειδὼν ἢ εἶσι, τὸ σιγῶντα λίγυι. τὸ, τι ἢ λίγοντα σιγῶν, καὶ τὸ τὰ λίγόμενα*. Id reddiderunt hunc in modum: *Et putas, est tacentem dicere? Duplex enim est, tacentem dicere, an hunc dicere tacentem, & quæ dicuntur*. An non hæc Sibyllæ foliis obscuriora? Mi. Mihi nec Græca fatis liquent. Læ. Exponam pro mea divinatione: *An possibile est tacentem dicere?* Hæc interrogatio duplicem habet sensum; quorum alter est falsus & absurdus; alter esse potest verus. Nam fieri non potest, ut, qui loquitur, non dicat ea, quæ loquitur, hoc est, ut loquendo taceat: sed fieri potest, ut is, qui loquitur, taceat eum, qui loquitur. Quam-

quam

quam hoc exemplum recidit in alteram formam, quam paullo post subjicit. Rursus illud admiror, quod mox in genere ambiguitatis, quæ nascitur ex pluribus dictionibus conjunctis, mutarint Græci vocem sæculi in litteras, ἐπί τασθαί τὰ γράμματα. cum Latini codices habeant, *scire seculum*. Hæc enim duplex sensus nascitur, vel ut ipsum sæculum sciat aliquid, vel ut aliquis sciat sæculum. Verum hoc mollius est in αὐτῆς five in νόμος, quam in γράμματα. Nam litteræ dicuntur absurde scire quippiam. Verum nihil absurdi sit, si quis dicat, aliquid nostro sæculo notum esse; aut aliquem nosse suam sæculum. Jam aliquanto post, ubi proponit exemplum ambigui ex accentu, non veritus est interpres pro verbis Homeri supponere Virgiliana, cum eadem fuerit necessitas in illo exemplo, *Quidquid dicis esse, hoc est*. Ex Homero refert Aristoteles, οὐ καταπύθηται ὁ μὲν ᾧ. Si ὁῦ adspiretur ac circumflectatur, sonat, *Cujus computrescit pluvia*: sin ὁῦ sit exile & acutum, sonat, *Non computrescit pluvia*. Atque hoc quidem sumtum est ex Iliad. Ψ. Alterum est, Διδόμεν ᾧ οἱ ἰὺχθ ἀπέσθα, accentu collocato super penultimam, sonat, *concede illi*: sin super primam, διδόμεν, sonat, *damus*. At Poëta non sentit Jovem dicere, *concedimus illi*: sed Jupiter mandat ipsi somnio, ut illi, ad quem mittitur, concedat potiri voto. Dictum est enim διδόμεν pro διδόμεν. Pro his duobus Homericis subjecerunt hæc ex nostris Poëtis, velut illud ex Odis Horatii:

Me tuo longas pereunte noctes

Lydia dormis.

Etenim si accentus sit in, *Me*, correpto: &, *Tu* sit grave, unica dictio est, (a) *Metuo*, id est, timeo. Quanquam hæc ambiguitas pendet non solum ex accentu, verum etiam ex compositione. Alterum supposuerunt ex Virgilio:

Heu quia nam tanti cinxerunt æthera nimbi!

Quanquam hæc quoque ex compositione nascitur ambiguitas. H. Sunt ista quidem arguta, dignaque cognitu, Leonarde: sed interim vereor, ne cui convivium hoc sophisticum videatur magis, quam poëticum: alias, si videbitur, vel totum diem venabimur Elenchos in Elenchis. L. Hoc est, in luo ligna, in mari quæremus aquam. H. Ubi est meus Mus? Mv.

Adest.

(a) *Me tuo*] *Horatius divisit, ut subaudias Amico.*

Adest. **HI.** Mone Margaretam, ut tradat bellaria. **MV.** Adeo. **HI.** Rursum ades vacuus? **MV.** Negat, se de bellariis cogitasse, & ait, satis diu sessum esse. **HI.** Vereor, ne, si diutius heic philosophemur, illa nobis mensam subvertat, quemadmodum Xanthippe Socrati: consultius est igitur, ut bellaria sumamus in horto: ibi simul & ambulabimus, & liberi nugabimur. Interea sibi quisque decerpit ex arbore, quod lubet. **CO.** Placet consilium. **HI.** Est illic foniculus quovis vino suavior. **CA.** Qui sit, ut hortus tuus magis niteat, quam aula? **HI.** Quia heic versor frequentius. Si quid arridet hic, ne parcite nostris opibus hortensibus. Jam sic satis videtur deambulatum, quid si confidamus huc sub tilia, & Musas cicamus? **PA.** Age, fiat. **HI.** Thema suppeditet hortus ipse. **PA.** Si praecefferis, sequemur. **HI.** Age, faciam. **PRÆP.** Prepostere facit, cui variis deliciis niteat hortus, cum animum habeat nullis disciplinis, nullis virtutibus excultum. **LE.** Credemus, adesse Musas, si reddideris eandem sententiam carmine. **HI.** Hoc mihi longo proclivius, profam orationem vertere carmine, quam argentum commutare auro. **LE.** Dic igitur.

*HI. Cui renidet hortus undiquaque flosculis;
Animumque nullis expolitum dotibus
Squalere patitur, is facit prepostere.*

Habetis carmen Musis & Apolline nullo. Sed elegans fuerit, si singuli hanc sententiam diverso genere carminis reddatis. **LE.** Qui vicerit, quid præmii ferret? **HI.** Hunc calathum onustum malis, aut prunis, aut cerasis, aut mespilis, aut piris, aut si quid aliud magis adblanditur? **LE.** Quis erit arbiter certaminis? **HI.** Quis nisi Crato? Et idcirco solus non certabit, quo magis auscultet. **CR.** Vereor, ne talem sitis habituri judicem, qualem olim habebant coccyx & luscinia, inter se canendi gloria decertantes. **HI.** Sat est, si places omnibus. **CO.** Placet arbiter. incipe Leonarde.

*LE. Cui tot deliciis renidet hortus,
Herbis, floribus, arborumque fetu,
Et multo & vario; nec excolendum
Curat pectus & artibus probatis,
Et virtutibus; is mihi videtur
Lævo iudicio, parumque recto. DIXI.*

HI. Carinus arrodit unguem. expectamus aliquid elaboratum. **CA.** Nulla adest Musa:

Cura

Cura cui est, ut niteat hortus flosculis ac fetibus,

Negligenti excolere pectus disciplinis optimis;

Hic labore, mihi ut videtur, ringitur præpostero.

HI. Non frustra arrosus est unguis. EV. Quoniam ordo me vocat, ne nihil adferam:

Qui studet, ut variis niteat cultissimus hortus

Deliciis, patiens animum squalere, nec ullis

Artibus exspoliens, huic est præpostera cura.

HI. Non est, cur exstimulemus Sbrulium. Nam ille sic scatet versibus, ut plenique vel imprudens effundat carmina.

SA. Cui vernat hortus cultus & elegans,

Nec pectus ullis artibus excolit,

Præpostera et cura laborat.

Sit ratio tibi prima mentis.

PA. Quisquis accurat variis, ut hortus

Floribus vernet, neque pectus idem

Artibus sanctis colit, hunc habet præpostera cura.

HI. Nunc experiamur, cui hortus suppeditet plures sententias. LE. Quid ni faciat tam dives? Vel hoc rosetum mihi suggeret, quod dicam. Ut brevis est rosæ nitor, ita fugax est juvenus: properas carpere rosam, prius quam marcescat; magis adnitendum est, ne sine fructu tibi effluat juvenus. HI. Thema satis aptum carmini. CA. Ut inter arbores suæ cuique fetus est, ita inter homines suæ cuique dotes sunt. EV. Ut terra, si excolatur, varias opes gignit in usus humanos, neglecta spinis ac vepribus obducitur: ita hominis ingenium, si excolatur optimis studiis, plurimas edit virtutes: si negligas, variis occupatur vitiis. SA. Hortus quotannis colendus est, ut niteat: animus semel ex cultis honestis studiis, perpetuo floret, ac vernat. PA. Ut amœnitas hortorum non avocet animum ab honestis studiis, sed ad hæc invitat potius; ita quærendi sunt lusus ac joci, qui non absunt à litteris. HI. Euge, video examen sententiarum. Nunc ad versus: sed antequam id aggrediamur, mea sententia, fuerit exercitatio nec inelegans, nec infrugifera, si primam sententiam toties reddamus Græcis versiculis, quoties reddidimus Latinis. Hæc auspiciabitur Leonardus, jam olim familiaris Musis Græcanicis. LE. Ineptiam, si jubes. HI. Jubeo, atque impero.

LE. Ὁ κῆπος ἔστι ἀγθίων γιλῶν καλοῖς,

Ὁ δὲ

Ὁ δὲ τοὺς μάλ' αὐχμῶν τοῖς καλοῖς καθήμασι,
 Οὐκ ἴτε κόμψῃ, οὐτ' οὐκ ἐρῶς φρονεῖ,
 Περὶ πλείον' ποιῶν τὰ φαῦλ' ἢ κρίθονα.

Ego præfulem egi; succedet, qui volet. **HI.** Carinus. **CA.** Imo Hilarius. **LE.** Sed video, Margaretam intervenire: adfert, nescio quid deliciarum. **HI.** Si id fecerit, me fefellerit mea furia. Quid adfers? **MA.** Sinapi, quo condiatis vestra bellaria. An non pudet heic garrire in multam noctem, & postea vos Poëtæ multa blateratis in loquacitatem fœminarum? **CR.** Haud male monet Margareta: jam tempus est, ut suum quisque nidum adeat, alias in hoc pulcerrimo certaminis genere, vel solidum diem consumemus. **HI.** Sed cui addicis præmium? **CR.** In præsentia quidem mihi ipsi addico. Nullus enim vicit præter unum me. **HI.** Qui vicisti, qui non certaveris? **CR.** Vos certastis, at non decertastis. Ego, quod nemo vestrum potuit, vici Margaretam. **CA.** Hilari, æquum postulat, auferat calathum.

Inquisitio de fide.

AULUS, BARBATIUS.

AV. **P**uerorum est cantilena, *Saluta libenter*: Verum haud scio, an mihi fas sit tibi dicere salutem. **BA.** Equidem malim, qui det salutem, quam qui dicat. Sed quam ob rem istuc ais, Aule? **AV.** Quam ob rem? Quia, si scire vis, oles aut sulphur, aut fulmen Jovis. **BA.** Sunt & (a) Vejoves, sunt bruta fulmina, multum etiam origine dissidentia à fatidicis. Nam, ut suspicor, tu de anathemate sentis. **AV.** Rem conjectas. **BA.** Audi vi quidem horrenda tonitrua; fulminis ictum non sensi. **AV.** Qui sic? **BA.** Quia nihilo pejus concoquo, neque irrequietus dormio. **AV.** Sed hoc periculosius solet esse malum, quia non sentitur. Verum hæc bruta fulmina, que tu vocas, fuerint montes & maria. **BA.** Feriunt, sed irritis ictibus. Est & fulgur è vitro, sed vasè tæreo. **AV.** Certe territat & hoc. **BA.** Verum, sed pueros. Solus Deus habet fulmen, quo feriat animam. **AV.** Quid si Deus est in suo vicario? **BA.** Utinam sit! **AV.** Imo multi demirantur, te jam dudum non esse quovis carbone attriorem. **BA.** Finge me talem. Atqui tanto magis erat optanda salus perditio, si placet Evangelica

(a) Vejoves] Sunt Joves sinistri & nostri.

lica doctrina. Av. Optanda quidem, at non dicenda. BA. Cur ita? Av. Quo pudeat ictus fulmine, ac resipiscat. BA. Si sic nobiscum egisset Deus, perieramus omnes. Av. Quam ob rem? BA. Quia cum essemus inimici Dei, cultores idolorum, militantes in castris Satanae, hoc est, modis omnibus excommunicatissimi, tum ille maxime nobiscum confabulatus est per filium suum, suoque colloquio nos restituit in vitam, cum essemus mortui. Av. Ista quidem vere narras. BA. Imo male ageretur cum omnibus aegrotis, si medicus fugeret alloquium, quoties ingens morbus gravat miserum: imo cum maxime conveniebat adesse medicum. Av. At ego metuo, ne tu mihi citius adfles aliquid tui mali, quam fiat, ut tuo morbo medear. nonnunquam usu venit, ut pro medico fiat palæstrites, qui visit aegrotum. BA. Ita quidem usu venit in corporum morbis; verum in animi malis est tibi parata antidotus adversus omne contagium. Av. Quenam? BA. Adamantinum propositum, non divelli à sententia semel infixæ. Deinde cur palæstram metuis, ubi res verbis agitur? Av. Est aliquid, quod dicis, si modo spes sit profectus. BA. Proverbio dicitur, *Donec spirat homo, sperandum esse*: Et juxta Paulum, *Caritas nescit desperare, quia sperat omnia*. Av. Non pessime mones, atque hac spe puto, mihi fas esse tecum miscere sermonem aliquantisper: ac, si pateris, medicum agam. BA. Licet. Av. Vulgo sunt inavisi percunctatores. Et tamen in medicis probantur, qui percunctantur de singulis. BA. Percunctare a cælo usque ad terram, si libet. Av. Experiar; modo fidem des, te responsurum ex animo. BA. Do; modo sciam, qua de re velis percunctari. Av. De symbolo Apostolorum. BA. Audio militare verbum, nec recuso haberi pro hoste Christi, si quid heic fefellerò. Av. Credis in Deum Patrem omnipotentem, qui condiderit cælum & terram? BA. Et quidquid cælo terraque continetur, atque etiam mentes angelicas. Av. Cum Deum dicis, quid sentis? BA. Sentio, mentem esse quandam æternam, quæ nec initium habuerit, nec finem sit habitura, qua nihil esse potest nec majus, nec sapientius, nec melius. Av. Ista quidem satis pie. BA. Quæ nutu suo omnipotenti condidit, quidquid est rerum visibilium aut invisibilium: quæ sapientia mirabili moderatur ac gubernat universa, sua bonitate pascit ac

servat omnia, atque hominum genus collapsum gratuito restituit. Av. Sunt quidem ista tria præcipua in Deo: sed quid fructus capis ex istorum cognitione? Ba. Cum omnipotentem cogito, me totum illi submitto, ad cuius majestatem nihil est hominum aut angelorum sublimitas. Deinde plena fiducia credo, quod ab illo factum tradunt sacrae litteræ, simulque futurum, quidquid ille promisit, quando nutu, quidquid vult, potest, quantumvis homini videatur impossibile. Ita fit, ut meis viribus diffusus, totus ab illo pendeam, qui potest omnia. Ubi sapientiam illius intueor, nihil tribuo meæ sapientiæ, verum credo, omnia rectissime justissimeque ab eo fieri, etiam si juxta sensum humanum videantur absurda aut iniqua. Cum bonitatem considero, video, nihil esse in me, quod illius gratiæ beneficentiæ non debeam: & nullum arbitror esse tantum crimen, quod ille nolit ignoscere resipiscenti: neque quidquam esse, quod ille non sit largiturus cum fiducia petenti. Av. Num satis esse putas, quod credis, illum esse talem? Ba. Nequaquam, sed sincero affectu totam fiduciam ac spem in illum unum transfero, detestans Satanam omnemque idololatriam, & quidquid est artium magicarum. Illum solum adoro, nihil illi nec præferens, nec æquans; non angelum, non parentes, non liberos, non uxorem, non principem, non opes, non honores, non voluptates: paratus & vitam illius causâ perdere, si jusserit; certus, eum non posse perire, qui se totum illi tradiderit. Av. Nihil igitur colis, nihil times, nihil amas, nisi unum Deum? Ba. Si quid veneror, si quid metuo, si quid amo præter eum, ejus causâ amo, metuo, colo, omnia ad illius gloriam referens, semper illi gratias agens, sive læta contingunt, sive tristia: sive mori datur, sive vivere. Av. Sana quidem est hæc tunc oratio. De secunda persona quid sentis? Ba. Sciscitare. Av. Credis Jesum fuisse Deum & hominem? Ba. Maxime. Av. Qui fieri potuit, ut idem sit Deus immortalis, & homo mortalis? Ba. Istud illi facile fuit efficere, qui, quidquid vult, potest. Et ob divinam naturam, quam eandem habet cum Patre, quidquid magnitudinis, sapientiæ, & bonitatis attribuo Patri, idem tribuo & Filio: quidquid debeo Patri, debeo & Filio: nisi quod ita visum est Patri, ut per Filium conderet, ac donaret nobis omnia. Av. Cur igitur sacrae litteræ

Filium frequentius appellant *Dominum*, quam *Deum*?
 BA. Quia, *Deus*, auctoritatis, hoc est, principatus est nomen, quæ Patri præcipue convenit: qui simpliciter principium est omnium, atque ipsius etiam Deitatis fons. *Dominus*, redemptoris & assertoris vocabulum est. Quanquam & Pater redemit per Filium, & Filius Deus est, sed ex Deo Patre. Solus autem Pater à nullo est, & in personis divinis principem locum obtinet. AV. Ergo & in Jesu collocas tuam fiduciam? BA. Quidni? AV. Sed Propheta maledictum dicit, qui fidit in homine. BA. Sed huic uni homini data est omnis potestas in cælo & in terra: ut in nomine ejus flectatur omne genu, cælestium, terrestrium, & inferorum. Quanquam nec in hoc fiduciæ speique meæ sacram, ut ajunt, ancoram figerem, ni Deus esset. AV. Cur eum Filium appellat? BA. Ne quis somniet, esse creaturam. AV. Cur unicum? BA. Ut discernat naturæ Filium, à filiis adoptivis, cujus cognominis honorem nobis etiam impartit, ut neminem præter hunc alium expectemus. AV. Cur eum, qui Deus erat, hominem fieri voluit? BA. Ut homines homo reconciliaret Deo. AV. Credis conceptum citra virilem operam, opificio Spiritus sancti, ac natum ex incorrupta Virgine Maria, de illius substantia sumto mortali corpore? BA. Maxime. AV. Cur sic nasci voluit? BA. Quia sic decebat nasci Deum; sic decebat nasci, qui nostræ conceptionis ac natiuitatis sordes purificaret. Hominis Filius nasci voluit Deus, ut nos in illum renascentes, efficeremur Filii Dei. AV. Credis, illum versatum in terris, ea gessisse miracula, ea docuisse, quæ prodita sunt litteris Evangelicis? BA. Certius, quam te credo esse hominem. AV. Non sum inversus Apuleius, ut suspiceris, asinum latere sub hominis specie. Sed credis, hunc eundem esse Messiam illum, quem delineant figuræ legis, quem promiserant oracula Prophetarum, quem tot sæculis expectarant Judæi? BA. Nihil habeo persuasius. AV. Credis, hujus doctrinam ac vitam sufficere ad perfectam pietatem? BA. Admodum. AV. Credis, eundem vere comprehensum à Judæis, vinctum, colaphis & alapis cæsum, consputum, irrisum, flagellatum sub Pontio Pilato, ac denique suffixum in crucem, atque inibi mortuum? BA. Maxime. AV. Credis, illum ab omni labe peccati cujuscunque fuisse immunem? BA. Quidni? Agnum absque macula.

AV.

Av. Credis, illum sua sponte hæc omnia perpeſſum ?
 Ba. Imo libenter, atque etiam ſitienter, ſed ex voluntate Patris. Av. Cur Pater Filium ſuum unicum, innocentem, ſibiſque cariſſimum, hæc tam atrociter pati voluit ? Ba. Ut hac victima nos nocentes ſibi conciliaret in illius nomen collocantes fiduciam ac ſpem noſtram. Av. Cur Deus paſſus eſt, ſic collabi totum humanum genus ? Et, ſi paſſus eſt, non patuit alia via ſarciendi ruinam noſtram ? Ba. Hoc mihi perſuaſit, non humana ratio, ſed fides, nulla ratione potuiſſe fieri melius, neque ad ſalutem noſtram utilius. Av. Cur hoc mortis genus illi potiſſimum placuit ? Ba. Quia juxta mundum erat probroſiſſimum : quia diri lentique cruciatus : quia conveniebat illi, qui porrectis in omnem mundi plagam membris, omnis orbis nationes invitaret ad ſalutem, & homines terrenis curis affixos evocaret ad cœleſtia. Denique ut referret nobis ſerpentem æneum, quem Moſes ſuſpenderat in ſtipite, ut, quicumque deſigerent in illum oculos, ſanarentur à vulnere ſerpentum : fidemque Prophetæ liberaret, qui prædixerat, *Dicite in nationibus, regnavit à ligno Deus.* Av. Cur & ſepeliri voluit, idque tam accurate, oblitus myrrha & unguentis, incluſus novo monumento è ſolido (a) vivoque ſaxo exciſo, obſignato oſtio, adhibitis etiam cuſtodibus publicis ? Ba. Quo magis conſtaret, eſſe vere mortuum. Av. Cur non ſtatim revixit ? Ba. Hac ipſa de cauſa. Etenim ſi mors fuiſſet ambigua, fuiſſet & ambigua reſurrectio : ſed hæc voluit eſſe certiffimam. Av. Credis, hujus animam deſcendiſſe ad inferos ? Ba. Hanc particulam non fuiſſe quondam additam, nec in ſymbolo Romano, nec in ſymbolo Orientalium eccleſiarum, teſtis eſt Cyprianus, nec recenſetur apud Tertullianum vetuſtiſſimum ſcriptorem : Ego tamen & hoc firmiter credo : Vel quia congruit cum prophetia Pſalmi : *Non derelinques animam meam in inferno : & ruruſ ; Domine, eduxiſti ab inferno animam meam :* Vel quia Petrus Apoſtolus in epiſtolæ prioris (de cujus auctore nunquam fuit dubitatum) capite tertio ſcripſit hunc in modum ; *Mortificatus quidem carnis, vivificatus autem ſpiritu : in quo & his, qui in carcere erant, ſpiritu veniens prædicavit. Verum,*

(a) Vivoque ſaxo.] *Viva ſaxa dicuntur, quæ non dum ſuo loco ſunt amota.*

rum, ut credo descendisse ad inferos, ita non credo illic aliquid esse passum: descendit enim, non ut illic cruciaretur, sed ut nobis frangeret regnum Satanæ. Av. Nihil adhuc impium audio: sed mortuus est, ut nos peccato mortuos revocaret ad vitam. Cæterum cur revixit? Ba. Tribus potissimum de causis. Av. Quibus? Ba. Primum, ut nobis certam spem faceret resurrectionis. Deinde, ut sciremus, eum immortalem esse, nec unquam moriturum, in quo præsidia salutis nostræ collocavimus. Postremo, ut nos quoque per penitentiam mortui peccatis, per baptismum una cum illo sepulti, per gratiam ejus revocemur ad vitæ novitatem. Av. Credisne, quod idem corpus, quod mortuum fuit in cruce, quod revixit in sepulcro, quod visum & contrectatum est discipulis, subvexerit in cælum? Ba. Maxime. Av. Cur voluit relinquere terras? Ba. Ut illum omnes spiritualiter amaremus, neque quisquam in terris sibi Christum proprie vindicaret, sed omnes ex æquo tolleremus animos in cælum, scientes, illic esse caput nostrum. Etenim, si nunc homines tantopere sibi placent ob vestis colorem ac figuram, cumque sic quidam ostendant sanguinem, aut præputium Christi, & lac matris Virginis: quid credis futurum, si mansisset in terris vestitus, comedens, loquens? Quæ dissidia parassent ista corporis peculiarja? Av. Credis, illic immortalitate donatum, assidere dextrum Patri? Ba. Quid ni? ut rerum omnium dominum, & totius regni paterni consortem. Hoc ipse discipulis promiserat futurum, atque hoc spectaculum exhibuit Stephano martyri suo. Av. Cur hoc exhibuit? Ba. Ne nos ulla in re trepidaremus, gnari, quam potentem patronum ac dominum habeamus in cælis. Av. Credis, illum eodem corpore rediturum, ut judicet vivos & mortuos? Ba. Quam habeo certum, esse hæcenus peracta, quæ Prophetæ de Christo prædixerant; tam habeo certum, fore, quidquid in posterum voluit nos expectare. Prior adventus exhibitus est juxta vaticinia Prophetarum, quo venit humilis, ut nos influeret ac servaret. Exhibebitur & secundus, quo veniet sublimis in gloria Patris: ante cujus tribunal sisti cogentur omnes homines cujuscunque nationis, cujuscunque status, sive reges, sive plebei, sive Græci, sive Scythæ: nec solum hi, quos adventus ille deprehendet vivos, verum etiam omnes, qui ab

Initio mundi usque ad illud tempus mortui fuerint, subito reviviscant, & suo quisque corpore conspiciet iudicem. Aderunt & Angeli beati, tanquam famuli fideles: aderunt & dæmones iudicandi. Tum è sublimi pronuntiabit illam inevitabilem sententiam, quæ diabolum cum his, qui illi adhæserunt, tradet æternis suppliciis, ut postea nulli possint nocere: pios transferet in consortium regni cœlestis, tutos ab omni molestia: quanquam hujus adventus diem nobis ignotum esse voluit. Av. Nihil adhuc audio (a) morbi. Veniamus igitur ad tertiam personam. Ba. Ut videtur. Av. Credis in Spiritum sanctum? Ba. Credo, hunc esse verum Deum, una cum Patre & Filio. Credo, hoc Spiritu afflatus fuisse, qui nobis Veteris ac Novi Testamenti libros tradiderunt, sine cujus ope nemo pervenit ad salutem. Av. Cur appellatur Spiritus? Ba. Quia quemadmodum corpora nostra vivunt halitu, ita tacito sancti Spiritus afflatu vivificantur animi nostri. Av. An non licet Patrem vocare Spiritum? Ba. Quid ni? Av. An non igitur confunduntur personæ? Ba. Non. Nam Pater Spiritus dicitur, quod sit incorporeus; id quod omnibus personis est commune juxta naturam divinam: sed tertia persona dicitur Spiritus, quod alicunde spiret, & per animos sese transfundat insensibiliter, velut à terra seu fluviis spirant auræ. Av. Cur personæ secundæ tribuitur nomen Filii? Ba. Ob perfectam naturæ & voluntatis similitudinem. Av. Est Filius similior Patri, quam Spiritus sanctus? Ba. Non, juxta naturam divinam; nisi quod hoc magis refert proprietatem Patris; quod ab ipso quoque procedat Spiritus sanctus. Av. Quid igitur prohibet, Spiritum sanctum appellari Filium? Ba. Quia cum divo Hilario nusquam hunc lego genitum, nec hujus lego Patrem; Spiritum & procedentem lego. Av. Cur in Symbolo solus Pater dicitur Deus? Ba. Quod hic, ut dixi, simpliciter sit auctor omnium, quæ sunt, ac totius deitatis fons. Av. Dic clarius. Ca. Quoniam nihil nominari potest, cujus origo non manat à Patre. Si quidem hoc ipsam, quod Filius ac Spiritus sanctus Deus est, Patri acceptum referunt. Præcepta igitur auctoritas, hoc est, originis ratio, est in Patre solo, quod

(a) Morbi] *Id est, Errorum. Metaphora à corpore ad animum.*

unus ille à nullo est. In Symbolo tamen sic accipi potest, ut Dei nomen non sit personæ proprium, sed in genere positum, quod mox per Patris, Filii, & Spiritus sancti vocabulum distinguatur in unum Deum: quæ naturæ vox comprehendit Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, hoc est, tres personas. Av. Credis in sanctam Ecclesiam? Ba. Non. Av. Quid ais? non credis? Ba. Credo sanctam Ecclesiam, quæ est Corpus Christi, hoc est, congregatio quædam omnium per univèrsam orbem, qui consentiunt in fide Evangelica, qui colunt unum Deum Patrem, qui totam suam fiduciam collocant in ejus Filio, qui eodem hujus Spiritu aguntur; à cujus consortio refecatur, quisquis admittit crimen lethale. Av. Cur horres dicere; *Credo in sanctam Ecclesiam*? Ba. Quia sic me docuit divus Cyprianus, in solum Deum esse credendum, in quo simpliciter omnem fiduciam reponimus. Ecclesia vero proprie dicta, quanquam non constat, nisi ex bonis, tamen ex hominibus constat, qui ex bonis possunt fieri mali, qui falli possunt, & fallere. An. Quid sentis de communione sanctorum? Ba. Hic articulus omnino non attingitur apud Cyprianum; cum ille nominatim indicet, quid in quibus Ecclesiis plus habeatur aut minus. Sic enim ille connectit; *Sequitur namque post hunc sermonem, sanctam Ecclesiam, remissionem peccatorum, bujus carnis resurrectionem*, Ac nonnullis videtur hæc pars non esse diversâ à superiore, sed explicare & infigere, quod modo dictum erat, sanctam Ecclesiam: ut nihil aliud sit *Ecclesia*, quam unius Dei, unius Evangelii, unius fidei, unius spei professio, ejusdem Spiritus, eorundem Sacramentorum participatio: breviter, talis quædam communio bonorum omnium inter omnes pios, qui fuerunt ab initio mundi usque ad finem, qualis est membrorum corporis inter ipsa societas; sic ut aliorum benefacta subveniant aliis, donec viva sunt membra corporis. Cæterum extra societatem hanc ne propria quidem benefacta conducunt cuiquam ad salutem, nisi reconcilietur sanctæ congregationi: & ideo sequitur; *Remissionem peccatorum*: quia extra Ecclesiam non est ulla peccatorum remissio, quantumvis homo maceret se pœnitentia, aut exerceat opera misericordiæ. In Ecclesia, inquam, non hæreticorum, sed sancta; hoc est, Spiritu Christi congregata, est remissio peccatorum per baptismum: & post bap-
 tum,

Anum, per poenitentiam & claves Ecclesiæ datas. Av. Ita sunt adhuc sani hominis. Credisne, futuram carnis resurrectionem? Ba. Frustra crederem cætera, si hoc, quod est omnium caput, non crederem. Av. Quid sentis, cum dicis *caruem*? Ba. Corpus humanum, humana anima animatum. Av. Num unaquæque anima recipiet suum corpus, quod exanime reliquerat? Ba. Idem hoc, unde demigrarat. Et ideo in symbolo Cypriani additum est, *Hujus carnis*. Av. Quis fieri potest, ut corpus jam toties ex aliis in alia versum, possit idem reviviscere? Ba. Qui potuit, quidquid vult, ex nihilo creare; an huic difficile sit, quod ex sua forma mutatum est, in pristinam naturam restituere? Non anxie disputo, quibus modis id fiat: mihi satis est, quod, qui promisit hoc futurum, sic verax est, ut mentiri non possit; sic potens est, ut, quidquid velit, nutu valeat efficere. Av. Quid opus erit tum corpore? Ba. Ut totus homo glorificetur cum Christo, qui heic totus afflictus erat pro Christo. Av. Quid sibi vult, quod addit; *Et vitam æternam*? Ba. Ne quis suspicetur, nos sic reviviscunt ranæ, rursus morituræ. Nam heic duplex mors est: corporis, bonis ac malis omnibus communis; & animi. Mors autem animi peccatum est. At post resurrectionem piis erit æterna vita, tum corporis, tum animi. Nec enim corpus erit amplius obnoxium morbis, senio, fami, siti, dolori, lassitudini, morti, aut ulli incommodo, sed spirituale factum, spiritus arbitrio movebitur: nec animus deinceps ullis vitiis aut doloribus sollicitabitur, sed sine fine fruatur summo bono, qui est Deus. Contra, impios mors æterna possidebit, tum corporis, tum animi. Nam & corpus habebunt ad æternos cruciatus immortale, & animum peccatorum stimulis semper afflictum absque spe veniæ. Av. Credis hæc ex animo, ac serio? Ba. Sic, inquam, ut mihi minus certum sit, te mecum colloqui. Av. Ego, cum essem Romæ, non omnès reperi æque sincere credentes. Ba. Imo, si excutias, reperies & alibi multos, quibus hæc non æque persuasa sunt. Ev. Cum in tam multis & arduis consentias nobiscum, quid obstat, quo minus totus sis noster? Ba. Istud ex te audire cupio. Nam ipse mihi videor orthodoxus, etiamsi vitam meam nolim præstare, tametsi sedulo conor, ut professioni respondeat. Av. Unde igitur

tantum bellum inter vos & orthodoxos? BA. Exquire. Sed heus medice, si non pœnitet hujus proœmii, fumes nobiscum prandiolum, & à prandio per otium percunctaberis de singulis; præbebo brachium utrumque; inspicias excrementa, tum crassiora, tum liquidiora. Denique facies, si videbitur, totius hujus pectoris anatomiam, quo certius de me judices. AV. At religio est tecum mensam habere communem. BA. Atqui id solent medici, quo melius observent, quid affectent, aut peccent ægroti. AV. Sed vereor, ne videar favere hæreticis. BA. Imo nihil est sanctius, quam favere hæreticis. AV. Qui sic? BA. Nonne Paulus optavit anathema fieri pro Judæis plus, quam hæreticis? An non favet ille, qui studet, ut quis ex malo fiat bonus, ex mortuo vivus? AV. Maxime. BA. Sic igitur fave, nec erit, quod metuas. AV. Nunquam audi vi ægrotum commodius respondentem. Age, duc me ad prandium. BA. Medice accipieris, & ut decet apud ægrotum; & sic curabimus corpuscula cibo, ut nihilo læcius animus idoneus sit ad disputandum. AV. Fiat bonis avibus. BA. Imo malis piscibus fiet: nisi forte nunc oblitus es, esse diem Veneris. AV. Id quidem est præter symbolum nostrum.

Γεροντολογία, sive Ὀχημα.

(a) EUSEBIUS, PAMPIRUS, POLYGAMUS, GLYCION.

EV. QUAS novas aves heic ego video? Nisi me fallit animus, aut parum prospiciunt oculi, video tres veteres congerrones meos confidentes, Pampirum, Polygamum, & Glycionem. Certe ipsi sunt. PA. Quid tibi vis cum tuis vitreis oculis, fascinator? Congredere propius, Eusebi. Po. Salve multum, exoptate Eusebi. GL. Bene sit tibi, vir optime. EV. Salvete vos omnes una salate, pariter mihi carissima capita. Quis Deus, aut casus Deo felicior, nos conjunxit? Nam nemo nostrum vidit alium annis, opinor, jam quadraginta. Mercurius cadaceo suo non potuisset melius nos in unum contrahere. Quid heic agitis? PA. Sedemus. EV. Video; sed qua de causa? Po. Operimur currum, qui nos dovehat Antverpiam. EV. Ad mercatum? Po. Scilicet, sed spectato

(a) Eusebius] Pius. Pampirus, omnia expertus. Polygamus, qui saepe duxit uxorem. Glycion, dulcis.

Statores magis, quam negotiatores: quatenus aliis
 aliud est negotii. *Ev.* Et nobis eodem est iter. Ve-
 rum quid obstat, quo minus eatis? *Po.* Nondum con-
 venit cum aurigis. *Ev.* Difficile genus hominum. Sed
 vultisne, ut illis imponamus? *Po.* Liberet, si liceret
Ev. Simulemus, nos velle simul abire pedites. *Po.*
 Citius credant, caneros volaturos, quam nos tam
 grandes, pedibus hoc iter confecturos. *Gl.* Vultis
 rectum verumque consilium? *Po.* Maxime. *Gl.* Illi
 potant: id quo faciunt diutius, hoc plus erit pericu-
 li, necubi nos dejiciant in lutum. *Po.* Admodum di-
 luculo venias, oportet, si sobrium aurigam velis. *Gl.*
 Quo maturius perveniamus Antverpiam, nobis qua-
 tuor solis currum stipulemur. Contemnendum censeo
 tantillum pecuniæ. Hoc damni multis commoditati-
 bus pensabitur, sedebimus commodius, ac mutuis
 fabulis suavissime transigemus hoc iter. *Po.* Recte
 suadet Glycion; ut in vehiculo quoque jucundus co-
 mes pro vehiculo sit. Quin & juxta Græcorum pro-
 verbium, liberius loquemur, non de plastro, sed in
 plastro. *Gl.* Transégi. conscendamus. Vah, nunc
 mihi libet vivere, posteaquam ex tanto intervallo
 videre contigit mihi carissimos olim sódales. *Ev.* Ac
 mihi videor repubescere. *Po.* Quot annos supputatis,
 ex quo Lutetiæ conviximus? *Ev.* Arbitror haud
 pauciores quadraginta duobus. *Pa.* Tum videbamur
 omnes æquales. *Ev.* Ita ferme eramus, aut si quid e-
 rat discriminis, perpusillum erat. *Pa.* At nunc qua-
 ta inæqualitas! Nam Glycion nihil habet senii, &
 hujus avus videri queat Polygamus. *Ev.* Profecto sic
 res habet. Quid rei in causa? *Pa.* Quid? aut hic ces-
 savit, ac restitit in cursu, aut ille antevertit. *Ev.* O-
 he, non cessant anni, quantumvis cessent homines.
Po. Dic bona fide, Glycion, quot annos numeras?
Gl. Plures, quam ducatos. *Po.* Quot tandem? *Gl.*
 Sexaginta sex. *Ev.* O vere (a) *Τίτῳ ὁ γέρας*, quod
 ajunt. *Po.* Sed quibus tandem artibus remoratus es
 senectutem? Nam neque canities adest, neque rugo-
 sa cutis: vigent oculi, nitet utrinque dentium series;
 color vividus est: corpus succulentum. *Gl.* Dicam
 artes meas; modo tu vicissim narres nobis artes tuas,
 quibus senectutem accelerasti. *Po.* Recipio, me fa-
 cturum. Dic igitur, quo te contulisti relicta Lutetia?

Gl.

(a) Id est, Titanti senectus.

GL. Recta in patriam. Illic commoratus fere annum, dispicere cœpi de deligendo vitæ genere; quam ego rem non leve momentum habere credo ad felicitatem: circumspiciebam, quid cuique succederet, quid fecus. Po. Miror, tibi tantum fuisse mentis, cum Lutetiæ nihil fuerit te nugacius. GL. Tum ferebat ætas. Et tamen, ô bone, non heic meo Marte rem omnem gessi. Po. Mirabar. GL. Prius quam quidquam aggredere, adii quendam è civibus natu grandem, longo rerum usu prudentissimum, totiusque civitatis testimonio probatissimum, ac meo quidem iudicio etiam felicissimum. Ev. Sapiebas. GL. Hujus usus consilio, duxi uxorem. Po. Pulcre dotatam? GL. Dote mediocri, ac plane, juxta proverbium, (a) τὴν κατ' ἰμαυρόν. Nam & mihi res erat mediocri. Ea res mihi plane cessit ex animi sententia. Po. Quot annos tum eras natus? UL. Viginti ferme duos. Po. O te felicem! GL. Non totum hoc fortunæ debeo, ne quid erres. Po. Quî sic? GL. Dicam. Alii prius diligunt, quam deligant, ego iudicio delegi, quam diligere: & tamen hanc magis duxi ad posteritatem, quam ad voluptatem. Cum ea vixi suavissime annos non plures octo. Po. Reliquit orbem? GL. Imo superest quadriga liberorum; Filii duo, Filix totidem. Po. Privatufne vivis, an Magistratu fungeris? GL. Est mihi munus publicum. poterant contingere majora: verum hoc mihi delegi, quod tantum haberet dignitatis, ut me vindicaret à contemptu; ceterum minime molestis negotiis obnoxium. Ita nec est, quod quisquam objiciat, me mihi vivere; & est, unde nonnunquam & amicis dem operam. Hoc contentus, nihil unquam magis ambii. Verum sic gessi magistratum, ut illi ex me dignitas accreverit. Hoc ego pulchrius duco, quam ex muneris splendore dignitatem mutuo sumere. Ev. Nihil verius. GL. Sic inter cives meos consenui, carus omnibus. Ev. Isthuc vero difficillimum est, cum non abs re dictum sit; *Qui neminem habet inimicum, eum nec amicum habere quentquam: & felicitatis semper invidiam esse comitem.* GL. Insignem felicitatem comitari solet invidia: mediocritas tuta est. Et hoc mihi perpetuum studium fuit, ne quid mei commodi ex aliorum incommodis compararem. Illam, quam Græci vocant (b) ἀπραξία,

quan-

(a) Id est, pro mea sorte.

(b) Id est, otium, sive abstinentia à negotiis.

quantum licuit, amplexus sum. Nullis negotiis ingessi memet; sed præcipue continui me ab his, quæ sine offensa multorum suscipi non poterant. Itaque si juvandus erit amicus, sic illi benefacio, ut hac de causa nullum mihi parem inimicum. Et si quid ortum fuerit simultatis alicunde; aut purgatione lenio, aut officiis extinguo, aut dissimulatione patior intermori: à contentione semper abstineo: quæ si incidere, malo rei, quam amicitia facere jacturam. In cæteris Mitionem quendam ago: nulli lædo os, arrideo omnibus, saluto ac resaluto benigniter: nullius animo repugao, nullius institutum aut factum damno, nemini me præfero: patior, suum cuique pulchrum esse. Quod taceri velim, nemini credo. Aliorum arcana non scrutor; & si quid forte novi, nunquam efatio. De his, qui præsentibus non sunt, aut taceo, aut amice loquor, ac civiliter. Magna pars simultatum inter homines nascitur ex linguæ intemperantia. Alienas simultates nec excito, nec alo; sed ubicunque datur opportunitas, aut extinguo, aut mitigo. His rationibus hætenus vitavi invidiam, ac benevolentiam civium meorum alui. PA. Non sensisti gravem cœlibatum? GL. Mihi quidem nihil accidit acerbius in vita unquam uxoris morte; ac vehementer optassem, illam una mecum consenescere, liberisque communibus frui: sed quando aliter visum est Superis, judicavi sic magis expedire utrique: neque causam putavi, cur me inani luctu discruciarer, præsertim cum is nihil prodesset defunctæ. Po. Nunquamne incessit libido repetendi matrimonii, præsertim cum istud tibi feliciter cessisset? GL. Incessit: sed liberorum causa duxeram uxorem, liberorum causa rursus non duxi. Po. At miserum est cubare solum totas noctes. GL. Nihil est difficile volenti. Tum cogita, quantas etiam habeat commoditates cœlibatus. Quidam omni ex re decerpunt, si quid est incommodi; qualis fuisse videtur Crates ille, cujus titulo fertur epigramma, vitæ mala colligens. Nimirum his placet illud, *Optimum non nasci*. Mihi magis aridet Metrodorus, undequaue decerpens, si quid inest boni. Sic enim fit vita dulcior. Et ego sic induxi animum, ut nihil vehementer vel oderim, vel expetam. Ita fit, ut, si quid obtingat boni, non efferar, aut insolescam: si quid decedat, non admodum crucier. PA. Næ tu Philosophus es, vel ipso Thalete sapientior, si quidem

dem istud potes. GL. Si quid ægritudinis obortum est animo, ut multa fert hujusmodi vita mortalium, protinus ejicio ex animo, sive sit ira ex offensa, sive quid aliud indigne factum. Po. At sunt quædam injuriæ, quæ vel placidissimo moveant stomachum: tales sunt frequenter & famulorum offensæ. GL. Nihil ego patior residere in animo meo. Si mederi queam, medeor: sin minus, sic cogito, Quid proderit, me ringi re nihilo melius habitura? Quid multis? Patior, ut hoc mox impetret à me ratio, quod paullo post tempus esset impetraturum. Certe nullus est tantus animi dolor, quem patiar mecum ire cubitum. Ev. Nihil mirum, si tu non senescis, qui tali sis animo. GL. Atque adeo ne quid reticeam apud amicos, cum primis cavi, ne quid flagitii committerem, quod vel mihi, vel liberis meis probro esse posset. Nihil enim irrequietius animo sibi male conscio. Quod si quid culpæ admissum est, non eo cubitum prius, quam me Deo reconciliaro. Veræ tranquillitatis, seu, ut Græce dicam: (a) *ἡσυχίας* fons est, bene convenire cum Deo. Nam qui sic vivunt, his nec homines magnopere nocere possunt. Ev. Num quando te cruciat metus mortis? GL. Nihilo magis, quam macerat dies nativitatis. Scio moriendum: ista sollicitudo fortassis adimat mihi aliquot vitæ dies, certe nihil possit adjicere. Itaque totam hanc curam Superis committo: ipse nihil aliud curo, quam ut bene suaviterque vivam. Non potest autem suaviter, nisi qui bene. Pa. At ego senescerem tædio, si tot annos degerem in eadem urbe, etiam si Romæ contingat vivere. GL. Habet quidem loci mutatio voluptatis nonnihil: longinquæ vero peregrinationes, ut prudentiam addunt fortassis, ita plurimum habent periculorum. Mihi videor tutius totum orbem obire in tabula geographica, neque paulo plus videre in historiis, quam si viginti totos annos, ad Ulyssis exemplum, per omnes tetras mariaque volitarem. Habeo prædiolum, quod abest ab urbe non plus, quam duobus milibus passuum: ibi nonnunquam ex urbano fio rusticus: atque ibi recreatus, redeo novus hospes in urbem: nec aliter saluto ac salutor, quam si renavigassem ex insulis nuper inventis. Ev. Non adjuvas valetudinem pharmacis? GL. Nihil mihi rei cum medicis.

(a) Id est, animi tranquillitas.

cibus. Nec incedi venam unquam, nec devoravi capotia, nec hausi potiones. Si quid oboritur lassitudinis, moderatione victus, aut rusticatione propello malum. Ev. Nihilne tibi cum studiis? Gl. Est. Nam in his est præcipua vitæ oblectatio: verum his oblecto me, non macero. Siquidem vel ad voluptatem studeo, vel ad utilitatem vitæ, non autem ad ostentationem. A cibo sumto aut paucor litteratis fabulis, aut lectorem adhibeo: nec unquam incumbo libris ultra horam: tum surgo, & arrepta testudine, paulisper obambulans in cubiculo, vel cantillo, vel repeto mecum, quid legerim: & si in promptu est congerro, refero: mox ad libram redeo. Ev. Dic mihi bona fide, nullane sentis incommoda senectutis, quæ feruntur esse plurima? Gl. Somnus aliquanto deterior est, nec perinde tenax memoria, nisi si quid infixero. Liberavi fidem meam. Exposui vobis magicas artes meas, quibus alo juventutem meam: nunc referat nobis pari fide Polygamus, unde tantum collegerit senii. Po. Equidem nihil celabo tam fidos sodales. Ev. Narrabis etiam taciturnis. Po. Cum agerem Lutetiæ, quam non abhorruerim ab Epicuro, nostis ipsi. Ev. Sane meminimus; sed arbitrabamur, te mores eos una cum adolescentia Lutetiæ relicturum. Po. Ex multis quas illic adamaram, unam mecum abduxi domum, eamque gravidam. Ev. In ædes paternas? Po. Recta; sed mentitus, eam esse conjugem cujusdam amici mei, qui mox esset venturus. Gl. Id credidit pater? Po. Imo rem olfecit intra quadriduum. Mox sæva jurgia. Nec tamen interim tempebatur à conviviis, ab alea, cæterisque malis artibus. Quid multis? Cum pater non faceret objurgandi finem, negans, se tales gallinas alere velle domi; ac subinde minitans abdicationem; verti solum, & cum gallina mea gallus alio demigravi: ea mihi genuit aliquot pullos. Pa. Unde res suppetebat? Po. Nonnihil furtim dabat mater; ac præterea conflatum est æris alieni plus satis. Ev. Reperiebantur tam fatui, ut tibi crederent? Po. Sunt, qui nullis credant libentius. Pa. Quid tandem? Po. Tandem, ubi pater serio pararet abdicationem, intercesserunt amici, ac bellum hoc his legibus composuerunt, ut nostratem uxorem ducerem, cum Galla divortium facerem. Ev. Erat uxor? Po. Intercesserunt verba futuri temporis, sed accesserat congressus præsentis temporis. Ev. Quis

licuit igitur ab illa divertere? Po. Post rescitum est, meæ Gallæ Gallum esse maritum, unde pridem se subduxerat. Ev. Ergo nunc habes uxorem? Po. Non, nisi præter hanc octavam. Ev. Octavam? Non sine augurio dictus es Polygamus. Fortassis steriles omnes decessere. Po. Imo nulla non reliquit aliquot catulos domi meæ. Ev. Ego malim totidem gallinas, quæ mihi ponerent ova domi. Non tædet Polygamia? Po. Adeo tædet, ut, si hæc octava moreretur hodie, perendie ducerem nonam. Imo hoc me male habet, quod non liceat habere binas, aut ternas, cum unus gallus gallinaceus tot gallinas possideat. Ev. Equidem haud miror, gallinacee, si parum pinguisti, quodque tantum senii tibi collegeris. Nihil enim æque accelerat senectutem, quam immodicæ, atque intempestivæ computationes, impotentes amores mulierum, & salacitas immoderata. Sed quis alicui familiam? Po. Ex obitu parentum accessit res mediocris, & gnaviter laboratur manibus. Ev. Descivisti igitur à litteris? Po. Plane ab equis, quod ajunt, ad asinos; ex (a) heptatechno factus monotechus faber. Ev. Miser, toties tibi ferendus erat luctus, toties cœlibatus? Po. Nunquam vixi cœlebs ultra dies decem, semperque nova nupta veterem luctum expulit. Habetis bona fide vitæ meæ summam. Atque utinam Pampirus narret nobis suæ quoque vitæ fabulam, qui satis belle portat ætatem. Nam, ni fallor, me duobus aut tribus annis est grandior. PA. Dicam equidem, si vobis audire vacat tale somnium. Ev. Imo volupe fuerit audire. PA. Ubi domum redissem, statim Pater senex urgere cœpit, ut aliquod vitæ genus amplecterer, unde nonnihil quæstus accederet rei familiaris: ac post longam consultationem placuit negotiatio. Po. Miror, hoc vitæ genus arrisisse potissimum. PA. Eram natura sitiens cognoscendi res novas, varias regiones, urbes, linguas ac mores hominum. Ad id maxime videbatur apposita negotiatio. Quibus ex rebus nascitur & prudentia. Po. Sed misera, videlicet quæ plerunque magnis malis sit illis emenda. PA. Sic est. Itaque Pater numeravit sortem satis amplam, ut dextro Hercule, ac bene fortunante Mercurio negotiationem auspicaret. Simulque ambiebatur uxor.

(a) Heptatechno] *Septem artium perito. Monotechus: Unius tantum artis peritus.*

xot cum amplissima dote, sed ea forma, quæ vel in-
 dotatam commendare poterat. Ev. Succellit? PA. Imo priusquam redirem domum, periit & fors & usura. Ev. Naufragio fortassis. PA. Plane naufragio. Nam imegimus in scopulum quavis Malea periculiosiore. Ev. In quo mari occurrit iste scopulus, aut quod habet nomen? PA. Mare non possum dicere, sed scopulus plurimorum infamis exitiis, Latine dicitur *alea*; quo modo vos Græci nominetis, nescio. Ev. O te stultum! PA. Imo stultior Pater, qui tantam summam crederet adolescenti. GL. Quid deinde factum est? PA. Nihil actum: sed cœpi cogitare de suspensio. GL. Adeon' erat Pater implacabilis? Nam res sarciri potest, & venia datur ubique protopiro; multo magis (a) Pampiro debebatur. PA. Verum fortasse narras; sed interim miser excidi ab uxore. Nam parentes puellæ, simul atque cognoverunt hæc auspicia, renunciarunt affinitatem. Et amabam, ut qui perditissime. GL. Miseret me tui. Sed quid interim consilii tentatum est? PA. Id quod solet in rebus desperatis. Pater abdicabat, perierat res, perierat uxor; undique audiebam gurges, nepos, heluo. Quid plura? Serio mecum deliberabam, an suspenderem me, an aliquo conjicerem memet in monasterium. Ev. Crudele consilium. Scio, utrum elegeris, mitius mortis genus. PA. Imo quod mihi tunc visum est crudelius; adeo mihi displicebam totus. GL. Atqui complures eo se dejiciunt, ut suavius vivant. PA. Corraso viaticulo, furtim me subdixi procul à patria. GL. Quo tandem? PA. In Hiberniam, illic factus sum Canonicus ex horum genere, qui extreme linei sunt, intime lanei. GL. Apud Hibernos igitur hibernasti? PA. Non, sed duos menses apud hos versatus, navigavi in Scotiam. GL. Quid te offendit apud illos? PA. Nihil, nisi quod institutum illud mihi videbatur mitius, quam pro meritis ejus, qui non uno suspensio dignus erat. Ev. Quid in Scotia designatum est? PA. Illic ex lineo factus sum pellicanus apud Carthusios. Ev. Homines plane mundo mortuos. PA. Ita mihi visum est, cum audirem illos exnentes. GL. Quid? canunt etiam mortui? Quot menses apud illos egisti Scotus? PA. Propemodum sex.

(a) Pampiro] *Alludit ad nomen, nam Græce significat, omnia expertus.*

GL. O constantiam! Ev. Quid illic offendit? PA. Quia mihi visa est vita segnis ac delicata. Deinde multos illic reperi non admodum sani cerebri, ob solitudinem, ut arbitror. Mihi parum erat cerebri; verebar, ne totum periret. Po. Quo deinde devolasti? PA. In Galliam. Illic reperi quosdam totos pullatos, ex instituto divi Benedicti, qui colore vestis testantur, se lugere in hoc mundo; & inter hos, qui pro summa veste cilicium ferrent reti simile. GL. O gravem corporis macerationem! PA. Heic egi menses undecim. Ev. Quid obstitit, quo minus illic maneres perpetuo? PA. Quia plus illic reperi caeremoniarum, quam veræ pietatis. Præterea audieram, esse quosdam his multo sanctiores, quos Bernardus ad severiorem disciplinam revocasset, pulla veste mutata in candidam, apud hos vixi menses decem. Ev. Heic quid offendebat? PA. Nihil admodum. Nam hos reperi sat commodos sodales. Sed movebat me Græcorum proverbium; *ἢ τὰς χιτώνας ἢ φαγῖν, ἢ μὴ φαγῖν*. Itaque decretum erat, aut non esse monachum, aut insigniter esse monachum. Acceperam, esse quosdam Brigidenses, homines plane cœlestes; ad hos me contuli. Ev. Quot menses illic egisti? PA. Biduum, nec id sane totum. GL. Usque adeo placuit hoc vitæ genus? PA. Non recipiunt, nisi qui mox obstringat se professioni. At ego nondum adeo insaniebam, ut facile me præberem capistro, quod nunquam liceret excutere. Et quoties audiebam canentes virgines, cruciabat animum uxor erepta. GL. Quid deinde? PA. Ardebat animus amore sanctimonix, nec usquam satisfiebat animo meo. Tandem obambulans incidi in quosdam præferentes crucem. Hoc signum mihi protinus atrisit; sed remorabatur electionem varietas: alii gestabant albam, alii rubram, alii viridem, alii versicolore, alii simplicem, alii duplicem, nonnulli quadruplicem, alii alia atque alia figura variatam. Ego, ne quid intentatum relinquerem, omnes ferme formas gessi. Verum ipsa re comperi, longe aliud esse circumferre crucem in pallio seu tunica, quam in corde. Tandem fessus inquirendo sic mecum cogitabam: ut semel omnem sanctimoniam assequar, petam terram sanctam, ac redibo domum sanctimoniam onustus. Po. Num eo profectus es? PA. Maxime. Po. Unde suppetebat viaticum? PA. Demiror, istud nunc denique tibi venire in mentem,

ut rogares, ac non multo ante percunctatum fuisse, sed nosti proverbium, (a) τί τί χίμαιρὰ καὶ ἄλλοι οὐκ ἔστιν.

GL. Quam artem circumferebas? PA. (b) Chiro-manticam. GL. Ubi eam didiceras? PA. Quid refert? GL. Quo præceptore? PA. Eo, qui nihil non docet, ventre. Prædicebam præterita, futura, præsentia. GL. Et sciebas? PA. Nihil minus: sed divinabam audacter, idque tuto, videlicet prius accepto pretio. Po. An ars tam ridicula poterat alere te? PA. Poterat, & quidem cum duobus famulis. Tantum est ubique fatuorum & fatuarum. Attamen cum Hierosolymanam adirem, addideram me in comitatum cajsardani magnatis prædivitis, qui natus annos septuaginta negabat, se æquo animo moriturum, nisi prius adisset Hierosolymanam. Ev. Ac domi reliquerat uxorem? PA. Atque etiam liberos sex. Ev. O senem impium! Atque illinc redisti sanctus? PA. Vis, verum fatear? Aliquanto deterior, quam ieram. Ev. Sic, ut audio, excussus est religionis amor. PA. Imo magis incanduit. Itaque reversus in Italiam, addixi me militiæ. Ev. Itane religionem venabaris in bello? quo quid esse potest sceleratius? PA. Erat sancta militia. Ev. Fortassis in Turcas. PA. Imo sanctius quiddam, ut tum quidam prædicabant. Ev. Quidnam? PA. Julius secundus belligerabatur adversus Gallos. Porro militiam mihi commendabat etiam multarum rerum experientia. Ev. Multarum, sed malarum. PA. Ita post comperi. Et tamen heic durius vixi, quam in monasteriis. Ev. Quid tum postea? PA. Jam mihi vacillare cepit animus, utrum ad negotiationem intermissam redirem, an religionem fugientem persequerem. Interim venit in mentem, utrumque alteri posse conjungi. Ev. Quid? ut simul esses & negotiator & monachus? PA. Quid ni? Nihil religiosus ordinibus mendicantium: & tamen nihil similis negotiationi. Volitant per omnes terras ac maria, multa vident, multa audiunt: penetrant omnes domos, plebeciorum, nobilium, atque regum. Ev. Ac non cauponantur. PA. Sæpe nobis felicius. Ev. Quod genus ex his delegisti? PA. Omnes formas expectatus sum. Ev. Nulla placuit? PA. Imo perplacuerant omnes, si licuisset statim negotiari. Verum perpende-

bam.

{a} Id est *Artem quævis alit terra.*

{b} *Chiro-mantica*] *Divinatio ex inspectione manuum.*

bam, mihi diu sadandum in choro, priusquam crederetur mihi negotiatio. Jamque cogitare coepi de venanda Abbazia: sed primum, non omnibus heic fauet Delia, & sepe longa est venatio. Itaque consumtis hunc in modum annis octo, cum esset nunciata mors Patris, domum reversus, ex consilio matris duxi uxorem, & ad veterem negotiationem redii. GL. Dic mihi, cum tam subinde novam vestem sumeres, ne velat in aliud animal transformareris, qui potuisti servare decorum? PA. Qui minus, quam hi, qui in eadem fabula nonnunquam aliam atque aliam sumunt personam? EV. Dic nobis bona fide, qui nullum vitæ genus non expertus es, quod omnium maxime probas? PA. Non omnibus omnia congruunt: mihi nullum magis arridet, quam hoc, quod secutus sum. EV. Multa tamen incommoda habet negotiatio. PA. Sic est. Sed quando nullum vitæ genus omnibus caret incommodis, hanc Spartam, quæ contigit, orno. Verum nunc superest Eusebius, qui non gravabitur apud amicos vitæ suæ scenam aliquam explicare. EV. Imo totam fabulam, si videtur: nam habet actus non multos. GL. Erit magnopere gratum. EV. Ubi redissem in patriam, annum apud me deliberavi, quodnam vitæ genus amplecti vellem; simulque me ipsum exploravi, ad quod genus essem propensus aut idoneus. Interim oblata est *Præbenda*, quam vocant, satis opimi proventus: accepi. GL. Vulgo male audit hoc vitæ genus. EV. Mihi, ut sunt res humanæ, satis exoptandum videtur. An mediocrem felicitatem esse putatis, subito velut è cælo dari tot commoda, dignitatem, ædes honestas, beneque instructas, annuos redditus satis amplos, sodalitium honorificum, deinde templum, ubi, si libeat, vaces religioni? PA. Illic me luxus offendebat, & concubinarum infamia; tum quod plerique istius generis odere litteras. EV. Ego non specto, quid agant alii, sed quid mihi sit agendum: & melioribus me adjungo, si non possum alios meliores reddere. PO. In isto genere vixisti perpetuo? EV. Perpetuo, nisi quod interim quatuor annos primum egi Patavii. PO. Quam ob rem? EV. Hos annos ita partitus sum, ut sesquiannum darem studio Medicinæ, reliquum tempus Theologiæ. PO. Cur id? EV. Quo melius & animum & corpus meum moderarer, nonnunquam & amicis consulerem. Nam & concionor nonnunquam pro mea sapientia. Sic

Incipiens satis tranquille vixi, contentus unico sacerdotio, nec præterea quidquam ambiens, recusaturus etiam, si offeratur PA. Utinam liceret discere, quid agant cæteri nostri sodales, quibus uscum tum familiariter viximus? EV. De nonnullis possum commemorare quædam; sed video, nos non procul abesse à civitate: quare, si videtur, conveniemus in idem diversorium: ibi per otium de cæteris conferemus assatum. *Huiguitio auriga.* Unde tam miseram sarcinam nactus es, lusce? *Henricus auriga.* Imo quo tu defers istud lupanar, ganeo? *Hug.* Debueras istos frigidos senes alicubi effundere in urticetum, ut calescerent. *Hen.* Imo tu istum gregem cura, ut præcipites alicubi in profundam lûmam, ut refrigerentur; nam calent plus satis. *Hug.* Non soleo præcipitare sarcinam meam. *Hen.* Non? Atqui nuper vidi, te sex Carthusienses dejecisse in cœnum sic, ut pro candidis emergent nigri: tu interim, quasi re bene gesta, ridebas. *Hug.* Nec injuria; dormiebant omnes, ac multum ponderis addebant curru meo. *Hen.* At mei senes egregie sublevarunt currum meum, per totum inter perpetuo garrientes. Nunquam vidi meliores. *Hug.* Non soles tamen talibus delectari. *Hen.* Sed hi feniculi boni sunt. *Hug.* Qui scis? *Hen.* Quia per eos ter bibi per viam cerevisiam insigniter bonam. *Hug.* Ha ha hæ. Sic tibi boni sunt.

(A) Π Τ Ω Χ Ο Η Λ Θ Υ Σ Ι Ο Ι.

CONRADUS, BERNARDINUS, PASTOR, PANDQUE
CHEUS, UXOR,

Co. **A**Tqui pastorem decet hospitalitas. PAS. Pastor sum ovium; non amo lupos. Co. At non perinde fortassis odisti lupos Sed quo tandem merito sic abhorres à nobis, ut ne tecto quidem digneris? Neque enim te gravabimus cœna PAS. Dicam, quia, si conspiceretis in ædibus meis gallinam aliquam, aut pullos gallinaceos, cras in concione traducerer apud populum. Hanc soletis referre gratiam communicati hospitii. Co. Non omnes sumus istiusmodi. PAS. Sitis, cujusmodi voletis; ego vix sancto Petro fiderem, si tali cultu veniret ad me. Co. Si ita stat sententia, saltem indica diversorium aliud. PAS. Est in hoc vicò diversorium publicum. Co. Quod habet

(A) Quasi dicas *Divites medicos.*

habet signum? PAS. In tabula pensili videbitis carnem os inferentem in ollam: hoc agitur in culina. Ad abacum rationalem sedet lupo. Co. Signum inauspicatum. PAS. Fruamini. BE. Quod genus Pastoris hoc est? per illum liceret perire fame. Co. Si non melius pascit oves, quam nos, oportet esse parum obesas. BE. In malis rebus opus est bono consilio. Quid fiet? Co. Perficienda frons est. BE. Nimirum inutilis est pudor, cum urget necessitas. Co. Admodum; sanctus Franciscus aderit nobis. BE. Pro fortuna. Co. Non expectabimus Pandochei responsum pro soribus, sed tecta irrumpemus in ipsum vaporarium, nec facile patiemur, nos ejici. BE. O facinus impudens! Co. Hoc satius, quam noctem agere sub dio, ac perire frigore. Interim depone pudorem in sacculo, cras resumenturus, ubi videbitur. BE. Scilicet, sic res ipsa suadet. PAN. Quod animantium genus hic video? Co. Servos Dei, filios sancti Francisci, vir optime. PAN. An Deus talibus servis delectetur, nescio: ego mihi nolim multos esse domi. Co. Quam ob rem? PAN. Quia ad edendum & bibendum plus, quam viri estis, ad laborandum nec manus habetis, nec pedes. Ohe vos estis filii sancti Francisci? Soletis predicare, eam esse virginem, & ille habet tot filios? Co. Spiritus filii sumus, non carnis. PAN. Infelix genitor ille. Nam quod in vobis pessimum est, animus est: corpore nimium valetis, planeque melius habetis ista parte, quam expediat nobis, qui alimus uxorem, & filias. Co. Tu forte suspicaris nos esse ex eorum genere, qui degenerant à progenitoris instituto: nos sumus Observantes. PAN. Ego igitur observabo, ne quid adferatis detrimenti. Nam istud genus ego odi pessime. Co. Quam ob rem, te queris? PAN. Quia circumfertis dentes, nec circumferatis pecuniam. Hoc genus hospitum mihi est ingrattissimum. Co. At laboramus vobis. PAN. Vultis, ostendam vobis, quo modo laboretis? Co. Ostende. PAN. Inspicite picturam vobis proximam ad lævam: illic videtis vulpem concionantem, sed à tergo anser collum profert à cuculla. Rursum videtis lupo absolventem confessum, sed prominet pars ovis occultatæ sub veste. Videtis simiam assidentem ægroto in veste Franciscana; altera manu præfert crucem, alteram habet in crumena ægotantis. Co. Non inficiamur, hac veste nonnunquam regi lupos, vulpes,

ac simias; sed fatemur etiam, sæpe tegi porcos, canes, equos, leones, ac regulos: quin eadem vestis tegit multos bonos viros. Vestis, ut neminem reddit meliorem, ita nullum reddit deterio- rem. Proinde iniquum est, quenquam ex veste æstimare: alioquin tua vestis, qua nonnunquam uteris, esset execranda, quæ multos tegit fures, homicidas, veneficos & adulteros. PAN. De veste cedam, si numeretis. Co. Rogabimus Deum pro te. PAN. Ego vicissim pro vobis, operam operam pensans. Co. Atqui non ab omnibus accipiendum. PAN. Cur vobis religio est contingere pecuniam? Co. Quia pugnat cum professione nostra. PAN. Itidem cum mea professione pugnat, admittere gratuitum hospitem. Co. At nos cogit regula, non contingere pecuniam. PAN. At mea regula diversum præcipit. Co. Ubi est tua regula? PAN. Lege versus istos:

Hospes, in hac mensa fuerint cum viscera tensis,

Surgere ne properes, nisi prius annumeres.

Co. Nos non erimus tibi sumtui. PAN. At qui mihi non sunt sumtui, ne quæstui quidem sunt. Co. Deus abunde pensabit, si quid officii nobis præstiteris. PAN. Istis verbis non alo familiam. Co. Abdemus nos in angulum vaporarii, neque cuiquam erimus molesti. PAN. Non fert tales homines hoc vaporarium. Co. Itane nos ejicis, fortassis hac nocte devorandos à lupis? PAN. Lupus lupinam non est, ut nec canis caninam. Co. Crudelis esses, si hoc faceres Turcis: quales quales sumus, homines sumus. PAN. Surdo canitis. Co. Tu molliter foves corpus tuum, nudus recubans post vaporarium; & nos extrudis frigore nocturno perituros, etiam si parcant lupi. PAN. Sic vixit Adam in paradiso. Co. Vixit, sed innocens. PAN. Et ego innocens. Co. Fortassis detracta syllaba prima. At vide, si tu nos nunc extrudis à paradiso tuo, ne Deus te non recipiat in suum. PAN. Bona verba. Ux. Mi vir, tot tua malefacta saltem hoc beneficio pensa: patere, hos hac nocte tecto nostro uti: sunt viri boni, fonties, quæstum hinc fieri uberio- rem posthac. PAN. Ecce deprecatricem: suspicor convenire inter vos; nec admodum lubens audio hoc elogium à muliere, viri boni. Ux. Hæu: non ita est, sed cogita, quoties peccaris alea, temulentia, rixis, pugnis; saltem hac eleemosyna redime tua peccata, nec ejicias hos, quos optaris tibi adesse

morienti. Scurras & famiones recipis sæpe numero;
 & hos extrudis? PAN. Unde ista concionatrix nobis?
 Abi tu, & cura rem culinariam. Ux. Id quidem fiet.
 Be. Mitescit, & sumit indusium lineum, spero, fore recte.
 Co. Et mensam insternunt pueri. Bene habet, quod nulli
 veniunt hospites; alioqui nobis erat exsulandum. Be.
 Feliciter cecidit, quod è proximo oppidulo retulimus
 nobiscum lagunculam vini, & agni coxam asiam: alioqui
 hic, ut video, ne fœnum quidem impartisset nobis.
 Co. Jam accubere pueri: adjungamus nos in mensæ
 partem, sic tamen, ne cui incommodemus. PAN. Vobis
 imputandum arbitror, quod hodie nullum habeo convivam,
 præter domesticos & vos inutiles. Co. Nisi frequenter
 hoc accidit, imputa nobis. PAN. Frequentius, quam vellem.
 Co. Noli laborare; vivit adhuc Christus, qui non deseret
 suos. PAN. Audivi, vos dici Evangelicos: & Evangelium
 prohibet, per viam circumferri peram aut panes: vos
 manicas habetis pro pera, ut video: nec panes modo
 circumfertis, verum etiam vinum, & delicias carni-
 um. Co. Fruere nobiscum, si libet. PAN. Meum vinum
 ad istud collatum, vappa est. Co. Gusta & de carni-
 bus; nobis enim superest. PAN. O felices mendicos!
 uxor mea nihil hodie coxit, præter caules & laridum
 rancidum. Co. Communicemus, si videtur, nostros
 apparatus. Nam nostra nihil refert, quibus vescamur.
 PAN. Cur igitur non circumfertis caules & vappam?
 Co. Quoniam hæc nobis obtrudere maluerunt, apud
 quos hodie pransi sumus. PAN. Gratis pransi?
 Co. Maxime. Imo gratias etiam egerunt, & abeuntes
 his apophoretis onerant. PAN. Unde venitis?
 Co. E Basilea. PAN. Hui, è tam longinquo?
 Co. Sic est. PAN. Quod tandem genus hominum
 estis vos, qui sic oberratis sine jumento, sine
 crumena, sine famulitio, sine armis, sine com-
 mætu? Co. Vides qualecunque vestigium Evangelicæ
 vitæ. PAN. Mihi videtur erroneum vitam, qui
 vagantur cum reticulo. Co. Tales erronei erant
 Apostoli: talis erat & Dominus Jesus. PAN. Nostis
 artem chiromanticam? Co. Nihil minus. PAN. Unde
 igitur suppetit victus? Co. Ab eo, qui promisit.
 PAN. Quis ille? Co. Qui dixit, *Nolite esse solliciti;*
hæc omnia adjicientur vobis. PAN. Promisit, sed
 quærentibus regnum Dei. Co. Id facimus pro vicili.
 PAN. Apostoli clarebant miraculis,

sanæ

sanabant ægrotos : proinde non mirum, illis ubique suppetisse victum : vos nihil tale potestis. Co. Possemus, si similes effemus Apostolis, & si res posceret miraculum. At miracula data sunt ad tempus incredulis ; nunc nihil opus, nisi pia vita. Et sæpe felicius est ægrotare, quam valere : sæpe felicius mori, quam vivere. PAN. Quid igitur vos facitis ? Co. Quod possumus, pro sua quisque dote divinitus donata consolamur, exhortamur, admonemus, corripimus ; ubi se dederit occasio : nonnunquam & concionamur, sicubi comperimus Pastores mutos : si non datur prodesse, damus operam, ne quem lædamus moribus & lingua. PAN. Utinam cras velis nobis concionari ! Nam dies est apud nos festus. Co. Cui divo ? PAN. Antonio. Co. Fuit is quidem vir bonus, sed unde dies festus ? PAN. Dicam : Abundat hic vicus subulcis, propter vicinum nemus glandiferum. Et persuasum est, Antonio delegatam curam ejus pecoris : & ideo colunt illum, ne sæviat neglectus. Co. Utinam vere colerent illum ! PAN. Quo pacto ? Co. Sanctissime coluit divos, quisquis imitatus est. PAN. Totus hic vicus cras perstrepet comotationibus, saltationibus, lusibus, rixis & pugnis. Co. Sic Ethnici quondam colebant Bacchum suum. Miror autem, si sic cultus Antonius non sævit in homines ipso pecore stultiores. Qualem habetis Pastorem ? mutum, ac malum ? PAN. Qualis sit aliis, nescio : mihi optimus est : nam hic potat totos dies : neque quisquam plures adducit, aut meliores combibones, magno meo bono. Atque adeo demiror, illum nunc abesse. Co. Nos experti sumus parum commodum. PAN. Quid audio ? salutastis hominem ? Co. Ambivimus apud illum hospitium ; ille non aliter, quam lupos abegit à limine, & huc jussit abire. PAN. Ha, ha, nunc intelligo. Hinc est, quod noluit adesse, quod sciret, vos heic futuros. Co. Estne mutus ? PAN. Mutus ? Nemo illo vocalior in vaporario ; ac strenue boat in templo : concionantem nunquam audivi. Sed quid pluribus opus ? vos ipsi sensistis, ut intelligo, non esse mutum. Co. Estne peritus sacrarum litterarum ? PAN. Ait, se peritissimum : sed quidquid talium rerum didicit, didicit in secreta confessione, sic ut fas non sit proferre apud alios. Quid multa ? Dicam in summa, qualis est populus, talis est Sacerdos, & plane nacta est suum patella operculum. Co. Fortasse non dabit locum con-

cionaturo. PAN. Dabit, ad me recipio; sed hæc lege, ne quid in illum jaculere, quemadmodum plerique soletis. Co. Rei malæ assueverunt, qui hoc solent: ego clam admoneo Pastorem, si quid offendit: quod superest, Episcoporum est munus. PAN. At tales aves huc raro devolant. Equidem video, vos esse viros bonos. Sed quid sibi vult ista vestium varietas? Nam plerique hoc ipso judicant, vos esse malos, quod sic vestiamini. Co. Unde id? PAN. Nescio, nisi quod tales multi comperiantur. Co. Multi hoc ipso judicant, nos esse sanctos, quod sic vestiamur: peccant utrique; sed tamen humanius peccant, qui ex veste bene de nobis suspicantur, quam qui male. PAN. Esto sane. Sed quæ tandem utilitas tot discriminum? Co. Quid tu censēs? PAN. Mihi quidem nulla videtur, nisi in pompis, aut in bellis. in pompis enim circumferuntur variæ personæ, sanctorum, Judæorum, Ethnicorum: has ex diverso cultu dignoscimus. In bellis autem hoc præstaret cultuum varietas, ut suum quæque vexillum copiarum sequerentur, neque fieret ordinum confusio. Co. Pulchre dicis. & hæc vestis est militaris: alius alium ducem sequimur; sed omnes militamus sub uno Cæsare Christo. Verum in veste tria spectanda sunt. PAN. Quæ? Co. Necessitas, usus, & decorum. Cur sumimus cibum? PAN. Ne pereamus fame. Co. Sic aliquando sumenda vestis, ne pereamus frigore. PAN. Fateor. Co. Hoc melius præstat hæc vestis, quam tua: tegit enim & caput, & collum, & scapulas, unde plurimum est periculi. Usus postulat varia vestium genera. Equitaturum convenit brevis, quiescenti longa; in æstate tenuis, in hieme densa. Sont Romæ, qui singulis diebus ter commutant vestem: mane sumunt duplicatam pellibus, sub meridiem accipiunt simplicem, rursus sub noctem aliquanto crassiorem. Verum non omnibus suppetunt mutatoria: proinde hæc vestis reperta est, una ad plurimos usus accommodata. PAN. Qui sic? Co. Si flat Boreas, aut si fervet Sol, adducimus cucullam: si calor offendit, demittimus in tergum: si quiescendum est, demittimus vestem: si ambulandum, subducimus, aut succingimus etiam. PAN. Non pessime sapuit, quisquis hoc invenit. Co. Est autem hoc ad bene vivendum præcipuum, ut homo consuestat esse paucis contentus, alioqui si deliciis aut affectibus indulgere cœperimus, nullus erit finis. At nulla ve-

stis inveniri potuit, quæ una tot commoditatibus subserviret. PAN. Assentior. Co. Nunc decorum inspiciamus. Dic mihi bona fide, si tu sumeres uxoris tuæ vestem, nonne dicerent, omnes te facere præter decorum? PAN. Dicerent, me insanire. Co. Quid tu diceres, si illa sumeret vestem tuam? PAN. Fortasse nihil mali dicerem, sed contunderem eam bonis fustibus. Co. Atqui nihil refert, qua veste utaris. PAN. Heic plurimum refert. Co. Nec mirum. Nam & Ethnicorum leges puniunt virum ac fœminam, si diversi sexus cultum sumserint. PAN. Nec injuria. Co. Age, quid si senex octogenarius sumeret sibi vestitum adolescentis quindecim annos nati; aut contra, si juvenis sumeret vestem senis, nonne dicent omnes, rem esse fustuario dignam? Aut si anus coleretur ad modum adolescentulæ, & contra? PAN. Admodum. Co. Itidem, si laicus sumat cultum sacerdotis, contra Sacerdos laici. PAN. Uterque faceret indecore. Co. Quid si privatus sumeret ornamentum Principis, aut Sacerdos privatus Episcopi, num faceret indecore? PAN. Scilicet. Co. Quid si civis sumeret cultum militis; plumas, cæteraque stultitiæ (a) Thraſonicæ insignia? PAN. Rideretur. Co. Quid si inter milites Anglus gestaret crucem albam, Helvetius rubram, Gallus nigram? PAN. Faceret impudenter. Co. Quid itaque miraris nostrum hunc cultum? PAN. Quid intersit inter privatum & principem, inter virum ac fœminam, scio: quid intersit inter monachum, ac non monachum, nescio. Co. Quid interest inter pauperem & divitem? PAN. Fortuna. Co. Et tamen indecorum esset, si pauper imitaretur cultum divitis. PAN. Verum, ut nunc ferme coluntur divites. Co. Quid inter fatuum & sapientem? PAN. Aliquanto plus, quam inter divitem & tenuem. Co. Nonne moriones aliter vestiuntur, quam qui sapiunt? PAN. Nescio, quid vos deceat, attamen vester cultus non multum abest ab illorum cultu, si quis addat auriculas & tintinnabula. Co. Hoc plane deest: & sumus hujus mundi moriones, si modo vere sumus quod profitemur. PAN. Quid vos sitis, nescio: illud scio, multos esse moriones, gestantes auriculas & tintinnabula, qui plus sapiant iis, qui gestant pilea suffulta pellibus, epomides, reliquaque sapientum insignia.

(a) Thraſonicæ] *Thraſo nomen proprium est glorie
si militis, apud Terent.*

guia. Itaque mihi stultissimum videtur, sapientiam profiteri veste potius, quam ipsa re. Vidi quendam plusquam morionem; qui gestabat vestem usque ad talos demissam, eponidem Magistri nostri: aderat & vultus, qui videri posset gravis Theologi: disputabat apud omnes non sine specie gravitatis: magnatibus autem non minus erat jucundus, quam qui-vis alius morio, cum stultitiæ genere superaret omnes. Co. Quid igitur tu postulas? ut princeps, qui ridet morionem, commutet cum illo vestem? PAN. Fortassis hoc postularet aliquando decorum, quod tu proponis, si libeat repræsentare veste, quidquid est in animo. Co. Urges tu quidem, sed tamen arbitrator, non sine causa vestem suam additam morionibus. PAN. Ob quam? Co. Ne lædantur à quoquam, si quid imprudenter dixerint, aut fecerint. PAN. Non dicam interim, quod ista res quosvis irritat potius ad lædendum, adeo ut frequenter è stultis fiant infani. Nec video, cur, cum bos cornupeta, qui occiderit hominem, aut canis, aut fuscus, qui occiderit infantem, afficiantur supplicio; morio, qui sceleratiora commiserit, præsidio stultitiæ sinatur vivere: illud expeto, cur vos distinguamini cultu è cæteris? Nam si quævis causa sufficit ad diversum cultum, oporteret piscatorem aliter vestiri, quam piscatorem, calcearium aliter, quam vestiarium, aliter pharmacopolam, quam œnopolam, aliter aurigam, quam nautam. Vos, si sacerdotes estis, cur secus vestimini, quam reliqui sacerdotes? Si laici, cur à nobis differtis? Co. Olim monachi nihil aliud eramus, quam purior pars laicorum: & hoc intererat inter monachum & alium laicum, quod nunc interest inter frugalem & probum virum, suis manibus alentem familiam, & inter (a) Snaphanum ex prædationum redditu jactantem sese: post Romanus Pontifex addidit nobis suos honores: vestis ex nobis nacta est dignitatem, quæ nunc nec laicorum est, nec sacerdotum; sed tamen hujus, qualis qualis est, non puduit aliquando Cardinales & summos Pontifices. PAN. At tandem decorum illud unde sumitur? Co. Nonnunquam ex ipsa rerum natura, nonnunquam ex consue-

(a) Snaphanum] Sic Germani vocant prædationum genus subito ex arcibus adierantium viatorum, mitigatè vocantibus.

stuetudine mortalium & opinione. Nonne judicarent omnes absurdum, si quis tergo bubulo sic vestiretur, ut cornua prominere in capite, & cauda traheretur humi? PAN. Ridiculum sane. Co. Rursum, si quis vestem haberet, quæ faciem ac manus tegeret, pudenda ostenderet? PAN. Multo absurdus. Co. Ob id notati sunt ab Ethnicis quoque scriptoribus; qui multicia sumerent fœminis etiam indecora. Verecundius enim est, nudum esse, qualem te offendimus in vaporario, quam uti veste pellucente. PAN. Ego puto, totum hoc de cultu pendere à consuetudine ac persuasione mortalium. Co. Quis sic? PAN. Non multi sunt dies, quod heic diversati sunt, qui se prædicarent peragrassè varias regiones nuper inventas, & quas in præcorum cosmographorum picturis desideramus. Hi se narrabant pervenisse ad insulam quandam cœli temperatissimi, ubi summi dedecore loco habebatur tegere corpus. Co. Isti fortassis bestiarum ritu vivebant. PA. Imo, ut agebant, humanissimam agebant vitam. Degebant sub rege; cum comitabantur ad opus mane, non amplius, quam horam, etiam singulis diebus. Co. Quid operis faciebant? PAN. Evellebant radicem genus, quod illis tritici loco est, & tritico cum gratius, tum salubrius: quo peracto redeunt ad suum quisque negotium, & quod cujusque libitum est animo, faciunt. Sancto educant liberos, vitant & puniunt flagitia, sed nullum acerbius, quam adulterium. Co. Quo supplicio? PAN. Fœminis ignoscitur; datur hoc sexui: cæterum viris adulterii convictis hæc pœna est, ut per omnem vitam in publicum prodeant, membro pudendo velo obtecto. Co. O grave supplicium! PAN. Atqui consuetudo persuasit illis, hoc esse quovis supplicio gravius. Co. Ubi contemtor, quid possit persuasio, propemodum assentior tibi. Etenim si quis vellet furem, aut homicidam afficere extrema ignominia, nonne satis esset, si præcideret illi interulam supra nates, si partes pudendas turpiter prominentes lupinis pellibus convestiret; caligas diversis coloribus variegaret; vestem, quæ thoracem tegit ac brachia, totam conscinderet, veluti rete faciens è veste, scapulas & pectus nudaret; barbam partim demeteret novacula, partim demitteret, partim intorqueret; capillos tonderet, adderet pileum undique sectum, cum ingenti fasciculo plumarum, ac sic

juberet prodire in publicum? Nonne magis traduceret hominem, quam si morionis cucullam adderet cum auriculis prelongis ac tintinnabulis? Et tamen sic ultro sese ornant milites, ac sibi placent: & reperiunt, quibus hoc pulchrum videatur, cum nihil possit esse insanias. PAN. Imo non desunt honesti cives, qui hoc pro viribus æmulentur. Co. Atqui si quis nunc conetur Indorum æmulari cultum, qui plumis avium vestiuntur, nonne pueris omnibus videretur insanire? PAN. Prorsus. Co. Atqui quod nos miramur, etiam longe insanius est illo. Proinde ut verum est, nihil esse tam absurdum, quod non commendet assuetudo: ita negari non potest, in vestibus esse quoddam decorum, quod apud sanos & cordatos semper decorum est: ac rursus indecorum, quod apud omnes, qui sapiunt, indecorum videri debet. Quis non ridet, quoties videt fœminas onustas longa vestis coronide, quæ nobilitatem generis caudæ longitudine metiuntur? Quanquam hoc non pudet imitari quosdam Cardinales duntaxat in palliis. Et tamen res est adeo violenta, *consuetudo*: ut non sit huic aut illi liberum mutare, quod receptum est. PAN. Satis de consuetudine. Sed dic tu mihi, quid sentias, utrum existimes satius, monachos non differre à cæteris cultu, an differre? Co. Equidem arbitror simplicius & Christianius, non æstimari quenkum ex cultu, modo sit honestus ac decorus. PAN. Cur igitur vos non abjicitis cucullas? Co. Cur Apostoli non statim vescabantur cibis quibuslibet? PAN. Nescio: dic tu. Co. Quoniam obstabat invicta consuetudo. Quod enim penitus infixum est animis hominum, multo que usu confirmatum inveteravit, ac velut in naturam abiit, subito tolli sine magna perniciæ tranquillitatis humanæ non potest: sed ita paulatim submovendum est, quemadmodum ille revulsi pilos caudæ equinæ. PAN. Tolerarem, si monachorum omnium esset unus cultus: tot discrimina quis ferat? Co. Hoc malum usus invexit, qui nihil non invenit. Benedictus non commentus est novum cultum, sed is, quo tum utebatur cum suis, erat cultus laici simplicis ac probi. Nec Franciscus invenit novam formam, sed hæc erat vestis pauperum ac rusticorum. Posteriores additis quibusdam verterunt rem in superstitionem. Nonne videmus & hodie quasdam anus tenentes sui seculi cultum, qui magis est diver-

sus

sus à cultu horum temporum, quam meus cultus abest à tuo? PAN. Videmus, Co. Itaque cum hunc cultum vides, vides reliquias prisca seculi. PAN. Ergo nihil habet aliud sanctimonie cultus vester? Co. Nihil prorsus. PAN. Quidam jactant, istos cultus præmonstratos divinitus à diva Virgine matre. Co. Ista sunt hominum somnia. PAN. Sunt, qui desperent, se posse à morbo revalescere, ni vestiantur cultu Dominicano: imo, qui ne sepeliri quidem velint, nisi in veste Franciscana. Co. Ista qui suadent, aut captatores sunt, aut fatui: qui credunt, superstitiosi. Deus non minus dignoscit nebulonem in veste Franciscana, quam in militari. PAN. At minor est plumarum varietas in avibus, quam in vobis cultus. Co. An non itaque pulchrum est imitari naturam? sed pulchrius vincere. PAN. Utinam vinceretis & rostrorum varietate! Co. Sed age, varietati quoque patrocinabor, si patefis. Nonne aliter vestitus Hispanus, aliter Italus, aliter Gallus, aliter Germanus, aliter Græcus, aliter Turca, aliter Saracenus? PAN. Scilicet. Co. Et in eadem regione quanta varietas vestium, etiam in ejusdem sexus, ætatis, & ordinis hominibus? Quanto alius cultus Veneto, alius Florentino, alius Romano? Atque hæc intra unam Italiam. PAN. Credo. Co. Hinc nata est & nostra varietas. Dominicus sumpsit cultum à probis agricolis ejus Hispaniæ partis, in qua vixit: Benedictus à rusticis ejus Italiæ partis, in qua vixit: Franciscus ab agricolis diversæ partis; atque idem de cæteris. PAN. Proinde, quantum video, vos nihilo estis sanctiores nobis, nisi sanctius vixeritis. Co. Imo peiores vobis, qui parum pie viventes, gravius offendamus animos simplicium. PAN. Est igitur aliqua spes de nobis, qui nec patronum habemus, nec cultum, nec regulam, nec professionem? Co. Habes, & bone, vide, ut serves: quære (a) à susceptoribus tuis, quid professus sis in baptismo, quam vestem illic acceperis. Et humanam regulam desideras, qui regulam Evangelicam professus sis? Desideras hominem Patronum, qui Patronum habeas Jesum Christum? Cum duceres uxorem, nihil professus es? Cogita, quid debeas conjugi, quid liberis, quid familiæ; & senties, te plus habere sac-

(a) A susceptoribus] Quos nunc patrimonos ac matrones vocant, qui spondent pro pueris baptizatis.

cina, quam si Francisci regulam professus esses. PAN. Creditne, ullum Pandocheum ingredi cœlum? CO. Quid ni? PAN. Multa sunt, ac dicuntur in hac domo, quæ parum respondent Evangelio. CO. Quæ? PAN. Alius bibit plus satis, alius obscœne loquitur, quidam rixantur, quidam obtreçant: denique, an cœtera sint casta, nescio. CO. His occurrendum est, quantum potes: si non potes, certe ne alas quæstus causa hæc mala, neve accersas. PAN. Nonnunquam parum bonæ fidei sum in vino. CO. Qui sic? PAN. Ubi sensero, illos plus satis incalescere, largiter aquam admisceo. CO. Istud quidem levius est, quam si quibuslibet vendas vinum periculosi medicamenti infectum. PAN. Dic mihi serio, quot dies fuisti in hoc itinere? CO. Mensem ferme. PAN. Quis interim vos curat? CO. Nonne bene curantur, qui habent uxorem, liberos, parentes, & cognatos? PAN. Sæpenu-mero. CO. Tu non habes, nisi unam uxorem, nos centum: tu non nisi unicum patrem, nos centum: tu non nisi unicam domum, nos centum. tu non nisi paucos liberos, nos innumeros: tu non nisi paucos cognatos, nos infinitos. PAN. Qui sic? CO. Quia latius se por- rigit cognatio Spiritus, quam carnis. Et ita nobis pollicitus est Christus, & experimur verum, quod pollicitus est. PAN. Næ tu mihi præbuisi sat lepi- dum convivam: emoriar, nisi malim hanc confabu- lationem, quam Pastoris mei computationem. Cras dignaberis aliquid dicere populo. Et si posthac con- tingit, te hac facere iter, scito tibi heic paratum lo- cum. CO. Quid si alii veniant? PAN. Non erunt in- grati, modo tui similes. CO. Meliores, uti spero. PAN. Verum inter tam multos malos, quomodo dignoscam bonos? CO. Dicam paucis, sed in aurem. PAN. Dic. CO. Meminero, & faciam.

Abbatis & Erudite.

ANTRONIUS, MAGDALIA.

AN. **Q**Uam heic ego supellestilem video? MA. An non elegantem? AN. Nescio quam elegan- tem, certe parum decoram & puellæ, & matronæ. MA. Quam ob rem? AN. Quia librorum plena sunt omnia. MA. Tu tantus natus, tum abbas, & aulicus, nunquam vidisti libros in ædibus heroinarum? AN. Vidi; sed Gallice scriptos: heic video Græcos, & Latinos. MA. An soli Gallice scripti libri docent

Sapientiam? AN. Sed decet hoc heroïnas, ut habeant, quo delectent otium. MA. An solis heroïnis licet sapere, & suaviter vivere? AN. Male connectis, sapere & suaviter vivere: non est muliebri sapere: heroïnarum est suaviter vivere. MA. Nonne omnium est bene vivere? AN. Opinor. MA. Qui potest autem suaviter vivere, qui non vivat bene? AN. Imo qui potest suaviter vivere, qui vivat bene? MA. Ergo tu probas eos, qui vivunt male, modo suaviter? AN. Arbitror, illos bene vivere, qui vivunt suaviter. MA. Sed ista suavitas unde proficiscitur: è rebus extrariis, an ex animo? AN. È rebus extrariis. MA. O subtilem abbatem, sed crassum Philosophum! Dic mihi, quibus rebus tu metiris suavitatem? AN. Somno, conviviis, libertate faciendi quæ velis, pecunia, honoribus. MA. Verum, si istis rebus Deus addiderit sapientiam, num vives suaviter? AN. Quid appellas sapientiam? MA. Hoc est, si intelligeres, hominem non esse felicem, nisi bonis animi; opes, honores, genus, neque feliciorum reddere, neque meliorem. AN. Valeat ista quidem sapientia. MA. Quid si mihi suavius sit legere bonum auctorem, quam tibi venari, potare, aut ludere aleam; non videbor tibi suaviter vivere? AN. Ego non viverem. MA. Non quæro, quid tibi sit suavissimum, sed quid deberet esse suave. AN. Ego nolim, meos monachos frequentes esse in libris. MA. At meus maritus hoc maxime probat. Sed quam ob rem tandem non probas hoc in monachis tuis? AN. Quoniam experior, illos minus morigeros: responsant ex Decretis, ex Decretalibus, ex Petro & Paulo. MA. Imperas igitur, quæ pugnant cum Petro & Paulo? AN. Quid illi doceant, nescio: sed tamen non amo monachum responsatorem: neque velim, quenquam meorum plus sapere, quam ego sapiam. MA. Istud ita vitari possit, si tu des operam, ut quam plurimum sapias. AN. Non est otium. MA. Qui sic? AN. Quia non vacat. MA. Non vacat sapere? AN. Non. MA. Quid obstat? AN. Prolixæ preces, cura rei domesticæ, venatus, equi, cultus aulae. MA. Itane ista tibi sunt potiora sapientia? AN. Nobis sic usu venit. MA. Jam illud mihi dicito, si quis Jupiter hanc potestatem tibi daret, ut possis & monachos tuos, & te ipsum vertere in quodcumque animal velles, an illos in porcos verteres, te ipsum in equum? AN. Nequaquam. MA. Atqui sic vitares,

ne quis plus te uno saperet. AN. Mea non magni referret, quod genus animantis essent monachi, modo ipse effem homo. MA. An hominem esse censes, qui nec sapiat, nec velit sapere? AN. Mibi sapio. MA. Et sibi sapiunt sues. AN. Videre mihi sophistria quæpiam, ita argutaris. MA. Non dicam, quid tu mihi videaris. Sed cur hæc displicet supellex? AN. Quia fufus & colus sunt arma muliebria. MA. Nonne matronæ est, administrare rem domesticam, erudire liberos? AN. Est. MA. An rem tantam existimas administrari posse sine sapientia? AN. Non arbitror. MA. At hanc sapientiam docent me libri. AN. Ego domi habeo sexaginta duos monachos, tamen nullum librum reperies in meo cubiculo. MA. Bene itaque prospectum est monachis illis. AN. Feram libros, non vero Latinos. MA. Quapropter? AN. Quia non convenit ea lingua fœminis. MA. Exspecto caussam. AN. Quia parum facit ad tuendam illarum pudicitiam. MA. Ergo nugacissimis fabulis pleni libri Gallice scripti faciunt ad pudicitiam? AN. Aliud est. MA. Dic istud, quidquid est, aperte. AN. Tutiores sunt à Sacerdotibus, si nesciant Latine. MA. Imo isthinc minimum est periculi vestra opera. Quandoquidem hoc agitis sedulo, ne sciatis Latine. AN. Vulgus ita sentit, quia rarum & insolitum est, fœminam scire Latine. MA. Quid mihi citas vulgum, pessimum bene gerendæ rei auctorem? Quid mihi consuetudinem, omnium malarum rerum magistram? Optimis assuescendum: ita fiet solitum, quod erat insolitum: & suave fiet, quod erat insuave: fiet decorum, quod videbatur indecorum. AN. Audio. MA. Nonne decorum est, fœminam in Germania natam discere Gallice? AN. Maxime. MA. Quam ob rem? AN. Ut loquantur cum his, qui sciunt Gallice. MA. Et mihi putas indecorum, si discam Latine, ut quotidie confabuler cum tot auctoribus, tam facundis, tam sapientibus, tam fidis consultoribus? AN. Libri adimunt multum cerebri fœminis, cum alioqui parum illis supersit. MA. Quantum vobis supersit, nescio; certe mihi quantulumcunque est, malim in bonis studiis consumere, quam in precibus sine mente dictis, in pernoctibus conviviiis, in exhaustiendis capacibus pateris. AN. Librorum familiaritas parit insaniam. MA. An colloquia comædiorum, scurrarum & sennionum tibi non pariant

infaniam? AN. Imo depellunt tædium. MA. Qui fiat igitur, ut jam auctori confabulones mihi pariant infaniam? AN. Sic ajunt. MA. Aliud ipsa loquitur res. Quanto plures videmus, quibus immodica potatio & intempestiva convivia, quibus temulenta pervigilia, quibus impotentes affectus pepererunt infaniam? AN. Ego sane nollem uxorem doctam. MA. At ego mihi gratulor, cui contigerit maritus tui dissimilis. Nam & illum mihi, & me illi cariorem reddit eruditio. AN. Immensis laboribus comparatur eruditio, ac post moriendum est. MA. Dic mihi, vir egregie, si cras tibi moriendum esset, utrum malles mori stultior, an sapientior? AN. Si citra laborem contingeret sapientia. MA. Sed nihil homini citra laborem contingit in hac vita: & tamen quidquid paratum est, quantivis laboribus comparatum est, heic relinquendum est, cur pigeat nos in re omnium pretiosissima sumere laboris aliquid, cujus fructus nos in alteram quoque vitam comitatur? AN. Frequenter audivi vulgo dici, fœminam sapientem bis stultam esse. MA. Istuc quidem dici solet, sed à stultis. Fœmina, quæ vere sapit, non videtur sibi sapere; contra, quæ, cum nihil sapiat, sibi videtur sapere, ea demum bis stulta est. AN. Nescio, quomodo fit, ut quemadmodum clitellæ non conveniunt bovi, ita nec litteræ mulieri. MA. Atqui negare non potes, quin magis quadrent clitellæ bovi, quam mitra asino, aut sui. Quid sentis de Virgine matre? AN. Optime. MA. Nonne versabatur in libris? AN. Versabatur; at non in istis. MA. Quid igitur legebat? AN. Horas canonicas. MA. Ad quem utum? AN. Ordinis Benedictini. MA. Sic ita sane. Quid Paula & Eustochium? nonne versabantur in sacris libris? AN. Verum istuc nunc rarum est. MA. Sic olim rara avis erat Abbas indoctus, nunc nihil vulgatius: olim Principes & Cæsares eruditione non minus, quam imperio præminebant. Neque tamen usque adeo rarum est, quam tu putas: sunt in Hispania, sunt in Italia non paucæ mulieres adprime nobiles, quæ cum quovis viro queant contendere: sunt in Anglia Moricæ, sunt in Germania Bilibaldicæ & Blaureicæ. Quod nisi caveritis vos, res eotandem evadet, ut nos præsideamus in scholis Theologicis, ut concionesur in templis, occupabimus mitras vestras. AN. Ista Deus avertat. MA. Imo vestrum erit hoc avertere. Quod si pergetis, ut cre-

pistis, citius anseres concionaturi sint, quam vos mutos pastores ferant. Videtis jam, inverti mundi scenam: aut deponenda est persona, aut agenda sunt suæ cuique partes. AN. Unde incidi in hanc feminam? Si quando vises nos, cho te suavius accipiam. MA. Quibus modis? AN. Saltabimus, bibemus affatim, venabimur, ludemus, ridebimus. MA. Mihi quidem jam nunc ridere libet.

Epithalamium Petri Aegidii.

ALYPIUS, BALBINUS, MUSÆ,

AL. **D**Eum immortalem! quod ego novum spectaculum heic video? BA. An tu vides, quod nusquam est, aut mei parum prospiciunt oculi. AL. Atqui mirum spectaculum est & amabile. BA. Enecas: dic, ubi vides? AL. Ad lævam in hoc colle nemoroso. BA. Collem video. AL. Non vides puellarum chorum? BA. Quid tibi venit in mentem, ut nos ad istum modum ludos facias? Ego ne muscam quidem puellam usquam conspicio. AL. Tace: prodeunt è nemore. Papæ, qui nitor, quæ gratia! non humanum est hoc spectaculum. BA. Quæ hunc agitant (a) intemperias? AL. Agnosco; novem sunt Musæ cum tribus Gratiis; demiror, quid agant; nunquam vidi cultiores aut magis alacres: omnes sunt redimitæ lauro; & suum quæque gerit organum. Porro Gratiæ quam amabiliter sibi hærent! quam decet nullo adstricta cingulo vestis, ac liberis diffuens laciniis! BA. At ego nunquam audivi quendam magis delirantem, quam te. AL. Imo neminem vidisti me feliciorem. BA. Cur heic solus habes oculos? AL. Quia non bibisti ex fonte Musarum: nam his solis conspicuæ sunt Musæ. BA. Ego affatim hausi è fonte Scoti. AL. Non ille fons est Musarum, sed lacus ranarum. BA. Non potes efficere, ut & ipse videam hoc spectaculi? AL. Possem, siquidem adesset laurus: nam liquor è fonte limpidus, ramo lauri adpersus, oculos reddit hujusmodi spectaculorum perspicaces. BA. Ecce laurus: ecce fonticulus. AL. Commodum profecto. BA. Asperge. AL. Intende: videsne? BA. Quantum antea. Asperge rursus. AL. Jamne vides? BA. Tantundem. Asperge copiosius. AL. Jam vides, opinor. BA. Imo vix te video. AL.

MI-

(a) Intemperias] *Id est, furia.*

Miser, quam penitus oculos tuos obsedit τὸ σκότος! Hæc ars vel aurigæ daret oculos. Verum non est, quod crucieris: præstiterit fortasse non videre, ne tali præmio videas Musas, quali Actæon vidit Dianam. Periculum enim esset, ne te vertant in histricem, aut aprum silvestrem, aut porcum, aut cæmelum, aut ranam, aut graculum. Efficiam tamen, ut audias, modo ne obstrepas. Jam huc deflectunt viam: occurramus. (a) Χαίρει, τριπρόθυτοι θεῶν. Mv. (b) Καὶ σὺ μάλα χαίρει, φιλόμουσι. AL. Quid vellicas? BA. Non præstas, quod promiseras. AL. An non audis? BA. Audio; sed velut asinus lyram. AL. Loquar igitur Latine. Quomam est iter tam cultis, tamque alacribus? Num invisitis Lovaniensium Academiam? Mv. Bona verba. AL. Quam ob rem? Mv. Quis nunc illic nobis locus, ubi tot porci obgrunniunt, obrudunt asini, obblactiunt cameli, obstrepunt graculi, obgarriant picæ. AL. Atqui sunt & illic, quibus vestrum numen est venerandum. Mv. Scimus: eoque post annos aliquot illuc commigrabimus. Nondum revoluta seculorum periodus diem illum fatalem advexit. Erit enim, qui illic nobis amœnum exstruet domicilium, vel templum potius, quo vix alibi magnificentius ac sanctius. AL. Non est fas scire, quisnam tantum decus invecturus sit nostræ ditioni? Mv. Tibi fas est, nostrorum factorum (c) mystæ. Non dubium est, quin tibi notum sit toto orbe celebre Bullidianorum nomen. AL. Heroicum genus nominasti, & ornandis summorum principum aulis natum. Quis enim non veneratur magnum illum Franciscum Bullidium Besontinæ Ecclesiæ præfulem, qui unus non unum Nestorem præstitit Philippo Maximiliani filio, Caroli, qui major futurus est, patri? Mv. O felices nos, nisi fata vitium illum terris invidissent! Quantus erat ille Mæcenas honestorum studiorum, quam candidus fautor ingeniorum! Sed reliquit fratres duos, Ægidium, admirabili judicio prudentiaque virum, & Hieronymum. AL. Hieronymum novimus, omni litterarum genere perpolitum, omni virtutum genere decoratum. Mv. Nec eum fata longævum esse pa-

tien-

(a) Id est,] *Avete optatissima Deæ.*

(b) Id est,] *Ecce tu multum salve, Musarum amator.*

(c) Mystæ] *Qui sacris initiati sunt.*

tientur, tametsi nemo dignior est immortalitate. *AL.* Unde ista nostis? *MV.* Apollo nobis denarravit. *AL.* Quenam est ista fatorum invidia, ut optima quæque protinus subducant? *MV.* Id quidem non est huius temporis philosophari: sed Hieronymus heic summa cum laude moriens, universas opes suas destinabit instituendo Lovanii collegio, in quo gratis & publicitus tres linguas eruditissimi viri profitebuntur. Ea res magnum ornamentum adjunget & studiis, & Caroli gloriæ. Tum non illibenter versabimur Lovanii. *AL.* Quo nunc igitur est iter? *MV.* Antverpiam. *AL.* Musæ & Gratiæ ad mercatum? *MV.* Nequaquam; imo ad nuptias. *AL.* Quid virginibus cum nuptiis? *MV.* Ad tales nuptias non est indecorum ire virgines. *MV.* Quas igitur nuptias narras? *MV.* Sanctas, puras, castas, ad quas non puderet ipsam adire Palladem, & arbitror adfuturam. *AL.* Non est fas scire sponsi nomen & sponsæ? *MV.* Arbitror, tibi non ignotum esse candidissimum illum juvenem, & omnibus politioris litteraturæ deliciis expolitissimum, Petrum Ægidium. *AL.* Gemnam nominasti, non hominem. *MV.* Ei nubet Cornelia, virguscule vel ipso digna Apolline. *AL.* Ille quidem vestri cultor eximius à teneris annis fuit. *MV.* Huic igitur canemus Epithalamium. *AL.* Et saltabunt Gratiæ? *MV.* Non modo saltabunt, verum etiam duo candidissima pectora, indissolubilibus mutua benevolentia nodis copulabunt, ut nihil unquam inter illos possit incidere vel iræ, vel tædii. Illa perpetuum nihil audiet, nisi *Mea lux*: ille vicissim nihil, nisi *Anime mi*. Atque huic jucunditati ne senectus quidem quidquam detrahet, imo potius adjunget aliquid. *AL.* Demirarer, si, qui sic vivunt, possint senescere. *MV.* Recte mones: nam maturitas erit potius, quam senectus. *AL.* Atqui novi permultos, quibus intra menses treis, istæ verborum blanditiæ longe in diversum versæ sunt, & in convivio pro lepidis jocis volitabant disci & quadrulæ: Maritus pro, *Anime mi*, audiebat, *Fungus*, *lagena*, *spongia* & uxor, *Scrophula*, (a) *Acce*, (b) *Vomica*. *MV.* Vera prædicas: sed istiulmodi nuptiæ Gratiis iratis coeizant; heic perpetuo morum jucunditas alet mutuam bene-

(a) *Acce*] *Mulier ob stultitiam nobilit.*

(b) *Vomica*] *Ulcus: sic appellamus nobis molestias.*

benevolentiam. AL. Narras tu quidem raram matrimonii felicitatem. MV. Tam raras virtutes rara decet felicitas. AL. Quid? coibunt nuptiæ absque Junone & Venere? MV. Juno quidem non aderit, rixosa Dea, & cui raro bene convenit eum suo Jove. Ne Venus quidem (a) illa terrestris & ebriosa; verum altera illa cœlestis, quæ conciliat formas animorum. AL. Proinde sterile matrimonium mihi narras. MV. Nequaquam; imo felicissime fecundum. AL. Quid illa cœlestis gignit, nisi animos? MV. Imo addit & corpora, sed ipsis animis morigera, perinde quasi gemmeo myrothecio indas opobalsamum. AL. Ubinam est ea? MV. En tibi procul adventat. AL. Video: Deum immortalem, qui fulgor, quæ formas majestas! ad hanc quidem altera Venus iavenusta est. MV. Vides, quam modesti Cupidines, nequaquam cæci, quemadmodum illi, quibus altera dementat animos mortalium, sed oculatissimi: nec habent insanas faces, sed ignes placidissimos; nec habent plumbeas cuspides, quibus immittunt o. sium amantis, ac miseros animos amore non mutuo discernant. AL. Plane matrem referunt. O felicem illam domum, & Superis egregie caram! Cœterum licetne audire Epithalamium carmen, quod illi destinatis? MV. Imo rogamus, ut libeat audire.

C L I O.

*Candida laurigero nubit Cornelia Petro,
Auspiciis adsint numina dextra donis*

M E L P O M E N E.

*Contingat illis turturum concordia,
Cornicula vivacitas.*

T H A L I A.

*Ille caritate Gracchum Tiberium præcesserit,
Qui sua vitam anteposuit conjugis Cornelia.*

E U T E R P E.

*Illa caritate superet conjugem Admeti ducis,
Qua volens mortem mariti morte mutavit sua.*

T E R P S I C H O R E.

*Ille non flagret levigare flamma,
Attamen fato meliore, quam olim
Plancius raptæ sociæ gravatus
Esse superstes.*

E R A

(a) Illa terrestris] Alludit ad hoc, quod Socrates apud Platonem fecit duas Venere.

ERATO.

*Illam non flagret levior flamma,
Atamen longe meliore fato,
Casta quam sanctum deamavit olim
Porcia Brutum.*

CALLIOPE.

*Sponsam moribus undiquaque sanctis,
Nec Nasica probatus antecellat.*

URANIA.

*Uxor moribus undiquaque castis
Vincat Sulhiciam Paterculanam.*

POLYHYMNIA.

*Laudetur simili prole puerpera,
Accrescat domui res simul & decus,
Sed licore vacet; si fieri potest,
Facilis egregiis debita gloria.*

AL. Prorsus inviderem illi Petro Ægidio, nisi tantus esset hominis candor, ut ipse nemini possit invidere. MV. Sed jam tempus est, ut coeptum carpat mus iter. AL. Nunquid est, quod interim velitis renuntiari Lovanium? MV. Ut nostro nomine salutes amicos omnes candidos, ac nostri studiosos, sed præcæteris vetustissimum nostri chori cultorem Joannem Paludanum, Jodocum Gaverium, Martinum Dorpium, & Joannem Borsalum. AL. Id quidem fiet diligenter. Quid cæteris? MV. Dicam in aurem. AL. Res non est magni sumtus, itaque fiet quam primum.

Exorcismus, sive Spectrum.

THOMAS, ANSELMUS.

TH. Quid est bonæ rei, quod tecum rides tam suaviter, quasi thesaurum nactus sis? AN. Non procul aberrat à scopo tua divinatio. TH. At non imparties sodali, quidquid istuc est boni? AN. Imo jam dudum optabam, mihi dari quempiam, in cujus sinum effunderem hoc meum gaudium. TH. Age igitur, imparti. AN. Audivi modo fabulam lepiddissimam, quam jures esse comicum figmentum, nisi mihi locus, personæ, totaque res esset tam nota, quam tu notus es mihi. TH. Audire gestio. AN. Nostine Polum Fauni generum? TH. Maxime. AN. Is est & auctor, & actor hujus fabulæ. TH. Facile crediderim. Nam ille vel absque persona possit quamvis agere fabulam. AN. Sic est. Nosti, opinor, & prædium, quod habet non ita procul à Londino? TH.

Phy 1

Phy: non semel illic compotavimus. AN. Agnoscis igitur viam utrinque arboribus pari digestis intervallo septam. TH. Ad levam ædium partem, altero fere balistæ jactu. AN. Tenes. Alterum viæ latus habet alveum siccum, dumis ac vepribus obsitum: è ponticulo iter est in apertam planiciem. TH. Memini. AN. Jam pridem vagabatur rumor ac fabula per ejus loci rusticos, juxta ponticulum hunc observari spectrum quoddam, cujus subinde exaudirentur miserandi ejulatus: suspicabantur, animam esse cujuspiam, quæ diris cruciatibus torqueretur. TH. Quis auctor erat istius rumoris? AN. Quis, nisi Polus? Hoc præcæmium præstraxerat suæ fabulæ. TH. Quid isti venit in mentem, ut ista confingeret? AN. Nescio; nisi, quia sic est hominis ingenium; gaudet hujusmodi commentis ludere stultitiam populi. Dicam, quid nuper designarit hujus generis. Simul equitabamus aliquam multi Richemondam; inter quos erant, quos tu diceres cordatos homines. Cælum erat mire serenum, nec ulla usquam nubecula suffuscatum. Ibi Polus intentis in cælum oculis, signavit totam faciem ac scapulas imagine crucis; & vultu ad stuporem composito, ita secum: *Deum immortalem, quid ego video?* Rogantibus, qui proxime equitabant, quid videret, rursus obsignans se majore cruce: *Avertat, inquit, clementissimus Deus hoc ostentum!* Cum instarent aviditate cognoscendi, ille defixis in cælum oculis, ac digito monstrans cæli locum, *Nonne, inquit, videtis illic immanem draconem, igneis armatum cornibus, caudâ in circulum retorta?* Cum negarent, se videre, atque ille jussisset, oculos intenderent, ac locum subinde monstraret, tandem unus quispiam, ne videretur parum oculatus, affirmavit, se quoque videre. Hunc imitatus est unus item atque alter: pudebat enim non videre, quod tam esset perspicuum. Quid multis? Intra triduum rumor hic totam Angliam pervaserat, tale portentum apparuisse. Mirum autem, quantum fama popularis addidit fabulæ. Nec deerant, qui, quid sibi vellet hoc ostentum, interpretarentur serio. Horum stultitia ille, qui commentus fuerat argumentum, magna cum voluptate fruebatur. TH. Agnosco hominis ingenium. Sed redi ad spectrum. AN. Interea commodum divertit ad Polum Faunus quidam sacerdos, ex eorum genere, quibus non satis est appellati

Latine regulares, nisi Græce cognomen idem acci-
 natur, parochus vici illic alicunde vicini. Is sibi non
 vulgariter videbatur sapere, præsertim in rebus sa-
 cris. TH. Intelligo; repertus est actor fabulæ. AN.
 Super cœnam ortus est sermo de rumore spectri. Cum
 Polus sentiret, Fauno rumorem hunc non solum au-
 ditum esse, verum etiam creditum; coepit hominem
 obtestari, vir doctus ac pius succurreret animulas
 tam dira patienti: & si quid dubitas, inquit, explo-
 ra rem, obambula ad decimam juxta ponticulum il-
 lum, & audies miserum ejulatum: adjuuge tibi, quem
 voles, comitem; ita & tutior audies, & certior. TH.
 Quid deinde? AN. Cœna peracta, Polus ex more abit
 venatum, aut aucupatum. Faunus obambulans, cum
 jam tenebræ sustulissent certam de rebus judicium,
 tandem audit miserandos gemitus: hos Polus artifex
 mire effingebat, abditus illic in vepreto, adhibita ad
 id olla fictili: quo vox è cavo reddita, lugubrius quid-
 dam sonaret. TH. Hæc fabula, ut video, vincit phasma
 Menandri. AN. Magis istuc dices, si totam audieris.
 Faunus domum se recepit, narrare cupiens, quid au-
 disse. Polus alia via compendiarie jam anteverterat.
 Ibi Faunus narrat Polo, quod erat actum, & aliquid e-
 tiam affingit, quo res esset admirabilior. TH. Poterat
 interim Polus tenere risum? AN. Ille ne? Vultum ha-
 bet in manu. Dixisses rem serio agi. Tandem Faunus,
 vehementer obtestante Polo, suscepit negotium exor-
 cismi, ac totam eam noctem agit insomnem, dum di-
 spicit, quibus modis rem aggrediretur tuto: nam sibi
 quoque misere metuebat. Primum itaque congesti
 sunt exorcismi efficacissimi, & additi novi nonnulli
 per viscera beatæ Mariæ, per ossa beatæ Werenfridæ,
 Deinde delectus est locus in planitie vicina vepreto,
 unde vox exaudiebatur: circumductus est circulus sa-
 tis amplus, qui crebras haberet cruces, variasque no-
 tulas. Hæc omnia peragebantur verbis conceptis. Ad-
 hibitum est vas ingens, plenum aque consecratæ. Ad-
 dita est in colium sacra stola, quam vocant, unde
 pendebat initium Evangelii secundum Joannem. In
 seculis habebat cerulam, à Romano Pontifice quot-
 annis consecrari solitam, quæ vulgo dicitur *Agnus
 Dei*. His armis olim se muniebant adversus noxios
 demones, prius quam illis Francisci cuculla coepit
 esse formidabilis. Hæc omnia procurata sunt, ne, si
 spiritus malus esset, impetum faceret in exorcistam.

Nec

Nec tamen ausus est se solum huic circulo committere: sed decretum est, adhibendum esse sacerdotem alterum. Ibi Polus metuens, ne, si nasutior adjunctus fuisset, proderetur fabulae mysterium, adjungit parochum quendam ex vicinia, cui rem totam aperit: sic enim postulabat actio fabulae; & erat is, qui à tali ludo non abhorreret. Postridie rebus omnibus rite praeparatis, sub horam decimam Faunus cum parocho circulum ingreditur. Polus, qui praecesserat, è vepreto gemit miserabiliter. Faunus auspiciatur exorcismum. Interim Polus clam per tenebras subducit se in villam proximam. Illinc adducit aliam personam fabulae: nec enim poterat nisi per multos agi. TH. Quid faciunt? AN. Conscendunt equos nigros, ignem occultum secum ferunt. Ubi non procul abessent à circulo, ignem ostentant, quo metu Faunum abigerent è circulo. TH. Quantum operae sumpsit Polus ille, ut falleret! AN. Sic est homo. Verum ea res propemodum pessime cesserat illis. TH. Qui sic? AN. Nam equi subito prolato igne consternati, parum absuit, quin & se praecipitarent, & sessorum. Habes primum actum fabulae. Ubi reditum est in colloquium, Polus velut ignarus omnium rogat, quid esset actum. Ibi Faunus narrat, sibi conspectos duos teterrimos cacodaemones, in nigris equis, oculis igneis, ac naribus spirantes ignem; qui tentassent ingredi circulum, verum efficacibus verbis abactos in malam rem. His rebus cum accrevisset animus Fauno, postero die summo cum apparatu redit in circulum: cumque diu multis obtestationibus provocasset spectrum, Polus rursum cum collega suo procul ostendit sese ex equis atris horrendo fremitu, quasi cuperent irrumperè in circulum. TH. Nihil habebant ignis? AN. Nihil; nam id male cesserat. Sed audi aliud commentum. Ducebant longum funem: eo leviter per humum tracto, dum hinc atque hinc uterque se protipit, velut abacti exorcismis Fauni, Sacerdotem utrumque, una cum vase, quod habebant aquae sacrae plenum, provolvant in terram. TH. Hoc praemii tulit pro sua actione parochus? AN. Tulit: & tamen maluit hoc perpeti, quam deferere ceptam fabulam. His ita gestis, ubi reditum est ad colloquium, deprædicat apud Polum Faunus, quanto fuisset in periculo, & quam fortiter utrumque cacodaemonem suis verbis profligasset: jamque certam

conceperat fiduciam, nullum esse tam noxium aut impudentem dæmonem, qui posset in circulum irumpere. TH. Faunus ille non multum abest à fatuo. AN. Nihil adhuc audisti. Hucusque progressa fabula, commodum supervenit Poli gener: nam ejus fiduciam duxerat natu maximam, juvenis, ut scis, ingenio mire festivo. TH. Scio, nec abhorrens ab hujusmodi jocos. AN. Abhorrens? Nullum ille vadimonium non desereret, si talis vel spectanda, vel agenda esset fabula. Huic focer rem omnem denariat; atque illi delegat partes, ut animam agat. Sumit ornatum, ac lubens; convolvit se linteo, quemadmodum apud nos solent funera: habet prunam vivam in testa, quæ per linteum reddebat speciem incendii. Sub noctem itum est ad locum, ubi hæc agebatur fabula. Audiuntur miri gemitus. Faunus expedit exorcismos omnes. Tandem procul inter vepretum ostendit sese anima, subinde ostentans ignem, ac misere suspirans. Hanc cum Faunus obtestaretur, ut eloqueretur, quisnam esset, subito profiliit è vepreto Polus ornatu cacodæmonis, fictoque fremitu: Nihil, inquit, tibi juris est in hanc animam; mea est: ac subinde procurrit usque ad oram circuli, velut impetum facturum in exorcistam; moxque velut submotus verbis exorcismi, & vi aquæ sacræ, quam illi multam aspersit, retrocessit. Tandem abacto pædagogo dæmone, nascitur dialogismus Fauni cum anima. Percunctanti, & obtestanti, respondit se esse animam hominis Christiani. Rogata, quo nomine vocaretur, respondit, Faunus; Faunus, inquit, idem mihi nomen est. Jamque ex communi nomine res cõpfit illi magis esse cordi, ut Faunus Faunum liberaret. Cum Faunus multa percunctaretur, ne diutina confabulatio proderet fucum, subducebat sese anima, negans, sibi fas esse diutius colloqui, quod tempus urgeret, quo cogeretur abire, quo liberet dæmoni: pollicita tamen est, sese prostridie redituram, hora qua fas esset. Rursus convenitur in sedibus Poli, qui choragus erat fabulæ. Ibi denarrat exorcista, quid esset gestum, nonnulla etiam admentiens, quæ sibi tamen persuadebat esse vera. Adeo favebat negotio, quod agebatur. Jam hoc compertum erat, scilicet, animam esse Christianam, quæ sub inclementissimo dæmone diris cruciatibus vexaretur. Huc omnis conatus intenditur. Verum in exorcismo primo

ximo ridiculum quiddam accidit. TH. Obsecro, quidnam? AN. Cum Faunus evocasset animam, Polus, qui dæmonem agebat, profusus sic affiliit, quasi intra circulum irrupturus: cumque contra Faunus pugnaret exorcismis, multamque vim aquæ aspergeret, tandem exclamat dæmon, se ne pili quidem facere ista omnia: *Rem, inquit, habuisti cum puella, mei juris es.* Id cum Polus joco diceret, tamen forte fortuna verum dixisse visus est: nam exorcista hoc dicto tactus, illico recepit se in centrum circuli, & nescio quid, immussavit in aurem paracho. Id Polus sentiens, recepit sese; ne quid audiret, quod audire fas non esset. TH. Sane Polus religiosum ac verendum agebat dæmonem. AN. Sic est, reprehendi poterat actio, quod parum meminisset decori. Exaudivit tamen parochi vocem, indicentis satisfactionem. TH. Quam? AN. Ut ter diceret precationem Dominicam, ex hoc conjiciebat, illum ter habuisse rem eadem nocte. TH. Hoc sane regularis ille præter regulam. AN. Homines sunt, & lapsus erat humanus. TH. Perge, quid deinde factum? AN. Jam Faunus ferocior redit ad oram circuli, & ultro provocat dæmonem. At ille jam timidior refugiebat. Fefellisti me, inquit: si sapuissem, non monuissem te. Persuasum est hoc multis, quæ semel Sacerdoti confessus sis, profusus abolita esse è memoria dæmonis, ne possit opprobare. TH. Jocum plane ridiculum narras. AN. Sed, ut aliquando finiam fabulam, diebus aliquot hunc in modum colloquium habitum est eum anima. Summa huc evasit. Roganti exorcistæ, num qua via posset è cruciatu liberari: respondit illa, posse, si pecunia, quam reliquisset fraude partam, restitueretur. Ibi Faunus, Quid, inquit, si per bonos viros dispensaretur in pios usus? Respondit, & hoc profuturum. Hæc exhilaratus exorcista, summa diligentia percunctatus est, quanta esset summa. Illa dixit ingentem: quod illi erat bonum atque commodum. Indicavit & locum, sed procul distitum, ubi thesaurus hæc defossus esset. Præscripsit, in quos usus vellet impendi. TH. In quos? AN. Ut tres susciperent peregrinationem, quorum unus adiret limina Petri, alter iret salutatum Jacobum Compostellanum, tertius oscularetur pectinem Jesu, qui est Treviris. Deinde per aliquot monasteria magna vis psalteriorum, ac missarum perageretur. Quod su-

superesset, ipse pro suo arbitratu dispensaret. Jam totus erat in thesauro Fauni animus; illum toto pe-
 ctore devorarat. TH. Vulgaris morbus est, quanquam
 hoc nomine peculiariter male audiunt Sacerdotes.
 AN. Ubi nihil esset omissum, quod ad pecuniæ nego-
 tium pertineret, exorcista submonitus à Polo, cœpit
 animam de curiosis artibus percunctari, de alcumisti-
 ca, deque magia. Et ad hæc anima quædam respondit
 pro tempore; cæterum pollicita, se plura indicaturam
 simul atque illius opera liberata fuisset à pædagogo
 dæmone. Sic hic, si videtur, tertius fabulæ actus. In
 quarto Faunus cœpit ubique serio prædicare rem
 prodigiosam, nihil aliud crepare in colloquiis, in con-
 viviiis, polliceri monasteriis magnifica quædam: &
 omnino nihil jam humile loquebatur. Adiit locum, re-
 perit signa, non ausus tamen est effodere thesaurum,
 quod anima injecisset scrupulum, ingenti periculo fa-
 cturum, si prius, quam essent peractæ missæ, thesaurus
 attingeretur. Jam multis nasutioribus subolebat fu-
 cus. Cum tamen ille nusquam non deprædicaret suam
 stultitiam, clam admonitus est ab amicis, præsertim
 ab Abbate suo, ne, qui hactenus habitus esset vir
 prudens, nunc diversum de se specimen daret omni-
 bus. Ille tamen nullius oratione potuit commoveri,
 quo minus crederet rem esse seriam: adeoque peni-
 tus hæc imaginatio occupavit animum hominis, ut
 præter spectra & malos genios nihil somniaret, nihil
 loqueretur. Abierat mentis habitus in ipsam faciem,
 quæ sic pallebat, sic erat extenuata, sic dejecta, ut
 larvam esse diceres, non hominem. Quid multis?
 minimum aberat à vera dementia, ni celeri remedio
 succursum fuisset. TH. Nimirum hic erit extremus
 actus fabulæ. AN. Eum tibi reddam. Polus & hujus
 gener hujusmodi technam commenti sunt. Effinxe-
 runt epistolam raris litteris descriptam; idque non
 in chartis vulgaribus, sed in his, in quibus aurifices
 reponunt bractæas auri, subrubentibus, ut scis, luto.
 Epistolæ sententia hæc erat: *Faunus dudum captivus,
 nunc liber, Fauno liberatori suo optimo salutem aternam.
 Non est, mi Faune, cur te diutius in hoc negotio maceres;
 respexit Deus animi tui piam voluntatem; & illius merito
 me liberavit à suppliciis: ego nunc feliciter ago inter An-
 gelos. Te manet locus apud Divum Augustinum, qui pro-
 ximus est Apostolorum choro. Ubi veneris ad nos, agam
 tibi gratias coram. Interim cura, ut vivas suaviter. Da-*

sum è cœlo empyreo, Idibus Septembribus, anno millesimo quadringentesimo nonagesimo octavo, sub sigillo anuli mei. Hæc epistola clam posita est in altari, ubi facturus erat rem divinam Faunus. Ea peracta, subornatus est, qui eum submoneret de re, quasi casu deprehensa. Nunc eam circumfert epistolam, & ostentat ceu rem sacram: nihilque credit certius, quam eam è cœlo perlatam ab angelo. TH. Istud non est liberasse hominem insania, sed mutasse insanix genus. AN. Sic est profecto, nisi quod nunc insanit suavius. TH. Antehac non soleo multum tribuere fabulis, quæ vulgo feruntur de spectris, sed posthac multo minus tribuam: suspicor enim ab hominibus credulis, & Fauni similibus, multa pro veris prodita litteris, quæ simili artificio sunt adstimulata. AN. Ego pleraque hujus generis esse credo.

162
Alcumistica.

(A) PHILECOUS, (B) LALUS.

PH. Quid est novæ rei, quod sic Talus apud se ridet, ac pene in cachinnos solvitur, subinde signans se cruce? Interpellabo felicitatem hominis. Salve multum, amicissime Lale. Videre mihi admodum felix. LA. Atqui felicior ero, si te impartiam hoc gaudio. PH. Fac igitur, quam primum me bees. LA. Nosti Balbinum? PH. Senem illum eruditum, ac vitæ etiam laudatæ? LA. Sic est, ut dicis; sed nullus est mortalium, qui sapiat omnibus horis, aut qui sit undiquaque perfectus. Habet hoc vir ille inter multas egregias dotes nævi; jam olim insanit in artem, quam vocant alcumisticam. PH. Haud tu quidem nævum narras, sed insignem morbum. LA. Utcunque est, ille toties delusus ab hoc hominum genere, tamen dudum mirifice passus est sibi dari verba. PH. Quo pacto? LA. Adit illum Sacerdos quidam, salutavit honorifice: mox sic exorsus est: Doctissime Balbine, mirabere fortassis, quod ignotus sic interpellem te, quem scio nunquam non sanctissimis studiis occupatissimum. Annuit Balbinus, qui mos est illi; nam verborum est mire parcus. PH. Prudentiæ narras argumentum. LA. Verum alter prudentior sic pergit. Ignosces tamen huic meæ importunitati, si cognoris causam, cur te adierim. Dic, inquit Balbinus,

(A) Philecou] *Avidus audiendi.*

(B) Lalus] *Loquax.*

nus, sed paucis, si potes. Dicam, inquit ille, quanto potero compendio. Scis, vir omnium doctissime, esse varia mortalium fata: ego nescio, utro in numero me ponam, felicium, an infelicium. Etenim si meum factum altera ex parte contemplor, videor mihi pulchre felix; si ex altera, nihil me infelicius. Urgente Balbino, ut rem conferret in compendium; Finiam, inquit, doctissime Balbine. Id erit mihi facilius apud virum, cui totum hoc negotium sic notum est, ut nulli notius. PH. Rhetorem mihi depingis, non alcumistam. LA. Mox audies alcumistam. A puero mihi, inquit, contigit hæc felicitas, ut artem omnium maxime expetendam discerem: illam, inquam, totius Philosophiæ medullam alcumisticam. Ad nomen alcumistices nonnihil experrectus est Balbinus, gestu duntaxat: cæterum gemitu jussit, ut pergeret. Tum ille: Sed ô me miserum, inquit, qui non inciderim in eam viam, quam oportuit. Cum Balbinus rogasset, quasnam vias diceret: Scis, inquit, optime, (quid enim te fugit, Balbine, virum undiquaque doctissimum?) duplicem esse hujus artis viam, alteram, quæ dicitur *longatio*; alteram, quæ dicitur *curtatio*. At mihi malo quodam fato contigit in longationem incidere. Balbino sciscitante, quod esset discrimen viarum: Impudentem me, inquit, qui hæc apud te loquar, cui sciam hæc omnia sic esse nota, ut nulli notiora. Itaque supplex huc ad te accurri, ut misertus nostri, digneris impartire nobis viam illam felicissimam curtationis. Quo peritior es hujus artis, hoc potes minore negotio communicare nobis. Noli tantum Dei donum celare fratrem dolore periturum. Ita te Jesus Christus semper majoribus locupletet dotibus. Cum hic non faceret obtestandi finem, Balbinus fateri coactus est, se prorsus ignorare, quid esset *longatio*, aut *curtatio*; jubet, exponat ipse vim harum vocum. Tum ille: Quanquam, inquit, scio, me loqui peritiori; tamen, quando ita jubes, faciam. Qui totam ætatem in hac arte divina contriverunt, duabus rationibus vertunt rerum species; altera, quæ brevior est, sed plusculum habet periculi: altera, quæ longior est, sed eadem tutior. Ego mihi videor infelix, qui hæcenus sudarim in ea via, quæ meo animo non arridet, neque quenquam nancisci potui, qui alteram, cujus amore deperco, vellet indicare. Tandem Deus immisit in mentem, ut te adirem, virum non minus pium, quam do-

ctum.

Cum. Doctrina tibi præstat, ut facile possis dare, quod peto: pietas commovebit, ut velis opitulari fratri, cujus filias tibi in manu est. Ne longum faciam, cum hujusmodi sermonibus veterator ille amovisset à se suspicionem fuci; fidemque fecisset, sibi viam alteram esse perspectissimam: jam pridem pruriebat Balbino animus. Tandem non temperans sibi, Valeat, inquit, illa *curtatio*, cujus ego ne nomen quidem unquam audivi, tantum abest, ut teneam: dic mihi bona fide, *longitudinem* tenes exacte? Phy, inquit ille, ad unguem; sed displicet longitudo. Cum Balbinus rogasset, quantum temporis requiretetur: Nimum, inquit; totus pene annus; sed interim tutissima est. Ne labora, inquit Balbinus, etiamsi toto biennio sit opus, modo fidas arti tuæ. Ut rem in pauca conferam, convenit inter eos, ut negotium aggredierentur clam in ædibus Balbini: hac lege, ut ille suppedicaret operam, Balbinus sumtum; lucrum ex æquo ac bono divideretur: quanquam impostor modestus, ultro totum lucrum, quod provenisset, Balbino defererebat. utrinque juratum est de silentio, quod faciunt, qui mysteriis iniciantur. Jam illico numeratur pecunia, unde artifex mercaretur ollas, vitra, carbones, reliquaque, quæ ad instruendam officinam pertinent. Ibi noster alcumista suaviter in scorta, aleam & computationes (a) decoquit eam pecuniam. PH. Hoc nimirum est vertere rerum species. LA. Urgente Balbino, ut rem aggredieretur: Au non tenes, inquit, illud, *Dimidium facti, qui bene cepit, habet?* Magnum est bene præparare materiam. Tandem cepit adornari fornax. Hic rursus erat opus novo auro, velut illecebra venturi auri. Siquidem ut piscis non capitur absque esca, ita aurum alcumistis non provenit, nisi pars auri admisceatur. Interea Balbinus totus erat in supputationibus: subducebat enim, si uncia pareret quindecim, quantum esset lucri rediturum ex unciis bis mille: tantum enim decreverat insumere. Cum hanc quoque pecuniam decoxisset alcumista, jamque mensem unum atque alterum multum operæ simulasset circa folles & carbones, roganti Balbino, ecquid procederet negotium; primum obmutuit: urgenti tandem respondit, *Sicut solent res præclaræ, quæ semper*

(a) Decoquere pecuniam.] *Est nequiter profuturæ. Inde decoctores.*

difficiles habent aditus. Causiabatur erratum in emens
 dis carbonibus : quernos enim emerat, cum abiignis
 esset opus, aut columnis. Ibi petierant aurei centum ;
 nec eo segnius reditum est ad aleam. Data nova pe-
 cunia, mutati carbones. Jamque majore studio res
 coepta est, quam antea : quemadmodum in bello mi-
 lites, si quid secus accidit, quam vellent, virtute sar-
 ciant. Cum menses jam aliquot serbuisset officina,
 & expectaretur factus aureus, ac ne mica quidem
 auri esset in vasis, (jam enim & illud omne decoxe-
 rat alcumista) inventa est alia causatio, nimirum
 vitra, quibus usus fuerat non fuisse temperata, sicut
 oportuit. Etenim ut non ex quovis ligno Mercurius
 fingitur, ita non quibuslibet vitreis conficitur aurum.
 Quo plus erat impensum, hoc minus libebat desiste-
 re. PH. Sic solent aleatores ; quasi non multo satius
 sit, hoc perdere, quam totum. LA. Sic est. Dejerabat
 alcumista, nunquam sibi sic impossum fuisse : nunc
 errore deprehenso caetera fore tutissima, & hoc di-
 spendii, magno cum saenore sarrurum sese. Mutatis
 vitreis, tertia instaurata est officina. Admonebat al-
 cumista, rem feliciter successuram, si Virgini matri,
 que, ut scis, Paraliis colitur, mitteret aliquot aureos
 dono: artem enim esse sacram, nec absque favore nu-
 minum rem prospere geri. Id consilium vehementer
 placuit Balbino homini pio, ut qui nullum pratermit-
 teret diem, quin perageret rem divinam. Suscepit re-
 ligiousum profectionem alcumista, nimirum in proxi-
 mum oppidulum, atque illic votivam pecuniam de-
 coxit in ganeis. Reversus domum nunciat, sibi sum-
 mam esse spem, negotium ex animi sententia succes-
 surum, adeo divam virginem votis suis visam annue-
 re. Ubi malto jam tempore sudatum esset, ac ne mica
 quidem auri nasceretur usquam, ex postulanti Balbi-
 no respondit, sibi nihil unquam tale accidisse in vita,
 toties artem experto, nec satis posse conjectare, quid
 esset in causa. Quam diu divinatum esset, tandem il-
 lud venit in mentem Balbino, num quo die prater-
 misisset audire sacrum, aut dicere preces horarias,
 quas vocant: nam nihil succedere his omissis. Ibi im-
 postor, rem, inquit, acutetigisti. Me miserum, semel
 atque iterum id admissum est per oblivionem, & nu-
 per à prolixo convivio surgens, oblitus sum dicere
 salutationem virginis. Tum Balbinus, non mirum,
 inquit, si restanta non succedit. Recipit artifex, se

pro prætermisſis ſacris duobus, duodecim audirum, & pro unica ſalutatione, decem repositurum. Cum alcumistam prodigum ſubinde defeciſſet pecunia, nec ſuppeterent petendi cauſſæ, tandem hanc technam commentus eſt: rediit domum admodum exanimatus, ac voce lamentabili, Perii, inquit, funditus, Balbine, perii, actum eſt de capite meo. Obſtupuit Balbinus, & tanti mali cauſſam avebat cognoſcere. Subodorati ſunt, inquit, aulici, quod egimus; nec aliud exſpecto, quam ut mox deducat in carcerem. Ad hanc vocem expalluit etiam ſerio Balbinus. Nam ſeis, apud nos capitale eſſe, ſi quis alcumisticam exerceat abſque P̄ncipis permiſſu. Pergit ille. Non, inquit, metuo mortem; utinam illa contingat! metuo quiddam crudelius. Roganti, quid hoc eſſet: Rapiar, inquit, aliquo in turrin: illic per omnem vitam cogar his laborare, quibus non libet. An ulla mors eſt, quæ non potior eſſe debeat, quam talis vita? Ibi res ventilata eſt conſultatione. Balbinus, quoniam callebat artem Rhetoricam, pulſavit omnes ſtatus, ſi qua periculum vitari poſſet. Non potes, inquit, inficiari crimen? Nequaquam, ait ille. Inter regios ſatellites res ſparſa eſt: & habent argumenta, quæ dilui non poſſint. Ne defendi quidem factum poterat ob legem manifeſtam. Cum multis in medium adductis, nihil videretur firmi præſidii, tandem alcumista, cui jam opus erat præſenti pecunia: Nos, inquit, Balbine, lentis conſiliis agimus; atqui res poſcit præſens remedium. Jam arbitror adfuturos, qui me abripiant in malam rem. Denique cum nihil occurreret Balbino, tandem alcumista, nec mihi quidquam occurrit, inquit, nec quidquam ſuperelle video, niſi ut fortiter peream: niſi forte hoc placet, quod unum ſuper eſt, utile magis, quam honeſtum, niſi quod durum eſt telum neceſſitas. Scis, inquit, hoc hominum genus avidum eſſe pecuniæ; eoque facilius corrumpi poſſe, ut ſileant. Quamvis durum ſit illis furciferis dare, quod profundant, tamen, ut nunc res ſunt, nihil video melius. Idem viſum eſt Balbino; ac numerat aureos triginta, quibus redimeret ſilentium. PH. Miram Balbini liberalitatem mihi prædicas. LA. Imo in re honeſta citius dentem extudiſſes ab eo, quam nummum. Sic proſpectum eſt alcumistæ, cui nihil erat periculi, niſi quod non haberet, quod daret amicis. PH. Demior, Balbino in tantum

(a) nihil esse nasi. LA. Heic dumtaxat naso caret, in cæteris nasutissimus. Rursum nova pecunia instruitur fornax, sed præmissa ad Virginem matrem precatricula, ut cœptis faveret. Jam totus exierat annus, dum, illo nunc hoc, nunc illud caussante, luditur opera, & perit impensa. Interim existit casus quidam ridiculus. PH. Quisnam? LA. Alcumista furtivam consuetudinem habebat cum uxore cujusdam aulici: maritus concepta suspitione cœpit hominem observare. Tandem cum illi nuntiatum esset, sacrificum esse in cubiculo, præter expectationem rediit domum, pulsat ostium. PH. Quid factururus homini? LA. Quid? nihil suave: aut occisurus erat, aut exsecturus. Ubi maritus instans minitaretur, se vi effracturum ostium, ni aperiret uxor, magnopere trepidatum est, & circumspicitur præsentaneum aliquod consilium. Nec erat aliud, quam quod ipsa dabat res. Abiecit tunicam, ac per fenestram angustam dejecit sese, non absque periculo, nec sine vulnere, ac fugit. Scis, tales fabulas illico spargi. Itaque permanavit & ad Balbinum. Neque id fore non divinarat artifex. PH. Heic itaque mediustenetur. LA. Imo feliciter elapsus est hinc, quam è cubiculo. Audi technam hominis. Nihil exoptulabat Balbinus, sed nubilo vultu satis indicabat, se non ignorare, quod vulgo ferebatur. Noverat ille, Balbinum esse virum pium, in nonnullis, pene dixerim superstitiosum. Et qui tales sunt, in quamvis magno peccato facile condonant supplicii. Itaque data opera injicit mentionem de successu negotii, queritans non perinde succedere, ut solet, aut vellet: addebat, se vehementer mirari, quid esset in causa. Ibi per occasionem commotus Balbinus, qui alioqui videbatur destinasse silentium, & erat, qui facile commoveretur: Non est, inquit, obscurum, quid obstet; peccata obstant, quo minus succedat, quod è puris pure tractari convenit. Ad hanc vocem artifex procubuit in genua, sabinde tundens pectus, & vultu voceque lacrimabili: Verissimum, inquit, dixisti, Balbine: Peccata, inquam, obstant: sed mea peccata, non tua: non enim pudebit me turpitudinem meam apud te, velut apud Sacerdotem sanctissimum, confiteri. Vicerat me carnis infirmitas, pertraxerat me Satanas in laqueos suos. Et, ô me miserum! è sa-

cristico

(a) Nihil esse nasi] *Nasus pro justitia,*

erifico factus sum adulter. Non tamen omnino periret hoc munus, quod misimus Virgini matri. Perieram certo exitio, ni illa succurrisset. Jam maritus effringebat fores, fenestra erat arctior, quam ut possem elabi: in tam præsentaneo periculo venit in mentem sanctissimæ Virginis; procidi in genua, obtestatus sum, si gratum fuisset munus, ut opitularetur. Nec mora, repeto fenestram (sic enim urgebat necessitas) & satis amplam reperi ad effugium. PH. Credidit iste Balbinus? LA. Credidit? Imo etiam ignovit, & admonuit religiose, ne se præberet ingratum beatissimæ Virgini. Numerata est rursus pecunia danti fidem, se posthac rem sacram pure tractaturum. PH. Quis tandem finis? LA. Perlonga est fabula: sed ego paucis absolvam. Cum ejusmodi commentis divulgasset hominem, neque mediocrem pecuniarum vim ab eo extorsisset, tandem venit ille, qui nebulonem à puero noverat. Is facile divinans, illum idem agere apud Balbinum, quod nusquam non egerat, clam aggreditur illum; exponit, qualem artificem domi suæ foveret, monet, ut quam primum ableget hominem, nã mallet, ipsum aliquando compilatis scriniis fugere. PH. Quid heic Balbinus? videlicet curavit hominem conjiciendum in carcerem? LA. In carcerem? Imo numeravit viaticum, obtestans per omnia sacra, ne, quod accidisset, effutiret. Et sapuit, mea quidem sententia, qui hoc maluerit, quam esse fabula conviviorum, & fori; deinde venire in periculum confiscationis. Nam impostori nihil erat periculi, artis tantum tenebat, quantum asinus quivis; & in hoc genere favorabilis est impostura. Quid si furti crimen intentalset, à suspendio tutum reddebat unctio; neque quisquam lubens gratis alat talem in carcere. PH. Miseresceret me Balbini, nisi ipse gauderet deludi. LA. Nunc mihi properandum est in aulam: alias referam his etiam multo stultiora. PH. Cum vacabit, & audiam lubens, & fabulam fabula pensabo.

(a) HIPPOPLANUS.

AULUS, PHÆDRUS.

AV. **D**Eum immortalem, (b) ὃς εἰμυοπεσοσωνῆ no-
ster Phædrus & subinde in cœlum suspicit!

Ado-

(a) HIPPOPLANUS] Qui imponit in vendendis equis.

(b) Id est,] severitatem cultu præfert.

R 3

Adoriar. Quid accidit novæ rei Phædre? PH. Quam ob rem illud interrogas, Aule? AV. Quoniam è Phædro mihi videris factus Cato; tanta est in vultu severitas. PH. Non mirum, amice; modo confessus sum peccata mea. AV. Phy, jam desinò mirari: sed dic, age, bona fide confessus es omnia? PH. Omnia, quæ quidem in mentem veniebant, unico dumtaxat excepto. AV. Cur unum hoc reticuisisti? PH. Quia nondum potuit mihi displicere. AV. Oportet esse peccatum suave. PH. An peccatum sit, nescio: sed tamen, si vacat, audies. AV. Audiam equidem lubens. PH. Scis, quanta sit impostura apud nostros in his, qui vendunt, aut locant equos? AV. Plus scio, quam vellem, non semel ab illis delusus. PH. Nuper incidit mihi iter, cum satis prolixum, tum etiam accelerandum, Adeo quendam ex illis, quem dixisses ejus generis minime malum; & intercedebat mihi cum homine nonnihil etiam amicitiae. Narro, mihi rem esse seriam; opus esse præstrenuo equo: si unquam præbuisset se mihi bonum virum, nunc præstaret. Ille pollicetur, sese sic mecum acturum, ut ageret cum fratre suo carissimo. AV. Fortassis & fratri impositurus. PH. Inducit in stabulum, jubet, ut eligam ex omnibus equis, quemcunque vellem. Tandem unus plus cæteris ardebat. Ille probat judicium meum, dejerans, cum equum frequenter à multis expetitur esse; se cum maluisse servare amico singulari, quam ignotis addicere. Conventum est de pretio: numeratur pecunia præsens; conscendo. Mira alacritate gestiebat equus in egressu; dixisses, feroculum esse: nam erat obesus & pulchellus. Ubi jam equitassem sesquihoram, sensi plane lassum, ne calcaribus quidem impelli posse. Audieram, tales ab illis ad imposturam alii, quos è specie judicantes insignes, cæterum laboris impatientissimos. Ego continuo mecum, Captus sum. Age, par pari referam, ubi rediero domum. AV. Quid heic consilii capiebas eques absque equo? PH. Id quod res dabat: deflexi in proximum vicum, illic clam apud quendam mihi notum deposui equum, & conduxì alterum: profectus sum, quo destinaram; reversus sum, reddo conductitium equum, reperio (a) meum sophistam, ut erat, obesum & pulchre requietum: eo vestus, redeo ad impostorem; rogo, ut in stabulo suo a-

(a) Meum sophistam.] *Id est, fucatum equum.*

fat dies aliquot, donec repetiero. Percunctatur, quam commode me gesserit: Ego vero deiero per omnia fœra, me nunquam in vita conscendisse tergum equi felicioris; voluisse potius, quam ambulasse, nec tam longo itinere unquam sensitse lassitudinem, nec pilò factum ob laborem macriorem. Hæc cum illi persuasisset esse vera, tacitus secum cogitabat, equum illum alium esse, quam hæctenus suspicatus esset. Itaque priusquam abirem, rogabat, num mihi venalis esset equus: primo negabam: quod si incidere iter denuo, non facile fore nancisci similem: attamen nihil esse mihi tam carum, quod non esset venale pretio largo, etiam si quis me ipsum, inquam, caperet euntum. Av. Næ tu pulchre Cretensem agebas cum Creteni. Ph. Quid multis? Non dimittit me, nisi pronuntiata equi indicatura. Iudicavi non paullo pluris, quam emeram. Digressus ab homine, mox suborno, qui mihi partem agat hujus fabulæ, pulchre instructum atque edoctum: is ingressus domum, inclinatus locatorem, ait, sibi opus esse insigni equo, & laboris egregie patienti. Alter ostendit multos, & pessimum quemque maxime prædicat; solum illum, quem mihi vendiderat, quoniam existimabat vere talem, qualem prædicaveram, non laudat. At alter ilico rogat, num & ille venalis esset, nam descriperam illi formam equi, & locum indicaram. Locator primum obticescere, atque alios ambitiose prædicare. Cum iste cæteris utcumque probatis, semper ageret de uno illo, tandem locator apud se; Plane fefellit me iudicium de illo equo, siquidem hic peregrinus statim agnovit hunc inter omnes. Cum instaret ille, tandem hic, Venalis est, inquit, sed pretio fortasse deterreberis. Non est, inquit ille, magnum pretium, si rei dignitas respondeat: indica. Indicavit aliquanto pluris, quam indicaram ipsi, captans & hoc lucrì. Tandem convenit de pretio, datur arrha satis magna, nempe regalis aureus, ne qua suspicio incidere simulatæ emtionis. Emor jubet, equo dari pabulum; se mox ait rediturum, & abducurum, dat etiam stabulario drachmam. Ego simul neque cognovi, pactionem esse firmam, sic ut rescindi non posset, rursus œreis & calcaribus armatus redeo ad locatorem, anhelus clamo. Adest ille; rogat, quid velim. Illico, inquam, adornetur equus meus: Nam è vestigio prosciscendum est ob rem maxime seriam. Atqui modo,

inquit, mandabas, ut aliquot dies alerem equum tuum. Verum, inquam, sed præter expectationem objectum est negotium, idque regium, quod nullam patitur dilationem. Hæc ille: eliges ex omnibus, quem voles; tuum habere non potes. Rogo, quam ob rem? Quoniam venditus est, inquit. Ibi ego simulata magna perturbatione: Prohibeant, inquam, Superi, quod dicis. Hoc objecto itinere non venderem eum equum, etiam si quis numeret quadruplum. Incipio rixam, clamo, me perditum. Tandem incaluit & ille; Quid opus, inquit, his jurgiis? Indicasti equum, ego vendidi: si numero pretium, nihil habes, quod mecum agas, sunt in hac urbe leges: ad exhibendum equum me non potes compellere. Cum diu clamassem, aut equum exhiberet, aut emtorem, tandem iratus numerat pretium. Emeram quindecim aureis, æstimaram viginti sex. Ille æstimarat triginta duobus. Cogitabat apud se, præstat hoc lucri facere, quam equum reddere. Abeo dolenti similis, ac vix placatus etiam data pecunia. Ille rogat, ut boni consulam; se aliis in rebus pensaturum hoc incommodi. Sic impositum est impostori. Habet equum nullius pretii. Exspectat, ut, qui arrham dedit, veniat numeratum pecuniam. At nemo venit, nec unquam venturus est. AV. Interim nunquam tecum exposulavit? PH. Qua fronte, aut quo jure id faceret? Convenit quidem semel atque iterum, conquestus est de fide emtori. Verum ego ultro exposulavi cum homine, dicens, illum eo malo dignum, qui præpropere venditione tali equo me spoliavit. Hoc est crimen tam bene collocatum, mea sententia, ut non possim inducere animum confiteri. AV. Ego mihi statuam poscerem, si quid tale designassem; tantum abest, ut confessurus sim. PH. An ex animo loquaris, nescio; mihi tamen addis animum, quo magis lubeat talibus facere facum.

(A) Π Τ Ω Χ Ο Λ Ο Γ Ι Α

IRIDES, MISOPONUS.

IR. **Q**Uam ego huc novam avem video advolare? Agnosco faciem, sed vestis non convenit. Aut ego profus hallucinor, aut hic est Misoponus. Audendum est: compellabo hominem, quam libet

(A) Id est,] *Sermo de mendicis.*

pannosus. Salve, Misopone. *MI.* Iridem video. *IR.* Salve, Misopone. *MI.* Tace, inquam. *IR.* Quid? an salvere non vis? *MI.* Non isto quidem nomine. *IR.* Quid accidit? an non es idem, qui fueras? An cum veste mutatur & nomen? *MI.* Non; sed vetus receptum est. *IR.* Quis tum eras? *MI.* Apitius. *IR.* Ne te pudeat veteris sodalis, si quid melioris obtigit fortunæ: non diu est, quod eras ordinis nostri. *MI.* Concede huc, sodes, & audies rem omnem. Non pudet ordinis vestri, sed pudet primi ordinis. *IR.* Quem ordinem narras? Franciscanorum? *MI.* Nequaquam, ô bone, sed decoctorum. *IR.* Næ tu istius ordinis sodales habes quam plurimos. *MI.* Eram re lauta; prodegi strenue. ubi res defecit, nullus agnoscebat Apitium. Profugi pudore, verti me ad vestrum collegium: hoc malui, quam fodere. *IR.* Sapuisti. Sed unde subito novus nitor corporis? Nam de veste mutata non perinde miror. *MI.* Quam ob rem? *IR.* Quia (a) Dea Laverna multos subito ditat. *MI.* An suspicaris, me furto parasse rem? *IR.* Hoc fortassis ignavius. Rapina igitur. *MI.* Non per vestram (b) Peniam, neque furto, neque rapina. Sed de nitore corporis prius expediam, quod tibi videtur mirabilius. *IR.* Nam apud nos eras totus ulcerosus. *MI.* Nimirum sum usus amicissimo medico. *IR.* Quonam? *MI.* Non alio, quam me ipso, nisi si quem arbitraris mihi me ipso amiciosem. *IR.* Atqui nesciebam, te callere rem medicam antehæc. *MI.* Totum illum ornatum ipse pigmentis affixeram, thure, sulphure, resina, visco, linteis, cruore. Ubi visum est, quod affixeram, detraxi. *IR.* O impostorem! nihil te videbatur miserabilius. Poteras in tragœdia sustinere personam Jobi. *MI.* Sic tum ferebat egestas; quamquam fortuna nonnunquam & cutem mutare solet. *IR.* Dic igitur de fortuna. Repertus est thesaurus aliquis? *MI.* Non; sed repertus est quæstus vestro paulo commodior. *IR.* Qui potuisti facere quæstum, cum non suppeteret fors? *MI.* Artem quævis terra alit. *IR.* Intellego. Dicit artem incidendi loculos. *MI.* Bona verba. Dico artem alcumissicam. *IR.* Vix quindecim dies sunt, quod nos reliquisti, & artem assequutus es, quam alii vix multis annis perdiscunt? *MI.* Nactus sum viam

com.

(a) Dea Laverna] *Dea furum.*(b) Penia] *Paupertas. Dea apud Aristophanum.*

compendiariam. IR. Quam, obsecro? MI. Ars vestra confilaverat mihi quatuor ferme aureos. bona quaedam fortuna incidi in veterem congerronem, qui nihilo felicius rem administrarat, quam ego. Compo-
tabamus: cœpit, ut sit, narrare suas fortunas: paciscor hac lege, ut ille biberet immunis, mihi communicaret artem. Communicavit bona fide: ea nunc vestigal est mihi. IR. Non licet discere? MI. Tibi vel gratis impartiam, ob pristinum fodalitium. Scis, nusquam non inveniri plurimos hujus artis avidissimos. IR. Audivi, & credo. MI. In horum familiaritatem quacunque occasione memet insinuo, jacto artem. Ubi sensero larum hiantem, escam paro. IR. Quo pacto? MI. Ulro eos moneo, ne temere credant ejus artis professoribus. Nam plerosque esse impostores, id agentes præstigiis suis, ut exhauriant loculos incautorum. IR. Istuc proœmii parum accommodum tuo negotio. MI. Imo illud etiam addo, ne quid mihi ipsi credant, ni rem certam oculis ac manibus deprehenderit. IR. Miram artis fiduciam mihi narras. MI. Jubeo illos adesse, dum peragitur metamorphosis: jubeo, attentos esse: quoque minus dubitent, jubeo, ut ipsi manibus rem omnem peragant, me proculspectante, nec digitum admovente: liquefactam materiam jubeo, ut purgent ipsi, aut aurifici purgandam deferant: prædico, quantum argenti aurive sit eliquandam: denique quod eliquatum est, jubeo, ut pluribus aurificibus deferant ad (a) Lydium lapidem explorandum. Reperiunt pondus prædictum, reperiunt purgatissimum aurum aut argentum: nihil enim refert, nisi quod minore periculo mihi quidem res teatatur in argenteo. IR. Proinde nihil habet ars tua fuci? MI. Imo merus fucus est. IR. Nondum video præstigium. MI. Faxo, ut videas. Primum paciscor de mercede; eam nolo mihi numerari, nisi prius edito artis experimento. Trado illis pulvisculum, quasi hujus vi conficiatur totum negotium. Rationem conficiendi pulveris non communico, nisi magna mercede redemerint. Exigo jusjurandum, ne proferant arcanum artis intra sex menses cuiquam mortalium aut immortalium. IR. Nondum audio fucum. MI. Fucus omnis est in uno carbone in hoc pa-
rato.

(a) Lydium lapidem] *Coticula, qua explorant aurum.*

rato. Excavo carbonem; in eum infero liquefactum argentum, quantum prædico reddendum: post infusum pulverem, sic instruo vas, ut non solum inferne & a lateribus cingatur prunis, verum etiam superne: persuadeo hoc esse artis. Inter carbones, qui superne imponuntur, unum admisceo, qui tegit argentum, aut aurum. Id vi caloris liquefactum defluit in reliquam materiam, quæ liquefcit, puta stannum, aut æs: repurgatione facta invenitur, quod admixtum est. **Ir.** Ars expedita: sed quomodo fallis, si alter rem agat suis manibus? **Mi.** Cum is me præscribente perfecit omnia, priusquam moveatur vas alcumsticum, accedo tandem, & circumspicio, ne quid forte sit omissum. Ajo, mihi videri superne deesse unum atque alterum carbonem, clam appono meum; fingo me eum tollere ex acervo reliquorum, aut illic ante sic positum, ut nulli possit agnosci, & illum fallere, tollo. **Ir.** Cæterum cum illis absque te periculum facientibus non succedit, quid adfers? **Mi.** Mihi nihil est periculi, jam numerata pecunia. Aliquid comminiscor, aut ollam fuisse insinceram, aut carbones vitiosos, aut ignem parum scite temperatum. Denique pars est artis, quam profiteor, non diu hæere in eodem loco. **Ir.** An tantus est proventus istius artis, ut te possit alere? **Mi.** Et quidem splendide: posthac tu quoque, si sapias, relinques istam miseriam, & nostro accedes ordini. **Ir.** Imo citius illud agam, ut te revocem in nostrum ordinem. **Mi.** Ut volens repetam, quod semel effugi, ac deseram bonum, quod inveni? **Ir.** Habet hoc nostra professio, dulcescit assuetudine. Proinde cum multi sint, qui deficiant ab instituto divi Francisci, aut Benedicti; quem unquam vidisti, qui diutius versatus in ordine nostro defecerit? Nam tam paucis mensibus vix gustare poteras, quid esset mendicitas. **Mi.** Is gustus me docuit, esse rem omnium miserrimam. **Ir.** Cur igitur nemo deficit? **Mi.** Fortasse quia natura miseri sunt. **Ir.** Ego hanc miseriam ne cum regum quidem fortuna commutarim. Nihil enim regno similis, quam mendicitas. **Mi.** Quid ego audio? nihil nivi similis, quam carbo. **Ir.** Dic mihi, qua re potissimum beati sunt reges? **Mi.** Quia faciunt, quod animo colubitum est. **Ir.** Ista libertas, qua nihil suavius, nemini regum magis adest, quam nobis. Nec dubito, quin multi reges sint, qui nobis invideant. Sive ballum est,

sive

sive pax, nos tuto vivimus: non describimur ad militiam, non vocamur ad munia publica, non censemur: cum populus expilatur exactionibus, nullus inquit in vitam nostram: si quid admissum est etiam atrocius, quis dignetur in jus vocare mendicum? Etiam si pulsamus hominem, pudet pugnare cum mendico. Regibus nec in pace, nec in bello licet suaviter agere: & quo majores sunt, hoc plures metuunt. Nos, veluti Deo sacros, etiam religione quadam metuit vulgus offendere. *MI.* Sed interim sordescitis in pannis, & casulis. *IR.* Quid ista faciunt ad veram felicitatem? *Extra* hominem sunt, quæ narras. *His* pannis debemus nostram felicitatem. *MI.* At vereor, ne vobis brevi peritura sit felicitatis istius bona pars. *IR.* Quæ sic? *MI.* Quia jam hoc mussant civitates, ne mendicis liberum sit, quo libet, evagari, sed unaquæque civitas suos alit mendicos, & in his, qui valent, adigantur ad laborem. *IR.* Cur hoc moliantur? *MI.* Quia comperiunt, ingentia facinora sub mendicitatis prætextu perpetrari. Deinde non minimam perniciem ex vestro ordine nasci. *IR.* Istiusmodi fabulas frequenter audivi. Id fiet ad Calendas Græcas. *MI.* Fortasse citius, quam velles.

Convivium Fabulosum.

(a) POLYMYTHUS, GELASINUS, EUTRAPELUS, ASTEUS, PHILYTHLUS, PHILOGELOS, EU-
GLOTTUS, LEROCHARES, ADOLESCHES.

Po. **U**T non decet civitatem bene institutam esse sine legibus ac principe, ita nec convivium oportet (b) ἀναρχον esse ἔτρομον. Gr. Istuc vero perplacet, ut unus totius populi nomine respondeam. Po. Heus puer, adfer huc talos; horum suffragiis decerneretur regnum, cuicumquenaverit Jupiter. Ev. Euge, Eutrapielo favit Jupiter. Non fuere sortes cæcæ; non poterat magis idoneus eligi, etiamsi per singulas tribus viritum collecta fuissent puncta. Vulgo jactatur proverbium non tam vanum, quam parum

La-

(a) Polymythus] *Fabulosus.* Gelasinus, *ridiculus.* Eutrapielus, *facetus.* Asteus, *urbanus.* Philythlus, *amans nugarum.* Philogelos, *amans risum.* Euglottus, *bene linguax.* Lerochares, *qui gaudet nugis.* Adolesches, *nugator.*

(b) Id est.] *Sine superiore, sine lege*

Latinum, *Novus Rex, novus Lex.* (a) *Νεμειστρυγούς, ἡ Βασιλεύς.* EUT. Quod felix faustumque sit huic convivio: Primum edico, ne quis heic proferto præter ridiculas fabulas. Cui deerit fabula, drachma multator; ea pecunia in vinum insumitor. Atque in legitimis fabulis etiam ex tempore conficta habentor, modo servetur (b) *τὸ πιθανόν, ἔτι τὸ πρίπον.* Si nulli defuerit fabula, duo, quorum alter lepidissimam, alter frigidissimam fabulam dixerit, vini pretium penduntor. Convivator à vini sumtu immunis esto; ciborum sumtum unus suppeditato: hujus rei si quid inciderit controversiæ, Gelasinus arbiter ac iudex esto. Hæc si vos sciveritis, rata suntor. Qui legi parere noluerit, abito: sic tamen, ut postridie ad computationem redire jus fasque sit. GE. Legem à rege latam nostris suffragiis ratam esse volumus. Sed unde proficiscetur fabularum circulus? EUT. Unde, nisi à convivatore? AS. Licetne, rex, dicere tria verba? EUT. An tu credis, nefastum esse convivium? AS. Jureconsulti negant, legem esse, quæ non sit æqua. EUT. Assentior. At tua lex æquat optimam fabulam pessimæ. EUT. Ubi voluptas quæritur, ibi non minus laudis promeretur, qui pessime dixit, quam qui optime, eo quod non minus delectet. Velut inter cantores nemo voluptati est, nisi qui aut insigniter bene cecinerit, aut egregie male. Nonne plures rident audito coccyce, quam audita luscinia? Heic mediocritas laudem non habet. AS. At cur plectuntur, qui laudem auferunt? EUT. Ne nimia felicitas provocet illis (c) *Nemesis* aliquam, si simul & laudem auferrent & immunitatem. AS (d) *Per Bromium*, Minos ipse nunquam tulit legem æquiorum. PHILY. Nullam feres legem de modo bibendi? EUT. Dispecta re, sequar exemplum Agefilai Lacedæmoniorum regis. PHILY. Quid is fecit? EUT. Is cum tempore quodam (e) *symposiarchus* talorum arbitrio delectus esset; rogante (f) *architriclino*, quantum cuique vini juberet apponi: Si lar-

(a) Id est.] *Statue leges igitur, ô Rex.*

(b) Id est.] *Verisimile, & decorum.*

(c) *Nemesis.*] *Dea insolentis & arrogantis vindicæ.*

(d) *Per Bromium.*] *Sic dictus Bacchus.*

(e) *Symposiarchus.*] *Princeps convivii.*

(f) *Architriclino.*] *Qui curat cibos apponendos negotum, Olim convivium tres spondas habebat.*

largior, inquit, vini copia parata est, dato cuique, quantum poposcerit: si malignior, omnibus ex æquo distribuito. PHILY. Quid sibi voluit Lacon ille, cum hæc diceret? Evt. Hoc agebat, ut neque temulentum, neque rursus querulum esset convivium. PHILY. Quis sic? Evt. Quia sunt, qui gaudent largius bibere, sunt, qui gaudent parcius: reperiuntur & abstemii, qualis dicitur fuisse Romulus. Itaque si nulli datur vinum, nisi poscenti, primum nemo compellitur ad bibendum; & tamen nihil desiderant, quibus grata est largior potatio. Ita fit, ut nemo tristis sit in convivio. Rursus, si parcior copia vini distribuitur æquis portionibus in singulos, satis habent, qui bibunt moderatus: neque quisquam in æqualitate potest obmurmurare, quando, qui largius erat haustus, æquo animo componit sese ad temperantiam. Hoc exemplum si placet, utar. Volumus enim, hoc convivium fabulosum esse, non vinosum. PHILY. Quid igitur bibebat Romulus? Evt. Idem, quod bibunt canes. PHILY. An non istud indignum rege? Evt. Nihil magis, quam quod reges ispirant aëre cum canibus communi: nisi quod illud interest; Rex non bibit eandem aquam, quam biberet canis: sed aërem, quem efflavit rex, haurit canis; & vicissim, quem efflavit canis, haurit rex. Plus gloriæ tulisset Alexander illo magnus, si cum canibus bibisset. Nihil enim pejus regi, qui tot hominum millibus vigilat, quam vinolentia. Cæterum Romulum abstemium fuisse, declarat apophthegma non infestiviter ab illo dictum. Etenim cum quidam videns, illum abstinere à vino, dixisset: *Vinum vile futurum, si omnes biberent quemadmodum ille: Ino, inquit, tum arbitror, fore carissimum, si biberant omnes vinum, quemadmodum ego. Bibo enim, quantum libet.* Gz. Utinam hæc adesset noster Joannes Botzemas Canonicus Constantiensis, qui nobis Romulum quendam referret! nam & is abstemius non minus est, quam dicitur; alioqui comis ac festivus conviva. Po. Age, si simul potestis, non dicam forbere & flare, quod Plautus ait esse difficile, sed edere & audire, quod est perfacile, bonis avibus auspiciabor fabulandi munus. Si parum erit lepida fabula, scitote Batavam esse. Opinor, aliquot vestrum auditum Macci nomen. Gz. Non ita diu est, quod perit. Po. Is cum venisset in civitatem, quæ dicitur Leydis, ac vellet novus hospes innotescere joco quopiam,

plam, (quam is erat homini mos;) ingressus est officinam calcearii: salutatur. Ille cupiens extrudere merces suas, rogatur, nunquid vellet. Macco conjiciente oculos in ocreas ibi pensiles, rogatur futor, num vellet ocreas. Annuente Macco, quærit aptas tibiis illius; inventas alacriter protulit, & ut solent, inducit illi. Ubi jam Maccus esset eleganter ocreatus, quam belle, inquit, congrueret his ocreis par calceorum duplicatis soleis. Rogatus, an & calceos vellet, annuit. Reperti sunt, & additi pedibus. Maccus laudabat ocreas, laudabat calceos. Calcearius tacite gaudens, succinebat illi laudanti, sperans pretium æquius, posteaquam emptori tantopere placeret merx. Et jam erat nonnulla contracta familiaritas. Hic Maccus: Dic mihi, inquit, bona fide, nunquamne usu venit tibi, ut, quem sic ocreis & calceis ad cursum armasses, quemadmodum nunc armasti me, abierit non numerato pretio? Nunquam, ait ille. Atqui si forte, inquit, veniat usu, quid tu tum faceres? Consequeretur, inquit calcearius, fugientem. Tum Maccus, Serione ista dicis, an joco? Plane serio, inquit alter, loquor; & serio facerem. Experiar, ait Maccus. En pro calceis præcurro, tu cursu sequere. Simulque cum dicto coniecit se in pedes. Calcearius è vestigio consecutus est, quantum poterat: clamitans, tenete furem, tenete furem. Ad hanc vocem cum cives undique profuissent ex redibus, hoc commento cohibuit illos Maccus, ne quis manum injiceret; ridens ac vultu placido, Ne quis, inquit, remoretur cursum nostrum, certamen est de cupa cerevisiæ. Itaque jam omnes præbere sese certaminis spectatores. Suspiciabantur autem, calcearium dolo clamorem cum fingere, ut hac occasione anteverteret. Tandem calcearius cursu victus, sudans & anhelus domum rediit. Maccus tulit brabeum. GE. Maccus iste effugit quidem calcearium, at non effugit furem. PO. Quam ob rem? GE. Quia furem ferebat secum. PO. Forte tum non erat ad manum pecunia, quam postea resolvit. GE. Verum erat actio furti. PO. Eadem post intentata est, sed jam magistratibus aliquot innotuerat Maccus. GE. Quid attulit Maccus? PO. Quid attulit, rogas? in cassia tam vincibili? Magis periclitatus est actor, quam reus. GE. Qui sic? PO. Quia gravabat illum actione calumniæ, & intende-

bat (a) legem Rhemiam, quæ dicitur, ut, qui crimen intenderit, quod probare non possit, pœnam ferat, quam laturus erat reus, si convictus fuisset. Negabat, se contrectasse rem alienam invito domino, sed ultro deferente, nec ullam pretii mentionem intercessisse. Se provocasse calcearium ad certamen cursus; illum accepisse conditionem: nec habere, quod queratur, cum esset cursu superatus. GE. Hæc actio non multum abest ab umbra asini. Quid tandem? Po. Ubi satis risum est, quidam è iudicibus vocavit Maccum ad cœnam, & numeravit calceario pretium. Simile quiddam accidit Daventriæ, me puero. Erat tempus illud, quo regnant piscatores, frigent lanii. Quidam adstabat ad fenestram fructuaris, sive Græce *ma-vultis*, *oprapolidis*, fœminæ vehementer obese, oculis intentis in ea, quæ proposita venum erant: illa ex more invitavit, si quid vellet: & cum videret hominem intentum ficis: Vis, ait, ficos? sunt perquam elegantes. Cum ille annuisset, rogat, quot libras vellet: Vis, inquit, quinque libras? Annuenti, tantum ficorum effudit in gremium. Dum illa reponit lanceas, ille se subducit, non cursu, sed placide. Ubi prodisset acceptura pecuniam, vidit emtorem abire, insequitur maiore voce, quam cursu. Ille dissimulans pergit, quo cœpit ire: tandem multis ad fœminæ vocem concurrentibus, restitit. Ibi in populi corona agitur causa: risus oboritur: emtor negabat se emisse, sed, quod ultro delatum fuisset, accepisse: si vellet experiri apud iudices, se compariturum. GE. Age, narrabo fabulam, tuæ non admodum dissimilem fortasse, nec inferiorem, nisi quod hæc non habet auctorem perinde celebrem, atque est Maccus. Pythagoras totum mercatum dividebat in tria hominum genera: quorum alii prodissent, ut venderent, alii ut emerent: hoc utrumque genus ajebat sollicitum esse, proinde nec felix: alios non ob aliud venire in forum, quam ut spectent, quid illic proferatur, aut quid agatur: hos solos esse felices, quod vacui curis, gratuita voluptate fruenterentur. Atque ad hunc modum dicebat, Philosophum versari in hoc mundo, quemadmodum illi versarentur in mercatu. Verum in nostris emporiis quartum hominum

(a) Legem Rhemiam] Quæ ad pœnam calicis vocatur calumniatorum.

num genus obambulare solet, qui nec emunt, nec vendunt, nec otiosi contemplantur, sed observant solite, si quid possint involare. Atque in hoc genere reperiuntur quidam mire dextri, dicas esse Mercurio favente natos. Convivator dedit fabulam cum coronide, ego dabo cum proœmio. Nunc accipite, quod nuper accidit Antverpiæ. Sacrificus quidam receperat illic mediocrem summam pecuniæ, sed argentiæ. Id impostor quidam animadverterat. Adiit sacrificum, qui gestabat in zona crumenam nummis turgidam: salutatur civiliter; narrat sibi datum negotium à suis, ut vici sui parocho mercaretur novum pallium sacrum, quæ summa vestis est Sacerdoti, rem divinam peragenti. Rogat, hac in re commodaret sibi tantillam operæ, ut secum iret ad eos, qui vendunt hujusmodi pallia, quo videlicet ex modo corporis ipsius, fumeret majus aut minus, nam sibi videri staturam ipsius cum parochi magnitudine vehementer congruere. Hoc officium, cum leve videretur, facile pollicitus est sacrificus. Adeunt ædes cujusdam. Prolatum est pallium, sacrificus induit, venditor affirmat mire congruere. Impostor cum nunc à fronte, nunc à tergo contemplatus esset sacrificum, satis probavit pallium; sed caussatus est à fronte brevius, quam par esset. Ibi venditor, ne non procederet contractus, negat id esse pallii vitium, sed crumenam turgidam efficere, ut ea parte offenderet brevitatis. Quid multa? Sacrificus deponit crumenam: denuo contemplantur. Ibi impostor avertens sacrifico, crumenam arripit, ac semet in pedes conjicit. Sacerdos cursu insequitur, ut erat palliatus, & Sacrificum venditor. Sacrificus clamat, *Tenete furem*: venditor clamat, *Tenete Sacrificum*: impostor clamat, *Cobibete Sacrificum furentem*: & creditum est, cum viderent, illum sic ornatum in publico currere. Itaque dum alter alteri in mora est, impostor effugit. **EVr.** Dignus, qui non simplici suspendio pereat, tantus artifex. **Gr.** Nisi jam pender. **EVr.** Utinam non solus, sed una cum illo, qui talibus portentis favent in perniciem Reipub. **Gr.** Non favent gratis. Catena est, quæ demissa in terras pertingit ad Jovem. **EVr.** Ad fabulas redeundum. **As.** Ad te redit ordo, si fas est, regem in ordinem cogere. **EVr.** Non cogar; imo volens veniam in ordinem; alioqui tyrannus essem, non rex, si leges, quas aliis præscribo,

recusem. As. Veruntamen ajunt, principem esse supra leges. Evt. Istuc non omnino falso dictum est, si principem accipias summum illum principem, quem tum vocabant *Cæsarem*. Deinde si sic accipias superiorem legibus, quod alii coacti utcumque servant, illum snapte sponte multo cumulatius præstare. Quod enim animus est corpori, hoc est bonus princeps Reipublicæ. Quid opus erat addere, *bonus*, quando malus princeps non est princeps: quemadmodum spiritus impurus, qui invasit corpus hominis, non est animus. Sed ad fabulam; & arbitror convenire, ut rex regiam fabulam adferam. Ludovicus Galliarum rex, ejus nominis undecimus, cum rebus domi turbatis peregrinaretur apud Burgundiones, occasione venationis nactus est familiaritatem cum Conone quodam homine rustico, sed animi simplicis ac sinceri. Nam hoc genus hominibus delectantur monarchæ. Ad hujus ædes frequenter diverterat rex ex venatu; & ut plebeiis rebus nonnunquam delectantur magni principes, apud eum magna cum voluptate velcebatur rapis. Mox ubi Ludovicus restitatus, jam rerum potiretur apud Gallos, submouit Cononem uxor, ut regem veteris hospitii commonefaceret; adiret illum, & rapas aliquot insignes illi dono adferret. Tergiversatus est Conon, se lufurum operum: principes enim non meminisse talium officiorum. Sed vicit uxor. Deligit Conon rapas aliquot insignes, accingitur itineri. Verum ipse per viam captus illecebra cibi paullatim devoravit omnes, una dumtaxat excepta insigniter magna. Ubi Conon prorepisset in aulam, qua rex erat iturus, statim agnitus est à rege, & accersitus. Ille magna alacritate detulit munus; rex majore cum alacritate accepit; mandans cuidam è proximis, ut diligenter reponeretur inter ea, quæ haberet carissima. Cononem jubet secum prandere: à prandio egit Cononi gratias, & cupienti repetere rus suum jussit, pro rapa numerari mille coronatos aureos. Hujus rei fama cum, ut fit, per omne regis famulitium esset pervagata, quidam ex aulicis dono dedit regi equum non inelegantem. Rex intelligens, illum provocatum benignitate, quam præstiterat Cononi, captare prædam, vultu majorem in modum alacri accepit munus; & convocatis primoribus consultare cepit, quo munere pensaret equum tam bellum, tamque

pre-

pretiosum. Interim, qui donarat equum, spes optimas animo concipiebat, sic cogitans: Si sic pensavit rapam donatam à rustico; quanto munificentius pensaturus est equum talem, oblatum ab aulico? Cum regi veluti de re magna consultanti, alius aliud responderet, diuque vana spe lactatus esset captator; tandem rex: Venit, inquit, in mentem, quod illi donem: & accersito ex proceribus quopiam, dicit in aurem, ut adferat id, quod reperiret in cubiculo (simulque locum designat) serico diligenter obvolutum. Adfertur rapa: eam, ut erat obvoluta, rex sua manu donat aulico; addens, sibi videri bene pensatum equum cimelio, quod sibi constitisset mille coronatis. Digressus aulicus, dum tollit linteum, pro thesauro reperit, non carbones, quod ajunt, sed rapam jam subaridam. Ita captator ille captus risu fuit omnibus. As. Jam si permittis, rex, ut plebeius loquar regalia, referam, quod ex tua fabula venit in mentem de eodem Ludovico. Nam ut ansa ansam, ita fabula trahit fabulam. Quidam famulus, cum vidisset pediculum repentem in veste regia, flexis genibus, ac sublata manu, significat, se nescio quid officii prestare velle. Ludovico præbente se, sustulit pediculum, & clam abiecit. Rogante rege, quid esset, puduit fateri. Cum instaret rex, fassus est fuisse pediculum. Lætum, inquit, omen est; declarat enim me esse hominem, quod hoc genus vermiculorum peculiariter infestet hominem, præsertim in adolescentia. Jussitque pro officio numerari coronatos quadraginta. Post dies aliquam multos alter quidam, qui viderat, illi feliciter cessisse tam humile officium; nec animadvertens, plurimum interesse, ex animo facias quid, an arte; simili gestu aggressus est regem, ac rursus illo se præbente, simulabat se tollere quiddam è veste regia, quod mox abjiceret. Cum urgeret rex tergiverfantem, ut diceret, quid esset, mire simulato pudore, tandem respondit esse pulicem. Rex intellecto fuco, Quid, inquit, an tu me facies canem? Jussit, tolli hominem, ac pro captatis quadraginta coronatis, infligi quadraginta plagas.

PHILY. Non tutum est, ut audio, cum regibus facetiis ludere. Quemadmodum enim leones se nonnunquam placide præbent fricanti, iidem, ubi lubitum est, leones sunt, & jacet collusor: itidem favent principes. Sed adferam tuxæ fabulæ fabulam non dis-

similem, ne recedamus interim à Ludovico, cui pro delectamento erat, corvos hiantes fallere. Dono acceperat alicunde decem millia coronatorum, (quoties autem principibus obtigit nova pecunia, venantur omnes officarii, & captant aliquam prædæ partem; id non fugiebat Ludovicum.) Cum igitur ea pecunia exprompta esset in mensa, quo magis irritaret spem omnium, sic loquutus est circumstantibus: Quid? an non videor vobis rex opulentus? Ubi collocabimus tantam pecuniæ vim? Donatitia est, donari vicissim convenit. Ubi nunc sunt amici, quibus pro suis in me officiis debeo? Adsint nunc, priusquam effluat hic thesaurus. Ad hanc vocem accurrere permulti: nemo non sibi sperabat aliquid. Rex, cum vidisset aliquem maxime inhiantem, & jam oculis devorantem pecuniam; ad eum conversus, Amice, inquit, quid tu narras? Ille commemorabat, se diu aluisse falcones regios, summa fide, nec sine gravibus impendiis: alius aliud adferebat; suum quisque officium verbis, quantum poterat, exaggerabat, idque non sine mendaciis. Rex omnes benigne audiebat, & singulorum orationem comprobabat. Hæc consultatio dilata est in longum tempus, quo diutius spe metuque torqueret omnes. Adstabat inter hos primus Cancellarius; nam & hunc iusserat acciri. Is cæteris prudentior, non prædicabat officia sua, sed agebat spectatorem fabulæ. Ad hunc tandem conversus rex: Quid, inquit, narrat meus Cancellarius? Solus ille nihil petit; nec prædicat officia sua. Ego, inquit Cancellarius, plus accepi à benignitate regis, quam promeruerim: nec ulla de re magis sollicitus sum, quam ut regis in me munificentis respondeam; tantum abest, ut velim flagitare plura. Tum rex: Unus igitur, inquit, omnium non eges pecunia? Ne egerem, inquit alter, jam tua præstitit benignitas. Ibi rex versus ad alios: Næ ego sum, inquit, regum omnium magnificentissimus, qui tam opulentum habeam Cancellarium. Hæc magis accensa spes est omnibus, futurum, ut pecunia cæteris distribueretur, quandoquidem ille nihil ambiebat. Ad hunc modum, ubi satis diu lusisset rex, coëgit Cancellarium, ut totam eam summam domum auferret. Moxque versus ad cæteros jam mæstos, Vobis, inquit, erit alia exspectanda occasio. PHI. Fortasse frigidius videbitur, quod narraturus sum; proinde de-

deprecor doli mali suspicionem, fucive; ne videar de industria ambiisse immunitatem. Adiit eundem Ludovicum quidam, petens, ut munus, quod forte vacabat in eo pago, in quo habitabat, juberet in ipsum transferri. Rex audita petitione, expedite respondit, *Nihil efficies*; videlicet amputans omnem spem impetrandi, quod petebatur. Petitor item, mox actis regi gratias, discessit. Rex ex ipsa fronte colligens, hominem esse non omnino sinistri ingenii, suspicansque, illum non intellexisse, quid respondisset, jubet eum revocari. Redit. Tum rex, Intellexeras, inquit, quid tibi responderim? Intellexi. Quid igitur dixi? *Me nihil effecturum*. Cur igitur agebas gratias? Quoniam, inquit, est domi quod agam: proinde magno meo incommodo persecutus eram heic spem ancipitem, nunc beneficium interpretor, cito negasse beneficium; meque lucratum, quidquid eram perditurus, si vana spe lactatus fuisset. Ex eo responso rex conjectans, hominem minime segnem, ubi pauca percunctatus esset, Habebis, inquit, quod petis, quo mihi bis gratias agas; simulque versus ad officarios, Expediantur, inquit, huic sine mora diplomata, ne heic diu suo damno hæreat. **Ev.** Non deest, quod referam de Ludovico, sed malo de nostro Maximiliano: Qui ut nequaquam solitus est defodere pecuniam, ita clementissimus erat in eos, qui decoxerant; modo nobilitatis titulo commendarentur. Ex hoc hominum genere cum quidam juveni vellet opitulari, mandavit illi legationem, ut à civitate quadam, titulo nescio quo, peteret centum millia florenorum. Talis autem erat titulus, ut, si quid impetratum esset dexteritate legati, pro lucro duci posset. Legatus extorsit millia quinquaginta; Cæsari reddidit triginta. Cæsar lætus insperata præda, dimisit hominem, præterea nihil inquirens. Interea quæstores & rationales olfecerant, plus acceptum fuisse, quam exhibitum. Interpellant Cæsarem, ut accerferet hominem. Accitus est, venit illico. Tum Maximilianus: Audio, inquit, te accepisse millia quinquaginta. Fessus est. Non exhibuisti, nisi triginta millia. Fessus est & hoc. Reddenda est, inquit, ratio. Promisit se facturum; ac discessit. Rursum, cum nihil esset actum, interpellantibus officariis, revocatus est. Tum Cæsar, Nuper, inquit, jussus es reddere rationem. Mominus, inquit ille; &

in hoc sum. Cæsar suspicans, illi rationem nondum satis esse subductam, passus est, illum sic abire. Cum sic cluderet, officarii vehementer instabant; clamitantes, non esse ferendum, ut ille tam palam illuderet Cæsari. Persuaserunt, ut accersitus juberetur inibi præsentibus ipsis exhibere rationem. Annuit Cæsar. Accitus venit illico, nihil tergiversatus. Tum Cæsar, Nonne, inquit, pollicitus es rationem? Pollicitus, respondit ille. Jam, inquit, opus est: en, adsunt, qui excipient; nec est diutius tergiversandi locus. Assidebant officarii, paratis ad id codicillis. Ibi juvenis sat dextre; non detrecto, inquit, rationem, invictissime Cæsar; verum hujusmodi rationum non sum admodum peritus, ut qui nunquam reddiderim: isti, qui assident, talium rationum sunt peritissimi; si vel semel videro, quemadmodum illi tractent hujusmodi rationes, ego facile imitabor. Rogo, jubeas illos vel exemplum edere; videbunt me docilem. Cæsar sensit dictum hominis, quod non intelligebant hi, in quos dicebatur; ac subridens, Verum, inquit, narras; & æquum postulas. Ita juvenem dimisit. Subindicabat enim, sic illos Cæsari solere reddere rationem, quemadmodum ipse reddiderat; non miram ut bona pecunie portio penes ipsos remaneret. *LE.* Nunc tempus est, ut ab equis, quod ajunt, ad asinos descendat sabala; à regibus ad Antonium sacrificum Lovanientem, qui Philippo cognomento Boao fuit in deliciis. Hujus viri feruntur multa vel jucunde dicta, vel jocose facta, sed pleraque sordidiora. Tam plerisque lusus suos condire solitus est unguento quodam, quod non admodum eleganter sonat, sed pejus olet. Deligam unum ex mundioribus. Invitarat unum atque alterum bellum homunculum forte obvios in via. Cum redisset domum, reperit culinam frigidam, nec erat nummus in loculis; quod illi nequaquam erat insolens. Heic opus erat celeri consilio. Subduxit se tacitus; & ingressus culinam feneratoris, quicum illi erat familiaritas, quod frequenter ageret cum illo; digressa famula, subduxit unam ex ollis aeneis una cum carnibus jam coctis, ac veste tectam deferabat domum: dat coquæ. jubet protinus effundi carnes & jus in aliam ollam fictilem, simulque feneratoris ollam defricari, donec niteret. Eo facto mittit puerum ad feneratorem, qui deposito pignore drachmas duas à feneratori sumat mutuo, sed

sed accipiat chirographum, quod testaretur, talem ollam missam ad ipsum. Fœnerator non agnoscens ollam, utpote defricatam ac nitentem, recipit pignus, dat chirographum, & numerat pecuniam; ea pecunia puer emit vinum. Ita prospectum est convivio. Tandem cum appareretur prandium fœneratori, desiderata est olla. Heic jurgium adversus coquam. Ea, cum gravaretur, constanter affirmavit neminem eo die fuisse in culina præter Antonium. Improbum videbatur hoc suspicari de sacrificio. Tandem itum est ad illum exploratum, an apud illum esset olla: ne multa quidem ollæ reperta. Quid multis? Serio flagitata est ab illo olla, quod solus ingressus esset culinam, quo tempore desiderata est. Ille falsus est sumsisse commodato ollam quandam, sed quam remisisset illi, unde sumserat. Id cum illi pernegarent, & incaluisse contentio; Antonius adhibitis aliquot testibus, Videte, inquit, quam periculosum est cum horum temporum hominibus agere sine chirographo: intenderetur mihi propemodum actio furti, ni manum haberem fœneratoris. Et protulit syngrapham. Intellectus est dolus: fabula magno cum risu per totam regionem dissipata est, ollam oppignoratam ipsi, cujus erat. Hujusmodi dolis libentius favent homines, si commissi sint in personas odiosas, præsertim eos, qui solent aliis imponere. Ad. Næ tu nobis mare fabularum aperuisti, nominato Antonio: sed unam sumitrat, eamque brevem referam, quam audiivi nuperrime. Agitabant simul convivium aliquot belli, ut dicunt, homunculi; quibus nihil prius in vita, quam ridere. Inter hos erat Antonius, atque alter item, & ipse celebris hoc genere laudis, ac velut æmulus Antonii. Porro quemadmodum inter Philosophos, si quando conveniunt, proponi solent quæstiunculæ de rebus naturæ; ita heic statim nata est quæstio, quænam esset hominis pars honestissima. Alius divinabat oculos, alius cor, alius cerebrum, alius item aliud: & suæ quisque divinationis rationem adferebat. Antonius jussus dicere sententiam, dixit, os sibi videri partem omnium honestissimam; & addidit causam, nescio quam. Tum alter ille, ne quid ipsi conveniret cum Antonio, respondit, eam partem, qua sedemus, sibi videri honestissimam. Cum id videretur omnibus absurdum, attulit hanc causam, quod is diceretur vulgo honoratissimus, qui primus consideret: hoc hono-

ris competere parti, quam dixisset. Applausum est huic sententiæ, & risum est assatum. Placuit homo sibi de hoc dicto; visusque est in eo certamine victus Antonius. Dissimulavit Antonius, qui non ob aliud detulerat ori primam honestatis laudem, nisi quod sciret, illum velut æmulum suæ gloriæ, diversam partem nominaturum. Post dies aliquot cum rursus uterque vocatus esset ad idem convivium, ingressus Antonius offendit æmulum cum aliis aliquot confabulantem, dum adornatur cœna: & averfus emisit claxum ventris crepitum ante faciem alterius. Ille indignatus, Abi, inquit, scurra, ubinam didicisti mores istos? Tum Antonius, Etiam indignaris inquit? Si te salutassem ore, resalutasses: nunc te saluto parte corporis, vel te iudice, omnium honestissima; & scurra vocor. Sic recuperavit prius amissam gloriam Antonius. Diximus omnes, nunc superest, ut pronuntiet iudex. GE. Id faciam, sed non prius, quam suum quisque cyathum ebiberit. En auspicio: sed lupo in fabula. PO. Haud lævum omen adfert Levinus Panagathus. LEVI. Quid actum est inter tam lepidos congregones? PO. Quid aliud? Certatum est fabulis, donec lupo intervenires. LEVI. Huc igitur adsum, ut perficiam fabulam: volo, vos omnes cras apud me prandere prandium Theologicum. GE. (a) Scythicum promittis convivium. LEVI. (b) Ἀὐτὸ δὲ ξῆν. Nisi fatebimini, hoc fuisse nobis fabuloso convivio jucundius, non recuso dare pœnas in cœna. Nihil jucundius, quam cum serio tractantur nugæ.

P U E R P E R A.

EUTRAPELUS, FABULLA.

EV. **S**Alva sit optima Fabulla. FA. Salve multum, Eutrapele. Sed quid tandem novæ rei accidit, quod nunc saluator insolens adveneris, quem hoc triennio toto nemo nostrum vidit? EV. Dicam; forte præteriens has ædes, vidi cornicem obvinctam candido linteo: demirabar, quid esset causæ. FA. Adeone hospes es in hac regione, ut ignores, hoc esse symbolum puerperii in ædibus? EV. Eho, an non prodigium est videre cornicem albam? Sed extra jocum; sciebam maxime: verum suspicari non potui, te puelam vixdum ingressam decimum sextum annum, tam

mature

(a) Scythicum.] *Id est, triste.*(b) Ἀὐτὸ δὲ ξῆν.] *Id est, ipsa res indicabit.*

mature didicisse difficillimam artem gignendi liberos, quam ægre discunt quædam ante annos triginta. FA. Ut tu semper es, quod diceris, Eutrapele? Ev. Ut nunquam deest Fabullæ fabula! Demiranti igitur commodam occurrit Polygamus. FA. Is qui nuper extulit uxorem decimam? Ev. Is ipse, sed quod te fugit, opinor, rursus tam ambitiose procum agit, quasi hæctenus vixerit cælebs. Hic percunctanti, quid accidisset novæ rei, Muliebri corpus, inquit, in his ædibus per medium sectum est in duo. Ob quod, inquam, facinus? Si verum est, inquit, quod rumore populari jactatur, heic materfamilias sustinuit deglubere maritum suum: simulque cum risu subduxit sese. FA. Homo crasse facetus. Ev. Ego me protinus intro conjicio, tibi felicem partum gratulaturus. FA. Salutem mihi gratulare, si voles, Eutrapele, felicem partum cum gratulaberis, cum, quod enixa sum, videris de se præbere specimen boni viri. Ev. Pie tu quidem & vere, mea Fabulla. FA. Nullius Fabulla sum, nisi Petronii. Ev. Uni quidem Petronio paris; at non uni vivis, opinor. Cæterum hoc quoque gratulor, quod puerum enixa es. FA. Sed quas ob causas felicius judicas peperisse masculum, quam fœminam? Ev. Quin tu potius, Fabulla Petronii, (jam enim vereor, mea, dicere) illud mihi expedis, quas ob causas vos magis gaudetis peperisse masculos, quam fœminas? FA. Quid aliæ sentiant, nescio, ego nunc me gaudeo peperisse masculum, quia sic visum est Deo: si maluisset ille puellam, maluisssem & ipsa. Ev. An putas, Deo tantum esse otii, ut etiam parturientibus obstetricetur? FA. Quid agat ille potius, Eutrapele, quam ut propagatione servet, quod condidit? Ev. Quid agat, ô bona? Imo, ni Deus esset, non arbitror, suffecturum tot negotiis. Exfulat Christiernus Danorum rex, pius Evangelii fautor: Franciscus Galliarum rex hospes est Hispaniarum, nescio quam ex ipsius animi sententia, vir certe dignus meliore fortuna: Carolus molitur monarchiæ proferre pomœria: Ferdinandus rerum suarum satagit in Germania: Balimia pecuniarum urget aulas omnes: periculosos motus concitant agricolæ, nec tot stragibus ab instituto deterrentur: populus meditatur anarchiam: periculosis factionibus collabitur ecclesiæ domus: hinc atque hinc distrahitur illa Jesu tunica læconfulis. Vineæ Domini non ab uno jam apro va-

statur; simulque periclitatur sacerdotum cum decimis auctoritas, Theologorum dignitas, monachorum majestas: mutat confessio, vacillant vota, labascunt leges Pontificiæ: vocatur in discrimen eucharistia, exspectatur Antichristus; totus orbis parturit nescio quid magui mali. Interim superant & imminent Turcæ, nihil non populaturi, si successerit, quod agunt: & tu rogas, quid agat potius? Imo tempus arbitror, ut suo quoque regno prospiciat in tempore. F. A. Quod hominibus videtur maximum, id fortasse videtur Deo nullius momenti. Sed ab hac fabula Dei personam, si vis, secludamus. Dic, quæ te causæ moveant, ut felicius existimes peperisse catulum, quam catellam. E. v. Piæ mentis est, hoc judicare optimum, quod dedit Deus citra controversiam optimum. Verum si Deus tibi daret poculum crystallinum, nonne maximas ageres gratias? F. A. Agerem. E. v. Quid si idem daret vitreum, num pares ageres? Sed vereor, ne tibi molestiam adferam pro solatio, hæc apud te philosophans. F. A. Imo Fabullæ nihil est jam à fabulis periculi. Jam quartam hebdomadam decumbo: satisque valeo vel ad luctam. E. v. Quin igitur è nido provocas? F. A. Vetuit rex. E. v. Qui rex? F. A. Imo tyrannus. E. v. Qui quæso? F. A. Syllaba dicam, mos. E. v. Heu quam iste rex multa præter æquum exigit! Pergamus igitur philosophari de crystallo, & vitro. F. A. Marem, uti conjicio, natura præstantiorem ac firmiorem judicas, quam sæminam. E. v. Sic arbitror. F. A. Nimirum viris auctoribus. Num igitur viri vivaciores sunt, quam sæminæ? Num à morbis immunes? E. v. Nequaquam, sed in genere viribus antecellunt. F. A. Sed ipsi rursus superantur à camelis. E. v. Imo prior creatus est masculus. F. A. Prior conditus est Adam, quam Christus. Et solent artifices in posterioribus se ipsos vincere. E. v. At Deus mulierem viro subjecit. F. A. Non statim melior est, qui imperat: & nuptam subjecit, non sæminam: ac rursus nuptam ita subjecit, ut, cum utriusque sit potestas alterius, mulierem tamen velit viro morem gerere, non ut præstantiori, sed ut ferociori. Dic, Eutrabele, uter infirmior, qui cedit alteri, an cui ceditur? E. v. Tibi quidem hæc cedam, si mihi declararis, quid senserit Paulus, scribens Corinthiis, cum viri caput dicit esse Christum, mulieris caput virum: rursus, cum virum dicit imaginem & gloriam Dei; mulierem gloriam viri.

F. A.

FA. Istud expediam, si mihi declararis, an solis viria datum sit esse membra Christi. EV. Absit: id quidem datum est omnibus hominibus per fidem. FA. Qui sit igitur, ut caput unum cum sit, non habeatur omnibus membris commune? deinde, cum Deus hominem fingeret ad imaginem sui, utrum hanc imaginem expresserit in corporis figura, an in animi dotibus? EV. In animi dotibus. FA. At in his quid tandem habent viri nobis præcellentius? In utro sexu plures sunt temulentia, rixa, pugna, caedes, bella, rapinae & adulteria? EV. At soli viri bellum gerimus pro patria. FA. Sed iidem saepius deserto loco turpiter fugitis: nec semper pro patria, sed frequentius pro sordido salariolo deseritis uxorem, & liberos; & peiores gladiatoribus ultro corpora vestra traditis in servilem necessitatem vel moriendi, vel occidendi. Jam ut maxime jactes mihi virtutem bellicam; nemo vestrum, si semel esset expertus, quid sit parere, non mallet decies in acie stare, quam subire semel, quod nobis toties est experiendum. In bello non semper venit ad manus, & si venit, non in quavis exercitus parte discrimen est. Tui similes disponuntur in acie media, alius est in subsidiis, alius tuto sedet post principia; denique plurimos servat deditio & fuga: nobis cominus cum morte conflictandum est. EV. Ista non nunc primum audio, verum suntne hæc vera, quæ dicuntur? FA. Nimirum vera. EV. Visne igitur, Fabulla, ut marito tuo persuadeam, ne posthac te contingat? Nam eo pacto tuta fueris ab isto discrimine. FA. Equidem nihil malim, si possis. EV. Quid præmii feret orator hic, si persuaserit? FA. Dabo decem linguas bubulas fumo duratas. EV. Istas malim, quam decem linguas lusciniarum. Non rejicio conditionem: verum contractum hunc ratum esse nolim prius, quam intercesserit stipulatio. FA. Addatur, si libet, & si qua est alia cautio. EV. Id fiet ex animi tui sententia post mensem exactum. FA. Quin potius nunc fiet ex animi mei sententia? EV. Dicam: qui vereor, ne post mensem non sit eadem animi tui sententia. Itaque & tibi solvendum esset duplex præmium, & mihi duplex esset sumenda opera, persuadendi, ac dissuadendi. FA. Age, fiat, ut voles. Sed interim perge demonstrare, quare viri sexus sit præstantior femineo. EV. Video, te meditatam hanc monomachiam: quam ob rem in præsentia quidem

consultius arbitror tibi concedere. Congrediar alias, sed armatus, nec absque subsidiario milite. Nam ubi lingua res geritur, ne septem quidem viri pares sunt uni foeminae. FA. Nimirum hoc telo armavit nos natura: quanquam ne vos quidem elingues estis. Ev. Fortassis: sed ubi puellus? FA. In conclavi proximo. Ev. Quid illic? coquit olus? FA. Nugator, apud nutricem est. Ev. Quam mihi nutricem naras? an est alia nutrix, quam ea, quae mater est? FA. Quid ni? vulgo fit. Ev. Pessimum mihi nominas auctorem rei bene gerendae *vulgum*, Fabulla. Vulgo peccant, vulgo luditur alea, vulgo commeatur ad fornices, vulgo fraudatur, potatur, insanitur. FA. Sic amicis visum est: censuerunt enim, parcendum huic ætati tam teneræ. Ev. Atqui si natura dedit vires ad concipiendum, haud dubie dedit & ad lactandum. FA. Probabile quidem est. Ev. Dic mihi, nonne sentis, esse dulcissimum matris vocabulum? FA. Sentio. Ev. Itaque si fieri posset, patereris, aliam mulierem esse matrem tui partus? FA. Minime gentium. Ev. Cur igitur volens plusquam dimidiatum matris nomen transfers in foeminam alienam? FA. Bona verba, Eutrapele; non divido filiam; sola, totaque sum mater. Ev. Imo heic tibi, Fabulla, reclamat in os ipsa natura. Cur terra dicitur omnium parens? an quod gignat tantum? Imo multo magis quod nutriat ea, quae genuit. Quod aqua gignit, in aquis educatur. In terra nullum animantis aut plantæ genus nascitur, quod eadem terra succo suo non alat: nec est ullum animantis genus, quod non alat suos foetus. Ululæ, leones, & viperæ educant partus suos; & homines suos foetus abjiciunt? Obsecro te, quid crudelius his, qui prolem educationis tædio dicuntur exponere? FA. Abominanda dicis. Ev. Atqui non perinde factum abominantur homines. An non expositionis genas est, infantulum tenerum, adhuc à matre rubentem, matrem spirantem, matris opem ea voce implorantem, quae movere dicitur & feras, tradere mulieri, fortassis nec corpore salubri, nec moribus integris, denique cui pluris sit pecuniæ paxillum, quam totus infans tuus? FA. Delecta est muller salubri corporis temperatura. Ev. Hoc medici certius judicent, quam tu. Sed finge heic illam tibi vel parem, vel aliquanto, si vis, superiorem: an nihil interesse censes, utrum infans tenellus cognatum illum & familiarem

hauriat succum, & calore jam assueto foveatur, an alienis cogatur assuescere? Triticum in aliud solum jactum degenerat in avenam, aut siliginem; vitis in alium collem translata mutat ingenium: plantula revulsa à parente terra flaccescit, ac velut emoritur; eoque, quantum fieri potest, cum terra nativa transferunt. FA. Imo narrant, plantas translatas & insitas exuere silvestre ingenium, & fructus edere generosiores. FA. At non protinus ut natæ sunt, ò bona. Veniet & olim hoc tempus, si Deus voluerit, ut adolescentem tuum ableges ab ædibus, litteris jam ac severioribus disciplinis imbuendum, quæ functio patris est potius, quam matris. Nunc ætas tenera fovenda est. Porro cum ad salubritatem firmitatemque corporis plurimum refert, qualis sit alimonia, tum vero præcipue quo succo tenerum illud ac molle corpusculum imbuatur. Nam heic quoque locum habet illud Flacci dictum: *Quo semel est imbuta recens servabit odorem Testa diu.* FA. De corpore non ita multum laboro, modo sit animus, qualem optamus. EV. Pie tu quidem, sed parum Philosophice. FA. Quam ob rem? EV. Cur tu igitur, quoties concidis holus, quereris aciem cultri retusam esse, & jubes exacui? Cur acum rejicis obtusa cuspide, cum ea res non adimat artem? FA. Non deest ars, sed obstat instrumentum parum idoneum. EV. Cur quibus est opus oculorum acie, vitant lolium & cæpas? FA. Quia vitiant oculos. EV. Nonne animus est, qui cernit? FA. Est; nam nihil vident exanimes. Sed quid agat faber, vitiata securi. LA. Agnoscis igitur, corpus esse mentis organum? FA. Apparet. EV. Et fateris, vitiato corpore non agere animus, aut incommodius agere? FA. Non dissimile veri dicis. EV. Age, videor mihi nactus ingenium Philosophicum. Finge igitur, animum hominis demigrare in corpus galli gallinacei; num ederet vocem, quam nunc edimus? FA. Nequaquam. EV. Quid obstaret? FA. Quia desunt labra, dentes, & lingua similis: nec epiglottis, nec tres adsunt cartilagines, à tribus motæ musculis, ad quos pertinent nervi à cerebro demissi, nec fauces, nec os simile. EV. Quid si in corpus suis? FA. Grunniret suillo more. EV. Quid si in corpus cameli? FA. Caneret, ut canit camelus. EV. Quid si in corpus asini, quod evenit Apulejo? FA. Ruderet, opinor, ut asinus. EV. Nimirum fatetur hoc ille, cum cuperet inclamare Cæsarem, contractis

quan-

quantum potuit labris, vix O sonuit; Cæsarem nullo pacto potuit exprimere. Idem cum fabulam auditam, ne excideret, describere cuperet, damnavit cogitationem tam asininam, cum ungulas intueretur solidas. FA. Et merito EV. Ergo lippientibus oculis, minus videt animus: oppletis sordibus auribus, minus audit: ubi cerebrum occupat pituita, minus olfacit: ubi stupet membrum, minus sentit: ubi malis humoribus vitiata est lingua, minus gustat. FA. Negari non potest. EV. Non ob aliud, nisi quia vitiata est organum. FA. Arbitror. EV. Nec inficiaris, plerumque vitiari cibo potuque. FA. Fateor; sed quid istuc ad bonam mentem? EV. Proinde quid lolium ad perspicaces oculos. FA. Quia vitiat organum animi. EV. Probe respondes. Verum illud expedi: unde fit, quod alius alio celerius intelligit, ac tenacius meminit? alius alio citius irascitur, aut moderatius odit? FA. Sic conditus est animus. EV. Non sic elaboris. Unde fit, ut, qui prius fuit ingenio celeri, felici memoria, postea fiat obliviosus ac tardus, sive plaga, sive casta, sive morbo, sive senio? FA. Tu nunc mihi videre sophistam agere. EV. Proin tu contra fac, agas sophistiam. FA. Opinor, hoc te velle dicere; quod animus, quemadmodum cernit & audit per oculos & aures, ita per organa quædam intelligit, meminit, amat, odit, irascitur & placatur. EV. Recte conjectas. FA. Quæ tandem sunt ista organa? & ubi sunt? EV. Oculos, ubi sunt, vides. FA. Et aures, & nares, & palatum ubi sit, scio. Et toto corpore contactum esse, video, nisi cum stupor occupat membrum. EV. Amputato pede, tamen intelligit animus. FA. Intelligit; itidem & manu. EV. At qui vehementer plagam accipit in tempus capitis, aut in occipitium, concidit mortuo similis, omnique sensu suo vacat. FA. Istuc aliquoties vidi. EV. Ex hoc colligis, intra cranium esse intellectus, voluntatis ac memoriæ organa, minus quidem crassa, quam sunt aures & oculi, sed tamen materialia. Quandoquidem & spiritus, quos habemus in corpore subtilissimos, corporales sunt. FA. An ista quoque vitiantur cibo potuque? EV. Maxime. FA. Cerebrum procul abest à stomacho. EV. Ita summa fumarum pars abest à foco; tamen illi si insideas, senties vaporem. FA. Non experiar. EV. At, si mihi non credas, sciscitare è ciconiis. Itaque refert, qui spiritus, qui vapores à stomacho subvolent in

cerebrum & in organa mentis. Nam hi, si erudi sint ac
 frigidi, recidunt in stomachum. F. A. Næ tu mihi me-
 tam distillatoriam describis, qua ex floribus herbif-
 quo succum exhalantem excipimus. Ev. Haud ita
 male conjectas. Nam hepar, cui fel adhæret, ignis
 loco est; stomachus patella; cranium summæ metæ
 celophon, atque adeo, si vis, nasus fistulæ plumbeæ
 vice fungatur. Itaque ex hoc mutuo fluxu ac refluxu
 humorum, nascitur fere, quidquid est morborum, ut
 varie delabitur varius humor, nunc in oculos, nunc
 in stomachum, aliàs in scapulas, interim in cervicem,
 aliove. Quoque magis intelligas; Cur, qui vino im-
 modico sese ingurgitant, sunt male memores? Qui
 cibis alantur subtiliorum spirituum, minus torpent
 ingenio? Cur coriandram memoriam emendat? El-
 leborus mentem purgat? Cur expletio vehemens
 epilepsiam adducit, quæ stuporem adfert simul om-
 nibus sensibus, quemadmodum & somnus profundus?
 Denique, ut immodica sitis aut inedia ingenii me-
 moriæque vim elidit in pueris; ita cibus immodicus
 in pueris gignit ingenii stuporem, si credimus Ari-
 stoteli, nimirum igniculo mentis velut obruto ingesta
 materia. F. A. Estne igitur corporeus animus, ut à re-
 bus corporalibus afficiatur? Ev. Animi rationalis
 natura non corrumpitur quidem ipsa, sed organis vi-
 tiatis impeditur illius vis & actio: velut artifex fru-
 stra valet arte, si destituatur idoneis instrumentis.
 F. A. Quanta, quave specie est animus? Ev. Ridicule
 percunctaris de magnitudine aut figura, cum fatearis
 incorporeum. F. A. Ego corpus intelligo, quod senti-
 tur. Ev. Imo quæ non sentiuntur, perfectissima sunt,
 veluti Deus & Angeli. F. A. Audio, Deum & Angelos
 Spiritus appellari; at Spiritum sentimus. Ev. Hac
 voce litteræ sacræ ob rudes homines balbutiunt,
 mentem significantes puram ab omni commercio re-
 rum sensibilium. F. A. Quid igitur interest inter An-
 gelum & animum? Ev. Hoc ipsum, quod inter li-
 macem & cochleam, aut, si mavis, testudinem. F. A.
 Corpus igitur domicilium est animi magis, quam
 instrumentum. Ev. Nihil vetat instrumentum, ad-
 junctum dici domicilium. Atque hæc quidem de re
 variant Philosophorum sententiæ. Sunt, qui dicant,
 corpus esse vestem animæ, sunt, qui domicilium, sunt,
 qui instrumentum, sunt, qui harmoniam. Horum
 quodcumque dixeris, consequitur, actiones animi
 cer-

corporis affectionibus impediri. Primum, si quod vestis est corpori, idem corpus est animo; quantum ad corporis valetudinem faciat vestis, declaravit Hercules: ne quid de coloribus, aut pilorum pelliumque generibus referam. Cæterum, an eadem anima sufficiat pluribus corporibus deterendis, quemadmodum corpus multas deterit vestes, viderit Pythagoras. FA. Non incommodum foret, si juxta Pythagoram liceret, ut vestibus, ita corporibus mutatoriis uti: sic ut mensibus hibernis fumeretur corpus obesum, crassæque texture; æstivis, rarius & gracilius. EV. Atqui parum, opinor, esset commodum; si, quemadmodum multis vestibus detritis, tandem & corpus detrimimus: ita multis corporibus detritis, tandem & anima senesceret, deficeretque. FA. Non sâne. EV. Jam quemadmodum ad corporis salubritatem, agilitatemque refert, qua veste sit amictum; ita refert, quod corpus circumferat anima. FA. Profecto, si corpus vestis est animæ, video multos homines admodum varie cultos. EV. Sic est. Et tamen nonnulla pars hujus rei sita est in nobis, quam commode vestiatur anima. FA. Valeat igitur vestis, dic aliquid de domicilio. EV. Atqui ne, quod dico, tibi videatur commentum, Fabulla, ipse dominus Jesus suum corpus *templum* appellat: Et Petrus Apostolus suum corpus *tabernaculum* appellat. Nec defuerunt, qui corpus dixerunt *anima sepulcrum*, *σῆμα* dictum arbitrantes quasi *σῆμα*: alii *carcerem* mentis appellarunt, nonnulli *praesidium*, velut arcem munitam. Quorum animus est undequaque purus, in templo habitat. Qui non tenentur amore rerum corporalium, horum animus agit in tabernaculo, libenter exsiliturus, si vocet imperator. Qui prorsus excæcati sunt vitii spurcissimis, ut nunquam adspirent ad auram libertatis Evangelicæ, horum animus jacet in sepulcro. Cæterum, qui moleste luctantur cum vitiiis, nec adhuc possunt, quod volunt, horum animus habitat in carcere, subinde clamans ad liberatorem omnium, *Edus de carcere animam meam, ut confiteatur nomini tuo, Domine*. Qui graviter pugnant cum Satana, vigilantes & excubantes adversus insidias illius, qui circumit, ut leo, quærens quem devoret; horum animus versatur in praesidio, unde injussu imperatoris non liceat discedere. FA. Si corpus est animi domicilium, plurimos video, quorum animus male habitat. EV. Sic est,

est, videlicet in ædibus perfillantibus, opacis, ventis omnibus obnoxiiis, fumosis, pituitosis, laceris, ac ruinosis, denique putribus & infectis. Et tamen Cato primam felicitatis partem iudicat bene habitare.

FA. Tolerabilis res, si liceret in aliud immigrare domicilium. EV. Emigrare non licet, nisi cum evocat locator. Verum tamen, si non licet emigrare, licet arte curaque nostra domicilium animi commodius reddere, quemadmodum in ædibus mutantur fenestrae, attollitur solum, inerustantur aut conveſtiuntur tabulatu parietes, fitas igni suffituque purgatur. Id in senili corpore jamque ruina minitante difficillimum est. Plurimum autem conducit, si puerile corpus ab ipſo protinus ortu, sicut oportet, curetur. FA.

Tu quidem matrem ac nutricem medicam esse jubes.

EV. Plane jubeo, quod attinet ad delectum ac moderationem cibi, potusque, motus, somni, balneorum, unctionum, frictionum, vestitus. Quam multos esse censes, qui gravissimis morbis ac vitiis obnoxii sunt, epilepsiae, gracilitati, imbecillitati, surditati, fractis lumbis, distortis membris, infirmo cerebro, stupori mentis, non ob aliud, nisi quod à nutricibus indiligenter curati sunt? FA.

Demitor, te non pro pictore factum fuisse Franciscanum, qui tam bellè concioneris.

EV. Ubi te Claranam videro, tum ego tibi Franciscanus concionabor. FA.

Ego sane libens scire cupiam, quid sit anima, de qua tam multa audimus, dicimusque, cum nemo viderit. EV. Imo nemo non videt, cui sunt oculi. FA.

Video pietas animas infantuli specie.

Verum, cur non adduntur aë, quemadmodum angelis? EV.

Quoniam delabentibus è cælo fractæ sunt aë, si qua Socraticis fabulis habenda fides. FA.

Quomodo igitur subvolare dicuntur in cælum? EV.

Quoniam fides & caritas faciunt, ut illis renascantur aë.

Has alas petebat ille, pertæsus domicilium sui corporis, dum clamat, *Quis dabit mihi pernas sicut columbae, & volabo, & requiescam?*

Nec enim alias alas habet anima, cum sit incorporea; nec ullam habet speciem, quæ corporis oculis sit conspicua; sed certius cernuntur ea, quæ videmus animo. Credisne, Deum esse? FA.

Maxime. EV. At nihil minus videri potest, quam Deus. FA.

Videtur in rebus conditis. EV. Itidem videtur animus ex actione. Si quæris, quid agat in corpore vivo, contemplare corpus exanime. Cum vides, hominem sentire, cernere, audire, moveri,

intelligere, meminisse, ratiocinari; certius vides, animam adesse, quam nunc vides hunc cantharum: potest enim falli sensus unus; tot argumenta sensuum non fallunt. FA. Proinde, si non potes ostendere animam, sic illam notis quibusdam pinge, quasi mihi velis describere Cæsarem, quem nondum vidi. EV. Aristotelis definitio in promptu est. FA. Quæ? Nam ajunt, istum esse probum rerum omnium depictorem. EV. Anima est actus corporis organici, physici, vitam habentis in potentia. FA. Cur actum vocat potius, quam iter aut viam? EV. Non heic cavetur auribus aut equitibus, sed animæ ratio definitur. Et actum vocat formam, cujus natura est agere, cum materiæ ratio sit pati. Omnis autem corporis motus naturalis ab animo proficiscitur. Est autem varius corporis motus. FA. Intellego. Sed cur addit organici? EV. Quoniam anima nihil agit, nisi per organa, hoc est, instrumenta corporis. FA. Cur addit physici? EV. Quia Dædalus frustra fingeret tale corpus. Ideoque addit, *vitam habentis in potentia*. Forma non agit in quidvis, sed in materiam capacem. FA. Quid si angelus immigraret in corpus hominis? EV. Ageret quidem, sed non per organa naturalia, nec vitam daret corpori, si abesset anima. FA. Habeone jam totam animæ rationem? EV. Habes Aristotelicam. FA. Equidem accepi, celebrem esse philosophum; & vereor, ne sapientum centuriæ mihi scribant hæreseos dicam, si quid refrager. Alioqui quidquid adhuc dixit de anima hominis, competit in asinum & bovem. EV. Imo in scarabeum quoque & limacem. FA. Quid igitur interest inter animam bovis & hominis? EV. Qui dicunt, animam nihil aliud esse, quam harmoniam qualitatum corporis, faterentur, non ita multum interesse, videlicet harmonia soluta, perire animas utriusque. Ne ratione quidem distinguitur bovis ab hominis anima, sed quod boum minus sapit, quam hominum? quemadmodum videre est & homines, qui minus sapiunt, quam bos. FA. Næ isti bubulam habent mentem. EV. Attamen illud ad te pertinet, quod pro testudinis qualitate, modulatio est harmonia. FA. Fateor. EV. Nec parvi refert, ex quo ligno, quæve figura sit facta testudo. FA. Verisimile dicis. EV. Nec ex quorumlibet animantium intestinis fiunt canoræ fides. FA. Audivi. EV. Atque hæc quidem ex aëris circumfusi madore aut siccitate laxantur, con-

trahuntur, nonnunquam & rumpuntur. FA. Istuc vidi non semel. Ev. Heic igitur potes opem prestare non vulgarem infantulo tuo, ut animus illius testudinem habeat bene temperatam, minimeque vitiatam, ne laxa sit segnitie, ne stridula sit iracundia, ne rauca sit temulentia. Nam hos affectus inserit in nobis nonnunquam educatio, victusque ratio. FA. Admonitionem accipio; sed expecto, quo pacto tuearis Aristotelem. Ev. Ille quidem descripsit in genere animam animantem, vegetantem ac sentientem. Anima dat vitam; sed non protinus animal est, quod vivit. Vivunt enim, & senescunt, & emoriuntur arbores, at non sentiunt: quanquam his quoque nonnulli sensum tribuunt stupidum. In adhæsis vix deprehenditur sensus, in spongia deprehenditur ab avulsoribus, in arboribus materiarum cæsores sensum comperiunt, si quid illis credimus. Ajunt enim, si palma ferias truncum arboris, quam velis cedere, quemadmodum fere solent materiarii, difficilius arbor inciditur, ut semet contraxit metu. Quod autem vivit, ac sentit, animal est. Nihil autem prohibet esse vegetabile, quod non sentit; veluti fungi, betæ, caules. FA. Ista si vivunt utcunque, si sentiunt utcunque, si moventur, cum adolescunt; quid prohibet eadem dignari animalis cognomine? Ev. Non ita visum est majoribus, neque nobis fas est ab illorum placitis discedere, ac ne refert quidem ad hoc, quod nunc agimus. FA. Atqui non feram, eandem esse animam scarabei & hominis. Ev. Non est eadem, o bona, sed ratio quadantenus communis est. Animat, vegetat, sensibile reddit corpus tuum anima tua. Idem agit scarabei anima in suo corpore. Nam quod quædam aliter, aut aliud agit anima hominis, quam scarabei, partim in causa est materia. Non canit, non loquitur scarabeus, quia caret organis ad hæc idoneis. FA. Illud igitur dicis, si anima scarabei demigraret in corpus hominis, idem ageret, quod agit anima humana. Ev. Imo ne si mens quidem angelica, quemadmodum dixi. Nihil autem interest inter angelum & animam humanam, nisi quod hominis anima in hoc condita est, ut agat corpus humanum naturalibus organis instructum; quemadmodum anima scarabei non movet, nisi corpus scarabei: Angelus non in hoc conditus est, ut animet corpus, sed ut absque corporalibus organis intelligat. FA. Nym idem potest

anima? *Ev.* Potest quidem à corpore semota. *Fa.* Non est igitur sui juris, dum est in corpore? *Ev.* Non profecto, nisi si quid accidat præter communem naturæ cursum. *Fa.* Verum tu mihi pro una anima plures animas effudisti, animantem, vegetantem, sensibilem, intelligentem, memorem, volentem, irascentem, concupiscentem. Mihi satis erat una. *Ev.* Eiusdem animæ diversæ sunt actiones: ex his varia sortiuntur cognomina. *Fa.* Non satis assequor, quod dicis. *Ev.* At faciam, ut assequaris. Tu in cubiculo es uxor, in officina es textrix aulaeorum, in taberna es aulaeorum venditrix, in culina es coqua, inter famulos & famulas es domina, inter liberos es mater: & tamen hæc omnia es eadem in domo. *Fa.* Satis tu quidem pingui Minerva philosopharis. Sic igitur est animus in corpore, quemadmodum ego in domo? *Ev.* Sic. *Fa.* Atqui dum ego texo in officina, non coquo in culina. *Ev.* Neque enim tu es anima tantum, sed anima corpus circumferens: corpus autem non potest simul pluribus inesse locis: anima quoniam est forma simplex, sic est in toto corpore, ut in singulis corporis partibus sit tota, quamvis non idem agat per omnes partes, nec eodem modo per quomodolibet affectas. Nam sapit ac meminit in cerebro, irascitur in corde, concupiscit in hepate, audit in auribus, cernit in oculis, olfacit in naribus, gustat in palato & lingua, sentit in omnibus partibus corporis, quæ nervaceum aliquid habeat adjunctum. Neque enim sentit in pilis, nec summis unguibus: ac ne pulmo quidem per se sentit, nec hepar, fortasse nec lien. *Fa.* Proinde in quibusdam partibus animat tantum ac vegetat. *Ev.* Ita videtur. *Fa.* Si in uno homine facit hæc omnia eadem anima, consequitur, ut foetus in utero materno statim ut augetur, quod est vitæ signum, simul & sentiat, & intelligat; nisi forte unius hominis initio plures sunt animæ, deinde cæteris cedentibus, una peragit omnia. Ita ut primum homo fuerit planta, mox animal, postremo homo. *Ev.* Quod dicis, fortasse non absurdum videatur Aristoteli. Nobis probabilius est, simul cum vita infundi rationalem animam; sed quæ, velut igniculus, immeris materiæ supra modum humidæ, nondum queat exserere vires suas. *Fa.* Animus igitur illigatus est corpori, quod agit movetque? *Ev.* Non aliter, quam testudo domui, quam circumfert. *Fa.* Eam movet quidem, sed sic,

fic, ut simul moveatur; quemadmodum gubernator flectit navem, quo vult, sed ipse interim cum navi movetur. Ev. Imo quemadmodum sciurus volvit cavem rotatilem, mobilis interim & ipse. FA. Sic & afficit anima corpus, ac vicissim afficitur. Ev. Sane quod ad operationes attinet. FA. Ergo quod ad naturam pertinet, par est anima morionis, animæ Solomonis. Ev. Nihil absurdum. FA. Itaque pares sunt & angeli, quandoquidem carent materia, quæ parit, ut ais, inæqualitatem. Ev. Jam satis philosophiæ. Quin potius hæc Theologos torqueant: nos hoc agamus, quod cœpimus. Si tota mater esse vis, cura corpusculum infantuli tui, quo posteaquam sese explicuit ex vaporibus mentis igniculus, bonis & commodis organis utatur. Quoties audis puerum tuum vagientem, crede illum hoc abs te flagitare. Cum vides in pectore duos istos veluti fonticulos turgidos, ac lacteo liquore vel suapte sponte manantes, crede naturam admonere te tui officii. Alioqui cum infans jam fari meditabitur, ac blanda balbutie te mammam vocabit, qua fronte hoc audies ab eo, cui mammam negaris, & ad conducticiam mammam relegaris, perinde quasi capræ aut ovi subjecisses? Ubi jam erit fandi potens, quid si te pro matre vocet semimatrem? Virgam expedies, opinor. Atqui vix semimater est, quæ recusat alere, quod peperit. Potior genituræ pars est nutritio teneri puelli. Alitur enim non solum lacte, sed & fragrantia materni corporis; requirit eundem liquorem jam notum & familiarem, quem hausit in corpore, & unde coaluit. Atque ego quidem sum in hac sententia, ut existimem, in pueris ex lactis natura & indolem vitari, non aliter quam in frugibus & plantis, terræ succus mutat ingenium ejus, quod alit. An putas temere vulgo dici, *Iste malitiam cum lacte nutritis imbibit?* Ne illud quidem opinor, quod à Græcis dici solet, *Ut nutrices*: cum significant, aliquem male pasci: paullulum enim præmansi in os inferunt infantis, maximam partem deglutiunt ipsæ. Proinde ne peperit quidem, quæ, quod enixa est, mox abjicit. Istuc enim abortire est, non parere. Et in tales scæminas mihi competere Græcorum videtur etymologia, qui *μητρὸς* dici putant à *μη τρυφῆ*, hoc est, à *non servanda*. Nam prorsus conducticiam nutricem infantulo adhuc à matre repenti adsciscere, genus est expositionis. FA. Accederem, ni dele-

cta esset mulier, in qua nihil desideres. *Ev.* Ut nihil referat, quod lac bibat mollis infantia, quam salivam cum præmanso cibo deglutiatur; ut talis contigerit nutrix, qualem haud scio, an ulla reperiat; an putas ullam esse, quæ nutritionis omne tædium devorare possit, quemadmodum mater? sordes, affectiones, vagitus, morbos, servandi nunquam satis diligentem curam? Si est, quæ pariter amet, ut mater, erit, quæ pariter curet. Quin & illud fiet, ut seignius amet te filius, nativa illa caritate velut in duas matres distracta: nec tu simili pietate duceris erga filium, ut jam grandior minus libenter sit obtemperaturus iustis tuis; & tu frigidius illius curam habitura, in cujus moribus fortasse videbis nutricem. Præcipuus autem discendi gradus est, mutuus inter docentem ac discipulum amor. Ergo si nihil decesserit illi nativæ pietatis fragrantia, facilius illi instillabis præcepta recte vivendi. Neque enim heic parum valet mater, vel ob hoc, quod materiam tractet molliissimam, & in omnia sequacem. *Fa.* Ut video, non tam facilis est res peperisse, quam vulgus existimat. *Ev.* Si mihi parum habes fidei, en tibi Paulus aperte de muliere loquens: *Salva, inquit, fiet per liberorum generationem.* *Fa.* Salva est igitur, quæ peperit? *Ev.* Nequaquam; sed addit, si liberi permanerint in fide. Nondum absolvisti genitricis munus, nisi primum tenerum corpusculum filii, mox animum æque mollem, recta educatione fixeris. *Fa.* Atqui istuc matribus in manu non est, ut filii perseverent in pietate. *Ev.* Fortassis; sed tantum habet momenti vigilans admonitio, ut Paulus existimet matribus imputandum, si liberi degenerent à piis moribus. Denique, si præstiteris, quod in te scriptum est, Deus opem suam conjunget cum tua diligentia. *Fa.* Mihi quidem, Eutræpele, tua persuasit oratio, si queas idem persuadere parentibus & marito. *Ev.* Istuc ad me recipio, modo tu me tuo juves suffragio. *Fa.* Polliceor. *Ev.* Sed licetne videre puelum? *Fa.* Licet maxime. Heus Syrisca, voca nutricem una cum infante. *Ev.* Scitus admodum puer. Vulgo dicitur, *veniam debere primum experienti.* At tu prima statim experientia summam artis expressisti. *Fa.* Non est sculptilis imago, ut arte sit opus. *Ev.* Verum; sed fugie si gillam est. Utcunque res habet, felicissime cecidit: utinam pari felicitate cadant imagines, quas intexis aulæis! *Fa.* At tu contra felicius pingis,

quam

quam gignis. Ev. Sic visum est naturæ cum omnibus paria facere. Quam sollicita est natura, ne quid pereat! Duos homines in uno repræsentavit: nasus & oculi patrem referunt; frons ac mentum matrem exprimunt. An tu posses hoc tam carum pignus alienæ fidei concredere? Mihi bis crudeles videntur esse, quæ id facere sustinent. Quandoquidem non solum faciunt id infantis, quem ablegant, periculo; verum etiam suo; propterea quod in his lac averfione corruptum, sæpenumero periculosos morbos pariat. Itaque fit, ut, dum unius formæ corporis consulunt, parum consulant duorum corporum vitæ: dumque cavent, ne contingat præproperum senium, conjiciunt sese in mortem præproperam. Quod est inditum puero nomen? Fa. Cornelius. Ev. Hoc erat nomen avi paterni. Utinam virum integerrimum & moribus nobis referat? Fa. Dabitur opera, quod quidem in nobis erit. Sed heus Eutrapele, unum quiddam obnixè te rogarim. Ev. Imo puta, me tuum esse mancipium; imperabis & impetrabis, quæ voles. Fa. Proinde non prius te manumittam, quam hoc mihi beneficium cœptum absolvas. Ev. Quodnam? Fa. Ut præscribas mihi primum, quibus rationibus queam infantis valetudini consulere: deinde cum erit firmitior, quibus rudimentis ad pietatem præparandus sit rudis animus. Ev. Id faciam lubens, pro mea quidem sapientia; sed proximo colloquio: nunc orator ades maritum ac parentes. Fa. Precor, exorator ut sis.

Peregrinatio Religionis ergo.

MENEDEMUS, OGYGIUS.

ME. Quid hoc novæ rei? Nonne Ogygium vicinum meum video, jam totus sex menses non visum cuiquam? Interisse rumor erat. Ipse est, nisi profus hallucinox. Adibo, ac salvere jubebo. Salvus sis Ogygi. Og. Salve & tu Menedeme. ME. Quæ regio te nobis reddidit incolumem? Nam tristis rumor heic sparsèrat, te navigasse Stygiam paludem. Og. Imo, gratia Superis, sic interim valui, ut vix unquam antehac melius. ME. Ita semper vanitatis coarguas ejusmodi rumores. Sed quid istuc ornatus est? obfusus es conchis imbricatis, stanneis ac plumbeis imaginibus oppletus undique, (a) culmeis ornatus

TOT-

(a) Culmeis] *E stramine factis.*

torquibus ; brachium habet (a) ova serpentum. *OG.* Vili divum Jacobum Compositellanum, & hinc reversus, Virginem Parathalassiam apud Anglos percelebrem : quin potius hanc revisi : nam ante annos tres inviseram. *ME.* Animi gratia, ut arbitror. *OG.* Imo religionis causa. *ME.* Istam, opinor, religionem docuerunt te Græcæ litteræ. *OG.* Mater uxoris voto sese obstrinxerat, ut, si filia peperisset masculum vitalem, ego divo Jacobo præsens præsentem salutem dicerem, & gratias agerem. *ME.* Salutasti divum tuo dumtaxat, & socrus nomine? *OG.* Imo totius familiæ verbis. *ME.* Equidem arbitror, nihilo minus salutis futurum fuisse familiæ, etiamsi si Jacobum insalutatum reliquisses. Sed obsecro, quid respondit agenti gratias? *OG.* Nihil, sed offerenti manus, visus est arridere, & capite leviter annuere; simulque porrexit hoc imbricatum putamen. *ME.* Cur ista potius donat, quam alia? *OG.* Quoniam his abundat, suggerente vicino mari. *ME.* O benignum divum, qui & obstetricatur parturientibus, & operam dat hospitibus! Verum quodnam istac novum vovendi genus, ut otiosus aliis laborem imponat aliquis? Si tu te voto adstringeres, ut, si quod ageres, feliciter cederet, ego jejunarem bis in hebdomade, an credis, me facturum, quod vovisses? *OG.* Non credo, etiam si tu ipse tuo nomine vovisses. Nam tibi divis os oblinere ludus est. At socrus est; mos gerendus erat. Nosti mulierum affectus, & mea quoque referebat. *ME.* Si non præstitisses votum, quid erat periculi? *OG.* Non poterat me civis vocare in jus, fateor: sed poterat in posterum esse surdus ad vota mea, aut tacitus aliquid calamitatis immittere in meam familiam. Nosti principum mores. *ME.* Dic mihi, quid valet, agitque vir optimus Jacobus? *OG.* Multo frigidius solito. *ME.* Quid est in causa? senium? *OG.* Nugator, scis, divos non senescere. Verum hæc nova persuasio, quæ late per orbem divagatur, facit, infrequentius salutetur solito: & si qui veniunt, salutant tantum; nihil aut quam minimum donant, dictitantes, eam pecuniam rectius collocari in egenos. *ME.* Impia persuasio! *OG.* Itaque tantus Apostolus, qui solet totus gemmis & auro fulgere, nunc stat ligneus, vix sebaceam habens candelam. *ME.* Si ve-

rum

(a) Ova serpentum] Significat globulos, quibus utuntur ad numerandas preces.

rum est, quod audio, periculum est, ne reliquis divi
idem veniat usu. *Og.* Imo circumfertur epistola,
quam hac de re scripsit ipsa Virgo Maria. *Me.* Quæ
Maria? *Og.* Quæ cognomen habet à lapide. *Me.* A-
pud (a) Rauracos, ni fallor, *Og.* Ea est. *Me.* Lapi-
deam igitur divam mihi narras. Sed cui scripsit? *Og.*
Nomen ipsa indicat epistola. *Me.* Per quam missa est?
Og. Haud dubie quia per Angelum, qui posuerat
scriptam in suggesto, unde concionatur is, ad quem
scripta est. Et, ne quid fraudis suspiceris, videbis e-
pistolam (b) *αὐτῆς ἑαυτῆς*. *Me.* Itane agnoscis manum
Angeli, qui est virgini ab epistolis? *Og.* Quid ni? *Me.*
Quo tandem argumento? *Og.* Legi Epitaphium Be-
dæ, quod ab Angelo insculptum est: elementorum fi-
guræ per omnia congruunt. Legi & syngrapham di vo
Ægidio missam: congruunt. An non hæc satis arguunt
rem? *Me.* Fas est inspicere? *Og.* Fas, si de jeres te
taciturnum. *Me.* Oh! lapidi dixeris. *Og.* Jam sunt &
lapides hoc nomine infames, quod nihil celent. *Me.*
Muto igitur dicit, si lapidi parum fides. *Og.* Hac le-
ge recitabo: tu fac, utramque arrigas aurem. *Me.* Ar-
rexī. *Og.* Maria mater Jesu Glaucopluto S. D. Quod
Lutherum sequutus strenue suades, supervacaneum
esse invocare divos, à me quidem isto nomine bonam
magnamque inisti gratiam, scito. Nam antehac tan-
tum non enecabar improbis mortalium opplorationi-
bus. Ab una postulabantur omnia, quasi filius meus
semper infans esset, quia talis fingitur, pingiturque
in sinu meo, ut ex nutu matris adhuc pendeat, neque
quidquam ausit negare petenti, videlicet metuens,
ne, si quid neget roganti, ego vicissim ipsi negem
mamam sitienti. Et nonnunquam ea petunt à vir-
gine, quæ verecundus juvenis vix auderet petere à
lena, quæque me pudet litteris committere. Interim
negotiator lucri causa navigaturus in Hispaniam,
committit mihi pudicitiam suæ concubinæ. Et virgo
deo sacra, abjecto velo fugam adornans, deponit a-
pud me famam integritatis suæ, quam ipsa tendit
prostituere. Occlamat mihi miles impius, & ad lanie-
nam conductus, *Beata virgo, da prædam optimam.* Oc-
clamat aleator, *Fave diva: pars lucri tibi deidetur.* Et
si parum faveat alea, me conviciis lacerant, maleque

pre

(a) Rauraci] *Recte appellantur Basilienses.*(b) Id est,] *Ab ipsa scriptam.*

precantur, quæ non adfoerim sceleri. Occlamat, quæ quæstui turpi semet exponit, *Da proventum uberem.* Si quid negem, illico reclamant, *Ergo ne sis mater misericordie.* Aliorum vota non tam impia sunt, quam inepta. Clamat innupta: *Maria, da mihi formosum ac divitem sponsum.* Clamat nupta: *Da mihi bellos catulos.* Clamat gravida: *Da mihi facilem partum.* Clamat anus: *Da diu vivere sine tussi sitique.* Clamat senex delirus: *Da repubescere.* Clamat philosophus: *Da nos in solubilibus necere.* Clamat sacerdos: *Da sacerdotibus optimum.* Clamat episcopus: *Serva meam ecclesiam.* Clamat nauta: *Da prosperos cursus.* Clamat præfectus: *Ostende mihi filium tuum, antequam moriar.* Clamat aulicus: *Da vere confiteri in mortis articulo.* Clamat rusticus: *Da tempestivam pluviam.* Clamat rustica: *Serva gregem & armentum incolume.* Si quid renuo, ilico sum crudelis. Si relego ad filium, audio: *Fuit ille, quidquid tu vis.* Itane ego sola & mulier, & virgo, dabo operam navigantibus, belligerantibus, negotiantibus, ludentibus aleam, nubentibus, parturientibus, fatrapis, regibus & agricolis? Atqui quod dixi, minimum est præ his, quæ patior. Sed his negotiis nunc multo minus gravor: quo quidem nomine tibi gratias agerem maximas, nisi commodum hoc, incommodum majus secum traheret: plus est otii, sed minus est honorum, minus est opum. Ante salutabar: *Regina calorum, Domina mundi:* nunc vix: paucis audio, *Ave Maria:* Ante vestiebar gemmis & auro, abundabam mutatoris, deferebantur aurea gemmeaque donaria: nunc vix teger dimidiato palliolo, eoque corroso à muribus. Proventus autem annui vix tantum est, ut aliam miserum reddituum, qui accendat lucernulam aut candelam sebaccam. Atque hæc tamen poterant ferri, ni majora etiam moliri dicereris. Huc tendis, ut ajunt, ut, quidquid usquam est divorum, exigas ex ædibus sacris. Etiam atque etiam vide, quid agas. Non deest aliis divi, quo suam ulciscantur injuriam. Ejectus è templo Petrus potest tibi vicissim occludere regni cælestis ostium. Paulus habet gladium. Bartholomæus cultro armatus est; Gulielmus sub pallio monachi totus armatus est, non sine gravilancea. Quid autem agas cum Georgio, & equite & (a) cataphracto, hasta simul & gladio formidabili? Nec inermis est Antonius;

habet

(a) Cataphracto] *Id est, gravi armatura munito.*

habet sacrum ignem. Sunt item & caeteris suis vel arma, vel mala, quæ, quibus volunt, immittunt. Me vero quantumvis inermem, non tamen ejicies, nisi simul ejecto filio, quem ulnis teneo. Ab hoc non me patiar divelli: aut hunc una mecum extrudes, aut utrumque relinques, nisi mavis habere templum sine Christo. Hæc te scire volui: tu cogita, quid mihi respondendum censeas. Nam mihi plane res cordi est. Ex æde nostra lapidea, Calendis Augusti, anno filii mei passi 1524. Virgo lapidea mea manu subscripsi. ME. Minax profecto ac formidabilis epistola. Cavebit, opinor, Glaucoplutus. OG. Si sapit. ME. Quam ob rem non eadem de re scripsit huic optimus ille Jacobus? OG. Nescio, nisi quid longius abest, & his temporibus interceptantur omnes epistolæ. ME. Sed quis Deus te redegit in Angliam? OG. Ventus illuc invitabat mire secundus, atque id propemodum eram pollicitus (a) divæ Parathalassiae, me post biennium ipsam revituram. ME. Quid petiturus ab illa? OG. Nihil novi, nisi illa vulgaria, familiam incolumem, rem uberio-rem, longævam lætamque vitam in hoc seculo, & perennem felicitatem in futuro. ME. Non poterat eadem præstare Virgo mater apud nos? Habet Antverpiæ templum longe augustius, quam in Parathalasso. OG. Haud nego posse, verum aliis in locis alia largitur; sive sic visam est animo illius, sive, ut est benigna, semet in hoc, nostris affectibus accommodat. ME. De Jacobo frequenter audivi: sed obsecro te, describe mihi regnum istius Parathalassiae. OG. Equidem expediam, quam potero paucissimis. Celebrerrimum nomen est per universam Angliam, nec temere reperias in ea insula, qui speret, res suas fore salvas, qui illam quotannis aliquo munusculo pro facultatum modulo salutarit. ME. Ubi habet? OG. Ad extremum Angliæ finem, inter Occidentem & Septentrionem, haud procul à mari, passuum fere tribus millibus: Vicus est vix alia re victitans, quam commeantium frequentia. Collegium est Canonicorum, sed quibus à Latinis *regule* cognomen additur; medium genus inter monachos, & canonicos, quos *seculares* appellant. ME. Amphibios mihi narras; quod genus est fiber. OG. Imo & crocodilus. Sed omissis cavillis, tribus verbis expediam, quod vis. In odiosis canonici sunt, in

(a) Divæ Parathalassiae] *Id est, ad mæres habitans.*

favoralibus monachi. ME. Adhuc mihi quidem ænigma refers. OG. Quin addam (a) Apodixim mathematicam. Si Romanus Pontifex fulmine feriat omnes monachos, tum canonici fuerint, non monachi: Sin idem permittat omnibus monachis uxorem ducere; tum fuerint monachi. ME. O novos favores: utinam abducant & meam! OG. Sed ut ad rem: Collegium hoc vix alios habet proventus, quam ex liberalitate Virginis. Nam majora quidem donaria fervantur. Cæterum, si quid est nummorum, aut levioris pretii, cedit in alimoniam gregis & præfecti, quem illi *Priorem* vocant. ME. Probæ vitæ? OG. Non illaudatæ; pietate ditiores, quam annuo censu. Templum est nitidum & elegans; verum in eo non habitat Virgo, sed illud honoris gratia cessit filio. Illa suum habet templum, ut dextra sit filio. ME. Dextra? Quo igitur spectat filius? OG. Bene mones. Cum occidentem spectat, dextram habet matrem: ubi se vertit ad Solis exortum, sinistra est. Nec heic tamen habitat; nondum enim ædificium est absolutum, & locus est undique perflabilis, patentibus ostiis, patentibus fenestris; & in propinquo est Oceanus ventorum pater. ME. Durum ubi igitur habet illa? OG. In eo templo, quod in absolutum dixi, est sacellum angustum, ligneo tabulatu constructum, ad utrumque latus, per angustum ostiolum admittens salutatores. Lumen est exiguum, nec fere nisi ex cereis; fragrat odor naribus gratissimus. ME. Hæc omnia congruunt religioni. OG. Imo si introspicias, Menedeme, dicas divorum esse sedem, adeo gemmis, auro, argentoque nitent omnia. ME. Accendis animum, ut eo me conferam. OG. Haud poenituerit itinētis. ME. Nihil est illic olei sacri? OG. Inepte. Oleum istud non resudat, nisi è sepulcris divorum, velut Andreae & Catharinæ. Maria sepulta non est. ME. Erravi, fateor Sed absolve fabulam. OG. Quo latius se spargat religio, alia aliis locis ostendantur. ME. Et fortasse ut uberior sit largitio, juxta illud, *Fit cito per multas præda petita manus*. OG. Et nusquam non præsto sunt (b) mystagogi. ME. Ex canonicis? OG. Nequaquam: illi non adhibentur, ne per occasionem religionis alienentur à religione, ac, dum obser-

vant

(a) Apodixis.] *Demonstratio est, quæ proprie sic Mathematicis per literas depictas.*

(b) Mystagogus.] *Qui mystas ducit, mysteria docet.*

vant virginem, parum ipsi consulant suæ virginitati. Tantum in intimo sacello, quod dixi conclave divæ Virginis, adstat altari canonicus quidam. ME. In quem usum? OG. Ut recipiat, fervetque, quod datur. ME. An dant, qui nolint? OG. Minime; sed nonnullos pius quidam pudor huc adigit, ut dent, adstante quopiam, non daturi, si testis abesset: aut largius dant aliquanto, quam erant daturi. ME. Affectum humanum dicis, & mihi non inexpertum. OG. Imo verò sunt quidam adeo dediti sanctissimæ Virgini, ut, dum simulant, sese munus imponere altari, mira dexteritate suffurentur, quod alius posuerat. ME. Fac, nullum aditare; an non in tales illico fulminaret Virgo? OG. Qui magis id faceret Virgo, quam ipse pater æthereus, quem non verentur nudare suis ornamentis, vel perfollo templi pariete? ME. Non satis mihi constat, utrum magis debeam admirari, illorumne ipsam confidentiam, an Dei lenitatem. OG. Ad latus itaque Septentrionale porta quædam est, non templi, ne quid erres, sed septi, quo tota clauditur area templo adjacent. Ea ostiolum habet perpussillum, quale videmus in valvis nobilium, ut, qui velit ingredi, primum tibiam periculo exponere cogatur, deinde caput etiam submittat. ME. Profecto tutum non fuerit ad hostem ingredi per tale ostiolum. OG. Recte conjectas. Narrabat mystagogus, olim virum equestris ordinis, equo insidentem, per hoc ostium elapsum è manibus inimici, qui jam fugienti imminebat. Ibi miser desperans sui, subita cogitatione salutem suam commendavit divæ Virgini, quæ erat in proximo. Nam ad hujus aram fugere decreverat, si valva patuisset. Et ecce rem inauditam. Subito totus eques erat intra septa templi, altero frustra foris insaniente. ME. Et faciebat tam admirandæ narrationis fidem? OG. Maxime ME. Id quidem non admodum facile apud te hominem philosophum. OG. Ostendebat in ostio laminam cupream clavis affixam, quæ habebat imaginem equitis servati, eoque culta, quo tum Anglica gens utebatur, quem & in vetustioribus picturis videmus: quæ si non mentiuntur, frangebant id ætatis tonsores, & qui pannos tingunt, ac texunt. ME. Qui sic? OG. Quia barbatus erat non aliter, quam capræ: & universa vestis nullam habebat rugam, adeoque non erat major corpore, ut strictu corpus ipsum redderet angustius. Erat & altera lamina, cellæ figuram ac magni-

gnitudinem referens. *ME.* Jam dubitare fas non erat. *OG.* Subter ostiolum erat cratis ferrea, quæ peditem tantum transmitteret. Non conveniebat, ut equus post eum calcaret locum, quem prior eques Virgini consecrasset. *ME.* Et merito. *OG.* Hinc ad Orientem est sacellum prodigiis plenum: eo me confero. Excipit alius mystagogus. Illic oravimus paullisper. Mox exhibetur nobis articulus humani digiti, è tribus maximi: exosculor: deinde rogo, cujus sint reliquæ. Ait, Sancti Petri. Num Apostoli, inquam? Ajebat, Deinde contemplans magnitudinem articuli, qui gigantis videri potuerit: Oportuit, inquam, Petrum fuisse virum prægrandi corpore. Ad hanc vocem è comitibus quidam in cachinnum solutus est: id certe moleste tuli. Nam, si is siluisset, ædituus nos nihil cessasset reliquorum. Eum tamen utcunque placavimus, datis aliquot drachmis. Ante ædiculam erat tectum, quod ajebat hiberno tempore, cum nix obtexisset omnia, eo subito fuisse delatum è longinquo. Sub eo tecto putei duo ad summum pleni: fontis venam ajunt esse sacram divæ Virgini; liquor est mire frigidus, efficax medicando capitis stomachique doloribus. *ME.* Si frigida medetur doloribus capitis & stomachi, posthac & oleum exstinguet incendium. *OG.* Miraculum audis, ô bone: alioqui quid esset miraculi, si frigida sedaret sitim? *ME.* Et ista sane est una pars fabulæ. *OG.* Affirmabant, cum fontem derepente profiliisse è terra jussu sanctissimæ Virginis. Ego cuncta diligenter circumspectans rogabam, quot essent anni, quod ea domuscula fuisset eo deportata: dixit aliquot secula. Alioqui parietes, inquam, non præ se ferunt aliquid vetustatis. Non repugnabat. Ne columnæ quidem hæ lignæ: Non negabat, esse nuper positas, & res ipsa loquebatur. Deinde hæc, inquam, tecti culmen arundineaque materia videtur esse recentior. Assentiebatur. Ac ne trabes quidem hæ, inquam, transversæ, nec ipsa tigna, quæ culmos sustinent, videtur ante multos annos posita. Annuebat. Atqui cum jam nulla casæ pars superesset; unde igitur constat, inquam, hanc esse casulam illam è longinquo delatam? *ME.* Obsecro, quomodo sese ab hoc nodo expediebat ædituus? *OG.* Scilicet incunctanter ille ostendit nobis pervetustam urti pellem tignis affixam; ac propemodum irrisit nostram tarditatem, qui ad tam manifestum argumentum non haberemus oculos. Ita-

que

que persuasi, & tarditatis culpam deprecati, vertimus nos ad cœleste lac beatæ Virginis. ME. O matrem filij simillimam! ille nobis tantum sanguinis sui reliquit in terris; hæc tantum lactis, quantum vix credibile est, esse posse uni mulieri uniparæ, etiamsi nihil bibisset infans. OG. Idem caussantur de cruce Domini, quæ privatim ac publice tot locis ostenditur, ut, si fragmenta conferantur in unum, navis onerariæ justum onus videri possint; & tamen totam crucem suam bajulavit Dominus. ME. An non tibi quoque mirum videtur? OG. Novum fortasse dici possit, mirum nequaquam, cum Dominus, qui hæc auget pro suo arbitrio, sit omnipotens. ME. Pie tu quidem interpretaris: at ego vereor, ne multa talia fingantur ad quæstum. OG. Non arbitror, Deum passurum, si quis ipsum ad istum irrideat modum. ME. Imo cum à sacrilegis spoliatur & mater & filius & pater & spiritus, ne tantulum quidem sese commovent interdum, ut vel nutu, vel crepitu deterreant scelestos. Tanta est numinis lenitas. OG. Sic est: sed audi reliqua. Id lac versatur in altari summo; in cujus medio Christus, ad dextram mater, honoris gratia. Lac enim matrem representat. ME. Conspicuum est igitur. OG. Videlicet inclusum crystallo. ME. Liquidum igitur. OG. Quid liquidum mihi narras, cum fufum sit ante annos mille quingentos? Concretum est; dicas cretam tritam, alboque ovi temperatam. ME. Quin igitur nodam ostentant? OG. Ne contaminetur virorum osculis lac virginium. ME. Probe dicis. Nam sunt, opinor, qui os admoveant nec purum, nec virginium. OG. Ubi nos videt mystagogus, accurrit, lineam vestem induit, sacram stolam addidit cervici, procubuit religiose, & adoravit: mox nobis lac sacrosanctum osculandum porrexit. Heic in extremo altaris gradu religiose procubuimus & ipsi; Christoque primum salutato, Virginem oratiuncula tali, quam in hoc ipsum paratam, appellavimus: *Virgo parens, quæ tuis virginibus uberibus lactare meruisti cœli terræque dominum filium tuum Jesum, optamus, ut illius sanguine purificati, proficiamus & nos ad felicem illam infantiam columbinæ simplicitatis; quæ nescia malitiæ, fraudis ac doli, lac Evangelicæ doctrinæ concupiscit assidue, donec proficiat in virum perfectum, in mensuram plenitudinis Christi, cujus felici consortio fruere in æternum, cum Patre & Spiritu Sancto. Amen.* ME. Pia sane deprecatio. Quid illa?

OG.

Og. Visus est uterque annuere, nisi me fallebant oculi. Nam subsilire videbatur sacrum lac, & candidior aliquanto affulgebat eucharistia. Interim mystagogus ad nos accessit, tacitus quidem, sed tabellam porrigens, qualem apud Germanos afferant, qui in pontibus telos exigunt. Me. Equidem saepenumero male precatus sum illis petacibus tabellis, cum per Germaniam iter facerem. Og. Dedimus drachmas aliquot, quas ille obtulit Virgini. Mox per interpretem ejus linguae pulchre peritum, & juvenem blandae cujusdam eloquentiae (nomen erat, ni fallor, Robertus Aldrisius) percunctatus sum, quam potui civilissime, quibus argumentis cognitum haberet, hoc esse lac Virginis. Id ego sane pio studio scire cupiebam, quo possem impiis quibusdam haec omnia ridere solitis, os obturare. Primum mystagogus obducta fronte obtulit: jussi, ut interpretes instaret; sed blandius etiam. Ille vero blandissime, adeo ut, si matrem ipsam nuper puerperam talibus verbis appellasset, non fuerit aegre latura. At mystagogus, tanquam afflatus numine quopiam, nos intuens oculis stupentibus, ac velut horrore vocem blasphemam execrantibus. Quid opus, inquit, ista percunctari, cum habeatis tabulam authenticam? Et omnino videbatur nos ut haereticos ejecturus, nisi drachmae delinissent hominis ferociam. Me. Quid vos interim? Og. Nos? quid censes? Non aliter, quam fuisse icti, aut fulmine tacti, nosmet illinc subduximus, suppliciter audaciae veniam comprecanti: sic enim convenit in rebus sacris. Inde proficiscimur ad aediculam, hospitium divae Virginis. Huc euntibus aperit sese quidam (a) hierophanta ex illis Minoribus, nosque veluti noscitantis intuetur: aliquantulum progressis occurrit alius, itidem contemplans nos, post etiam tertius. Me. Fortasse cupiebant te pingere. Og. At ego longe diversum suspicabar. Me. Quid istuc? Og. Sacrilegum quempiam suppilasse non nihil ex mundo sacrae Virginis, & in me suspicionem intentam esse. Itaque sacellum ingressus, tali precatione saluto matrem Virginem: *O sola feminarum omnium mater & virgo, mater felicissima, virgo purissima; nunc te puram impuri visimus, salutamus, donariolis nostris utcumque colimus: utinam donet nobis filius tuus, ut sanctissimos tuos mores imitantes,*

mo-

(a) Hierophanta] Sacrorum antistes.

mereamur & nos per Spiritus Sancti gratiam spiritualiter Dominum Jesum intimis animi visceribus concipere, semelque conceptum nunquam amittere. Amen. Simulque exofculatus aram, deposui drachmas aliquot, & abii. ME. Quid heic Virgo? Nullone nutu dedit signum auditæ precatiunculæ? OG. Lumen, ut dixi, erat antibiguum, & illa stabat in tenebris ad dextrum latus altaris. Postremo me sic dejecerat oratio prioris mystagogi, ut non auderem oculos attollere. ME. Istius igitur profectionis non erat admodum lætus exitus. OG. Imo multo lætissimus. ME. Reddidisti animum: nam mihi quoque cor in genua deciderat, ut tuus loquitur Homerus. OG. A prandio repetimus templum. ME. Audebas, suspectus sacrilegii? OG. Fortassis; sed ipse mihi suspectus non eram. Nescit pavorem mens sibi bene conscia. Trahebat me tabulæ visendæ cupiditas, ad quam mystagogus nos relegarat. Eam diu quæsitam tandem invenimus: verum in alto defixam, ut non à quibuslibet oculis legi posset. Mihi tales sunt oculi, ut nec lynceus dici possim, nec omnino lusciosus. Itaque legentem Aldrisium oculis obiter affectatus sum, nec illi satis fidens in re tanto. ME. Excussa est omnis dubitatio? OG. Pudit me mei, qui subdubitassem; adeo res tota illic ponebatur ob oculos, nomen, locus, res ut erat ordine gesta: breviter, nihil omisum. Dicitur est Gulielmus Lutetiæ natus, vir pius cum alias, tum præcipue religiosus in conquirendis toto orbe divorum reliquiis. Is peragratis regionibus plurimis, monasteriis ne templis undique lustratis, tandem pervenit Constantinopolim. Nam hujus Gulielmi frater illic agebat Episcopum. Is jam adornantem reditum admonuit, esse virginem quandam Deo dicatam, quæ lac haberet virginis matris: abunde felicem futurum, si vel precario, vel pretio, vel arte portionem aliquam posset nancisci. Nam cæteras reliquias omnes, quas hæcenus collegerat, nihil esse ad tam sacrum lac. Ibi Gulielmus non conquevit, donec exorat dimidium ejus lactis. Eo thesauro plus, quam Cræsus sibi videbatur. ME. Quid ni? & quidem præter spem. OG. Recta domum properat: in itinere morbus occupat. ME. Ut nihil est in rebus humanis, nec diu, nec undiquaque felix! OG. Ubi videt periculum, accersit clam Gallum, fidissimum ejus peregrinationis comitem. Et religiose stipulatur silentium: committit illi

lac, ea lege, ut, si incolumis domum redeat, deponat eum thesaurum in ara divæ Virginis, quæ colitur Lutetiæ in Augusto templo, utrinque Sequanam præterlabentem intuens: & annis ipse videtur honoris gratia decedere numini Virginis. Ut rem in pauca conferam, sepultus est Galielmus, alter prope- rat, & hunc morbus corripit. Is desperans sui, tradit Anglo comiti lac, sed multis obtestationibus adstri- cto, ut faceret, quod fuerat ipse factururus. Moritur hic; recipit ille, & in aram deponit lac, canonicis ejus loci præsentibus, qui tum temporis adhuc dice- bantur *regulares*, quales adhuc sunt apud Divam Genovesam. Ab his impetravit lactis dimidium. Id delatum in Angliam tandem in Parathalassum detu- lit, huc vocante mentem illius asslatu spiritus. ME. Pulchre certe sibi constat hæc narratio. OG. Imo ne qua residere posset dubitatio, adscripta erant nomina episcoporum à suffragiis, qui lac illud invisentibus non absque munusculo, tantum impartierunt relaxa- tionis, quantum ex suo dimenso largiri possunt. ME. Quantum id est? OG. Dierum quadraginta. ME. Et- iam apud inferos dies est? OG. Certe tempus est. ME. Ubi totum hoc dimensum semel fuerint elargi- ti, non superest, quod largiantur? OG. Minimè. Sub- sciatet enim subinde, quod dent, ac plane diversam quiddam accidit heic atque in dolio Danaïdum. Il- lud enim cum continenter impleatur, semper tamen inane est: hinc si semper haurias, nihilo tamen mi- nus est in dolio. ME. Si centum hominum millibus largiantur quadraginta, singuli tantundem habent? OG. Tantundem. ME. Et, si qui ante prandium ac- ceperunt quadraginta, rursus sub coenam poscerent quadraginta, præstare esset, quod daretur? OG. Imo si hora eadem decies. ME. Utinam mihi tale scrinio- lum esset domi; non optarim, nisi tres drachmas, modo sic scateant. OG. Quin optas, ut totus sis au- reus, tantundem accepturus ex voto. Verum ad fa- bulam redeo. Addebatur & illud pii cujusdam can- doris argumentum: lac Virginis, quod aliis complu- ribus in locis ostendebatur, satis quidem esse vene- randum; hoc tamen cæteris esse venerabilius; quod illa abraderentur à saxis, hoc ex ipsis Virginis uberi- bus effluxisset. ME. Unde id constabat? OG. Oh! narrarat hoc Virgo Constantinopolitana, quæ lac de- derat. ME. Et illi fortasse communicarat divus Ber- nar-

nardus, Og. Sic arbitror. ME. Cui natu grandi contigit gustare lac ex eadem mamma, quam suxit puer Jesus. Unde miror, illum mellisiluum dici potius, quam lactisiluum. Sed quomodo lac Virginis dicitur, quod non fluxit ex uberibus? Og. Fluxit & illud, sed saxo, cui forte lactans insidebat, exceptum concrevit; deinde volente Deo sic multiplicatum est. ME. Recte. Perge. Og. His itaque peractis, dum paramus abitum, obambulantes interim, & si quid offerretur spectatu dignum circumspicientes, rursus adsunt mystagogi, limis intuentur, digito subnotant, accurrunt, abeunt, recurrunt, nutant, videbantur compellaturi, si fuisset audaciæ satis. ME. Nihil ibi metuebas? Og. Imo faciem illis obverti, sic arridens & intuens, quasi ad compellendum invitarem. Tandem unus aggressus rogat, quod mihi nomen esset: edo. Num is essem, qui ante biennium affixisset votivam tabellam litteris Hebraicis? Fatebar, esse me. ME. Scribis Hebraice? Og. Minime; sed isti, quidquid non intelligunt, Hebraicum vocant. Mox accersitus, ut conjicio, venit illius collegii (a) πρῶτος ἑστῆς. ME. Quod istuc dignitatis nomen est? Non habent abbatem? Og. Non. ME. Cur ita? Og. Quia nesciunt Hebraice. ME. Non episcopum? Og. Nequaquam. ME. Quam ob rem? Og. Quia Virgo pauperior etiamnum est, quam ut emat pedum ac mitram nimio venalem. ME. Non saltem Præpositum? Og. Ne id quidem. ME. Quid obstat? Og. Quia Præpositus dignitatis est nomen, non sanctimonie. Et ideo canonicorum collegia nomen abbatis rejiciunt, Præpositi libenter amplectuntur. ME. Atqui πρῶτος ἑστῆς ante hac audivi nunquam. Og. Næ tu magnopere rudis es grammatices. ME. ἑστῆς πρῶτος novi in tropis. Og. Tenes. Hic, qui Priori proximus est, Prior est posterior. ME. Suppriorum dicis. Og. Is me salutavit satis humaniter. Narrat, quantopere sudatum sit à multis, ut versus eos legerent: quot frustra extensa perspicilla. Quoties advenisset aliquis vetustus Theologiæ, aut Juris doctor, adductus est ad tabellam: alius dicebat esse litteras Arabicas, alius ficticias: tandem repertus est, qui legeret titulum. Is descriptus erat verbis ac litteris Romanis, sed majusculis. Græci versus erant descripti Græcis majusculis; quæ prima

specie

(a) Id est, primus & posterior.

specie videntur referre majusculas Latinas. Rogatus descripsi sententiam carminum Latine, verbum verbo reddens. Hujus opellæ cum præmiolum oblatum constanter recusarem, affirmans, nihil esse tam arduum, quod in Virginis sanctissimæ gratiam non essem cupidissime factururus, etiamsi litteras juberet illinc perferre Hierosolymam. ME. Quid opus te grammatophoro, cum illi tot angeli adsint à manibus atque à pedibus? OG. Ille protulit è crumena ligni fragmentum defectum è trabe, in qua virgo mater visa est consistere. Odor mirus, protinus arguebat, esse rem oppido sacram. Ego vero tam inligne munus pronus & nudato capite, summa cum veneratione terque quaterque exosculatus, reposui in crumenam. ME. Licetne videre? OG. Per me quidem licebit. Cæterum, si jejunis non es, aut si nocte proxima fuit tibi res cum uxore, non suaserim, ut videas. ME. Ostende: nihil periculi. OG. En tibi. ME. O te beatum isto munere! OG. Ego, ne sis insciens, non permutarim hoc tantillum fragmentulum cum universo auro Tagi: includam auro, sed sic, ut per crystallum pelluceat. Tum Hysteroprotus, ubi me videt tam religiose gestientem eo munusculo, judicans non indignum, cui majora quoque committerentur: rogat, num quando vidissem secreta Virginis. Ea vox me nonnihil commovit; non tamen ausus sum percunctari, quæ diceret secreta Virginis. Siquidem in rebus tam sacris, etiam linguæ lapsus non vacat periculo. Nego, me vidisse, sed videndi cupidissimum esse dico. Inducor jam velut afflatus numine: accenditur una atque altera tæda cerata: ostenditur imaguncula, nec magnitudine, nec materia, nec opere præcellens, sed virtute pollens. ME. Moles non multum habet momenti ad edenda miracula. Vidi Christophorum Lutetiæ, non hamaxiæum aut colossæum, sed monti justo parem; nullis tamen illic miraculis nobilem, quod quidem audierim. OG. Ad pedes Virginis est gemma, cui nondam apud Latinos aut Græcos nomen inditum: Galli à buffone dederunt nomen, eo quod buffonis effigiem sic exprimat, ut nulla ars idem possit efficere. Quoque majus est miraculum, pusillus est lapillus; non prominet buffonis imago, sed in ipsa gemma velut inclusa pellucet. ME. Fortassis imaginantur buffonis similitudinem, quemadmodum in secta filicis stirpe imaginantur aquilam. Et quem-

admodum pueri, quid non vident in nubibus? dracones ignem spirantes, montes igni candentes, armatos concurrentes. OG. Imo ne sis nesciens, nullus buffo vivus, evidentius exprimit se ipsum, quam illic erat expressus. ME. Haecenus pertuli fabulas tuas; posthac alium quære, cui persuadeas de buffone. OG. Nihil mirum est, Menedeme, tesci affectum esse. Nec mihi quisquam persuasurus erat, etiamsi totus ordo Theologorum asseverasset, nisi his oculis, hisce, inquam, oculis vidissem, intuitus essem, comperissem. Sed interim mihi videris satis incurius rerum naturalium. ME. Quam ob rem? Quia non credo volare asinos? OG. An non vides, quam ludat artifex natura in omnium rerum coloribus ac formis exprimendis, cum aliis quidem in rebus, sed præcipue in gemmis? deinde quam admirandas viros gemmis illis indiderit, prorsus incredibiles, ni cominus experientia faceret nobis fidem? Dic mihi, crediturus eras, chalybem intactum a magnete attrahi, & rursus ab eodem depelli sine contactu, nisi vidisses oculis? ME. Profecto nunquam, etiam si decem Aristoteles mihi dejerassent. OG. Ne protinus igitur fabulosum clames, si quid audis nondum experimento compertum. In ceraunia fulminis videmus imaginem, in pyropo vivum ignem; in chalazia grandinis & speciem & rigorem, etiamsi conjicias in medium ignem: in zmaragdo profundas ac pellucidas maris undas: carcinias, cancri marini speciem imitatur: echites, viperæ; scarites, scari piscis; hieracites, accipitris; geranites, gruis collum effictum exhibet; ægophthalmus caprinum oculum ostendit: est, qui suillum, est, qui tres simul hominis oculos: lycophthalmus lupi pingit oculum, quatuor coloribus, rutilo & sanguineo, in medio nigram candido cingitur: cyameam nigram si aperias, fabam in medio reperies; dryites truncum arboris effingit, & ligni in modum ardet quoque: cissites & narcissites hederam pingit: astrapias, fulminis radios è medio candido seu cyaneo jaculatur; phlegontites, incendium intus ostendit, quod non exeat: in anthracitide videas scintillas quasdam discurrere: crocias croci colorem reddit; rhodites, rosæ; chalcites, æris; aëtites aquilam exprimit, cauda candicante: taos pavonis picturam habet; chelidonia, aspidis: myrmecites ianatham habet formicæ repentis imaginem: cantha-

rias scarabeum totum exprimit; scorpites scorpium mire depingit. Sed quid ego hæc persequor, quæ sunt innumera; cum nulla sit naturæ pars vel in elementis, vel in animantibus, vel in plantis, quam illa veluti lasciviens non expresserit in gemmis? Miraris in hac gemma buffonem expressum? ME. Miror, naturæ tantum esse otii, ut sic ludat omnium rerum imitatione. OG. Voluit exercere curiositatem humani ingenii, nosque vel sic ab otio propellere. Et tamen, quasi nihil sit quo fallamus tedium temporis, insanimus in moriones, in aleas, in præstigiæ ludibria. ME. Verissima prædicas. OG. Addunt quidam non leves, hoc gemmarum genus si admoveas aceto, innatare motis etiam membris. ME. Cur buffonem addunt Virgini? OG. Quia hæc spurcitiem omnem, virulentiam, fastum, avaritiam, &c, quidquid est terrenarum cupiditatum, vicit, calcavit, exstinxit. ME. Væ nobis, qui tantum buffonem geramus in pectore! OG. Puri erimus, si sedulo colamus Virginem. ME. Quomodo gaudet coli? OG. Gratissimum illi cultum præstiteris, si fueris imitatus. ME. (a) Numero dixisti, sed istuc perdifficile est. OG. Est sane, sed idem pulcherrimum. ME. Age, perge, quod cœperas. OG. Deinde demonstrat aureas argenteasque statuas. Hæc, inquit, mere aurea est, hæc argentea inaurata: addit singulis pondus, pretium, ac doni auctorem. Cum ad singula mirabundus gratularetur Virgini tam beatam opulentiam; mystagogus, Quoniam, inquit, video te pium spectatorem, non arbitror æquum, ut te quidquam celem; videbis, quæ Virginis sunt secretissima: simulque depromit ex ipso altari mundum rerum admirabilium; cujus singulas partes si pergam recensere, dies hic non suffecerit narrationi. Sic illa sane peregrinatio mihi felicissime cessit. Expletus sum assatim spectaculis, & hoc inæstimabile donum mecum aufero, pignus ab ipsa Virgine datum. ME. Nullumne fecisti periculum, quid valeat lignum tuum? OG. Feci: in diversorio quodam ante triduum, reperi quendam mente captum, cui jam parabantur vincula; lignum hoc suppositum est illius cervicali, clam ipso; obdormit somno profundo pariter ac prolixo: mane surrexit integræ mentis. ME. Non fuerat phrenesis, sed (b) parœnia for-

tassis.

(a) Numero dixisti] *Id est, expedite & compendiose.*

(b) Parœnia] *Deliratio ex vino.*

tassis. Huic malo solet mederi somnus. *Og.* Cum libebit joculari, Menedeme, fac, aliam tibi queras materiam; in divos jocis ludere, nec pium est, nec tutum. Imo vir ipse narrabat, sibi in somnis apparuisse mulierem admiranda specie, quæ poculum ipsi porrexerit. *Me.* Elleborum opinor. *Og.* Istuc incertum est; illud certissimum, hominem mentis esse competentem. *Me.* Præteristi Thomam Cantuariensem archiepiscopum? *Og.* Minime gentium. Nulla peregrinatio religiosior. *Me.* Audire gestio, nisi molestum est. *Og.* Imo te quæso, ut audias: Cantium dicitur ea pars Angliæ, quæ Galliam & Flandriam spectat. Hujus metropolis est Cantuaria. In ea sunt duo monasteria pene contigua; utrumque Benedictinos habet. Id, quod habet divi Augustini titulum, videtur antiquius: hoc, quod nunc appellatur divi Thomæ, sedes archiepiscopi fuisse videtur, ubi cum paucis electis monachis vitam ageret; quemadmodum & hodie præfules habent ædes ecclesiæ contiguas, sed ab ædibus reliquorum canonicorum semotas. Olim enim fere tum episcopi, tum canonici monachi erant. Id arguunt manifesta rerum vestigia. Templum autem divo Thomæ factum, tanta majestate sese erigit in cælum, ut procul etiam intuentibus religionem incutiat. Itaque nunc suo splendore vicini luminibus officit, & locum antiquitus religiosissimum velut obscurat. Turres sunt ingentes duæ, procul veluti salutantes advenas, miroque nolarum ænearum boatu longe lateque regionem vicinam personantes. In vestibulo templi, quod est ad Austrum, stant saxo sculpti tres armati, qui manibus impiis virum sanctissimum trucidarunt: addita sunt gentis cognomina Tusci, Fuscii, Berri. *Me.* Cur tantum honoris habent impiis? *Og.* Videlicet idem honoris habetur iis, quod habetur Judæ, Pilato, Caiphæ, cohorti militum sceleratorum, quos operose sculptos vides in auratis altaribus. Adduntur cognomina, ne quis posthac usurpet gloriæ causa. Ingeruntur oculis, ne quis aulicus posthac injiciat manus vel in episcopos, vel in possessiones Ecclesiæ. Nam tres illi satellites à peracto facinore versi sunt in rablem; nec reddita mens est, nisi implorato Thomæ sanctissimi favore. *Me.* O perpetuam martyrum clementiam. *Og.* Ingressis aperit sese spatiosa quædam ædificii majestas. Ea pars quoslibet recipit. *Me.* Nihilne illic visendum? *Og.* Nihil præ-

ter structuræ molem, & libros aliquot columnis affixos, in quibus est Euangelium Nicodemi, & sepulcrum, nescio cujus. ME. Quid deinde? OG. Cancelli ferrei sic arcant ingressum, ut conspectum admittant ejus spatii, quod est inter extremam aedem & chori, quem vocant, locum. Ad hunc conscenditur multis gradibus, sub quibus testudo quædam aperit ingressum ad latus Septentrionale. Illic ostenditur altare ligneum divæ Virgini sacrum, pusillum, nec ulla revivendum, nisi monumento vetustatis, luxum hisce temporibus exprobrante. Illic vir pius dicitur extremum vale dixisse Virgini, cum mors immineret. In ara est cuspis gladii, quo præfectus est vertex optimi præsulis, ac cerebrum confusum, videlicet quo mors esset præsentior. Hujus ferri sacram rubiginem amore martyris religiose sumus exosculati. Hinc digressi subimus (a) cryptoporticum: ea habet suos mystagogos: illic primum exhibetur calvaria martyris perforata, reliqua tecta sunt argento, summa cranii pars nuda patet osculo. Simul ostenditur plumbea lamina, Thomæ Acrensis titulum habens insculptum. Pendent ibidem in tenebris indusia cilicina, cingula, subligariaque, quibus antistes ille subigebat carnem suam, ipso adspæctu horrorem incutientia, nobisque mollitiem ac delicias nostras exprobrantia. ME. Fortassis & monachis ipsis. OG. Istac de re nec affirmare possum, nec negare; nec refert quidem mea. ME. Vera narras. OG. Hinc redimus in chori locum. Ad latus Septentrionale referantur arcana: dictu mirum, quantum ossium illinc prolaturum sit, calvaria, menta, dentes, manus digiti, integra brachia: quibus omnibus adoratis, fiximus oscula: nec erat futurus finis, nisi qui mihi tum comes erat ejus peregrinationis parum commodus, interpellasset ostentandi studium. ME. Quis iste? OG. Angelus erat, nomine Gratianus Pullus, vir eruditus ac pius, sed minus affectus erga partem hanc religionis, quam ego volebam. ME. Vilevita quispiam, opinor. OG. Non arbitror; etiamsi libros illius legerat, incertum unde nactus. ME. Is offendit mystagogum? OG. Prolatum est brachium adhuc carnem habens sanguinolentam; hujus osculum exhorruit, ac vultu quoque tædium quoddam præ se ferebat. Mox sua recondidit mystagogus.

Hinc

(a) Cryptoporticus] *subterranea porticus.*

Hinc spectavimus altaris tabulam & ornamenta, mox quæ sub altari fuerant recondita, opulenta omnia: diceret, Midam & Cræsum fuisse mendicos, si spectares vim auri atque argenti. ME. Heic nihil osculorum? OG. Non, sed aliud votorum genus tetigit animum meum. ME. Quodnam? OG. Suspirabam, domi meæ nihil esse talium reliquiarum. ME. Sacrilcgum votum. OG. Fateor; & supplex veniam precatus sum à divo, priusquam pedem efferrem templo. Post hæc ducimur in sacrarium. Deus bone, quæ illic pompa vestium holosericarum, quæ vis candelabrorum aureorum! Ibidem videmus pedum divi Thomæ. Videbatur arundo lamina argentea obvestita, minimum erat ponderis, nihil operis, nec altius quam usque ad cingulum. ME. Nulla crux? OG. Nullam vidi. Ostensum est pallium, holosericum quidem, sed crasso filo; nullo auro gemmisve insignæ. Aderat & sudarium, sudoris ex collo contracti, manifestasque sanguinis notas retinens. Hæc vetustæ frugalitatis monumenta libenter sanus exosculati. ME. Ista non ostendantur quibuslibet? OG. Nequaquam, ô bone. ME. Unde tibi tantum est habitum fidei, ut nihil arcani celaretur? OG. Erat mihi nonnihil notitiæ cum R. P. Gulielmo Waramo archiepiscopo; is me tribus verbis commendavit. ME. Ex multis audio virum singulari præditum humanitate. OG. Quin potius dicas, ipsam esse humanitatem, si noris. Jam ea doctrina, ea morum sinceritas, ea vitæ pietas, ut nullam absoluti præsulis dotem in eo desideres. Ab his igitur deducimur ad superiora. Nam post altare summum, rursus velut in novum templum ascenditur. Illic in sacello quodam ostenditur tota facies optimi viri inaurata, multisque gemmis insignita. Heic casus quidam inopinatus pene totam illam felicitatem interturbavit. ME. Exspecto, quid mali dicas. OG. Heic minimum iniit gratiæ comes meus Gratianus. Is à precatiuncula rogavit mystagogum assessorem: Heus, inquit, bone pater, verumne est, quod audio, Thomam, dum viveret, fuisse benignissimum erga pauperes? Verissimum, inquit ille, cœpitque multa de illius erga tenues beneficentia commemorare. Tum Gratianus: Non arbitror, eum affectum in illo mutatum esse, nisi forte in melius. Assensus est mystagogus. Rursum ille: Cum igitur vir sanctissimus tam liberalis fuerit in egenos, cum adhuc pauper esset, &

ipse præfidiis pecuniarum egeret, ob corpusculi necessitatem; an non putas, æquo animo laturum nunc, cum tam opulentus sit, nec ullius egeat, si qua mulier paupercula, demi habens liberos famelicos, aut filias ob dotis inopiam de pudicitia periclitantes, aut maritum morbo decumbentem, omnibusque præfidiis destitutum, precata veniam, detrahat ex his tantis opibus aliquam particulam sublevandæ familiæ, velut à volente sumens vel dono, vel mutuo? Ad hæc cum nihil responderet assessor capitis aurei; Gratianus, ut est vehemens, Ego, inquit, plane confido, sanctissimum virum etiam gavisurum, quod mortuus quoque suis opibus sublevaret inopiam pauperum. Ibi mystagogus corrugare frontem, porrigere labra, (a) Gorgoneis oculis nos obtueri: nec dubito, quin sputo, conviciisque nos eiekturus fuerit è templo, nisi cognovisset nos ab archiepiscopo commendatos. Equidem utcumque placui blandis verbis iram hominis, negans Gratianum quidquam horum ex animo loqui, sed suo more ludere, simulque drachmas aliquot deposui. Me. Ego sane tuam pietatem vehementer adprobo. Verum mihi nonnunquam serio venit in mentem, quo colore possint excusari à crimine, qui tantum opum infamunt templis exstruendis, ornandis, locupletandis, ut nullus omnino sit modus. Fateor, in sacris vestibis, in vasis templi, deberi cultui solemni suam dignitatem: volo, & structuram habere majestatem suam. Sed quorsum attinet tot baptisteria, tot candelabra, tot statuæ aureæ? quorsum organorum, quæ vocant, immensi sumtus? nec unicis interim contenti sumus: quorsum ille musicus timitus, magno censu conducendus, cum interim fratres & sorores nostræ, vivaque Christi templa situ fameque contabescant? Oo. In his quidem nemo vir pius ac prudens modum non desiderat: verum, quoniam hoc vitium ex immodica quadam pietate nascitur, favorem promeretur, præsertim quoties in mentem venit diversus morbus istorum, qui templa suis opibus spoliant. Ista fere donantur à potentibus ac monarchis, deterius peritum in aleam ac bellum. Et, si quid hinc alienes, primum habetur pro sacrilegio: deinde contrahunt manus suas, qui dare solent, insu-

(a) Gorgones fuerunt Phorci filie, ad incutiendum terrorem formidabiles.

per & invitantur ad rapinam. Igitur harum rerum magis illi custodes sunt, quam domini. Denique malini videre templum sacra suppellectile luxurians, quam, ut sunt quaedam, nuda, sordida, stabalis equorum similia, quam templis. *ME.* At legimus, olim laudatos episcopos, quod vasa sacra divendiderunt, eaque pecunia subvenerunt egenis. *OG.* Laudantur & hodie, sed laudantur tantum; imitari non licet, nec libet, opinor. *ME.* Rememor tuam narrationem. Nunc exspecto fabulae catastrophem. *OG.* Accipe; paucis expediam. Inter hæc prodiit summus ille mystagogus. *ME.* Quisnam? Abbas loci? *OG.* Mitram habet, census habet abbatice; solo nomine caret, & *Prior* dicitur, ob id, quod Archiepiscopus abbatis loco est. Nam antiquitus, quisquis erat ejus ditionis Archiepiscopus, idem erat & monachus. *ME.* Equidem vel camelus appellari sustineam, si census esset abbate dignus. *OG.* Mihi quidem visus est vir pius juxta & prudens, neque Scoticæ Theologiæ rudis. Is nobis aperuit thecam, in qua reliquum sancti viri corpus quiescere dicitur. *ME.* Vidisti ossa? *OG.* Id quidem fas non est; nec liceret, nisi ad motis scalis: sed auream thecam theca contegit lignea: ea funibus sublata, opes nudat inestimabiles. *ME.* Quid audio? *OG.* Vilissima pars erat aurum: gemmis raris ac prægrandibus collucebant, nitebant ac fulgurabant omnia: quaedam superabant ovi anserini magnitudinem. Ibi multa cum veneratione circumstabant aliquot monachi: sublato tegumento adoravimus omnes. Prior candida virga demonstrabat contactu singulas gemmas, addens nomen Gallicum, pretium & auctorem doni. Nam præcipuas monarchæ dono miserant. *ME.* Oportuit illum esse præditum insigni memoria. *OG.* Recte conjectas, quamquam juvat & exercitatio; frequenter enim hoc agit. Hinc reducit in cryptoporticum. Illic domicilium habet Virgo mater, sed subobscurum, semel atque iterum ferreis cancellis circumsepta. *ME.* Quid metuit? *OG.* Nihil, opinor, nisi fures. Nec enim unquam vidi quidquam divitiis onustius. *ME.* Cæcas mihi divitias narras. *OG.* Ad motis lucernis vidimus plus, quam regale spectaculum. *ME.* Vivit opibus Parathalassiam? *OG.* Specie longe superat, abstrusa novit ipsa. Hæc non ostenditur, nisi magnatibus aut præcipuis amicis. Postremo reducimur in sacrarium: illic detractum est scrinium nigro

contectum corio, depositum est in mensam; apertum est; mox omnes flexis genibus adorarunt. Me. Quid inerat? Og. Fragmenta quaedam linteorum lacera, pleraque mucii vestigium servantia. His, ut aiebant, vir pius extergebat sudorem à facie sive collo, pituitam à naribus, aut, si quid esset, similium sordium, quibus non vacant humana corpuscula. Ibi meus Gratianus rursum non optimam iniit gratiam. Huic & Anglo, & noto, nec mediocris auctoritatis viro, Prior benignus unus è linteolis obtulit dono, credens se munus longe gratissimum offerre. Sed Gratianus heic parum gratus, non sine fastidii significatione, digitis contrectavit unum, & contentim reposuit, porrectis labiis, veluti poppysum imitans. Nam hic illi mos erat, si quid offenderet, quod tamen contemnendum esse iudicaret. Meum animum simul & pudor, & timor discruciabant. Prior tamen, ut est homo non stupidus, dissimulabat hoc factum; nosque post oblatum vini poculum humaniter dimisit. Cum rediremus Londinum. Me. Quid oportuit, cum jam non procul abesses à litore tuo? Og. Sic est: sed ego litus illud perquam lubens fugi, magis infame fraudibus ac rapinis, quam ullæ sunt (a) Maleæ naufragiis. Dicam, quod proxima vidi traiectione. Complures à litore Cæliensi scalmò devehebamur ad navem majorem. In his erat Gallus quidam juvenis pauper, ac pannosus. Ab hoc exigunt dinidium drachmæ. Tantum enim extorquent à singulis ob brevissimam vectionem. Ille excusabat paupertatem: isti per jocum explorant scilicet, ac detractis calceis inter suppectas soles reperiunt decem aut duodecim drachmas: eas eripiunt palam, ridentes, & conviciis ludentes in sceleratum Gallum. Me. Quid juvenis? Og. Quid aliud? Flebat. Me. Num ex auctoritate faciebant ista? Og. Prorsus eadem, qua furantur sarcinas hospitem, qua tollunt crumenas, si quando datur oportunitas. Me. Mirum est, istos tantum audere facinus, tot testibus consciis. Og. Sic assueverunt, ut recte putent. Spectabant è majore navi complures, in cymba aderant aliquot Angli negotiatores, qui frustra obmurmurabant. Illi velut in re faceta gloriabantur, deprehensum sceleratum Gallum. Me. Ego istos maritimos fu-

res

(a) Malea] Promontorium Laconia, ubi periculosa est navigatio.

res ludens ac jocans subigerem in crucem. *OG.* Atqui talibus scetet utrumque litus. Heic mihi conjecta, *Quid domini faciant, ausint cum talia fures?* Proinde posthac quasilibet ambages malim, quam illud compendium. Ad hæc quemadmodum ad inferos facilis descensus, sed reditus difficillimus; ita per hoc litus ingressus non admodum facilis, exitus difficillimus est. Hærebant Londini nautæ aliquot Antverpienses: cum illis decreveram me mari committere. *ME.* Habet ea regio nautas adeo sanctos? *OG.* Ut simia semper est simia, fateor, ita nauta semper est nauta: verum, si ad hos conferas, qui rapto vivere didicerunt, angeli sunt. *ME.* Meminero, si quando me quoque libido ceperit eam insulam invifendi. Sed in viam redi, unde te deduxi. *OG.* Ergo Londinum petentibus haud procul à relicta Cantuaria, occurrit via vehementer cava simul & angusta, præterea declivis, sic utrinque abrupto aggere, ut non possis effugere: nec vitari potest, quin hæc facias iter. Ad ejus viæ lævum latus, est mendicabulum aliquot seniculorum: ab iis procurrit aliquis, simulatque sentiunt advenientem equitem: conspergit aqua sacra, mox offert calcei summam partem obvinctam æreo circulo, in quo vitrum est gemmæ specie. Ex osculati dant nummulum. *ME.* In ejusmodi via malim mendicabulum seniculorum, quam gregem valentium latronum. *OG.* Gratianus equitabat mihi sinister, propior mendicabulo: conspersus est aqua, tulit utcumque. Ubi porrigeretur calceus, rogabat, quid sibi vellet. Ait, calceum esse S. Thomæ. Incanduit homo, & ad me versus, *Quid, inquit, sibi volunt hæc pecudes, ut osculemur calceos omnium bonorum virorum? Quin eadem opera porrigunt osculandum sputum, aliaque corporis excrementa? Miserebat me seniculi, datoque nummulo consolatus sum tristem.* *ME.* Mea sententia, non omnino præter causam incanduit Gratianus. Si calcei soleæque servarentur, ut argumentum fragilis vitæ, non improbarem: cæterum impudens mihi videretur, soleas, calceos, & subligaria cuiquam osculanda obtrudere. Nam, si quis id sua sponte faciat ex ingenti quodam pietatis affectu, venia dignum arbitror. *OG.* Præstabat, ista non fieri, ne quid dissimulem: verum ex his rebus, quæ subito corrigi non possunt, soleo, si quid inest boni, decerpere. Delectabat interim animum meum illa contemplatio, vi-

rum bonum esse similem ovi ; malum , noxiæ bestiae. Vipera posteaquam periit, mordere quidem non potest, odore tamen sanieque inficit : ovis cum vivit, lacte nutrit, lana vestit, foetura dicit : mortua porrigit utile corium ; totaque esculenta est. Itidem viri feroces, & huic mundo dediti, dum vivunt, omnibus incommodi sunt, mortui strepitu nolaram, ambitiosa sepultura molesti sunt vivis, nonnunquam & successorum inaugurationibus, hoc est, novis exactionibus : probi vero nulla non ex parte magnam omnibus de se præbent utilitatem. Velut hic divus, dum in vivis esset, exemplo, doctrina, monitis ad pietatem invitabat, consolabatur destitutos, sublevabat egenos : ac mortui pene major utilitas. Extraxit hoc locupletissimum templum, sacerdotum ordini per universam Angliam plurimum auctoritatis conciliavit. Hoc denique calcei fragmentum alit egenorum conventiculum. ME. Est quidem ista pia contemplatio, sed demiror, te, cum isto sis animo, nunquam invisisse antrum Sancti Patricii, de quo prodigiosa quædam vulgo jactant, nec mihi satis verisimilia. OG. Imo nulla heic tam prodigiosa potest esse narratio, quin res ipsa sapere. ME. Ergo illuc quoque penetrasti ? OG. Enavigavi paludem vere Stygiam, descendi in fauces Averni : vidi, quidquid apud inferos geritur. ME. Bearis me, si non gravaberis referre. OG. Sit hoc colloqui nostri proœmium, satis, ut arbitror, prolixum. Eo domum, ut jubeam adornari cœnam : nam adhuc impransus sum. ME. Cur impransus ? num religionis gratia ? OG. Minime : sed invidiæ causa. ME. Num invides ventri tuo ? OG. Imo rapacibus caupenibus : qui, cum nolint, quod æquum est, apponere ; tamen non verentur ab hospicibus, quod iniquum est, exigere : eos sic ulcisci soleo. Si spes datur cœnæ lautioris vel apud notum, vel apud pandocheum paullo minus sordidum, in prandio laborat mihi stomachus. Sin prandium obtulit fortuna, quale volo, sub cœnam incipit dolere stomachus. ME. Non pudet videri parcum ac sordidum ? OG. Menedeme, qui talibus in rebus pudoris impendium faciunt, crede mihi, male collocant sumtum. Ego meum pudorem aliis usibus servare didici. ME. Jam sitio reliquam fabulæ ; quare me in cœna expecta convivam ; ibi narrabis commodius. OG. Equidem habeo gratiam, quod ultro temet offers convivam,

vivam,

Vivam, cum multi vehementer rogati pernegent : sed hæc tibi conduplicabitur gratia, si hodie domi cœnes. Nam mihi tempus hoc sumetur salutandæ familiæ. Cæterum habeo consilium utrique nostrum commodius. Cras mihi, uxoriq̃ meæ domi tuæ adornato prandium, tum vel usque ad cœnam proferentur fabulæ, donec te fatearis jam esse saturum : & si voles, ne in cœna quidem te destituemus. Quid scabis caput ? Tu para ; nos bona fide veniemus. ME. Malim, inemptas fabulas. Verum age, prandiolum dabitur, sed insipidum, nisi tu bonis fabulis condias. OG. Sed heus tu, nonne titillat te animus, ut has peregrinationes obeas ? ME. Fortasse titillabit, ubi tu peroraveris : nunc, ut affectus sum, sat habeo stationes obire Romanas. OG. Romanas, qui Romam nunquam videris ? ME. Dicam. Sic domi obambulo, ingredior conclave, curoque, ut salva sit filiarum pudicitia. Rursus hinc in officinam ; contemplor, quid agant famuli famulæque : inde in culinam, circumspiciens, si quid opus sit admonitu : hinc alio atq̃ue alio, observans, quid agant liberi, quid uxor, sollicitus ut omnia sint in officio. Hæc mihi sunt stationes Romanæ. OG. At ista pro te curaret divus Jacobus. ME. Ut ipse currem ista, præcipiunt sacre litteræ ; ut divi committam, nusquam legi præceptum.

(a) I X Θ T O Φ A Γ I A.

LANIO, SALSAMENTARIUS.

LA. **D**ic mihi, insulsi sime Salsamentarie ; nondam emisti restim ? SA. Restim, Lanio ? LA. Ita, restim. SA. Cui tandem rei ? LA. Cui, nisi suspendio ? SA. Emant alii ; me nondum usque adeo tædet hujus vitæ. LA. At brevi tædebit. SA. In vatem ipsum ista vertat Deus aliquis potius. Sed quid est mali ? LA. Si nescis, dicam. Instat tibi tuisque plane Saguntina, quod ajunt, fames, ut res profus sit vobis ad Inqueum reditura. SA. Bona verba, Lanio. Ista sint hostibus nostris. Unde nobis ex Lanio repente prodisti (b) Pythius quispiam, ut divines tantam calamitatem ? LA. Non est divinatio ; ne tibi blandiaris ; res ipsa adest in foribus. SA. Enecas ; ede rem, si quid habes. LA. Edam tuo magno malo. A Romano senatu venit edictum, ut

post-

(a) Id est,] *Piscium esus.*(b) Pythius] *Seu vates ; Apollinis cognomen.*

posthac liberum sit cuique vesci, quibus velit. Quid igitur tibi tuoque ordini restat, nisi bulimia cum putribus falsamentis? SA. Per me quidem vel limacibus, vel urticis vescatur, qui volet. At num interdictum est cuiquam, ne vescatur piscibus? LA. Non, sed data potestas vescendi carnibus, quibus fuerit collibitum. SA. Sive vana prædicas, tu potius dignus es suspendio: sive vera, tibi potius parandus funis. Nam mihi posthac spero quæstum uberiores. LA. Imo proventum uberrimum, sed esuritionis usque ad saturitatem: aut, si mavis audire lætiora, posthac longe mundius vives, neque, quod soles, cubito nasum emunges pituitosum, & scabie fruticantem. SA. Ohe, venimus ad summum; cæcus convicia jacet in luscum: quasi vero quidquam apud laniones purius sit ea parte corporis, quæ dicitur semper lotione superior. Utinam verum esset, quod annuncias; at vereor, ne me conjicias in falsum gaudium. LA. Tibi quidem nimium vera nuncio. Sed unde tibi quæstum promittis uberiores? SA. Quoniam eo video recidisse mores hominum, ut, quod vetitum sit, impotentius appetant. LA. Quid tum postea? SA. Quia plures abstinebunt ab esu carniùm, ubi permessa est vescendi potestas, nec ullum erit lautum convivium absque piscibus, quemadmodum apud præscos fieri consuevit. Itaque carniùm esum permissum gaudeo; utinam & pisciùm esus esset interdictus! avidius his vescerentur homines. LA. Pium me hercule votum. SA. Hoc optarem, si, quod tu facis, nihil aliud spectarem, quam pecuniæ lucrum, cujus amore tu crassam istam & carnivoram animam diis manibus devovisti. LA. Salsus es totus, cum insulsa sit oratio. SA. Quæ ratio commovit Romanos, ut tot sæculis observatam legem carnariam relaxarint? LA. Nimirum hoc ipsa res jam dudum illis persuasit. Reputant id, quod est, per falsamentarios inquinari civitatem, infici terram, flumina, aërem, & ignem, & si quod aliud est elementum: corrumpi corpora mortalium: ex pisciùm enim esu corpus impleri putribus humoribus: hinc febres, tabes, podagræ, epilepses, lepræ, & quid non malorum? SA. Dic igitur mihi, Hippocrates, cur in civitatibus bene institutis vetitum est intra mœnia mactare tauros ac sues? Rectius etiam consuleretur saluti civiùm, si nec pecudes jugularentur. Cur laniis describitur certus locus; ne, si passim vivant, totam urbem reddant pestilentem? An est

est ullum foetoris genus corrupto animantium cruore sanieque pestilentius? LA. Aromata mera sunt, si ad piscium putorem conferas. SA. Tibi quidem, opinor, aromata mera sunt: at non idem visum magistratibus, qui vos urbe submovent. Porro, quam suaviter oleant vestrae istae lanienae, declarant ii, qui naribus obturatis praetereunt: declarant vulgo, qui malunt habere vicinos decem lenones, quam unum lanionem. LA. At vobis ad abluenda putria salsamenta, nec lacus, nec amnes toti sufficiunt: vereque, quod dici solet, inaniter aquam consumitis. Semper enim piscis piscem olet, etiamsi unguentis oblinas. Quid autem mirum, mortuos sic olere; cum plerique vivi mox, ut capti sunt, oleant? Carnes muria conditae servantur multos in annos, adeo non putentes, ut aromaticum quiddam redoleant. Rursus vulgari sale conditae, durant absque foetore. Duratae fumo ventove nihil molesti odoris contrahunt. Haec omnia si pariter adhibeas pisci, nihil aliud, quam piscem olebit. Vel hinc conjice, nullum esse putorem cum piscium foetore conferendum; quod ab his putrescit etiam ipse sal, in hoc à natura datus, ut à rebus arceat putrefactionem, dum genuina vi claudit constringitque, simul & excludens, quod extrinsecus noxam asserre possit, & humores intus, unde putrefactio poterat oriri, desiccans: in solis piscibus sal non est sal. Nostras aedes fortassis aliquis delicatior praetereiens obturat nates; at nemo sustinet in cymba sedere, in qua vestra sunt salsamenta. Viatori si quando occurrunt plaustra onusta salsamentis; quae ibi fuga? quae narium obturatio? quae sputa? quae excreatio? Et, si qua fieri possit, ut salsamenta pura in urbem advehentur, quemadmodum nos mactatorum boum carnes apportamus, lex non dormiret: nunc quid facias iis, quae putria sunt etiam, cum comeduntur? Et tamen quoties videmus, ab (a) Agoranomis damnatas merces vestras conjici in flumina, vobis indicta multa? Id vero saepius etiam fieret, nisi illi corrupti per vos magis spectarent privatum commodum, quam publicam salutem. Nec hac tantum parte nocetis reipublicae, sed impia conspiratione vetatis, ne aliunde pisces recentiores advehantur in civitatem. SA. Quasi vero nullus unquam viderit multa percussum lanionem, quod porcum insin-

serum,

(a) Agoranomi.] *Præfetti feris.*

X

ceram, & linguæ maculis lepræ vitium profitentem vendiderit, aut quod ovem aquis cœnove suffocatam, aut alioqui verminantes arnos, lotionè & circumlito recenti cratere vitium dissimularit. LA. Atqui nullum ex nobis tale exstat exemplum, quale nuper ex vobis: ex unica anguilla crusto panis incocta, periere novem convivæ. Salibus obsoniis vos instruitis mensas civium. SA. Casum narras, qui nemini vitari possit, si fortuna velit. At vobis pene quotidianum est pro cuniculis atiles feles vendere; pro leporibus canes, si per auriculas & pedes hirsutos liceret. Quid autem commemorem artocrea ex humanis carnibus confecta? LA. Tu, quod in me damnabas, casus & hominum vitia mihi opprobras; tueantur ista, qui committunt: ego quæstum cum quæstu confero. Alioqui damnentur & olitores, quod interdum imprudentes pro caule vendant cicutam, aut aconitum: damnentur & pharmacopœ, quod interdum pro remediis, porrigunt venena. Nulla est ars tam inculpata, quin isthæc incidant mala. Vos cum omnes officii numeros impleveritis, venenum est, quod venditis. Si torpedinem, si hydram, si (b) leporem marinum retibus admixtum cum cæteris venderetis, casus esset, non crimen: nec magis imputari poterat vobis, quam medico, qui nonnunquam occidit ægram, quem curat. Ferri poterat hoc malum, si mensibus dumtaxat hibernis extruderetis vestra purulenta; rigor temporis mitigaret pestilentiam. Nunc æstatis incendio putrem additis materiam; autumnam, per se nocentem, redditis nocentiorum. Cumque jam se renovat annus, & humores conditi sese rursus proferunt, non absque corporum periculo, ibi vos totos menses duos tyrannidem occupatis, & anni renascentis infantiam, accersito senio vitiatis. Cumque hoc meditetur natura, ut corpora succis insalubribus repurgata, novis succis repubescant, vos ingeritis meros putores, meraque sanies; & si quid est in corporibus vitii, augetis, malum malo adjucentes, & bonos insuper corporis succos corrumpentes. Tolerari poterat hoc quoque, si tantum corpora vitia retis: nunc, quoniam ex ciborum differentiis vitiantur animorum organa, sit, ut ipsi vitientur

(b) Lepus marinus.] *Piscis homini presentissimum & immedicabile venenum, & homo pisci, adeo ut hominis contactu solo moriatur.*

tur animi. Tales fere videas homines istos pisculentos, quales sunt ipsi pisces; pallent, olent, stupent, muti sunt. SA. O novum Thaletem! Quid igitur sapiunt, qui betis victitant? nimirum ^{quoniam} ipse betæ? Quid sapiunt, qui boves, & oves, & capras devorant? nimirum quod boves, oves, & capræ? Vos hœdos pro deliciis venditis, & tamen hoc animal, ut est morbo comitiali obnoxium, ita gignit eundem morbum in his, qui gaudent esu carniùm. An non præstabat falsamentis placare latrantem stomachum? LA. Quasi solum hoc mentiti sint rerum naturalium scriptores. Et si maxime verum sit, quod narrant; corporibus morbo obnoxiiis sæpe, quæ per se optima sunt, pessima sunt: Hæcticis ac phthysicis vendimus hœdos, non vertiginosis. SA. Si piscium esus tantam perniciem adfert rebus mortalium, cur nobis præfulum ac principum sententia licet toto anno nostras merces divendere, vobis bonam anni partem indictæ sunt feriæ? LA. Istuc quid mea refert? Fortassis hoc procuratum est à malis medicis, quo quæstus ipsis esset uberior. SA. Quos malos medicos mihi commemoras, cum nulli sint piscibus hostes æque capitales? LA. Ne quid erres, bone, non faciunt hoc studio vestri, nec amore piscium, cum ab his nulli religiosius abstineant: suum agunt negotium. Quo plures tussunt, languent, agrotant, hoc illis annona benignior est. SA. Medicis hæc non patrocinaror; ipsi suam vicem ulciscuntur, si quando in casses illorum incideris. Mihi pro mea causa sufficit veterum sanctimonia vitæ, probatissimorum auctoritas, episcoporum majestas, publica Christianarum gentium consuetudo; quos omnes, si damnabis insanæ, malo cum illis insanire, quam cum laicis esse sobrius. LA. Tu recusas patronus esse medicis; ego nolim esse criminator aut censor veterum, publicæ consuetudinis. Ista venerari soleo, non incessere. SA. Isto quidem nomine cautus es verius, quam pius laicior; nisi te proorsus non novi. LA. Meo iudicio sapiunt, qui cavent, ne quid habeant rei cum his, qui fulmen habent in manibus. Attamen, quid ex meis Bibliis, quæ populari lingua versâ non nunquam lego, sentiam, non tacebo. SA. Ut nunc fies ex laicior Theologus? LA. Arbitror, primos illos homines, simul atque ex uda argilla prodierunt, fuisse corpore salubri ac succulento. Id declarat illorum vivacitas. Deinde Paradisum fuisse locum multo com-

modissimum situ, caeloque saluberrimo. Tali loco talia corpora, vel aëris haustu, herbarum, arborum ac florum undique aspirantium fragrantia; citra cibum ullum potuisse vivere, praesertim cum ultro citra sudorem hominis affatim tellus effunderet omnia, nec morbus esset ullus, nec senium. Cultus enim talis horti voluptas erat verius, quam labor. SA. Adhuc verisimilia praedicat. LA. Ex tam vario horti feracissimi proventu, nihil interdictum est praeter unicam arborem. SA. Verissimum est. LA. Idque non ob aliud, nisi ut per obedientiam agnoscerent dominum & conditorem suum. SA. Recte. LA. Quin & illud arbitror, recentem terram omnia progenuisse feliciora, meliorisque succi, quam nunc gignit senescens ac propemodum effeta. SA. Esto. LA. Idque praecipue in Paradiso. SA. Haud dissimile veri. LA. Illic igitur vesci, voluptatis erat, non necessitatis. SA. Audivi. LA. Et abstinere à laniandis animantibus, humanitas erat, non sanctitas. SA. Nescio. Animantium esum è diluvio permissum lego, prius interdictum non lego. Quorsum autem attinebat permittere, si jam permissus erat? LA. Quare non vescimur ranis? Non quia vetitae, sed quoniam abhorremus. Qui scis, an Deus illic admonuerit, quem cibum requireret humana fragilitas, non quem permetteret? SA. Non sum ariolus. LA. Atqui in ipso statim conditi hominis initio legimus; *Dominemini piscibus maris, & voluilibus caeli, & universis animalibus, quae moventur super terram.* Quis usus domini, si vesci non licet? SA. O crudelem herum! Itane devoras servos & ancillas, tuos liberos & uxorem? Quin eadem opera vesceris matula tua, cujus dominus es? LA. Sed audi vicissim, insulse falsamentarie: Ex ceteris usus est, nec est inane domini nomen. Equus vehit me tergo, camelus gestat sarcinas: è piscibus vero quis utus, nisi vescaris? SA. Quasi vero non sint innumera ex piscibus remedia. Deinde multa sunt in hoc tantum condita, ut delectent hominem contemplantem, & in conditoris admirationem rapiant. Forte non credes, delphinos hominem tergo vehere. Denique sunt pisces, qui nobis praedicant, imminere tempestatem, velut (a) Echinus. An non talem servum optares domi tuae? LA. Verum, ut hoc lar-

(a) Echinus] *Piscis est spinas habens pro pedibus: ibi imminente tempestate affigit se, aut saburrat arena.*

giamur, ante diluuium non fuisse fas vesci cibis, præterquam terræ frugibus; nihil magni erat abstinere ab iis, quæ non requirebat corporis necessitas, & habebant laniandi crudelitatem: illud fateris, animantium esum initio permiffum ob humanorum corporum imbecillitatem. Frigus induxerat diluuium: & hodie videmus, in regionibus frigidis nasci homines cæteris edaciores: ac terræ proventum vel exstinxerat, vel corruerat inundatio. SA. Est. LA. Et tamen à diluuiio præteribant annum ducentimum. SA. Credo. LA. Cur igitur Deus, quod illis robustis citra exceptionem permiffit, post imbecillioribus ævique contractionis adstrinxit ad certa animantium genera, quemadmodum præcepit Moses? SA. Quasi meum sit eorum, quæ Deus gerit, rationem reddere! Arbitror tamen, hoc tum fecisse Deum, quod solent heri, quæ contrahunt indulgentiam in servos, ubi vident, illos abuti lenitate dominorum. Sic equo plus satis ferocienti subducimus fabas & avenam, parcoque fœnopascinus, frenoque & calcaribus asperioribus subigimus. Excusserat hominum genus omnem reverentiam, in tantamque licentiam sese effuderat, quasi nullus omnino Deus esset. Hic inventi sunt legis cancelli, cæremoniarum repagula, minarum ac præceptorum frena, quo vel sic respicerent. LA. Quin igitur manent hodie legis illius repagula? SA. Quia sublata est carnalis servitutis asperitas, posteaquam per Evangelium adoptati sumus in filios Dei: detractum est præceptis, ubi contigit uberior gratia. LA. Cum Deus appellet suum testamentum sempiternum, cumque Christus negarit, se solvere legem, sed consummare; qua fiducia posteriores aut sunt bonam legis partem abrogare? SA. Gentibus ea lex data non erat; & ideo visum est Apostolis, eas non onerare circumcissionis molestia, ne, quod Judæi faciunt & hodie, in corporalibus observationibus constituerent salutis spem potius, quam in fiducia & caritate erga Deum. LA. Onitto gentes. Quæ scriptura manifeste docet, Judæos, si professionem Evangelicam fuerint amplexi, manumissos esse à Mosaicæ legis servitute? SA. Quoniam id fore prædictum erat à prophetis, qui promittunt testamentum novum, & cor novum, inducuntque Deum abominantem festos Judæorum dies, averfantem illorum victimas, detestantem jejunia, rejicientem donaria, desiderantem populum circumci-

fo corde. Confirmavit illorum promissa Dominus ipse, qui porrigens discipulis corpus & sanguinem suum, appellat testamentum novum. Si nihil aboletur de veteri, cur hoc dicitur novum? Ciborum Judaicum delectum, non exemplo quidem, sed sententia sua abrogavit Dominus, cum negat hominem inquinari cibis, qui mittuntur in stomachum, & per secessum repurgantur. Docet idem Petrum conspecta visione; imo Petrus ipse cum Paulo cæterisque vescens cibis communibus, à quibus lex præceperat temperari. Agit hoc ubique Paulus in suis epistolis; nec dubitatur, quin, quod hodie sequitur populus Christianus, ab Apostolis veluti per manus traditum ad nos denique pervenerit. Itaque non tam manumissi sunt Judæi, quam à legis superstitione velut à lacte consueto quidem & familiari, sed jam intempestivo depulsi. Neque lex abrogata est, sed ea pars jussa est cedere, quæ jam erat otiosa. Frondes & flores pollicentur fructum exoriturum: is ubi gravat arborem, nemo flores desiderat. Neque quisquam deplorat, perisse filii sui pueritiam: ubi jam ad ætatem maturam pervenit. Neque quisquam requirit lucernas & funalia, ubi se terris deprompsit sol. Nec habet, quod quæratur, pædagogus, si filius jam puber suam libertatem sibi vindicat, ac pædagogum in sua vicissim habet potestate. Pignus desinit esse pignus, ubi promissa sunt exhibita. Sponsa priusquam deducatur ad sponsum, epistolis ab illo missis sese consolatur; exosculatur munuscula ab illo venientia, picturas illum referentes amplectitur: cæterum, ubi jam ipsius sponsi data est copia, præ hujus amore negligit illa prius adamata. At Judæi primum ægre divellebantur à consuetis, velut, si puer assuetus lacti, jam grandis mammam inelamet, cibum solidum fastidiens. Itaque propemodum vi depulsi sunt ab illis vel figuris, vel umbris, vel temporariis solatiis, quo se jam totos convertant in eum, quem lex illa promiserat & adumbrarat. LA. Quis expectarat tantum Theologiæ à sacramento? SA. Soleo pisculentum comæatum suppeditare nostræ civitatis Dominicano collegio: itaque fit, ut illi frequenter prandeant apud me, ego nonnunquam apud illos. Ex eorum conflictationibus hæc decerpsi. LA. Næ tu dignus es, qui ex sacramento fias piscium recentium venditor. Verum illud expedi: Si Judæus esses, (neque mihi satis liquet, an sis) & immeret

neret ex fame certum vitæ periculum, vesceris carne suilla, an mortem præoptares? SA. Quid factururus essem, scio: quid mihi faciendum esset, nondum intelligo. LA. Deus utrumque vetuit, non occides, & non vesceris carne suilla. In tali casu, utrum præceptum utri par est cedere? SA. Primum non constat, an hoc animo Deus vetuerit vesci suilla, ut mortem vellet oppeti potius, quam esu vitæ consuli. Nam ipse Dominus excusat David, qui contra Legis præceptum comederit sacros panes. Et in exsilio Babylonica multa non observata sunt à Judæis, quæ Lex præscripserat. Proinde censerem eam legem, quam ipsa quoque natura tulit, eoque perpetua est & inviolabilis, debere potiolem haberi ea, quæ neque semper fuit, & post erat abroganda. LA. Cur igitur laudati sunt fratres Macchabæi, qui maluerunt duris cruciatibus exanimari, quam carnem gustare suis? SA. Opinor, quoniam hic esus à rege præscriptus complectebatur totius patriæ legis abnegationem; quemadmodum circumcisio, quam Judæi gentibus obtrudere conabantur, continebat totius legis professionem, non aliter, quam artha data ad universum contractum præstandum obligat. LA. Itaque, si crassior illa Legis pars post exortam Evangelii lucem recte sublata est, quo consilio nunc videmus vel eadem, vel his graviora revocari, præsertim cum Dominus jugum suum appellat suave, & Petrus in Actis Apostolorum, Judæorum Legem appellet duram, quam nec ipsi ferre potuerint, nec patres ipsorum? Sublata est circumcisio, sed successit baptisimus, duriore prope dixerim conditione. Illa differebatur in octavum diem, & si quis interim casus intercepisset puerum, votum circumcisionis pro circumcissione imputabatur. nos pueros vix dum à lacebris uteri materni egressos, in frigidam aquam, quæque diu in alveo faxeo consistit, non enim dicam, computruit, totos immergimus, & si vel primo die, atque adeo in ipso partus ostio perierit, nulla parentum aut amicorum culpa, deditur miser æternæ damnationi. SA. Sic ajunt. LA. Sublatum est sabbatum; imo non sublatum est, sed translatum in diem dominicum. Quid refert? Paucorum dierum jejunia indixit Lex Mosaica; nos illis quantum addidimus numerum? In delectu ciborum quanto liberiores Judæi nobis; quibus licebat vel totum annum vesci ovibus, capris, perdicibus & hædis? Illis nullum vestis genus erat inter-

dictum præter eam, quæ esset lana linoque contexta. Nunc præter tot vestium præscriptas, & interdictas formas & colores, accessit capitis rasura, eaque variane commemorem interim confessionis onus, & constitutionum humanarum sarcinas, decimationes non simplices, adstrictum ætioribus vinculis matrimonium, novas affinitatis leges, aliaque permulta, quæ faciunt, ut hac parte non paullo commodior videatur fuisse Judæorum, quam nostra conditio. SA. Erras tota via, Lanio: Christi jugum non æstimatur ad istam regulam, quam imaginariis. Pluribus adstringitur Christianus, & adstringitur ad difficiliora, denique ad pœnam graviolem: sed his adjuncta copiosior vis fidei & caritatis, facit ea suavia, quæ natura sunt gravissima. LA. Atqui, cum olim Spiritus, specie linguarum ignearum è cælo delapsus, copiosissimo dono fidei & caritatis locupletavit credentium pectora, cur detractum est legis onus, velut imbecillibus ac sub iniqua sarcina periclitantibus? Cur Petrus jam afflatus Spiritu vocat onus intolerabile? SA. Detractum est ex parte, ne Judæismus, ut cœperat, obrueret Evangelii gloriam, & ne Legis odio gentes alienarentur à Christo; inter quas erant infirmi plurimi, quibus instabat duplex periculum: alterum, ne crederent, sine legis observatione neminem posse salutem consequi: alterum, ne potius haberent in paganismo manere, quam Mosaicæ legis jugum accipere. Horum imbecilles animos oportebat velut esca quadam libertatis allicere. Rursus, quo mederentur illis, qui negabant, ex Evangelii professione salutis esse spem, citra legis observationem, circumcisionem, sabbatismos, delictus ciborum, aliaque id genus aut prorsus fastulerunt, aut in aliud verterunt. Porro, quod Petrus negat, se Legis onus portare potuisse, non est referendum ad eam personam, quam tum gerebat, cum illi jam nihil esset intolerabile, sed ad crassos & infirmos Judæos, qui non sine tædio arrodebant (a) hordei tunicam, nondum gustata spiritus medulla. LA. Satis tu quidem crasse differis. Atqui mihi videtur & hodie non minus esse caussarum, cur observationes istæ carnales hæctenus tolli debeant, ut arbitrarie sint, non obligatorie. SA. Quis sic? LA. Nuper in linteo quodam

am-

(a) Hordei tunicam.] *Alludit ad allegoriam parabolæ de quinque panibus hordeaceis.*

amplissimo vidi totum orbem depictum: illic didici, quantula esset mundi portio, Christi religionem pure sincereque profitens: nimirum Europæ particula vergens ad Occidentem: rursus altera, vergens ad Septentrionem: tertia tendens, sed procul, ad Meridiem: ad Orientem vergentis quartæ postrema videbatur Polonia. Reliquus orbis aut Barbaros habet, non ita multum à brutis animantibus differentes, aut schismaticos, aut hæreticos, aut utrumque. SA. At non vidisti totum illud litus Austrinum, & sparsas insulas Christianis insignibus notatas? LA. Vidi; didicique, illinc a vectas prædas; Christianismum inductum non audivi. Cum igitur tam ampla sit messis, videtur hoc esse consultissimum ad religionem Christianam propagandam; quemadmodum Apostoli sustulerunt onus legis Mosaicæ, ne gentes resilièrent: ita nunc ad illiciendos etiam imbecilles, tolli quarundam rerum obligationes, sine quibus initio servatus est orbis, & nunc servari posset, modo adsit fides & charitas Evangelica. Rursus audio, videoque, plurimos esse, qui in locis, vestibus, cibus, jejuniis, gesticulationibus, cantibus, summam pietatis constituant; & ex his proximum judicant, contra præceptum Evangelicum. Unde fit, ut, cum omnia referantur ad fidem & charitatem, harum rerum superstitione exstinguatur utrumque. Procul enim abest à fide Evangelica, qui fidit hujusmodi factis, & procul abest à charitate Christiana, qui ob potum aut cibum, quo recte quis uti potest, exasperat fratrem, pro cuius libertate mortuus est Christus. Quam amarulentas contentiones videmus inter Christianos? quam inimicas calumnias ex veste aliter cincta tinctave, ex cibo quem porrigunt aquæ, & quem porrigunt pascua? Hoc malum, si ad paucos serpsisset, contemni poterat. Nunc videmus, universum orbem ob hæc dissidiis exitiabilibus concuti. Hæc & hujusmodi si tollerentur, & nos majori concordia viveremus, neglectis cæremoniis, ad ea tantum contendentes, quæ docuit Christus, & reliquæ nationes citius amplecterentur religionem cum libertate conjunctam. SA. Extra Ecclesiæ domum non est salus. LA. Fateor. SA. Extra Ecclesiam est, quisquis non agnoscit Pontificem Romanum. LA. Non reclamo. SA. Sed hunc non agnoscit, qui ullius præscripta negligit. LA. Atque ideo spero, futurum, ut hic Pontifex nomine Clemens, animo pietateque clementifimus,

simus, quo magis omnes nationes ad Ecclesiæ soliditatem alliciat, omnia mitiget, quæ hæcenus visa sunt aliquot populos à Romanæ sedis fœdere alienare: potiusque habeat Evangelii lucrum, quam suum in omnibus jus persequi. Audio quotidie veteres querimonias de (a) annatis, de (b) condonationibus, de dispensationibus, deque reliquis exactionibus, de gravatis Ecclesiis: sed arbitror, hunc ita moderaturum omnia, ut posthac impudens sit, qui pergat queri. SA. Utinam idem facerent omnes monarchæ! Nihil ad dubito, quin res Christiana nunc in arctum coacta, felicissime sit proferenda, si gentes barbaræ senserint, se vocari non ad servitutem humanam, sed ad libertatem Evangelicam; nec ad rapinam expeti, sed ad felicitatis & sanctimoniam consortium. Ubi coaluerint, & in nobis mores vere Christianos compererint, ultro plus offerent, quam ab eis ulla vis queat extorquere. LA. Id brevi futurum auguro, si pestilens (c) Ate, quæ duos potentissimos orbis monarchas funesto bello commisit, abierit (d) ἰς κακίαν, SA. Atque ego demiror, jam dudum non esse factum, cum Franciscò nihil fingi possit humanius, & Carolo Cæsari arbitror à præceptoribus instillatum, ut quo per fortunam plus accesserit imperii finibus, hoc ipse plus addat clementiæ benignitatisque. Ad hæc, habere solet & ætas ea peculiarem facilitatis ac mansuetudinis dotem. LA. Nihil est, quod in utroque desideres. SA. Quid igitur remoratur publicum orbis votum? LA. Adhuc jureconfulti de finibus ambigunt: & scis, comædiarum tumultus semper desinere in nuptias: itidem principes suas finiunt tragœdias: sed in comædiis subito coeunt nuptiæ, hic inter magnos magnis moliminibus res agitur. Et præstat, aliquanto serius obduci cicatricem, quam mox iterum ulcus erumpere. SA. An credis, istas nuptias esse firmæ concordiæ vincula? LA. Vellem quidem: sed ex his video fere nasci maximam bellorum partem; & si quod bellum ortum fuerit, dum affinis adest affini, latius se

spar-

(a) Annatæ.] *Primi fructus unius anni sacerdotii vacantis, aut saltem dimidia eorum pars.*

(b) Condonationes.] *Pontificis indulgentiæ.*

(c) Ate.] *Dea, quæ dissidia ferit inter Deos & homines.*

(d) Id est,] *In malam rem.*

spargit incendium, & difficilius componitur. SA. Fator, & agnosco, verissimum esse, quod dicis. LA. Sed æquumne tibi videtur, ut ob jureconsultorum rixas & contractuum moras, totus orbis tantum perpetuetur mali? Nunc enim nihil usquam tutum est, & pessimis licet plurimum, dum neque bellum est, neque pax. SA. De principum consiliis non est meum dicere. Verum, si quis me faciat Cæsitem, scio, quid sim facturus. LA. Eja, facimus te Cæsitem, simulque Romanum Pontificem, si libet. Quid facis? SA. Fac me potius Cæsitem, & Regem Galliæ. LA. Age, esto utrumque. SA. Protinus concepto pacis voto, edicerem per universam ditionem meam inducias, dimissis copiis, denuntians poenam capitis, si quis vel gallinam alterius attigerit. Ita pacatis rebus meo commodo, vel, ut melius dicam, publico, transigerem de ditionis finibus, aut de conjugii conditionibus. LA. Habesne firmiora foederis vincula, quam matrimonium? SA. Arbitror. LA. Imparti. SA. Si Cæsar essem, sic absque mora transigissem cum Rege Gallorum: Frater, malus quispiam genius bellum hoc inter nos excitavit; neque tamen inter nos certamen fuit de capite, sed de ditione. Tu, quod in te fuit, fortem ac strenuum bellatorem præstitisti. Fortuna mihi favit, teque ex rege fecit captivum. Quod accidit tibi, mihi potuit accidere; & tua calamitas omnes nos admonet humanæ conditionis. Experti sumus, quam hoc certaminis genus utrique sit incommodum. Age, diverso genere inter nos conflitemur. Dono tibi vitam, dono libertatem; pro hoste recipio te in amicum. Sit omnium præteritorum malorum oblivio; redi ad tuos gratis, ac liber; habe tibi tua; esto bonus vicinus; & posthac geratur unum hoc certamen inter nos, uter alterum fide, officiis ac benevolentia vincat; neque certemus, uter altero latius regnet, sed uter sanctius administret suam ditionem. In priori conflictu fortunati laudem tuli: heic, qui vicerit, longe splendidius auferet decus. Mihi quidem hæc clementiæ fama plus adferet veræ laudis, quam si universam Galliam meæ ditioni adjunxissem. Et tibi gratitudinis opinio plus decoris conciliabit, quam si me tota Italia depulisses. Noli invidere mihi laudem, quam affecto; ego vicissim tuæ sic favebo; ut huic amico libenter sis debiturus. LA. Profecto sic possit adstringi Gallia, imo totus orbis. Etenim, si conditionibus iniquis, ulcus hoc obducatur

verius, quam sanetur, vereor ne mox per occasionem rupta cicatrice, pus vetus erumpat majore cum malo. I. A. Quam magnificam, quamque plausibilem gloriam hæc humanitas per universam orbem pararet Carolo? Quæ natio se non lubens tam humano, tamque clementi principi submitteret? L. A. Egisti Cæsarem sat feliciter; nunc age Pontificem. S. A. Per longum sit singula persequi: dicam compendio. Sic agerem, ut universus orbis intelligeret, esse principem ecclesiæ, qui nihil aliud sitiret, quam Christi gloriam, & salutem omnium mortalium. Ea res vere mederetur invidiæ pontificii nominis, & solidam ac perennem pararet gloriam. Sed interim (a) ab asino, quod ajunt, delapsi, multum aberravimus ab instituto. L. A. Ego te mox reducam in viam. Ais igitur obligare Pontificum leges omnes, qui sunt in ecclesia? S. A. Ajo. L. A. Ad pœnam gehennæ? S. A. Ajunt. L. A. Etiam episcoporum? S. A. Sic arbitror; in sua cujusque ditione. L. A. Etiam abbatum? S. A. Hæreo: nam hi certis conditionibus accipiunt administrationem; nec possunt suos gravare constitutionibus, nisi ex auctoritate totius ordinis. L. A. Quid, si episcopus iisdem conditionibus accipiat suam functionem? S. A. Addubito. L. A. Quod episcopus constituit, pontifex potest rescindere? S. A. Opinor. L. A. Quod pontifex decrevit, nemo potest abrogare? S. A. Nemo. L. A. Unde igitur audimus rescissas pontificum sententias, hoc titulo, quod parum recte fuerint edocti; & priorum constitutiones à posterioribus (b) antiquatas, quod à pietate delirarent? S. A. Ista subrepticia sunt ac temporaria. Nam & in pontificem, ut hominem, cadit ignorantia personæ factive. Cæterum, quod ex auctoritate concilii universalis proficiscitur, cœleste oraculum est, & pondus habet par Euangelis, aut certe proximum. L. A. Licetne de Euangelis dubitare? S. A. Bona verba; ne de conciliis quidem rite in Spiritu Sancto congregatis, peractis, editis & receptis. L. A. Quid, si quis dubitet, an hæc competant in concilium, quod objicitur, quemadmodum audio, Basiliense concilium a nonnullis rejici, nec omnibus probari Constantiense? loquor de his, qui nunc habentur orthodoxi; ne quid dicam de proximo concilio Lateranensi. S. A. Dubitent, qui

(a) Ab asino.] *Id est, à proposito digressi.*

(b) Antiquatas.] *Id est, abrogatas.*

velint, suo periculo; ego nolo dubitare. LA. Petrus igitur habuit auctoritatem condendi novas leges? SA. Habuit. LA. Habuit & Paulus cum cæteris Apostolis? SA. Habuerunt in suis quisque ecclesiis, a Petro, seu Christo commissis. LA. Et Petri successoribus par est potestas cum ipso Petro? SA. Quid ni? LA. Tantundem igitur honoris debetur rescripto Romani Pontificis, quantum epistolis Petri; & tantundem constitutionibus episcoporum, quantum epistolis Pauli? SA. Equidem arbitror, etiam amplius deberi, si præcipiant, & legem ferant cum auctoritate. LA. Sed fasne est dubitare, an Petrus & Paulus scripserint afflatu divini spiritus? SA. Imo, hæreticus sit, qui dubitet. LA. Idem censés de rescriptis & constitutionibus pontificum & episcoporum? SA. De Pontifice censeo; de episcopis ambigo, nisi quod pium est, de nullo peperam suspicari, ni res ipsa palam clamitet. LA. Cur spiritus citius patitur, errare episcopum, quam pontificem? SA. Quia gravius est à capite periculum. LA. Si tantum valent præsulum constitutiones, quid sibi vult, quod Dominus in Deuteronomio tam rigide comminatur, ne quis quid addat, aut adimat legi? SA. Non addit legi, qui latius explicat, quod latebat, qui ea suggerit, quæ spectant ad legis observationem: neque detrahit, qui pro viribus audientium legem dispensat, alia promens, alia celans pro ratione temporis. LA. Num obligabant Phariseorum ac Scribarum constitutiones? SA. Non arbitror. LA. Cur ita? SA. Quia docendi habebant auctoritatem, non condendi leges. LA. Utra potestas videtur amplior, condendi leges humanas, an interpretandi divinas? SA. Condendi humanas. LA. Mihi secus videtur. Etenim, cuius est interpretandi, hujus sententia pondus hæret legis divinæ. SA. Non satis assequor, quod dicis. LA. Dicam explanatius. Lex divina jubet subvenire parenti; Phariseus interpretatur, hoc esse datum patri, quod missum est in carbonem, eo quod Deus sit pater omnium. Nonne huic interpretationi cedit lex divina? SA. Ista quidem falsa interpretatio est. LA. Sed posteaquam illis semel tradita est interpretandi auctoritas, unde mihi constabit, cujus sit vera interpretatio, maxime si ipsi inter se dissentiant? SA. Si minus satisfecit tibi sensus communis, sequere præsulum auctoritatem; id tutissimum est. LA. Ergo Phariseorum & Scribarum auctoritas devoluta est ad Theolo-

gos & concionatores ? SA. Est. LA. Sed nullos audire frequentius inculcantes, Audite, ego dico vobis, quam eos, qui nunquam versati sunt in palaestris Theologicis. SA. Audies omnes candide, sed cum iudicio, modo ne simpliciter insaniant. Tum enim oportet populum cum sibilo surgere, quo suam agnoscant dementiam. Cæterum, quibus contigit titulus doctoris, his oportet fidere. LA. Verum in his quoque comperio nonnullos multo rudiores ac stultiores illis, qui prorsus sunt illiterati : & inter doctissimos miram video controversiam. SA. Elige, quæ sunt optima; inexplicata aliis relinquito, ea semper amplectens, quæ procerum & multitudinis consensus approbavit. LA. Scio, istuc esse tutius. Sunt igitur & constitutiones iniquæ, quemadmodum sunt interpretationes falsæ ? SA. An sint, alii viderint; arbitror esse posse. LA. Annas & Caïphas habebant potestatem condendi leges ? SA. Habebant. LA. Num horum quavis de re constitutiones obligabant ad pœnam gehennæ ? SA. Nescio. LA. Puta, Annam constituisse, ne quis reverius à foro sumeret cibum nisi loto corpore : qui illotus caperet cibum, num crimen gehenna dignum admitteret ? SA. Non arbitror, nisi contemptus publicæ potestatis crimen exacerbaret. LA. An omnia præcepta Dei obligant ad pœnam gehennæ ? SA. Non opinor. Nam Deus prohibuit omne peccatum, quamlibet veniale, si Theologis habenda fides. LA. Fortassis & veniale pertraheret in gehennam, nisi Deus sua misericordia sublevaret imbecillitatem nostram. SA. Non est absurdum dictu; affirmare non ausim. LA. Cum Israëlita exsulerent in Babylone, præter alia plurima, quæ lex præscripsit, in multis fuit omiſsa circumcisio. An omnes hi perierunt ? SA. Deus novit. LA. Si Judæus clam fame periclitans vesceretur carne suilla, committeretne crimen ? SA. Mea quidem sententia, necessitas excusaret factum : quandoquidem ore Domini defensus est David, quod contra legis præceptum comederit panes sacros, quos appellant *propositionis* : nec solum comedit ipse, sed & fugæ comites profanos iisdem pavit. LA. Si quem ea necessitas constringeret, ut aut pereundum sit fame, aut furtum committendum, utrum eligeret, mortem an furtum ? SA. Forsitan in eo casu furtum futuram non esset. LA. Hem, quid audio ? ovum non est ovum ? SA. Præsertim si caperet animo reddendi, placandique dominum, cum primum liceret.

ret.

ret. LA. Quid, si pereundum esset homini, nisi falsum testimonium ferat adversus proximum, utrum eligendum? SA. Mors. LA. Quid, si commisso adulterio possit servare vitam? SA. Potior erit mors. LA. Quid, si simplici stupro possis effugere mortem? SA. Moriendum potius, ut ajunt. LA. Cur heic ovum non desinit esse ovum, præsertim si nulla fiat vis aut injuria? SA. Fit injuria corpori puellæ. LA. Quid, si perjurio? SA. Moriendum. LA. Quid, si simplici nullique noxio mendacio? SA. Docent præoptandam mortem. At ego crediderim gravi necessitate, aut ingenti proposita utilitate mendacium hujusmodi aut nullam esse crimen, aut levissimum, nisi quod aperta fenestra periculum est, ne discamus & perniciosis mendaciis assuescere. Finge, incidisse casum, ut innoxio mendacio possit servare & corpora & animas totius patriæ suæ: utrum eliget vir pius? fugiet mendacium? LA. Quid alii sint facturi, nescio: ego vel quindecim Homericæ mendacia non verear dicere, moxque labeculam illam abstergerem aqua sacra. SA. Idem ego facerem. LA. Igitur non quidquid Deus præcipit aut interdicat, obligat ad pœnam gehennæ. SA. Non videtur. LA. Modus igitur obligationis non est ab auctore legis tantum, sed ex materia. Quædam enim cedunt necessitati, quædam non cedunt. SA. Sic videtur. LA. Quid, si sacerdos periclitetur de vita, servandus, si ducat uxorem, utrum eliget? SA. Mortem. LA. Cum divina lex cedat necessitati, cur hæc lex humana Terminum agit, nulli dignans concedere? SA. Non lex obstat, sed votum. LA. Quid, si quis vovisset visere Hierosolyman, nec id posset, nisi certo vitæ dispendio? non ibit? an morietur? SA. Morietur, ni voti relaxationem impetrarit à Pontifice Romano. LA. Cur alterum votum relaxatur, alterum minime? SA. Quia alterum solemne, alterum privatum. LA. Quid est solemne? SA. Quod solet fieri. LA. An non igitur solemne & alterum, quod quotidie fit? SA. Fit, sed privatim. LA. Proinde monachus si privatim apud abbatem profiteretur, non esset votum solemne? SA. Nugaris. Ideo facilius relaxatur votum privatum, quia minore offendiculo solvitur, & is, qui facit, hoc animo facit, ut, si commodum sit, mutet sententiam. LA. Hoc igitur animo vovent, qui privatim profitentur perpetuam castimoniam? SA. Deberent. LA. Perpetuum igitur, & non perpetuum? Quid, si Carthusianum monachum

hic

hic constringat casus, ut aut vescendum sit carnibus, aut moriendum, utrum eliget? SA. Docent medici, nullas esse carnes tam efficaces, quin idem efficiat aurum potabile & gemmæ. LA. Utrum igitur conducibilius, gemmis & auro succurrere periclitanti, an earum rerum pretio multos de vita periclitantes servare, & ægroto dare pullum gallinaceum? SA. Flæreo. LA. Atqui piscium aut carniū esus, non est ex eorum numero, quæ vocant substantialia. SA. Carthusianos suo judici relinquamus. LA. Dicamus in genere. Diligenter, frequenter, multisque verbis inculcatur in lege Mosis sabbatismus. SA. Verum. LA. Utrum igitur succurram urbi periclitanti, violato sabbato, an non? SA. At interim me vis esse Judæum? LA. Volo, & quidem recutitum. SA. Issum nodum secuit ipse Dominus: Sabbatum enim hominis causâ est institutum, non contra. LA. Ista lex igitur valebit in omnibus humanis constitutionibus? SA. Valebit, nisi quid obstet. LA. Quid, si conditor legis non hoc animo ferat legem, ut quenquam obliget ad pœnam gehennæ, imo ne ad reatum quidem ullum, sed constitutionem nihilo plus velit habere ponderis, quam exhortationem? SA. O bone, non est in manu conditoris, quantum obliget lex? Usus est sua potestate ferendo legem; cæterum, ad quid obliget, aut non obliget, id Deo in manu est. LA. Cur igitur audimus quotidie parochos nostros è suggesto clamantes, *Cras jejunaudum sub pœna damnationis æternæ*, si nobis non constat, quomodo lex obliget humana? SA. Id faciunt, quo magis terreant contumaces: nam ad hos arbitror ea verba pertinere. LA. Sed interim, an contumaces talibus dictis terrent, nescio: certe infirmos vel in serupum, vel in periculum conjiciunt. SA. Difficile est utrisque consulere. LA. Eadem autem est vis consuetudinis & legi? SA. Aliquando major est consuetudinis. LA. Proinde, tametsi non adest animus consuetudinem inducentibus, injiciendi laqueum cuiquam, tamen obligat volentes nolentes? SA. Arbitror. LA. Onus imponere potest, tollere non potest? SA. Admodum. LA. Jam itaque vides, opinor, quantum sit periculi, novas leges ab hominibus ferri, si nulla necessitas urgeat, aut nulla magna invitet utilitas. SA. Fateor. LA. Dominus cum ait, *Nolite omnino jurare*; num quem vis jurantem obnoxium facit gehennæ? SA. Non arbitror. Consilium est enim, non præceptum. LA. At illud vade mihi

hi liquet, cum vix aliud accuratius aut severius interdixerit, quam ne juremus? SA. Disces à doctoribus. LA. Et Paulus, cum dat consilium, non obligat ad gehennam? SA. Nequaquam. LA. Cur ita? SA. Quia non vult injicere laqueum infirmis. LA. Est igitur in manu condentis legem, obstringere ad gehennam, aut non obstringere. Et sanctum est cavere, ne quibuslibet constitutionibus illaqueemus imbecilles. SA. Est. LA. Et, si Paulus heic cautionem adhibuit, multo magis sacerdotibus adhibenda; de quibus incertum, quo spiritu agantur. SA. Fateor. LA. Atqui paulo ante negabas esse in manu conditoris, quatenus obstringeret lex. SA. Jam consilium est, non lex. LA. Nihil est facilius, quam commutare vocabulum. Noli furari, præceptum est? SA. Est. LA. Noli omnino resistere malo? SA. Consilium est. LA. At hoc posterius magis habet speciem præcepti, quam illud prius. Saltem hoc est episcopis in manu, utrum velint, esse præceptum, quod instituunt, an consilium? SA. Est. LA. At istud paulo ante fortiter negabas. Etenim, qui non vult, suam constitutionem quemquam ad ullum crimen adstringere, nimirum vult, eam esse consilium, non præceptum. SA. Verum; sed non expedit hoc scire vulgus, ne protinus clamitent, esse consilium, quod servare non libet. LA. At quid interim facies tot infirmis conscientis, tam misere confusis tuo silentio? Verum age, dic mihi, nullisne notis docti deprehendere possunt, utrum consilii vim habeat constitutio, an præcepti? SA. Possunt, sicut audiui. LA. Non licet scire mysterium? SA. Licet, nisi velis effutire. LA. Ah pisci dixeris. SA. Cum nihil audis, nisi hortamur, ordinamus, mandamus, consilium est: cum audis, jubemus, districte præcipimus, præsertim si accedant minæ excommunicationis, præceptum est. LA. Quid, si debeam pisci meo, cumque solvendo non sim, fugere malim, quam conjici in carcerem; num pecco criminaliter? SA. Non arbitror: nisi desit solvendi voluntas. LA. Cur igitur excommunicor? SA. Istud fulmen territat improbos, non adurit innocentes. Scis enim, & apud priscos Romanos fuisse leges diras ac minaces, sed in hoc ipsum tantummodo latas; qualis illa fertur è duodecim tabulis, de dissecando corpore debitoris: cujus ideo nullum exstat exemplum, quod non in usum, sed ad terrorem esset prodita. Jam ut fulmen non agit in ceram aut li-

num, sed in *as* : ita tales excommunicationes non agunt in miseros, sed in contumaces. Et tamen, ut ingenue dicam, in hujusmodi frivolis adhibere fulmen à Christo traditum, propemodum esse videtur, quod veteres dicebant, in lente unguentum. *LA.* Num idem huius patrifamilias in sua domo, quod episcopo in sua diocesi? *SA.* Arbitror, pro portione. *LA.* Et hujus præscripta similiter obligant? *SA.* Quid ni? *LA.* Edico, ne quis vescatur cæpis : quomodo periclitatur apud Deum, qui non pruerit? *SA.* Ipse viderit. *LA.* Posthac non dicam meis; præcipio, sed admoneo. *SA.* Sapiens. *LA.* Verum perspicio, vicinum meum proximum esse periculo, & arreptum clam admoneo, ut sese subducatur ab ebriosorum & aleatorum commercio: ille monitorem aspernatus, perditius incipit vivere quam antea: num heic ullum obstringit admonitio? *SA.* Videretur. *LA.* Igitur neque consulendo, neque exhortando fugimus laqueum. *SA.* Imo non adfert laqueum admonitio, sed admonitionis argumentum. Etenim, si frater admonitus, ut crepidis uteretur, negligeret; nullo crimine teneretur. *LA.* Non heic percunctabor, quantum obligent præscripta medicorum. Votum obstringit ad penam gehennæ? *SA.* Maxime. *LA.* Omne? *SA.* Omnissimum; modo sit licitum, legitimum ac liberum. *LA.* Quid appellas liberum? *SA.* Quod nulla extorfit necessitas. *LA.* Quid est necessitas? *SA.* Est metus cadens in constantem virum. *LA.* Etiam in Stoicum? quem si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinæ. *SA.* Istum Stoicum mihi ostende, & respondebo. *LA.* Sed extra jocos; num famis aut infamiae metus, cadit in constantem virum? *SA.* Quid ni? *LA.* Si filia nondum emancipata clam nubat insciis parentibus, nec passuris, si sciant; legitimum erit votum? *SA.* Erit. *LA.* An sit, nescio: certe, si qua sunt, tamen ob scandalum imbecillum silenda sunt. Quid si virgo, quæ ex auctoritate parentum contraxit matrimonium cum sponso, clam & invitis parentibus, voto semet ad dicat collegio sanctæ Claræ; eritne licitum & legitimum? *SA.* Si fuerit solemne. *LA.* Num solemne est, quod in agro sit in obscuro monasteriolo? *SA.* Sic habetur. *LA.* Si eadem domi, paucis testibus voto profitentur perpetuam corporis integritatem, non erit legitimum? *SA.* Non. *LA.* Quam ob rem? *SA.* Quia sanctius votum obstat. *LA.* Eadem puella si vendat

agellum, valebit contractus? SA. Non opinor. LA. Et
 valebit, si se ipsam dederit in potestatem alienam?
 SA. Si se Deo dicaverit. LA. An non & votum priva-
 tum dicat hominem Deo? Et qui suscipit sanctum
 conjugii sacramentum, nonne se dicat Deo? Et, quos
 Deus jungit, dicant se diabolo? De solis conjugibus
 dixit Dominus, *Quos Deus junxit, homine separat.* Ad
 hæc, cum adolescens vix dum pubescens, aut puella
 simplex, minis parentum, sævitia tutorum, improbis
 instinctibus monachorum, blanditiis & odiis protru-
 ditur in monasterium; num liberum est votum? SA. Si
 sint doli capaces. LA. Ea ætas maxime capax est doli,
 ut cui facillime possis imponere. Quid, si proponam in
 animo, diebus Veneris abstinere a vino, perinde ob-
 stringit propositum, ut votum? SA. Non arbitror. LA.
 Quid igitur interest inter certum propositum, & vo-
 tum tacita cogitatione conceptum? SA. Animus obli-
 gandi. LA. Negabas ante, hæc valere animum. Pro-
 pono, si queam; & voveo, siue queam, siue non queam?
 SA. Habes. LA. Habeo nebulas in pariete depictas,
 hoc est, nihil. Est igitur & in proposito dispicienda
 materiæ ratio? SA. Opinor. LA. Et ut illic à legis, ita
 hæc à voti nomine cavendum? SA. Recte. LA. Si Ro-
 manus Pontifex statueret, ne quis jungat matrimo-
 nium intra septimum propinquitatis gradum, admit-
 teret crimen, qui duceret cognatam gradu sexto? SA.
 Opinor? certe periclitaretur. LA. Quid, si episcopus
 suis ediceret, ne quis haberet rem cum uxore, nisi die
 Lunæ, Jovis & Sabbati, committeret crimen, qui
 clam aliis diebus uteretur uxore? SA. Arbitror. LA.
 Quid, si ediceret, ne quis bulbis vesceretur? SA. Quid
 istuc ad pietatem? LA. Quia bulbi provocant libidi-
 nem. Quod de bulbis dico, idem dictum puta de eru-
 cis. SA. Hæreo. LA. Quid hæres? Unde est humanis
 legibus obligandi vis? SA. Ex dictis Pauli, *Obedite
 præpositis vestris.* LA. Hinc igitur obligat omneis epi-
 scoporum ac magistratum constitutio? SA. Modo sit
 æqua, justa, & legitime lata. LA. Sed istius rei quis erit
 iudex? SA. Ipse, qui condidit. Nam ejus est interpreta-
 ri, cujus est condere legem. LA. Ergo citra delectum
 est obediendum quibuslibet constitutionibus? SA. O-
 pinor. LA. Quid, si præpositus stultus & impius ferat
 legem impiam & iniquam? ipsius iudicio standum e-
 rit; & populus, cui nullum est iudicandi jus, obtem-
 perabit? SA. Quorsum attinet ea somnare, quæ non
 fiunt?

fiant? **LA.** Qui subvenit parenti, non subventurus nisi lex cogeret, num implevit legem? **SA.** Non arbitrator. **LA.** Qui sic? **SA.** Primum non satisfacit animo ejus, qui condidit legem: deinde voluntati impiæ addit hypocrisin. **LA.** Qui jejunat, non jejunaturus, nisi præciperet ecclesia, num satisfacit legi? **SA.** Mutas & auctorem legis, & materiam. **LA.** Confer igitur Judæum sic jejunantem diebus præscriptis, ut, ni lex hunc adigat, non sit jejunaturus, cum Christiano servante jejunium ab hominibus indictum, haud quamquam servaturo, si legem tollas: aut si mavis, Judæum abstinentem à carne suilla, & Christianum abstinentem à carnibus & lactariis die Veneris. **SA.** Infirmitati non nihil reluctanti legi, puto, paratam esse veniam; certo proposito legem adversanti & obmurmuranti non item. **LA.** Atqui fateris, leges divinas semper obligare ad pœnam gehennæ? **SA.** Quid ni fatear? **LA.** Nec audes fateri, esse legem humanam, quæ non obligat ad eandem pœnam, sed hominem relinquis in ancipiti? Videris igitur aliquanto plus tribuere legibus hominum, quam Dei. Mendacium & obtrectatio suapte natura sunt mala, & à Deo prohibita; & tamen fateris esse aliquod mendacii & obtrectationis genus, quod non obliget ad pœnam gehennæ; nec audes eum, qui quomodocunque vescitur carnibus in die Veneris, liberare à pœna gehennæ. **SA.** Non est meum quenquam absolvere aut damnare. **LA.** Si divinæ leges & humanæ pariter obstringunt, quid igitur interest inter has & illas? **SA.** Nimirum quod, qui violat legem humanam, immeditate peccat adversus hominem, (si mihi concedes scholasticorum flosculis uti) meditate adversus Deum; qui violat legem divinam, contra. **LA.** Quid refert, utrum prius miscueris acetum, an absynthium, cum mihi utrumque sit ebibendum? Aut quid refert, utrum lapis à me vulnerato percussus feriat amicum, an ordine verso? **SA.** Hoc didici. **LA.** Et, si ex materia circumstantiisque sumitur obligandi modus in utrisque legibus; quid interest inter auctoritatem Dei, & hominum? **SA.** Impia pereunçtatio. **LA.** Attamen multi credunt, plurimum interesse. Deus tulit legem per Moysen, nec licet violare: idem fert leges per Pontifices, aut certe consilium; quid interest inter has & istas? **Lex Moysi per hominem, leges nostræ per homines. Et videntur minus ponderis habere, quæ Deus tulit**

per

per unum Moſen, quam quæ Spiritus Sanctus edit per frequens episcoporum & eruditorum concilium. SA. De Spiritu Moſis dubitare non licet. LA. Paulus in episcoporum vicem venit. Quid igitur interest inter Pauli præcepta, & cujuſlibet episcopi? SA. Quia sine controversia Paulus scripſit aſſutus Spiritu. LA. Hæc ſcriptorum auctoritas quouſque ſe porrigit? SA. Arbitror non ultra Apoſtolos, niſi quod conciliorum eſt inviolata auctoritas. LA. Quare de Pauli Spiritu dubitare non licet? SA. Quia obſtat eccleſiæ conſenſus. LA. De episcopis dubitare licet? SA. De his nihil temere ſuſpicandum, niſi res ipſa palam clamitet queſtum, aut impietatem. LA. Quid de conciliis? SA. Non licet, ſi fuerint rite & per Spiritum Sanctum congregata, peractaque. LA. Eſt igitur aliquod concilium, in quod iſta non competunt? SA. Eſſe poteſt. Quod ni eſſet, Theologi nequaquam adderent hanc exceptionem. LA. Videtur igitur & de conciliis dubitari poſſe. SA. Non arbitror, poſteaquam fuerint Chriſtianarum gentium iudicio conſenſuque recepta comprobataque. LA. Poſteaquam excellimus pomœria, quibus Deus voluit, circumſcribi ſacroſanctam illam & inviolabilem ſcripturæ auctoritatem, videtur mihi & aliud eſſe diſcrimen legum divinarum & humanarum. SA. Quod? LA. Leges divinæ ſunt immutabiles, niſi ſi quæ ſunt ejus generis, ut ſignificandi coërcendive gratia videantur ad tempus datæ, quas & prophetæ deſituras juxta carnalem ſenſum prædixerunt, & Apoſtoli jam omittendas docuerunt. Deinde, inter leges humanas exiſtunt nonnunquam iniquæ ſtultæque & peſtilentes; unde & abrogantur vel auctoritate Superiorum, vel conſentiente neglectu populi. Tale nihil eſt in legibus divinis. Rurſus humana lex ſuapte ſponte ceſſat, ubi ceſſarit cauſa, propter quam lata eſt: veluti, ſi conſtitutio juberet, ſingulos quotannis aliquid conferre in ſtructuram templi, templo abſoluto ceſſat rigor legis. ad hæc, lex ab hominibus lata, non eſt lex, niſi fuerit attentum conſenſu comprobata. Lex divina nec expendi debet, nec poteſt abrogari. Quanquam & Moſes legem laturus, ſuffragia populi collegit, non quod hoc eſſet neceſſe, ſed ut illos magis haberet obnoxios. Impudens enim eſt, legem contemnere, quam tuo ſuffragio comprobaris. Poſtremo, cum leges hominum, quæ ſere corporalia præſcribunt; pædagogi ſint ad pietatem, ceſſare vi-

dentur, ubi quis profecit ad spiritus robur, ut jam talibus cancellis non egeat, modo pro virili vitetur scandalum infirmorum, non malitiose supersticiosorum. Velut, si pater præscribat filiae impuberi, ne bibat vinum, quo tutior sit illius virginitas usque ad nuptias; cum adoleverit, jamque viro tradita fuerit, non tenetur præcepto patris. Multæ leges habent instar pharmacorum; ea vero mutantur, & cedunt pro re nata, ipsis etiam medicis approbantibus; qui, si semper iisdem uterentur remediis à veteribus proditis, plures occiderent, quam sanarent. SA. Multa tu quidem congeris, quorum nonnulla placent, quædam non intelligo. LA. Si lex episcopi quæstum evidenter oleat, hoc est, statuatur, ut singuli parochi bis in anno emant aureo ducato jus absolvendi à casibus, quos vocant Episcopales, quo plus extorqueat à suis; obtemperandum censes? SA. Censeo, sed interim clamandum adversus legem iniquam, exclusa semper seditione. Sed unde hic mihi percunctator lanio? Tractent fabrilia fabri. LA. Hujusmodi quæstionibus sæpe torquemur in conviviiis; interdum diatriba fervebit ad pugnam & sanguinem. SA. Pugnent, qui volent: ego censeo, leges majorum esse reverenter suscipiendas, & observandas religiose, velut à Deo profectas; nec esse tutum, nec esse pium, de potestate publica sinistram concipere, aut ferere suspicionem. Et, si quid est tyrannidis, quod tamen non cogat ad impietatem, satius est ferre, quam seditiose reluctari. LA. Ista quis dem ratione fateor, bene consultum rebus eorum, qui dignitate pollent; tecum sentio; nec illis in video. Cæterum lubens audiam rationem, qua consulatur & populi vel libertati, vel commodis. SA. Deus non destituet populum suum. LA. Verum, ubi interim illa libertas Spiritus, quam Apostoli promittunt ex Evangelio, quam Paulus toties inculeat clamans, *Regnum Dei non est escæ & potus; & quod filii non simus sub pedagogo, nec amplius serviamus elementis hujus mundi*; aliaque innumera: si tanto pluribus constitutionibus onerantur Christiani, quam Judæi, & si arctius obligant hominum leges, quam pleraque à Deo tradita præcepta? SA. Dicam, Lanio. Non in hoc est Christianorum libertas, ut liceat illis facere, quæ velint, liberis à constitutionibus humanis: sed quod ex fervore Spiritus ad omnia prompti, lubentes & alacres ea faciunt, quæ præscribuntur, nimirum filii potius, quam servi.

L.A. Expedite : sed erant & sub lege Mosaica filii , & sunt sub Evangelio servi ; atque adeo vereor , ne maxima pars hominum ; siquidem servi sunt , qui lege coacti suum officium faciunt. Quid igitur discrimina inter novam & veterem ? **SA.** Meo iudicio , multum interest. Quod vetus sub involucris docuit , nova sub oculos posuit : quod illa sub ænigmatibus prædixit , hæc dilucidius ostendit : quod illa subobscore promisit , hæc exhibuit maxima quidem ex parte : illa tradita erat uni genti , hæc ex æquo docet omnes salutem : illa paucis prophetis & eximiis viris impertiit insignem illam & spiritualem gratiam ; hæc omne donorum genus largiter effudit in omnium ætatem , sexuum & nationum homines ; linguas , sanationes , prophetias , miracula. **L.A.** Ubi nunc igitur ista ? **SA.** Cessarunt , non interierunt : vel quia non est opus , jam evulgata Christi doctrina , vel quia plerique titulo tantum Christiani , fide , quæ est miraculorum architectrix , caremus. **L.A.** Si propter incredulos ac dissidentes opus est miraculis , talium nunc plena sunt omnia. **SA.** Est incredulitas simpliciter errans , qualis erat Judæorum obmurmurantium Petro , quod Cornelii familiam recepisset ad Evangelii gratiam : qualis erat gentium , quæ religionem , quam à majoribus acceperant , putabant esse salutiferam , & Apostolorum doctrinam esse superstitionem peregrinam : hi conspectis miraculis conversi sunt. Nunc , qui dissident Evangelio , tanta luce per universum orbem coruscante , non simpliciter errant , sed excæcati malis affectibus nolunt intelligere , ut bene agant : hos nulla miracula reducerent ad mentem meliorem. Et sanandi tempus nunc est , puniendi post futurum est. **L.A.** Quanquam multa dixisti satis probabiliter , tamen mihi propositum est , non fidere salsamentario ; sed adibo Theologum quendam eximiè doctum : quidquid is de singulis pronunciaverit , cœlestis oraculi vice fuerit. **SA.** Quis iste ? **Pharetrius ?** **L.A.** Ille simpliciter delirat & ante annos , dignus , qui concionetur deliris aniculis. **SA.** Bliteus ? **L.A.** An ego tam loquaci sophistæ credam ? **SA.** Amphicolus ? **L.A.** Nunquam ei credam in solvendis quæstionibus , cui meo malo credidi carnes meas. An ille bona fide solvat problemata , qui pessima fide nondum solvit pecuniam ? **SA.** Lemantius ? **L.A.** Non tutor cæcis ad indicandam viam. **SA.** Quis igitur ? **L.A.** Si scire vis , Cephalus est , vir trium linguarum , & om-

nis politioris litteraturæ perpulchre guarus, tum in sacris voluminibus & vetustis Theologis diu studioseque versatus. SA. Dabo rectius consilium. Eas ad inferos; illic invenies Rabbini Druinum, qui Tenedia bipenni dissecat omnes tuas quæstiunculas. LA. Tu præci, quo mihi viam appares. SA. Sed extra jocum: Estne verum, quod narras, datam potestatem vescendi carnibus? LA. Ludebam, te ut urerem. Et, si Romanus Pontifex id vellet maxime, ordo falsamentariorum moveret seditionem. Deinde mundus est plenus Pharisaïcis hominibus, qui non alia re sibi possunt vindicare sanctimoniam, nisi talibus observatiunculis: hi nec paterentur, sibi detrahi jam partam gloriam, nec finerent, minoribus plus esse libertatis, quam ipsis fuit. Ne in lanionum quidem rem esset, permitti liberum quarumlibet rerum esum. Tum enim varius esset eventus nostræ negotiationis; nunc certius est lucrum, & minus aleæ, minusque laborum. SA. Verissima prædicas; sed eadem incommoditas ad nos rediret. LA. Gaudeo, tandem inventum aliquid, in quo falsamentario cum lanione conveniat. Jam, ut incipiam & ipse serio loqui, quemadmodum fortassis expediret, populum Christianum paucioribus constitutiunculis obstringi, præsertim si quæ non multum, aut nihil conducunt ad pietatem, ne dicam, officiant: ita non libet ab istis stare, qui omnes omnium hominum constitutiones rejiciunt, neque flocci faciunt. Imo ob hoc ipsum multa faciunt, quia præceptum est, ne faciant. Attamen demirari non possum in plerisque rebus præpostera mortalium judicia. SA. Idem nec ego satis admirari possum. LA. Cælum terræ miscemus, si quid periculi suspicamur, ne quid decedat ponderis sacerdotum constitutionibus auctoritatique: & dormitamus, cum imminet evidens periculum, ne tantum tribuamus hominum auctoritati, ut auctoritati divinæ minus tribuatur, quam oportet. Sic à Scylla declinamus, ut non metuamus Charybdim, malum exitiabilius. Debetur episcopis suis honor; quis negat? præsertim si agunt, quod dicuntur. Sed impium est, honores soli Deo debitos transferre in homines, &, dum impensè reveremur hominem, parum revereri Deum. Honorandus Deus in proximo, venerandus in proximo; sed interim adhibenda cautio, ne Deus per hanc occasionem suo fraudetur honore. SA. Itidem videmus, multos in tantum fidere corporalibus cæremo-

niis,

nis, ut his freti negligent ea, quæ sunt veræ pietatis; suis meritis arrogantes, quod est divinæ largitatis, & ibi consistentes, unde gradus erat ad perfectiora, & ex his rebus proximum calumniantes, quæ per se nec bonæ sunt, nec malæ. LA. Quin in eadem re cum duo sunt, quorum alterum altero præstantius, semper deterioris est nobis potior ratio. Corpus, & quæ corporis sunt, ubique pluris fiunt, quam ea, quæ sunt animi. Et hominem occidisse, pro gravi crimine ducitur, ut est: at pestifera doctrina, vipereis instinctibus corrupisse mentem hominis, ludus est. Si sacerdos alat capillitium, aut vestem sumat hominis profani, rapitur in carcerem, acriter punitur: si bibat in lupanari, si scortetur, si ludat aleam, si vitiet alienas uxores, si nihil attingat sacræ lectionis, tamen columna est ecclesiæ. Non excusò mutatam vestem, sed excusò præposterum iudicium. SA. Imo, si non persolvat pensum precum horariorum, paratum est anathema: si sceneretur, si simoniam admittat, impune est. LA. Si quis videat Carthusianum aliter vestitum, aut vescentem carnibus, quam execratur, quam horret, quam timet, ne terra debiscens & spectatorem & spectatum absorbeat! idem si videat eum temulentum, mendacibus verbis in famam aliorum debacchantem, manifestis dolis imponentem tenui vicino, nemo perinde abominatur. SA. Veluti, si quis videat Franciscanum enodi cingulo cinctum, aut Augustinensem non corio, sed lana cinctum, aut discinctum Carmelitam, aut cinctum Rhodiensem: rursus, si percalceatum Franciscanum, aut semicalceatum Cruciferum: nonne concitaret (a) Tyria (quod dici solet) maria! LA. Imo, nuper apud nos ex duabus sceminis, quarum utramque dixisses prudentem, altera abortiit, altera concidit syncope, quod conspicerent Canonicum quendam sacris virginibus præfectum, in propinqua vicinia, sed tamen in publico, obambulare, qui vestem lineam non haberet tectam nigro pallio. At eadem crebro viderant aves ejusmodi comessantes, cantillantes, saltitantes, non addam cætera, nec ullam sentiebant nausæam. SA. Sexui fortasse debetur venia. Opinor, tibi notum Polythrescum. Is ægrotabat periculose: phthisis erat. Medici diu suaserant, ut vesceretur ovis & lactariis; sed frustra: eodem cohortabatur Episcopus. Ille, cum es-

set

(a) Tyria maria] *Id est, summus tumultus.*

set vir non indoctus, & Theologiae baccalaureus, videbatur citius emoriturus, quam utriusque medici consilio morem gesturus. Ita visum est medicis & amicis, ut falleretur; parata est sorbitio ex ovis & lacte caprino: dictum est lac amygdalinum. Ille lubens comedit, & idem aliquot diebus faciens, coepit habere meliuscule, donec puella quaedam fucum prodidit. Ibi coepit, quod comederat, revomere. At idem supersticiosus in lacte, nulla religione commotus est, quo minus abjuraret pecuniam mihi debitam. Nam (a) Chirographum simpliciter exhibitum clam ungui sciderat: Delatum est jusjurandum; ego illi cessi. Is verotam non gravatim recepit, ut optare videretur quotidianas ejusmodi delationes. Quid hoc judicio perverius? Peccabat adversus mentem ecclesiae, qui heic non obtemperavit sacerdoti & medicis: & in perjurio manifesto firmam habebat conscientiam, tam infirmus in lacte. LA. Heic mihi succurrit fabula, quam nuper Dominicanus quidam narravit in concione frequentissima, quo sermonis amaritudinem (nam in die (b) parasceves exponebat mortem Domini) jucundiore narratione dilueret. Virginem sacram oppresserat adolescens: uteritumor arguit factum, convocatus est virginum chorus, praesedit abbatissa. Accusata est. Inficiali statui non erat locus. Argumentum erat necessarium. Confugit ad statum qualitatis, nisi mavis translationis. Oppressa sum à valentiore. At saltem exclamasses, Fecissem, inquit, sed in dormitorio nefas est solvere silentium. Sit haec fabula, modo fateamur, hoc stultiora geri permulta. Nunc dicam, quod his oculis vidi. Nomen hominis locique silebitur. Habebam affinem Priorem, abbati proximum, ordinis Benedictini, sed ex eorum numero, qui non vescuntur carnibus, nisi extra locum, quem appellant magnum refectorium. Habebatur doctus, & ipse volebat haberi, annos natus fere quinquaginta. Certare poculis, & hilarescere vino, erat illi quotidianum. Duodecimo quoque die adibat thermas publicas: illic dabatur opera purgandi renibus. SA. Erat, unde id fieret? LA. Possidebat annue sexcentos florenos. SA. O paupertatem optabilem! LA. Ex vino & Venere incidit in phthisin. Desperanti-

bus

(a) Chirographum] Quo debitor creditori debitum profitetur.

(b) Parasceue] Preparatio.

bus medicis, abbas imperabat esum carniū, addens illud terribile verbum, *sub poena inobedientis*. Ille vix adigi potuit, ut moriens gustaret carnes, à quibus tot annis non abhorruerat. SA. Prior tali abbate dignus. Divino tamen, quos dicas: nam eandem fabulam & ab aliis audire memini. LA. Divina. SA. Nonne abbas est prægrandi obeloque corpore, lingua subblæsa? Prior humiliore statura, sed erecta, gracili vultu? LA. Divinasti. SA. Accipe par pari relatum. Audies, quod nuper ipse vidi, cuique non interfui solum, verum etiam propemodum præfui. Erant duæ monachæ, quæ visebant cognatos suos. Ubi venissent, quo volebant, famulus per oblivionem reliquerat codicem precum juxta consuetudinem ordinis & loci, in quo vivebant. Deum immortalem, quanta illic perturbatio! Non audebant cœnare, nisi dictis precibus vespertinis, nec sustinebant ex alio codice dicere, quam ex suo. Interim tota domus cœnaturiebat. Quid multis? Cantherio recurrit famulus: sub multam noctem adfert relictum codicem. Dicuntur preces, vixque ad decimam cœnavimus. LA. Hactenus nihil audio, quod sit magnopere reprehendendum. SA. Nimirum dimidium duntaxat audisti fabulæ. Inter cœnandum cœperunt illæ virgines hilarescere vino: tandem risu soluto, jocos parum pudicis perstrepuit convivium; sed nemo licentius egit, quam illæ, quæ nisi dictis ex ordinis forma precibus, cœnare noluerunt. A convivio, lusus, choreæ, cantilenæ, reliqua non audeo commemorare. Sed plane vereor, ne quid ea nocte patratum sit parum virgineum, nisi me fallerent proœmia, lascivi lusus, nutus & suavia. LA. Istam perversitatem non tam imputo virginibus, quam sacerdotibus, earum curam gerentibus. Sed age, fabulam fabula pensabo, quin potius audies oculatam historiam. Hisce diebus aliquot conjecti sunt in carcerem, quod ausi sint die Dominico panem coquere, cum forte decisset. Equidem non damno factum, sed excutio judicium. Aliquanto post die Dominico, qui vulgo *Palmarum* dicitur, forte erat, cur vicus propinquus mihi esset adeundus. Ibi tum ad horam dici ferme quartam à prandio, obvium habeo, ridiculumne dicam, an miserandum spectaculum; arbitror nulla Bacchannalia plus habuisse turpitudinis. Alii vacillabant huc illuc vino, non aliter, quam navis destituta rectore jactatur ventis & fluctibus. Erant, qui complexi brachium alte-

rius sustinebant lapsantem, sed ipsi parum firmi: alii subinde cadebant, ægreque surgebant: nonnulli quernis frondibus erant coronati. SA. Magis conveniebat pampineis; tum addendi thyrsi. LA. Senior quidam Silenum agens, sarcinæ in morem sublimis gestabatur humeris, eo gestu, quo solebant olim efferri cadavera, pedibus eo porrectis, quo ibant, nisi quod pronus bajulatur, ne vomitu præfocaretur supinus. Is miser convomebat furas & calcaneos extremorum bajulorum. Nec inter bajulos quisquam erat sobrius; plerique ridebant, sed sic, ut facile diceret, mentem abesse, Bacchi furor habebat omnes. Atque hac pompa civitatem ingressi sunt, idque clara luce. SA. Unde collegerunt eam insaniam? LA. In vico propinquo vinum paulo vilius venditur, quam in urbe: eo se contulerant aliquot combibones, quo vilius insanirent, sed largius. Non enim minus impensum est pecuniæ, sed plus contractum est dementia. Hi, si gustassent ovum, velut admissio parricidio pertracti fuissent in carcerem: cum præter ommissam sacram concionem, præter neglectas preces vespertinas, in die tam sacro, tantum intemperantiæ publicitus esset admissum, nemo puniit, nemo detestatus est. SA. Atqui, ne istuc tantopere mireris, in mediis urbibus, in popinis templo proximis, diebus quamlibet festis potatur, cantatur, saltatur, pugnatur tanto strepitu, tantoque tumultu, ut nec sacrum peragi, nec sacra concio possit exaudiri. Idem, si eodem tempore consuissent calceum, aut si in die Veneris gustassent suillam, capitis accerferentur. Et tamen dies Dominicus ob hoc potissimum est institutus, quo vacaret audire doctrinam Evangelicam: & ideo vetitum consuere calceos, ut sit otium concinnandis animis. An non hæc mira judiciorum perversitas? LA. Prodigiosa. Jam in ipso jejunii præscripto, cum duo sint; alterum abstinentiæ cibi, alterum delectus cibi; nemo nescit prius illud præcepti divini, aut certe juxta præceptum divinum esse; alterum vero non solum humanum, verum etiam prope modum pugnans cum apostolica doctrina, utcumque hoc excusamus: tamen heic quoque præpostero iudicio cenare vulgo impune est, gustasse cibum ab homine vetitum, à Deo permissum, & item ab Apostolis, capitale est. Jejunium, tametsi non constat, esse certo præceptum ab Apostolis, tamen illorum exemplis ac litteris commendatum est: at interdictum ciborum

borum esum , quos Deus creavit ad vescendum cum gratiarum actione, ut tueamur apud judicem Paulum, quot (a) lemmatis est opus? Et tamen toto passim orbe cœnatur affatim, nullus offenditur : si valetudinarius gustet pullum gallinaceum, periclitatur Christiana religio. In Anglia vulgus Quadragesimæ tempore, justam cœnam apparat alternis diebus, nemo miratur: si feбри periclitans tentet attingere jus pulli, plus quam sacrilegium admissum videtur. Apud eosdem in Quadragesimâ, quo jejunio ut nihil antiquius, ita nihil sanctius habitum est apud Christianos, impune cœnatur, ut dixi: si tentes idem extra Quadragesimam die Veneris, nemo feret. Si quæras, quam ob rem? allegant patriæ consuetudinem. Exsecrantur eum, qui regionis negligit consuetudinem: & ipsi sibi ignoscunt, qui negligant vetustissimam totius ecclesiæ consuetudinem. SA. Nec probandus est, qui sine causa negligit consuetudinem patriæ, in qua vivit. LA. Nec ego criminor eos, qui Quadragesimam cum D: o ventreque partiuntur, sed indico præposterum de rebus judicium. SA. Cum dies Dominicus præcipue legatur institutus, quo populus simul conveniret ad audiendum sermonem Evangelicum: qui non audit missam, abominabilis est: qui negligit concionem, malens pila ludere, purus est. LA. Quantum flagitium admissum existiment, si quis sumat Eucharistiam illotis faucibus? quam nihil trepidant, cum idem faciunt illoto animo, perversisque cupiditatibus sordidato? SA. Quam multi sunt sacerdotes, qui citius mortem oppetant, quam sacrificent calice & patina nondum ab episcopo consecrata; aut quam sacrificent veste quotidiana? At inter hos, qui sic affecti sunt, quam multos videmus, qui non verentur ad sacram mensam accedere, noctis proximæ crapula adhuc temulenti? Quanta trepidatio, si forte cõtingerint corpus Domini, ea manus parte, quæ sacro oleo contacta non fuit? Quin eadem religione dispicimus, ne profanus animus offendat Dominum? LA. Vasa sacra non attingimus, & pinculum admissum arbitramur, si id forte acciderit; & interim viva templa Sancti Spiritus, quam securi violamus? SA. Humana constitutio vetat, ne nothus, claudus, aut hircus recipiatur ad sacra ministeria. Hic quem sumus difficiles? & tamen interim passim recipimus indoctos, aleatores, temulentos, milites

(a) Lemma] proprie argumentum futile.

lites & homicidas. Dicunt, Latent nos animorum morbi. De occultis non loquor, de his loquor, quæ magis in propatulo sunt, quam vitia corporis. LA. Sunt & episcopi, qui ex functionibus nihil sibi vindicant, præter rationes, aliaque sordida: concionandi munus, quæ prima dignitas est episcopi, cedunt quamlibet sordidis; haud quaquam facturi, nisi præpostero iudicio tenerentur. SA. Qui festum diem violat ab episcopo quoque institutum, rapitur ad penam. Et satrapæ quidam, qui tot constitutionibus pontificum & conciliorum, tot fulminibus fortiter contemptis, impediunt canonicas electiones, opprimunt immunitates ecclesiasticorum, ne his quidem parcentes domibus, quæ foventis senibus, ægrotis & egenis ex piorum hominum eleemosynis institutæ sunt: abunde Christiani sibi videntur, si sæviant in levissimarum rerum prævaricatores. LA. Præstat satrapas missos facere; loqui que de salsamentis & carnibus. SA. Assentior; redeamus igitur ad jejunium & pisces. Audivi, Pontificam leges nominatim excipere pueros, senes, ægrotos, invalidos, gravem laborem sustinentes, gravidas, lactantes, ac vehementer tennes. LA. Idem & ipse frequenter audivi. SA. Rursus audivi præcellentem quendam Theologum, opinor, Gersoni nomen esse, hoc addere, si quid exstiterit causæ paris momenti, cum his, quæ pontificum leges nominatim excipiunt, similiter cessare vigorem præcepti. Sunt enim corporum peculiare habitus, qui reddunt capitaliorem inedia, quam morbus evidens; & sunt vitia, morbive, qui non apparent, cum revera plus habeant discriminis. Proinde, qui sibi notus est, nihil opus habet consulere sacerdotem; quem admodum infantes non consulunt sacerdotem, quia causa eximit illos à lege. Et qui pueros, aut vehementer senes, aut alioquin invalidos adigunt ad jejunium, aut esum piscium, bis peccant primum adversus fraternam caritatem; deinde adversus mentem pontificum, qui nolunt, eos involvi lege, quibus observata perniciem adferret. Christus, quidquid instituit, ad sanitatem animi & corporis instituit. Nec ullus Pontifex sibi vindicat tantam potestatem, ut sua constitutione quenquam adigat ad vitæ discrimen. Veluti, si quis ex inedia vespertina contrahat insomniam, & ob insomniam periclitetur (a) paraphrenesi, simul &

(a) Paraphrenesis] *Id est, levior insania.*

adversus ecclesiae mentem, & adversus Dei voluntatem homicida est sui. Principes, quoties commodum est, edita lege minantur supplicium capitale. Quid illis liceat, non definio: illud dicam, tutius facerent, si non infligerent mortem corporis, nisi ob causas in divinis litteris expressas. In odiosis Dominus longius avocat ab extrema linea, velut à perjurio, vetans omnino jurare, in homicidio prohibens irasci: nos ob humanam constitutionem ad extremam homicidii lineam impellimus, quam vocamus necessitatem. Imo, quoties apparet causa probabilis, caritatis est ultro hortari proximum ad ea, quae postulat corpusculi imbecillitas. Et, si nulla apparet causa, tamen Christianae charitatis est benigne interpretari, quod recto animo fieri potest, nisi qui comedit, praeseferat manifestum ecclesiae contentum. Contumaciter ac seditiose vescentes, recte punit magistratus profanus: at, quid quisque domusuae pro corpusculi sanitate comedat, medicorum est curare, non magistratum. Quod si quorum improbitas hinc quoque concitet tumultum; ipsi seditionis accersantur, non is, qui servivit valetudini, nec divina, nec humana lege violata. Haec certe non in loco praeteximus auctoritatem pontificum, quorum tanta est humanitas, ut, ubi cognorint causam haud absurdam, ultro invitent ad ea, quae postulat valetudo, diplomatis arment adversus malorum obtreptiones. Denique per universam Italiam patiuntur, in certis macellis vendi carnes, nimirum illorum saluti consulentes, quos illa lex non adstringit. Quin & in concionibus sacris audivi, Theologos paulo minus Pharisaeos dicere, Nihil est, quod vereamini coenae tempore sumere panem unum, & heminam vini cerevisiaeve, propter imbecillitatem humani corporis. Si tantum sibi sumunt auctoritatis, ut pro coena coenulam indulgeant validis, idque contra praecipitum ecclesiae, quae jejunium indixit, non coenulam; cur non audent justam coenam permittere his, quorum imbecillitas hoc requirit, & pontifices expressis causis declararunt sibi placere? Dicatur zelus, si quis durius tractet corpus suum: nam sibi quisque notus est: at ubi pietas, ubi charitas istorum, qui contra legem naturae, contra legem Dei, contra sensum legis pontificiae, fratrem imbecillem, spiritu promptum, corpusculo infirmum, ad mortem adigunt, aut morbum morte duriores? LA. Suggestit mihi tua

commemoratio quiddam, quod ante biennium vidi. Erotem nosti, virum jam natu grandem, videlicet sexagenarium: valetudine plus, quam vitrea, tum quotidianis morbis, iisque atrocissimis, gravissimisque studiorum laboribus sic afflicta, ut vel Milonem possint dejicere: ad hæc occulta quadam naturæ proprietate, vel à puero sic & abhorrens à piscium esu, & impatiens inediæ, ut nunquam id tentarit absque capitis discrimine: postremo diplomatis pontificum abunde communitus adversus Pharisæicas linguas. Is nuper eo vocantibus amicis, inviserat civitatem (a) Eleutheropolim, non omnino suo nomini respondentem. Erat autem Quadragesimæ tempus: datus est unus atque alter dies amicorum affectibus. Interim vescebatur piscibus, ne quem offenderet, cum haberet præter necessitatem à pontifice diploma, per quod licebat vesci quibuslibet. Jam præsentiebat morbum imminens, quem habebat familiarem, sed morte crudeliorem: parat abitum, & resurgebat, nisi maluisset ibi decumbere. Ibi quidam suspicantes, illum hoc maturius abire, quod non ferret esum piscium, effecerunt, ut Glaucoplutus vir apprime doctus, & primæ in ea Republica auctoritatis, Erotem invitaret domum suam ad jentaculum. Eros jam turba satur, quam in publico diversorio vitare non poterat, assensus est; sed hac lege, ne quis esset apparatus præter ova duo; quæ stans, ubi comedisset, equum conscenderet. Promissum est, ita fore. Ubi eò venit, paratus erat pullus gallinaceus. Eros indigne ferens, præter ova nihil attigit; & abrumpens convivium, conscendit equos, deducentibus eruditissimos aliquot. Ejus pulli nidor, nescio, quo modo pervenerit ad sycophantas. Ab his rumor sparsus est tam atrox, ac si decem homines fuissent veneno necati. Nec ea civitas modo perstrepuerat hac fabula; sed eodem ferme die rumor ad alias civitates transvolarat, quæ aberant itinere tridui. Atque, ut fit, rumor aliquid veris addiderat; Erotem, ni prope fugisset, accersendam fuisse ad magistratum. Hoc ut erat falsissimum, ita verum erat, Glaucoplutum magistratui exoptulanti satisfacisse. Jam Eros sic affectus, ut dixi, si vel in publico carnibus vesceretur, quis deberet offendi? Et tamen in eadem civitate totam Quadragesimam, sed præcipue diebus

festis,

(a) Eleutheropolis] *Id est, libera civitas.*

festis, bibitur usque ad insaniam, clamatur, saltatur, pugaatur, luditur alea proxime templum, ut sacra concio non possit audiri; & nullum est offendiculum. SA. Mira judiciorum perversitas. LA. Accipe fabulam huic non dissimilem. Jam ferme biennium est, quod idem Eros valetudinis ergo viseret Ferventiam; ego officii gratia comitatus sum. Devertit in ædes veteris amici; cujus crebris litteris fuerat evocatus. Is est vir præpotens; & illius ecclesiæ procerum unus. Ventum est ad pisces; rursus Eros cæpit periclitari: agmen morborum erat febris, cephalalgia, vomitus, calculus. Hospes, tametsi videret graviter periclitantem amicum, non ausus est tamen carniæ micam dare amico. Quam ob rem? Videbat tot causas, cur liceret, viderat diploma, sed metuebat linguas hominum. Et jam eo profecerat morbus, ut frustra daturus fuerit. SA. Quid Eros? Novi hominis ingenium: emoriatur citius, quam amicum ulla gravet invidia. LA. Inclusit se cubiculo, triduum victitavit suo more. Prandium erat ovum unum, potus aqua saccharo decocta. Simulatque se remiserat febris, conscendit equum, secum deferens comæatum. SA. Quem? LA. Lac amygdalinum in laguncula, & uvas passas in crumena. Ubi domum rediit, tum aperuit sese calculus, totumque mensem decubuit. Et tamen hunc quoque abitum, siævus, sed vanus carniæ rumor sequutus est, & Lutetiam usque perlatus, non sine frequenti splendidorum mendaciorum comitatu. Quod tu remedium arbitraris idoneum talibus offendiculis? SA. Ut in illorum capita cuncti suas matulas effundant, & si forte occurrant, obturatis naribus prætereantur, quo vel sic agnoscant suam vesaniam. LA. Certe hanc Pharisaicam impietatem oportebat acrius Theologorum conviciis flagellari. De hospite vero illo quid censes? SA. Mihi vir prudens videtur, qui norit quam frivolis de causis, quantas tragœdias interdum excitet populus. LA. Sit hoc sane prudenter factum, & boni viri metum civiliter interpretemur: at quam multi sunt, qui cum in simili casu fratrem mori patiantur, ecclesiæ consuetudinem & populi scandalum prætexunt: cæterum in vita palam dedecorosa, quam agunt in comestationibus, in amoribus, in luxu, in otio, in summo contentu sacrorum studiorum, in rapinis, simoniis & fraudibus, nihil formidant populi scandalum! SA. Omnino tales sunt quidam. Quod isti pieta-

tem appellant, immanis & impia crudelitas est. Sed illi mihi videntur crudeliores, qui non ex occasione relinquunt hominem in periculo, sed inventis periculis veluti laqueis, impellunt multos in corporis animique manifestum discrimen, præsertim nulla publica auctoritate pollentes. LA. Exspecto, quid dicas. SA. Ante annos triginta vixi Lutetiæ in collegio, cui cognomen (a) ab aceto. LA. Sapientiæ vocabulum audio. Quid vero narras? Vixit falsamentarius in eo collegio tam acido? Non mirum igitur, si tantum tenes quæstionum Theologicarum. Nam illic, ut audio, parietes ipsi mentem habent theologicam. SA. Sic est, ut dicis; ego tamen præter corpus pessimis infectum humoribus, & pediculorum largissimam copiam, nihil illinc extuli. Verum, ut pergam, quod cœpi: In eo collegio tum regnabat Joannes Standoneus, vir, in quo non damnasses affectum, sed iudicium omnino desiderasses. Etenim, quod ipse memor adolescentiæ, quam cum extrema paupertate transegerat, rationem habebat pauperum, vehementer probari debet. Et, si juvenum inopiam hæctenus sublevasset, ut honestis studiis suppeteret rerum usus, non ad lasciviam exuberaret copia, laudem merebatur. Cæterum, quod rem aggressus est cubitu tam duro, victu tam aspero parcoque, vigiliis ac laboribus tam gravibus, ut intra annum prima experientia multos juvenes, felici indole præditos, ac spem amplissimam præ se ferentes, alios neci dederit, alios cæcitati, alios dementiæ, nonnullos & lepræ, quorum aliquot ipse novi, certe nullus omnium non periclitatus est; quis non intelligat, esse crudelitatem in proximum? Nec his contentus, addidit pallium & cucullam, ademittit in totum esum carniæ. Et hujus generis plantaria transtulit in longinquas regiones. Quod si quisque tantum permittat suis affectibus, quantum ille permisit, futurum est, ut istorum similes totum occupent mundum. Siquidem à talibus initiis primum orta sunt monasteria, quæ nunc minitantur pontificibus & monarchis. In proximi ad pietatem respicientis lucro gloriari pium est; in veste aut cibo gloriam quaerere, Pharisaicum est: proximorum inopiam sublevare, pietas est; prospicere, ne liberalitate bonorum abutantur ad luxum, disciplina est. Cæterum in morbos, in delirationem, in mortem his

rebus

(a) Ab aceto] Collegium Monis-acuti Lutetiæ.

rebus impellere fratrem, crudelitas est, parricidium est. Absit fortasse voluntas occidendi, at non absit homicidium. Quæ igitur istis debetur venia? Nimirum quæ medico, qui per insignem imperitiam occidit ægrotum. Dicit aliquis: Nullus illos cogit ad hoc vitæ genus: sponte veniunt, rogant admitti, & liberum est abire pertæsis. O Scythicam responsionem! Itane postulant, ut adolescentes rectius perspiciant, quid ipsis conveniat, quam vir doctus, rerum usu tritus, & ætate provectus? Sic sese excuset lupo, qui famelicum ostensa esca pellexit in retia. An, quæ vehementer esurienti apponat cibum insalubrem aut lethiferum etiam, ita semet excusabit pereunti? Nemo te coëgit edere, volens ac lubens devorasti, quod erat appositum. Nonne is jure respondeat? Tu non cibum dedisti, sed venenum. Tolum ingens necessitas, grave tormentum fames. Auferant igitur illa magnifica verba, *Libera erat electio*. Imo magnam viam admovet, quisquis talibus utitur tormentis. Nec ea sævitia tantum perdidit tenues; sustulit non paucos divitum filios, & generosam indolem depravavit. Ætatem lascivientem moderatis rationibus cohibere, paternum est. Cæterum in medio hiemis rigore datur postulanti- bus paululum panis, potus jubetur è puteo peti, qui aquam habet pestilentem, pestiferam alioqui, etiam si nihil haberet præter rigorem matutinum. Novi multos, qui valetudinem ibi contractam nec hodie possunt excutere. Erant aliquot cubicula humili solo, putri gypso, vicinia latrinarum pestifera. In his nullus unquam habitavit, nisi aut mors, aut morbus capitalis fuerit consequutus. Omitto nunc miram flagrorum carnificinam, etiam in innoxios. Sic ajunt, de disci ferociam; ferociam appellant indolem generosiorum, quam studio frangunt, ut eos reddant habiles monasteriis. Quantum ibi devorabatur ovorum putrium? quantum vini putris hauriebatur! sunt fortassis hæc jam correctæ, sed sero, videlicet iis, qui perierunt, aut corpus circumferunt infecum. Neque vero hæc commemoro, quod male velim illi collegio, sed operæ pretium esse judicavi monere, ne sub umbra religionis, humana sævitia corrumpat ætatem imperitam ac teneram. Jam, quantum ibi discatur civilitatis aut vere pietatis, in præsentia non excutio. Quod si viderem malitiam exuere, quicumque cucullam induunt, hortarex omnes ad cucullam, Nunc alia res est: proin-

de non sunt ad hoc vitæ genus frangendi spiritus
 suppallulantis ætatis, sed animus magis ad pietatem
 educandus. Mihi vix contigit ullum ingredi monaste-
 rium Carthusianorum, quin illic offenderim unum at-
 que alterum, aut simpliciter mente captum, aut deli-
 rantem. Verum jam dudum tempus est, ut à tam lon-
 ga digressionem redeamus ad institutum. *LA.* Imo nul-
 lum est digressionis dispendium; rem ipsam egimus:
 nisi si quid tibi forte succurrit, quod adjiciendum pu-
 tes iis, quæ differta sunt de constitutionibus huma-
 nis. *SA.* Mihi quidem nec humanum præceptum im-
 plere videtur, qui negligit hoc præstare, quod specta-
 vit is, qui præcepit. Etenim, qui festis diebus tantum
 abstinet ab operibus manuariis, nec interim vacat sa-
 cris, aut audiendis concionibus, violat festum diem,
 negligens id, cujus gratia festus dies institutus est. I-
 deo enim interdictum est opus bonum, ut fieret me-
 lius. Jam vero, qui pro solitis operis vacant popinis,
 scortis, temulentia, pugnis & aleæ, bis violant idem
 festum. *LA.* Opinor & precum sacrarum pensum, in
 hoc præscriptum sacerdotibus & monachis, ut hac
 exercitatione consuescerent sustollere mentem in
 Deum, & tamen, qui pensum hoc non absolvit, pericli-
 tatur. Qui tantum ore demurmurat voces, nec curat
 animum ad ea, quæ sonat, colligere, imo ne litteras
 quidem studet discere, sine quibus, quæ sonat, intelli-
 gi non possunt, vir bonus habetur, ac sibi quoque vi-
 detur. *SA.* Ego multos novi sacerdotes, qui piaculum
 inexpiable putant, aliquam partem precum omisisse,
 aut per errorem dixisse de diva Virgine, cum dicen-
 dum esset de Sancto Paulo. At iidem pro nihilo du-
 cebant aleam, scortum ac temulentiam, quæ divinis
 pariter & humanis legibus vetita sunt. *LA.* Nec pau-
 cos ego comperi, qui citius mortem oppetissent, quam
 vel casa gustato cibo, aut dum os prolant delapsis in
 stomachum aliquot aquæ guttis sacrificassent: at ii-
 dem fatebantur, esse sibi cum quibusdam simultatem,
 quos, si daretur opportunitas, occiderent; nec vere-
 bantur cum hoc animo ad sacram Christi mensam ac-
 cedere. *SA.* Atqui, ut jejuni sacrificent, hominis præ-
 ceptum est: ut deponat iras, priusquam accedant ad
 sacram mensam, Dei præceptum. *LA.* Jam vero de
 perjurio quam præpostere judicamus! Infamis habet-
 tur, qui jurejurando confirmavit, se dissolvissse æs alie-
 nam, si convincatur non dissolvissse: nec perjurium
 obji-

objicitur sacerdoti, qui palam impudice vivit, cum jurejurando publice professus sit castitatem. SA. Quia istam cautionem canis Episcoporum vicariis, qui coram altari dejerant, se comperisse omnes, quos offerant initiandos, idoneos ætate, scientia & moribus, cum aliquoties inter hos vix duo tresve sint tolerabiles, plurimi vix (a) ad stivam idonei? LA. Vocatur ad pœnam, qui commotus aliqua causa pejerat; & non puniuntur, qui tertio cuique verbo admiscunt perjurium. SA. Isti non jurant ex animo. LA. Eodem colore patrocineris, licebit ei, qui hominem occidit non ex animo. Pejerare nec joco, nec serio fas est. Et atrocius crimen foret, si quis joco necaret hominem, quam si commotus ira. SA. Quid, si quis ad eandem trutinam expendat jusjurandum principum, quo inaugurantur? LA. Et ista cum sint maxime seria, tamen, quoniam velut ex more fiunt, non habentur pro perjuriis. Eadem est querimonia de votis. Matrimonii votum est juris sine controversia divini; & tamen dirimitur per monasticæ vitæ professionem ab hominibus repertam. SA. Cum nullum votum religiosius sit, quam baptismi; tamen, qui vestem mutat aut locum, perinde quasi patrem veneno necarit, perquiritur, rapitur, stringitur, nonnunquam & occiditur propter honorem ordinis. At quorum tota vita pugnat ex diametro cum professione baptismi, quippe, qui toti serviunt mammonæ, ventri, & hujus mundi pompis, habentur in pretio, nec hi objicitur voti violati crimen, nec exprobratur, nec vocantur (b) apostatæ, sed habentur pro Christianis. LA. Simile vulgi judicium est de benefactis ac malefactis, deque prælidiis beatitudinis. Quanta infamia sequitur puellam lapsam? at longe gravius crimen est lingua mendax & obtractrix, & animus odio livoreque corruptus. Ubi non gravius punitur quamvis leve furtum, quam adulterium? Nemo lubens cum eo consuetudinem habet, qui semel furti aspersus est infamia: cum eo, qui cooperatus est adulteriis, pulchrum est habere familiaritatem. Spiculatori publico, qui stipendio conductus servit legibus, quemadmodum & judex ipse, nemo dignetur locare filiam, & non detestamur affinitatem

mi-

(a) Ad stivam] *Id est, ad aratrum, nam stiva pars aratri.*

(b) Apostata] *Desertor religionis & instituti.*

militis, qui toties in vitis parentibus, & vetante nonnunquam magistrata, subduxit sese ad bellum mercenarium, tot stupris, tot raptibus, tot sacrilegiis, tot homicidiis, aliisque facinoribus impurati, quæ vel in ipsa militia, vel in profectioe ad bellum, & reditu à bello committi solent: hunc generum adsciscimus, hunc quovis carnifice pejorem adamat virgo, & interpretamur etiam nobilitatem, quæsitam scelere. Qui nummum tollit, pendet: qui fraudata moneta publica, qui monopolis, qui usuris, qui mille technis ac fraudibus tam multos spoliant, inter præcipuos habentur. SA. Qui tui cuiquam venenum porrigunt, ut venefici dant pœnas legibus; qui vinis infectis, aut oleo vitiato, populum inficiant, impune faciunt. LA. Novi quosdam monachos adeo supersticiosos, ut existiment, sese esse in manu diaboli, si vel casu sacra vestis absit: nec metuunt ab unguibus diaboli, si mentiantur, si calumnientur, si inebrientur, si invideant. SA. Istiusmodi licet inter nos idiotas complures videre: non credunt, domum tutam à violentia cacodæmonis, nisi paratam habeant aquam consecratam, frondes sacras ac cereum; & non metuunt suis ædibus, in quibus quotidie tot modis provocatur Deus, & colitur diabolus. LA. Quam multi sunt, qui magis fidant præsidio Virginis matris, aut Christophori, quam ipsius Christi! Matrem colunt imaginibus, candelis, & cantuunculis; Christum impia vita fortiter offendunt. Nauta, cum periclitatur, Christi matrem, aut Christophorum, aut quemvis divorum citius invocat, quam ipsum Christum. Et virginem se credunt habere propitiam, quod illi sub noctem cantuunculam non intellectam canunt, *Salve regina*, ac non potius metuunt, ne illa se putet irideri talibus cantuunculis; cum totus dies, magnaque noctis pars, illis transigatur obscœnis sermonibus, temulentis, & factis non referendis. SA. Ita militi periclitanti citius in mentem venit Georgius aut Barbara, quam Christus. Porro, cum nullus sit cultus divi gratior, quam imitatio factorum, quibus ipsi Christo placuerunt, hanc partem fortiter contempnimus. Et Antonium nobis egregie faventem fore credimus, si illi porcos aliquot sacros alamus, sique ipsum cum suo porco, igni & tintinnabulo pictum habeamus in foribus ac lateribus ædium: nec metuimus, quod magis erat metuendum, ne ille male velit ædibus, in quibus regnant ea vitia, quæ vir sanctus semper fuit dete-

dete-

detestatus. Virgini annueramus rosariola, & salutariunculas; quin potius annueramus in illius gratiam coërcitum animi tumorem, repressam libidinem, condonatum injuriam? Hujusmodi cantiumculis delectatur Christi mater, his officiis demerueris utrumque. LA. Itidem morbo periclitanti citius in mentem venit sanctus Rochus aut Dionysius, quam Christus unica salus hominum. Quin & hi, qui sacras litteras interpretantur è suggesto, quas nemo sine Spiritu afflata vel intelligere recte, vel docere potest utiliter, malant invocare Virginis matris auxilium, quam ipsum Christum, aut Christi Spiritum. Et in hæreses suspicionem vocatur, qui mutire audet adversus hanc consuetudinem, quam vocant laudabilem. Atqui laudabilior erat veterum consuetudo, quam obtinuerant Origenes, Basilius, Chrysostomus, Cyprianus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, qui Spiritum Christi identidem invocant, Virginis auxilium namquam implorant. Nec in eos stomachantur, qui tam sanctam consuetudinem, & ex Christi & Apostolorum doctrina, & sanctorum patrum exemplis desumptam, ausi sunt immutare. SA. Similis error habet complures monachos, qui sibi persuadent, Benedictum esse propitium, donec gestent illius cucullam & pallium; quanquam non arbitror, eum virum unquam gestasse tam lacinosam, magnoque emtam vestem; nec verentur illius iram, quod in vita nihil habeant cum illo commune. LA. Francisci germanus est, qui vestem cinericiam & canabeum cingulum non abjicit: vitam confer; nihil pugnantius. De plerisque loquor, non de omnibus. Atque hic sermo per omnes ordinum & professionum formas circumferri potest. Ex corruptis judiciis nascitur præpostera fiducia, & ex iisdem nascuntur præpostera scandala. Prodeat Franciscanus coriacea zona cinctus, qui casu funem suum perdiderit: aut Augustinensis lincum gestans cingulum: aut discinctus, qui cingi soleat: quæ futura est abominatio! quantum periculum, ne mulieres ad hoc spectaculum abortiant! Et ex hujusmodi nugis, quanta fraternæ caritatis raptura? quam acerba odia? quam virulentæ obtreccationes? Adversus hæc clamat Dominus in Evangelio, nec minus gnauiter Paulus Apostolus; adversus eadem clamandum esset Theologis & concionatoribus. SA. Effet sane; sed in his multi sunt, in quibus expedit talem esse populum; imo tales

esse principes, tales episcopos. Et sunt rursus, qui nihil plus sapiunt in his, quam populus; aut, si quid sapiunt, dissimulant, suo ventri consulentes potius, quam Jesu Christo. Itaque fit, ut populus undique corruptus præposteris judiciis ibi fidat, ubi præsens est periculum; ibi trepidet, ubi nihil est periculi; ibi conquiescat, unde progrediendum erat; eo proficiat, unde erat recedendum. Ab his male structis, si quid tentes convellere, clamant excitari seditionem: quasi seditio sit, si quis vitiosum corporis habitum, quem imperitus medicus diu foverit, ac propemodum verterit in naturam, conetur eximere pharmacis melioribus. Verum abrumpenda est querimonia, quæ finem non habet. Et periculum sit, si senserit populus hoc nostrum colloquium, ne novum suscitent proverbium, quod hæc curæ sint falsamentario & lanioni. *LA.* Istis ego regeram vetus proverbium; *Sape etiam est bolitor valde opportuna loquutus.* Nuper cum ista differerem super cœnam, malis auspiciis aderat quidam pannosus, pediculosus, luridus, vietus, exsuccus, facie cada-verosa; cranium vix habebat tres pilos: quoties loquebatur, claudebat oculos: aiebant, Theologum esse. Is me vocabat discipulum Antichristi, aliaque per multa balbutiebat. *SA.* Quid ibi tu? mutus? *LA.* Ego illi precabar micam sobriæ mentis in tam putido cerebro, si tamen ullum habebat cerebrum. *SA.* Juvaret & istam audire fabulam ordine. *LA.* Audies, si die Jovis veneris ad prandium. Habebis vitulinam crusto incoctam, contusam, adeoque teneram, ut possis vel exsugere. *SA.* Polliceor, hac lege, si die Veneris apud nos prandeas: efficiam, ut intelligas, falsamentarios non semper vesci putribus falsamentis.

FUNUS.

MARCOPHUS, PHÆDRUS.

MA. **U**Nde nobis Phædrus? num (a) ex antro Trophonii? *PH.* Cur istuc rogas? *MA.* Quia præter morem tristis, horridus, squalidus, torvus; in summa, (b) nihil minus, quam quod diceris. *PH.*

(a) Ex antro Trophonii] *Dicitur de homine tristi. Olim creditum est, eum, qui in Trophonii specum descendisset, postea nunquam ridere.*

(b) Nihil minus] *Quia Phædrus Græcis sonat bitorum.*

PH. Si, qui diutius versantur in officinis fabricorum ærariorum, aliquid nigroris sibi contrahunt; quid miraris, si ego tot dies versatus apud duos agrotantes, morientes, & sepultos, solito sum mœstior; præsertim cum uterque mihi fuerit egregie charus? MA. Quos mihi narras sepultos? PH. Nosti Georgium Balearicum? MA. Nomine dumtaxat, de facie non novi. PH. Alterum scio tibi profus ignotum esse. Is erat Cornelius Montius, quicum mihi plurimis jam annis intercessit arctissima necessitudo. MA. Mihi nunquam contigit adesse morienti. PH. Mihi sæpius, quam vellem. MA. Sed estne mors res tam horrenda, quam vulgo prædicant? PH. Iter ad mortem durius, quam ipsa mors. Quod si quis horrorem illum & imaginationem mortis excutiat animo, magnam mali partem sibi detraxerit. Breviter, quidquid est cruciabile, vel in ægrotatione, vel in morte, longe tolerabilius redditur, si quis se totum tradat voluntati divinæ. Nam, quod attinet ad sensum mortis, cum jam animus distrahitur à corpore, arbitror, aut nullum esse, aut perquam stupidum esse sensum, quod natura, priusquam huc veniatur, consopiat, ac stupefaciat omnes partes sensibiles. MA. Nascimur absque sensu nostri. PH. Sed non absque sensu matris. MA. Cur non itidem emorimur? Cur Deus mortem voluit esse tam cruciabilem? PH. Nativitatem voluit esse gravem ac periculosam matri, quo carius haberet, quod peperisset: mortem autem unicuique voluit esse formidabilem, ne passim homines sibi mortem consciscerent. Etenim, cum videamus, & hodie tam multos sibi manus adferre; quid censes futurum, si mors nihil haberet horribile? Quoties vapulasset servus, aut etiam filius adolescens, quoties uxor indignaretur marito, quoties perisset res, aut aliud accidisset, quod ægre esset animo, protinus ad laqueum, ad gladium, ad flumen, ad præcipitium, ad venenum currebant homines. Nunc mortis acerbitas vitam nobis reddit cariorem; præsertim cum medici non queant mederi semel vita defuncto. Quanquam ut non omnibus eadem est nascendi sors, ita non est eadem omnibus mortis ratio. Quosdam citra mors protinus liberat; alii lenta morte contabescunt. Lethargici, quemadmodum & ab aspide percussii, somno consopiti, citrà sensum sui moriuntur. Illud observavi, nullum esse mortis genus tam acerbum, quin perferatur, si quis obfirmato animo decrevit

vit exire. MA. Utrius mors visa est Christianior? PH. Mihi quidem Georgii visa est honorificentior? MA. Etiamne mors habet ambitionem suam? PH. Ego nunquam vidi duos tam dispari morte morientes. Si vacat audire, depingam excessum utriusque: tuum erit judicare, utra mors sit optabilior homini Christiano. MA. Imo te rogo, ne graveris narrare. Nam ipse nihil audiero cupidius. PH. Ergo de Georgio prius audi. Ubi mors jam certa sui signa dederat, medicorum chorus, qui diu curarant ægrotum, dissimulata vitæ desperatione, cæperunt mercedem poscere. MA. Quot erant medici? PH. Aliquando decem, integrim duodecim, cum paucissimi, sex. MA. Satis erat ad occidendum vel valentem. PH. Numerata pecunia clam submonuerunt proximos, non procul abesse mortem: curarent ea, quæ pertinerent ad animæ salutem; nam de corporis incolumitate nihil esse spei. Per amicos intimos blande submonitus est & ægrotus, ut corporis curam Deo committeret; ea tantum curaret, quæ pertinerent ad feliciter hinc emigrandum. His auditis, mira torvitate Georgius oculos intendit in medicos, velut indigne ferens, quod ab illis destitueretur. Illi responderunt, se medicos esse, non deos; quod artis erat, præstitisse: cæterum adversus fatalem necessitatem nullam valere medicinam. His actis abeunt in proximum cubiculum. MA. Quid? morantur etiam accepta mercede? PH. Inter illos nihil convenerat de morbi genere: alius ajebat hydropem, alius tympanitem, alius apostema in intestinis, alius aliud atque aliud malum: totoque hoc tempore, quo tractabant ægrotum, acerrime disceptarunt de morbi genere. MA. O felicem interim ægrotum! PH. Eam litem ut tandem finirent, per uxorem postularunt, ut finirent exanimati corporis anatomiam fieri: id esse honorificum, & solere vel honoris gratia fieri in magnatibus; deinde rem eam fore salutem multis, idque ad meritum ipsius cumulum accessurum: postremo pollicentur, suo sumtu se commercataros triginta missas, cesurus in commodum mortui. Id ægre quidem, sed tandem blanditis uxoris ac propinquorum impetratum est. His actis subduxit sese (a) statio medicorum. Negant enim, fas esse, ut, qui vitæ solent opitulari, mortis sint spectatores, aut exsequiis intersint. Mox

ac.

(a) Statio medicorum] *Id est, conventus stalt.*

accitus est Bernardinus, vir, ut scis, reverendus, Franciscanorum custos, qui confessionem exciperet. Vix peracta est confessio, jam aderat in ædibus turba quatuor ordinum, quos vulgus appellat mendicantium. MA. Tot vultures ad unum cadaver? PH. Deinde vocatus est parochus, qui hominem inungeret, fratrumque symbolum corporis Domini porrigeret. MA. Religiose. PH. Verum ibi minimum abfuit, quia inter parochum & monachos cruenta pugna fuerit orta. MA. Apud lectum ægroti? PH. Et quidem spectante Christo. MA. Quid excitavit tantos tumultus subito? PH. Parochus, ubi cognovit, ægrotum fuisse confessum Franciscano, negavit, se vel unctionis sacramentum, vel eucharistiam, vel sepulturam impartiturum, ni suis auribus audisset ægroti confessionem: se parochum esse, sibi pro sua ovicula reddendam Domino rationem: id non posse, si solus ignoraret arcanam conscientie. MA. Nonne visus est æquum dicere? PH. Non illis quidem. Nam strenue reclamabant omnes, præsertim Bernardinus & Vincentius dominicanus. MA. Quid adferebant? PH. Magnis conviciis incessabant parochum, subinde vocantes eum asinum, dignumque qui pastorem ageret porcorum. Ego, inquit Vincentius, sum sacre Theologie baccalaureus formatus, mox licentiandus, atque etiam doctoris titulo insigniendus; tu vix legis Evangelium; tantum abest, ut possis excutere secreta conscientie. Quod si libet esse curiosum, exquire, quid agat uxor & (*) manzares tui domi, aliaque per multa, quæ me pudet referre. MA. Quid ille? mutus ad hæc? PH. Mutus? Imo diceres cicadam ala correptam. Ego, inquit, baccalau-reos multo te meliores nectam & stipulis fabarum. Auctores & principes ordinum vestrorum, Dominicus & Franciscus, ubi didicerunt philosophiam Aristotelicam, aut argumenta Thomæ, aut speculationes Scoti? aut ubi donati sunt titulo baccalaureorum? Irrepsistis in mundum adhuc credulum, sed pauci, humiles, quidam etiam docti ac pii: nidulabamini in agris ac vicis, mox in opulentissimas quasque civitates, & in florentissimam civitatis partem demigrastis. Tot sunt agri, qui pastorem alere non possunt; ubi locus erat vestre operæ: nunc nusquam adestis, nisi in ædibus divitum. Jactatis nomen pontificum; at vestra pri-

(*) Manzares] Vocantur qui ex incasto nati.

privilegia nihil valent, nisi cum cessat episcopus, pastor, aut hujus vicarius. In meo templo nullus vestrum concionabitur, me pastore incolami. Non sum baccalaureus: nec Sanctus Martinus erat, & tamen agebat episcopum. Si quid mihi deest doctrinæ, à vobis non petam. An creditis, etiamnum mundum esse stupidum, ut, ubicunque viderit vestem Dominici aut Francisci, putet adesse illorum sanctimoniam? Num vestra refert, quid agam domi meæ? Quid vos agatis in latebris vestris, quomodo tractetis sacras virgines, etiam populus novit. Jam, quam nihilo sint vel feliciores vel puriores divitum domus, quas frequentatis, omnibus & lippis & tonforibus notissimum est. Cætera, Marcolphe, non audeo referre: omnino patres illos reverendos minime reverenter tractavit. Nec erat futurus finis, ni Georgius manu mota signum dedisset, se velle quidpiam dicere. Ægre impetratum est, ut rixa tantisper conflesceret. Tum ægrotus, Sit pax, inquit, inter vos; tibi parochio denuo confitebor. Deinde pro strepitu nolarum, pro cantionibus funeralibus, pro cenotaphio, pro sepultura numerabitur tibi pecunia, priusquam exeas hanc domum, neque committam, ut ulla in parte de me queri possis. MA. Num parochus recusavit tam æquam conditionem? PH. Non; tantum obmurmuravit nonnihil de confessione, quam ægrotus remisit. Quid opus est, inquit, iisdem repetendis fatigare tum ægrotum, tum sacerdotem? Si in tempore mihi confessus fuisset, fortassis sanctius condidisset suum testamentum: nunc vos videritis. Hæc æquitas ægroti pessime habebat monachos, indigne ferentes, eam prædæ partem decidi parochio. Et tamen intercessi, fecique, ut lis sopiretur. Parochus unxit ægrotum, dedit corpus Domini, & numerata summa discessit. MA. Sequuta est igitur eam tempestatem tranquillitas? PH. Imo tempestatem hanc seviror tempestatem protinus excepit. MA. Obsecro, quid causæ? PH. Audies. Confluxerant in ædes quatuor ordines mendicantium; his adjunxit sese quintus Cruciferorum. Adversus hunc ceu notum, quatuor illi magno tumultu coorti sunt: rogabant, ubi vidissent unquam plaustrum quinque rotarum? aut qua fronte vellent esse plures mendicantium ordines, quam sint Evangelistæ? Eadem, inquit, opera adducite huc mendicos omnes è pontibus ac triviis. MA. Quid ad hæc Cruciferi? PH. Vicissim

roga-

rogabant, quomodo tum incessisset plaustrum ecclesie, cum nullus esset ordo mendicantium; deinde cum unus esset, postea tres? Nam Evangelistarum, inquit, numerus nihilo plus habet affinitatis cum nostris ordinibus, quam cum alea, quæ undique quatuor ostendit angulos: Augustinenses quis allegit in ordinem mendicantium, aut quis Carmelitas? Quando mendicavit Augustinus, aut quando Helias? Nam hos faciunt suorum ordinum auctores. Hæc aliaque multa fortiter quidem illi detonabant; sed soli, quatuor exercituum impressionem non ferentes, cesserunt, dira tantum minitantes. MA. Heic saltem effulsit tranquillitas. PH. Imo (a) syncretismus ille in quintum ordinem versus est in pugnam gladiatoriam. Franciscanus ac Dominicanus contendebant, nec Augustinenses, nec Carmelitas esse germane mendicos, sed nothos ac supposititios. Hæc rixa sic incruidit, ut plane vereretur, ne veniretur ad manus. MA. Hæccine ferebat ægrotus? PH. Non hæc acta sunt apud lectum: sed in atrio, quod cubiculo adhærebat: voces tamen omnes ad ægrotum permanabant: neque enim mussabant, sed (b) plenis tibiis res agebatur: & scis, alioqui in ægrotis aurium sensum esse acutiorem. MA. Quis tandem exitus belli? PH. Ægrotus per uxorem denunciavit, ut silerent paulisper, se compositurum hoc dissidium. Itaque rogavit, ut tum quidem temporis Augustinenses & Carmelitæ discederent; hoc illos nullo suo damno facturos. Nam tantundem, inquit, cibi mittetur eis domum, quantum heic daretur remanentibus. In funere vero iussit, omnes ordines adesse, etiam quintum, atque ut æqua pecuniæ portio divideretur singulis; ad commune tamen convivium non adhiberentur, ne quid turbæ posset oriri. MA. Virum (c) œconomicum mihi narras, qui vel moriens noverit tot rerum undas componere. PH. Phy! multis annis gesserat militiæ ducem. Ibi quotidianum est, huiusmodi tumultus suboriri inter cohortes. MA. Erat igitur res splendida? PH. Admodum. MA. Sed male parta, ut sit, rapinis, sacrilegiis, extorsionibus. PH. Ita quidem vulgo faciunt duces; nec ausim dejerare, hunc

(a) Syncretismus.] *Id est, conspiratio prius dissidentium, in communem hostem.*

(b) Plenis tibiis.] *Id est, clare.*

(c) Oeconomicus.] *Peritus rei domesticæ.*

hunc fuisse ab illorum moribus alienum. Si tamen satis hominem novi, magis auxit rem, ingenii dexteritate, quam violentia. MA. Qui sic? PH. Callebat arithmeticam. MA. Quid tum postea? PH. Quid tum? apud principem supputabat militum triginta millia, cum vix essent septem millia. Deinde multis militibus nihil numerabat. MA. Næ tu mihi magnificam narras arithmeticam. PH. Deinde bellum (a) arte ducebat, solitus simul & ab hostium & amicorum vicis & oppidis pecuniam stipulari menstruam: ab hostibus, ne paterentur hostilia: ab amicis, ut illis liceret cum hoste pacisci. MA. Agnosco morem vulgatum militum. Sed absolve narrationem. PH. Bernardinus igitur & Vincentius cum aliquot sui ordinis sodalibus remanserunt apud ægrotum; ad reliquos missus est comœtus. MA. Satin' inter eos conveniebat, qui remanserunt in præsidio? PH. Non usquequaque. Grunniebant, nescio quid, de prærogativis diplomatum: sed ne non perageretur fabula, dissimulatum est. Heic jam proferuntur cautiones testamentariæ, fiuntque stipulationes, accitis testibus de iis, quæ inter ipsos ante transegerant. MA. Istæc audire gestio. PH. Dicam summam: nam perlonga est fabula. Superest uxor annos nata duodequadraginta, mulier sane proba cordataque: filii duo, alter annum natus undevigesimum, alter decimum quintum: filix totidem, sed impubes utraque. Testamento sic cautum erat, ut uxor, quoniam perpelli non poterat, ut fieret monacha, sumeret pallium Beghinæ, id est, medium genus inter monachas & laicas: filius natus major, quoniam nec is induci potuit, ut fieret monachus. MA. Vulpes anus non capitur laqueo. PH. Mox ab exsequiis patris properaret Romam, ibique ex relaxatione Pontificis factus ante legitimam ætatem sacerdos, totum annum singulis diebus sacrificaret in templo Vaticano pro anima patris; & sacros gradus in Laterano, singulo quoque Veneris die, genibus perreptaret. MA. Suscepit hæc libenter? PH. Ne dicam dolo, ut a fini solent, sarcinas impositas. Filius minor dicebatur S. Francisco, filia major S. Claræ, minor Catharinæ Senensi. Hoc tantum potuit obtineri: nam Georgii mens erat quo magis sibi Deum haberet obnoxium, quinque su-

(a) Arte ducebat] *Ducunt bellum, qui de India
sua profertur: sed gerunt, qui vera bellant.*

perfitos partiri in quinque mendicantium ordines : & acriter quidem adlaboratum est ; sed ætas uxoris, filiique majoris, nec minis, nec blanditiis cessit. **MA.** Exhæredandi genus. **PH.** Univerfa hæreditas sic erat divisa , ut detractis de solido impendiis funeralibus, uncia cederet uxori, cujus dimidia victitaret ipsa, dimidium cederet loco, cui se foret addictura; unde, si mutato consilio recederet, tota pecunia resideret penes eum gregem ; altera uncia decideretur filio, cui tamen statim numeraretur viaticum, & quod satis esset emendo diplomati, parandoque victui annuo Romæ. Qui si mutata sententia recusaret initiari sacris ordinibus, illius uncia divideretur inter Franciscanos & Dominicanos. Et, id ne fiat, vereor; adeo videbatur adolescens à sacris abhorrere. Duæ unciae cederent monasterio, quod excepisset filium natu minorem: binæ item monasteriis, quæ excepissent puellas; sed hac lege, ut, si illi detrectarent eam vitam profiteri, omnis tamen pecunia penes illos maneret incolumis. Jam una rursus uncia decideretur Bernardino, tantundem Vincentio: dimidium unciae Carthusianis, pro communione bonorum operum omnium, quæ toto fierent ordine. Uncia & semis, quæ superaret, distribueretur occultis pauperibus, quos beneficio dignos judicassent Bernardinus & Vincentius. **MA.** Debebas Jureconsultorum more dicere, quos vel quas. **PH.** His igitur verbis stipulati sunt, recitato testamento: Georgi Balearice, vivus & sanæ mentis approbas hoc testamentum, quod dudum ex animi tui sententia condidisti? *Approbo.* Et hæc est tua suprema, & immutabilis voluntas? *Est.* Meque, & hunc Vincentium baccalaureum, instituis ultimæ tuæ voluntatis executores? *Instituo.* Jussus est denuo subscribere. **MA.** Qui potuit moriens? **PH.** Bernardinus rexit ægroti manum. **MA.** Quid subscripsit? **PH.** *Sanctum Franciscum, & sanctum Dominicum iratos habeat, qui tentarit hinc aliquid imputare.* **MA.** At non metuebant actionem testamenti inofficiosi? **PH.** Ista actio non habet locum in his, quæ Deo dicantur; neque quisquam libenter cum Deo litem suscipit. His peractis uxor & liberi, datis dextris ægroti, jurant, se servaturos, quod recepissent. Post hæc coeptum est agi de pompa funerali, non sine contentione. Tandem hæc vincit sententia, ut ex quinque ordinum singulis adessent novem, in honorem quinque voluminum

Mosis,

Mosis, & Angelorum in novem choros digestorum. Suam quisque ordo crucem præferret, canerentque funebres neniae. Ad hæc præter cognatos conducebantur triginta (tot nummis erat venditus Dominus) (a) daduchi pullati, & honoris gratia ploratores duodecim (hic est numerus ordini Apostolico sacer) comitarentur: à feretro sequeretur equus Georgii pullatus, sic ad genua alligata cervice, ut herum humi requirere videretur. Stragula hinc atque hinc ostenderent insignia. Similiter & unaquæque tæda & pulla vestis haberet insignia. Reponeretur autem corpus quidem ipsum ad dextram altaris summi in tymbo marmoreo, qui prominere à solo pedes quatuor; ipse in summo recumberet, Pariò sculptus marmore, totus armatus à vertice usque ad calcaneum; nec deesset galeæ sua crista: crista erat onocrotali collum: nec clypeus lævo brachio, in quo insignia hæc erant, tria capita apri silvestris aurea, in planitie argentea; nec lateri gladius inaurato capulo, nec baltheus inauratus ac gemmeis distinctus bullis, nec pedibus aurea calcaria: erat enim eques auratus: sub pedibus haberet leopardum. Oræ sepulcri titulum haberent tali viro dignum. Cor autem separatim recondi volebat in sacello divi Francisci. Intestina mandavit parochio honorifice sepelienda in sacello, quod est Virgini matri sacrum. MA. Funus nimirum honorificum, sed nimio constans. Venetiæ vel cerdoni cuiuspiam plus haberetur honoris minimo impendio. Feretrum elegans dat sodalitas, & unum comitantur aliquando sexcenti monachorum, tunicis palliisve vestiti. PH. Vidimus & nos, risimusque istas pauperum ineptas glorias. Incedunt fullones & coriarii superne, inferneque cerdones, & medio monachi; chimæras esse diceres: nec heic alia res erat, si vidisses. Cautum est & illud Georgio, ut Franciscanus & Dominicanus inter sese sorte decernerent, utris primus cederet locus in pompa: post hos cæteri quoque fortirentur, ne quid hinc oriretur tumultus. Parochus & hujus clerici locum tenerent infimum, hoc est, primum. Nec enim aliud erant passuri monachi. MA. Non acies tantum, sed & pompas ille callebat ordinare. PH. Cautum est & illud, ut funebre sacrum, quod apud parochum fieret, modulato musicorum concentu perageretur, hono-

(a) Daduchi] *Tædiseris*.

noris gratia. Dum hæc aliaque tractantur, inhorruit ægrotus, deditque signa certissima, supremum tempus adesse. Adornatur igitur extremus fabulæ actus. MA. Nondum finis? PH. Recitatur diploma pontificis, in quo promittebatur criminum omnium abolitio, totiusque purgatorii metus adimebatur. Ad hæc justificabantur omnia illius bona. MA. Rapto parta? PH. Certe jure belli ac more militari. Sed forte aderat Philippus Jureconsultus uxoris frater: is in diplomate notavit locum secus positum, quam oportuit, & injecit suspicionem falsi. MA. Haudquaquam in tempore dissimulandum erat, etiamsi quid inesset erroris, & nihilo pejus habuisset ægrotus. PH. Assentior. Et ægrotus sic hac re perturbatus est, ut minimum abesset à desperatione. Ibi Vincentius fortem virum præbuit; jussit Georgium quieto esse animo, sibi esse potestatem corrigendi supplendique, si quid in diplomatibus vel erratum esset, vel omissum. Quod si te, inquit, fefellerit diploma, ego jam nunc hanc animam pro tua suppono animam, ut tua petat cælos, mea dedatur orco. MA. Accipitne Deus tales animarum permutationes? Et, si accipit, num satis cautum videbatur Georgio tali pignore? Quid, si Vincentii anima vel absque permutatione debebatur inferis? PH. Quod gestum est, narro. Hoc certe perfecit Vincentius: ægrotus visus est animum recipere. Mox recitantur cautiones, quibus Georgio promittebatur societas omnium operum, quæ fierent per quatuor ordines, & quintum Carthusiense. MA. Ego metuerem, ne deprimerer ad inferos, si tantum sarcinæ bajulandum esset. PH. De bonis operibus loquor: ea non aliter gravant animam subvolaturam, quam plumæ avem. MA. Mala igitur opera sua quibus legant? PH. Militibus Germaniæ conductitiis. MA. Quo jure? PH. Jure Evangelico: Habenti dabitur. Simulque recitatus est numerus missarum & psalteriorum, quæ defuncti animam essent comitatura. Erat autem immensus. Post hæc iterata est confessio, dataque benedictio. MA. Ita efflavit animam? PH. Nondum. Strata est humi storea juncis contexta, sicut ab initio convoluta cervicalis speciem ex sese faceret. MA. Quid nunc futurum est? PH. Eam consperferunt cinere, sed raro; ibi deposuero corpus ægroti. Instrata est tunica Franciscana, sed prius consecrata preculis & aqua lustrali. Cuculla supposita est capiti: nam tum indui non poterat: una

cum illa suppositum est diploma cum cautionibus. **MA.** Nova mortis species. **PH.** Atqui confirmant, demoni nullum esse jus in eos, qui sic moriuntur. Sic ajunt, præter alios, mortuum S. Martinum & Franciscum. **MA.** Sed huic morti illorum vita responderat. Obsecro, quid tum postea? **PH.** Porrecta est ægroto crucis imago & candela cerea. Ad crucem porrectam dixit ægrotus: Soleo in bellis tutus esse meo clypeo; nunc hunc clypeum opponam hosti meo: & exosculatus admovit humero lævo. Ad ceream vero facram, Olim, inquit, hasta valui in bellis: nunc hanc hastam vibrabo adversus hostem animarum. **MA.** Satis militaverit. **PH.** Has postremas voces edidit. Nam mox linguam mors occupavit, simulque cœpit animam agere. Bernardinus à dextris imminebat morienti; Vincentius à sinistris, uterque pulchre vocalis. Alter ostendebat imaginem sancti Francisci, alter Domini. Cæteri sparsim per cubiculum demurmurabant psalmos aliquot voce lugubri. Bernardinus magnis vociferationibus percellerat aurem dextram, Vincentius sinistram. **MA.** Quid occlamabant? **PH.** Hujusmodi ferme Bernardinus: Georgi Balearice, si nunc quoque probas ea, quæ sunt acta inter nos, flecte caput in dextrum: flexit. Vincentius contra; Ne quid trepides, Georgi; habes Franciscum & Dominicum propugnatores. Esto securus. Cogita, quantum habeas meritum, quod diploma; denique meminetis meam animam pro tua oppignoratam, si quid esset periculi; hæc si sentis & probas, flecte caput in lævum: flexit. Rursus simili clamore, Si hæc sentis, inquit, preme manum meam: tum manum pressit. Ita huc & illuc flectendo capite & premendis manibus transactæ sunt horæ ferme tres. Cum jam inciperet oscitare Georgius, ubi Bernardinus erectus pronuntiavit absolutio- nem: quam perficere non potuit, quin Georgius efflasset animam. Hæc sub noctis medium: mane peracta anatomia. **MA.** Quid mali repertum est in corpore? **PH.** Recte mones; nam exciderat. Fragmentum plumbi inhærebat diaphragmati. **MA.** Unde id? **PH.** Uxor narrabat, illum quondam ictum spherula bombardica. Hinc conjectabant medici, plumbi liquefacti particulam resedisse in corpore. Mox corpus lacerum utcunque convestitum est amictu Franciscano. A prandio sepultura peracta est ea pompa, qua decretum erat. **MA.** Nunquam audiivi mortem operosiorum,

nec

nec funus ambitiosus. Verum istam opinor fabulam nolis evulgari. PH. Quam ob rem? MA. Ne quid (a) irritentur crabrones. PH. Nihil est periculi. Etenim, & pia sunt, quæ narro, etiam ipsorum interest, hæc scire populum: sin minus, quotquot inter illos boni sunt, mihi gratias agent, qui hæc prodiderim, quo, pudore correcti quidam, desinant similia facere; deinde simplices caveant, ne in similem pertrahantur errorem. Sunt enim & apud istos cordati vereque pii, qui frequenter apud me questi sunt, paucorum vel superstitione, vel improbitate totum ordinem reddi apud bonos invidiosum. MA. Recte tu quidem, & fortiter. Sed nunc a veo scire, quomodo decesserit Cornelius. PH. Ut vixit nulli molestus, ita mortuus est. Habebat febrem anniversariam, quæ statis temporibus singulis annis recurreret. Ea tum, sive quia gravabat ætas (nam annum excefferat sexagesimum:) sive aliis de causis, solito magis urgebat hominem, & visus est ipse præsentire diem fatalem imminere. Itaque quadratiduo prius, quam moreretur, erat Dominicus dies; templum adiit, confessus est suo parrocho, audivit publicam concionem & sacrum: à sacro, reverenter accepto pignore corporis Dominici, domum se recepit. MA. Non usus est medicis? PH. Unicum duntaxat consuluit, sed non minus bonum virum, quam bonam medicum: ei Jacobo Castrutio nomen est. MA. Novi. Nihil illo sincerius. PH. Is respondit, suam quidem operam amico non defuturam, sed sibi videri plus esse præsidii in Deo, quam in medicis. Cornelius hanc vocem non minus alacriter accepit, quam si certissimam vitæ spem ostendisset. Itaque, tametsi semper pro suis facultatibus fuisset perbenignus in pauperes, tum quidquid decidi poterat uxoris & liberorum necessitati, impartiebatur in egenos, non istos ambitiosos mendicos, & nusquam non obvios, sed in probos, qui pro viribus industria laborandi cum paupertate pugnabant. Rogabam hominem, ut decumberet, & sacerdotem ad sese accerferet potius, quam tenue corpusculum defatigaret. Respondit, hoc sibi semper studio fuisse, ut amicos suos sublevaret potius, si posset, quam gravaret officii, nec se sui dissimilem esse velle in morte. Ne decubuit quidem, nisi postremum diem.

(a) Irritare crabrones] Est provocare eos, qui semper plurimum tibi obfuerint.

& noctis partem, qua reliquit terras. Interim ob corpusculi lassitudinem baculo nitebatur aut sedebat in cathedra; raro componebat se lectulo, sed vestitus & erecto capite. Hoc tempore aut mandabat aliquid de curandis egenis, maxime notis aut vicinis, aut legebat è libris sacris, quæ provocant hominis erga Deum fiduciam, quæque illius in nos caritatem declarant. Si per lassitudinem ipse minus poterat, audiebat amicum prælegentem. Frequenter miro affectu hortabatur familiam ad mutuam amorem & concordiam, atque studium veræ pietatis; sollicitosque de morte ipsius amantissime consolabatur. Identidem admonebat suos, ne quid æris alieni præteriretur indissolutum. MA. Non condiderat testamentum? PH. Jam pridem sinus ac valens id curarat. Negabat enim, esse testamenta, quæ fierent ab agentibus animam, sed deliramenta potius. MA. Nihil legarat monasteriis aut egenis? PH. Ne terancium quidem. Ego, inquit, pro mea portione dispensavi facultatulas meas; nunc ut earum possessionem aliis trado, ita trado & dispensationem. Et confido meos sanctius dispensaturos, quam ipse feci. MA. Non accersebat ad se se pios homines, quemadmodum fecit Georgius? PH. Ne unum quidem: præter familiam & duos intime amicos nullus aderat. MA. Demiror, quid senserit. PH. Negabat, se morientem pluribus molestum esse velle, quam fuisset nascens. MA. Exspecto finem istius fabulæ. PH. Mox audies. Venit dies Jovis. Ille stratum non reliquit, sentiens extremam corpusculi lassitudinem. Accitus parochus impartit extremam unctiorem, ac rursus porrexit corpus Domini, sed citra confessionem. Negabat enim, quidquam scrupuli resedis se in animo. Ibi parochus agere cœpit de sepultura, qua pompa, quo ve loco sepeliri vellet. Sepeli, inquit, me, quomodo sepelires infimæ sortis Christianum: nec mea refert, ubi seponas hoc corpusculum, æque invenendum in extremo die, ubicunque condideris. Pompam funeris nihil moror. Mox injecta mentio de sonitu campanarum, de tricenariis, & anniversariis: de diplomate, de communionem meritorum emenda. Tum ille: Mi pastor, nihilo pejus habebō, etiam si nulla sonet campana. Si me vel uno funebri sacro dignaberis, plus satis erit. Aut, si quid aliud est, quod ob publicam ecclesiæ consuetudinem citra scandalum infirmorum omitti vix potest, id tuo permitto arbitratui.

Nec

Nec est animus, cujusquam vel preces commercari, vel meritis quenquam suis spoliare. Satis meritorum exuberat Christo: & confido, totius ecclesie preces ac merita mihi, si modo vivum sum membrum, profutura. In duobus diplomatibus mihi tota spes est. Alterum est peccatorum meorum, quod princeps pastorum dominus Jesus abolevit, affigens illud cruci; alterum, quod ipse suo sacro sancto sanguine scripsit & obsignavit, quo nos certos reddidit de salute æterna, si totam fiduciam nostram in ipsum transferamus. Absit enim, ut instructus meritis ac diplomatibus provocem Dominum meum, ut in judicium veniat cum fervore, certus, quod in conspectu ejus non justificabitur omnis vivens. Ergo ab illius justitia appello ad ejusdem misericordiam, quoniam infinita est & ineffabilis. His dictis abiit parochus. Cornelius, veluti magna spe salutis concepta, gaudens & alacer jubet, sibi quædam recitari è sacris voluminibus, quæ confirmant spem resurrectionis & præmia immortalitatis: velut illud ex Esaia de morte Ezechie dilata, una cum cantico: deinde cap. 15. epistolæ Pauli ad Corinth. prioris: de morte Lazari ex Joanne: sed præcipue historiam Christi passi ex Evangeliiis. Quam hic animo devorabat singula, ad quædam suspirans, ad alia compositis manibus gratias agens, ad quædam hilarescens ac gestiens, ad nonnulla preculas quasdam breves ejaculans! A prandio cum paululum temporis obdormisset, jubet recitari caput ex Evangelio Joannis duodecesimum usque ad historie finem. Hic dixisses, hominem plane transfigurari, affarique novo spiritu. Jam dies vergebat ad vesperam; accersit uxorem ac liberos: ibi erecto, quantum licuit, corpusculo, sic affatus est suos: Carissima conjux, quos Deus ante conjunxerat, idem nunc separat, sed corporibus dumtaxat, idque ad breve tempus: curam, caritatem, pietatem, quam antehac partiri soles in me & dulcissima pignora, totam in istos transfer. Ne putatis, te ullis modis posse magis demereri vel Deum, vel me, quam si istos, quos Deus dedit nobis conjugii fructum, sic educes, foveas & instituas, ut Christo digni habeantur. In hos igitur conduplica pietatem tuam, & meam portionem in te translata existima. Id si feceris, ut facturam confido, non erit, cur videantur orphani. Quod si repetas matrimonium. Ad hanc vocem uxor erupit in fletum, cœpitque dejerare, se nunquam de-

repetendis nuptiis cogitaturam. Hic Cornelius: *Soror in Christo mihi carissima, si Dominus Jesus largitus dignabitur tibi propositum istud ac robur spiritus, ne desis dono cœlesti. Erit enim hoc tibi pariter ac liberis commodius. Sin alio vocabit carnis infirmitas, scito, quod mors mea te liberat à jure conjugii, sed non liberat à fide, quam meo tuoque nomine debes curandis communibus liberis. Quod ad matrimonium attinet, utere libertate, quam tibi permisit Dominus. Tantum hoc te rogo moneoque, ut virum tibi deligas his moribus, tuque te illi talem præbeas, ut possit vel suapte bonitate ductus, vel tua commoditate provocatus, amare privignos. Proinde cave, ne cui voto te obstringas. Serva te liberam Deo & liberis nostris; quos sic institues ad omnem pietatem, ut caveas, ne se cuiquam addicant instituto, donec per ætatem & rerum usum constiterit, ad quod vitæ genus sint idonei. Deinde versus ad liberos, exhortatus est ad studium pietatis, ad obediendum matri, ad mutuam inter ipsos charitatem & concordiam. His peroratis, dedit osculum uxori, liberis, facto signo crucis, precatus est bonam mentem, & Christi misericordiam. Post hæc intuens omnes, qui aderant, *Sub crastinam, inquit, auroram Dominus, qui diluculo rexit, pro sua misericordia designabitur hanc animulam ex hujus corpusculi sepulcro, & que hujus mortalitatis tenebris evocare in lucem suam cœlestem. Nolo, teneram ætatem excubiis inanibus fatigari. Ceteri quoque vicissim dormiant: mihi satis est, unum adesse vigilem, qui recitet sacram lectionem.* Transacta nocte sub horam quartam, cunctis præsentibus jussit recitari psalmum totum, quem Dominus orans recitavit in cruce. Eo finito jussit, exhiberi cereum, & crucem, & cereum accipiens, dixit: *Dominus illuminatio mea & salus mea; quem timebo? crucem exosculatus dixit: Dominus protector vitæ mee; à quo trepidabo?* Mox manus super pectus in supplicantis gestum composuit, & oculis in cœlum erectis dixit, *Domine Jesu, accipe spiritum meum.* Et protinus clausit oculos veluti dormiturus, simulque levi flatu emisit spiritum: dixisses illum obdormisse, non exspirasse. *MA.* Nunquam audi vi mortem minus operosam. *PH.* Talis fuerat in omni vita. Uterque fuit amicus. Fortasse non æque dijudico, uter decesserit Christianus: tu, qui integer es, rectius dispicies. *MA.* Ita faciam, sed per otium,*

Echo.

JUVENIS, ECHO.

Jv. CUpio paucis te consulere, si vacat. Ec. Vacat.
 Jv. Et si venio tibi gratus juvenis. Ec. Venis.
 Jv. Sed potesne mihi & de futuris dicere verum, E-
 cho? Ec. (a) Ἐχω. Jv. Et Græce nosti? quid istuc no-
 vi? Ec. Novi. Jv. Qualia tibi videntur Musarum stu-
 dia? Ec. (b) Δῖα. Jv. Censes igitur, terendos aucto-
 res, qui conducunt ad bonas literas? Ec. Teras. Jv.
 Quam igitur mentem habent isti, qui hæc studia lin-
 guis traducunt suis? Ec. Suis. Jv. Sed utinam harum
 cultores similiter essent & pietatis studiosi! Ec. O si?
 Jv. Nunc quorundam improbitas omnes reddit invi-
 los. Ec. (c) Ἴσως. Jv. Et multis hominum peccatum
 confertur in nomen eruditionis. Ec. (d) Ὀυεις. Jv.
 Atqui vulgo videntur non intimi. Ec. Fimi. Jv. Quid
 facere censes eos, qui terunt ætatem in sophistico
 doctrinæ genere? Ec. Nere. Jv. Fortassis telas aranea-
 rum. Ec. Harum. Jv. At Penelopes telas texunt ac re-
 texunt. Ec. Texunt. Jv. Cui suades, ut me dem vitæ
 instituto? Ec. Tuto. Jv. Erit auspiciatum, si uxorem
 duxero? Ec. Sero. Jv. Quid, si mihi veniat usu, quod
 his, qui incidunt in uxores parum pudicas, parumque
 fragiferas? Ec. Feras. Jv. Atqui cum talibus morte
 durior est vita. Ec. Vita. Jv. Siccine in rebus humanis
 dominari fortunam? Ec. Unam. Jv. Magis fortasse
 expedit, ut aliquis præ conjugio monachi institutum
 eligat. Ec. Ligat. Jv. Quid superest remedii, ubi quem
 adstrinxerit jam nodus insolubilis? Ec. Bilis. Jv. At-
 tamen miseram est, homines vivere solos. Ec. (e)
 Ὀλως. Jv. Cujusmodi censes horum temporum ple-
 rosque monachos? Ec. (f) Ἀχθῶ. Jv. Quid igitur
 istos movet, qui suspiciant illos ut semideos? Ec. (g)
 Δίῳ. Jv. Quid captant plerique, qui ambiunt sacer-
 dotium? Ec. Otium. Jv. Præterea nihil habet sacer-
 dos? Ec. (h) Κίρῳ. Jv. Quid bonæ rei contigit il-
 lis, qui fiunt episcopi? Ec. (i) Κέποι. Jv. At nulli ma-
 gis vivunt in otio. Ec. Scio. Jv. Quæ res illos admo-
 nere

(a) Ἐχω] Id est, *possum*. (b) Δῖα] Id est, *divina*.

(c) Ἴσως] Id est, *scilicet*. (d) Ὀυεις] Id est, *asinit*.

(e) Ὀλως] Id est, *omnino*. (f) Ἀχθῶ] Id est, *do-*

lorem. (g) Δίῳ] Id est, *timor*. (h) Κίρῳ] Id

est, *lucrum*. (i) Κέποι] Id est, *labores*.

nere poterit, ut intelligant, quantum sustineant onus.
Ec. (a) Ὅμοιος. **Jv.** Ergo res præclara est sacerdotium, si quis se in eo gerendo, qualem oportet, præbeat? **Ec.** **Beat.** **Jv.** Quid fructus erit, si me conferam in aulam eorum, qui præcellunt monarchica dignitate? **Ec.** (b) **Ate.** **Jv.** At non paucos video, qui solent illinc sibi præclaram felicitatem ariolari. **Ec.** (c) Ἀδύσους. **Jv.** At interim, dum incedunt holosericati, vulgo videntur homines magnifici. **Ec.** **Fici.** **Jv.** Foris igitur aureos, intus ficulneos homines dicis, si quis inspiciat cominus? **Ec.** **Minus.** **Jv.** Nihil igitur præclari sunt, quos pro diis veneramus byssinos. **Ec.** (d) Σίτυς. **Jv.** Nec militare genus magno æstimabis fortasse. **Ec.** **Assè.** **Jv.** Magnam quiddam pollicentur, qui è sideribus & futura prædicunt Astrologi. **Ec.** (e) Ἀόγιοι. **Jv.** At strenue laborant Grammatici. **Ec.** (f) Εἰκὴν. **Jv.** Non placent, opinor, leguleii homines semper famelici. **Ec.** (g) Λύκοι. **Jv.** Qualis ero, si fiam opifex? **Ec.** **Fæx.** **Jv.** Itane nihil præterea adferunt artes boni aut mali? **Ec.** **Ali.** **Jv.** Fuerone beatus, si persevera vero in bonis litteris? **Ec.** **Eris.** **Jv.** Sed quæ res dabit, ut adsit pietas? **Ec.** **Ætas.** **Jv.** Decem jam annos ætatem trivi in Cicerone. **Ec.** (h) Ὄν. **Jv.** Unde tibi subit, me asinum dicere? **Ec.** **E re.** **Jv.** Fortassis hoc dicis, non sic huic incumbendum, ut alios relinquam. **Ec.** **Inquam.** **Jv.** Non placet igitur is, qui se per omnem vitam tantum in hoc torqueat, ut fiat Ciceronianus? **Ec.** (i) Ἄγριος. **Jv.** Quid superest natu grandibus, quorum ætas ad hæc discenda non est tempestitiva? **Ec.** **Stiva.** **Jv.** Facundior esses, opinor, si longius abessem. **Ec.** **Essen.** **Jv.** Non me delectant sermones dissyllabi. **Ec.** **Abi.** **Jv.** Cœpiprior; video non posse vitari, quin posterior desinas. **Ec.** **Sinas.** **Jv.** Jam igitur tibi videor satis instructus ad ea probe gerenda, quæ sunt in vita. **Ec.** **Ita.** **Jv.** Proinde, si me voles abire, dicito. **Ec.** 150.

ΠΟΛΥ

- (a) Ὅμοιος] Id est, mens.
 (b) *Ate.*] Id est, calamitas.
 (c) Ἀδύσοι] Id est, stupidi.
 (d) Σίτυς] Id est, noxa.
 (e) Ἀόγιοι] Id est, fabulæ.
 (f) Εἰκὴν] Id est, frustra.
 (g) Λύκοι] Id est, lupi.
 (h) Ὄν] Id est, asine.
 (i) Ἄγριος] Id est, agrestis.

Π Ο Λ Τ Δ Α Ι Τ Ι Α ,

Dispar Convivium.

S P U D U S , A P I T I U S .

Se. **H**Eus heus, Apiti. AP. Non audio, SP. Heus, inquam, Apiti. AP. Quis hic est tam molestus interpellator? SP. Est sericæ rei quiddam, quod te volo. AP. At ego ad rem seriam propero. SP. Quonam? AP. Ad cœnam. SP. Hac ipsa de re tecum volebam agere. AP. Non vacat nunc actoribus operam dare, ne actum agam. SP. Nihil feceris dispendii; comitabor te, quo properas. AP. Age, dic, modo tribus verbis. SP. Magno studio molior convivium, in quo nulli displiceam convivarum, placeam omnibus. Ejus artis quoniam tu principatum tenes, ad te velut ad oraculum confugio. AP. Responsum accipe, & quidem juxta veterum morem (a) *ἑμπίτην*, Nulli ut displiceas, nullum invitare memento. AP. Atqui solemne est epulum; multos excipiam, oportet. AP. Quo plures invitaris, hoc pluribus displiceas, oportet. Quæ fuit unquam tam bene vel conscripta, vel acta fabula, ut toti placuerit theatro? SP. Sed age, (b) Comi delictum Apiti, subleva me tuo consilio; habebō te posthac numinis loco. AP. Sit igitur hoc primum consilium; Ne conare, quod fieri non potest. SP. Quidnam? AP. Ut convivator omnibus placeas. Tanta est palatorum varietas. SP. At saltem ut paucioribus displiceam. AP. Voca paucos. SP. Non licet. AP. Voca pares, & ingeniis congruentes. SP. Ne id quidem mihi liberum est. Vitari non potest, quin & multos vocem, & dissimiles, denique nec ejusdem linguæ, neque nationis homines. AP. Næ tu mihi vere convicium narras, non convivium, in quo facile possit talis exoriri lusus, qualem Hebræi narant accidisse in structura Babel, ut petenti frigidum, aliquis porrigat calidum. SP. Opitulare, te quæso, gratum experieris ac memorem. AP. Age, quando electio non est tui arbitrii, in re mala dabo bonum consilium. Haud parvi refert ad hilaritatem convivii, quo quisque loco sedeat. SP. Verissimum. AP. Ea res ut tibi cedat prospere, fac, ut sortibus distribuantur accubitus. SP. Pulchre mones. AP. Deinde, ne sic paulatim à summo ad imum procedant patinæ, ut (c) sigma lit-

A a 5

texæ

(a) *ἑμπίτην*] *Id est, metricum, numeris constans.*(b) *Comi*] *Comus deus est comestationis & gula.*(c) *Sigma litteræ*] *& ἑμπίτην.*

teræ vel serpentis potius imaginem pingant, aut utro citroque reciprocent, quemadmodum olim in conviviiis myrtus tradi solet. Sp. Quid igitur? Ap. Sed ad singulas convivarum tetradas, appone patinas ternas, sic ut quarta media promineat, quemadmodum pueri tribus nucibus imponunt quartam: in singulis sit aliud atque aliud cibi genus, quo quisque, quod libet, eligat. Sp. Placet. Sed quoties mutabo patinas? Ap. Quot partibus constat oratio rhetorica? Sp. Quinque, ni fallor. Ap. Quot actibus constat fabula? Sp. Apud Horatium legi, *Ne sit quinto productior actus*. Ap. Toties mutabis patinas, ut proœmium sit jusculentum, conclusio vel epilogus ex variis bellariorum generibus conflatus. Sp. Quem probas in patinis ordinem? Ap. Eundem, quem Pyrrhus in acie. Sp. Quid ais? Ap. Quemadmodum in oratione, ita nec in convivio decet proœmium esse elaboratum. Rursus epilogus varietate commendetur potius, quam apparatus. In tribus itaque mediis servanda Pyrrhi disciplina, ut in utroque cornu sit aliquid eximium, in media acie vulgarior apparatus. Hoc pacto fiet, ut nec fordidus videare, nec fastidiosâ copia sis molestus. Sp. Satis expedite de cibis; superest, ut, quomodo bibendum, doceas. Ap. Nulli omnium cyathum appones, sed pueris dato negotium, ut, ubi percunctati didicerint, quo quisque vini genere delectetur, alacriter ad nutum cuique, quod volet, porrigant. Ea ex re duplex erit commodum. Nam & parcius bibetur, & jucundius; non solum ob id, quia subinde recens dabitur potus, verum etiam quod nemo bibet, nisi sitiens. Sp. Optimum profecto consilium. Sed quâ fieri poterit, ut hilarescant omnes? Ap. Id ut fiat, partim in te situm est. Sp. Quinam? Ap. Tenes illud: *Ante omnia vultus accedere boni*. Sp. Quorsum istud? Ap. Ut convivas comiter excipias, fronteque hilari compelles, sermonem ad cujusque ætatem, affectum, ac mores attemperans. Sp. Accedam, ut dicas melius. Ap. Nosti linguas. Sp. Propemodum omnium. Ap. Ut sua quemque lingua subinde appelles, utque convivium fabulis amoenioribus hilarescat, varias misce materias de rebus, quarum quisque libenter meminit, & nullius dolore audiuntur. Sp. Quas dicis hujusmodi materias? Ap. Sunt peculiare ingeniorum differentie, quas ipse melius perspicies; ego generatim attingam aliquot. Senes gaudent ea memorare, quæ multorum fugiunt memo-

riam,

ram, admiratores temporum in quibus ipsi floruerunt. Matronis dulce est refricari memoriam ejus temporis, cum à procis ambirentur. Nautæ, quique diversas ac longinquas mundi regiones inviserunt, libenter ea narrant, quæ, quia nemo vidit, mirantur omnes; est & ante actorum malorum, juxta proverbium, jucunda recordatio, si modo ejus sint generis, ut cum probro conjuncta non sint, veluti militiæ, profectuum, naufragiorumque discrimina. Postremo, de sua cuique arte grata est confabulatio, de quæ hisce rebus, quarum usû callet. Hæc sunt ferme generalia; peculiare affectus singulatim describi non queunt: sed exempli causa: Est aliquis laudis appetentior, alius vult haberi doctus, alius gaudet videri dives: est hic loquacior, ille pauciloquus, nonnullos reperies tetricos, alios contra blandiores. Sunt, qui nolint videri senes, cum sint: sunt rursus, qui volunt haberi grandiores, quam sint: affectantes hoc esse mirandi, quod belle portant ætatem: sunt foeminae, quæ sibi de forma placent, sunt aliæ putidulae. His cognitis affectibus, haud difficile est miscere sermones unicuique gratos, vitatis his, quæ mœrorem afferunt. Sp. Næ tu perpulchre tenes artem convivatoriam! Ap. Phy! si tantundem temporis & operæ mihi consumtum esset in utroque Jure, Medicina ac Theologia, quantum impensum est huic arti, jam dudum & inter Jureconsultos, Medicos ac Theologos doctoris & titulum & lauream tulissem. Sp. Credo. Ap. Sed heus tu, ne quid erres, heic cavendum est, ne fabulæ sint nimium prolixæ, aut ne exeant in temulentiam. Quemadmodum enim vino nihil jucundius, si modice sumseris; contra nihil molestius, si, supra quam sat est, hauseris: ita usû venit in fabulis. Sp. Vera prædicas. Sed huic incommodo quodnam ostendis remedium? Ap. Ubi senseris suboriri (a) τὴν ἀσπίον μίθην, per occasionem interseca sermonem, & argumentum diversum interfere. Frustra, opinor, te monerem, ne cui suus dolor in convivio refricetur; utcumque Plato judicat, in conviviis, quibusdam vitiis esse medendum, vino discutiente tristitiam, & offensæ memoriam abolente. Verum illud te monitum oportuit, ne nimium crebro salutes convivas; tametsi probò, ut interdum obambulans, nunc hos, nunc illos comiter appelles: oportet enim

CON

(a) Id est, sine vino ebrietatem.

convivatorem bonum motoriam agere fabulam. Nihil autem incivilius, quam ibi commemorare, quod cibi genus sit, qua coctum arte, quanti emptum. Idem de vino dictum puta. Quin extenuandum etiam modice, quod apponitur. Alioquin nimis diligens extenuatio apparatus idem agit, quod ostentatio. Satis est bis aut ad summum ter dixisse, *Boni consulite*. Si parum lautus est apparatus, animus certe lautissimus est. Interdum sales adspargendi sunt, sed qui nihil habeant dentis. Profuerit & illud, subinde sua quemque compellere lingua, sed paucis. Dicendum erat initio, quod mihi nunc tandem venit in mentem. Sp. Quidnam? Ap. Si non placet sortito dare locos, cura, ut tres ex omnibus eligas natura festi vos, minimæque mutos, quorum unum collocabis in capite mensæ, alterum è regione, tertium in medio, qui silentium ac tristitiam cæterorum discutiant. Quod si perspexeris convivium vel silentio tristius esse, vel clamoribus tumultuosum, aut etiam ad rixas tendere. Sp. Hoc crebro fit apud nos: quid tum faciendum? Sp. Accipe rem mihi multo usu compertam. Sp. Exspecto. Ap. Inducito duos mimos, sive (a) γλαυκκοιοῦς, qui sine voce ridiculum aliquod argumentum gestificatione repræsentent. Sp. Cur sine voce? Ap. Ut par sit omnium voluptas, aut nihil loquantur, aut lingua loquantur omnibus æque ignota, gestibus loquentes, omnes pariter intelligent. Sp. Quod argumentum mihi narras, non satis intelligo. Ap. Sunt innumera, puta uxorem decertantem cum marito de principatu, aut simile quippiam è media vita. Quo magis erit ridicula saltatio, hoc plus erit omnibus voluptatis. Hos oportet esse semifatuos, alioqui qui plane fatui sunt, quædam interdum effutiant imprudentes, quæ lædunt. Sp. Ita tibi precor semper propitium Comum, ut mihi dedisti fidele consilium. Ap. Addam coronidem, quin potius repetam, quod initio dixeram, ne nimium sis anxius, ut placeas omnibus, non heic tantum, sed in omni vita; atqui ita fiet, ut citius placeas omnibus; optimum enim in vita, *Ne quid nimis*.

De Rebus ac Vocabulis.

BEATUS, BONIFACIUS.

BE. SALVUS sit Bonifacius. Bo. Etiam atque etiam
 SALVUS sit Beatus. Sed utinam essemus uter-
 quo,

(a) Id est risus excitatores, fictos morientes.

que, quod dicimur, tu dives, ego formosus. BE. Itane parum tibi videtur, habere nomen magnificentum? BO. Mihi quidem minimi momenti, nisi res adsit. BE. At plerique mortales aliter affecti sunt. BO. Fieri potest, ut mortales sint isti; homines esse non credo. BE. Et homines sunt, ô bone, nisi putas etiam nunc sub humana specie camelos & asinos obambulare. BO. Hoc citius crediderim, quam homines esse, qui pluris nomen faciant, quam rem. BE. In certis rerum generibus, fateor, plerique malunt rem, quam nomen; in multis contra. BO. Hoc quid sit, non satis assequor. BE. Atqui penes nos ipsos exemplum est. Tu Bonifacius diceris, & habes, quod diceris: sed si esses alterutro spoliandus, utrum malles habere malam faciem, an pro Bonifacio dici Cornelius? CO. Equidem malim vel (a) Therſites dici, quam habere prodigiosam faciem: an bonam habeam, nescio. BE. Item ego si dives essem, & aut res, aut nomen esset deponendum, malim Irus dici, quam re spoliari. BO. Assentior vera loquenti. BE. Idem usu veniet, opinor, in his, qui sunt prospera valetudine, aut aliis corporis præditi commodis. BO. Probabile est. BE. At quam multos videmus, qui malent nomen eruditi piique viri, quam esse docti bonique! BO. Plurimos istiusmodi novi. BE. An non apud hos plus habet momenti nomen, quam res? BO. Videtur. BE. Jam si quis nobis adesset Dialecticus, qui scite definiret, quid sit Rex, quid Episcopus, quid Magistratus, quid Philosophus; fortassis & heic inveniremus, qui mallent nomen, quam rem. BO. Ita profecto, si Rex est, qui legibus & æquitate populi commodum spectat, non suum: si Episcopus, qui totus invigilat gregi Dominico: & si Magistratus est, qui ex animo consulit Reipubl. & si Philosophus est, qui neglectis fortunæ commodis, tantum studet bonæ menti parandæ. BE. Heic vides, quantum hujus generis exemplorum possim aggerere. BO. Sane plurimum. BE. An hos omnes negabis esse homines? BO. Vereor, ne nos ipsi citius nomen hominis amittamus. BE. At si homo est animal rationale; quantum abest hoc à ratione, ut in corporis commodis verius, quam bonis, & in externis, quæ fortuna dat simul & eripit, cum libet, rem malimus, quam nomen: in veris animi bonis nomen pluris faciamus, quam rem? BO. Præposterum mehercule

(a) Therſites] *De prodigijs deformi dici solet.*

cule iudicium, si quis attendat. **BE.** Eadem autem est ratio in contrariis. **BO.** Exspecto, quid dicas. **BE.** Idem iudicandum de nominibus rerum fugiendarum, quod dictum est de vocabulis expetendarum. **BO.** Apparet. **BE.** Magis enim horrendum est esse tyrannum, quam tyranni nomen: & si malus Episcopus, juxta sententiam Evangelicam, fur est & latro, non tam hæc nomina sunt nobis detestanda, quam ipsa res. **BO.** Convenit sane. **BE.** Tu de cæteris similiter colligito. **BO.** Prorsus intelligo. **BE.** Nonne fatui nomen averfantur omnes? **BO.** Et quidem maxime. **BE.** Nonne fatuus esset, qui aureo piscaretur hamo, qui vitrum antepone- ret gemmis, qui cariores haberet equos, quam uxorem ac liberos? **BO.** Is esset quovis (a) Coræbo stultior. **BE.** An non tales sunt, qui procurrant in militiam, spe lucri non admodum magni, corpus & animam exponentes periculo: qui student congerendis opibus, cum animam habeant omnium bonarum rerum egenam: qui vestes & ædes exornant, cum animus neglectus ac squallidus jaceat: qui corporis valetudinem anxie tuentur, animam tot capitalibus morbis laborantem negligunt: denique qui fugacissimis hujus vitæ voluptatibus, cruciatus merentur æternos? **BO.** Ipsa ratio fateri cogit, plusquam fatuos esse. **BE.** Atqui his fatuis cum plena sint omnia, vix invenias, qui ferre possit fatui vocabulum, cum adeo non abhorreant à re. **BO.** Sic est profecto. **BE.** Age, scis, quam sint apud omnes invisa vocabula mendacis ac furis. **BO.** Sunt invisissima, nec sine causa. **BE.** Fateor. Sed cum stuprare conjuges alienas sit furto sceleratius, tamen adulteri cognomine quidam etiam gloriantur, ad furti convicium ilico stricturi gladium. **BO.** Ita res habet apud complures. **BE.** Ita cum multi scortis vinoque perditi- tissimi sint, & sint libenter ac palam; tamen ad ganeo- nis nomen offenduntur. **BO.** Hi nimirum rem sibi gloriæ ducunt, cum vocem rei debitam horreant. **BE.** Sed vix aliud nomen auribus nostris videtur intolerabilius, quam mendacis. **BO.** Novi, qui hoc convicium cæ- de sint ulti. **BE.** Sed utinam pariter abominentur rem! Nunquam accidit tibi, ut, qui promiserat se mutuum ad certum diem redditurum, falleret? **BO.** Frequen- ter; etiam cum id dejerasset, neque id semel, sed ite-
rum

(a) Coræbo stultior] *Proverbialis hyperbole in sup-
pidos & voraces.*

rum atque iterum. *BE.* Fortasse non erant solvendo. *Bo.* Imo erant, sed commodius esse ducebant non reddere creditum. *BE.* An hoc non est mentiri? *Bo.* Planissime. *BE.* Auderes istiusmodi creditorem sic compellare; *Cur mihi toties mentiris?* *Bo.* Non; nisi paratus essem ad pugnam. *BE.* An non simili modo quotidie verba dant latomi, fabri, aurifices & vestiarii, pollicentes ad certum diem, nec tamen præstantes, etiamsi magni referat tua? *Bo.* Mira impudentia! sed adde his advocatos pollicentes operam. *BE.* Potes addere sexcenta nomina: nemo tamen horum laturus sit mendacis vocabulum. *Bo.* Hoc genere mendaciorum plena sunt omnia. *BE.* Itidem furis nomen nemo tolerat, cum à re non perinde omnes abhorreant. *Bo.* Exspecto, ut dicas clarius. *BE.* Quid interest inter eum, qui rem tuam tollit è scrinio, & inter eum, qui depositum abjurat? *Bo.* Nihil, nisi quod sceleratior est, qui spoliat etiam fidentem. *BE.* At quam pauci sunt, qui depositum reddunt; aut si reddunt, non dant integram? *Bo.* Opinor, esse perpaucos. *BE.* Nemo tamen istorum ferat furis vocabulum, cum rem non horreant. *Bo.* Admodum. *BE.* Jam mihi reputa, quid vulgo fiat in tractandis pupillorum bonis, in testamentis ac legatis, quantum hæreat digitis tractantium? *Bo.* Frequenter totum. *BE.* Furtum amant, vocabulum detestantur. *Bo.* Maxime. *BE.* Quid agant, qui res fisci tractant, qui monetam publicam cudunt deteriore, qui nunc aucta, nunc diminuta nummorum æstimatione, privatorum rem accidunt, fortasse nobis non admodum liquet: de his, quæ quotidie experimur, loqui fas est. Qui sumit mutuum, aut qui constat æs alienum hoc animo, ut reddat, si liceat, nunquam; quantulum abest à fure? *Bo.* Cautior fortasse dici potest, melior nequaquam. *BE.* At horum cum ingens ubique sit numerus, nemo tamen tolerat furis nomen. *Bo.* Animum solus Deus novit: proinde apud homines obæerati vocantur, non fures. *BE.* Quantuli refert, quo nomine dicantur apud homines, modo sint fures apud Deum? certe suus cuique notus est animus. Ad hæc, qui, cum debeat multum, quod obtigit pecuniæ, nequiter prodigit; qui, posteaquam decoxit in una civitate, delusis creditoribus, fugit in aliam, hospites quærens, quibus imponat, idque facit crebrius; nonne satis declarat, quo sit animo? *Bo.* Satis superque. Sed tamen isti solent hoc fucare colere, quod faciunt. *BE.* Quonam?

Bo.

Bo. Multum multisque debere, prædicant sibi cum magnatibus, atque adeo regibus esse commune; eo- que qui sunt hoc ingenio præditi, fere nobilitatis opi- nionem affectant. BE. In quem usum? Bo. Dictu mi- rum, quantum equiti licere velint. BE. Quo jure? qui- bus legibus? Bo. Hand aliis, quam quibus præfecti maris vindicant sibi, quidquid ejectum est naufragio, etiamsi existet dominus: quibus alii suum esse volunt, quidquid apud furem aut prædonem deprehenderit. BE. Istiusmodi leges possent ipsi fures condere Bo. Et facerent, si queant tueri; & haberent, quo excusa- rent, si bellum indicant prius, quam furentur. BE. Quis hoc juris dedit equiti potius, quam pediti? Bo. Militiæ favor. Sic enim exercentur ad bellum, quo promptiores sint ad spoliandum hostem. BE. Sic, opi- nor, Pyrrhus exercebat suos ad bellum. Bo. Non, sed Lacedæmonii. BE. Abeant in malam crucem cum suo exercitio. Sed unde nomen hoc tantæ prærogativæ? Bo. Quibusdam obvenit à majoribus, alii mercantur ære, quidam adsciscunt. BE. An licet adsciscere cuilibet? Bo. Licet, si mores respondeant. BE. Qui? Bo. Si nihil bonæ rei gerat; si splendide vestiatur; si incedat annulatus; si suaviter scortetur; si aleam ludat assidue, si certet chartis; si computationibus ac voluptatibus ætatem absumat; si nihil loquatur plebejum, sed arces, pugnas, ac bella mera crepet, Thraconica omnia. Isti sibi permittunt bellum, cui velint, indicere; etiamsi, pedem ubi ponant, non habeant. BE. Equites mihi narras equuleo dignos. Atqui tales habet non paucos Sicambria.

C H A R O N.

CHARON, GENIUS, (a) ALASTOR.

CH. Quid ita properas gestiens, Alastor? AL. Op- portune tu quidem, & Charon. Ad te prope- rabam. CH. Quid novæ rei? AL. Nuntium fero, tibi Proserpinæque lætissimum futurum. CH. Effert igitur, quod fers, teque exonera. AL. Furiæ non minus gna- viter, quam feliciter gesserunt suum negotium, nullam orbis partem non infecerunt malis tartareis, dissidiis, bellis, latrociniis, pestilentiis, adeo ut plane (b) jam calvæ

(a) Alastor] *malus Genius, infestus Dæmon.*(b) Jam calvæ] *Alludit ad fabulam Eumenidum, que pro coma angues nutrire dicuntur.*

calvæ emissis colubris sint, & exhaustæ venenis obambulent, quærentes, quidquid usquam est viperarum & aspidum, quando tam glabræ sunt, quam ovum, & pilum non habent in capite, neque quidquam in pectore succi efficacis. Proinde tu fac, cymbam ne remos appares. Mox enim ventura est tanta umbrarum multitudo, ut verear, ne non sufficias omnibus transmittendis. CH. Ista nos non fugerant. AL. Unde rescieras? CH. (a) Ossa pertulerat ante biduum. AL. Ut illa Dea nihil est velocius! Sed quid tu igitur heic cessas relicta cymba? CH. Ita nimirum res ferebat. Huc profectus sum, ut mihi compararem validam aliquam triremem. Nam mea cymba jam vetustate putris ac sutilis non suffecerit huic oneri, si vera sunt, quæ narravit Ossa. Quanquam quid opus erat Ossa? Res ipsa compellit. Nam naufragium feci. AL. Nimirum totus distillas: suspicabar, te redire è balneo, CH. Imo enatavi (b) è Stygia palude. AL. Umbras ubi reliquisti? CH. Natant cum ranis. AL. Sed quid narravit Ossa? CH. Tres orbis monarchas capitalibus odiis in mutuam exitium ruere, nec ullam orbis Christiani partem immunem esse à belli furis; nam tres illi reliquos omnes pertrahunt in belli consortium. Omnes esse talibus animis, ut nemo velit alteri cedere, nec Danum, nec Polonum, nec Scotum; nec vero Turcam interim esse in otio; moliri dira: pestilentiam ubique se vire, apud Hispanos, apud Britannos, apud Italos, apud Gallos. Ad hæc novam esse litem ex opinionum varietate natam, quæ sic vitiavit omnium animos, ut nulla usquam sit sincera amicitia, sed frater fratri diffidat, nec uxori cum marito conveniat. Spes est, hinc quoque nascituram olim magnificam hominum perniciem, si res à linguis & calamis ad manus pervenerit. AL. Hæc omnia verissime narravit Ossa. Nam ipse plura vidi his oculis, assiduus comes & adjutor furiarum, quæ nullo tempore magis declararunt se suo dignas nomine. CH. Atqui periculum est, ne quis dæmon exoriatur, qui subito adhortetur ad pacem; & sunt mortalium animi mutabiles. Nam audio, apud Superos, esse (c) Polygraphum quendam, qui calamo

B b

suo

(a) Ossa] *Fama Dea est, apud Homerum.*(b) Stygia palus] *Fons ad Novacriam Arcadiæ, tam exitialis, ut petus continuo mortem inseret.*(c) Polygraphus] *Qui multo scripsit. Sic Auctor se ipsum vocat hic & alibi.*

suo non desinit insectari bellum, & ad pacem cohortari. AL. Ille jam pridem surdis canit. Olim scripsit pacis profligatae querimoniam; nunc eidem extinctae scripsit epitaphium. Sunt alii contra, qui non minus juvent rem nostram, quam ipse furiae. CH. Quinam isti? AL. Sunt animalia quaedam pullis & candidis palliis, cinericiis tunicis, variis ornata plumis, haec nunquam recedunt ab aulis principum: instillant in aurem amorem belli, hortantur eodem proceres ac plebem: in Evangelicis illis concionibus clamitant, bellum esse justum, sanctum, ac pium. Quoque magis mireris hominum fortem animum, clamitant idem apud utramque partem. Apud Gallos concionantur, Deum stare pro Gallis, nec vinci posse, qui Deum habeat protectorem. Apud Anglos & Hispanos, hoc bellum non à Caesare geri, sed à Deo; tantum praebent se viros fortes; victoriam esse certam. Quod si quis interciderit, eum non perire; sed recta subvolare in caelum, sic ut erat, armatum. CH. Et habetur istis tanta fides? AL. Quid non potest simulata religio? Accedit huc juvenus, rerum imperitia, gloriae sitis, ira, animus ad id, quo vocatur, natura propensus. His facile imponitur, nec difficile perpellitur plaustrum suapte sponte propendens ad ruinam. CH. Ego istis animalibus lubens aliquid boni fecero. AL. Apparatum convivium. Nihil potes gratius. CH. Ex malvis, lupinis, & porris. Nam apud nos non alia est, ut scis, annona. AL. Imo ex perdicibus, capis, & phasianis, si vis esse gratus convivator. CH. Sed quae res istos movet, ut tantopere promoveant bellum? aut quid hinc metunt commodi? AL. Quia plus emolumentum capiunt è morientibus, quam ex vivis. Sunt testamenta, parentalia, bullae, multaque alia non aspernanda lucra. Denique malunt in castris versari, quam in suis alvearibus. Bellum multos gignit episcopos, qui in pace ne terentium quidem siebant. CH. Sapiunt. AL. Sed quid opus est triremi? CH. Nihil, si velim in media palude rursus naufragium facere. AL. Ob multitudinem? CH. Scilicet. AL. Atqui umbras vehis, non corpora. Quantulum autem ponderis habent umbrae? CH. Sicut (a) tipulae, tamen tipularum tanta vis esse potest, ut onerent cymbam. Tum scis, & cymbam umbratilem esse. AL. At ego memini, videre me, cum es-

set

(a) Tipulae] *Vermiculus levissimus.*

set ingens turba, nec cymba caperet omnes, à clavo tuo tria millia umbrarum pendere nonnunquam, nec tu pondus ullum sentiebas. CH. Fateor, tales esse animas, quæ paulatim demigrarunt è corpore, phthisi aut hæctica tenuato. Cæterum, quæ subito revelluntur è crasso corpore, multum corporeæ molis secum ferunt. Tales autem mittit apoplexia, synanche, pestilentia, sed præcipue bellum. AL. Non opinor, Gallos aut Hispanos adferre multum ponderis. CH. Multo minus, quam cæteri: quanquam & horum animæ non omnino veniunt plumæ. Cæterum è Britannis, è Germanis belle pastis, veniunt aliquoties tales, ut nuper periclitatus sim, decem duntaxat vehens, & nisi jacturam fecissem, perieram una cum cymba, vectorebus & naulo. AL. Ingens discrimen. CH. Quid interea censes fieri, cum accedunt crassi satrapæ, Thrasones & (a) polymachæroplacidæ? AL. Ex his, qui pereunt in justo bello, nullos arbitror ad te venire. Nam ajunt, eos recta subvolare in cælum. CH. Quo subvolent, nescio: unum illud scio, quoties bellum est, tot ad me veniunt faucii lacerique, ut demirer, ullum superesse apud Superos. Nec solum veniunt onustæ crapula & abdomine, verum etiam bullis, & sacerdotiis, aliisque rebus plurimis. AL. At ista non deferunt secum, sed nudæ veniunt ad te. CH. Verum; sed quæ recentes veniunt, somnia talium rerum secum adferunt. AL. Itane gravant somnia? CH. Gravant cymbam meam. quid dixi, gravant? jam demerferunt. Postremo tot obolos putas nihil habere sarcinæ? AL. Equidem arbitror, si ferant æreos. CH. Proinde certum est mihi prospicere de navi, quæ sufficiat oneri. AL. O te felicem! CH. Quid ita? AL. Quia propediem ditesces. CH. Ob multitudinem umbrarum? AL. Næ. CH. Si quidem suas opes secum adferant. Nunc, qui in cymbis deplorant, se apud Superos reliquisse regna, præsulatus, abbatias, auri talenta innumera, ad me nihil adferunt præter obolum. Itaque, quod jam annis ter mille mihi corrasum est, id totum est effundendum in unam triremem. AL. Sumtum faciat, oportet, qui quærit lucrum. CH. Atqui mortales, ut audio, feliciter negotiantur, qui favente Mercurio ditescunt intra triennium. AL. Sed iidem decoquunt nonnunquam. Tuum lu-

crum

(a) Pslymachæroplacidæ] Id est *multum sibi pluvium*
sentit.

crum minus, sed certius. CH. Nescio, quam certum : si quis Deus nunc exoriat, qui res principum componat, fors hæc tota mihi perierit. AL. Ista quidem de te jubeo, ut me sponsore in utramque aurem dormias. Intra decennium totum nihil est, quod pacem metuas. Unus Romanus Pontifex sedulo quidem hortatur ad concordiam, sed (a) laterem lavat. Murmurant & civitates tædio malorum : conferunt susurros, populi nescio qui, dictitantes iniquum, ut ob privatas itas aut ambitionem (b) duorum triumve res humanæ sursum deorsum misceantur : sed vincent, mihi crede, quamlibet recta consilia Furia. Cæterum, quid opus erat hac gratia petere Superos ? An apud nos non sunt fabri ? Certe Vulcanum habemus. CH. Pulchre, si quæram naviam æream. AL. Minimo accersetur aliquis. CH. Ita est, sed deficit nos materia. AL. Quid audio ? nihil illic silvarum ? CH. Etiam nemora, quæ fuerant in campis Elysiis, absunta sunt. AL. In quem tandem usum ? CH. Exstremis hæreticorum umbris ; adeo ut nuper coacti simus è terræ visceribus carbones effodere. AL. Quid ? an istæ umbræ non possunt minore sumtu paniri ? CH. Sic visum est (c) Rhadamantho. AL. Ubi triremem mercatus eris, unde remiges parabuntur ? CH. Meæ partes sint tenere clavum ; remigent umbræ, si velint trajicere. AL. At sunt, quæ non didicerunt remum agere. CH. Apud me nullus est eximius, remigant & Monarchæ, remigant & Cardinales suam quisque vicem, non minus, quam plebei teagues, si ve didicerint, si ve non didicerint. AL. Tu fac, dextro Mercurio feliciter mercere triremem. ego non te remorabor amplius. Orco lætum adferam nuntium. Sed heus, heus, Charon. CH. Quid est ? AL. Fac, matures reditum, ne te mox obruat turba. CH. Imo jam plusquam ducenta millia offendes in ripa præter illas, quæ natant in palude. Properabo tamen, quantum licebit. Dic, illis, me mox adfuturum.

Sy-

(a) Laterem lavat] *qui inanem operam sumit.*

(b) Duorum triumve] *Designat nempe Carolum Cæsarem ejus nominis quintum, Franciscum primum Galliarum & Henricum Octavum Angliæ Regem : qui Europam gravissimis bellis commoverunt.*

(c) Rhadamanthus] *Lyciæ rex, qui, propter severitatem flagitur à Poëtis iudex apud inferos.*

Synodus Grammaticorum.

ALBINUS, BERTULPHUS, CANTHELUS, DIPHYLUS, EUMENIUS, FABULLUS, GADITANUS.

AL. EST ne quisquam in hoc numero, qui didicit Arithmeticen? BE. Cui tandem rei? AL. Qui certum doceat, quot convenerimus Grammatici. BE. Istuc quidem citra calculos, vel digiti nostri nobis dicere poterunt. Te pono in pollice, me in indice, Canthelum in medio, Diphylum in anulari, Eumenium in minimo. Nunc ad lævam transeo; illic in pollice pono Fabullum, in indice Gaditanum. Itaque, ni fallor, septem sumus. Sed quorsum attinet istuc scire? AL. Quoniam audio, septenarium reddere legitimum concilium. BE. Quod concilium mihi narras? AL. Est res seria, quæ me diu multumque torfit, neque me tantum, verum multos etiam viros neutiquam indoctos. Eam proponam in medium, ut hujus synodi auctoritate semel finiatur quæstio. CA. Eximium quiddam sit, oportet, quod tu vel ignores, Albine, vel animum tuum perspicacissimum diu multumque torserit. Quare cupimus & ipsi nosse, quid istuc sit rei. Nam unus omnium nomine respondeo. AL. Ergo heic estote omnes, aures simul adhibentes & animos. Plus vident oculus, quam oculus. Estne quisquam vestram, qui nobis explanare possit, quid significet hæc vox *Antisommarita*? BE. Nihil facilius. Sonat enim betæ genus, quam prisca natatilem appellabant, caule contorto nodosoque, mire fatua, tetri odoris, si contingas; posset cum (a) Anagyris contendere. CA. Natatilem narras betam, imo cacatilem bestiam. Quis unquam audivit aut legit antehac nomen natatilis betæ? BE. Imo hoc dilacide docet *Mammotreptus* vulgo corrupte dictus, cum vero nomine dicatur *Mammotbreptos*, quasi dicas, aviæ alumnum. AL. Quid istuc est tituli? BE. Ut intelligas, in libro nihil inveniri præter meras delicias; quod *mumme*, hoc est, aviæ soleant indulgentius habere nepotes, quam matres liberos suos. AL. Plane deliciosum opus mihi narras. Nuper enim, cum in hunc codicem incidissem, minimum abfuit, quin risu dissilierim. CA. Ubi tu nactus es eum codicem, qui rarissimus inventu est? BE. Abbas divi Bavonis, nomine Livinus, à prandio Brugis duxit me in biblio-

the-

(a) Anagyris] *Herbæ species, quam si contingas manibus, pessime olet.*

thecam suam peculiarem, quam homo senex, cupiens aliquod sui monumentum posteris relinquere, non mediocri sumtu parabat. Nullus erat liber, qui non esset manu descriptus, idque in membranis, nullus, qui non variis picturis ornatus, ac foris bysso auroque tectus. Quin & ipsa codicum spatiosa moles, nescio, quid majestatis præ se ferebat. AL. Quinam erant? BE. Oh præclari omnes, Catholicon, Brachylogus, Ovidius per allegorias expositus, aliique innumeri; inter quos & lepidissimum Mammothreptum reperi. Inter eas delicias inveni natatilem Betam. AL. Cur vocant natatilem? BE. Referam, quod legi: penes auctorem fidei periculum esto. Quoniam, inquit, provenit in locis humidis putribusque, nec usquam feliciter provenit, quam in cœno aut sterquilinio; honos sit auribus. AL. Itane graviter olet? BE. Sic ut nec oleum ullum pejus oleat. AL. Estne itius oleris ullus usus? BE. Imo in deliciis est. AL. Fortasse porcis, aut asinis, aut bubus Cypriis. BE. Imo hominibus, & quidem delicatis. Pelinorum gens est, apud quam convivia vicissim in longam ducuntur periodum: extremam computationem vocant sua lingua *Resumtam*, quasi nos dicamus bellatia aut tragemata. AL. Quam bella bellaria! BE. Ejus computationis hæc lex est, ut liberum sit convivatori, quidquid volet, apponere: nefas autem sit convivis quidquam rejicere, sed omnia boni consulere. AL. Quid, si apponeret cicutam, aut cramben recoctam? BE. Quidquid apponitur, devorandum ibi est tacite. Domi tamen licet, quod ederint, revomere. Nam heic fere ponunt natatilem Betam, sive Anticomaritam: nihil enim refert, utro nomine dixeris; res eadem est. Admiserunt aliquid querni corticis, & alii plurimum. Ita (a) moretum absolvunt. AL. Quis persuasit legem tam barbaram? BE. Consuetudo, quovis tyranno potentior. AL. Tragicam periodum mihi narra, quæ tam inamœnum habeat exitum. BE. Dixi meam vicem, nulli præjudicans, si quis quid habet rectius. CA. At ego comperi, priscis fuisse piscem, quem vocarunt Anticomaritam. BE. Dic auctorem. CA. Codicem exhibere possum, nomen auctoris non possum dicere. Scriptus est Gallice, sed formulis Hebraicis. BE. Quam speciem habet piscis Anticomarita? CA. Cætera nigris squamis est, solus venter albet. BE. Palliatum quempiam Cynicum, opinor, nobis

ex

(a) Moretum] placenta genus quod verbis constat.

ex pisce facies. Qui sapor? CA. Nihil insuavius. Quin pestilens est. Nascitur in putribus lacunis, interdum & in cloacis, iners, limosus: solo gustu pituitam gignit gravem, quam vix vomitu leves. Frequens est in regione, quam Celtithracen appellant. Nam illic in deliciis est, quod gustasse carnes detestabilius sit homicidio. AL. Infelix regio cum suo Anticomarita. CA. Tantum habeo, quod dicam: nemini præjudicatum velim mea sententia. DI. Quid opus est hujus vocis enarrationem ex Mammothreptis aut Hebræis schedis petere, cum ipsa dictionis etymologia præ se ferat Anticomaritas dici puellas parum feliciter conjugatas, utpote maritis vetulis. Nec enim novum est, quod scribæ quo verterunt in eo, cum sint litteræ cognatæ, c, q, & k. EV. Erat aliquid, quod dixit Diphylus, si constaret dictionem esse Latinam. Mihi videtur esse Græca, è tribus conflata, ex ἀντι, quod est contra, & κόμη, quod sonat pagum, & ἐπιζών, quod est mulieriter garrere: hinc per synalœphen elisa, ο, dictus est Anticomarita, qui rusticana garrulitate cunctis obstreperit. FA. Sedulo quidem meus dixit Eumenius. At mihi videtur ex tot dictionibus conflata vox, quot habet syllabas. Nam ἀντι sonat ἀνους' τι, τίλλω' κω, κώδια' μα, μύλα' εν, ε' υπαρά. (perperam enim scribitur per ι.) τα, τάλας. Ex his conficitur amens, ac miser, velleus pilos putrium tergorum. AL. Tali opificio cibus congruit beta natatilis, de qua modo dixit Bertulphus. BE. Nimirum anticomarita anticomaritæ. GA. Sedulo quidem dixistis omnes; at mihi videtur uxor viro male morigera, dici anticomarita per syncopen, antidicomarita; quod semper adversetur marito. AL. Si recipimus tales tropos, facile ex foria fient fora, & cuniculus fit cuculus. BE. Atqui Albinus, qui consul est in hoc senatu, nondum dixit, quid ipse censeat. AL. Ex me quidem, quod adferam, non habeo; haud tamen gravabor in medium adferre, quod ab hospite meo nuper didici homine linguacissimo. Sæpius variabat in loquendo sermonem, quam luscinia cantionem. Is asseverabat, vocem esse Chaldaicam, è tribus compositam. Apud illos enim, ut ajebat, anti sonat perversum ac cerebrosum; comar, petram: ita, sutoriam. BE. Quis unquam petrae tribuit cerebrum? AL. Nihil absurdi, si modo mutes genus. CA. Prorsus in hac synodo evenit, quod vulgo dici solet, Quot homines, tot sententiæ. Quid igitur actum est? sententiæ numera-

ri possunt; dividi non possunt, ut pars major vincat minorem. AL. Vincat igitur melior deteriorem. GA. Atqui ad hoc ipsum opus esset alia synodo. Nam sua cuique sponsa videtur pulcherrima. AL. Istuc si verum esset, minus haberemus adulteriorum: Sed habeo consilium expeditum. Fabis fortiamur, ex hoc numero cuius sit, ut ex omnibus suffragiis probet, quod volet. CA. At istæc in te cudetur faba. Num vera dixi? AL. Mihi prima & postrema magis arridet. CA. Assentimur omnes, ut unus pro omnibus respondeam. AL. Age, sit igitur hoc inter ea, de quibus dubitare fas non est. CA. Maxime. AL. Si quis dissentiat, quid erit pœnæ? CA. Majusculis scribetur hæreticus in grammatica. AL. Adjiciam bonis avibus, quod mihi non negligendum videtur. Id ex medico quodam Syro acceptum amicis communicabo. BE. Quid istuc? AL. Si natatilem betam, gallam è quercu, & sutorium atramentum in mortario contuderis, deinde aspersis copri sex unciiis miscueris in malagma, præsentaneum esse remedium adversus caninam scabiem, & porcorum pruriginem. BE. Sed heus, Albine, qui nobis omnibus de Anticomarita negotium facillis; in quo tandem auctore legitur istuc vocabulum? AL. Dicam, sed in aurem, & uni. BE. Accipiam, sed hac lege, ut ego vigissim unus uni in aurem dicam. AL. At repetita (a) Henas tandem fit chalias. BE. Verum dicis, ubi semel ex henade reddideris dyadem, jam non est tibi in manu sistere fluxum dyadis. AL. Quod pauci norunt, celari potest; quod multi, nequaquam: trias autem ad multitudinem pertinet. BE. Probe, qui tres simul haberet uxores, multas habere diceretur: sed qui tres haberet pilos in capite, aut dentes in ore, multosne an paucos habere diceretur? AL. Sophista, admove aurem. BE. Quid ego audio? Istuc non minus absurdum est, quam si Græci civitatem, cui expugnandæ tot classes ducebant, suo nomine non possent nominare, pro Troia dicentes Sutrium. AL. Atqui hic Rabinus est nuper è cælo delapsus, qui nisi præsens numen succurrisset rebus humanis; jam dudum quæreremus, ubinam essent homines, ubi pietas, ubi philosophia, ubi litteræ. BE. Næ iste inter Moriaæ procures primas meretur, dignus, qui posthac vocetur (b) Archimorita cum suis Anticomaritis.

A' 200.

(a) Henas] *Unitas: chalias, millenarius numerus est.*

(b) Archimorita] *sultorum princeps.*

Ἀγάμῳ γάμῳ, sive Conjugium impar.

PETRONIUS, GABRIEL.

PE. **U**Nde nobis Gabriel tam tetrica fronte?
 Num ex antro Trophonii? GA. Imo à nup-
 tiis. PE. Nunquam vidi vultum minus nuptialem. Nam
 qui nuptiis interfuerunt, totos postea sex dies solent
 hilariores amoenioresque videri, senes etiam rejuve-
 nescere ad annos decem. Quis igitur mihi nuptias
 narras? Mortis, opinor, cum Marte? GA. Imo juvenis
 generosi cum puella sedecim annos nata, in qua nihil
 desideres, sive formam spectes, sive mores, sive ge-
 nus, sive fortunam. Quid multis? Jove marito digna
 videri poterat. PE. Hui! tam teneram puellam tam
 vetulo? GA. Reges non senescunt. PE. Unde igitur
 istæc tristitia? Fortasse sponso invides, qui tibi cap-
 tatam prædam victor præripuit. GA. Phyl! nihil minus.
 PE. Num tale quid accidit, quale memorant de con-
 vivio (a) Lapitharum? GA. Nequaquam. PE. Quid?
 an defuit Bacchi liquor? GA. Imo supererat. PE. Non
 aderant tibi cines? GA. Et fidicines, & lyricines, & tu-
 bicines & utricines. PE. Quid igitur? Non aderat Hy-
 menæus? GA. Frustra tot vocibus ciebatur. PE. Nec
 Charites? GA. (b) Ne musca quidem Charis. Nec
 pronuba Juno, nec aurea Venus, nec Jupiter Game-
 lius. PE. Næ tu mihi nuptias loqueris proliis inau-
 spicatas & (c) ἀβίους, seu potius (d) ἀγαμὸν γάμον.
 GA. Magis dicas, si vidisses. PE. Non igitur saltatum
 est? GA. Imo misere claudicatum. PE. Nullum ergo
 numen prosperius istas hilarabat nuptias? GA. Nul-
 lum omnino illic aderat præter unam Deam, quæ
 Græcis dicitur Pсора. PE. Pruriginosas, opinor, nup-
 tias dicis. GA. Imo rubiginosas & puruleitas. PE. Sed
 quid est, mi Gabriel, quod hæc commemoratio tibi
 lacrimas etiam excutit? GA. Hæc res, Petroni, vel si-
 lici possit extundere lacrimas. PE. Credo, si filix vi-
 didisset. Sed obsecro te, quidnam est hoc tantum mali
 Ne cela, nec meum animum diutius suspendito. GA?

No.

(a) Lapithæ] Populi Thessaliæ, cruenta fuerunt
 eorum nuptiæ.

(b) Ne musca quidem] Proverbiali hyperbole pro
 nulla omnino.

(c) Id est, impias.

(d) Id est, sine nuptiis nuptias.

Bb 5

Noſti Lampridium Eubulum ? PE. Quo non alius in hac urbe vit melior aut beator. GA. Quid, ejus filiam Iphigeniam? PE. Florem hujus ætatis nominasti. GA. Sic eſt. At ſcis, cui nupſerit? PE. Sciam, ſi dixeris. GA. Nupſit Pompilio (a) Blenno. PE. Eine Thraſoni, qui neminem non ſolet occidere ſuis glorioſis fabulis ? GA. Huic ipſi. PE. At iſjam olim celebris eſt in hac urbe duabus potiſſimum rebus : mendaciis ac ſcabiæ, quæ nondum ſuum habet nomen, quum ipſa tam multorum habeat nomina. GA. Superbiſſima ſcabiæ eſt, quæ nec lepræ, nec elephantiaſi, nec lichenibus, nec podagræ, nec mentagræ cedit, ſi res veniat in certamen. PE. Ita prædicant medicorum filii. GA. Quid ego nunc, Petroni, depingam puellam tibi non incognitam, quanquam plurimum gratiæ addidit ornatus nativo decori? Mi Petroni, dixiſſes, Deam quampiam eſſe. Nihil illam non decebat. Interim prodiit nobis beatus ille ſponſus trunco naſo, alteram trahens tibiam, ſed minus feliciter, quam ſolent Suiſſeri; manibus ſcabris, halitu gravi, oculis languidis, capite obvincto; ſanies & à naribus, & ex auribus fluebat. Alii digitos habent anulatos, ille etiam in femore geſtat anulos. PE. Quid parentibus accidit, ut talem filiam tali portento committerent ? GA. Neſcio, niſi quod hodie plerique videtur adempta mens. PE. Fortaſſe prædives eſt. GA. Eſt affatim, ſed ære alieno. PE. Si puella veneno ſuſtuliffet ambos avos & avias, quod gravius ſupplicium de illa ſumî poterat ? GA. (b) Si minxiſſet in patrios cineres, ſatis pœnarum datura fuerat, tali monſtro vel oſculum dare coacta. PE. Accedo. GA. Mihi ſane factum hoc crudelius eſſe videtur, quam ſi illam nudam objeciſſent urſis, aut leonibus, aut crocodilis. Nam aut ſeræ peperciffent tam inſigni formæ, aut ſubita mors finiſſet cruciatum. PE. Vera prædicas. Mihi plane videtur hoc factum Mezentio dignum: *qui mortua, ut inquit Maro, jungebat corpora vivis, Componens manibusque manus, atque oribus ora.* Quanquam nec Mezentius, ni fallor, tam immanis ecat, ut tam amabilem puellam cadaveri jungeret; nec ullum cadaver eſt, cui non jungi malis, quam tam putido cadaveri. Siquidem hoc ipſum, quod

(a) Blennus] *ignavus & fatuus.*

(b) Si minxiſſet] *Id eſt, gravius aliquod flagitium commiſiſſet.*

quod spirat, merum est venenum; quod loquitur, pestis est; quod contingit, mors est. GA. Jam tu mihi cogita, Petroni, quid voluptatis habitura sint illa suavia, illi complexus, illi nocturni lusus, ac blanditiæ? PE. Theologos nonnunquam audivi loquentes de impari conjugio. Istuc demum optimo jure dici potest impar conjugium, quasi gemmam inferas plumbo. Sed interim demiror teneræ virginis audaciam. Solent enim tales puellæ ad lemuris aut larvæ conspectum tantum non exanimari; an hæc audebit tale cadaver amplecti noctu? GA. Habet puella, quod excuset auctoritatem parentum, importunitatem amicorum, ætatis simplicitatem. Ego parentum vesaniam satis mirari non possum. Quis enim filiam habet tam infelici forma, quam collocare velit homini leproso? PE. Nullus, opinor, modo vel unciolam habeat sanæ mentis. Mihi si lusca esset, eademque clauda, nec minus deformis, quam fuit Thersites Homericus, postremo indotata, recusarem istiusmodi generum. GA. At hæc lues est omni lepra tum tetrior, tum nocentior. Nam citius serpit, & subinde recurrit, ac frequenter occidit; cum nonnunquam lepra sinat, hominem ad extremam usque senectutem vivere. PE. Fortasse latebat parentes sponsi morbus. GA. Imo pulchre noverant. PE. Si tam male volebant filiæ, quin potius insutam culeo projecerunt in (a) Scaldam? GA. Profecto levior fuisset infania. PE. Quæ dos commendabat illis sponsum? præcellit arte quapiam? GA. Permultis: strenuus est aleator, potator invictus, scortator improbus, nugandi mentiendique artifex maximus, prædator non segnis, decoctor eximius, comessator perditus. Quid multis? cum scholæ non profiteantur, nisi septem artes liberales, hic habet plus, quam decem illiberales. PE. Aliquid tamen fuerit, oportet, quod illum commendarit parentibus. GA. Nihil aliud, quam gloriosum equitis nomen. PE. Qualis eques, cui per scabiem vix in sella sedere licet? Sed fortasse habet luculentas possessiones. GA. Habuit mediocres; sed ex protervia, quam fecit, nihil superest præter unam turriculam, unde excurrere solet ad prædam, eamque tam belle instructam, ut nolis, illic porcos tuos ali. Sed interim nunquam non habet arces in ore, & feuda, aliaque ma-

(a) Scalda] in Picardia ex monte profluit, & uno cornu in Oceanum, altero in Hlerwam effunditur.

magnifica nomina ; nusquam non affigit sua insignia. PE. Clypeus quod habet symbolum ? GA. Tres elephantos aureos in spacio phœniceo. PE. Scilicet elephas elephanti congruit. Oportet autem hominem esse sanguinarium. GA. Imo vinarium. Nam rubro vino mirum in modum delectatur ; sic tibi sanguinolentus est. PE. Ad hauriendum igitur utilis est illi proboscis. GA. Maxime. PE. Itaque insignia declarant magnum ac stolidum nebulonem , vini gurgitem. Neque enim ille color sanguinis est , sed meri : & aureus elephas indicat , quidquid auri nactus est , vino absumi. GA. Sic est. PE. Quid igitur dotis hic Thysso conferet ad sponsam ? GA. Quid ? maximam. PE. Qui ? maximam decoctor ? GA. Sine me loqui ; maximam , inquam , pessimamque scabiem. PE. Emoriar : ni malim , filiam meam equo nuptam , quam tali equiti. GA. At ego vel monacho nuptam malim. Imo hoc non est homini nubere , sed hominis cadaveri. Hoc spectaculum si vidisses , dic mihi , tenuissesne lacrimas ? PE. Qui potuisssem , qui vix ista sine lacrimis audio ? Adeon^s parentes ad omnem naturalis pietatis affectum obsurduisse , ut filiam unicam , puellam tali forma , tali indole , tam amabilibus moribus , tali monstro in servitutum traderent , propter mendacem clypeum ? GA. Atqui facinus hoc , quo nihil invenias nec immanius , nec crudelius , nec magis impium , hodie magnatum etiam ludus est ; quum expediat , eos , qui Reipublicæ tractandæ nascuntur , esse quam prosperrima valetudine. Corporis enim habitus animi vim afficit. Certe hic morbus , quidquid est homini cerebri , solet exhaurire. Ita fit , ut Reipublicæ præsideant , qui nec animo bene valeant , nec corpore. PE. Non solum integræ mentis ac prospera valetudine convenit esse , qui Reipublicæ gubernaculis assident , verum etiam forma dignitateque corporis præcellentes. Quanquam enim prima principum commendatio sint sapientia & integritas ; tamen non nihil refert , qua specie corporis sit , qui cæteris imperat. Nam si sævus est , multum invidiæ addit corporis deformitas : Sin probus & pius , *Gratior est pulchro veniens è corpore virtus*. GA. Recte. PE. Nonne deplorant earum infelicitatem , quarum conjuges post peractas nuptias in lepram aut morbum incidunt comitiales ? GA. Merito sane. PE. Quæ igitur dementia est , ultro filiam plusquam leproso tradere ? GA. Plusquam dementia est. Si strapes paret tollere ca-

tulos,

tulos, quæso, num ad generosam foeminam admittet scabiosum & ignavum canem? PE. Imo magna cura dispiceret, ut undiquaque generosum adjungeret, ne nascantur (a) hybridæ. GA. Et, si dux augere velit equitatum, num ad eximiam equam admitteret morbidum aut degenerem? PE. Non in commune quidem stabulum reciperet morbidum, ne qua serpat malum ad alios. GA. Nec interim referre putant, quem admittant ad filiam, & unde nascantur liberi, non tantum in hæreditatem omnium facultatum successuri, verum etiam rempublicam moderaturi? PE. Ne rusticus quidem quemvis taurum admittit ad juveneam, nec quemvis equum jungit equæ, nec quemvis porcum scrophæ; quum taurus gignatur aratro, equus rhedæ, porcus culinæ. GA. Vide, quam perversa sint hominum judicia. Si quis plebeius patriciæ puellæ osculum obtrudat, injuriam putant bello vindicandam. PE. Acerrimo. GA. Et ipsi volentes, scientes, prudentes, id, quo nihil habent carius, dedunt abominando portento, & privatim impli in suam gentem, & publice in civitatem. PE. Si sponsus subelaudicat alioqui sanus, quam abhorretur à conjugio? hoc tantum malum non imputatur in sponsalibus. GA. Si quis filiam elocavit Franciscano, quanta abominatio, quanta deploratio male collocatæ virginis! at illa veste detracta virum habet membris validis: ista totam ætatem transigit cum semivivo cadavere. Si qua nubit sacerdoti, ludunt in unctum; at hæc (b) pejus uncto nupsit. PE. Vix hoc faciunt hostes puellis bello captis, vix piratæ faciunt scelere abductis; & hoc faciunt parentes unicæ filiæ, nec illis datur à magistratu curator? GA. Quomodo medicus succurret phrenetico, si ipsum habeat phrenesis? PE. Atqui mirum est, à principibus, quorum munus est prospicere Reipublicæ dantaxat in his, quæ ad corpus pertinent: cum in hoc genere nihil prius ac potius sit bona valetudine, heic nullum excogitari remedium. Tanta pestis bonam orbis partem occupavit, & illi interim stertunt, quasi nihil ad rem pertineat. GA. De principibus, Petroni, religiose loquendum est. Sed admove aurem; insusurrabo tria

ver-

(a) Hybridæ] Catull, qui ex parentibus diversa natura & studii nascuntur.

(b) Pejus uncto] Alludit ad unguenta & cataplasmata illorum, qui Gallica scabi sunt infecti.

verba. PE. O miseriam! utinam falsa prædicares? GA. Quot morborum genera nasci putas ex vinis corruptis ac mille modis infectis? PE. Innumera, si qua medicis fides. GA. Num heic vigilant ædiles? PE. Plane vigilant in exigendis vectigalibus. GA. Quæ sciens nubit morbo, fortasse digna est suo malo, quod adscivit ipsa sibi: quanquam si principatum gererem, utrumque semoverem ab urbano commercio. Cæterum, si qua nupsisset huic obnoxio lui, qui se sanum mentitus esset, si quis mihi summum pontificium deleget, dirimerem hoc conjugium, etiamsi sexcentis tabulis sponsalibus contractum esset. PE. Quo colore? Nam conjugium rite contractum, ab homine non potest dirimi. GA. Quid? tibi videtur rite contractum, quod dolo malo contractum est? Non valet contractus, si puella decepta servo nupsit, quem putabat liberum. Hic, cui nupsit, servus est miserimæ (a) dominæ Pforæ; atque hoc infeliciores est servitus, quod illa neminem manumittit, ut servitutis miseriam aliqua libertatis spes consolari possit. PE. Sane colorem reperisti. VA. Ad hæc non est conjugium, nisi inter vivos. Heic mortuo nubitur. PE. Repertus est alter color. Sed sineres, opinor, scabiosas nubere, juxta vetus illud adagium, (b) ὁ μολὴν πρὸς ὁ μολὴν. GA. Si hoc mihi liceret, quod expediret Reipublicæ, sinerem quidem jungi, sed junctos exurerem. PE. Tum tu quidem Phalaridem ageres, non principem. GA. An tibi Phalaris videtur medicus, qui secat digitos aliquot, aut inurit corporis partem, ne totum pereat? Mihi non videtur ista crudelitas, sed misericordia. Quod utinam initio nascentis mali fuisset factum! Tum enim paucorum exitio totius orbis saluti consuli poterat. Et hujus facti reperimus exemplum in Gallorum annalibus. PE. At mitius erat, illos castrari, ac summoverti. GA. Fœminis porro quid faceres? PE. Adderem fibulas. GA. Ita quidem prospectum esset, ne ex malis corvis nascantur mala ova, sed fatebor, hoc esse mitius, si tu fatearis, illud esse tutius. Nam pruriunt & exsecti; nec uno modo transfilit malum, sed osculo, sed colloquio, sed contactu, sed computatiuncula serpit ad alios. Et videmus, huic malo fatalem quandam malitiam adjunctam, ut, quisquis eo tenetur; vel nullo suo commo-

(a) Dominæ Pforæ] *Id est pruritus ac scabiei.*

(b) *Id est, simile simili gaudet.*

do gaudeat quamplurimis suam affricare scabiem. Jam submoti possunt fugere, possunt vel noctu, vel ignotis imponere: à mortuis vero nihil est periculi. PE. Tutius fateor; sed haud scio, an conveniat Christianæ mansuetudini. GA. Dic, age, mihi: unde plus periculi, à simplicibus furibus, an ab istis? PE. Fateor, pecuniam multo viliores bona valetudine. GA. Et tamen hos Christiani suffigimus in crucem; nec appellatur crudelitas, sed justitia, & si Rempublicam spectes, pietas est. PE. Verum ibi plectitur, qui damnum dedit. GA. Hi scilicet lucrum adferunt! Sed demus hoc malum multis nulla sua culpa contractum, quum tamen paucos reperias, quibus eam luem non conciliarit nequitia? Jureconsulti docent, interdum innoxios recte occidi, si id magnopere intersit Reipublicæ. Quemadmodum Græci post everfam Trojam occiderunt Astyanactem Hectoris filium, ne per illum bellum instauraretur. Nec putant impium, post extinctum tyrannum, & liberos innoxios trucidari. Quid, quod nunquam non bellamus Christiani; neque tamen nescimus, in bellis maximam malorum partem ad eos redire, qui nihil commeruerunt? Idem usu venit (a) in repressalibus, quæ vocant. Qui læsit, in tuto est; & spoliatur negotiator; qui ne factum quidem audivit, tantum abest, ut in culpa fuerit. Quod si talibus remediis utimur in rebus non ita magni momenti, quid censes faciendum in re omnium atrocissima? PE. Vincor veris. GA. Tum illud mihi perpende. Apud Italos ut primum scintillare cœpit pestilentia, occluduntur ædes: qui laboranti inserviunt, submoventur à publico. Hoc quidam appellant inhumanitatem, cum summa sit humanitas. Siquidem hac vigilantia fit, ut paucis funeribus sopiatur malum. At quanta est humanitas, tot millium vitæ consuli? Sunt, qui parum hospitale putant, quod Itali in rumore pestilentia, tempore vespertino hospitem portis submovent, coguntque sub dio noctem agere: at pietas est, paucorum incommodo maximo Reipublicæ bono prospicere. Quidam sibi valde fortes videntur & officiosi, quod ausint ad quemvis pestilentia laborantem accedere, etiam si nihil illic habeant negotii. At dum

(a) In repressalibus] *Est potestas, qua creditor in sua patria, contra debitorem in aliena, jus suum persequi licet.*

reversi domum inficiunt uxores, liberos ac totam familiam, quid ea fortitudine stultius, quid officio inofficiosius, ut salutes alienum, tibi carissimos in præsens vitæ discrimen adducere? Heic tamen quanto minus est periculi à pestilentia, quam ab hac scabie? Rarius afflat propinquos, nec fere senes attingit; & quod attingit, aut cito liberat, aut restituit sanitati, puriores etiam, quam antea fuerant. Hæc quid aliud, quam perpetua mors est, vel, ut verius dicam, sepultura? Obvolvuntur linteis & unguentis more cadaverum. PE. Verissima narras. Saltem idem curæ dandum erat huic tam exitiali malo, quod datur leprosis. Aut si hoc quoque nimium est, nemo barbæ silvam patiatur sibi demeti, aut sibi quisque tonsorem præstet. GA. Quid, si uterque claudat os? PE. Asslant naribus malum. GA. Est & isti malo remedium? PE. Quodnam? GA. Ut quod solent Alcumistici, addant personam, quæ per vitreas fenestellas præbeat lumen oculis, ori naribusque respirationem, cornu à persona per axillas in tergum porrecto. PE. Belle, si nihil metuendum est à contactu digitorum, linteorum, pectinis, & forficis. GA. Optimum igitur barbam usque ad genua demittere. PE. Ita videtur. Deinde siatedictum, ne quis idem sit tonsor & chirurgus. GA. Ad famem relegas tonsores. PE. Minuant sumtus, & aliquanto plaris radant. GA. Esto. PE. Tum feratur lex, ne quis cum alio poculum habeat commune. GA. litam vix recipiat Anglia. PE. Neve quo misceantur eodem lecto, præter uxorem & maritum. GA. Placet. PE. Ad hæc in diversoriis ne quis hospes indormiat linteis, in quibus alius indormiit. GA. Quid facies Germanis, qui lavant in anno? PE. Exstimulent lotrices. Præterea tollatur mos quamvis vetustus salutandi osculo. GA. Etiamne in templis? PE. Tabellæ suam quisque opponat manum. GA. Quid de colloquio? PE. Vitetur illud Homericum, (a) *Ἄγχι σχῶν κεφαλῆν*, & vicissim qui auferat, comprimat labra. GA. Vix istis legibus suffecerint duodecim tabulæ. PE. Sed quid consulas interim infelici puellæ? GA. Quid? nisi ut libenter sit misera, quo sit minus misera; & suavio conjugis opponat manum; tum armata cum illo dormiat. PE. Quonam hinc properas? GA. Recta in musæum. PE. Quid facturus? GA. Pro epithalanio, quod postulant, scripturus Epitaphium.

(a) Id est, propius admoveans capus.

Impostura.

PHILIPPUS, LIVINUS.

PH. **S**alve, Livine. LI. Salvebo, si vis ita: sed à me tibi cave. Nam est animus imponere tibi, nisi caves. PH. Non est admodum metuendus hostis, qui periculum denuntiat. Sed age, falle, si potes. LI. Ecce, jam fefelli, nec sentis adhuc. Iterum cave. PH. Cum præstigiæ, opinor, artifice mihi res est. Nihil enim sentio imposturæ. LI. Rursus adverte mentem tuam, ni velis decipi, sicuti falsus es non semel. PH. Heic sum; incipe. LI. Jam dudum mihi quod jubes, peractum est. PH. Quid actum, aut quid peractum? Nihil sentio doli. LI. Jam toties admonitus, saltem adhibe attentum animum. PH. Novum præstigiæ genus. Ludor, ut ais, neque quidquam artis sentio, cum observem & oculos, & manus, & linguam tuam. Sed age, rursus incipe. LI. Iterum atque iterum incipio, atque adeo toties facio, neque tu assequeris laqueos. PH. Qua re mihi laqueos tendis? LI. Hæc tibi, inquam, lingua dolos parat, nec auribus sentis, nec oculis vides. Nunc saltem habe attentos oculos & aures. PH. Non possum magis, etiam si de capite ageretur. Sed falle rursus. LI. Iterum ecce, fefelli, neque deprehendis artem. PH. Enecas. Quæso, dic. quodnam est hoc præstigiæ genus? LI. Hactenus sum tibi locutus carmine, atque adhuc loquor. PH. Nihil minus sensi, quam istuc. LI. Primum tibi respondi duobus trimetris jambicis: deinde trochaïco tetrametro catalectico. Mox meris creticis sum locutus. Post hæc Phalæcio hendecasyllabo. Deinde meris choriambis. Ad hæc meris anapæstis. Rursus tribus Sapphicis. Mox (a) Sotadico. Postremo Trochaïco tetrametro. PH. Deum immortalem! quid vis suspicabar potius, quam istud. Si vixeto, aliquando vicem reponam. LI. Huc, si quid potes. PH. Ecce, bis par pari retuli, nec dolum percipis. LI. Hui tam cito? PH. Minatus sum tibi jambico trimetro catalectico; mox addidi creticos quinque. LI. Prorsus accidit, ut video, quod dici solet, Cretensis incidit in Cretensem. PH. Sic est, sed illud precor utriusque nostrum, ne nobis unquam occurrat impostura nocentior.

Cyclops,

(a) Sotades] *Cretensis Maronita, Jamborum scriptor impurus.*

Cc

Cyclops, sive Evangeliphorus.

CANNIUS, POLYPHEMUS.

CA. Quid hic venatur Polyphemus? Po. Quid verner, rogas, sine canibus & venabulo? CA. Forte, nympham aliquam hamadryadem. Po. Pulchre divinasti. En tibi rete venatorium. CA. Quid ego video? Bacchum in exuvio leonis, Polyphemum cum codice? (a) γαλῆ κροκατοί. Po. Non croco tantum pinxi libellum, sed etiam minio lasurioque. CA. Non loquor de croco, sed Græce dixi quiddam. Militaris videtur libellus; nam nodis, laminis & circulis æreis armatus est. Po. Introspecte. CA. Video. Sane perquam bellus est: sed nondum ornasti satis. Po. Quid deest? CA. Addere debebas tua insignia. Po. Quæ? CA. Sileni caput è dolio prospiciens. Sed quid tractat? artem potaticam? Po. Vide, ne quam imprudens effutias blasphemiam. CA. Quid igitur? estne sacri quippiam? Po. Est, quo nihil sacratius, Evangelium. CA. (b) Ἡρακλῆς! Quid Polyphemo cum Evangelio? Po. Quin ita rogas, quid Christiano cum Christo? CA. Nescio, nisi quod te talem magis decet (c) halbardacha. Nam, si quis mihi ista specie ignotus occurreret in mari, piratam esse crederem, si in nemore, sicarium. Po. Atqui hoc ipsam nos docet Evangelium, ne quem judicemus juxta faciem. Quemadmodum enim sæpe numero sub tunica cinericea latet animus tyrannicus, ita nonnunquam attonsum caput, circumtorta barba, torva supercilia, truces oculi, vertex plumam ventilans, sagum militare, caligæ interfectæ, tegunt Evangelicum animum. CA. Quid ni? nonnunquam & sub pelle lupina latet ovis; & si qua fides apologis, sub exuvio leonis latet asinus. Po. Imo ego novi, qui ovem gestat in vertice, vulpem in pectore: cui libens optarim, ut, quam habet nigros oculos, tam habeat candidos amicos, tamque probe inauretur, quam colorem habet inauraturæ congruum. CA. Si ovem gestat in vertice, qui pileum gestat ovillum, quam tu incedis onustus; cum ovem simul & struthiocamelum gestes

in

(a) *Id est, Feli'crocotum. Subaudiendum das.*

(b) *Id est Hercules, admirandi adverbium apud Græcos.*

(c) *Halbardacha] Vox barbarica, quæ Gallis Halbarde.*

In capite? Tum an non absurdus facit, qui avem portat in capite, asinum in pectore? Po. Mordes. CA. Sed belle res habuerit, si, quam tu decorasti variis ornamentis Evangelium, tam te vicissim exornet. Ornasti coloribus, utinam exornet te bonis moribus! Po. Curabitur. CA. Ut soles. Po. Sed omisissis conviciis. Itane damnas eos, qui circumferunt codicem Evangelicum? CA. Minime gentium. Po. Quid? an tibi videor minimus gentium, vel asinino capite te procerior? CA. Non arbitror tanto, si asinus arrigat auriculas. Po. Certe bubalino. CA. Placet collatio; sed ego *minime* dixi, non *minime*. Po. Quid interest inter ovum & ovum? CA. Quid interest inter medium digitum & infimum? Po. Medius est longior. CA. Scite. Quid interest inter asininas auriculas, & lupinas? Po. Lupinae sunt breviores. CA. Rem tenes. Po. At ego longa brevique palmo & ulna metiri soleo, non auribus. CA. Age, qui Christum gestavit, dictus est Christophorus: tu, qui Evangelium portas, pro *Polyphemo* dicendus es *Evangelio-phorus*. Po. An sanctum non putas portare Evangelium? CA. Non, nisi tu fatearis, esse sanctissimos asinos. Po. Qui sic? CA. Quia unus sufficit gestandis tribus istiusmodi codicum millibus; nec te crediderim futurum imparem oneri, si probe sis clitellatus. Po. Nihil absurdi sic asino tribuere sanctimoniam, quia gestavit Christum. CA. Istam sanctimoniam tibi non invideo. Et, si vis, donabo tibi reliquias illius asini, cui Christus insedit, ut exosculeris. Po. Dabis munus gratissimum. Nam asinus ille contactu corporis Christi consecratus est. CA. Sane Christum contigerunt, & qui illi impeerunt a lapas. Po. Sed age, dic serio; nonne pium est circumferre codicem Evangelicum? CA. Pium, si absit hypocrisis, si vere id fiat. Po. Abeat hypocrisis ad monachos; quid militi cum hypocrisis? CA. At primum expedi mihi, quid sit hypocrisis? Po. Cum aliud praeter te fers, quam lateat in animo. CA. Sed quid praefert circumlatus Evangelii codex? Nonne vitam Evangelicam? Po. Opinor. CA. Ergo ubi vita non respondet codici, nonne hypocrisis est? Po. Videtur. Sed quid est vere codicem Evangelicum circumferre? CA. Quidam circumferunt manibus, quemadmodum Franciscani Francisci regulam: idem possunt & bajuli Lutetiani, & asini, & (a) cantherii. Sunt, qui circumferunt ore, nihil cre-

pantes, nisi Christum & Euangelium: hoc est Phari-
 saicum. Quidam circumferunt animo. Proinde vere
 circumfert, qui & manibus, & ore, & corde portat
 Euangelium. Po. Ubi sunt isti? CA. In templis diaconi,
 qui portant codicem, pronuntiant populo, & te-
 nent corde. Po. Tametsi non omnes sancti sunt, qui a-
 nimo gestant Euangelium. CA. Ne mihi sophistam a-
 gas. Non gestat animo, nisi qui medullitus amat. Ne-
 mo penitus amat, nisi qui moribus exprimit Euange-
 lium. Po. Istas subtilitates non assequor. CA. At dicam
 crassiore Minerva. Si lagenam vini Beluensis gestes
 humeris, quid aliud est, quam onus? Po. Nihil aliud.
 CA. Si teneas faucibus, ac mox exspuas? Po. Haud
 profuerit: quamquam id quidem non soleo. CA. Sin,
 ut soles, assatim haurias? Po. Nihil divinius. CA. Con-
 calescit omne corpus, rubescit facies, hilarescit frons.
 Po. Prorsus. CA. Tale quiddam est Euangelium: in a-
 nimi venas demissum, innovat totum hominis habi-
 tum. Po. Videor igitur tibi parum Euangelice vi ve-
 re? CA. Istam quæstionem nemo te dissolverit rectius.
 Po. Si bipenni res agatur. CA. Si quis in os te vocet
 mendacem aut ganeonem, quid facias? Po. Quid fa-
 ciam? sentiret pugnos meos. CA. Quid, si quis tibi im-
 pingat colaphum? Po. Amputarem illi collum pro
 colapho. CA. Atqui codex tuus docet, ut pro convi-
 cio referas benignum sermonem, & ferienti maxil-
 lam dextram porrigas & sinistram. Po. Legi, sed ex-
 ciderat. CA. Oras, opinor, frequenter. Po. Istuc est Pha-
 risaicum. CA. Pharisæicum est prolixè precari, sed fu-
 cate. At tuus codex docet, semper orandum, sed ex
 animo. Po. Attamen oro nonnunquam. CA. Quando?
 Po. Cum venit in mentem, semel aut bis in hebdoma-
 de. CA. Quid tum oras? Po. Precationem Dominicam.
 CA. Quoties? Po. Semel. Nam vetat Euangelium (a)
 battologiam eadem iterantem. CA. Potes attentus ab-
 solvere precationem Dominicam? Po. Nunquam id
 tentatum est. An non satis, quod voce pronuntio?
 CA. Nescio, nisi quod Deus non audit, nisi cordis vo-
 cem. Crebro jejunas? Po. Nunquam. CA. At tuus co-
 dex probat precationem & jejunium. Po. Probarem &
 ego, nisi aliud flagitaret venter. CA. At Paulus negat,
 eos servire Jesu Christo, qui ventri serviunt. Velletis
 carnibus quovis die? Po. Cum dantur. CA. Atqui
 ista

(a) Battologia] Inanis & multorum verborum effu-

ista gladiatoria laterum firmitas vel foeno arborum-
 que corticibus poterat ali. Po. Sed Christus dixit,
 non coinquinari hominem his, quæ intrant in os. CA.
 Ita, si modicè, si præter offendiculum. At Paulus
 Christi discipulus mavult fame mori, quam fratrem
 infirmum offendere suo cibo; nosque ad suum hortat-
 ur exemplum, ut omnibus per omnia placeamus. Po.
 Paulus est Paulus; ego sum ego. CA. At Ægonis est
 captas pascere. Po. Malim (a) esse. CA. Pulchre tibi
 precaris; caper citius fies, quam capra. Po. Esse dixi,
 pro edere. CA. Eleganter. Libenter succurris pau-
 peribus. Po. Non est, quod dem. CA. At esset, si sobrie
 viveres, si gnauiter laborares. Po. Dulce est otium.
 CA. Servas præcepta Dei? Po. Grave est. CA. Agis
 admissorum pœnitentiam? Po. Christus pro nobis de-
 pendit. CA. Unde igitur declaras, te amare Euange-
 lium? Po. Dicam. Franciscanus quidam apud nos non
 desinebat è suggesto deblaterare in Novum Testa-
 mentum Erasmi: conveni hominem privatim, levam
 injeci capillis, dextra pugilem egi, suggillavi illum
 magnifice, totumque faciem tuber reddidi. Quid ais?
 non est hoc favere Euangelio? Deinde absolvi illum
 à commissis, hoc ipso codice ter in verticem impacto,
 fecique tria tubera, In nomine Patris, & Filii, & Spi-
 ritus Sancti, CA. Satis quidem Evangelice. Istuc ni-
 mirum est Euangelium Euangelio defendere. Po.
 Occurret alter ejusdem sodaliti, qui nullum neque
 modum, neque finem faciebat debacchandi in Eras-
 mum. Accensus Evangelico zelo, minis hominem ad-
 egi, ut utroque genu flexo rogaret veniam, fateretur
 se, quæ dixerat, instigante diabolo dixisse: n̄
 fecisset, jam halbardacha erat in cervicem vibrata.
 Vultus erat, qualis esse solet Martis irati. Hoc gestum
 est coram aliquot testibus. CA. Miror, hominem non
 fuisse protinus exanimatum. Sed ut pergamus. Vivis
 caste? Po. Id fortasse fiet, ubi senuero. Sed vis, tibi ve-
 rum fatear, Canni? CA. Non sum sacerdos; si confiteri
 libet, alium quære. Po. Deo soleo confiteri; sed tibi
 fateor, me nondum esse perfectum Evangelicum, sed
 unum è populo. Habemus quatuor Evangelia, nos
 (b) Evangelici quatuor res potissimum venamur: ut
 ven-

(a) Esse] *Id est, edere.*

(b) Evangelici] *Hoc nomine se ipsos vocant, qui
 Lutheri dogma sequuntur.*

ventri bene sit; ne quid desit iis, quæ sub ventre sunt; tum ut sit, unde vivamus; postremo ut liceat, quod lubet, agere. Hæc si suppetant, inter pocula clamamus: Io triumphæ, io Pæan; vivit Euangelium, regnat Christus. CA. Ista quidem Epicurea vita est, non Evangelica. PO. Haud inficior. Sed scis, Christum omnipotentem esse; potest repente vertere nos in alios homines. CA. Potest & in fues; quod quidem proclivius arbitror, quam in bonos viros. PO. Utinam non essent pejores in mundo suibus, bubus, asinis, & camelis! Multos videas leonibus truculentiores, lupis rapaciores, passeribus falaciores, canibus mordaciores, viperis nocentiores. CA. At jam tempus est, ut ex animante bruto in hominem incipias verti. PO. Recte mones. Nam horum temporum prophætæ dicunt, instare supremum mundi diem, CA. Tanto magis properandum. PO. Exspecto Christi manum. CA. Vide, ut tu manui ceream præbeas materiam. Sed unde colligunt, in propinquo esse mundi finem? PO. Quoniam, inquit, idem nunc faciunt homines, quod faciebant imminente dilavio: epulantur, potant, comessantur, ducunt, nubunt, scortantur, emunt, vendunt, scenerant & scenerantur, ædificant: reges belligerantur, sacerdotes student augendis censibus, Theologi nectunt syllogismos, monachi per orbem cursitant, populus tumultuatur, Erasmus scribit colloquia: denique nihil malorum abest, fames, sitis, latrocinia, bellum, pestilentia, seditio, rerum bonarum inopia. An non hæc arguant, adesse finem rerum humanarum? CA. Ex hoc malorum acervo quod tibi est molestissimum? PO. Divina. CA. Quod crumenam tuam obsident aranæ. PO. Dispeream, nisi rem acu tetigisti. Nunc venio recens à computatione: alias sobrius tecum disputabo, si voles, de Euangelio. CA. Quando te videbo sobrium? PO. Cum fuero. CA. Quando eris? PO. Cum videris. Interim, mi Canni, sis felix. CA. Tibi vicissim opto, ut sis, quod diceris. PO. Ne me vincas officio, precor, ne (a) Cannium unquam destituat, unde cognomen sortitus est.

*A πρῶτ-

(a) Cannium *Vult Polyphemus, ut nunquam Cannius destituatur poculis & trullis vinariis cerevisiariisque: Poculum enim Germanis Belgisque con Kanne dicitur.*

Ἀπροσδιόνυσα, sive Absurda.

ANNIUS, LEUCIUS.

AN. **A**udio, te interfuisse nuptiis Pancraei & Albinæ. LE. Nunquam antehac infelicius navigavi, quam hoc tempore. AN. Quid ais? tantam fuisse hominum frequentiam? LE. Nec unquam mihi villior fuit vita, quam id temporis. AN. Vide, quid faciant opes. Ad meas nuptias pauci convenirent, idque tennes. LE. Vix fueramus ingressi pelagus, ortus est ingens turbo. AN. Narras deorum cœtum. Totne aderant viri principes, tot matronæ nobiles? LE. Boreas dissecuit velum, dissectumque dissipavit. AN. Desponsam novi. Nihil fingi potest venustius. LE. Mox fluctus revulsit clavum. AN. Idem videtur omnibus. Nec sponsus admodum illi cedit, ut ajant, formæ gratia. LE. Quid animi censes nobis illic fuisse? AN. Sane rarum nunc est, virgines nubere. LE. Remigandum nobis erat. AN. Dotem vix credibilem narrao. LE. Ecce mox aliud malum. AN. Cur puellam impuberem commiserunt tam feroci? LE. Apparuit piratarum navis. AN. Profecto sic est; in multis nequitia supplet ætatem. LE. Ibi nobis geminum fuit bellum, alterum cum mari, alterum cum prædonibus. AN. Hui tantum donariorum? Interim pauperibus nemo dat festucam. LE. Quid? cederemus? Imo desperatio vitæ addebat animos. AN. Vereor, ne sint steriles nuptiæ, si vera prædicas. LE. Imo injecimus harpagones. AN. O rem novam! ante nuptias gravis? LE. Si spectasses eum conflictum, fatereris me non esse fœminam. AN. Ut audio, conjugium hoc non solum ratum est, sed etiam consummatum. LE. Infiluimus in navim piraticam. AN. At demiror, te vocatum alienum, me præterito, qui tertio propinquitatis gradu sponsæ patrem contingo. LE. Ipsos in mare præcipientes dedimus. AN. Vera prædicas; infelicium nulli sunt affines. LE. Quidquid erat prædæ, inter nos partiti sumus. AN. Expotulabo cum puella primo quoque tempore. LE. Mox exorta est subita tranquillitas: dixisses esse Alcedonia. AN. Si illi res est, mihi est animus. Nihil moror illius benevolentiam. LE. Ita pro una duas naves in portum deduximus. AN. Indignetur, qui alit. LE. Quo eam, rogas? in templum, veli partem dicaturus divo Nicolao. AN. Hodie non est liberum mihi, nam ipse domi convivas exspecto: alias non excusabo.

(a) Ἰππεὺς ἀνιππεύς,

sive ementita nobilitas.

(b) HARPALUS, NESTORIUS.

HA. Potes me tuo levare consilio? Senties me hominem non immemorem, nec ingratum. NE. Dabo expeditum, ut sis, quod esse velis. HA. At nobis in manu non est, ut nascamur nobiles. NE. Si non es, enitere benefactis, ut à te initium capiat nobilitas. HA. Perlongum est. NE. Exigua summa tibi vendet Cæsar. HA. Vulgo ridetur emptitia nobilitas. NE. Cum nihil sit magis ridiculum, quam ementita nobilitas, quid est, ut tantopere affectes nomen equitis? HA. Sunt causæ, nec leves; quas tibi non gravabor indicare, si mihi monstraris rationes, quibus nobilitatis opinionem mihi parem apud vulgus. NE. Nomen absque re? HA. Atqui cum res abest, proximum est opinio. Sed age, confule, Nestori; ubi causas audieris, fateberis operæ pretium. NE. Quando ita vis, dicam. Primum fac, procul te abducas à patria. HA. Memini. NE. Ingere te in convictum juvenum vere nobilium. HA. Intellego. NE. Hinc primum orietur suspicio, te talem esse cum qualibus victitas. HA. Sic est. NE. Vide, ne quid habeas plebeium. HA. Quidnam? NE. De cultu loquor. Ne vestis sit lanea, sed aut serica, aut, si deest, qui emas, fustanea, denique vel canabea potius, quam pannea. HA. Recte. NE. Vide, ne quid sit integrum, sed dissoca pileum, thoracem, caligas, calceos, ungues, si potes: neve quidquam humile loquaris. Si quis ex Hispania veniat hospes, roga, quomodo conveniat Cæsari cum Pontifice, quid agat affinis tuus Comes à Nassauen, quid cæteri congerones tui. HA. Fiet. NE. Sit anulus in digito cum gemma signatoria. HA. Si quidem loculi ferant. NE. At parvo constat anulus æreus inauratus cum gemma factitia. Sed adde clypeum cum insignibus. HA. Quænam mihi suades, deligam? NE. Duo mulctra, si velis, & cantharum cervisiarium. HA. Ludis: age, dic serio. NE. Nunquam fuisti in bello? HA. Ne vidi quidem. NE. At interim, opinor, decollasti anseres & capos rusti.

(a) Id est, eques sine equo.

(b) Harpalus] Rapacem sonat nomen, ab ἰππείζω, rapio.

rusticorum. HA. Perſæpe, & quidem fortiter. NE. Pone machæram argenteam, tria anſerum capita aurea. HA. In quo ſolo? NE. Quo? niſi ſanguinolento, monumentum fortiter effuſi cruoris. HA. Quid ni? rubet ſanguis anſerinus æque atque humanus. Sed perge, obſecro. NE. Hunc igitur clypeum pro foribus omnium diverſiorum, in quibus forte verſatus es, aſſigendum curato. HA. Quid addetur galeæ? NE. Recte ſubmones. Eam facies ore diſſecto. HA. Quam ob rem? NE. Ut ſpires, deinde ut congruat veſtitui. In vertice quid eminebit? HA. Exſpecto. NE. Caput canis demiffis auribus. HA. Vulgatum eſt. NE. Adde duo cornua: rarum hoc eſt. HA. Placet. Sed quæ beſtiæ ſuſtinebunt clypeum? NE. Cervos, canes, dracones, gryphos occuparunt principes; tu ponito duas (a) harpyias. HA. Optime conſulis. NE. Reſtat cognomen. Heic iſtud in primis cavendum, ne plebeio more te patiaris vocari Harpalum Comenſem, ſed Harpalum à Como: hoc enim nobilium eſt, illud ſordidorum Theologorum. HA. Sic memini. NE. Habesne quidquam, cujus te poſſes appellare dominum? HA. Ne haram quidem. NE. In urbe celebri natus es? HA. In obſcuro pago, non enim fas eſt ei mentiri, unde petis medicinam. NE. Recte eſt. Sed ei pago nullus eſt vicinus mons? HA. Eſt. NE. Et habet alicunde rupem? HA. Habet præruptam. NE. Ergo ſis Harpalus eques ab aurea rupe. HA. Atqui mos eſt magnatum, ut ſuum quiſque ſymbolum habeat vocale, quemadmodum Maximilianus habebat, *Tene menſuram*: Philippus, *Qui volet*; Carolus, *Ulterius*: item alius aliud. NE. Tu adſcribito, *Omnis iuncta ſit alea*. HA. Næ tu percommode dicis. NE. Jam, quo firmior ſit hominum opinio, fingito litteras à magnatibus ad te miſſas, in quibus identidem appelleris Eques clariffimus, magnarumque rerum fiat mentio, de feudis, de arcibus, de multis florenorum millibus, de præfecturis, de matrimonio opulento. Curabis, ut huiusmodi litteræ tibi velut elapſæ, aut per oblivionem relictæ veniant ad aliorum manus. HA. Iſtud quidem erit mihi commodum: nam & litteris novi, & hanc facultatem multo uſu paravi, ut cujuſvis manum facile eſſingam. NE. Interdum inſue veſti, aut relinque in crumena, ut, quibus ſarciendi negotium dederis, illic reperiant.

III

(a) Harpyiæ] *ἀλκτα* ab ἀρπάζω à rapiendo.

Illi non fitebunt; & tu, simul ac resciveris, compones vultum ad iracundiam ac mœstitiam, quasi doleat casus. HA. Et istuc jam pridem meditatus sum, ut faciem tam facile mutem, quam personam. NE. Ita fiet, ut nec fucus suboleat, & res cum fide spargatur. HA. Curabitur sedulo. NE. Deinde sodales aliquot adsciscendi sunt, aut etiam famuli, qui tibi cedant loco, & apud omnes te (a) Joncherum appellent. Nec est, quod heic sumtum metuas; sunt plurimi juvenes, qui vel gratis cupiant hanc agere fabulam. Adde huc, quod hæc regio scatet juvenibus eruditulis, qui mira tenentur scribendi libidine, ne dicam, scabie. Nec defunt famelici quidam typographi, nihil non audentes, si spes quæstus affulserit. Ex his aliquot suborna, qui in libellis suis te prædicent patriæ procerem, idque subinde repetatur litteris majusculis. Hac via vel in Bohemia celebrabunt procerem patriæ. Et citius enim & latius discorrum libelli, quam voces, aut quamlibet loquaces famuli. HA. Nec ista displicet ratio. At famuli sunt alendi. NE. Sunt: at non ales famulos (b) ἀχίρειους, & ob id ἀχίρειους. Mittantur huc & illuc, invenient aliquid. Scis, varias esse talium rerum occasiones. HA. Desine, teneo rem. NE. Superfunt artes. HA. Aveo scire. NE. Nisi sis bonus aleator, probus chartarius: scortator improbus, potator strenuus, profusor audax, decoctor & conflator æris alieni, deinde scabie ornatus Gallica, vix quisquam te credet equitem. HA. In istis quidem jam pridem exercitatus sum: sed unde sumtus? NE. Mane; istuc ibam. Est tibi patrimonium? HA. Perpusillum. NE. Postquam apud multos confirmata fuerit nobilitatis opinio, facile reperies fatuos, qui tibi credant; quosdam etiam pudebit negare, quidam metuent. Jam, ut ludas creditores, mille sunt artes. HA. Earum quidem rudis non sum. Sed tandem urgebant, ubi perspexerint nihil esse nisi verba. NE. Imo nulla est commodior ad regnum via, quam debere quamplurimis. HA. Qui sic? NE. Primum creditor observat te non aliter, quam obligatus magno beneficio, vereturque, ne quam præbeat ansam amittendæ pecuniæ. Servos nemo magis habet obnoxios, quam debitor suos creditores; quibus,

(a) Joncherus] vox Germanica & Belgica, idem designans, quam juvenem Dominum.

(b) Id est, suis manibus; ob id inutiles,

bus, si quid aliquando reddas, gratius est, quam si dono dones. HA. Animadverti. NE. Illud tamen caveto, ne cum tenuibus habeas commercium. Nam hi ob parvulam summulam ingentes excitant tragœdias. Placabiliore sunt, quibus lautior est fortuna; cohibet illos pudor, lactat spes, deterret metus, norunt quid possint equites. Postremo, cum inundaverit æris alieni magnitudo, fictis caussis aliò demigra, atque inde rursus aliò. Nec est, quod hujus rei te pudeat. Nulli magis obæratifunt, quam magni principes. Si quis rusticus urgeat, singe offensum improbitate animum. Interdum tamen aliquid reddito, verum nec totum, nec omnibus. Illud ubique curandum, ne cui faboleat tibi prorsus exhaustos loculos. Semper ostenta. HA. Quid ostendet, qui non habet? NE. Si quid amicus apud te deposuit, ostenta pro tuo; sed artem dissimula, cura, ut casus videatur. In hunc usum interdum sumito pecuniam commodato, quam mox reddas. Ex ioculo nummis æreis distento, profer aureos duos ibi sepositos. Cætera ex te ipso conjicito. HA. Intellego. At tandem obruar oportet ære alieno. NE. Scis, quantum apud nos liceat equitibus. HA. Nihil non, & quidem impue. NE. Ergo famulos ale non fegnes, aut etiam sanguine propinquos, qui alioqui forent alendi. Occurret negotiator, quem obvium spolient. Reperient aliquid in diversoriis, aut in ædibus, aut in navibus incustoditam. Tenes? Meminerint, non frustra datos homini digitos. HA. Siquidem tuto. NE. Cura, ut habeas pulchre vestitos cum insignibus. Committe litteras fictitias ad summates. Si quid clam sustulerint, nullus audebit illos insimulare: etiamsi quid suspiceatur, timebunt equitem dominum; si vi prædam extorserint, bellum vocabitur. His (a) progymnasmatibus ad bellum præluditur. HA. O felix consilium! Ne. Jam illud equestre dogma semper erit tuendum. *Ius fasque esse equiti plebeium viatorem exonerare pecunia.* Quid enim indignius, quam ignobilem negotiatorem abundare nummis, cum interim eques non habeat, quod impendat scortis & aleæ? Fac, semper te adjungas magnatibus, vel ingeras potius: ne quid pudeat, perfricanda frons est, sed præsertim hospitibus: eoque præstat in celebri quo-

(a) Progymnasma] est præexercitamentum & quædam rudimentum aliquod.

pian loco vitam agere, puta in thermis, frequentibus
 diverforiis. HA. Istuc ipsum erat in animo. NE. Heic
 saepenumero fortuna praedam objicit. HA. Quis? rogo.
 NE. Puta, hic aut ille reliquit crumenam, aut oblitus
 reliquit clavim in sera promptuarii. Caetera tenes.
 HA. At. NE. Quid metuis? de sic culto, de tam magni-
 fice loquente, de equite ab aurea rupe, quis audebit
 suspicari? Et, si quis forte tam improbus exstiterit,
 quis erit tam audax, ut te appellet? Interim suspicio
 derivabitur in aliquem hospitem, qui pridie discesse-
 rit. Turbabuntur famulitia cum pandocheo. Tu tran-
 quillus tuam personam agito. Hoc si acciderit homi-
 ni modesto, cordatoque, silebit, ne simul cum damno
 lucrifaciat pudorem, qui rem suam indiligenter ser-
 vaverit. HA. Non absurde dicis: nam nosti, opinor,
 Comitem à vulture albo. NE. Quid ni? HA. Apud
 hunc diversatus est, ut accepi Hispanus quidam, spe-
 cie cultuque sane quam liberali. Is abstulit florenos
 sexcentos, nec unquam Comes ausus est queri. Tan-
 ta erat hominis majestas. NE. Habes exemplum. E fa-
 mulis tuis interdum aliquem emandes, in bellum sci-
 licet. Is spoliatis templis aut monasteriis quibuslibet,
 redibit onustus praeda bello parta. HA. Hoc quidem
 est tutissimum. NE. Est & alia ratio conflandae pecu-
 niae. HA. Narra, obsecro. NE. In bene nummatis finge
 causas irarum, praesertim in monachos aut sacerdo-
 tes, qui nunc apud omnes fere summa laborant invi-
 dia. Alius irriterit aut conspuerit clypeum tuum, a-
 lius parum honorifice de te sit locutus, alius scripse-
 rit aliquid, quod in calumniam retorqueri valeat. His
 per faciales tuos (a) ἀσπορίδων πόλιμου denuntia. Spar-
 ge minas atroces, excidia, exitia, (b) πασιολιδρίας me-
 ras: territi venient ad componendam litem. Ibi fac,
 magno aestimes tuam dignitatem, hoc est, iniquum
 petas, ut æquum feras. Si postules tria millia, pudebit
 minus offerre, quam ducentos aureos. HA. Aliis mini-
 tabor leges. NE. Istuc propius quidem accedit ad sy-
 cophanticam: sed tamen juvat & hoc in partem. Sed
 heus, Harpale, pene exciderat, quod dictum in primis
 oportuit; puella quæpiam bene dotata in matrimonii
 nassam illaqueanda est. Habes apud te (c) philtrum,
 juvenis

(a) Id est, irreconciliabile bellum.

(b) Id est, omnium rerum destructiones.

(c) Philtrum] Illectamentum amatorium.

juvenis es, candidulus es, lepidus nugator es, rides blandum. Sparge; te magnis promissis adscitum in aulam Cæsaris. Amant puellæ Satrapis nubere. ΗΑ. Novi, quibus hoc bene cesserit. Cæterum, quid si fucus tandem erumpat, & infiliant undique creditores? Irridebor personatus eques. Nam id apud istos turpius est, quam si templum sacrilegio spolies. ΝΕ. Heic oportet meminisse perfrictæ frontis. Illud in primis, quod nullis unquam temporibus magis licuit audacia pro sapientia uti, quam hodie. Comminiscendum est aliquid, quod excuses. Deinde nunquam deerunt candidi, qui faveant tuæ fabulæ; nonnulli civiliores dissimulabunt intellectam fucum. Postremo, si nihil aliud, profugiendum est aliquo in bellum, in tumultum. Quemadmodum (α) κλύθεις θάλασσαν πάντες τ' ἀνθρώπων κακῶν ita bellum operit omnium scelerum sentinam. Nec enim habetur hodie bonus belli dux, nisi tali tirocinio præparatus accesserit. Hoc erit extremum asylum, si cuncta fefellerint. Verum omnis movendus erit tibi lapis, ne huc veniatur. Vide, ne te securitas opprimat; oppidula minuta fuge, in quibus ne pedere quidem licet, ni populus sciat: in magnis ac frequentibus civitatibus plus est licentiæ, nisi si qua sit Massiliæ similis. Dissimulanter expiscare, quid quisque de te loquatur. Ubi senseris, hujusmodi voces increbrescere: *Quid agit? cur heic tot annos moratur? cur non revisit patriam? cur negligit arces suas? unde ducit imagines? unde tantæ professioni facultates?* Hoc genus, inquam, voces, ubi cœperint magis ac magis gillscere, tum mature tibi de migrando cogitandum est: sed sit fuga leonina, non leporina. Adsimula, te vocari in aulam Cæsaris ad res magnas, brevi te ad futurum cum exercitu. Non audebunt in absentem hiscere, quibus est, quod nolint amittere. Sed in primis tibi censeo cavendum genus istud hominum poëticum, irrita' ile, nigrumque. Illinunt chartis, si quid illos habet male; subitoque per orbem spargitur, quidquid illeverint. ΗΑ. Dispeream, ni mihi vehementer placeat tuum consilium. Efficiam, ut intelligas, te nactum docile ingenium, & juvenem minime ingratum. Equum, quem primum te dignum nactus in pascuis fuero, tibi dono mittam. ΝΕ. Nunc superest, ut, quod pollicitus es, vicissim præstes. Quid est, cur tantopere affectes

falsam

(α) Id est, cluit mare omnium hominum mala.

falsam opinionem nobilitatis? HA. Nullam aliam ob causam, nisi quod his omnia licent impune. An hoc tibi leve videtur momentum? NE. Ut pessime cedat, mors una debetur naturæ, etiam si vixisses in Carthusia. Et levius moriuntur in rota, quam qui moriuntur calculo, podagra aut paralyfi. Nam militare est, credere, nihil hominis superesse post mortem, præter cadaver. HA. Sic opinor.

Ἀστραγαλισμὸς, sive talorum lusus.

CAROLUS, QUIRINUS.

QV. Duce, inquit Cato, sed à doctis, Cupio itaque, mi Ucenhovi, te magistro discere; quam ob rem præci illi religionis antistites edixerint, ut clerici talaribus tunicis uterentur, hoc est, usque ad talos demissis. CA. Duabus, opinor, de causis. Primum verecundiæ gratia, ne quid nudi pateret oculis. Nam olim nec hoc caligarum genus fuit repertum, quod nunc ab ilibus usque ad imos pedes corpus tegit, neque subligaribus aut femoralibus vulgo utebantur. Eadem de causa turpe est feminis brevioribus uti vestimentis, quo magis consultum sit sexus pudori. Deinde, ut non solum moribus, verum etiam habitu differrent à populo, in quo ut quisque est profanissimus, ita brevissimis tunicis uti gaudet. QV. Non dissimile veri est, quod narras. Cæterum ex Aristotele, Plinioque didici, nulli hominum esse talos, sed tantum quadrupedibus, non tamen omnibus, sed bisulcis plerisque, nec rursus his, nisi in tibiis posterioribus. Unde igitur vestis dici talaris potest, quam gestat homo, nisi fuerunt homines olim quadrupedes, juxta fabulam Aristophanis. CA. Imo, si credimus Oedipo, & quadrupedes, & tripedes, & bipedes inveniantur homines: nec raro nobis è bello redeunt unipedes, interdum (a) apodes: sed quod tali vocabulum attinet, rectius mireris, si legas Horatium, qui fabulis quoque talos attribuit. Sic enim, opinor, scribit in Arte poetica: (L. 2. Ep. 1. v. 176)

Securus, cadat, an recto stet fabula talo.

QV. Poëtis licet, ut libet, loqui: apud quos (b) Tmolus habet aures, & naves loquuntur, & saltant quercus.

(a) Apodes] Sine pedibus.

(b) Tmolus] Lydia mons, ex quo Pactolus amnis profluit, aurum tradens arenis.

CUS, CA. Quin & Aristoteles tuus hoc te docere poterat, esse talos dimidiatos, quos ille vocat ἡμιστραγάλους, qualis tradit esse lyncum generi. Addit, leonibus inesse quiddam vice tali, sed anfractuofum, quod ille vocat λαβυρινθῶδης, Plinius vertit *tortuosum*. Denique, ubicunque committuntur ossa ossibus ad flexus commoditatem, cava prominentibus inter se respondent, utrinque lubrica cartilagine communitis, ac velut incrustatis partibus, ne mutuo attritu sese lædant, ut idem docet Aristoteles. In his fere est aliquid, quod à tali similitudine pariter & usu non discrepat; velut in ima tibia juxta calcaneum, ubi totius pedis flexus est, prominet quiddam talo simile, quod Græci σφυρῆς appellant. Rursus in flexura genu, quod, ni fallor, ἰσχίον appellant, quidam *vertebrum*. Simile quiddam videmus in coxendicibus, in humeris; postremo in commissuris digitorum pedis, ac manus. Quod ne tibi mirum videatur, Græci tradunt, ἀστράγαλου vocabulum apud probatos auctores tributum etiam ossibus, quibus spina connectitur, præsertim in cervice. Citant enim hoc carmen:

(α) Ἐ'κ δὲ μοι ἀνχλω ἀστράγαλου ἰάγη.

Quoniam autem Aristoteles tradit, priores tibias animanti datas ad celeritatem, & ob id carere talis; posteriores ad stabilitatem, quod in eam partem vergat pondus corporis, quemadmodum ad robur iis, quæ calcibus feriunt: Flaccus, dum significare vult fabulam non ejectam, sed ad finem usque peractam, dicit, illam *stetisse fixo talo*: nec aliter tribuit fabulæ *talum*, quam nos libro tribuimus *calcem*, & volumini *umbilicium*. QV. Næ tu probe Grammaticam agis. CA. At, quo magis id credas, Græci litteratores ἀστράγαλον dici volunt ἀστράγω. & α particula privativa, quod minime flectatur, sed immobilis sit. Quanquam alii malunt ἀστράγαλον, interjecta litera, ε, dictum pro ἀστράγαλον, quod lubrica volubilitate stare nesciat. QV. Ad istum modum licet plura divinare. Simplicius erat dicere, Nescio. CA. Non usque adeo videbitur absurda divinatio, si cogites, quantam habeat caliginem vocum primitiva origo: tum in re nullam esse contrarietatem; quod apparebit, si propius inspicias: Volubilis est talus, sed ita volubilis, ut eam partem, cui innectitur, reddat ad standum firmiorem: deinde os ossi

CON-

(α) Id est, *effracta mihi cervix est extra talos.*

connectit, ne facile luxari queat. QV. Tu vel sophistam agere possis, quantum video, si libeat. CA. Sed nihil est, Talesi, quod nos torqueat etymologia vocis. Nam, quod hodie Græci vocant ἀστράγαλος, priscei, quorum est Callimachus, dixerunt ἀστρίον, ejus hoc refertur hemistichium; (a) Δίκα δ' ἀστρία αἰνυτολύτροις unde, quemadmodum ἀστράγαλλίζου, ita & ἀστρίζου dicebant talis ludere. QV. Quale est igitur illud, quod proprie talum vocant? CA. Est id, quo nunc ludunt puellæ: olim puerorum erat lusus, quemadmodum nunces. De quo est illud Græcorum, (b) Ἀμφ' ἀστράγαλοισι χολωθεῖς, cum iram levi de causâ susceptam indicant. Rursus Horatius in Odis: *Nec regna vini fortiter talis*. Item in Sermonibus: *Te talos Aule, nucisique, &c.* postremo dictum illud Lacedæmonii, ni fallor, *Pueros esse fallendos talis, viros jure jurando*. Hunc talum negant in ullo animante inveniri, quod sit μώνυχος, hoc est, ungula solida, excepto asino Indico unicornu: aut quod sit πολυεχιδίς, hoc est, pede in multos digitos ungulaeve fisso; quod genus sunt leo, panthera, canis, simius, homo & avis, aliaque permulta. Quæ vero δίχουλα sunt, hoc est, ungula bifurca, pleræque talum habent, idque, ut recte dicebas, in posterioribus cruribus. Uni homini duplici de causâ tali non sunt; primum, quia bipes, deinde, quia quinque digitis fisos habet pedes. QV. Ista frequenter audivi. Cæterum, pervelim, mihi situm ac formam tali describi. Nam istud lusus genus etiam puellis hodie fastiditum est; sed aleam, chartas, aliosque masculos lusus affectant. CA. Non mirum, cum affectent & Theologiam. Verum, etiam si mathematicus sim, aut pictor, aut etiam plastes; non possim tibi melius tali formam exhibere, quam ipso talo: nisi mavis, ut tibi describam per litteras, ut illi solent. QV. Habesne talum? CA. En tibi ovillum è dextro crure. Vides quatuor duntaxat latera, cum in cubo, & alea, seu tessera sint sex; in ambitu quatuor, in summo & imo duo. QV. Sic est. CA. In talo, quoniam summa pars & ima curvatur, non sunt, nisi quatuor latera: quorum unum vides velut in dorsum intumescere. QV. Video. CA. Quod est è regione, cavum habere. Illud Aristoteles vocat πρῶσις, id est, pronum; hoc ὑπίσις, id est, supinum. Velut in congres-

(a) Id est, decem verò talos cepit præmium.

(b) Id est, ob talos iratus.

su uxoris & mariti, cum dant operam liberis, mulier
 supina est, vir pronus; & manus si vola spectet ter-
 ram, prona est, si invertas, supina. Quamquam orato-
 res & poetæ nonnunquam his verbis abutuntur, quod
 ad hanc rem nihil attinet, Qv. Istuc quidem eleganter
 oculis subiecisti. Inter reliqua duo latera quid est di-
 scriminis? CA. Alterum modice cavatum est, ut ossi,
 cui innectitur, congruat: alterum propemodum nihil
 habet concavi, minusque armatum est cartilaginea
 tunica, sed tantum nervo & pelle tegitur. Qv. Video.
 CA. Pronum latus nihil habet nervorum, sed supinae
 partis concavo adhæret nervus, quemadmodum dex-
 tri lateris summo, lævi imo. Qv. Pulchre narras: sed
 unde dignoscam dextrum à sinistro? CA. Recte admo-
 nes. Nam perperam docui, nisi dextri cruris talum
 intelligas. Dicam igitur melius, simulque, quod vo-
 lebas, situm indicabo. Talus est in ipsa suffragine cru-
 ris infra coxam. Qv. Complures arbitrantur, juxta
 pedem esse. CA. Errant. Is, qui proprie dicitur talus,
 est in suffraginibus, quas Græci καμπὰς vocant, sed
 crurum, ut dixi, posteriorum. Inter pedem tuum &
 genu tibia est. Qv. Sic opinor. CA. post genu καμπή.
 Qv. Assentior. CA. Nam, qui flexus est homini in bra-
 chiis, idem est quadrupedibus in cruribus posteri-
 bus; simiam excipio semihominem. Itaque, quod genu
 est in cruribus, id cubitus est in brachiis. Qv. Animad-
 verto. CA. Itaque flexus flexui respondet. Qv. Illud
 dicis crurum posteriorum & priorum. CA. Tenes. In
 ea igitur suffragine, quæ respondet suffragini, quæ
 est post genu, stat talus erectus, cum stat quadrupes,
 cujus summa & ima pars leniter incurvatur, quam-
 quam non prorsus eodem modo. Nam superior repli-
 catur in cornua quædam, quas Aristoteles appellat
 κισαίαις, Theodorus vertit *antennas*, juxta quas se sub-
 mittit pronum latus; ima, tale nihil habet. Qv. Plane
 video. CA. Illud ergo latus, quod spectat tibias prio-
 res, Aristoteles vocat *supinum*: quod illi adversum est,
pronus: Rursum sunt duo latera, quorum alterum in-
 tus spectat tibiam posteriorem, puta lævam aut dex-
 tram; alterum spectat foras. Quod introsum spectat,
 Aristoteles appellat κῶλον, quod foras, ἰσχυίον. Qv.
 Prorsus oculis rem video. Jam superest, ut nobis indi-
 ces, quæ fuerit olim talis ludendi ratio. Nam, qui lu-
 sus nostra memoria dicitur in usu fuisse, nihil conve-
 nit cum iis, quæ comperimus apud præcos auctorem

de hoc ludendi genere. CA. Ac sane fieri potest, ut quemadmodum hodie chartis ac tesseris ad varias ludendi formas abutimur, ita non fuerit eadem apud veteris talis lusitandi ratio. Qv. Probabile est, quod dicis. CA. Theodorus Gaza, sive, ut alii malunt appellare, Thessalonicensis, vertens Aristotelis librum de Historia animalium secundum, αἰτ, tali latus, quod foras transuersum spectat, *Canem* vocari, quod introrsum ad alterum crus, *Venerem*. Cæterum hoc quidem de suo addidit. Nam Aristoteles hæc tantum ponit: (a) Τὸ μὲν πρῶτὸς ἰξῶ, τὸ δὲ ὑπὲρ ἴσῳ, καὶ τὰ μὲν κῶλα ἰσῶς ἰσραμμίαια πρὸς ἀλλήλα, τὰ δὲ ἰσχυρὰ καλούμην ἰξῶ, καὶ τὰς κεραίας ἄνω. Cæterum, quando constat, ab aliis Veneris jactum appellari, quoties ex quatuor talis nullus est, qui summam faciem habet cum alio congruentem, demiror, quid sequutus Theodorus, unum latus appellet *Venerem*. Erasmus noster, quem communem habemus amicum, hujusmodi observationum non admodum curiosus, in proverbii aliquot ex auctoritate veterum, indicat quædam de ludo talorum, velut in proverbio, *Non Chius, sed Couis*: refert, *Coum* & *Senionem*, eundem esse, quem Græci ἰξίτω dicunt. Idem tradit in proverbio, (b) *Chius ad Coum*, (addens, *Chium* eundem esse cum *Cane*) *Coi* jactum fuisse felicem, *Canis* infelicem, teste Persio:

--- Quid dexter senio ferret:

Scire erat in votis, damnosa canicula quantum
Raderet. ---

Idem Propertius:

Semper damnosi subfluere canes.

Et Ovidius libro de Tristibus secundo, *damnosos Canes* appellat. Addit ex Martiale, *Senionem* videri per se felicem: cæterum infelicem fieri, si accedat *Canis*. Sic enim loquitur,

Senio nec nostrum cum Cane quassat ebur.

Jam Veneris jactum esse, ut rarum, ita felicissimum, indicat Martialis in Apophoretis:

Cum steterit vultu nullus tibi talus eodem,
Munera me dices magna dedisse tibi.

Tot

(a) Hoc est, atque illud quidem, quod primum est, foras: quod vero supinum, intus, & cola quidem intus ex aduerso inter se: Ischia autem, quæ vocat foras, supra vero antennæ.

(b) *Chius ad Coum*] Dicitur de comparatione vultus æquali.

Tot autem talis ludebatur, quot quisque habet latera. Nam tesseras non plus tribus ludi solet. Sed propius ad ludendi rationem facit, quod scribit Suetonius in Octavio Augusto, recitans ex illius quadam ad Tiberium epistola, hæc: *Inter cenam lusimus (a)* γιγοντικῶς & *beri & hodie*. Talis enim jactitatis, ut quisque (b) canem aut senionem miserat, in singulos talos, singulos denarios in medium conferebat, quos tollebat universos, qui (c) Venerem jecerat. Qv. Docuisti, felicissimum esse jactum, cum omnes tali quatuor ostenderint diversum latus, quemadmodum in tesserarum ludo fortunatissimus est, qui dicitur *Midas*; at nondum declarasti, hunc jactum dici *Venerem*. CA. Illud expediet tibi Lucianus, ita loquens in Cupidinibus: (d) *Καὶ βαλὼν μὲν ἐπὶ σκοποῦ, μάλιστα δὲ ἄποτι τῶν θεῶν αὐτῶν ἐβόλησαι, μηδενὸς ἀσραγάλου πεισόων* & ἴσα σχήματι προσκύνει, εἰς πικρυνίαν τὴν ξιστονομίαν. Loquitur autem illic de Venere. Qv. Si falsus est Theodorus, quo tantum latera suis vocabulis designantur. CA. Fortassis alicujus auctoritatem ille secutus est, quæ nos fugit: quod apud auctores compertum est, afferimus in medium. Nam sunt, qui meminere de numero Stesichorio in talis, quem putant ogdordem esse: item de Euripideo, qui continebat quadraginta. Qv. Restat, ut lusus leges præscribas. CA. Non arbitror, pueros iisdem usos legibus, quibus se usum fuisse scribit Octavius. Nec probabile est, hoc ludendi genus, quod commemorat, fuisse publicum. Id si fuisset, satis erat dixisse, *Inter cenam lusimus talis*. Sed mihi subindicare videtur, novam ludendi conditionem inter illos repertam, velut aptam senibus, minimeque torquentem animos sollicita cogitatione, quemadmodum faciunt hodie complures lusus, ut levius sit intendere studiis. Qv. Profer, obsecro te, reliquos talos, ut experiamur. CA. Sed deest nobis turricula volvendis talis, deinde tabula. Qv. Suffecerit hæc mensa

(a) Id est *seniliter*: ut faciunt senes otio dediti.

(b) Canem] *Jactus canis*, ut dictum, *infelix*.

(c) Venerem] *Venus in talis summum numerum habet*.

(d) Id est, & *jactans quidem ad scopum, maxime vero, si quando ipsam Deam feliciter jactasset, nullo sci licet talorum equali figura cadente; adorabat, arbitratus, se desiderio suo fruiturum.*

mensa ad quaecunque specimen exhibendum. Pro turricula suffecerit cyathus aut pileum. CA. Imo complexus cavarum manuum. Jactus saepius ostendit supinam partem, quam pronam, & pronam saepius, quam senionem, aut canem. Qv. Videtur. CA. Si inter quatuor talos exstiterit unus canis, expones nummum; si duo, duos; si tres, tres; si quatuor, quatuor. Item quoties jeceris senionem, toties recipies unum è nummis. Qv. Quid, si senionem cum cane? CA. Si vis, uterque nummum addet, neuter tollet; cui primum obtigerit Venus, is auferet acervum. Qv. Quid, si talus ostendat partem supinam aut pronam? CA. Is jactus erit irritus, & aut tu jactum repetes, aut jaciendi jus ad me devolvetur. Qv. Placet devolutio. CA. Nunc appone sortem. Qv. Experiamur absque periculo. CA. Vis tu tantam artem discere gratis? Qv. Verum impar certamen est inter artificem & rudem. CA. Atqui spes lucri, & damni metus, reddet te attentiolem. Qv. Quanti certabimus? CA. Si vis cito ditescere, centum ducatis. Qv. Utinam sint, quos deponam! Tutius est paulatim ditescere. En tibi solidum assem. CA. Age, ad demus pusillum pusillo, quemadmodum monet Hesiodus; sic quoque fiet ingens acervus. Convolve, ac mitte. Felix auspiciam canem habes; appone nummum, & posthac agnosce damnosum latus. Da talos. Qv. Felicius auspiciam. treis habes canes; appone. CA. Insi diatur tibi fortuna. mitte, sed circumvolutos, ô bone. Labor irritus; pronum habes, & supinum. Succedo; trade t' illos. Qv. O factum bene! rursus treis video canes. CA. (a) Μη σφοδρὸν ἴκῃς ἰγνώμῃσι. Illestat, inquam, te fortuna. Sed heus tu, ad hunc quidem modum edoctus sum. At mea sententia secus lusit Octavius. Qv. Quomodo? CA. Qui canem jecerat, apponebat denarium, ut diximus; qui senionem, nihil quidem auferabat, sed alter ponebat. Qv. Quid, si plures seniones exissent? CA. Totidem nummos alter addebat. Bene cumulatam acervum semel tollebat Venus. Et illud addas, licebit: cui nec senio obtigerit, nec canis, nihil aliud, quam mittendi vicem perdet. Qv. Non recusò. CA. Mihi videtur & hoc elegantius, si tertio quisque jactu defungatur, qui talos tenet, & mox alteri tradat vices. Qv. Placet: sed quota Venus finiet ludum? CA. Tertia, si videtur. Deinceps liberum erit de integro

pacisci.

(a) Id est, ne ante victoriam encomion.

præfici. Siquidem tum raro, tum paucis favet Venus. Nunc aggrediamur bonis avibus. Qv. Fiat; sed præstat occludere fores, ne nostræ culinæ regina videat nos puerorum more ineptientes. Ca. Imo seniliter potius. Adcone loquacem habes famulam? Qv. Tam futilem, ut, si desint homines, quibus narret, quidquid domi geritur, longo sermone gallinis narret ac felibus. Ca. Heus puer, claude ostium, & obde pessulum, ne quis subitus interveniat spectator, quo liceat ad satietatem usque ludere.

Senatulus, sive (a) γυναικοσυνέδριον.

CORNELIA, MARGARETA, PEROTTA, JULIA,
CATHARINA.

Co. Quid felix faustumque sit huic ordini, totique Republicæ scēminæ, & frequentes hodie convenistis & alacres; unde spem optimam concipio, futurum, ut Deus propitius cuique ea suggerat in animum, quæ ad communem omnium & dignitatem & utilitatem pertinent. Scitis, opinor, omnes, quantum hinc commodis nostris decesserit; quod, cum viri quotidianis conventibus suum agant negotium, nos colo telæque assidentes, causam nostram deserimus. Itaque res huc devenit, ut nec inter nos sit ulla Republicæ disciplina, & viri nos pene pro delectamentis habeant, vixque hominis vocabulo dignentur. Quod si, qua cœpimus, pergamus; divinate vos ipsæ, quo tandem res sit evaluata, vereor enim verba sinistra ominis eloqui. Ut dignitatem nostram negligamus, certe incolumitas debet esse curæ. At sapientissimus ille rex scriptum reliquit, *Ibi demum esse salutem, ubi multa consilia.* Habent episcopi suas synodos, habent monachorum greges sua conciliabula, habent milites suas stationes, habent fures sua conventicula, denique habet & formicarum genus suos congressus. Solæ omnium animantium mulieres nunquam cœimus. Ma. Sapientius, quam decet. Co. Nondum interloquendi tempus est. finite, me perorare; dabitur singulis dicendi locus. Neque novum est, quod facimus, vetus exemplum revocamus. Siquidem ante annos mille trecentos, ni fallor, Heliogabalus, Cæsar laudatissimus. Pe. Qui laudatissimus, quem unco tractum in cloacam projectum esse constat? Co. Rursus interpellor. Si

(a) Id est consiliabulum mulierculatum.

quem hac ratione probamus aut improbamus, malum dicemus Christum, quod in crucem suffixus sit: pium Domitium, quod domi sit mortuus. Atqui nihil obicitur Heliogabalo atrocius, quam quod sacrum ignem, qui à Vestalibus servabatur, in terram abjecerit: quodque domi in (a) larario Mosen habuerit & Christum, quem illi contumeliæ causa (b) Chrestum vocabant. Is igitur Heliogabalus instituit, ut, quem admodum Imperator cum suis habebat senatum, in quo de rebus communibus consultaret; ita haberet & mater illius Augusta senatum suum, in quo de foemineæ gentis negotiis tractaretur; quem viri vel jocandi, vel discernendi gratia, *Senatulum* vocabant. Hoc exemplum tot jam sæculis intermissum, res ipsa jam dudum monet nos instaurare. Nec ullam moveat, quod Paulus Apostolus vetat, mulierem loqui in cœtu, quam ille vocat Ecclesiam: de cœtu virorum loquitur, hic cœtus est muliebris. Alioqui, si semper tacendum erat fœminis, in quem usum natura dedit nobis & linguas, non minus expeditas, quam sunt virorum, & vocem non minus sonoram, quamquam illi sonant raucius, ac propius referunt asinos, quam nos. Verum illud oportet nobis omnibus esse curæ, ut ea gravitate tractemus hoc negotium, ne rursus viri Senatulum appellent; aut fortasse probrosius aliquod nomen excogitent, ut solent in nos libenter esse dicaces. Quamquam, si liceat illorum comitia veris æstimare, plusquam muliebria videri possint. Videmus, monarchas tot jam annis nihil aliud quam belligerari: inter theologos, sacerdotes, episcopos, & populum nihil convenire: quot homines, tot sententiæ; & in his ipsis plusquam muliebris est inconstantia. Nec civitati cum civitate, nec vicino cum vicino concordia est. Si nobis essent traditæ rerum habentæ; aliquanto, nî fallor, tolerabilius haberent res humanæ. Non est fortasse fœminei pudoris, tantis proceribus tribuere stultitiam; ut fas est, opinor, recitare, quod scripsit Salomon Proverbiorum capite decimo tertio: *Inter superbos semper jurgia sunt: qui autem agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia.* Sed, ne vos longiore morer proœmio, uti singula gerantur ordine, decenter & sine tumultu, primo

(a) Larario] *Sacrarium domesticum, in quo Lares & Dii peculiare adorabantur.*

(b) Chrestus] *pollutus à χρῆσις coloro, polluo.*

mo loco tractandum erit, quæ debeant interesse concilio, quæ submovendæ sint. Nam immodica turba tur-
 multus est verius, quam concilium: & paucorum con-
 fessus habet quiddam tyrannicum. Huc ego censeo,
 nullam recipiendam virginem; eo quod incident per-
 multa, quæ non decet illas audire. Jv. At quo signo di-
 gnoscas virgines? An pro virginibus habebantur,
 quæcunque coronam gestant? Co. Non. At nuptas
 tantum recipiendas censeo. Jv. Et inter nuptas virgi-
 nes sunt, quæ maritos habent eunuchos. Co. Sed tri-
 bustur hoc honoris conjugio, ut nuptæ pro mulieribus
 habeantur. Jv. Alioqui, si non excludimus, nisi vir-
 gines, erit immensa turba, nec multum decrescet nu-
 mero. Co. Excludentur & plus, quam ter nuptæ. Jv.
 Quam ob rem? Co. Quoniam illis velot emeritis de-
 betur missio. Idem censeo de septuagesimum annum
 egressis. Statuendum, ne qua nominatim de viro suo
 loquatur petulantius: in genere fas sit; sed ea mode-
 ratione, ne quid nimis. CA. Quî minus hîc libere de
 viris liceat dicere, cum ipsi de nobis nusquam non lo-
 quantur? Meus Titius, si quando studet esse conviva
 festivior, narrat, quid mecum noctu egerit, quid dixe-
 rim; neque raro multa solet affingere. Co. Si velimus
 fateri verum, nostra dignitas pendet à viris: eos si
 traducimus, quid aliud, quam nos ipsos dehonestamus?
 Quamquam autem habemus non paucas justæ
 querimonie causas, tamen expensa rerum omnium
 summa, nostra potior est, quam illorum conditio. Illi,
 dum quæerunt rem, per omnes terras ac maria volit-
 ant, non sine capitis discrimine: illi, si bellum inci-
 dat, excitantur buccina, ferrei stant in acie, dum nos
 domi sedemus tutæ. Si quid committunt ad versus le-
 ges, gravius in illos animadvertitur, nostro sexui par-
 citur. Denique magna ex parte in nobis situm est, ut
 commodos habeamus maritos. Restat, ut de confessus
 ordine statuatur, ne nobis eveniat, quod frequenter
 usu venit, regum, principum ac pontificum oratori-
 bus, qui in conciliis totos tres menses litigant, ante-
 quam possint confidere. Itaque censeo, primum esse
 debere nobilium ordinem; & in his præcedent, quæ
 quatuor habent nobilitatis partes: proximæ, quæ
 tres; deinde, quæ duas; postremæ, quæ unam; postre-
 mo, quæ dimidiatam. Et in singulis ordinibus locus
 ex antiquitate designabitur. Nothæ in suo quoque
 ordine extremum tenebunt locum. Alter confessus e-

rit plebeiarum. In hoc primas tenebunt, quæ copiosioreni sobolem enixæ sunt. Inter pares litem dirimet ætas. Tertius erit earum, quæ nondum pepererunt. CA. Quo mittis viduas? Co. Commode mones. Iſtis locus dabitur in medio matrum, ſi modo liberos habent, habuerintve. Steriles extremum obtinebunt locam. Jv. Quem locum designas ſacerdotum ac monachorum uxoribus? Co. De his proximo conſeſſu deliberabimus. Jv. Quid de his, quæ corpore faciunt quaestum? Co. Non patiemur, hunc ſenatum admixtu talium inquinari. Jv. Quid de concubinis? Co. Iſtarum non ſimplex eſt genus; de quibus per otium tractabitur. Adjiciendum eſt, quomodo fieri debeat Senatusconſultum, punctis, an calculis, an ſuffragiis vocalibus, an porrectis digitis, an diſceſſione. CA. In calculis dolus eſt, quemadmodum & in punctis, ſi pedibus eatur in ſententiam, quoniam veſtes longas gerimus, nimium movebimus pulveris: optimum igitur, ut voce pronunciet unaquæque, quod ſentit. Co. At difficile eſt numerare voces. Deinde cavendum, ne fiat præconcilio convicium. CA. Nihil fiet abſque notariis, ne quid poſſit excidere. Co. Ita quidem conſultum eſt numero. Sed quibus modis excludes convicium? CA. Ne qua loquatur niſi rogata, & ſuo ordine. Quæ ſecus fecerit, è ſenatu movebitur. Tum, ſi qua quid effutierit eorum, quæ heic aguntur, ſilentio plectetur triduo. Co. Haſtenus de ratione tractandi. Nunc accipite, quibus de rebus conſultandum ſit. Primam oportet eſſe curam dignitatis: ea potiſſimum ſita eſt in cultu. Cujus rei tantus eſt neglectus, ut hodie vix agnoſcas diſcrimen inter nobilem & plebeiam, inter nuptam & virginem aut viduam, inter matronam & meretricem. Adeo ſublatus eſt pudor, ut quidvis uſurpent quælibet. Videre eſt plus, quam plebeias ac loci plane fordidæ veſtiri hoſericis, undulatis, florulentis, virgatis, byſſinis, aureis, argenteis, pellibus Zebellinis, Madauricis, cum interim maritus domi conſuat calceos. Digtos habent zmaragdis & adamantibus onuſtos. nam uniones nunc vulgo ſaſtidiuntur, ne quid querar de ſuccinis & coralliis & crepidis inauratis. Satis eſt rat tenuibus, in honorem ſexus, cingulis uti ſericis, ac ſimbrias veſtium, ſerico limbo decorare: nunc geminum eſt malum, & res familiaris extenuatur, & ordo, qui dignitatis eſt cuſtos, confunditur. Si pilentis & lecticis eboratis ac byſſo tectis vehuntur plebeia,

quid

quid relictum est nobilibus ac potentibus? Et, si vix equiti nupta caudam trahit ulnarum quindecim, quid faciet Ducis aut Comitum uxor? Atque hæc res hoc est intolerabilior, quod mira temeritate subinde mutamus cultum. Pridem è porrectis à vertice cornibus pendebant linteamina. Hoc ornatu foeminae principes discernabantur à plebeis. Illæ, ne quid conveniret, sumserunt pilea, foris ostentantia pelles albas nigris maculis variegatas. Statim vulgus arripuit. Rursus mutato cultu sumserunt flammea nigra bysso. Id foeminarum vulgus non solum ausum est imitari, verum etiam addiderunt fimbrias aureas, denique & gemmas. Olim nobilium erat, à fronte atque à temporibus revulsis pilis in verticem capillos cogere. Non diu licuit, mox quælibet æmulatæ sunt. Tandem demiserunt crines in frontem; protinus & hoc imitatæ sunt plebeicæ. Solæ nobiles olim habebant laterones & anteambulones; & ex his unum delicatum, qui surrecturæ manum porrigeret, qui lævam incedentis brachio dextro fulciret. nec hoc honoris concedebatur, nisi bene nato. Nunc, ut passim id faciunt matronæ, ita quoslibet ad hoc officii recipiunt, quemadmodum ad gestandam à tergo caudam. Item olim solæ nobiles salutabant osculo, nec quemvis ad osculum recipiebant, imo ne dextram quidem porrigebant quibuslibet. Nunc, qui corium olent, irruunt ad osculum foeminae, quæ scutum habet plenæ nobilitatis. Ne in conjugis quidem habetur ulla dignitatis ratio. Patriciæ nubunt plebeis, plebeicæ patriciis: ita nascuntur nobis (a) hybridæ. Nec ulla tam obscuro loco nata est, quæ metuit adhibere fucos omnes nobilium: cum plebeis sufficere deberet, aut flos recentis cervisicæ; aut succus recens ab arbore detracti corticis, aut si quid aliud parvo parabile: purpurissam, cerussam, stibium, reliquosque colores elegantiores oportebat clatis foeminis relinquere. Jam in conviviis, in publico incessu, quam nullus ordo! Sæpe fit, ut negotiatoris uxor dedignetur utroque parente nobili cedere. Res igitur ipsa jam dudum hortatur, ut hisce de rebus aliquid certi statuamus. Atque hæc inter nos facile poterent transigi, quoniam nonnisi ad foemineum pertinent genus. Est autem, & quod cum viris agamus, qui nos

sum-

(a) Hybridæ] propriè dicitur sus imparibus progenerata parentibus; altero fero, altero domestico.

summovent ab omni dignitate, ac tantum non pro lotricibus & cocis habent, ipsi res omnes pro suo gerunt arbitrato. Concedemus igitur illis magistratus publicos, ac bellicæ rei curam. Quis hoc ferat, quod in clypeo semper uxoris insignia lævum habent latus, etiamsi tribus partibus superet viri nobilitatem? Deinde par est, ut in elocandis liberis etiam mater habeat jus suffragii. Et fortassis hoc quoque evincemus, ut vicissim geramus officia publica; duntaxat, quæ intra mœnia, & sine armis geri possunt. Hæc est summa rerum, de quibus mihi videtur operæ pretium consultare. Super his apud se quæque deliberet, ut de singulis fiant senatus consulta; & si cui vestrum aliud quippiam in mentem venerit, cras in medium conferat. Conveniemus enim diebus singulis, donec synodum abolverimus. Adhibeantur notarix quatuor, quæ notis excipiant, quidquid dicatur. Præterea quæstorix duæ, quæ loquendi potestatem vel faciant, vel adimant. Sit hic confessus divinationis loco.

D I L U C U L U M.

(a) NEPHALIUS, PHILYPNUS.

NE. **H**odie te conventum volebam, Philypne, sed negabaris esse domi. PH. Non omnino mentiti sunt: tibi quidem non eram, sed mihi tum eram maxime. NE. Quid istuc ænigmatis est? PH. Nosti illud vetus proverbium, Non omnibus dormio. Nec te fugit ille Nasicæ jocus, cui cum Ennium familiarem invisere volenti, ancilla jussu heri negasset esse domi; sensit Nasica, & discessit. Cæterum, ubi vicissim Ennius Nasicæ domum ingressus, rogaret puerum, num esset intus, Nasica de conclavi clamavit, Non, inquiens, sum domi. Quumque Ennius agnita voce dixisset, impudens, non te loquentem agnosco? Imo tu, inquit Nasica, impudentior, qui mihi ipsi fidem non habeas, cum ego crediderim ancillæ tuæ. NE. Eras fortassis occupatior. PH. Imo suaviter otiosus. NE. Rursum ænigmate torques. PH. Dicam igitur explanate, nec aliud dicam sicum, quam sicum. NE. Dic. PH. Altum dormiebam. NE. Quid ais? Atqui jam præterierat octava, cum sol hoc mense surgat ante quartam. PH. Per me quidem soli liberum est vel media nocte sur-
gere,

(a) Nephalius] Sobrius & vigilans. Philypnus, somniculosus, somni cupidus.

gere, modo mihi liceat ad fatietatem usque dormire. NE. Verum istue utrum casu accidit, an consuetudo est? PH. Consuetudo profus. NE. Atqui rei non bonae consuetudo pessima est. PH. Imo nullus est somnus suavior, quam post exortum solem. NE. Qua tandem hora soles lectum relinquere? PH. Inter quartam & nonam. NE. Satis amplum spatium. vix tot horis comuntur reginae. Sed unde venisti in istam consuetudinem? PH. Quia solemus convivium, lusus & jocos in multam proferre noctem; id dispendii matutino somno pensamus. NE. Vix unquam vidi hominem te perditius prodigum. PH. Mihi parsimonia videtur magis, quam profusio. Interim nec candelas absumo, nec vestes detero. NE. Præpostera sane parsimonia, servare vitrum, ut perdas gemmas. Aliter sapuit ille philosophus, qui rogatus, quid esset pretiosissimum, respondit, Tempus. Potro, cum constet, diluculum esse totius diei partem optimam, tu, quod in re pretiosissima pretiosissimum est, gaudes perdere. PH. An hoc perit, quod datur corpusculo? NE. Imo detrahitur corpusculo, quod tum suavissime afficitur; maximeque vegetatur, cum tempestivo moderatoque somno reficitur, & matutina vigilia corroboratur. PH. Sed dulce est dormire. NE. Quid esse potest dulce nihil sentienti? PH. Hoc ipsum dulce est, nihil sentire molestiae. NE. Atqui isto nomine feliciores sunt, qui dormiunt in sepulcris. Nam dormienti nonnunquam insomnia molesta sunt. PH. Ajunt, eo somno maxime saginari corpus. NE. Ista glirium sagina est, non hominum. Recte saginantur animalia, quae parantur epulis: homini quorsum attinet accersere obesitatem, nisi ut graviore sarcina onustus incedat? Dic mihi, si famulum haberes, utrum obesum mallet, an vegetum, & ad omnia muniaabilem? PH. Atqui non sum famulus. NE. Mihi sat est, quod ministrum officiis aptum mallet, quam bene saginatum? PH. Plane mallet. NE. At Plato dixit, animum hominis hominem esse, corpus nihil aliud esse, quam domicilium aut instrumentum. Tu certe fateberis, opinor, animum esse principalem hominis portionem, corpus animi ministrum. PH. Esto, si vis. NE. Cum tibi nolles ministrum abdomine tardum, sed agilem mallet & alacrem, cur animo pararas ministrum ignavum & obesum? PH. Vincor veris. NE. Jam aliud dispendium accipe: ut animus longe praestet corpori, ita fateris, opes animi longe praecel-
lere

lere bona corporis. PH. Probabile dicis. NE. Sed inter animi bona primas tenet sapientia. PH. Fateor. NE. Ad hanc parandam nulla diei pars utilior, quam diluculum, cum sol novus exoriens vigorem & alacritatem adfert rebus omnibus, discutitque nebulas, & ventriculo exhalari consuetas, quæ mentis domicilium solent obnubilare. PH. Non repugno. NE. Nunc mihi supputa, quantum eraditionis tibi parare possis quatuor illis horis, quas somno intempestivo perdis. PH. Profecto multum. NE. Expertus sum, in studiis plus effici una hora matutina, quam tribus pomeridianis; idque nullo corporis detrimento. PH. Audivi. NE. Deinde illud reputa, si singulorum dierum jacturam in summam conferas, quantus sit futurus cumulus. PH. Ingens profecto. NE. Qui gemmas & aurum temere profundit, prodigus habetur, & tutorem accipit: hæc bona tanto pretiosiora qui perdit, nonne multo turpius prodigus est? PH. Sic apparet, si rem recta ratione perpendamus. NE. Jam illud expende, quod scripsit Plato, nihil esse pulchrius, nihil amabilius sapientia: quæ, si corporeis oculis cerni posset, incredibiles sui amores excitaret. PH. Atqui illa cerni non potest. NE. Fateor, corporeis oculis. Verum cernitur oculis animi, quæ pars est hominis potior. Et, ubi amor est incredibilis, ibi summa voluptas adsit, oportet, quoties animus cum tali amica congregitur. PH. Verisimile narras. NE. I nunc, & somnum mortis imaginem cum hac voluptate commuta, si videtur. PH. Verum interim pereunt nocturni lusus. NE. Bene pereunt, quæ pejora melioribus, inhonesta præclaris, vilissima pretiosissimis permutantur. Bene perdit plumbum, qui illud vertit in aurum. Noctem natura somno tribuit: sol exoriens cum omne animantium genus, tum præcipue hominem ad vitæ munia revocat; *Qui dormiunt, inquit Paulus I Thess. v. nocte dormiunt, & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt.* Proinde, quid turpius, quam cum omnia animantia cum sole expergiscantur, quædam etiam illum nondum apparentem, sed adventantem cantu salutent; cum elephans solem orientem adoret; hominem diu post solis exortum stertere? Quoties aureus ille splendor illustrat cubiculum tuum, nonne videtur exprobrare dormienti, *Stulte, quid optimam vitæ tuæ partem gaudes perdere?* Non in hoc luceo, ut additi dormiatis, sed ut rebus honestissimis in vigiletis. Nemo lucernam accendit, ut dormiat, sed

sed ut aliquid operis agat : & ad hanc lucernam omnium pulcherrimam nihil aliud, quam stercis? PH. Belle declamas. NE. Non belle, sed vere. Age, non dubito, quin frequenter audiveris illud Heliodeum ; *Sera in fundo parsimonia*. PH. Frequentissime. Nam in dolii medio vinum est optimum. NE. Atqui in vita prima pars, nimirum adolescentia, est optima. PH. Profecto sic est. NE. At diluculum hoc est diei, quod adolescentia vitæ. An non igitur stulte faciunt, qui adolescentiam nugis, matutinas horas somno perdunt? PH. Sic apparet. NE. An est ulla possessio, quæ cum hominis vita sit conferenda? PH. Ne universa quidem Persarum gaza. NE. An non vehementer odisses hominem, qui tibi vitam posset ac veller malis artibus ad annos aliquot decurtare? PH. Illi mallem ipse vitam eripere. NE. Verum pejores ac nocentiores arbitror, qui sibi volentes reddunt vitam breviorē. PH. Fateor, si qui tales reperiantur. NE. Reperiantur? imo id faciunt omnes tui similes. PH. Bona verba. NE. Optima. Sic tuo cum animo reputa : nonne videtur rectissime dixisse Plinius: *Vitam esse vigiliam, & hoc pluribus horis hominem vivere, quo majorem temporis partem impenderit studiis?* Somnus enim mors quædam est. Unde & ab inferis venire fingitur, & ab Homero mortis germanus dictus est. Ita que, quos somnus occupat, nec inter vivos, nec inter mortuos censentur ; sed tamen potius inter mortuos. PH. Ita videtur omnino. NE. Nunc mihi rationem subducito, quantam vitæ portionem sibi refecent, qui singulis diebus tres aut quatuor horas perdunt somno. PH. Video summam immensam. NE. Nonne pro deo haberes Alcumistam, qui posset decem annos vitæ summæ adjicere, & proveciorem ætatem ad adolescentiæ vigorem revocare? PH. Quid ni habeam? NE. Sed hoc tam divinum beneficium ipse tibi præstare potes. PH. Quæ sic? NE. Quia mane diei est adolescentia: usque ad meridiem fervet juvenus ; mox virilis ætas ; cui succedit pro senectâ vespera ; vesperam excipit occasus, velut diei mors. Magnum autem vestigal parsimonia est, sed nusquam majus, quam heic. An non igitur ingens lucrum sibi adjunxit, qui magnam vitæ partem, eamque optimam perdere desit? PH. Vera prædicas. NE. Proinde videtur admodum impudens eorum querimonia, qui naturam accusant, quod hominis vitam tam angustiis spatiis finierit, cum ipsi ex eo, quod datum est, sibi sponte

cantanda

tantum amputent. Satis longa est cuique vita, si parte dispensetur. Nec mediocris profectus est, si quis suo quæque tempore gerat. A prandio vix semihomines sumus, cum corpus cibis onustum aggravat mentem. nec tutum est, spiritus ab officina stomachi, concoctionis officium peragentes, ad superiora evocare: à cœna multo minus. At matutinis horis homo totus est homo, dum habile est ad omne ministerium corpus; dum alacer viget animus; dum omnia mentis organa tranquilla sunt ac serena; dum auræ divinæ, ut ait ille, particula spirat, ac sapit originem suam, & rapitur ad honesta. PH. Eleganter tu quidem concionaris. NE. Apud Homerum audit Agameionon, opinor, (a) Οὐ χρὴ πᾶν ἄχιοι ἰσθῆαι βουληφόροι ἄνδρα. Quanto turpius est tantam diei partem somno perdere? PH. Verum, sed βουληφόρος. Ego non sum dux exercitus. NE. Si quid aliud tibi carius est, quam ipse tibi, ne quid te moveat Homeri sententia. Faber ærarius ob vile lucellum surgit ante lucem: & nos amor sapientiae non potest expergefacerere, ut saltem solem ad lucrum inæstimabile evocantem audiamus? Medici non fere dant pharmacum, nisi diluculo; illi norunt horas aureas, ut subveniant corpori: nos eas non novimus, ut locupletemus ac sanemus animum? Quod si hæc leve pondus habent apud te, audi, quid apud Salomonem, Prov. VIII. 17. loquatur illa cœlestis sapientia: *Qui mane, inquit, vigilaverint ad me, invenient me.* Jam in mysticis Psalmis LVIII. 5. & LXXXVII. quanta matutini temporis commendatio? Mane Propheta extollit Domini misericordiam, mane exauditur vox ejus, mane illius deprecatio prævenit Dominum. Et apud Lucam Evangelistam, VI. populus sanitatem ac doctrinam expetens à Domino, mane ad illum confluit. Quid suspiras, Philyppe? PH. Vix lacrimas teneo, cum subit, quantam vitæ jacturam fecerim. NE. Supervacaneum est ob ea discrucari, quæ non revocari, sed tamen posterioribus curis sarciri possunt. Huc igitur incumbe potius, quam ut præteritorum inani deploratione futuri quoque temporis jacturam facias. PH. Bene mones; sed me jam sui juris fecit diutina consuetudo. NE. Phy! Clavus clavo pellitur; consuetudo consuetudine vincitur. PH. At durum est ea

(a) *Id est*, Haud decet in totam consultum stertere noctem.

relinquere, quibus diu assueveris. NE. Initio quidem; sed eam molestiam diversa consuetudo primum lenit, mox vertit in summam voluptatem, ut te brevis molestiæ non oporteat pœnitere. PH. Vereor, ut succedat. NE. Si septuagenarius esses, non retraherem te à solitis; nunc vix decimum septimum, opinor, annum egressus es. Quid autem est, quod ista ætas non possit vincere, si modo adsit promptus animus? PH. Equidem aggrediar, conaborque, ut ex (a) Philypno fiam Philologus. NE. Id si feceris, mi Philypne, sat scio, post paucos dies & tibi serio gratulaberis, & mihi gratias ages, qui monuerim.

(b) ΝΗΦΑΛΙΟΝ ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ.

ALBERTUS, BARTHOLINUS, CAROLUS, DIONYSIUS, ÆMILIUS, FRANCISCUS, GYRARDUS, HIERONYMUS, JACOBUS, LAURENTIUS.

AL. Vidistine unquam hoc horto quidquam amœnitas. BA. Vix opinor in insulis fortunatis esse quidquam jucunditas. CA. Plane mihi videor videre paradisum, cui custodem cultoremque Deus præfecerat Adam. DI. Heic vel Nestor, vel Priamus posset repubescere. ER. Imo vel mortuus reviviscere. GY. Adderem lubens, si quid possem, tuæ hyperbolæ. HI. Profecto miris modis arident omnia. JA. Oportet hunc hortum aliqua computatiuncula dedicare. LA. Recte monet noster Jacobus. AL. Talibus mysteriis jam olim initiatus est hic locus. Verum scito, nihil heic esse, unde vobis merendam exhibeam: nisi placet (c) & compotatio, lactucas apponam absque sale, aceto & oleo: vini guttula non est, nisi quod gignit hic puteus. Ne panis quidem adest, aut poculum; & ea est anni pars, quæ magis pascit oculos, quam ventrem. BA. Sed habes tabulas lusorias, habes sphaeras; Insu dicabimus hortum, si minus licet convivio. AL. Quoniam tam belli homunculi convenimus, habeo quiddam, quod vel lusum, vel convivium possis dicere, mea sententia multo dignius ad hunc hortum initiandum. CA. Quodnam? AL. Suum quisque symbolum

(a) Philypnus] *Somni amicus, Philologus, sermonis amator.*

(b) Νηφάλιον συμπόσιον] *Id est, sobrius sive abstemium convivium.*

(c) *Id est, Sine vino.*

conferat, non deerit lautum, nec minus suave convivium. ÆM. Quid adferemus, qui vacui huc venerimus? AL. Vacui, qui tantum opum circumferatis in pectore? ER. Exspectamus, quid velis. AL. Proferat in medium, quod quisque per hanc hebdomadam legit elegantissimum. GY. Recte mones; nihil vel hujusmodi convivii, vel te convivatore, vel hoc loco dignius. Te hujus consilii duccm sequemur omnes. AL. Nihil recuso, si vobis ita videtur. Hodie vehementer delectavit animum meum in homine non Christiano tam Christiana sententia: Phocion enim, quo vix alius apud Athenienses fuit vir sanctior, publicæque utilitatis studiosior, cum per invidiam damnatus esset (a) bibiturus cicutam, rogatus ab amicis, quid vellet etiamnum mandari filiis suis, *Ne hujus, inquit, injuriæ velint unquam meminisse.* BA. Tam insignis patientiæ exemplum vix hodie reperias inter Dominicanos & Franciscanos. Itaque simile referam, quando par non possum. Aristides Phocioni simillimus erat, moribus incorruptissimis, adeo ut vulgus illi *Justi* tribueret cognomen. Ob hujus cognominis invidiam, vir optime de Republica meritis, ostracismo populi, jussus est vertere solum. Posteaquam intellexerat, populam non alia reoffensum, quam *Justi* cognomento, cum alioqui rem semper expertus esset sibi salutarem, paruit æquo animo. In exilio rogatus ab amicis, quid precaretur ingratiſſimæ civitati, *Nihil aliud, inquit, nisi tantam rerum prosperitatem, ut illis nunquam in mentem veniat Aristides.* CA. Mirum, si Christianos non pudet sui, ad quamvis levem injuriam excandescere, ac vindictam per fas nefasque molientes. Tota Socratis vita nihil aliud mihi videtur, quam temperantiæ, ac tolerantia exemplum. Sed ne plane sim a symbolo, unum referam, quod mihi præ cæteris arripit. Eunti publica via improbus quispiam colaphum impedit. Cum id tacitus ferret Socrates, amici quidam hortati sunt ad ultionem. At ille, *Quid percussoriam faciam?* inquit. *Voca, inquit, injus. Ridiculum, inquit, si me asinus calcibus percussisset, num vobis auditoribus asinum injus trabam?* significans, improbum scurram nihilo potiore asino; & infimi animi esse, non posse ferre contumeliam ab homine vecordi, quam ferret ab animali bruto. DI. Panciora sunt in Romanis An-

na.

(a) Cicutæ publicæ Atheniensium poena.

nalibus exempla moderationis, nec ea perinde insignia neque enim opinor magnam habere laudem tolerantiae, si quis parcat devictis, & debellet superbos. Non arbitror tamen, indignum memoratu, quod Cato senior, cum Lentulus quidam in os illi sputum & oris purulentiam injecisset, nihil aliud responderit, quam *Posthac habeo, quod illis respondeam, qui negant, tibi esse os. Os autem Latinis habere negantur, quos nihil pudet.* Itaque jocus est ex ambiguo. *ÆM.* Aliis arrident alia: mihi inter Diogenis dicta, præclara quidem omnia, nihil magis adblanditur, quam quod roganti cuidam, quo pacto maxime posset ulcisci inimicum, *Si te ipsum, inquit, quam maxime probum & honestum virum præstiteris.* *ER.* Demiror, quis Deus illis tales cogitationes miserit in mentem. Videtur autem & Aristotelis dictum valde consentaneum Paulino dogmati; qui rogatus à quodam, quid fructus sua illi philosophia attulisset, *Ut mea, inquit, sponte ea faciam, quæ plerique legum metu coacti faciunt.* Docet enim Paulus, eos, quos afflavit Christiana caritas, non esse legi obnoxios, eo quod plus præstant suapte sponte, quam lex metu pœnæ possit extorquere. *EA.* Christus Judæis obmurmurantibus, quod cum publicanis & peccatoribus haberet etiam mensæ familiaritatem, respondit, *Non esse opus medico illis, qui recte valent, sed qui minus prospera essent valetudine.* Non abhorret hinc, quod apud Plutarchum dixit Phocion, qui cum reprehenderetur, quod homini illaudato improbeque patrociniatus esset in judicio, non minus festiviter, quam clementer, *Quid ni, inquit, quando nemo probus indiget tali patrocinio?* *GX.* Et istud Christianæ bonitatis exemplum est, ad exemplum æterni patris, & probis & improbis, quantum licet, benefacere; qui solem suum oriri jubet, non solum piis, sed etiam impiis. Verum admirabilius forsitan erit in rege moderationis exemplum. Cum Demochares Demosihenis nepos, Atheniensium nomine, legatione fungeretur apud Philippum Macedonum regem, & impetratis, quæ volebat, à rege dimitteretur, humaniter interrogante, si quid præterea vellet; *Ut te ipsum suspendas, inquit Demochares.* Vox impotens odium arguebat; & rex erat, & bene meritus, in quem jaciebatur convicium; nec tamen incanduit; tantum ad collegas conversus, *Vos, inquit, hæc renuntiate populo Atheniensi, quò re cognita judicet, utrum nostrum existimet præstan-*

tiorem, me, qui hac patienter audierim, an istum, qui hac dixit. Ubi nunc sunt orbis monarchæ, qui se diis pares putant, & ob verbum inter pocula dictum atrociora bella concitant? H. Magnos impetus habet gloriæ sitis, multosque transverfos agit hic affectus. Ex eorum numero quidam Socratem interrogabat, qua via posset sibi compendio honestissimam comparare famam: Si talem, inquit, præstiteris te ipsum, qualis haberi vis. J. Profecto non video, quid dici possit vel brevius, vel absolutius. Fama non est affectanda, sed ea virtutem ultero comitatur, quemadmodum improbitatem infamia. Vos admiramini viros; mihi puella Læcæna placuit, quæ cum in auctione venderetur, licitator quidam adiit illam, Quid? inquit; num proba futura es, si te mercatus fuero? Etiam, inquit illa, si tu non fueris mercatus: indicans, sese non in cuiusquam gratiam probitatem servare, sed suoapte ingenio virtutem ipsius gratia sectari, quod virtus ipsa sui pretium est. L. Masculam sane vocem edidit puella. Cæterum, insigne mihi videtur exemplum adversus fortunam quamlibet blandientem constantiæ, quod, cum Philippo Macedonum regi tres eximie felicitates eodem die nuntiarentur, quod in (a) Olympiis vicisset; quod dux exercitus Parmenion prælio superasset Dardanos; quod uxor Olympias ipsi filiam esset enixa: sublatis in cælum manibus precatus est, ut Deus tantam prosperitatem pateretur levi quopiam infortunio expiari. A. Hodie nulla est tanta prosperitas, cujus invidiam metuat quisquam; sed perinde jactant, si quid successerit, quasi vel mortua vel surda esset (b) Nemesis. Hæc merenda si vobis placet, hic hortulus eam vobis quoties volueritis, exhibebit, quem hoc colloquio non minus jucundo, quam frigifero dicastis. B. Profecto nec Apitius potuisset discum suaviorem apponere. Quare nos exspectabis frequenter, modo boni consulas, quod nunc attulimus, non quæ digna erant tuis auribus, sed quæ non præmeditatis venerunt in mentem. Meditati lautiora proferemus. A. Hoc eritis gratiores.

Ars

(a) Olympia] Ludi ab Hercule instituti in honorem Jovis.

(b) Nemesis] Tum pro Fortuna sumitur: tum pro Dea, quæ stultos & facinorosos punire dicitur.

Ars Notoria.

DESIDERIUS, ERASMIUS.

DE. **Q**uomodo succedunt tua studia, Erasmi? ER. Musis, ut apparet, parum fauentibus: sed felicius succederent, si quiddam abs te queam impetrare. DE. Nihil non impetrabis, modo sit in rem tuam; dic tantum, quid rei sit. ER. Non dubito, quin nihil sit artium reconditarum, quod te fugiat. DE. Utinam vera prædices! ER. Audio, artem esse quandam (a) notoriam, quæ hoc præstet, ut homo minimo negotio perdiscat omnes disciplinas liberales. DE. Quid audio? Vidisti codicem? ER. Vidi, sed vidi tantum, quod non esset doctoris copia. DE. Quid continebat liber? ER. Varias animantium formas, draconum, leonum, leopardorum, variosque circulos, & in his descriptas voces, partim Græcas, partim Latinas, partim Hebraicas, aliasque Barbaricarum linguarum. DE. Intra quot dies pollicebatur titulus disciplinarum cognitionem? ER. Intra quatuordecim. DE. Magnifica sane pollicitatio: sed nostine, quenquam per istam artem notoriam evasisse doctum? ER. Nequaquam. DE. Neque quisquam alius vidit unquam, aut visurus est, nisi posteaquam viderimus, aliquem per alcumisticam evasisse divitem. ER. Equidem optarim, artem esse veram. DE. Fortasse, quod pigeat litteras tantis sudoribus emere. ER. Scilicet. DE. Atqui sic visum est superis. Opes istas vulgares, aurum, gemmas, argentum, palatia, regnum, nonnunquam largiuntur ignavis & immerentibus: sed, quæ veræ sunt opes, ac proprie nostræ sunt, voluerunt parati laboribus. Nec oportet nobis videri molestum laborem, quo res tanta paratur, cum cernamus plurimos homines, per horrenda discrimina, per non æstimandos sudores eluctari ad res & temporarias, & plane viles, si ad eruditionem conferantur: nec tamen semper assequuntur, quod ambiunt. Et habent studiorum labores multum admixtum mellis, si paullulum in ea processeris. Jam in te bona ex parte situm est, ut magnam tædiorum partem amputes. ER. Quo-

nam

(a) Notoriam] Designat artem memorativam seu memorialiam, qua per imagines memoria ita adjuvatur, ut quidam mille verba semel audita eodem ordine repetere poterint.

162
E e 2

nam pacto? DE. Primum, ut animum inducas, amare studia. Deinde, ut ea mireris. ER. Quibus rationibus hoc fiet? DE. Contemplare, quam multos ditaverint, quam multos ad summam dignitatem auctoritatemque provexerint litteræ: simulque tecum considera, quantum inter sit inter hominem & pecudem. ER. Probe mones. DE. Deinde cicures ingenium tuum, oportet, ut possit secum consistere, atque his delectari, quæ utilitatem adferunt potius, quam voluptatem. Nam quæ per se sunt honesta, etiamsi initio non nihil habent molestiæ, tamen assuetudine dulcescunt: ita fiet, ut & minus fatiges præceptorem, & ipse facilius percipias juxta dictum Isocraticum, aureis litteris in frontispicio codicis tui pingendam; (a) Ε'ὐτ' ἴς φιλομαθῆς, ἴση πολυμαθῆς. ER. Satis adest celeritatis in percipiendo, sed mox effluit, quod perceptum est. DE. Itaque pertusum mihi narras dolium. ER. Haud multum aberras à scopo. Sed quid remedii? DE. Obturanda est rima, ne perfluat. ER. Quibus rebus? DE. Non musco, neque gypso, sed diligentia. Qui voces ediscit non intellecta sententia, mox obliviscitur: nam verba, ut inquit Homerus, (b) πρὶ πόρτῃς sunt, facileque avolant, nisi sententiarum pondere librentur. Prima igitur cura sit, ut rem penitus intelligas, dein subinde tecum verses ac repetas: & in hoc cicrandus est, ut dictum est, animus, ut, quoties opus est, cogitationi possit insistere. Nam, si cui mens est adeo silvestris, ut in hoc cicurari non possit, haudquaquam est idonea litteris. ER. Istuc quam sit difficile, plus satis intelligo. DE. Quisquis enim habet animam adeo volubilem, ut nulli cogitationi possit immorari, nec diu potest audire loquentem, nec infigere memoriæ, quod didicit. Plumbo potest aliquid imprimi, quod maneat in loco: aquæ aut argento vivo, quoniam assidue fluitat, nihil potest imprimi. Quod si pollis in hoc ingenium tuum mansuefacere, cum assidue verferis inter eruditos, quorum confabulationes quotidie tam multa proferant digna cognitu, minimo labore disces quam plurima. ER. Profecto sic est. DE. Nam præter sermones conviviorum, præter quotidiana colloquia, statim à prandio audis octo lepidissima dicta, ex proba-

(a) Id est, si fueris discendi cupidus, multa addisces.

(b) Id est, alata. Huc alludit noster Poëta:
Et volat emissum semel irrevocabile verbum.

datissimis auctoribus selecta; totidem à cœna. Jam mihi supputa, quantam hæc summam conficiant in singulos menses & annos. E. R. Magnificam, si possim meminisse. D. E. Ad hæc, cum nihil audias, nisi bene Latine loquentes, quid obstat, quo minus intra paucos menses edicas Latine, cum illiterati pueri Gallicam aut Hispanicam linguam discant: exiguo temporis spatio? E. R. Sequar tuum consilium, experiarque, num possit hoc ingenium Musarum jugo mansuescere. D. E. Ego aliam artem notoriam non uovi, quam curam, amorem, & assiduitatem.

Concio, sive Merdardus.

HILARIUS, LEVINUS.

H. DEum immortalem, cujusmodi portenta gignit alitque terra! Usque adeo nihil pudere viros Seraphicos? Existimant, opinor, sese apud fungos, non apud homines loqui. **LE.** Quid secum murmurat Hilarius? Componit, opinor, versiculos. **H.** Quam libens illi blateroni os inapurum obturassem oleto! **LE.** Compellabo hominem. Quid agis, Hilari, parum hilari? **H.** Optime temet offers, Levine, in quem hanc pectoris ægritudinem evomam. **LE.** In pelvim evomas malim, quam in me. Sed quid est mali? & unde nobis prodis? **H.** E concione sacra. **LE.** Quid homini poëtæ cum sacris concionibus? **H.** A sacris non abhorreo: sed in hanc incidi ita sacram, ut Virgilius *auri famem* appellavit *sacram*. At tales rabulæ sunt in caussa, ut rarius audiam ecclesiastas. **LE.** Ubi habita est concio? **H.** In summo templo. **LE.** A prandio? id temporis fere dormitant homines. **H.** Utinam illi locutuleio dormissent omnes, vix digno, qui concionetur apud anseres. **LE.** Obstreperum est animal anser: Ferunt tamen patriarcham Franciscum aliquando concionatum apud sorores aviculas, à quibus magno silentio fit auditus. Sed age, etiamne sabbato fit concio? **H.** Fit in honorem divæ Virginis matris. Nam die Dominico Christus prædicatur. Decet autem, ut priores teneat mater. **LE.** Quod erat thema? **H.** Enarrabat canticum Virginis. **LE.** Argumentum vulgatissimum. **H.** Nimirum aptissimum ecclesiastæ. Nam suspicor, illum hoc unum thema didicisse: quemadmodum ajunt, inveniri sacerdotes, qui nullam liturgiam callent, nisi pro defunctis unicam. **LE.** Dicatur igitur ille, concionator *de Magnificat*, aut, si

mavis, *Magnificatitius*. Sed cujusmodi tandem avis erat, aut quibus ornata plumis? *Hi*. Vulturi non dissimilis. *Le*. Qua tandem ex corte? *Hi*. Franciscana. *Le*. Quid audio? ex tam sancto sodalitiis? fortassis ex illorum degenerate genere, qui dicuntur *Gaudentes*, colore fusco, calceis integris, cingulo candente: nec horrent, (contremisco referens,) nudis digitis contrectare pecuniam. *Hi*. Imo è grege selectissimo istorum, qui gaudent *Observantis* nominari, colore cinericeo, cingulis canabeis, calceis fenestratis, quique citius occiderent hominem, quam nuda cute pecuniam attingerent. *Le*. Nil mirum est, in rosariis nasci (a) cynorrhodum. Sed quis talem histrionem induxit in hoc proscenium? *Hi*. Istuc magis etiam diceres, si vidisses personam tragicam. Corpore erat vasto, buccis rubentibus, ventre prominente, lateribus gladiatoris: dixisses athletam esse: & quantum ego divinare queo, biberat in prandio plus quam unum vini sextarium. *Le*. Unde tanta vini copis non tractanti pecuniam? *Hi*. Ex aula regis Ferdinandi, singulo quoque die dabantur illi sextarii quatuor. *Le*. O male collocatam benignitatem! Fortassis erat doctus. *Hi*. Præter effrontem improbitatem, & linguam effrænem nihil habebat. *Le*. Quæ res igitur sic imposuit Ferdinando, ut bovem adduceret ad ceroma? *Hi*. Ut (b) numero dicam, pietas & regia bonitas. Commendatus erat, ille demittebat caput in dextrum humerum. *De*. Sic Christus pendet in cruce. Sed erat concio frequens? *Hi*. Qui potuit esse infrequens Augustæ, templo celeberrimo, & in tot monarcharum conventu, quos Carolus Cæsar ex universa Germania, ex Italia, ex Hispaniis, ex Anglia eo contraxerat? Quin & eruditi complures aderant in ipsa concione, præsertim ex aula regum. *Le*. Demiror, si porcus ille quidquam adferre potuit dignum tali auditorio. *Hi*. At multa se digna protulit. *Le*. Quæ tandem, obsecro? Sed prius te quæso, ut mihi nomen hominis edas. *Hi*. Non expedit. *Le*. Quam ob rem Hilari? *Hi*. Non libet talibus gratum facere. *Li*. Au! gratificatur, qui traducit? *Hi*. Illis pro summo beneficio est, quocunque modo innotescere. *Le*. Saltem mihi nomen edito,

taci-

(a) Cynorrhodum] *Rosa canina, fetide olens.*(b) Numero dicere] *Pro eo, quod est, facile & conpendio, vitio ac caleriter.*

tacituro. **Hi.** Merdardum vocant. **Le.** Merdardum illum probe novi. Nimirum is ipse est, qui nuper in convivio Erasimum nostrum appellavit diabolum. **Hi.** Rem tenes. Sed quod in convivio dixit, tametsi non omnino dixit impune, qui civiliores erant, imputabant temulentiae, & vino censabant inscribendum. **Le.** Sed quid excusationis attulit objurgatus? **Hi.** Negavit, se dixisse ex animo. **Le.** Qui potuit ex animo, cui nihil erat mentis aut animi? **Hi.** Sed mihi ac doctis omnibus visum est intolerabile, quod publicitus, quod eo in loco, quod apud tales auditores, denique, quod in tam celebri monarcharum conventu, Merdardus suas merdosas purulentias effuderit. **Le.** Aveo scire, quid dixerit. **Hi.** Multa stolidissime debacchatus est in Erasimum nostrum, quorum hæc erat summa. **Hi.** inquit, temporibus existit quidam novus doctor Erasmus; lapsa est lingua, *asinus* volebam dicere: simulque populo interpretatus est, quid Germanice sonaret *asinus*. **Le.** Rem mire facetam narras. **Hi.** Itane facetam? imo fatuum potius. **Le.** An non tibi facetum videtur, talem asinum quenquam omnino vocare asinum, nedum Erasimum? Unum illud scio, si Erasmus ipse præfens fuisset, non potuisset à risu temperare. **Hi.** Profecto non minus refert asinum animi stupore, quam colore vestis. **Le.** Neque arbitrator, in tota Arcadia esse ullum asinum usque adeo asinum, quin hic dignior sit, qui feno pascatur, quam ille. **Hi.** Profecto inversus est Apuleius; ille sub asinina specie tegebat hominem; hic sub hominis specie tegit asinum. **Le.** At tales asinos hodie mulso & placentis saginamus; ut mirum non sit, si mordeant quemlibet, & calcibus feriant. **Hi.** Is, inquit, doctor asinus audeat corrigere *Magnificat*, cum id canticum sit à Spiritu sancto proditum per os sacratissimæ Virginis. **Le.** Agnosco (a) *παισιμίαι ἀδελφικῆς*. **Hi.** Atqui id verbis exaggerabat, quasi summa esset admissa blasphemia. **Le.** Mihi nunc cor metu palpitat. Quid erat criminis? **Hi.** Ajebat, Erasimum pro eo, quod ecclesia canit, *Quia respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ*, vertisse *Quia respexit vilitatem ancillæ suæ*: eaque vox odiosius sonat Germanice, quam Latine. **Le.** Quis autem non fateatur, esse blasphemiam execrabilem, si quis sacratissimam Christi matrem, etiam ange-

(a) Id est, Proverbium fratreculorum, non Delpheicum.

angelica dignitate celsiorem, appellet vilem ancillam? **Hi.** Age; quid, si quis appellet Apostolos servos inutiles? **Le.** Pararem blasphemio fasciculos. **Hi.** Quid, si quis eximium illum Paulum appellet indignum apostoli nomine? **Le.** Clamarem, ad ignem. **Hi.** Atqui sic Apostolos suos loqui docuit ille doctor unus irrefutabilis Christus: *Cum omnia feceritis, quae praecepta sunt vobis, dicite, Servi inutilis sumus.* **Luc. xvii.** Et hujus praecepti non immemor Paulus de se praedicat, *Minimus sum omnium Apostolorum, atque a Deo indignus Apostoli titulo.* **I Cor. xv.** **Le.** Verum, ubi de se talia praedicant homines pii, modestia virtus est, qua nulla Deo gratior: si quis alius idem praedicet de illis, praesertim in divorum consortium relatis, gravis sit blasphemia. **Hi.** Pulchre nodum secuisti. Proinde, si Erasmus adorandam illam Virginem dixisset vilem ancillam Domini, nemo non fateretur esse dictum impie. Cæterum, quoniam ipsa ad istum modum de se loquitur, & in illis cedit gloriam, & nobis salutare modestiae exemplum exhibetur: ut, quoniam, quidquid sumus, munificencia Dei sumus, quo quisque major est, hoc se gerat submissius. **Le.** Haec enim quidem inter nos convenit. Verum isti, cum corrigere dicunt, sentiunt corrumpere, sive falsare. Illud itaque videndum, an *vilitatis* verbum Graecæ voci, quam Lucas posuit, respondeat. **Hi.** Istam ipsam ob causam à concione mox ad codicem cucurrimus. **Le.** Expecto venatum. **Hi.** Verba, quæ Lucas afflatu Spiritus sanctissimis digitis suis exaravit, sic habent; *οτις τις εκει ψυις επι της ταπεινωσις τ δουλης αυτου.* Ea sic reddidit noster Erasmus: *Quia respexit ad humilitatem ancillae suae.* Tantum addidit praepositionem, quam Lucas non omisit: nec eam respuit Romani sermonis elegantia, nec ad sensum est otiosa. Sic enim loquitur Terentius in Phormione: *Respice ad me.* In Annotationibus tamen admonet, Lucam potius dixisse, *Adspice ad me*, quam *Respice ad me.* **Le.** Interest igitur aliquid inter respicere & adspicere? **Hi.** Non ita multum, sed tamen non nihil. *Respicit*, qui flexo collo adspicit, quæ à tergo sunt: *Adspicit*, qui simpliciter intuetur: velut apud Terentium Phædria adspicit Thaidem, domo prodeuntem: *Totus*, inquit Parmeno, *tremo borreae, postquam adspexi hanc.* At hujus frater Chærea sic loquitur; *Cum huc respicio ad virginem.* Nam ad senem sese flexerat; eo absoluto reflexit corpus ad virgi-

nem. Interdum tamen usurpant *Respicere* pro eo, quod est rationem sive curam habere, sive rei cuiuspiam imminentis, sive præsentis. Ita Satyricus,

Respicere extrema jussit spatia ultima vita.

Mors enim velut à tergo imminens sequitur, ad quam reflectimus oculos, quoties eam animo reputamus. Et Terentius; *Respice senectutem tuam.* Proinde, qui alibi intentus non habet curam liberorum, dicitur *illos non respicere.* Rursus, qui discussis aliis curis cogitationem huc vertit, eleganter *respicere* dicitur. At Deus unico intuitu contuetur universa, præsentia, præterita & futura; & tamen in scriptura nobiscum humano more loquitur. *Aversari* dicitur eos, quos reprobatur; *respicere*, quos aliquandiu veluti neglectos, dignatur suo favore. Verum hoc magis expressisset Lucas, si dixisset, ἐπιέλαψεν, nunc legimus ἐπιέλαψεν. Sed utrum legas, minimum refert ad sensum. L. E. At videtur otiosa præpositio repetita. H. I. Certe sic & Latini loquuntur: *Accessit ad me. Appulit animum ad scribendum.* Heic mihi præpositio non videtur otiosa. Nam *respicere* potest, qui in tergum flectit oculos casu quopiam, in nullam rem certam intendens intuitum: at, cum audis, *Respexit ad me*, exprimitur peculiaris favor, volentis huic aut illi succurrere. Item *adspicimus* interdum casu obvia, quorum nobis nulla cura est, imo quæ videre nolimus. At, quisquis ad aliquem *adspicit*, peculiariter attentus est ad id, quod intuetur. Ad hæc, multa simul adspicimus, sed non ad multa. Spiritus itaque Sanctus volens nobis exprimere singularem erga sanctissimam virgunculam favorem, sic per illius os loquutus est: *Quia respexit ad humilitatem ancille sue.* Avertit oculos ab elatis, suoque judicio magnis; & obtutum suum flexit ad eam, quæ in oculis suis erat infima. Nec enim dubium est, quin multi fuerint docti, potentes, divites, nobiles, qui sperabant Messiam ex ipsorum stirpe prodituros: sed illos adspernatus Deus, elementissimi favoris oculos flexit ad virginem, fama obscuram, opibus tenuem, fabro nuptam, ne sobole quidem ulla divitem. L. E. Non dum audio quidquam de *vilitate.* H. I. Ea vox sycophantæ fiat, non Erasmi. L. E. At in annotatione forsitan meministi *vilitatis.* H. I. Nequaquam. In vocem τὰ πρὸ ταῦτα tantum hoc modestissime notat. Ut intelligas, inquit, *parvitatem*, non *animi virtutem*: sitque sensus; *Esti sim infima ancilla, tamen non est aversatus me Dominus.* L. E.

Hæc si vera sunt ac pietatis plena, quid est, quod ob-
 rudant onagri? Hr. Latine vocis ignorantia parit hos
 tumultus. *Humilitas*: apud veteres emendatius loquen-
 tes non declarat virtutem animi, quæ pugnat cum ar-
 rogantia, diciturque *modestia*, sed conditionis abje-
 ctioem sortem: quo sensu ignobiles, tenues, idiotas,
 & contemptos *humiles* dicimus; quasi humi repentes.
 Quemadmodum igitur magnatibus loquentes dici-
 mus, *Rogo, ut tua celsitudo nobis hæc in re faveat*: ita, qui
 de se loquentes sua volunt elevare, dicere solent,
Quæso, ut humilitatem nostram tua humanitate subleves.
 Nam pronominum primogeniorum emphasis interdum
 habet, nescio quid arrogans. Quod genus est il-
 lud, *Ego dico, ego perficiam*. Bisariam itaque puella mo-
 destissima, simul & suam sortem extenuavit, & numi-
 nis in se munificentiam extulit: non contenta se ipsam
ancillam dicere, sed addidit, *humilem* ancillam, & infi-
 mæ sortis. Quemadmodum juxta proverbium, *servus*
pro servo est, ita & inter ancillas alia est alia præstan-
 tior, nimirum pro dignitate functionis. Honestior e-
 nim (a) comrix, quam lotrix. Læ. At miror, Merdar-
 dam non agnovisse sermonis formam, cum ipse fre-
 quenter audierim Franciscanos ita loquentes, *Mea*
parvitas agit tibi gratias pro lauta refectioe. Hr. Qui-
 dam non multum aberrarent, si dicerent, *mea pravitas*.
 Cæterum, quoniam Græca vox *ταπεινοφροσύνη* quid-
 dam amplius exprimere videtur, quam Latina *mode-*
stia, Christiani maluerant *humilitatem* dicere, quam
modestiam: hoc est, maluerunt significantius loqui,
 quam elegantius. *Modestus* enim is dicitur, qui modi-
 ce de se sentit; nihil sibi præter meritum arrogans. At
ταπεινοφροσύνη laus non competit, nisi in eum, qui mi-
 nus sibi arrogat, quam habet. Læ. At periculum est,
 ne, dum *modestiam* amplectimur, incidamus in *vanita-*
tem. Hr. Qui sic? Læ. Nam, si verum dixit Paulus, *Non*
sum dignus vocari Apostolus: & si vere se dixit Maria
ancillam humilem, hoc est, infimæ sortis: periclitantur
 de mendacio, qui utrumque tam magnificis efferunt
 laudibus. Hr. Nihil hic, ô bone, periculi: cum nos lau-
 dibus vehimus pios aut pias, prædicamus in illis Dei
 beneficentiam, cum ipsi semet abjiciunt, respiciunt
 vires ac merita sua, si desit favor numinis. Nec sta-
 tim mendacium est, si quis sibi non vindicat, quæ ha-
 bet: si loquitur ex animo, fortassis error dici potest;

(a) Comrix] *Quæ cumiani composuit & ornat.*

mendacium dici non potest. At hunc errorem in nobis amat Deus. LÆ. At Paulus, qui se negat esse dignum Apostoli titulo, alibi magnifice de se prædicat, commemorans sua facinora: *Plus, inquit, omnibus laboravi; & qui videbantur esse aliquid, nihil mihi contulerunt: cum sanctissima Virgo tale nihil dixisse legatur.* HÏ. Sed ista facinora Paulus appellat suas infirmitates, quibus illustrata est Dei potentia; eamque commemorationem vocat *insipientiam*, ad quam sit adactus pseudoapostolorum improbitate, ob quos fuit illi necesse sibi vindicare auctoritatem apostolicam, non quod ipse delectaretur humana gloria; sed quod expediret Euangelio, cujus dispensatio fuerat illi credita. In Virgine matre non fuit eadem ratio: non enim illi commissum erat munus prædicandi Euangelii. Tum & sexum, & virginem, denique Jesu matrem decebat summus pudor, summaque modestia. Nunc venio ad hujus erroris fontem. Qui Latine nesciunt, putant *humilitatem* nihil aliud declarare, quam insignem modestiam; cum interdum referatur ad locum, aut conditionem, non ad animi virtutem; interdum sic referatur ad animum, ut vitium sonet. LÆ. Etiamne in sacris litteris? HÏ. Maxime. En tibi locum apud Paulum ad Coloss. 11. *Nemo vos seducat volens in humilitate & religione Angelorum.* Nec heic est *ὁ ταπεινός*, quæ vox est in cantico Virginis, sed *ὁ ταπεινός φειδωλός*. Locus habet nonnihil obscuritatis, fateor: sed mihi videtur germanus sensus, quem accuratius docti adferunt: *Ne sitis tam humilli, tamque abjecto animo, ut, cum semel dedideritis vos ipsos Christo salutis unico auctori, patiamini vobis persuaderi, ab Angelis sperandam esse salutem, quos quidam sibi fingunt apparuisse.* Sitis excelsæ animo, ut, etiamsi vere Angelus quispiam è coelo veniens prædicet vobis aliud Euangelium, quam quod Christus tradidit, sit vobis execrabilis, velut Angelus impius & Christi adversarius. Multo minus convenit, vos esse tam demissis animis, ut istorum fictis apparitionibus patiamini vos abduci à Christo. Ab uno Christo sperare salutem, religio est; ab Angelis aut dixis idem expectare, superstitio est. Paulus igitur vult humilis abjectique animi esse, ab illo sublimes Christo ad commenticias Angelorum apparitiones desciscere: demissi ingenii est quorumlibet suasu circumagi. Vides, heic *ταπεινός φειδωλός* in vitium usurpatam esse LÆ. Quid ni videam? HÏ. Rursus in eodem capite: *Secundum præcepta & doctrinas*

dominum, quæ sunt rationem quidem habentia sapientia in superstitione & humilitate. Hic iterum ταπεινοφροσων vitium sonat. Lx. Palam est. Hl. Atqui 1 Pet. v. usurpatur pro virtute, quæ contraria est superbix, τὴν ταπεινοφροσων ἐγκομίζονται pro quo nos legimus, humilitatem insinuate. Rursum ad Phil. 11. τῆ ταπεινοφροσων ἡ ἀλλήλους ἕστε ὑμῖνοι ὑπερίχοιτασι αὐτῶν, id est, Per animi modestiam unusquisque alium se præstantiorem existimet. Dc. Docuisti, ταπεινοφροσων usurpari in utramque partem, cum apud Latinos modestia non usurpetur, nisi in laudem. Verum potesne docere ταπεινωσις accipi pro modestia? Hl. Nihil absurdi, si quis ad istum modum usurpet. Nam & animo tribuere submissionem aut demissionem pro modestia, nihil vetat. Cæterum, an in divinis literis ita positum reperitur, nescio. Lx. Vide, num apud divum Jacobum ita sit usurpatum, *Glorietur autem frater humilis in exaltatione sua, dives autem in humilitate sua.* Hl. Isto quidem loco est ἐν ταπεινώσει, non ταπεινοφροσων. Quod si contendas, heic humilitatem accipi pro modestia, consequens est, ut exaltationem accipiamus pro superbia, ac protinus gemina existet absurditas. Nam, ut modestus non est, qui de sua modestia gloriatur ac jactitat sese; ita bis arrogans est, qui de sua superbia gloriatur. Lx. Quid igitur sibi vult Apostolus? Hl. Commendat æqualitatem inter Christianos. Pauper dicitur humilis ob fortunam abjectiorem: dives dicitur sublimis, utique juxta mundum, ob fortunæ splendorem. Hic dives se demittit ad sortem pauperum, & pauper erigitur ad æqualitatem divitum. Uterque habet, quod gloriatur: alter gaudet, suis opibus sublevari pauperum inopiam: alter glorificat Christum, qui eam mentem inspiravit divitibus. Lx. Sed interim dives ille modestiæ laudem habet. Hl. Fortasse; sed non ideo protinus ταπεινωσις significat modestiam. Sunt enim, qui venantes laudem ab hominibus, multa pauperibus erogant. Quin potius uterque modestus est, si modo adsit sinceræ pietas: dives, dum non gravatur ob Christum æquari pauperi; pauper, dum ob honorem sibi habitum non insolescit, sed Christo gratias agens in illo gloriatur. Illud extra controversiam est, ταπεινωσις in divinis libris frequentissime usurpari pro demissionem, sive defectionem, quæ fit per afflictionem, aut conditionis infirmitatem. Ita Paul. ad Phil. 111. *Reformabit corpus humilitatis nostræ, ταπεινωσις.* Item

Psal. IX. *Vide humilitatem de inimicis meis*, ταπεινωσι.
 Rursum CXVIII. *Hæc me consolata est in humilitate mea*,
 ἐν ταπεινώσει. nimirum in afflictione. Hujus generis loca
 sunt complura, quæ longum sit hæc referre. Quem-
 admodum igitur μεταφορικῶς ταπεινός dici posset ὁ
 ταπεινός φρων, qui modesto sit animo, minimeque ela-
 to: ita nihil prodigiifuerit, si quis ταπεινωσι dicat τα-
 πεινωσάμενοι nos de scripturæ usu loquimur. Cæte-
 rum, qui contendunt, in cantico Mariæ ταπεινωσι so-
 nare modestiam animi, quin eadem opera sic interpre-
 tantur, quod legimus Genes. XXIX. *Vidit Dominus hu-
 militatem meam*, ταπεινωσι. Lia non jactat suam mode-
 stiam, sed, quod ob deformitatem minus esset cordi
 marito, humilitatem appellat. Eundem ad modum
 Deuteronomii cap. XXVI. *Et respexit humilitatem, &
 laborem, atque angustiam*. An non hæc ταπεινωσι ap-
 pellat afflictionem? LE. Unde igitur istis in mentem
 incidit, ut humilitatem in Cantico interpretentur ani-
 mi modestiam? HI. Nihil aliud video cause, nisi quod
 multi Theologi neglexerint & linguarum peritiam,
 & Latini sermonis studium, unâ cum priscis ecclesiæ
 doctoribus, qui sine hisce præsidiiis ad plenum intelli-
 gi non queunt: præterea quod difficillimum sit revel-
 lere, si quid penitus infederit animo. Porro videas,
 quosdam tantum scholasticis placitis tribuere, ut ma-
 hnt ad ea detorquere scripturam, quam ad scripturæ
 regulam opiniones humanas corrigere. LE. At istuc
 absurdus est, quam quod narrant de (a) regula Les-
 bia. HI. Beda monachus, non admodum gravis au-
 ctor, quoties ab alienis recedit vestigiis, ex occasione
 dictæ humilitatis meminit de superbia. At Theophy-
 lactus scriptor Græcus, qui sua fere ex probatissimis
 Græciæ scriptoribus hausit, negat hæc ταπεινωσι ac-
 cipi posse pro virtute. LE. Ad istud probandum quid
 opus est auctoritate, cum ipse sensus communis re-
 sponat eam interpretationem. HI. Recte dixisti. Nam,
 cum modestia sit quodammo do colophon ac tutatrix
 omnium virtutum; immodestia est, si quis eam de se
 prædicet. Fatemur quidem, in sanctissima Virgine
 virtutem hanc fuisse summam & incomparabilem;
 (Christum semper excipio;) sed hoc ipso ob mode-
 stiam laudabilior est, quod eam ipsa non laudat, sed
 agnos-

(a) Lesbia regula agetur] Quoties præposituræ, non
 ad rationem factum, sed ratio ad factum accommodatur.

agnoscens suæ conditionis humilitatem, mysterii magnitudinem adscribit misericordiæ divinæ. Maria, inquit, per modestiam meruit fieri mater Dei. Donemus, hoc aliqua ex parte verum esse: verum quas tandem modestiæ species est, puellam hoc de se prædicare? **L.** Quin & ipse cantici tenor declarat, illam de sua indignitate loqui; eoque sic orditur: *magnificat anima mea Dominum.* At, qui dicit, merui fieri mater Dei per modestiam, se magnificat, non Dominum. Mox subjicitur: *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* *Ecce*, significat rem subitam & inexpectatam. Non exspectat autem summum honorem, qui se nullo honore dignum judicat. Nec felicitas dicitur, si contingat, quod meritis debebatur. Flaccus enim negat, se hoc nomine felicem appellandum, quod à Mecænate in amicorum numerum adoptatus esset. **H.** Quam ob rem? **L.** Quia iudicio fuit adscitus, non gratuito favore. Mecænas hoc illi tribuit, quod ejus virtutibus deberi judicarat. **H.** Eodem pertinet, quod sequitur, *Quia fecit mihi magna, qui potens est, & sanctum nomen ejus.* Non dixit, fecit mihi magna, quia me dignam judicavit, sed, *quia potens est, & facit, quæcunque vult, & ex indignis facit suo favore dignos; & ideo sanctum nomen ejus: sanctum dixit gloriosum.* Quantum autem nostris meritis arrogamus, tantum detrahimus divini nominis gloriæ. Nam juxta Paulam illius potentia per nostram imbecillitatem perficitur. Mox in eo versu, *Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles;* non est *καταρσίσεως*, sed *κατανοῦς*, hoc est *contemptos* juxta mundum, ut opponatur *potentibus*. Hunc versiculum juxta Prophetiæ eloquutionis morem declarat sequens, *Esurientes implevit bonis, & divites dimisit inanes.* Quos modo dixerat *humiles*, heic appellat *esurientes*, hoc est, *tenues*; quos modo *potentes*, heic *divites* vocat. Proximo versu fit mentio misericordiæ, sese per omnes orbis nationes profundentis. In extremo versu prædicat fidem Dei in promissis, *Sicut locutus est, &c.* Toto cantico prædicatur gloria, hoc est, potentia, bonitas, & veritas Dei: nulla est meritorum mentio. **L.** Sed, ut potentiam ac divitias comitatur superbia, ita paupertas docet modestiam. **H.** Non equidem inficior, istuc interdum accidere; sed videns plerumque pauperes arrogantissimos: si negas, objiciam Merdardos multos. Verum demus esse, quod non est perpetuum: non jam

agitur,

agitur, qualis fuerit sacratissima Jesu mater, sed quæ-
 lia de se prædicarit in hoc cantico. LÆ. Demiror isto-
 rum pervicaciam, qui toties moniti, frequenter etiam
 irrisi, non resipiscant. HÆ. Quoties moniti sunt, *decla-*
mationem esse ficti thematis tractationem, ad exer-
 cendam dictionis facultatem adhiberi solitam; & ta-
 men istis *declamatio* nihil aliud est, quam sacra con-
 cio. Quoties inelamatum est illis, *caelibem esse*, quisquis
 uxorem non habet, etiamsi sexcentas aut concubi-
 nas: & tamen *caelibatus* istis nihil aliud est, quam con-
 tinentia & castitas. Idem usa venit de *humilitate*, aliis-
 que similibus quamplurimis. LÆ. Unde stupor tam
 pertinax? HÆ. De Merdardis respondeo. Non dede-
 runt à puero operam litteris; nec est illis præcepto-
 rum aut librorum copia; & si quid istiusmodi faculta-
 tis obtigit, malunt abdomini impendere. Sacrosan-
 ctam illam vestem existimant abunde sufficere & ad
 pietatis & ad eruditionis opinionem. Postremo pu-
 tant, nonnullam esse religionis partem, si cum suo
 Francisco ne Latine quidem loqui sciant. LÆ. Profe-
 cto plurimos novi, qui ista ex parte belle referant in-
 stituti sui principem, qui *caperorem* dixit pro galero,
 opinor & *vestimentibus* pro vestibus. At Franciscus
 constanter recusavit presbyteri honorem; quod i-
 dem, opinor, fecit Benedictus & Dominicus. Nunc i-
 sti cum suis vestimentibus non abhorrent a galero
 Cardinalicio. HÆ. Quid ais? Imo ne à corona quidem
 triplici, at humiles illi pauperis Francisci filii porri-
 gunt calceos suos summis orbis monarchis osculan-
 dos. LÆ. Jam, si fuisset facta vilitatis mentio, quid erat
 piaculi? HÆ. Nihil, si *vilem* intelligas, qui parvo æssi-
 matur apud homines, aut qui sibi videtur contemtibi-
 lis. Sed quid opus excusare, quod dictum non est?
 LÆ. Non puduit Merdardum ad istum mentiri mo-
 dum? idque in sano tam celebri, in frequentissima mo-
 narcharum synodo, coram tot eruditis viris, quorum
 plerique Erasmicas lucubrationes evolverant? HÆ.
 Puduit, ais? Imo sibi visus est scurra rem palmarum
 ac triumpho dignam facere. Hoc est quartum Mer-
 dardorum votum, longe tribus illis religiosius, *Nihil*
omnino pudere. LÆ. Istius profecto plerique sunt ob-
 servantissimi. HÆ. Nec erat simplex mendacium. Pri-
 mum Mariæ canticum, ut est à Luca scriptum, manet
 intactum. Qui vero corrigere dicitur, quin nihil mu-
 tat? Deinde vox *humilitatis* immutata non est; nec ul-
 la

la usquam vilitatis mentio. Postremo non corriget canticum, qui bona fide reddit, quod scripsit Lucas, sed explicat. *L.* Video triplex mendacium effronte scurra dignum. *H.* Mane: Nondum audisti, quod est omnium impudentissimum. *L.* Etiamne amplius? *H.* Vociferabatur, doctorem illum asinum fuisse principem, auctorem & antesignanum universi tumultus, quo nunc concutitur orbis Christianus. *L.* Quid ais? *H.* Huic imputandum, quod tot sectis disscinditur ecclesia, quod sacerdotes spoliantur decimis, quod contemnuntur episcopi; quod sacrosanctæ Pontificis majestati passim oppeditur; quod agricolæ, vetus (a) gygantum exemplum instaurarunt. *L.* Ista publicitus? *H.* Magnis clamoribus. *L.* Atqui longe secus existimant, qui Erasmi libros attentius introspiciunt. Horum plurimi fatentur, se ex illius lucubrationibus hausisse veræ pietatis semina. Totum hoc incendium per monachos ortum; per eosdem huc usque incanduit, quod non aliter nunc quoque conantur extinguere, quam si oleum, quod ajunt, addant camino. *H.* Vides, (b) ὡς κακίον ἄνθρωπον ἐστὶν ὁ γαστήρ. *L.* Rem acu tetigisti. Illi nimirum expedit, in populo Christiano superstitionis esse quam plurimum, pietatis quam minimum. Sed quid concio? ferebatne Cumanum asinum, tam insolenter rudentem è suggesto? *H.* Quidam mirabantur, quid accidisset homini. Qui stomachi erant impatientioris, surgebant, atque è templo abibant submurmurantes, *Ventimus huc, audituri laudes divæ Virginis, & hic temulentus nobis evomit meras fycophantias.* In his erant etiam non paucae mulieres. *L.* Atqui solet hoc genus mire deditum esse isti sodalitio. *H.* Vera prædicas; sed ceperunt & scemina sapere. Eruditi, quotquot aderant, plerique ringi, nonnulli etiam subsibilare. *L.* Non curat asinus sibila; oportuit talem rabulam putribus ovis aut ruderibus è suggesto deturbare. *H.* Non deerant, qui hoc illo dignum existimarent; sed cohibebat illos loci reverentia. *L.* Sed loci religio non debet his opitulari, qui locum scelere profanarunt, veluti, qui in templi septis occidunt hominem, non æquam eis, ut illic habeant asylum: iridem, qui in sacris

(a) Gygantum] Designat bellum Rusticorum in Suevia circa annum XXVIII. XV. sæculi.

(b) Id est, ut pessima bestia est venter.

etis concionibus & loci religione, & populi patientia
 solide abutitur, huic non oportet esse præsidio, quod
 ipse sua temeritate profanavit. Laudatus est à priscis
 ille, qui eum non habuit pro Consule, cui ipse non es-
 set Senator: nec par est, ut populus eum habeat pro
 Ecclesiasta, cui ipse non est concio. **HI.** Metuunt ful-
 men episcoporum: (a) *Si quis instigante diabolo, &c.*
 nostilegem. **LE.** Sed prius in tales rabulas episcopi
 debebant vibrare fulmen. **HI.** Metuunt & illi. **LE.**
 Quos? **NI.** Illos ipsos rabulas. **LE.** Quam ob rem? **HI.**
 Ob hoc ipsum, quod rabulæ sunt. **LE.** Apostoli non
 metuebant regum & præsidum minas, & isti metuunt
 unum mendicum? **HI.** Sed ob istuc ipsum magis for-
 midandi, quod mendici sunt: quod eripiatur, non ha-
 bent; quo lædant, habent. Abitu, sodes, ad vesparum
 aut crabronum nidum aliquem, & unamquamlibet ex
 illis digito continge; ea res si tibi bene successerit, re-
 dito ad me, & episcopos ignavos appellato, qui refu-
 giant: unum mendicum irritare. Romanum pontifi-
 cem nonne potentissimi Christianæ ditionis monar-
 chæ reverentur, fortassis & metunt? **LE.** Nec mirum:
 est enim Christi vicarius. **HI.** At Alexander sextus,
 vir nec stultus nec indoctus, fertur ita loqui solitus, se
 malle è summis monarchis aliquot offendere, quam
 unum quemlibet fraterculum ex ordine mendican-
 tium. **LE.** Omitte pontifices. Cum istius sceleris rumor
 ad aures principum, qui tum Augustæ erant, diman-
 nasset, non est sumptum de homine supplicium? **HI.**
 Indigne tulerunt omnes, sed præcipue Rex Ferdi-
 nandus, & hujus soror Maria, feminarum hujus sa-
 culi decus, Bernardus Cardinalis Tridentinus, Baltha-
 sar Episcopus Constantiensis: objurgatus est gravi-
 ter ecclesiastes, sed à nullo acrius quam à Joanne Fa-
 bro Episcopo Viennensi. **LE.** Quid objurgatio? asinus
 non sentit, nisi fustem. **HI.** Præsertim, si in ventrem
 ingeras. Sed quid illi stolido fecissent principes, lon-
 ge gravioribus curis occupati? **LE.** Certe submovis-
 sent à concionandi munere, & suam illi benignitatem
 subtraxissent. **HI.** At artifex ille pusillum in ipsam
 concilii dissolutionem distulerat, cum jam alioqui so-
 ret abundum. **LE.** Isto quidem pacto dicuntur abire
 ca-

(a) Si quis, &c.] Canon est in Decretis, quo excom-
 municantur, qui in Monachos & Sacerdotes manus inject-
 runt.

cacodæmones, ingenti fœtore relicto. **HI.** Itaque dimissus est à rege Ferdinando, sed bene passus. Nam objurgatio ne tantillum quidem detraxit hominis obesitati. **LÆ.** Franciscus dicitur concionatus fororibus avibus; iste dignus videtur, qui concionetur fratribus asinis ac suibus. Sed quò se contulit? **HI.** Quò nisi ad suos gregales, à quibus exceptus est ovatione ob rem strenue feliciterque gestam, & inter pocula, pro, *Io triumphæ, cantatum est, Te Deum laudamus.* **LÆ.** Dignissimus est iste Merdardus, qui funem in collo gestet potius, quam in lumbis. Sed quid imprecemur isti stolido gregi, qui tales fovet pecudes? **HI.** Vix invenias, quod illis impreceris malum gravius, quam ipsi accerunt sibi. Siquidem his rationibus maxime traducunt sese, & in honorem omnium conjiciunt odium efficacius, quam quisquam possit hostis. Sed non est Christianæ mentis cuiquam imprecari male; illud potius optandum, ut clementissimus rerum formator & reformator (qui ex Nabuchodonosor homine fecit bovem, & rursus ex bove fecit hominem, quique asinæ Balaami dedit hominis linguam) omnes Merdardi similes vertat in melius, detque illis & mentem, & linguam viris Evangelicis dignam.

Philodoxus.

(a) PHILODOXUS, SYMBULUS.

PH. Felix auspiciam interpretor occursum tuum, Symbule. **SY.** Utinam sit aliquid, Philodoxe, in quo tibi queam esse felix! **PH.** Quid auspiciatus, quam si quis deus occurrat homini? **SY.** Equidem nihil istoc existimarem auspiciatus, etiamsi sexcentæ volitent noctuæ. Sed quem mihi narras deum? **PH.** Te, inquam, Symbule? **SY.** Mene? **PH.** Te plane. **SY.** Ego deos cacantes nunquam feci pili. **PH.** Si non fallit proverbium, deam esse, quisquis juvat mortalem, tu mihi deus esse potes. **SY.** De fide proverbii videriat alii; ego certe perquam lubens amico profuero, si queam. **PH.** Non est, quod metuas, Symbule; haud peto mutuum. sicra res est consilium; eo tantum me juva. **SY.** Atqui istuc ipsum est petere mutuum, quandoquidem hoc officii genus inter amicos ultro citroque commeari debet, quemadmodum & cætera omnia. Sed quid est rei, in quo meum desideras consilium?

PH.

(a) Philodoxus] *Amator gloriæ, qui famam venatur.*

PH. Piget obscuritatis; cuperem esse celebris, com-
monstra viam. SY. En tibi compendiarium. Imitare
Erostratum, qui incendit templum Dianæ; aut huic
simillimum Zoilum, qui laceravit Homerum; aut ali-
ud aliquod facinus memorabile designa, & (a) ἀοιδί-
δου & eris cum Cercopibus ac Neronibus. PH. Famam
ex scelere parent alii; ego nomen ambio rumoris ho-
nesti. SY. Talem igitur te præsta, qualis optas prædi-
cari. PH. At multis, egregia virtute præditis, non con-
tingit nominis celebritas. SY. Istuc an verum sit, ne-
scio: attamen, si id eveniat, quod ais, ipsa virtus abun-
de magnum sui præmium est. PH. Vera prædicas, pla-
neque philosophice. Veruntamen, ut sunt res huma-
næ, mihi videtur gloria præcipuum quoddam orna-
mentum esse virtutis; quæ non aliter gaudet agnosci,
quam sol amat lucere, vel ob hoc ipsum, ut & profit
quam plurimis, & quam plurimos ad sui pelliceat æ-
mulationem. Postremo non video, quam possessionem
speciosioreni parentes liberis suis relinquere possint,
quam honesti nominis immortalem memoriam. SY. Ut
video, gloriam expetis virtute partam. PH. Scilicet.
SY. Proinde tibi propone litteris omnium celebratos,
Aristidem, Phocionem, Socratem, Epaminondam,
Scipionem Africanum, Catones, Senioreni & Uticen-
sem, M. Brutum, & horum similes, qui belli domique
de Republica quam optime mereri studuerunt. Heic
est enim feracissimus gloriæ campus. PH. Verum inter
istos celebres Aristides ostracismo iussus est solum
vertere; Phocion & Socrates biberunt cicutam; Epa-
minondas capitis est postulatus, quemadmodum &
Scipio: Cato senior quadragies reus causam dixit;
Uticensis sibi mortem conscivit, itidem Brutus. Ego
gloriam optarem, nulla invidia contaminatam. SY. At
istuc ne Herculi quidem filio concessit Jupiter. Nam
post tot monstra virtute domita, cum excetra fuit ex-
tremum certamen, idque multo omnium pertinacissi-
mum. PH. Ego Herculi suos gloriosos labores nun-
quam invidebo. Eos demum felices duco, quibus ob-
tigit honestum nomen, nulla invidia contaminatum.
SY. Vis, ut video, suaviter vivere; eo metuis invi-
diam, nec id injuria, (b) κακίστοις τῶν ἐν τῷ ἔργῳ. PH. Sic

Ff 2

est.

(a) Id est, celebratus, is proprie, qui decantatur pas-
sim. Cercopes autem fratres fuisse improbitate & maliti-
a celeberrimi.

(b) Id est, Pessima enim fera est.

est. SY. Ergo (a) λάβῃ βίωσας. PH. At istuc est mortuum esse, non vivere. SY. Intelligo, quid affectes. In sole clarissimo versari gaudes absque umbra. PH. Istuc quidem fieri non potest. SY. At nihilo magis fieri potest, ut gloriam consequaris, nulla contaminatam invidia. Recte facta ultro sequitur gloria, gloriam comitatur invidia. PH. Atqui posse gloriam absque invidia contingere, docet nos senex ille Comicus; Ita ut facillime sine invidia laudem invenias, & amicos pares. SY. Si ista laude contentus es, quam tuiit Pamphilus adolescens obsequiis & morum commoditate, poteris eodem è loco petere rationes assequendi, quod expetis, unde decerpisti sententiam. In omni re memento, *Ne quid nimis*, sed tamen mediocriter omnia: esto facilis in perferendis aliorum moribus, ad leviora vitia connivens; ne sis præfractus, tuæque sententiæ nimium tenax, sed aliorum studiis temet accommoda: nulli lædas os, sed comem te præbeas omnibus. PH. Adolescentiæ favent plerique, nec magni negotii sit tum istam parare laudem: ego magnificum quoddam nominis decus optarim, quod per universum orbem resonet, quodque cum ætate semper fiat illustrius, atque à funere tandem clarius elucescat. SY. Equidem laudo generosam istam indolem tuam, Philodoxe. Cæterum, si cupis gloriam virtute partam, præcipua virtus est negligere gloriam: & summa laus est non ambire laudem, quæ magis sequitur fugientem. Videndum est igitur, ne, quo impensius ista ambis, hoc frustrere magis. PH. Non sum Stoicus (b) ἀπαθὴς, tangor humanis affectibus. SY. Si te profiteris hominem, nec ea recusas, quæ sunt humanæ sortis, cur ea venaris, quæ nec Deo contingunt? Nosti enim Theocriticum illud non minus vere, quam scite dictum, *Jovem nec pluvium, nec serenum, placere omnibus*. PH. Non est fortassis ignis absque fumo; sunt tamen (c) ἀκαπτα. Si non potest obtineri, quin aliqua livoris nubecula obsecuretur hominis gloria, arbitror tamen esse rationes, quibus fiat, ut quam minimum invidiæ sit admixtum. SY. Eas igitur tibi vis monstrari? PH. Percipio. SY. Modice virtutem exsere, & minus gravaberis in-

vi

(a) Id est, Sic vive, ut nemo te sentiat vixisse.

(b) Id est, = spers affectuum. Stoici in virum sapientem ullos affectus cadere negabant.

(c) Ligna sunt, quæ, dum cremantur, fumum non faciunt.

vidia. PH. At gloria, nisi sit insignis, non est gloria. SY. Ecce tibi certissimam viam. Designa præclarum aliquod facinus, & morere, & citra invidiam celebraberis cum Codris, Meneceis, Iphigeniis, Curtiis ac Deciiis :

Pascitur in vicis livor, post fata quiescit.

PH. Equidem, ut ingenue, quod res est, fatear, cupio liberis ac nepotibus meis honesti nominis hæreditatem relinquere : verum hujus rei fructum vivus apud vivos aliquandiu decerpere cupiam. SY. Age, non te suspendam amplius. Certissima ad illustre nomen est via bene mereri, cum privatim de singulis, tum publicitus de universis. Id partim sit officiis, partim benignitate. Benignitas sic temperanda est, ne cogaris ab aliis rapere, quod aliis suppedites. Nam ex hujusmodi largitionibus plus odii nascitur apud probos, quam favoris apud improbos. Porro ab improbis laudari infamia verius est, quam gloria. Ad hæc benignitatis fons largiendo exhauritur. Porro beneficentia, quæ constat officiis, fundam non habet : imo, quo largius hinc hauritur, hoc scetet uberius. At hæc multæ res sunt, quæ & invidiam mitigant & famæ celebritatem illustrant, quas nemo sibi præstare valet, sed contingunt gratuito favore numinis :

Gratior est pulchro veniens è corpore virtus.

At formam corporis sibi nemo largitur. Adfert secum dignitatis plurimum generis claritudo. At hæc quoque fortunæ munus est. Idem sentiendum de di vitiis, quæ recte factis partæ ab avis atque atavis ad nos devenerunt. Ne hoc quidem quisquam sibi præstat. Hujus generis sunt & ingenii dexteritas, ac dicendi gratia, lepos & comitas non adicita, sed ingenta. Postremo decorum quoddam arcanum atque etiam felicitas; cujus effectum in multis videmus quotidie, causam reddere nemo potest. At non frequenter conspicimus, eadem geri, dicive à diversis, & magnoam inire gratiam, qui pejus gessit, dixitve, cum is, qui melius rem egerit, pro gratia referat odium. Hoc priscei quidam ad genios referebant. Dicebant enim, in ære quemque fortunatum esse, ad quam natus esset : contra parum succedere, quod quis invita Minerva, iratoque genio tentaret. PH. Hæc igitur nullus est consilio locus ? SY. Vix ullus : attamen, qui sagaces sunt, deprehendunt in pueris aut adolescentibus notas quasdam, quibus conjecturam facere liceat, ad

quæ studia, quodve vitæ genus, quasve actiones sint idonei. Idem indicat in nobis arcanus quidam animi sensus, quo à quibusdam abhorremus, nulla evidente causa, ad quædam item miro impetu rapimur. Hinc est, quod alius feliciter tractat rem militarem; alius dexter est in negotiis politicis; alium dicas ad studia natum. Quamquam & in his mira varietas; nimirum tanta, quanta est functionum diversitas. Alium natura genuit imperio, alium voluit esse fortem militem: cui pluvium indulgit, ei concessit, ut juxta Homerum pariter & bonus sit lancearius, & egregius dux. Idem in rebus civilibus alius valet in consilio, alius in agendis causis excellit, alius obeundis legationibus & gaudet, & feliciter rem gerit. De studiorum varietate quid attinet dicere? Sunt, qui sic rapiantur ad institutum monasticum, nec ad quodvis, sed vel ad hoc, vel illud, ut vitam sibi putent acerbam, nisi, quod optant, assequantur. Sunt è diverso, qui mirum in modum abhorrent, ut mori ducant potius, quam fieri monachum: nec id odio faciunt, aut certa ratione, sed arcano quodam naturæ sensu. PH. Ista quidem in compluribus ita, ut narras, & comperi nonnunquam, & frequenter admiratus sum. SY. In his igitur bonis, quæ nobis gratuito largitur naturæ benignitas, multo minus orietur invidiæ, si fastus absit & ostentatio. Amabilior enim est forma, aut nobilitas, aut opulentia, aut facundia in his, qui se his bonis præcellere quasi nesciunt. Comitas autem & modestia nihil imminuunt hæc commoda, sed ut gratiam addunt, ita depellunt invidiam. Hæc autem comitas & morum suavitas oportet in omnibus vitæ actionibus sit perpetua, nisi proflus repugnat Minerva. Nam frustra, ut opinor, tentaret Xenocrates, quod successit Socrati ac Diogeni: frustra moliretur Cato Censorius, quod Lælius fecit gratiosum. Attamen (a) Demea ille Terentianus subito mutatus satis declaravit, quantum ad conciliandam benevolentiam habeat momenti, studiis & affectibus omnium obsecundare. Verum, quoties à recto receditur, jam & à vera gloria ad temporarium hominum favorem degeneratur. Cæterum, ea demum gloria perpetua est, quæ honesti radicibus nititur, à iudicio rationis profecta. Nam affectus temporarios habent impetus; qui simul atque relinquerint, odisse

cœpi-

(a) Demea] in Terentii *Adelphis* homo natura agrestis, austerus, durus, tenax.

cœpimus, quod ante vehementer arrisit; ac proinde plausus vertitur in sibilum, laus in vituperium. Cæterum, ut ingenium prorsus inverti non potest, ita potest aliqua ex parte corrigi. PH. Exspecto, quid dicas. SY. Qui natura blandior est, is cavere potest, ne, dum apud omnes gratiofus esse studet, deflectat ab honesto, neve, dum sese quibuslibet accommodat, Polypum imitatus sibi parum constet. PH. Tales novi permultos lubricæ fidei & erubescendæ vanitatis. SY. Rursus, qui severiore sunt ingenio, dare operam oportet, ut sic affectent comitatem, ne, quod agunt, videatur simulatum; aut subinde ad naturam suam recurrant; pro laude geminum dedecus sibi comparaturi, & quod interdum rigidius agant, & quod sint inconstantes. Tantam enim vim habet constantia, ut, qui vitiosam nacti sunt naturam, tamen ob hoc ipsum levius ferantur, quod nusquam sunt sui dissimiles. Fucus autem, simulatque suboluit, etiam in benefactis gignit odium: porro, quod simulatum est, perpetuo latere non potest; aliquando erumpat oportet: quod ubi factum fuerit, semel evanescit omnis ille magnificus gloriæ fumus, atque etiam in fabulam vertitur. PH. Illud igitur, ut video, mones, à natura minimum, ab honesto minime recedendum esse. SY. Tenes, ad hæc scis, quidquid subito inclarescit, obnoxium esse invidiæ. Inde vox odiosa (a) νεοκτοδρεο apud Græcos, apud Romanos novorum hominum cognomen, apud utrosque terræ filiorum, & è cœlo delapsorum. Cæterum fama, quæ paulatim nascitur, & augetur, quemadmodum minimum habet invidiæ, ita maxime durabilis est; ut indicat hoc ille poëtarum acutissimus Horatius: *Crescit occulto, vult arbor, avo Fama Marcelli*. Proinde, si veram, si perpetuam, si livori quam minimum expositam gloriam expetis, ausculta Socrati, qui dixit, *Quibusdam usu venire, ut, dum nimum properant initio, serius perveniant ad finem*. PH. Sed hominum vita brevis est. SY. Ergo ad benefacta properandum, non ad gloriam, quæ sua sponte consequitur. Non enim id consulis, opinor, quibus rationibus longævus fieri possis. Nam istuc (b) Parcarum munus est, quæ

F f 4

fila

(a) Est qui subita divitias nactus, nusquam non ostentat illas, prius lentex domi vorans.

(b) Parcarum] Parca ita dicta per antiphrasin, quasi minime pareat: tres sunt sorores perpetuo concordæ, quarum Clotho solum portat, Lachesis trahit, Atropos occidit.

flia ducunt & amputant, cum ipsis est visum. PH. Utinam istuc quoque possis! SY. Nunquam, ô Philodoxe, divi tam fuerunt benigni, ut uni darent omnia. Quod minus detrahunt, nominis splendore pensant. Quibusdam, sed paucissimis, tam indulgenter favent, ut vivi, sibi que quodammodo superflites, posteritate sua fruantur. Sed rari sunt, quos æquus amavit Jupiter. Hoc fortassis aliqui diis geniti potuere; verum ista felicitas non cadit in hanc consultationem. PH. Sæpe mecum admirari soleo, seu fortunæ seu naturæ invidentiam, quæ nihil omnino commodi largitur mortalibus, quod non aliquo temperet incommodo. SY. Quid igitur superest, amice, nisi ut homines nati sortem humanam æquo feramus animo? Jam & illud haud mediocriter conducit ad leniendam invidiam, si penitus cures habere perspecta nationum, ordinum, & singulorum hominum ingenia, nimirum ad eorum exemplum, qui bestiis cicurandis alendisque dant operam. Siquidem horum præcipuum est studium animadvertere, quibus rebus quodque animal vel efferetur, vel deliniatur. Non jam loquor tantum de discrimine, quod est inter avem & quadrupedem, inter serpentem & piscem, aut quod est inter aquilam & vulturem, inter elephantum & equum, inter delphinum & phocam, inter viperam & aspidem, sed de innumera varietate, quæ est in singulis animantium generibus. PH. Exspecto, quo sis evasurus. SY. Omnes canes sub una specie continentur: sed hæc species quam in innumeras formas distrahitur! ut dicas, illos genere distinguui, non specie. Jam prorsus in eadem specie quam varii sint canum mores, & ingenia? PH. Immensâ varietas. SY. Quod de canibus dictum est, de singulis animantium generibus dictum puta: sed in nullo magis elucet discrimen, quam in equis. PH. Vera prædicas. Sed quorsum hæc? SY. Quidquid in animantium generibus, vel in formis, vel in singulis animantibus varietatis est, hoc omne puta esse in homine. Illic reperies lupos varios, canes inenarrabili varietate, elephantos, camelos, asinos, leones, oves, vipers, simios, dracones, aquilas, vultures, hirundines, hirudines; & quid non? PH. Quid tum? SY. Nullum autem est animal tam efferum, quin arte tractatum aliquam de se præbeat utilitatem, aut certe non lædat. PH. Nondum perspicio, quid agas. SY. Est nonnihil discriminis inter Hispanum, Italum, Germanum, Gallum & Anglum.

MUM. PH. Est plane. SY. Adhæc, est singulis in uno-
 quoque genere peculiare quoddam ingenium. PH.
 Pateor. SY. Hanc varietatem si sagaciter habueris a-
 nimadversam, & singulorum moribus te accommo-
 des, perfacile consequeris, ut aut omnes habeas ami-
 cos, aut certe nullos inimicos. PH. Si (a) Polypum me
 fieri jubes, ubi rectum & honestum? SY. Est in rebus
 communibus aliquod obsequium, quod nullo pacto vi-
 tlat honestum: quod genus, apud Italos osculo salu-
 tant viri viros: in Germania si facias idem, absurdum
 videatur, sed pro osculo dextram porrigunt. rursus
 in Anglia viri salutant mulieres etiam in templo ob-
 vias: idem, si fiat in Italia, flagitium habeatur. item in
 Anglia porrigere poculum tuum intervenienti in
 convivio, civilitatis est; in Gallia contumeliæ est. In
 his & aliis hujusmodi citra recti jacturam licet omni-
 bus obsecundare. PH. At perdifficile sit omnium
 gentium mores, ac singulorum hominum ingenia nos-
 se. SY. Verum, ô Philodoxe, si gloriam insignem quæ-
 ris, eamque virtute partam, necesse est virtutem quo-
 que præstes non vulgarem. Scis autem, virtutem cir-
 ca difficilia versari, quemadmodum ante Peripateti-
 cum illum docuit Hesiodus: proinde, si mel cupis, a-
 pes feras oportet. PH. Scio, & memini: sed mitigandæ
 invidiæ rationem quærimus. SY. Proinde operam, ut
 in bello dux esse malis, quam miles; & in eo bello,
 quod gerendum cum invisis hostibus potius, quam
 cum civibus, aut sociis. In Republica ea potissimum
 munia capeffe, quæ popularia sunt & gratiosa. Velut
 defendere popularius est, quam accusare; honorare,
 quam punire. Quod si qua incidant, sicut incidere ne-
 cesse est, natura molesta, tamen ea quoque, si vitari
 non possunt, commoditate sunt lenienda. PH. Quo pa-
 cto? SY. Sedes iudex aut arbiter; altera pars non nihil
 offendenda est; sed ea rem æquitate geras, ut, si fieri
 possit, etiam victus gratias agat. PH. Quis sic? SY. Puta.
 Intenditur actio furti aut sacrilegii: muta, si potes, a-
 ctionis formulam, & fac, ut sit actio rei vindicandæ.
 Heic protinus ita reum sublevas, ut nihil tamen de-
 cedat actori. Porro, actionem omnem sic moderare, ut ci-
 tra actoris dispendium reo videaris æquus. Postremo,
 damnati pœnam non nihil mitiga. Absit interim aut
 vultus torvitas, aut verborum acerbitas, aut morosi-
 tas;

(a) Polypum] *Hinc e Ariag. Polyphi mentem obtine.*

¶ 5

tas; quæ res faciunt, ut quidam pejorem ferant gratiam pro dato beneficio, quam alii pro negato. Interdum monendus est amicus: sed si nulla spes emendationis, silere præstat. Si res gravior est, & spes est profectus, magni refert, qualis sit admonitio. Nam sæpenumero fit, ut, qui sinistre aut intempestive admonet, & morbum exaspèret, & ex amico reddat inimicum. Hæc dexteritas magis etiam habet locum, si agas cum principe. Nam horum affectibus nonnunquam incidit, ut sit resistendum. Quod si sit comiter ac dextre, paulo post quî obstitere, plus ferunt gratiæ, quam qui obsecundarunt. Quod enim cupiditati placet, temporarium est; quod recta ratione geritur, perpetuo probatur. Longe vero maxima pars invidiæ nascitur ex intemperantia linguæ. Quantum odii nonnunquam unica vox temere excidens concitat nonnullis! Quam multis dictum, aut jocus intempestivus fuit exitio! Laudabis igitur, sed dignos; idque parce: sed vituperabis parcius, si tamen omnino quispiam vituperandus est: proinde vitanda loquacitas. Difficillimum enim sit, simul & multa & opportuna dicere. PH. Assentior istis omnibus. Sed mihi videtur præcipua ad parandam nominis celebritatem via, scribere libros. SX. Vera prædicas, nisi quod obstat scribentium turba. At, si ista placet ratio, cura, ut exacte scribas potius, quam multa. Cum primis autem argumentum delige neque protritum, neque cum multis commune; ad hæc minime invidiosum: in id, quidquid insigne complurium annorum lectione contractum est, conferas: tractatione vero tale reddas, ut voluptatem habeat cum utilitate conjunctam. PH. Prudenter tu quidem, Symbule; meoque animo feceris satis, si unum illud adjeceris, quibus rebus effici possit, ut maturius etiam contingat gloria. Multos enim video, qui vix sub obitum inclarescunt, nonnullos à rogo, quod ajunt, demum innotescere. SX. Hæc, quod consulam, nihil habeo melius, quam quod tibi cen suavit tibi cini. Fac, ut his te ipsum probes, qui gloria jam vicerunt invidiam: in horum amicitiam temet insinua, quorum honorifica de te prædicatio facile populare studium tibi conciliabit. PH. At, si quando exoriatur invidia, quid ostendis remedii? SX. Fac, quod solent hi, qui picem coquunt: si flamma effulserit, infundunt aquam; ac tum magis efferatur ac stridet incendium, ni id facias constanter ac sæpius. PH.

Quid

Quid istuc ænigmatis est? SY. Invidiam oborientem beneficiis obrue potius, quam vindicta. Nihil legit Hercules resectis Hydræ Lernææ capitibus; igne Græco devicit exitiabile monstrum. PH. Sed quem vocas ignem Græcum? SY. Qui ardet etiam in mediis aquis. Eum adhibet, qui lacessitus injuria malorum, non cessat tamen de omnibus bene mereri. PH. Quid ego audio? beneficentia igitur nunc aqua est, nunc ignis? SY. Quid vetat? quando Christus in allegoriis nunc sol est, nunc ignis, nunc lapis. Dixi sedulo, si quid melius eris nactus, sequitor, meumque repudiato consilium.

Opulentia sordida.

JACOBUS, GILBERTUS.

JA. U^Nde nobis tam exuccus, quasi cum cicadis interea rore sis pastus? mihi nihil aliud quam (a) syphar hominis esse videris. GI. Apud inferos umbræ malvæ & porro saturantur: at ego decem vixi menses, ubi ne id quidem contigit. JA. Ubinam, te quæso? num abreptus in navem galeatam? GI. Nequaquam, sed Synodii. JA. In urbe tam opulenta, bulimia periclitatus es? GI. Maxime. JA. Quid in causa? An deerat pecunia? GI. Nec pecunia, nec amici. JA. Quid igitur erat mali? GI. Mihi res erat cum hospite (b) Antronio. JA. Cum illo opulento? GI. Sed sordidissimo. JA. Monstri simile narras. GI. Minime; sed sic fiunt divites, qui è summa emergunt inopia. JA. Quid ita libuit tot menses apud talem hospitem commorari? GI. Erat, quod alligaret: & sic tunc erat animus. JA. Sed dic, obsecro, quo tandem vivit ille apparatus? GI. Dicam, quando quidem actorum laborum solet esse jucunda commemoratio. JA. Mihi certe futura est. GI. Illud (c) Οὐρανὸς ἀπέσεισεν incommodi, cum illic agerem; totos tres menses spirabat Boreas, nisi quod illic, nescio quo pacto, nunquam perseverat ultra diem octavum. JA. Quomodo igitur spirabat totos tres menses? GI. Sub eum diem

(a) Syphar] *Serpentis asuvium ita appellatur, mire leve & siccum.*

(b) Antronio] *Non homine, sed asino. Sic Antronium asinum appellamus, qui deformi prægrandique mole corporis est, cæterum ingenio stupido baroque.*

(c) Οὐρανὸς ἀπέσεισεν] *Id est, calidus.*

diem velut ex constituto mutabat stationem, sed post horas octo migrabat in locum priorem. JA. Ibi tenui corpusculo opus erat foco luculento. GI. Satis erat ignis, si suppetisset lignorum copia. Verum, ne quid heic faceret impendii noster Antronius, ex ruscillis insularibus evellebat arborum radices ab aliis neglectas, idque fere noctu. Ex his nondum bene siccis struebatur ignis non absque fumo, sed sine flamma: non qui calefaceret, sed qui præstaret, ne vere dici posset, ibi nullum esse ignem. Unicus autem ignis durabat totum diem, adeo temperatum erat incendium. JA. Illic hibernare durum erat. GI. Imo multo durius æstivare. JA. Quis sic? GI. Quoniam ea domus tantum habebat pulicum ac civicum, ut nec interdiu quietum esse, nec noctu somnum capere liceret. JA. Divitias miseras! GI. Præsertim in hoc pecoris genere. JA. Oportet illic ignavas esse fœminas. GI. Latitant, nec inter viros versantur. Ita fit, ut illic & fœminæ nihil aliud sint, quam fœminæ, viris desint ea ministeria, quæ solent ab eo sexu suppetitari. JA. Sed Antronium interim non pigebat tractationis? GI. Illi in hujusmodi sordibus educato, præter lucrum nihil erat dulce. Ubivis potius habitabat, quam domi, nulla in re non negotiabatur. Scis autem, eam urbem esse præ cæteris (a) Mercurialem. Piëtor ille nobilis deplorandum existimavit, si dies abiisset sine linea; Antronius longe magis deplorabat, si dies præterisset absque lucro. Quod si quando evenisset, domi querebat (b) Mercurium. JA. Quid faciebat? GI. Habebat in ædibus cisternam ex ejus civitatis more, illic hauriebat aliquot aquæ situlas, & infundebat in vasa vinaria. Heic erat certum lucrum. JA. Fortasse vinum erat æquo vehementius. GI. Imo plus erat, quam vappa; nunquam enim emebat vinum, nisi corruptum, quo minoris emeret. Ex eo ne quid periret, subinde fæces annorum decem miscebat; volvens ac revolvens omnia, quo mustum videretur: neque enim ille passus fuisset, ullam fæcis micam perire. JA. At, si qua fides medicis, tale vinum gignit vesicæ calculos. GI. Non errant medici: nam in ea domo nul-

lus

(a) Mercurialis urbs,] *In qua mercatorum magna & plurima negotia tractantur.*

(b) Mercurium] *Lucrum: Mercurius enim lucry sianus Deus.*

lus erat annus tam felix, quin unus atque alter cal-
 culo periret; nec horrebat ille funestam domum. JA.
 Non? GI. Etiam à mortuis colligebat vectigal. Nec
 adspemabatur quamvis exiguum lucellum. JA. Dicis
 furtum. GI. *Lucrum* vocant negotiatores. JA. Quid
 interea bibebat Antronius? GI. Idem ferme nectar.
 JA. Non sensit malum? GI. Durus erat, qui vel fœ-
 num esse posset, & talibus, ut dixi, deliciis fuerat à
 teneris educatus. Hoc lucro nihil existimabat cer-
 tius. JA. Quid ita? GI. Si supputes uxorem, filios, fi-
 liam, generum, operas, & famulas, alebat domi fere
 corpora triginta tria. Jam, quo vinum erat dilutius,
 hoc & parcius bibebatur, & serius exhauriebatur.
 Heic mihi subducto, in singulos dies addita aque si-
 tula, quam non penitendam summam conficiat in un-
 num. JA. O sordes! GI. Atqui non minus compendii
 redibat ex pane. JA. Quo pacto? GI. Emebat triti-
 cum vitiatum, quod alius non aisset emere. Heic præ-
 sens statim lucrum, quia minoris emebat. Cæterum
 vitio medicabatur arte. JA. Qua tandem? GI. Est ar-
 gillæ genus frumento non dissimile, quo videmus &
 equos delectari, dum & parietes arrodunt, & ex lacu-
 nis ea argilla turbidis bibunt libentius. Ejus terræ
 tertiam partem admiscebat. JA. Est istuc medicari?
 GI. Certe tritici vitium minus sentiebatur, an hoc
 quoque lucrum putas adspemandum? Adde jam a-
 liud strategema: Domi panem subigebat: nec id cre-
 brius, etiam æstate, quam bis in mense. JA. Istuc est
 lapides apponere, non panes. GI. Aut si quid lapide
 durius. Sed huic quoque malo erat paratum reme-
 dium. JA. Quodnam? GI. Fragmenta panis immer-
 cyathis vino macerabant. JA. Similes habebant labra
 lactacas. Sed ferebant talem tractationem operæ?
 GI. Primum narrabo primatum ejus familiæ appa-
 ratum; quo facilius divines, quomodo tractentur o-
 peræ. JA. Audire cupio. GI. De jentando nulla erat
 illic mentio, prandium fere differebatur in horam à
 meridie primam. JA. Quam ob rem? GI. Exspectaba-
 tur Antronius paterfamilias. Cœnabatur interdum
 ad horam decimam. JA. At tu solebas esse inediæ im-
 patientior. GI. Eoque subinde clamabam ad Antro-
 nii generum Orthrogonum, (agebamus enim in eo-
 dem conclavi:) Heus Orthrogone, non cœnatur ho-
 die apud Synodios? Commode respondit, brevi ad-
 futurum Antronium. Cum nihil viderem apparari, &

latraret stomachus. Heus, inquam, Orthrogone, erit hodie pereundum fame? Excusabat horam, aut aliud simile. Cum non ferrem stomachi latratum, rursus interpellabam occupatum: Quid futurum est, inquam: eritne moriendum fame? Ubi jam Orthrogonus consumsisset omnem tergiversationem, abiit ad famulos, iussitque adornari mensam. Tandem, cum nec rediret Antronius, nec quidquam appareretur, Orthrogonus victus conviciis meis, descendebat ad uxorem, & socrum, ac liberos, clamitans, ut apparerent cœnam. JA. Nunc saltem exspecto cœnam. GI. Ne propera. Prohibat tandem famulus claudus, ei præfectus negotio, non admodum dissimilis Vulcano; insternit mensam linteo. Ea prima cœnæ spes. Tandem post longam vociferationem afferuntur phialæ vitreæ cum aqua sine limpida. JA. Altera cœnæ spes. GI. Ne propera, inquam: Rursum post atroces clamores adfertur phiala illius nectaris sacculenti plena. JA. O factum bene! GI. Sed sine pane. Nihil adhuc periculi; nemo famelicus bibit lubens tale viam. Clamatum est iterum usque ad ravim. Tum demum apponitur panis ille, quem vix ursus dentibus frangeret. JA. Certe jam vitæ consultum est. GI. Sub multam noctem tandem venit Antronius: hoc fere pro cœnio inauspicatissimo, ut diceret sibi dolere stomachum. JA. Quid heic mali auspicii? GI. Quia tunc nihil erat, quod ederetur, quid enim exspectes, hospite male affecto? JA. Dolebat revera? GI. Adeo, ut solus devoraturus fuerit tres capos, si quis dedisset gratis. JA. Exspecto convivium. GI. Primum ipsi apponebatur patina cum farina fabacea; quod obsonii genus illic vulgo venditur tenuibus. Ajebat se hoc uti remedio adversus omne morbi genus. JA. Quot eratis convivæ? GI. Interdum octo aut novem; inter quos erat Verpius ille doctus, quem arbitror tibi non ignotum, & filius familiâs natu major. JA. Quid illis apponebatur? GI. An non satis est frugi hominibus, quod Melchisedech obtulit Abrahæ, quinque regum victori? JA. Nihil igitur obsonii? GI. Erat non nihil. JA. Quodnam? GI. Memini, nos fuisse in mensa convivas numero novem; cum in patina non numerarem, nisi septem foliola lactuæ aceto innatantia, sed absque oleo. JA. Solus igitur ille devorabat suas fabas? GI. Vix semiobolo emerat, nec tamen vetabat, si quis proxime assidens vellet gustare, sed incivile videbatur,

ētur, languido suum eripere cibum. JA. Secabantur igitur folia, quemadmodum de cumino meminit proverbium? GI. Non, sed lactacis à primoribus absumptis, reliqui panem immergebant aceto. JA. Quid autem post septem folia? GI. Quid, nisi caseus conviviorum clausula. JA. Hiccine erat apparatus perpetuus? GI. Propemodum; nisi quod interdum, si eodie Mercurium fuisset expertus propitium, erat paulo profusior. JA. Quid tum? GI. Jubebat emi tres uvas recentes uno æreo nummulo. Ea res exhilarabat totam familiam. JA. Quid ni? GI. Id eo duntaxat tempore, quo summa est uvarum ibi vilitas. JA. Proin extra autumnum nihil profundebat? GI. Profundebat. Sunt illic naviculatores, qui concharum minutum genus hauriunt, potissimum è latrinis: hi clamore certo significant, quid habeant venale. ab his interdum jubebat emi dimidio nummuli, quem illi *bagatlinum* appellant. Tum vero dixisses, in ea familia esse nuptias; nam igni erat opus, licet celerrime percoquantur. Atque hæc quidem post caseum loco bellariorum. JA. Bella mehercule bellaria. Sed nihil unquam apponebatur carniū aut piscium? GI. Tandem victus meis clamoribus, cœpit esse splendidior. Quoties autem videri volebat Lucullus, hi ferme erant missus. JA. Istuc vero lubens audiero. GI. Primo loco dabatur jusculum, quod illi, nescio quam ob causam, appellant *ministram*. JA. Lautum opinor. GI. His conditum aromatibus: Admouetur igni cacabus aqua plenus: in eam conjiciuntur aliquot fragmenta casei bubalini, qui jam olim in saxum induruit; nam ad defringendum aliquid bona securi opus est. Cum ea fragmenta tepore aquæ solvi cœperint, inficiunt eam, ne possit mera dici aqua. hoc jusculo preparant stomachum. JA. Suibus dignum. GI. Dein apponitur paullulum carniū de ventre veteris vaccæ, sed elixum ante dies quindecim. JA. Fœtet igitur. GI. Maxime; sed adhibetur remedium. JA. Quodnam? GI. Dicam, sed vereor, ne imitatus. JA. Scilicet. GI. Miscent ovum aquæ calefactæ; eo jure perfundunt carnem; ita magis falluntur oculi, quam nares; nam fœtor erumpit per omnia. Si dies requirit esum piscium, interdum apponuntur auratæ tres, nec hæc magnæ, cum convivæ sint septem aut octo. JA. Præterea nihil? GI. Nihil, nisi caseus ille laxeus. JA. Novum mihi narras Lucullum. Sed qui potuit tam exi-

lis apparatus tot sufficere convivis, præsertim nullo refectis jentaculo? *G1.* Imo, ne sis insciens, ex ejus convivii reliquiis alebantur socrus, nurus, filius natus minor, famula, & aliquot parvuli. *JA.* Tu quidem admirationem meam auxisti, non ademisti. *G1.* Istuc tibi vix possum describere, nisi prius ordinem convivii depinxero. *JA.* Pinge igitur. *G1.* Antronius obtinebat primum locum, nisi quod ego illi sedebam dexter, velut extraordinarius: è regione Antronii Orthrogonus; Orthrogono assidebat Verpius, Verpio Strategus natione Græcus: Antronio sinister assidebat filius natus major. Si quis accessisset conviva, ei locus dabatur pro dignitate. Primum de jure minimum erat vel periculi vel discriminis, nisi quod in procerum discis narabant fragmenta bubaliui casei. Cæterum, ex phialis vini aquæque ferme quatuor valium quoddam fiebat, ut nemo posset attingere, quod erat appositum, præter tres, ante quos stabat patina, nisi quis sustinuisset esse impudentissimus, & transillire septa. Nec tamen ea patina diu manebat, sed mox tollebatur, ut aliquid superesset familiæ. *JA.* Quid igitur edebant reliqui? *G1.* Suo more deliciabantur. *JA.* Qui? *G1.* Panem illum argillaceum macerabant vino sæcis vetustissimæ. *JA.* Tale convivium oportuit esse perbreve. *G1.* Freqüenter hora prolixius. *JA.* Qui potuit? *G1.* Sublatis, ut dixi, mox, quæ non carebant periculo, ponebatur caseus, unde nullum erat periculum, ne quisquam ullo cultello escario quidquam abraderet. Manebat illa præclara sæcis, & suus cuique panis. Atque inter hæc bellaria tuto miscbantur fabulæ. Interim prandebat feminarum senatus. *JA.* Quid interim operæ? *G1.* Nihil habebant nobiscum commune; suis horis sibi prandebant ac cœnabant. Sed hi cibo capiendo vix semihoram impendebant toto die. *JA.* Verum apparatus cujusmodi? *G1.* Istuc tuum est divinare. *JA.* At Germanis vix sufficit hora in jentaculum, tantundem in merendam, sesquihora in prandium, duæ horæ in cœnam: ac, nisi assatim expleantur eleganti vino, bonis carnibus ac piscibus, deserunt patronum, & fugiunt in bellam. *G1.* Suus cuique genti mos est. Itali minimum impendunt gulæ, pecuniam malunt quam voluptatem; & sobrii sunt natura quoque, non solum instituto. *JA.* Nunc profecto non miror, te nobis redisse tam exilem; sed omnino virum redisse demiror, præsertim

cum

cum antea capis, perdicibus, turturibus & phasianis
 assuevisses. GI. Plane perieram, nisi repertum fuisset
 remedium. JA. Male res agitur, ubi tot remediis est
 opus. GI. Effeceram, ut mihi jam languescenti in sin-
 gula convivia daretur quarta pars pulli elixi. JA.
 Nunc incipies vivere. GI. Non admodum. Emebatur
 pullus exiguus, ne multum impenderetur, cujusmodi
 sex non sufficerent uni boni stomachi Polono in jen-
 ticulum. Nec emto dabant cibum, ne quid esset im-
 pendii: itaque macie enecti ac semivivi coquebatur
 ala aut poples; jecur dabatur Orthogoni filio infanti.
 Ius autem semel atque iterum ebibebant mulieres,
 subinde nova infusa aqua. Itaque poples ad me ve-
 niebat pumice ficeior, & quovis putri ligno insipidi-
 er. Jus nihil erat, nisi mera aqua. JA. Et tamen audio,
 illic avium genus & copiosissimum esse, & elegans, &
 vile. GI. Est profus; sed illis carior est pecunia. JA.
 Satis dedisti pœnarum, etiamsi Romanum pontificem
 occidisses, aut si minxisses ad sepulchrum divi Petri.
 GI. Sed audi reliquum fabulæ. Scis, esse in quaque
 hebdomada quinque dies, quibus vescimur carnibus.
 JA. Nimium. GI. Duos itaque pullos duntaxat eme-
 bant. Die Jovis se fingeant oblitus emere, ne vel to-
 tum pullum eo die apponerent, vel aliquid superes-
 set. JA. Næ iste Antronius superat etiam (a) Euclio-
 nem Plautinum. Sed piscariis diebus quo remedio
 confidebas vitæ? GI. Amico cuidam dederam nego-
 tium, ut mihi meo ære in singulos dies emeret ova
 tria, duo in prandium, unum in cœnam. Sed heic quo-
 que fœminæ pro recentibus care emtis supponebant
 semiputria; ut mecum præclare crederem actum, si
 ex tribus unum esset, quod edi posset. Tandem & u-
 trem vini purioris mea pecunia emeram: cæterum
 mulieres effræcta sera intra paucos dies exsorbue-
 runt, non admodum irato Antronio. JA. Itane nullus
 erat illic, quem tui miseresceret? GI. Miseresceret?
 imo videbar illis gluto quispiam, & helluo, qui tan-
 tum ciborum unus devorarem. Itaque subinde me
 admonebat Orthogonus, haberem ejus regionis ra-
 tionem, ne ea que consulerem in columitati: & aliquot
 nostrates commemorabat, quibus illic edacitas con-
 ciliaisset aut mortem, aut morbum gravissimum. Cum
 is me videret deliciis quibusdam, quas illic ex nu-
 cleis

(a) Euclio] Senex avarissimus & parcissimus.

eleis pineis, aut peponum, melonumque venditant pharmacopolaë, fulcire corpusculum, & assiduis laboribus, & inedia, & jam etiam morbo fractum, subornat medicum mihi amicum & familiarem, ut persuadeat victus moderationem. Egit hoc mecum diligenter. Moxque sensi subornatum, nec respondi tamen. Cum idem accuratius mecum ageret, nec admonendi faceret finem; Dic, inquam, mihi, vir egregie, serio isthæc loqueris, an joco? Serio, inquit. Quid igitur suades, ut faciam? A cœnis in totum abstinere; & vino adde, ut minimum, aquæ dimidium. Risi præclarum consilium. Si me cupis exstinctum, huic corpusculo & raro & exili, & spiritibus subtilissimis, vel semel à cœna abstinere mors esset: id toties ipsa re comper tum habeo, ut non libeat iterum experiri. Quid autem futurum censes, si sic pransus, à cœna temperem? Et tali vino jubes addi aquam? quasi non præstaret puram aquam bibere, quam sæculentam. Nec dubito, quin hæc te loqui jusserit Orthrogonus. Subrisit medicus, ac mitigavit consilium. Non hæc loquor, inquit, Gilberte doctissime, quod in totum arceam te à cœnis; licebit gustare ovum, & semel bibere: sic enim ipse vivo. In cœnam coquitur ovum: inde capio vitelli dimidium, reliquum do filio; mox hausto semi-cyatho vini, studeo in multam noctem. JA. Num isthæc vera prædicabat medicus? GI. Verissima. Nam ipse forte per viam ambulans, redibam à sacro, & comes admonuerat, illic habitare medicum, libuit videre regnum illius. Erat autem dies dominicus. Pulsavi fores: apertæ sunt; ascendi; offendo medicum cum filio, & eodem famulo prudentem. Apparatus erat duo ova, præterea nihil. JA. Oportuit esse exsanguis homines. GI. Imo ambo erant pulchre habito corpore, colore vivido ac rubido, oculis lætis. JA. Vix credibile est. GI. At ego compertissima narro. Nec ille solus ad istum vivit modum, sed complures alii, & imaginibus clari & re lauta (a) Polyphagia & polyposia, crede mihi, consuetudinis res est, non naturæ. Si quis paulatim assuescat, tandem eo proficiet, ut idem faciat quod Milo, qui bovem eodem die totum absumsit. JA. Deum immortalem, si tam parvo victu licet tueri valetudinem, quantum impendiorum perit

Ger-

(a) Polyphagia] *Edacitas est, & voracitas quædam cupiditas. Polyposia, Bibacitas.*

Germanis, Anglis, Danis, & Polonis? G1. Plurimum haud dubie, & quidem non sine gravi tum valetudinis, tum ingenii detrimento. JA. Sed quid obstabat, quo minus tibi sufficeret ille victus? G1. Quia diversis assueveram, & serum jam erat mutare consuetudinem: quamquam me non tam offendebat ciborum exiguitas, quam corruptio. Duo ova poterant sufficere, si fuissent recens nata: vini cyathus erat satis, nisi pro vino daretur fæx vapida: dimidium panis aluisset, nisi pro pane daretur argilla. JA. Adeone fordium esse Antronium in tantis opibus? G1. Arbitror, censum illius non fuisse infra octoginta ducatorum millia. Nec ullus erat annus, quo non accederet lucrum mille ducatorum, ut dicam parcissime. JA. Sed juvenes illi, quibus hæc parabantur, num eadem utebantur parsimonia. G1. Utebantur, sed domi duntaxat; foris liguriebant, scortabantur, ludebant aleam: cumque pater in gratiam honestissimorum conviviarum gravaretur teruncium impendere, juvenes interdum una nocte sexaginta ducatos perdebant alem. JA. Sic perire solent, quæ sordibus corraduntur. Verum è tantis periculis incolumis, quo nunc te confers? G1. Ad venustissimum Gallorum contubernium, satureus, quod illic dispendii factum est.

Exequiæ Seraphicæ.

(a) THEOTIMUS, PHILECOUS.

PH. U Nde nobis Theotimus, nova religionis specie? TH. Qui sic? PH. Quia severa fronte, oculi in terram defixi, caput in lævum humerum non nihil inflexum, sphaerulæ precatoriæ in manibus. TH. Si nosse cupis, amice, quæ ad te nihil attinent, è spectaculo venio. PH. An spectasti funambulæ, aut præstigiæ artificem, aut aliud huic simile? TH. Fortasse non ita huic dissimile. PH. Equidem nunquam antehac vidi quenquam istiusmodi vultu redeuntem è spectaculo. TH. Sed ejusmodi fuit spectaculi genus, ut, si tu interfuisses, fortassis me incederes aliquanto tristior. PH. Quin tu ergo memoras, quid te tam fecerit religiosum? TH. Redeo ad exsequiis Seraphicis. PH. Quid ego audio? Itane moriuntur & angeli? TH. Non; sed horum sodales. Cæterum, ne te

dia-

(a) Theotimus] Qui Deum veneratur & colit, Phileccous, Audiendi cupidus, fama investigator.

distius suspensum habeam, nosti, opinor, heic apud Pelusios Eusebium, hominem clarum & eruditum. P. H. Illumne ex principe privatum, è privato exsulem, ex exsule tantum non medicum, pene addideram sycophantam? T. H. Recte divinaſti, quem dicam. P. H. Sed quid illi accidit? T. H. Hodie sepultus est: à pompa funebri redeo. P. H. Admodum tristem fuisse oportet, quæ te nobis tam tristem remisit. T. H. Vereor, ut sine lacrimis queam tibi, quod vidi, describere. P. H. At ego vereor, ut sine risu possim audire. Sed narra, obsecro. T. H. Scis, Eusebium jam pridem fuisse misera valetudine. P. H. Scio ante annos aliquot evirato corpusculo. T. H. In hujusmodi morbis, qui lente conficiunt hominem, medici certis præſagiis solent mortis diem prædicere. P. H. Maxime. T. H. Hi monuerunt hominem, quidquid medicorum ars præſtare poſſet, id omne summa cura præſtitum eſſe, Deum quidem potentior omni medicorum ope; sed, quod humana conjectura deprehendi quiret, non superesse triduum vitæ. P. H. Quid tum poſtea? T. H. Ibi continuo præclarus Eusebius defecto corpusculo, totum sanctissimi Francisci amictum induit, raditur, accipit cucullam cinericiam, vestem ejusdem coloris, funem nodosum, fenestratos calceos. P. H. Moriturus? T. H. Sic est. Quin & proſitetur voce jam moribunda, se Christo militaturum juxta Francisci regulam, si, quod medici desperabant, daret Deus. Ad hanc professionem adhibiti sunt testes, viri sanctimonia celebres. In ea veste moritur vir egregius ad tempus à medicis prædictum. Veniunt ex eo sodalities complures, qui funebrem pompam celebrent. P. H. Utinam adfuissem isti spectaculo! T. H. Illacrimasses, si spectasses, qua charitate Seraphici sodales cadaver abluerint, amictum illum sacrosanctum adaptarint, manus in crucis imaginem composuerint, pedes nudarint, & nudatos exosculati sunt, faciem unguento etiam exhilararint, juxta præceptum Evangelicum. P. H. Prodigiosa humilitas, Seraphicos viros agere pollinctores ac vespillones. T. H. Poſt hæc feretro composuerunt: & juxta Pauli doctrinam, Gal. vi. *Alter alterius onera portans* propriis humeris fratres fratrem bajularunt per viam publicam ad monasterium. Ibi solemnibus neniis sepelierunt. Cum venerabilis illa pompa per viam incederet, vidi complures invitis oculis effundere lacrimas, cum talem virum, quem prius viderant purpura

byſſoque veſtitum, nunc conſpicerent in amictu Franciſcano, fune canabeo cinctum, tam religioſa ſpecie toto corpore compoſitum. Nam & mortui caput erat deſlexum in humerum, & manus, ut dixi, decuſſatim compoſitæ. Cætera item omnia mirificam quamdam religionem præ ſe ferebant. Quin ipſa turba Seraphica cervicibus inflexis, oculis in terram deſixis, & næniis adeo lugubribus, ut arbitrer, ipſos manes non canere lugubrius, multis excutiebat lacrimas & ſingultus. PH. Sed, habebatne quinque Franciſci vulnera? TH. Id non auſum affirmare certo. Apparebant in manibus ac pedibus veſtigia quædam ſublivida, ac veſtis in ſiniſtro latere ſeneſtellam habebat. Verum non auſus ſum oculos acrius intendere, quod affirmant, in hujusmodi rebus curioſitatem multis fuiſſe exitio. PH. Sed nullosne illic ſenſiſti ridentes? TH. Senſi: verum eos ſuſpicor hæreticos eſſe, quorum hodie plenus eſt mundus. PH. Ut ſimpliciter tecum fabuler, ni Theotime, vix ipſe valuiſſem à riſu temperare, ſi iſti ſpectaculo ad fuiſſem. TH. Faxit Deus, ne tu ſis iſtius fermenti contagio corruptus. PH. Nihil hinc periculi eſt, optime Theotime; ego à puero religioſe beatum Franciſcum, juxta mundum nec doctum nec ſapientem, ſed profunda mundanorum affectuum mortificatione Deo cariſſimum, ſemper animo ſum veneratus; cumque hoc omnes, qui illius ingreſſi veſtigiiſ, ex animo ſtudent mundo mortui, Chriſto vivere. Nam veſtem nihil moror: ſed lubens ex te didicero, quid veſtis conferat mortuo? TH. Margaritas non eſſe porcis objiçendas, nec ſanctum dandum canibus, ſcis ab ipſo Domino præceptum eſſe. Proinde, ſi ridendi cauſa percunctaris, nihil ex me audies: ſin ſimplici diſcendi ſtudio, libens impartiam, quod ab illis didici. PH. Proſiteor diſcipulum & attentum, & docilem, & benevolum. TH. Principio ſcis, quosdam uſque adeo ambitioſos, ut non ſat habeant ſuperbe & inſolenter vixiſſe, niſi & ambitioſe ſepeliantur mortui. Non ſentiunt exanimis, ſed tamen viventes imaginatione quadam futuræ pompæ, voluptatem aliquam ac fructum præcipiant. Hoc quidquid eſt, affectus abdicare, non negabis, opinor, aliquam pietatis partem. PH. Fateor, ſi ſaſtus exſequiarum non valeat alia ratione devitari. Sed mihi videtur modèſtius, ſi princeps exanimis involvatur linteo vili, ac per plebeios veſpillones in vulgari cœmeterio inter plebeia cada-

vera sepeliatur. Nam, qui sic efferuntur, quemadmodum elatus est Eusebius, mutasse factum videntur verius, quam vitasse. TH. Deo gratum est, quidquid bono sit animo. Illius autem est iudicare cor hominis. Verum, quod dixi, leve est; sunt alia graviora. PH. Quæ? TH. Profitentur ante mortem Francisci regulam. PH. Videlicet, ut eam servent in campis Elysiis. TH. Non; sed heic, si revalescant. Et sit aliquoties, ut medicorum sententiis damnati, simul ut sacrosanc- tam vestem induerint, ope Dei reviviscant. PH. Idem sæpe numero usu venit in his, qui vestem eam non induant. TH. Oportet simpliciter ambulare in via fi- dei: si nihil esset eximii fructus in hac re, non ambi- xent, præsertim apud Italos, genere & litteris nobiles plurimi, ut in amictu sacrosancto sepeliantur. Ac, ne repudies ignotorum hominum exempla; sic sepultus est ille, cui tu merito plurimum tribuis, Rudolphus Agricola: sic nuper Christophorus Longolius. PH. Mea nihil refert, quid delirent homines, cum agunt animam; ex te doceri cupio, quid magni boni confe- rat, hominem metu mortis attonitum, ac certæ vi- tæ desperatione perturbatum, profiteri aut vestiri. Quid, quod vota sunt irrita, nisi fiant animo sano sob- rioque, matura deliberatione, sublato metu, dolo, aut vi: Ut horum nihil sit, professio talis non obligat, nisi post annum probationis, quo gestare jubentur tunicam cum caperone: sic enim loquitur vir ille Se- raphicus. Itaque, si reviviscant, duplici nomine non tenentur; neque enim votum est, quod ab attonito fit, metu mortis ac spe vitæ; neque professio obligat ante caperone gestatum. TH. Utcumque habet obligatio, illi certe putant se obligari; & illa totius voluntatis addictio non potest Deo non esse gratissima, siqui- dem hoc est in causa, ut bona opera monachorum, etiamsi demus cætera paria, gratiora sint Deo, quam aliorum, quod ex optima radice proficiantur. PH. Non excutiam heic, quanti momenti sit, hominem to- tum se Deo addicere, cum jam sui juris non est: ego arbitror, unumquemque Christianum se totum addi- cere Deo in baptismo, cum renuntiat omnibus pom- pis & voluptatibus Satanæ, datque nomen Impera- tori Christo, posthac illi per omnem vitam militatu- rus. Et Paulus agens de his, qui Christo commoriantur, ut jam sibi non vivant, sed ei, qui pro ipsis mor- tuus est, non loquitur proprie de monachis, sed de

universis Christianis. TH. Opportune meministi baptis-
 mī, sed olim tangebantur, aut adsperebantur a-
 gentes animam, quibus tamen dabatur spes æternæ
 vitæ. PH. Quid episcopi promiserint, non ita magnū
 refert: quid Deus præstare dignetur, nobis incertum
 est. Si certum fuisset, tales adspergine aquulæ repen-
 te fieri cives cœli, quæ major poterat aperiri fene-
 stra, ut homines mundo dediti studio per omnem vi-
 tam servirent impiis cupiditatibus, ac tum demum
 adhiberent adspersunculam, cum jam amplius pec-
 candi facultas non esset? Quod si tali baptismo similis
 est ista professio, præclare consultum est impie vi-
 ventibus ne pereant, hoc est, Satanae vivant, Christo
 moriantur. TH. Imo, si fas est aliquid ex Seraphicis
 mysteriis prodere, efficacior est illorum professio,
 quam baptismi. PH. Quid audio? TH. In baptismo
 tantum proluuntur crimina; restat anima pura, sed
 nuda: heic, qui profitetur, statim ditatur totius ordi-
 nis egregiis meritis, nimirum insitus corpori sanctissi-
 mæ sodalitatē. PH. Itane, qui per baptismum inseritur
 corpori Christi, nihil accipit, nec à capite, nec à cor-
 pore? TH. Nihil à Seraphica missa, nisi beneficentia
 aut favore promereatur. PH. Quis angelus hoc istis
 revelavit? TH. Non angelus, ò bone, sed ipse Christus
 ore proprio hoc aliaque permulta beato Francisco
 præsens præsentī patefecit. PH. Obsecro te per ami-
 citiam nostram, atque obtestor, ne me graveris istis
 impartiri sermonibus. TH. Sunt reconditissima myste-
 ria; nec fas est ea profanis communicare. PH. Qui
 profanis, amice? qui nulli unquam ordini melius vo-
 luerim, quam Seraphico? TH. Sed interdum vellicas
 eos odiosius. PH. Hoc ipsum, Theotime, amoris argu-
 mentum est: cum eum ordinem nulli gravius lædant,
 quam qui sub illius umbra turpiter vivunt: quisquis
 optime vult ordini, necesse est, ut illius corruptori-
 bus maxime succenscat. TH. At vereor, ne Francis-
 cum iratum habeam, si quid arcanorum effutiero.
 PH. Quid mali metuis ab innocentissimo viro? TH.
 Quid? Ne me exoculet, aut ne mihi mentem adimat?
 quomodo multos tractasse dicitur, qui reclamant
 illius quinque vulnerum vestigiis. PH. Itane divi
 pejores sunt in cœlo, quam fuerint in terris? Audio
 Franciscum adeo fuisse miti ingenio, ut, cum pueri
 per viam incedenti, caseum, lac, rudera & lapides im-
 mitterent in rusticā cucullam à tergo penden-

rem, nihil offenderetur; sed hilaris incederet, & gaudens: & nunc factus est iracundus ac vindex? Alio die cum à socio audisset fur, sacrilegus, homicida, incestus, ebriosus, & quidquid criminum in scelerosissimum quemvis congeri potest, contractus egit gratias, confessus illum nihil esse mentitum. Miranti socio cur ita loqueretur: Hæc, inquit, omni, & his iæceleratiore patraram, nisi me numinis favor servasset. Unde igitur nunc factus est vindex? TH. Sic est: divi in cælo regnantes lædi nolunt. Quid Cornelio mitius? quid Antonio mansuetius? quid Joanne Baptista patientius, dum viverent? At nunc, quam horrendos morbos immittunt, nisi legitime locantur! PH. Citius crediderim, illos adimere morbos, quam immittere. Sed quod mihi dixeris, nec profano commiseris, & tacituro credideris. TH. Age, tua fretus fide dicam, quod quidem ad hanc rem attinet. Obsecro te, Franciscus, ut te tuisque sodalibus propitiis sit mihi fas audita loqui. Scis Paulo fuisse sapientiam reconditam, quam non palam, sed occulte loquebatur inter perfectos. Sic habent & illi quædam arcana, quæ non evulgant apud quoslibet, sed beatis viduis, aliisque piis, & selectis, benevolentibus gregi Seraphico, privatim impartunt. PH. Exspecto (a) τριζυγίας ἀποκαλύψεως. TH. Principio Dominus prædixit patriarchæ Seraphico futurum, ut, quo grex Seraphicus magis increbresceret, hoc illi pabulum abundantius suppeditaret. PH. Hæc protinus adempta est omnis querela iis, qui distant, hoc hominum genere in dies increbrescente, gravari populum. TH. Deinde aperuit & hoc, quod quotannis, in die illi festo, omnes animæ non modo fratrum, qui sacrosanctum illum gestant habitum, verum etiam ordini bene cupientiam, ac de ipsius sodalibus bene merentiam, ab igni purgatorio liberarentur. PH. Tam familiariter Christus cum illo fabulabatur? TH. Quid nisi ut cum amico & sodali, quemadmodum Deus pater fabulabatur cum Mose. Moses à Deo traditam legem tulit ad populum; Christus legem Evangelicam promulgavit; Franciscus legem suam angeli manibus bis descriptam tradidit Seraphicis fratribus. PH. Exspecto tertiam apocalypsim. TH. Verebatur egregius ille patriarcha, ne bonum semen, quod seminatum erat, noctu vitaret ille malus,

(a) Id est, *ter sanctas revelationes,*

& ita cum zizania revelleretur & triticum. Hunc scrupulum exemit illi Dominus, promittens illi, sibi curæ futurum, ne deficeret semicalceatorum ac cinctorum fune populus, usque ad extremum iudicii diem. PH. O Domini clementiam! alioqui fuerat actum de ecclesia Dei. Sed perge. TH. Quarto loco referavit illud, quod nullus impie vivens dia perseverare posset in eo ordine. PH. An non defecit ab ordine, quisquis impie vivit? TH. Non: neque enim Christum statim abnegavit, qui scelerate vivit; quamquam aliquo modo negant Deum, qui ore profitentes factis negant. Sed quisquis abjicit sacrosanctum habitum, is irreparabiliter defecit ab ordine. PH. Quid igitur dicemus de tot monasteriis conventualium, qui pecunias habent, qui potant, ludunt aleam, scortantur, & palam alunt domi concubinas, ne plura commemorem? TH. Franciscus nunquam gestavit vestem tali colore nimium fusco, nec usus est cingulo è lino candido confecto. Proinde illis, ubi pulsarint ostium, dicetur; *Nescio vos: eo quod non habent vestem nuptialem.* PH. Estne amplius? TH. Nihil adhuc audisti. Quinto loco patefecit illi, quod, qui male vellent ordini Seraphico, quales heu nimium multi sunt, nunquam pervenirent ad dimidium ætatis à Deo præfinitæ, nisi mortem anticipassent; sed omnes pessima morte quam occyissime perituros. PH. Vidimus istuc cum in aliis multis alijs, tum nuper in Matthæo Cardinale Sedunensi: de semicalceatis pessime & loquebatur, & sentiebat; periit, priusquam, opinor, attingeret quinquagesimum annum. TH. Recte quidem dicis: sed ille lætærat etiam Cherubicum ordinem. Nam hujus opera potissimum effectum prædicant, ut Bernæ quatuor illi Dominicani traderentur flammis, cum alioqui pontificis animum pecunia fuerint expugnaturi. PH. Sed ajunt, illos prodigiosæ impietatis orsos fabulam. Fictis visionibus ac miraculis agebant, ut persuaderent Virginem matrem fuisse contaminatam labe originali, divum Franciscum non habuisse vera Christi vulnerum vestigia, ea verius habuisse Catharinam Senensem; sed perfectissima pollicebantur laico converso, quem ad hanc fabulam agendam subornaverant, & ad hanc imposturam abutebantur corpore Domini; postremo etiam fustibus, & venenis. Denique prædicant, hanc telam non fuisse unius monasterii, sed totius ordinis procerum. TH. Utcunque ista habent, non

temere dictum est à Deo, *Nolite tangere christos meos*,
 PH. Exspecto, si quid superest. TH. Superest apoca-
 lypsis sexta, qua Dominus juravit, illi futurum, ut
 fautores ordinis Seraphici, quantumvis impie vive-
 rent, tamen aliquando Domini misericordiam conse-
 querentur & sceleratam vitam beato fine clauderent.
 PH. Etiamne, si in adulterio deprehensi occiderentur?
 TH. Quod Dominus promisit, non potest non esse ra-
 tum. PH. Sed quibus tandem rebus illi metiuntur fa-
 vorem ac benevolentiam? TH. Oh, dubitas? qui dat,
 qui vestit, qui culinam instruit, jam, dudum amat. PH.
 Non amat, qui monet? qui docet? TH. Hæc ipsis domi
 abundant, & hujus generis beneficia solent aliis lar-
 giri, non ab aliis accipere. PH. Plus ergo Dominus
 promisit Francisci discipulis, quam suis. Sibi quidem
 patitur imputari, si quid ipsius respectu benefiat cui-
 libet Christiano; sed non promittit male viventibus
 vitam æternam. TH. Nec mirum, amice: nam extremus
 Euangelii vigor servatus est huic ordini. Sed audi jam
 septimam apocalypsin, eamque postremam. PH. Hæc
 sum. TH. Juravit illi Dominus, neminem male moritu-
 rum, qui in habitu Seraphico moreretur. PH. At quid
 appellas male mori? TH. Is male moritur, cujus anima,
 relicto corpore, recta desertur ad tartara, unde nulla
 est redemptio. PH. Vestis igitur non liberat ab igni
 purgatorio? TH. Non, nisi quis moriatur in ipso festo
 beati Francisci. Verum, an tibi parum videtur tutum
 esse à tartaro? PH. Maximum ego quidem arbitror.
 Sed quid de his sentiendum, quibus jam mortuis in-
 duitur sacra vestis? Non enim in ea moriuntur. TH. Si
 vivi hoc petierunt, voluntas habetur pro facto. PH. At
 ego, cum agerem Antverpiæ, adfui cum cæteris cog-
 natis matronæ cuidam agenti animam; aderat Fran-
 ciscanus, vir admodum venerabilis. Is, ubi videt mu-
 lierem jam oscitantem, alterum brachium illius inse-
 ruit suæ vestis, sic ut etiam aliquam humeri partem te-
 geret. Ibi quidam dubitabant, utrum tota mulier esset
 tuta ab inferorum portis, an pars contacta. TH. Tota
 erat tuta, non aliter quam in baptismo pars hominis
 tingitur aqua, totus tamen Christianus redditur. PH.
 Mirum, cacodæmones tantopere horrere vestem il-
 lam. TH. Magis horrent, quam crucem Domini. Cum
 efferretur Eulcibus, vidi (non solus tamen) agmina
 nigrorum dæmonum, muscarum instar, affuscantium
 ad corpus, nullus tamen audebat attingere. PH. At in-
 terim

terim facies manus, pedes erant in periculo, quippe nudi. TH. Ut serpentes nec umbram fraxini, licet porrectam longius, ferre possunt, ita dæmones virus illud sacrae vestis etiam procul sentiunt. PH. Proinde non arbitror talia corpora putrescere, alioqui plus animi esset vermibus, quam cacodæmonibus. TH. Verisimile narras. PH. Quam fortunati pediculi, qui in tam divina veste perpetuo vivant! Cæterum, cum vestis defertur ad sepulchrum, quid est, quod tuetur animam? TH. Vestis umbram secum defert; ea tutam reddit, adeo ut negent, quemquam illius ordinis venire in purgatorium ignem. PH. Næ ego istam apocalypsim, si vera narras, pluris facio, quam illam Joannis! hæc enim expeditam ac facilem ostendit viam, qua cuivis liceat citra sudorem, citra molestiam, citra poenitentiam, mortem æternam effugere, tota vita suaviter peracta in deliciis. TH. Assentior. PH. Jam igitur mirari desino, si plerique Seraphicis sodalibus plurimum tribuant: verum non queo satis admirari, non deesse, qui non vereantur illis oppedere. TH. Nimirum istos scias, quotquot videris, traditos in reprobam sensum, suaque malitia excæcotos. PH. Posthac ero cautior; daboque operam, ut sacrosancta veste moriar. Verum exstiterunt hoc sæculo quidam, qui docent hominem soli fide justificari, nullo operum præsidio: maximum igitur privilegium sit, si vestis beet absque fide. TH. Non simpliciter absque fide, ne quid erres, (a) Philecoë. Satis autem est credere, hæc, quæ diximus, esse promissa à Christo patriarchæ Francisco. PH. Vel Turcam igitur servabit vestis? TH. Vel ipsum Satanam, si se patiatur indui, & fidem habeat apocalypsi. PH. Jam dudum me tuum fecistis: sed unum atque alterum scrupulum mihi cupiam per te eximi. TH. Dic. PH. Audivi, Franciscum suum appellare institutum Evangelicum. TH. Verum. PH. Sed Evangelii regulam profiteatur omnes Christiani, mea quidem sententia. Quod si istorum institutum est Evangelicum, oportet, quotquot Christiani sunt, eosdem esse Franciscanos; & in his primas tenebit Christus cum Apostolis & sanctissima matre. TH. Convinceres tu quidem, nisi Franciscus quædam addidisset Evangelio Christi. PH. Quæ? TH. Vestem cinericiam, funem can-

(a) Philecoë] *Phileceus, qui causas exquirat, aut libenter causatur.*

nabeum, & pedes nudos. PRO. Iſtis igitur notis dignoſcimus Euangelicum à Franciſcano. THEO. Differunt & contactu pecuniæ. PRO. Verum, ut audio, Franciſcus recipi vetat, non attingi. Recipit autem vel dominus, vel procurator, vel creditor, vel hæres, vel mandatarius: & ſi numeret chirotheca munitus, nihilominus recepiffe dicitur. Unde igitur hoc novum interpretamentum, ne recipiant, id eſt, ne contingant? THEO. Sic interpretatus eſt Benedictus pontifex. PRO. At non ut pontifex, verum ut Franciſcanus. Alioqui nonne, qui ſunt obſervantiſſimi, cum peregrinantur, excipiunt linteolo nummos? THEO. Faciant, cum urget neceſſitas. PRO. At mori ſatius eſt, quam violare regulam pluſquam Euangelicam. Deinde nonne paſſim recipiunt per ſuos procuratores? THEO. Quid ni? Etiam ſi dentur aliquot millia, id quod non raro accidit. PRO. At regula dicit, neque per ſe, neque per alios. THEO. At non contingunt. PRO. Ridiculum: Si contactus impius eſt, etiam per alios contingunt. THEO. Verum non eſt illis cum procuratoribus actio. PRO. Non eſt? Experiatur hoc, qui velit. THEO. Chriſtus non legitur uſquam contigiſſe pecuniam. PRO. Eſto: ſed probabile eſt Chriſtum adoleſcentulum crebro parentibus ſuis emiſſe oleum, acetum, & olera. Sed extra controverſiam Petrus & Paulus contrectarunt. Non eſt in contactus fuga laus pietatis, ſed in contemptu. Vini contactus multo periculoſior eſt, quam pecuniæ; cur non horrent ibi periculum? THEO. Quia Franciſcus non prohibuit. PRO. Nonne porrigunt manus ſuas otio molliculas, & pulchre lotas ſceminis ſalutantibus; & nummo forte inſpiciendi cauſa oblato, reſiliunt, ac ſe muniunt ſigno crucis? Papæ, quam Euangelice! Et quidem puto Franciſcum, licet omnis litteraturæ rudem, non adeo deliquiſſe, ut vetuerit qualemcunque pecuniæ contactum. Et, tamenſi id ſenſit, quanto periculo ſuos expoſuit, quos juſſit nudis pedibus incedere? Vix enim vitari poteſt, quin aliquando imprudentes calcant nummum humi jacentem. THEO. Verum non tangunt manibus. PRO. An tactus non eſt ſenſus toti corpori communis? THEO. Eſt; atque, etiamſi quid tale uſu veniat, non ſacrificant, niſi conſeſſi. PRO. Religioſe. THEO. Verum omiſſis cavillationibus, dicam id, quod res eſt. Pecunia multis eſt, eritque maximorum malorum occaſio. PRO. Fateor: ſed eadem aliis eſt multorum bonorum materia. Divitiarum amorem lego damnatum,

pecuniam damnatam nusquam lego. TH. Recte dicis. Sed, quo longius absint ab avaritiæ morbo, sic prohibitus est contactus, quemadmodum in Evangelio vetamur jurare, ne incidamus in perjurium. PH. Quin igitur vetitus est ad spectus? TH. Quia facilius est continere manus, quam oculos. PH. Et tamen per illas fenestras ingressa est mors. TH. Et ideo, qui germane Franciscani sunt, ultra supercilia deducunt cucullam, tectisque & in terram defixis oculis incedant, ne quid videant præter viam: quod idem videmus in equis, currus onustos trahentibus; utrimque corium capistro additum non sivit eos quidquam videre, nisi quod ante pedes est. PH. Verum age, dic mihi, estne hoc verum, quod audio, in regula vetitum, ne quod indultum impetrent à Pontifice? TH. Est. PH. Atqui audio, nullum hominum genus pluribus instructum indultis; adeo ut liceat illis homines ipsorum sententia damnatos vel veneno necare, vel vivos defodere, citra ullum irregularitatis periculum. TH. Non est vana fabula, quam audisti. Nam mihi narravit vir minime mendax Polonus, se obdormiisse potum in templo Franciscanorum, in his angulis, in quibus sedent fœminæ per laminas foraminosas confitentes. Ex perrectus cantu nocturno, non ausus est se prodere. Decantatis ex more nocturnalibus, totus fratrum chorus descendit in ædem inferiorem: ibi erat parata fossa bene lata beneque profunda. Stabant duo juvenes revinctis à tergo manibus. Habita est concio de laude obedientiæ: promissa est apud Deum omnium commissorum venia. Nonnulla etiam spes injecta, fore, ut Deus fratrum animos flecteret ad misericordiam, si sponte descenderent in foveam, seque supinos reponerent. Factum est; subductisque scalis, omnes simul injecere terram. PH. Sed siluitne interim ille spectator? TH. Maxime; tum quidem nimirum, metuens, ne, si se prodidisset, tertius adderetur fossæ. PH. Etiamne hoc illis licet? TH. Licet, quoties periclitatur decus ordinis. Nam ille, simulatque evasisset, passim in omnibus conviviis narrabat, quæ viderat, magna Seraphicæ gentis invidia. Nonne præstiterat vivum sepeliri? PH. Fortasse. Verum, his subtilitatibus omissis, qui sit, ut, cum patriarcha jusserit incedi nudis pedibus, nunc maxime incedant calceis fenestratibus? TH. Duabus de causis præceptum hoc mitigatum est: altera est, ne per imprudentiam tangant pecuniam: altera,

tera est, ne frigus lædat, aut spina, aut serpentes, aut si-
lices, aut aliud simile, cum illis sit per univcrsum ter-
rarum orbem obambulandum. Cæterum, ut id fiat in-
violata regulæ majestãte, fenestra calcei pedem nu-
dum ostendit (a) per synecdochen. PH. Prædicant se
profiteri perfectionem Evangelicã, quam ajunt con-
stare consiliis Evangelicis, de quibus inter eruditos
magna digladiatio est. Et in unoquoque vitæ statu
locus est perfectioni Evangelicæ. Sed, quid omnium
maxime perfectum tibi videtur inter Evangelii præ-
cepta? TH. Arbitror totum illud, quod prodidit Mat-
thæus. c. v. cujus hæc est clausula: *Diligite inimicos ve-
stros, benefacite his qui vos oderunt, & orate pro perse-
quentibus & calumniantibus vos, ut sitis filii patris vestri,
qui est in caelis, qui solem suum oriri facit super bonos &
males, & pluit super justos & injustos. Estote ergo vos per-
fecti, sicut & pater vester caelestis perfectus est.* PH. Com-
mode respondisti. Sed pater ille dives est ac munifi-
cus in omnes, nec mendicat à quoquam. TH. Munifici
sunt & illi, sed opum spiritualium, hoc est, precum &
bonorum operum, quibus opulenti sunt. PH. Utinam
sint inter illos exempla charitatis Evangelicæ, quæ
maledicta benedictis, injuriam beneficio pensat. Quid
sibi vult illa tam celebris Alexandri pontificis vox,
*Tutus esse regum quemlibet potentem ledere, quam quem-
libet ex ordine Franciscanorum aut Dominicanorum?* TH.
Ordinis læsam dignitatem ulcisci fas est: & quod uni
ex minimis male fit, fit toti ordini. PH. At, cur non po-
tius, quod uni bene fit, fit toti ordini? Et, cur non unus
Christianus læsus totum Christianismum ad vindi-
ctam provocat? Cur toties cæsus ac lapidatus Paulus
non inclamavit suppetias adversus apostolicæ digni-
tatis violatores? Jam, si juxta Domini sententiam,
Beatus est dare, quam accipere, utique perfectior est,
qui bene vivens ac docens de suo dat egentibus,
quam qui tantum accipit. Alioqui frustra Paulus glo-
riatur, quod gratis prædicaverat Evangelium. Atque
heic videtur esse præcipuum illius laudatæ additio-
nis experimentum, si conviciis impetiti non incan-
descant, si in male merentes charitatis affectum obti-
neant. Quid magni est, si quis aliquid facultatum re-
linquat, de alieno victurus aliquanto lautius, cum sibi
servet ulciscendi cupiditatem? Cinctorum fune, semi-
cab.

(a) Per synecdochen pars ponitur pro toto.

calceatorum, ubique est magna copia: hæc qui præstet, quæ perfecta Dominus vocat, quæ Apostoli constanter exhibuerunt, inter istos nimium rara est avis. TH. Non ignoro, quas fabulas impii quidam de illis spargant: sed ego sic affectus sum, ut, ubicunque videro illam sacrosanctissimam vestem, putem adesse angelos Dei; eamque domum esse felicem, cujus limen crebro teritur illorum pedibus. PH. Et ego arbitror, pauciores esse steriles feminas, ubi illi agunt familiariter. Sed mihi propitius sit Franciscus, Theotime, qui hæctenus tanto in errore sim versatus. Existimabam istorum vestem nihil aliud esse, quam vestem, nec per se meliorem veste nautæ, aut calcearii, nisi utentis sanctimonia commendaretur, quemadmodum Christi vestis contacta sanavit (a) hæmorrhoidiam. Alioqui dubitabam, utrum textor, an vestiarius eam vim dedisset vesti. TH. Haud dubie, qui formam dat, dat vim. PH. Posthac ergo vivam suavius, nec me macerabo metu inferorum, aut confessionis tædio, aut cruciatu pœnitentiæ.

Amicitia.

EPHORINUS, JOANNES.

EP. SÆpenumero mecum admirari soleo, quem DEUM in consilium abhibuerit natura, cum in omni rerum genere miseret amicitias & inimicitias quasdam arcanas, nec ullis causis evidentibus probabiles, nisi quod hoc spectaculo videtur fuisse delectata, quemadmodum nos ex commissis inter se gallis gallinaceis & coturnicibus voluptatem capimus. JO. Nondum satis percipio, quid velis dicere. EP. Dicam igitur, si vis, crassiore Minerva. Scis, serpentium genus esse inimicum homini. JO. Scio, vetus inter illos & nos esse dissidium & irreconciliabile, futurumque, donec meminerimus illius inauspicati pomi. EP. Nosti lacertam? JO. Quid ni? EP. Italia magnas habet & virides. Hoc animal natura & homini amicum est, & serpentibus inimicum. JO. Unde hoc deprehenditur? EP. Ubicunque prospicit homo, ibi congregantur lacertæ, obliquato capite diu contemplantes hominis faciem: si exspuas, elambunt salivam ore redditam: vidi & puerorum mictum exsorbentes. Quin & puerorum

(a) Hæmorrhoidia] *Mulier, quæ laborat profusio sanguinis.*

xorum manibus tractantur impune, atque etiam laudantur, & admotæ ori gaudent salivam lambere. Cæterum, si comprehensæ inter se committantur, dicitur mirum, quam in sese sevant; nec appetant committentem. Si quis in agris ambulet per viam cavam, nunc hinc, nunc illinc strepitu dimoti rabi admonent hominem; insuetus crederet, serpentem esse: ubi dispexeris, lacertæ sunt, obliquato capite contemplantes, donec consistas; si pergas, sequentes. Rursus aliud agentem admonent. Diceres, eas ludere, vehementerque delectari hominis adspectu. Jo. Mira narras. Ep. Quodam die vidi prægrandem & mire viridem in ostio cavi decortantem cum serpente. Primum mirabamur, quid esset rei: nam serpens nobis non erat conspicuus. Italus admonerat, in antro esse hostem. Paulo post venit ad nos lacerta: velut ostendens sua vulnera, ac remedium flagitans, seque tantum non tangi patiebatur: quoties autem restabamus, restabat & illa, nos contemplans. Serpens alteram latus pene totum eroserat, & ex viridi rubrum fecerat. Jo. Mihi, si adfuisset, libuisset ulcisci lacertæ vicem. Ep. At hostis jam se in profundum autrum abdiderat: post aliquot tamen dies pavimus oculos nostros vindicta. Jo. Gaudeo profecto. Sed quo pacto? Ep. Forte inambulabamus per eundem locum: Serpens è fonte vicino biberat; erat enim æstus prodigiosus, adeo ut nos quoque aquæ inopia periclitaremur. Commodum occurrit ex agris puer natus annos tredecim, ejus domus silus, in qua tum metu pestilentiae Bononia profugi rusticabamur; gestans rastrum, quo scœnum demessum converrunt agricolæ: simul ut serpentem vidit, exclamat. Jo. Metu fortasse. Ep. Nequaquam, imo gaudio, velut insultans deprehensò hosti. Ferit rastro; serpens se contrahit: ille non facit ferendi fidem, donec contrito capite serpens in longum portigitur; nam hoc non faciunt, nisi morientes. Inde est, quem frequenter audisti, apologus de cancro, qui serpentem hospitem occidit, ubi porrectum vidit; Sic, inquit, visum incidere oportuit. Jo. O factum bene! Quid tum? Ep. Puer arreptum rastro suspendit è frutice supra antrum, ibi diebus aliquot vi dimus frondes sanie tinctas. Ejus raris agricolæ pro comperto nobis aliud quiddam mirabile referebant. Agricolæ nonnunquam fessi obdormiunt in agro: atque illic interdum habent urceum lactis, in cibi simul & potus usum. Serpentes

furo-

summo opere lacte capiuntur. Itaque non raro fit, ut in vas illabantur. Ei malo paratum habent remedium. Jo. Quod? obsecro. Ep. Summum testæ os alio circumlinunt. Is odor deterret serpentes. Jo. Quid igitur sensit Horatius, cum scriberet, allium venenum esse cicutis nocentius; cum sit, ut ais, adversus venena remedium? Ep. Sed audi quod est durius, interdum clanculum adrepentes in os patens dormientis conjiciunt sese, & in stomachum sese convolvunt. Jo. An non protinus exanimatur homo, talem nactus hospitem? Ep. Non, sed afflictissime vivit, nec est ullum mali levamen, nisi ut lacte aliisque gratissimis serpenti cibis alant hospitem. Jo. Nihil remedii adversus tantum malum? Ep. Comesum affatim allium. Jo. Non mirum igitur, si messorum gaudent alio. Ep. Et alias medetur delassatis labore & æstu. Verum in hoc discrimine non raro lacerta, quamvis pusilla, servat hominem. Jo. Qui potest? Ep. Ubi sensit serpentem in si diari, circumcursat per collum & faciem hominis; nec finem facit, donec pruritu scalptuque unguium excitetur. Porro, qui expergiscitur, inspecta in propinquo lacerta, mox intelligit hostem alicubi esse in insidiis, ac circumspiciens deprehendit. Jo. Mira naturæ vis. Ep. Jam nullum est animal inimicius homini, quam crocodilus, qui sæpenumero totos homines devorat, & arte malitiam adjuvat, hausta aqua lubricans semitas, quibus descendunt ad Nilum, aquam hausturi, quo collapsos devoret. Neque te fugit delphinum, etiam in diverso elemento natum, ^(a) φιλάδελφον esse. Jo. Audivi fabulam de adamato puero celebrem, celebriorem autem de Arione. Ep. Quin & in venatu mugilum piscatores delphinorum ministerio vice canum utuntur, qui accepta prædæ portiuncula recedunt. Quin & castigari sese patientur, si quid in venatu deliquerint. In mari vero frequenter navigantibus apparent, gaudio gestientes, & in summis undis lstantes: interdum adnantes ad navim, nonnunquam & tensa vela transilientes. Adeo delectantur hominum consuetudine. Verum, ut hominum est studiosus delphinus, ita crocodilo capitalis est hostis. Egreditur mare; & in Nilum, in quo regnat crocodilus, audet venire, congressurus cum dentibus, unguibus & squamis ferro etiam impenetrabilibus armata

bel-

(a) Id est, faventem homini.

bellua, ipse nec ad morsum satis instructus, quippe os habens ad pectus vergens. Sed impetu fertur in hostem, ac jam illi proximus repente submittit sese, erectisque in tergo pinnis mollia ventris percindit, alias invulnerabili. Jo. Mirum est, quodque animal statim agnoscere hostem suum, etiam nunquam antea visum; scireque, & cur impetatur, & qua laedi aut sese tueri possit, cum hoc homini sit negatum, qui ne (a) regulum quidem horreret, nisi admonitus, malove doctus. Ep. Scis equum animal obsequiis hominum natum. Huic capitale dissidium est cum urso, homini noxia bestia. Agnoscit hostem nunquam visum, ac protinus se parat ad pugnam. Jo. Quibus armis pugnat? Ep. Arte potius, quam viribus. Transilit ursum, & in ipso saltu posteriores calces impingit in caput. Atque ursus interim unguibus scalpit equini ventris mollia. Aspis homini venenum est immedicabile; cum hac belligeratur ichneumon. Idem exitialis hostis crocodilo. Similis affectus est elephantis erga hominem: nam & viatorem simpliciter errantem clementer reducunt in viam, & agnoscunt, amantque doctorem suum. Feruntur & exempla devoti amoris erga certos homines: siquidem unus adamavit in Ægypto mulierculam corollas vendentem, Aristophani grammatico caram. Alius Menandrum Syracusanum adolescentem sic amavit, ut desiderium illius, quoties non videret, inedia testatus sit. Sed ne hæc, quæ plurima commemorantur, referre pergamus, cum Bocchus rex in triginta quosdam seivire decrevisset, eos totidem elephantis objecit, stipitibus alligatos. Cumque immissi essent, qui inter elephantos procurstantes eos lacefferent, nunquam efficere potuerunt, ut se regie crudelitatis ministros præberent. Atque huic animanti *φιλανθρωπία* bellum exitiale est cum draconibus Indicis, qui feruntur esse maximi, ut frequenter in pugna pereat uterque. Porro draco inimicus est homini, etiam non laceffitus. Simile dissidium est aquilæ cum draconibus minoribus, cum homini sit innoxia, imo cum feratur etiam amatorios ignes sentire erga certas puellas. Eidem avi bellum internecinum est cum cyminde, id est, nocturno accipitre. Elephan-
tus

(a) Regulus] *Basiliscum etiam significat, facto nomine ab etymologia Græca, ne quis opinetur, regulam avem hostem esse nostrum.*

tus odit etiam murem, animal homini quoque mole-
 stum: eoque abhorret a pabulo, in quo murem conspe-
 xerit. Nec caussa liquet, cur oderit. Nam hirudinem
 merito horrent, quod ea in potu hausta gravissime
 discrucientur. Jam vix ullum animal amicus homini
 quam canis, nec inimicus quam lupo, ut quod as-
 pectu quoque vocem adimat: & inter hæc summa
 discordia est, quemadmodum ovium generi lupo in-
 festissimus; quod totum pendet à providentia homi-
 num, quorum præcipua cura est tueri animal inno-
 xium, & alendo homini natum: in lupo vero velut
 in publicum humani generis hostem armantur om-
 nes, præcipue canum commilitio: quæ res etiam pro-
 verbio fecit locum. Non magis parcemus, quam lupis.
 Lepus marinus immedicabile est homini venenum, si
 quis imprudens gustaverit; at rursus hominis conta-
 ctus mors est lepori. Panthera sæva est in hominem,
 & tamen adeo terretur ab hyæna, ut ne congredi qui-
 dem sustineat. Hinc narrant, si quis quid secum ge-
 stet de corio hyænae, à panthera non appeti; tam sa-
 gax est naturæ sensus. Addunt & illud, si pelles utri-
 usque belluæ suspendas invicem ex adverso, panthe-
 ricæ pilos defluere. Araneus homini domesticum est
 animal, exitiale vero serpenti, adeo ut forte conspi-
 catus sub arbore serpentem apricantem, filo se libret,
 & aculeum mediæ infigat fronti, tam acri vulnere,
 ut serpens, dolore rotans sese in gyrum, tandem emo-
 riatur. Accepi ab iis, qui spectarunt, simile dissidium
 esse araneo cum buffonibus; sed buffonem ictum, sibi
 plantagine admorsa mederi. Audies fabulam Britan-
 nicam. Scis, illic conclavium solum consterni scirpis
 virentibus. Monachus quidem fasciculos aliquot scir-
 porum in cubiculum congelerat, sparsurus cum esset
 commodum. Is cum à prandio supinus dormiret, buffo
 ingens erepsit, & os dormientis obsedit, infixis super-
 no atque inferno labro quatuor pedibus. Detrahere
 buffonem certa mors erat; non amoveri, quiddam erat
 morte crudelius. Quidam suaserunt, ut monachus ad
 fenestram deferretur supinus, in qua ingens araneus
 habebat telam. Factum est. Mox araneus, hoste con-
 specto, filo se librat, & buffoni spiculum infigit, ac filo
 se recipit in telam. Intumuit buffo, sed non est avul-
 sus. Repetitur ab araneo: magis intumuit, sed vixit.
 Tertio ictus abduxit pedes, ac mortuus decidit. Hanc
 gratiam araneus retulit hospiti suo. Jo. Mira narras.

EP. Addam, quod non legi, sed his oculis conspexisse Simius supra modum horret testudinem. Hujus reliquidam dedit nobis specimen Romæ. Pueri suo in verticem imposuit testudinem, & pileo contexit; dein produxit ad simium. Illico simius gaudens insiliit in humeros pueri, venaturus pediculos: sublato pileo reperit testudinem. Mirum erat spectaculum, quanto cum horrore resilierit bestia, quam expaverit, quam timide respexerit, an sequeretur testudo. Additum est aliud specimen: alligavimus testudinem catena, à qua revinctus erat simius, ut effugere non posset, quin saltem adspiceret: incredibile dictu, quanto opere fuerit discruciatu; tantum non metu exanimabatur; interdum aversus posterioribus pedibus, depellere tentavit hærentem bestiam. Tandem, quidquid erat in alvo aut vesica oneris, rejecit. Sequuta est ex eo pavore febris, ut nobis fuerit solvendus è catena, & aqua vino temperata refocillandus. JO. Atqui nihil est, quod sibi à testudine metuat simius. EP. Fortassis aliquid est, quod nos fugit, naturæ cognitum. Nam, cur acanthis oderit asinum, causa in promptu est, quod ille se affricat spinis, in quibus nidulatur avicula, & flores ejus depascitur. Tantus autem terror habet acanthidem, ut, si quando procul asinum rudentem audiat, ova dejiciat, pulli è nido decidant metu. Nec patitur hostem impunem. JO. Sed qua tandem in re acanthis lædit asinum? EP. Rostro fodit illius ulcera, fustibus & oneribus facta; pungit & mollianarium. Potest item aliquid causæ divinari, cur inter vulpes & milvius mutua sit similtas, quod avis rapax alterius catulis insidietur, fortasse vulpes vicissim illius pullis: quæ causa dissidii est inter sôrices, & ardeolas. Eadem fere ratio est inter æsalon parvam aviculam & vulpem. Nam æsalon ova corvorum frangit. Eadem infestatur à vulpibus, & vicissim illas infestat, catulos earum vellicans. Quod ubi viderint corvi, vulpibus velut adversus communem hostem suppetias ferunt. At vix divinare liceat, quam ob causam inter se oderint olores & aquilæ, corvus & chlorio, cornix & noctua, aquila & trochilus, nisi hoc male habet aquilam, quod ille rex avium vocetur. Cur male convenit cum noctua cæteris minoribus avibus, mustelæ cum cornice, turtari cum pyrali, (a) ichneu-

(*) Ichneumon] *Mus Indicus.*

nonibus vespis cum phalangiis araneis, anatibus cum
 gaviis, harpæ cum triorchye accipitre, thoibus cum
 leonibus? Præterea, cur forices formicosam horreant
 arborem? Unde tam irreconciliabile bellum inter
 scarabeum & aquilam? nam apologus ex ipsa animan-
 tium natura confictus est. Unde est, quod juxta (a) O-
 lynthum in certo terræ spatio non vivant scarabei, si
 inferantur? Et inter aquatilia quam ob causam mugil
 & lupus mutuo odio flagrant, sicut conger & muræ-
 na, candas inter se prærodentes? Polypum in tantum
 horret locusta piscis, ut, si eum juxta viderit, metu e-
 moriatur. Sic quædam animantia mire junxit arcanus
 quidam benevolentiae affectus; veluti pavones co-
 lumbis, turtures cum psittacis, merulas cum turdis,
 cornices cum ardeolis, qui sibi vicissim auxiliantur
 adversus vulpium genus; harpam & milvium adver-
 sus triorchyn accipitris genus, communem hostem.
 Balænis musculus piscis exiguus prænatans monstrat
 viam; nec apparet, quam ob rem illi velit inservire.
 Nam, quod crocodilus fauces porrigit trochilo avi-
 culæ, amicitia dici non potest, cum utrumque animal
 suo ducatur commodo: crocodilus gaudet sibi purga-
 ri dentes, & scabendi voluptatem amplectitur: avicu-
 la cibum quærit, vescens piscium reliquiis inter den-
 tes hærentibus. Consimili ratione corvus inequitat
 dorso suis. Inter anthum & ægithum tam pertinax est
 odium, ut negent sanguinem illorum posse misceri;
 quemadmodum narrant aliarum avium pennas absumi,
 si aquilinis misceantur. Accipiter est infestus co-
 lumbino generi, sed has defendit tinnunculus avicu-
 la; cujus conspectum & vocem mirum in modum hor-
 ret accipiter. nec hoc latet columbas: ubicunque tin-
 nunculus reconditus est, ab ea sede non migrant, si-
 ducia protectoris. Quis causam conjiciat, cur aut be-
 nè velit generi columbino tinnunculus, aut cur tin-
 nunculum horreat accipiter? Atque ut interdum ani-
 malculum minimum præsidio est ingenti bellusæ, ita
 contra à minutissimis exitium est maximis. Est pis-
 cculus scorpionis effigie, magnitudine aranei piscis: is
 sub pinna affigit sese aculeo thynnus interdum ma-
 gnitudinem delphini superantibus, tanto dolore, ut
 nonnunquam in naves insiliant: idem facit mugili-
 bus. Quid est, cur leo, animal cunctis tremendum, ex-

PA

(a) Olynthus] *Thracie urbs.*

pavescat galli gallinacei cantum? Jo. Ne sim in hoc convivio prorsus a symbolo, referam, quod olim his oculis vidi in ædibus Thomæ Mori, clarissimi apud Anglos viri. Alebat domi simium prægrandem: tum forte, quo revalesceret à vulnere, solutus obambulare sinebatur. In extremo horti erant inclusi cuniculi, quibus insidiabatur mustela. Id simius procul quietus & otiosus spectabat, donec videret cuniculis nihil esse periculi. Cæterum, posteaquam mustela labefactasset caveam, à muro revulsam: jamque periculum esset, ne cuniculi à tergo nudati prædæ essent hosti; accurrit simius, & conicensa trabe quadam, caveam retraxit in locum pristinum tanta arte, ut homo non posset dexterius. Ex quo perspicuum, hoc animantium genus simiis esse carum. Ipsi cuniculi non intelligebant suum periculum, sed hostem suum per cancellos osculabantur. Simius opitulatus est periclitanti simplicitati. Ep. Omnibus catulis minoribus delectantur simii, gaudentque fovere sinu & complecti. Sed pius ille simius dignus erat aliquo pietatis præmio. Jo. Habuit. Ep. Quod? Jo. Reperit illic frustum panis à pueris, ut opinor, projectum: id arreptum comedit. Ep. Verum mihi videtur mirabilius, hoc genus sympathias & antipathias, sic enim Græci vocant amicitiae & inimicitiae naturales affectus, etiam in rebus anima aut certe sensu carentibus deprehendi. Omitto jam dicere de fraxino, cujus nec umbram quamvis in longum porrectam ferunt serpentes: adeo ut, si locum in gyrum circumdes igni, serpens citius in flammam eat, quam ad arborem fugiat. Nam hujus generis exempla sunt innumera. Erucae cum membranis incluse, occulto naturæ opificio transfigurantur in papiliones, mortuis simillimæ videntur, nec ad contactum quidem sese movent, nisi transeunte araneo: hominis prementis digitum non sentiunt, & sentiunt levissimi animantis leviter incedentis pedes; ibi demum vivit. Jo. Sentit hostem capitalem nondum natum insectum. Isti non omnino dissimile est, quod narrant de ferro cæsis; ad quos si cæteri accedant, nihil accidere novi; sin is, qui necavit, continuo profluere sanguinem, velut ex recenti vulnere: atque hoc indicio ferunt frequenter proditum cædis auctorem. Ep. Nec est vanum, quod audisti. Sed, ne persequamur fabulas Democriticas, nonne comperimus experimentis, tantum esse dissensionis

inter quercum & oleam, ut utraque in alterius scrobe posita emoriatur? quercui autem tam male convenire cum juglande, ut in propinquo posita exstinguatur; tametsi juglans cunctis fere satis & arboribus noxia est. Rursus, cum vitis claviculis suis omnia complecti soleat, solam brassicam refugit, & perinde quasi sentiat, in diversam partem sese vertit. Quis admonet, vitem hostem esse in propinquo? Est enim brassicæ succus vino contrarius; eoque solet edi adversus ebrietatem. Nec deest brassicæ suus hostis; siquidem opposita cyclamino & origano exarescit. Similis affectus est inter cicutam & vinum; cicuta homini venenum est; cicutæ vinum. Quod est illud arcanum commercium inter liliū & allium, ut in propinquo nascentia mutuo sibi gratificentur? Nam allio plus est vigoris, & liliū flores suavius olent. Quid heic memorem de conjugis arborum, quarum sceminæ sterilefcunt, nisi in propinquo sit mascula? Oleum soli calcī miscetur, cum utraque res pariter oderit aquam. Pix attrahit oleum, cum utrumque sit pingue. Argento vivo innatant omnia, excepto auro. Id solum ad se trahit, & complectitur. Quid ille naturæ sensus, ut adamas, quamlibet duris resistens, sanguine hircino mollescat? Quin & inter ipsa venena dissidia videas. Scorpius, si forte repat per aconitum, pallefcit ac torpescit. Eidem adeo noxia est herba, cui nomen cerastis, ut, qui semen modo ejus tractarit digitis, impune contrectet scorpium. Sed harum rerum, quæ sunt innumeræ, consideratio ad rei medicæ professores pertinet. Quænam est illa vis vel amicitiae, vel dissidii, inter chalybem & magnetem, ut materia natura gravis ad lapidem currat, & inhæreat, velut osculo, & ab eodem citra contactum refugiat? Jam, cum aqua se facile misceat rebus omnibus, maxime sibi, tamen sunt, quæ tanquam odio mutuo mixturam refugiant; velut amnis, qui in Fucinum lacum inventus supermeat, in Larium Addua, in Verbanum Ticinus, in Benacum Mincius, in Sevinum Ollius, in Lemanium Rhodanus; è quibus nonnulli multorum millium transitu hospitales suas aquas tantum, nec largiores, quam intulere, evehunt. Tigris influit in lacum Arethusam, ac per eum velut hospes fertur, sic, ut nec color, nec pisces, nec aquarum natura miscetur. Ad hæc, cum cætera fere flumina properent in mare procurrare, quædam tamen velut exosa ma-

re, prius quam eo perveniant, abdunt sese in terram. Simile quiddam videmus & in ventis. Auster homini pestilens est, huic contrarius Boreas salubris. alter nubes contrahit, alter dissipat. Jam, si qua fides astrologis, sunt & sideribus quidam amicitiae & inimicitiae affectus. quaedam amica homini, quaedam infesta. rursus sunt, quae homini adversus nocentium vim opitulantur. Adeo nihil est in ulla naturae parte, quod non per hanc dissidia, concordiasque, & noxam, & remedium homini suppeditet. Jo. Fortasse & ultra caelos quidquam deprehendere liceat. Etenim, si Magis credimus, unumquemque mortalium duo comitantur genii, alter amicus, alter malevolus. Ep. Nobis, amice, satis est ad caelum usque pervenisse, etiam si non hoc quoque septum transiliamus. Redeamus ad boves & equos. Jo. Nae tu praeclearum facis saltum. Ep. Illud nobis magis admirandum est, quod in eadem prorsus animantium specie deprehendamus amoris & odii vestigia, nulla evidente causa. Sic enim nobis persuadere conantur equifones & bubulci: in iisdem pascuis, aut eodem in stabulo, bos bovem, equus equum gaudet habere vicinum, qui alium non ferat. Equidem arbitror, similes esse affectus in omni animantium genere, praeter sexus favorem. Sed in nullo genere evidentius, quam in homine. Siquidem in plurimis manifestum est, quod de suo in Volusium affectu proficetur Catullus: *Non amo te Volusti, nec possum dicere, quare: Hoc tantum possum dicere, Non amo te.* Verum in adultis fortasse divinet alius aliam causam: in pueris, qui solo naturae sensu ducuntur, quid est illud, quod sic hunc illi tanto amore conciliat, rursus alium ab hoc tanto dissidio separat? Ipse, quum puer essem, natus anno plus minus octo, incidi in quemdam meae aetatis, aut fortassis anno majorem, prodigiosae vanitatis, adeo ut ad omnem occasionem ex tempore monstrofa quaedam confingeret. Occurrebat mulier; *Vides, inquit, hanc?* Video. *Cum hac decies concubui.* Transibamus ponticulum angustum juxta molam; ubi vidit me horrescentem ad conspectum aquae ob profunditatem nigrantis: *In hanc, inquit, aquam aliquando prolapsus sum.* Quid ais? *Illuc reperi cadaver hominis, accinctum crumena; in ea erant annuli tres.* Quum nullus esset mentiendi finis, sic puer horruit puerum, ut viperam minus, nulla certa ratione, cum talibus mendaciis alii delectarentur, sed tantum arcano naturae sensu.

sensu. Neque vero id fuit temporarium : imo & hodie sic horreo natura vanos, ut, conspectis illis, sentiam totum corporis habitum commoveri. Tale quiddam in Achille notat Homerus, quum profitetur mendaces sibi æque odiosos atque ipsas inferorum portas. Hoc ingenio quum natus sim, tamen hoc contra fato natus videor, ut per omnem vitam mihi cum mendacibus & impostoribus fuerit res. Jo. At nondum video scopum, quo totus hic sermo confertur. Ep. Expediam paucis. Sunt qui felicitatem petant à magicis artibus, sunt qui ab astris : ego nullam certiore ad felicitatem viam arbitror inveniri posse, quam si quisque abstineat ab eo vitæ genere, à quo naturæ sensu tacito abhorret ; ad id se conferat, quo propensus est : semper excludo turpia. Item ab eorum consuetudine se subducatur, cum quorum genis sentit suo genio non convenire ; & his se copulet, ad quos arcano naturæ fertur affectu. Jo. Id si fiat, inter paucos erit amicitia. Ep. Christiana caritas se dilatat ad universos, familiaritas autem cum paucis habenda est. Et qui nullum quamvis malum lædit, gavisurus, etiam si resipiscat, satis, opinor, Christiane diligit omnes.

Problema.

CURIO, ALPHIUS.

Cv. **L**ubens ex te rerum plurimarum perito discerem quiddam, si tibi non sit molestum. Al. Age Curio, percunctare quod voles, ne non respondeas tuo nomini. Cv. Equidem non gravabor dici Curio, modo ne addas animal illud monosyllabum, Veneri juxta ac Minervæ invisum. Al. Dic igitur, quid velis. Cv. Scire cupio, quid sit, quod appellamus *grave* & *leve*. Al. Eadem opera roga, quid sit *frigidum* & *calidum*. Quin tu istuc problema bajulis proponis potius, quam mihi; aut, si mavis, asinis, qui gravitatem oneris demissis auriculis indicant. Cv. At ego non asiniam, sed philosophicam responsionem exspecto, præsertim ab Alphio. Al. *Grave est, quod sua pte natura fertur deorsum; leve, quod sursum*. Cv. Cur igitur Antipodes, qui infra nos sunt, non decidunt in subjectum cælum? Al. Pariter illi mirantur, quam ob rem tu non decidas in cælum, non subjectum, sed imminens. Coelum enim est supra omnia, quæ intus complectitur, nec Antipodes sunt infra te, nihilo magis quam tu supra illos : contra nos esse possunt, in-

fra nos non possunt. alioqui justius admirareris, cur rupes, quas sustinet Antipodam terra, non decidant, cœlumque perrumpant. Cv. Quæ est igitur nativa sedes gravium, quæ contra levium? AL. Ad terram nativo motu deferuntur omnia gravia, ad cœlum levia. De motu violento aut animalijam non loquimur. Cv. Est igitur motus aliquis, qui dicitur *animalis*? AL. Est. Cv. Quinam? AL. Is fertur juxta quatuor corporis situs; prorsum, retrorsum, ad dextram ac lævam, & in circulum: & in principio ac fine celerior est, in medio lentior; nam in initio vigor addit alacritatem, in fine propinquo spes perveniendi, quo tendit animal. Cv. Nescio, quid aliis accidat animalibus; sed habeo famulam, quæ lassâ est prius quam incipit, delassata prius quam opus absolvat. Verum redi ad id, quod agere cœpisti. AL. Nativo, inquam, motu, quæ gravia sunt, feruntur deorsum. Et, quo quidque gravius est, hoc celeriore motu fertur ad terram; quo levius, hoc majore impetu rapitur in cœlum. Contra fit motu violento, qui celerior in initio, paullatim segnescit; quam contra fiat in motu naturali, veluti sagitta in altum missa, & saxum ex alto decidens. Cv. Atqui ego putabam homines sic per orbem terræ discurrere, quemadmodum minutissimæ formicæ cursitant in prægrandi sphæra; hærent undique, nec ulla decedit. AL. In causa sunt, sphærae superficies nonnihil habens asperum, tum scabrities quædam in formicarum pedibus, quam habent insecta fere omnia, postremo corporasculorum levitas: id si non credis, fac sphæram vitream bene lævem & glabram, videbis solas formicas non decidere, quæ in summo versantur orbe. Cv. Si quis Deus orbem terræ medium perterebret, hinc usque ad Antipodes perpendiculo per centrum demisso, quemadmodum solent (a) Cosmographi, terræ totius situm in globis ligneis repræsentantes, tum, si saxum conjicias in foramen, quo perferetur? AL. Usque ad terræ centrum; ibi quies est omnium gravium. Cv. Quid, si Antipodes quoque ex æverso mittant lapidem? AL. Tunc lapis occurret lapidi circa centrum: ibi conquiescet uterque. Cv. Age; si verum est, quod dixisti, motum nativum progressu magis ac magis incitari, si nihil obstet; lapis aut plumbum conjectum in foramen, ob

mo-

(a) Cosmographus] Describit totum mundum.

motus vehementiam prætercurret centrum, jamque prætermisso centro, rursus motus erit violentus. AL. Plumbum nunquam perveniret ad centrum, nisi liquefactum; sed lapis, si prætereat centrum motu tam violento, primum segnius feretur, nec aliter redibit ad centrum, quam lapis vi in altum projectus redit in terram. Cv. Sed recurrens nativo motu, rursus concitato impetu prætervehetur centrum: itaque fiet, ut nunquam quiescat lapis. AL. Conquiescet tandem, prætercurrens, ac recurrens, donec perventum fuerit ad æquilibrium. Cv. At, si nihil est in rerum natura vacuum, oportet foramen illud aëre plenum esse. AL. Esto. Cv. Pendebit igitur in aëre corpus natura grave. AL. Quid ni? quemadmodum chalybs in aëre pendet, undique librantibus magnetibus. Quid autem prodigii, si unicum saxum pendeat in medietate aëris, cum tota terra tot rupibus onusta ad istum pendeat modum? Cv. Sed ubi est terræ centrum? AL. Ubi est circuli centrum? Cv. Id quidem est punctum indivisibile. Si tantillum est terræ centrum, quisquis perforaverit mediam terram, auferet centrum, nec habebunt gravia, quo ferantur. AL. Næ tu satis otiose nugaris. Cv. Ne, quæso, succenseas: discendi studio loquor, quidquid loquor. Si quis terræ sphaeram perterebret, non per ipsum centrum, sed à latere, puta, ut absit à centro centum stadiis; quo tum feretur conjectus lapis? AL. Non feretur recta per foramen; imo potius recta, sed ad centrum: itaque prius quam perveniet ad medium, jam conquiescet in terra, quæ ad lævam est, si centrum est ad lævam. Cv. Sed, quid est hoc, quod reddit corpus grave aut leve. AL. Ad istuc respondeat tibi Deus, cur ignem fecerit omnium levissimum, aërem proxima levitate, terram gravissimam, proxima gravitate aquam. Cv. Cur igitur nubes aqueæ pendent in sublimi aëre? AL. Quoniam à sole attrahente concipiunt naturam igneam, quemadmodum fumus è lignis humentibus violento calore excussus. Cv. Cur igitur tanto pondere decidant, ut interdum montes in planitiem redigant? AL. Concretio densitasque addit pondus; alioqui possunt sic videri sustineri ab aëre subjecto, quemadmodum tenuis ferri lamina sustinetur summa aqua. Cv. Sic igitur putas, quod plurimum habet igneæ naturæ, esse levissimum, quod terræ, gravissimum. AL. Haud procul abes à scopo. Cv. Atqui nec quivis aër pariter

levis est, nec quævis terra pariter gravis: idem de aqua fortasse sentiendum. AL. Nec mirum, cum ista, quæ nominasti, non sint elementa pura, sed ex variis elementis temperata. Itaque probabile est, eam terram esse levissimam, quæ plurimum habet ignis aut aëris admixtum: eam aquam esse gravissimam, quæ graviolem terram habet admixtam; qualem arbitror esse marinam, & eam, unde conficitur sal: itidem aër aquæ terræve proximus gravior est, aut certe minus levis est eo, qui procul abest à terra. Cv. Utrum habet plus terrenæ naturæ, lapis, an plumbum? AL. Lapis. Cv. Et tamen plumbum lapide gravius est pro ratione proportionis. AL. In causâ est densitas: lapis enim rarior est, eoque plus habet aëris, quam plumbum. Hinc est, quod videmus quoddam terræ genus desiccatum, si conjiciatur in aquam, non subsidere, sed natâre: eadem de causâ videmus totos agros natantes: sustinentur enim cavis radicibus arundinum aliarumque palustrium herbarum inter se connexis. Cv. Hinc fortassis & pumicum levitas. AL. Quia pleni cavernis sunt, præterea multo igni decocti: submituntur enim è locis ardentibus. Cv. Unde tanta suberis levitas? AL. Jam dictum est, raritas enim in causa est. Cv. Utrum est gravius, plumbum, an aurum? AL. Aurum, opinor. Cv. Aurum tamen videtur habere plus igneæ naturæ. AL. Quia noctu velut ignis lucet, ut ait Pindarus? Cv. Scilicet. AL. Sed densitas in auro major. Cv. Unde id deprehenditur? AL. Respondebunt aurifices, nec argentum, nec plumbum, nec æs Cyprium, nec nilum simile genus latius diducitur malleo, quam aurum. Eadem ratione philosophi deprehenderunt, nihil esse liquidius melle & oleo: quod si quis hæc inunctione dilatet, & latissime diffunditur humor, & siccescit serius. Cv. Sed, utrum gravius est, oleum, an aqua? AL. Si de oleo lini loqueris, arbitror oleum esse gravius. Cv. Cur igitur aquæ supernatat oleum? AL. Levitas non est in causa, sed ignea olei natura, tum peculiaris omnium pinguium vis ab aqua abhorrens, quæ est in herba, quæ dicitur (a) *ἀβανθίον*. Cv. Cur igitur non natat ferrum igni candens? AL. Quia non est ei calor natus, & ideo citius penetrat aquam, quod caloris magnitudo dispellat obstantem liquorem. Sic cuneus ferreus

(a) Id est,] *Quæ immergi aquæ non potest.*

titius petit ima, quam lamina. Cv. Utrum intolerabilius est, ferrum candens, an frigidum? AL. Candens. Cv. Gravius igitur. AL. Est, si commodius est gestare manu paleam incensam, quam silicem frigidum. Cv. Quid est in causa, quod lignum ligno levius aut gravius est? AL. Densitas ac raritas. Cv. At ipse novi quemdam è familia regis Britanniae, qui in convivio ostendit nobis lignum ejus, ut ajebat, arboris, quæ fert aloën: adeo solidum erat, ut lapis videri posset: adeo manibus libranti leve, ut arundo videri posset, &, si quid sicca arundine levius: impositum vino (putabat enim ita depelli venena) mox prope-rabat ad fundum, ut vix plumbum celerius. AL. Nec densitas, nec raritas semper in causa est, sed peculiaris & occulta in rebus cognatio, quæ facit, ut quædam sese amplectantur, aut refugiant, veluti magnes attrahit chalybem, vitis refugit brassicam, & flamma etiam è linginquo ad naphtham transvolat, aliquanto inferiore loco positam, cum naphtha sit natura gravis, flamma levis. Cv. Omne genus æris innatat argento vivo, solum aurum subsidit, & circumvolvitur, cum argentum vivum sit materia liquidissima. AL. Non habeo, quod respondeam, nisi peculiarem naturæ cognationem: ad hoc enim natum est argentum vivum, ut purget aurum. Cv. Cur Arethusa fluvius subter mare (a) Sicaniæ transit, ac non potius innatat; cum antea dixeris marinam aquam fluviali esse graviolem? AL. Naturale dissidium est in causa, sed arcanum. Cv. Cur natant cygni, cum homines eandem aquam ingressi pessum eant? AL. In causa est non tantum pennarum concavitas levitasque, verum etiam siccitas, quam aqua refugit: hinc est, quod in panno linove vehementer sicco, si ponas aquam aut vinum, in globum se contrahit; sin in humidum, mox spargitur. Itidem, si infundas liquorem in cyathum secum, aut marginibus pingui oblitis, & infundas aliquanto plus quam cyathus capit, liquor circa medium citius colligit sese in rotundum, quam transeat margines. Cv. Cur in fluminibus naves minus sustinent oneris, quam in mari? AL. Quia subtilior est fluvialis aqua. Eadem de causa volucres facilius sese librant in aëre crassiore, quam vehementer subtili. Cv. Cur non subsidant (b) flotæ? AL. Quoniam cutis

(a) Sicaniæ] Id est, Siculum Mare.

(b) Flotæ] Pisces sunt, qui & flutæ.

cutis sole desiccata & levior facta est, & humorem respuens. Cv. Cur ferrum diductum in amplam laminam natat, cum idem contractum sidat? AL. Partim siccitas est in causa, partim aer inter aquam & laminam mixtus. Cv. Utra res gravior, aqua, an vinum? AL. Arbitror vinum non cedere aquae. Cv. Quamobrem ergo, qui ab aenopolis emunt vinum, aquam pro vino reperiunt in imo dolio? AL. Quia vinum habet pingue quiddam, quod aquae refugit liquorem, non aliter quam oleum. Argumentum in promptu est: Quo vinum est generosius, hoc & difficiliter admiscetur aquae, & incensum ardet vehementius. Cv. Cur in (a) Asphaltite lacu nullum corpus animalis vivum mergitur? AL. Non est meum ad omnia naturae miracula respondere. Habet illa quaedam arcana, quae nos mirari voluit, scire noluit. Cv. Cur homo macilentus obeso gravior est, si caetera sint paria? AL. Quoniam ossa densiora sunt carne, & ideo graviora. Cv. Cur idem homo jejunos gravior est se ipso pranso, cum corpori onus accesserit? AL. Cibo potuque spiritus augentur, & ii addunt corpori levitatem. Unde & hilaris levior est moerente, & mortuus vivo longe gravior. Cv. Sed, quis sit, ut idem homo, cum vult, faciat se graviolem, aut leviolem? AL. Contento spiritu reddit se leviolem, emisso graviolem. Sic natat vesica inflata & clausa, pertusa sidit. Sed, quando Curio desinet nobis occinere, cur? Cv. Desinam, si mihi pauca etiam dixeris; caelum utrum grave sit, an leve. AL. An leve sit, nescio; certe grave non potest esse, cum sit naturae igneae. Cv. Quid igitur sibi vult vetus proverbium, *Quid si caelum ruat*? AL. Quia rudis antiquitas Homerum secuta credidit caelum esse ferreum. Sed Homerus a coloris similitudine *ferreum* dixit, non a pondere: quemadmodum nos cinericeum dicimus, quod cineris colorem praese fert. Cv. Est igitur caelum coloratum? AL. Non vere, sed tale nobis videtur propter aërem, & liquorem medium, quemadmodum sol nobis nunc rubet, nunc fulvet, nunc candicat, cum is nihil talium mutationum recipiat. Itidem & iridis pictura non in caelo est, sed in aëre humido. Cv. Verum, ut finiam, fateris, caelo nihil esse sublimius, quacunque tegit orbem terrae? AL.

FR.

(a) Asphaltite] Lacus est Judaea, bitumen gignens, unde & illi nomen; ἀσφαλτὶς enim bitumen significat.

Fateor. Cv. Et centro terræ nihil esse profundius ? AL. Scilicet. Cv. Inter omnes rerum species quid est gravissimum ? AL. Aurum, opinor. Cv. Heic abs te vehementer dissentio. AL. An scis aliquid auro gravius ? Cv. Scio, & quidem multis partibus. AL. Proinde me vicissim doce, quando scis, quod me nescire profiteor. Cv. Quod igneos illos spiritus è summo cœli vertice depressit in ima Tartari (nam ea collocant in centro terræ) nonne oportuit omnium esse gravissimum ? AL. Fateor: sed quidnam fuit illud ? Cv. Peccatum, quod & hominum animas, quas Maro vocat *auræ simplicis ignes*, eodem demergit. AL. Si libet ad istuc Philosophiæ genus demigrare, fateor & aurum, & plumbum esse plumæ levitatis, si cum peccato conferatur. Cv. Qui fiet igitur, ut, qui hac sarcina sunt onusti, subvolent in cœlum ? AL. Profecto non video. Cv. At, qui sese parant ad cursum, saltumve, non solum, quidquid est oneris, abjiciunt, verum etiam contento spiritu sese reddunt leviusculos; & ad hunc cursum saltumque, quo ferimur in cœlum, non studemus illud abjicere, quod omni saxo, omni plumbo gravius est. AL. Faceremus, si vel micam sanæ mentis haberemus.

Epicureus.

(a) HEDONIUS, SPUDÆUS.

HE. Quid venatur meus Spudæus, quid sic totus incumbit libro, nescio quid secum murmurans ? Sp. Plane venor, Hedoni, sed nihil aliud quam venor. HE. Quid voluminis est, quod habes in sinu ? Sp. Dialogi Ciceronis de *Finibus bonorum*. HE. At, quanto fatius esset quærere bonorum initia, quam fines ? Sp. Sed Marcus Tullius finem boni appellat, bonum omnibus numeris absolutum, quod qui sit assequutus, præterea nihil desideret. HE. Opus cum primis eruditum & eloquens: sed, num tibi videris aliquod operæ pretium fecisse, quod ad veri cognitionem attinet ? Sp. Hoc mihi videor fecisse lucri, quod nunc magis etiam ambigam de finibus, quam antea. HE. Agricolæ est ambigere de finibus. Sp. Nec satis queo mirari, de re tanta inter tantos viros tantam fuisse sententiarum pugnam. HE. Nimirum, qui fœ-

cun-

(a) Hedonius] *Voluptuarius*. Spudæus, *frugalis, bonifinus, virtuosus*.

cundus est error, cum simplex sit veritas. Quoniam totius negotii caput ac fontem ignorant, divinant, ac delirant omnes. Sed quæ sententia tibi videtur esse scopo vicinior? Sp. Cum audio impugnantem M. Tullium, displicent singulæ: rursus, cum audio defendentem, fio prorsus (a) ἰφικτικός. Mihi tamen Stoïci videntur minus aberrare à vero; quibus proximum locum tribuo Peripateticis. He. At mihi nulla secta magis artidet, quam Epicureorum. Sp. Atqui inter omnes nulla damnatio omnium suffragiis. He. Missam faciamus nominum invidiam, fuerit Epicurus, qualem quisque velit, rem per se consideremus. Ille felicitatem hominis collocat in voluptate; eamque vitam judicat beatissimam, quæ plurimum habeat voluptatis, tristitiæ quam minimum. Sp. Sic est. He. Quid dici potuit hac sententia sanctius? Sp. Imo clamitant omnes, hanc esse vocem pecudis, non hominis. He. Scio: sed isti errant in rerum vocabulis. Quod si de veris loquamur, nulli magis sunt Epicurei, quam Christiani pie viventes. Sp. Cynicis propiores: nam isti se macerant jejuniis, deplorant sua commissa; & aut sunt tenues, aut benignitas in egenos conciliat illis inopiam: opprimuntur à potentioribus, deridentur à plerisque. Si voluptas adfert felicitatem, hoc vitæ genus à voluptatibus quam longissime videtur abesse. He. Admittisne auctoritatem Plautinam? Sp. Si quid recte dicat. He. Accipe igitur nequissimi servi dictum, omnibus Stoïcorum paradoxis sapientius. Sp. Exspecto. He. *Nibilest miserius, quam animus sibi male conscius.* Sp. Non rejicio dictum: sed quid hinc colligis? He. Si nihil miserius animo sibi male conscius, consequitur nihil esse felicius animo sibi bene conscius. Sp. Recte quidem colligis: sed in qua tandem regione invenies istum animum nullius mali sibi conscius? He. Malum appello, quod dirimit amicitiam inter Deum & hominem. Sp. Et ab hoc mali genere puto perpaucos esse puros. He. Ego vero & purgatos habeo pro puris. Qui lixivio lacrimarum, ac pœnitentiæ nitro, aut caritatis igni maculas absterferunt, eis non solum nihil nocent peccata, verum etiam frequenter in majoris boni materiam cedunt. Sp. Equidem nitram & lixivium novi; igni purgari maculas, nunquam audivi. He. Atqui, si adeas argentarias officinas,

(a) Hoc est,] *dubitans & suspensus in opinione.*

cinas videbis aurum igni purgari. Quamquam & lini genus est, quod conjectum in ignem non exurit, sed nitidius splendet, quam ulla possit aqua; eoque *vivum* appellant. *Sp.* Næ tu nobis adfers paradoxum omnibus Stoicorum paradoxis (a) *παράδοξόν*. Vivunt illi vitam voluptuariam, quos Christus appellavit ob id beatos, quod luceant? *Hæ.* Mundo videntur lugere, sed revera deliciantur, ac, quod dici solet, toti melle peruncti, suaviter vivunt, adeo ut cum his collati, Sardanapalus, Philoxenus, Apitius, aut, si quis alius est voluptatum studio nobilitatus, tristem ac miseram peregerint vitam. *Sp.* Nova narras, sed vix credenda. *Hæ.* Experire; & omnia terque quaterque dices vera fuisse mea. Efficiam tamen, ut arbitror, ne videatur usque adeo veri dissimile. *Sp.* Accingere. *Hæ.* Faciam, si mihi prius quædam concesseris. *Sp.* Modo tu æqua postules. *Hæ.* Lucrum annumerabo, si sortem dederis. *Sp.* Age. *Hæ.* Primum illud, opinor, dabis, non nihil interesse inter animam & corpus. *Sp.* Quantum inter cælum & terram, inter immortale & mortale. *Hæ.* Deinde falsa bona non esse ponenda in bonis. *Sp.* Nihilo magis, quam umbrae habendæ sunt pro corporibus, aut præstigiæ magorum, somniorumve ludibria, ducenda sunt pro veris. *Hæ.* Hactenus commode respondes. Dabis, opinor, & illud, veram voluptatem non cadere, nisi in animum sanum. *Sp.* Quid ni? Nullus enim sole delectatur, si lippiant oculi; aut vino, si febris palatum infecerit. *Hæ.* Nec ipse, ni fallor, Epicurus amplecteretur voluptatem, quæ longe majorem cruciatum, multoque diuturniorem secum adduceret. *Sp.* Non arbitror, si quis modo sapiat. *Hæ.* Nec illud negabis, Deum esse summum bonum; quo nihil pulchrius, nihil amabilius, nihil dulcius. *Sp.* Istud nullus iverit inficias, nisi Cyclopibus immanior. Quid tum postea? *Hæ.* Jam mihi donasti, nullos suavius vivere, quam qui pie vivunt; nullos miserius & afflictius, quam qui vivunt impie. *Sp.* Plus igitur largitus sum, quam putabam. *Hæ.* Sed, quod recte datum est, ut ait Plato, non oportet reponere. *Sp.* Age. *Hæ.* Catella, quæ habetur in deliciis, pascitur lautissime, cubat molliter, ludit ac lascivit jugiter, an non vivit suaviter? *Sp.* Vivit. *Hæ.* Optares tibi talem vitam? *Sp.* Bona verba, nisi pro ho-

mine

(a) Id est,] *Admirabiliter.*

mine velim esse canis. HE. Fateris igitur, præcipuas voluptates ab animo proficisci, velut à fonte? SP. Apparet. HE. Tanta enim animi vis est, ut sæpe doloris externi sensum adimat: nonnunquam quod per se est amarum, reddat jucundum. SP. Istuc quotidie videmus in amantibus, quibus dulce est pervigiliam, & hibernis noctibus excubare ad amicæ fores. HE. Jam illud reputa, si tantam vim habet amor humanus, qui nobis cum tauris & canibus est communis; quanto plus valeat amor ille cœlestis, à Christi spiritu profectus: cujus tanta vis est, ut mortem quoque, qua nihil terribilius, reddat amabilem. SP. Quid alii sentiant intus, nescio; certe carent multis voluptatibus, qui adherent veræ pietati. HE. Quibus? SP. Non ditescunt, non assequuntur honores, non convivantur, non saltant, non canunt, non olent unguenta, non rident, non ludunt. HE. De divitiis & honoribus nulla erat hic facienda mentio, quæ non adferunt vitam jucundam, sed sollicitam potius & anxiam: de cæteris agamus, quæ cum primis venantur, quibus studio est suaviter vivere. Nonne quotidie vides ebrios, fatuos & insanos, ridentes ac saltantes? SP. Video. HE. Num putas illos suaviter vivere? SP. Hostibus contingat illa suavitas. HE. Quam ob rem? SP. Quia non adest sana mens. HE. Tu igitur malles jejunos incumbere libro, quam ad eum modum delectari? SP. Plane mallem vel agrum fodere. HE. Nam inter dementem ac temulentum nihil interest, nisi quod huic insanix medetur somnus, illi vix medicorum cura succurrit. Natura fatuas nihil differt ab animante bruto, præter formam corporis; sed levius miseri sunt, quos natura genuit brutos, quam qui belluinis cupiditatibus obrutuerunt. SP. Fateor. HE. Jam, num tibi sobrii videntur aut sani, qui propter præstigias umbrasque voluptatum, & veras animi voluptates negligunt, & veros sibi cruciatus accersant? SP. Non videntur. HE. Non sunt illi quidem temulenti vino, sed amore, sed ira, sed avaritia, sed ambitione, aliisque pravis cupiditatibus: quæ longe perniciosior est ebrietas, quam quæ vino contrahitur. Syrus ille in comœdia postquam edormiverat villum, quod biberat, sobria loquitur: at animus vitiosa cupiditate ebrius, quam gravate redit ad sese! quot annis urget mentem amor, ira, odium, libido, luxus & ambitio! quam multos videmus ab adolescentia ad decrepitam usque ætatem,

ab ambitionis, avaritiæ, libidinis, luxusque temulentia nunquam expergisci ac respiscere! Sp. Istiusmodi novi nimium multos. He. Largitus es, falso bona non esse in bonis ducenda. Sp. Nec reposco. He. Nec est vera voluptas, nisi quæ ex veris bonis nascitur. Sp. Fateor. He. Non sunt igitur vera bona, quæ vulgus hominum per fas nefasque venatur. Sp. Non arbitror. He. Si vera essent bona, non contingerent nisi bonis; & beatos redderent, quibus obveniunt. Quid autem voluptas? num vera videtur, quæ non ex veris bonis, sed ex falsis bonorum umbris nascitur? Sp. Nequaquam. He. At voluptas efficit, ut suaviter vivamus. Sp. Maxime. He. Nullus igitur vere vivit suaviter, nisi qui pie vivit, hoc est, qui veris fruitur bonis: sola autem pietas reddit hominem beatum, quæ Deum summi boni fontem homini sola conciliat. Sp. Propemodum assentior. He. Nunc mihi vide, quod (a) parasangis absint à voluptate, qui vulgo videntur præter voluptates nihil sequi. Primum animus illorum impurus est, & cupiditatum fermento vitiatus, ut, etiamsi quid incidat dulce, protinus amarescat; quemadmodum fonte vitiato non potest non esse liquor insipidus. Deinde non est vera voluptas, nisi quæ sano percipitur animo. Nam irato nihil vindicta jucundius: sed ea voluptas vertitur in dolorem, simul atque morbus animum reliquerit. Sp. Non refragor. He. Postremo, voluptates illæ samuntur ex falsis bonis: unde consequitur, & illas esse præstigias. Quid potro diceres, si videres hominem magicis artibus delasum, vesci, bibere, saltare, rudere, plaudere, cum nihil earum rerum vere adesset, quas se videre credit? Sp. Equidem & insanum dicerem, & miserum. He. Simili spectaculo ipse nonnunquam interfui. Sacerdos erat, qui callebat artem præstigiatoriam. Sp. Eam non didicerat è litteris sacris. He. Imo è sacerdotibus, hoc est exsecratissimis. Hunc aliquot aulicæ foemine frequenter appellabant, ut acciperentur ab eo convivio, sordes & parsimoniam opprobantes. annuit, invitavit. Venerunt jejunæ, quo libentius epularentur. Accubuerunt; nihil aberat, ut videbatur, lautitiarum: explerunt sese affatim, peracto convivio, egerunt convivatori gratias, ac discesserunt

(a) Parasanga] Est mensura quinquaginta stadiorum, hoc est milliare Persecum.

runt suam quæque domum. At mox cœpit oblatrare stomachus: demirantur quid esset hoc monstri, statim à prandio tam splendido esarire ac sitire. Rex tandem erupit, & in risum abiit. Sp. Et merito: præstiterat domi lenticula placare stomachum, quam inanibus spectris delectari. He. At mihi videtur multo magis esse ridiculam, vulgus hominum pro veris bonis inanes bonorum umbras amplecti, & his præstigiis delectari, quæ non exeunt in risum, sed in luctus sempiternos. Sp. Quo propius intueor, hoc mihi videro minus absurda loqui. He. Age, largiamur, ut interim in nomen voluptatis veniant, quæ revera non sunt, appellare sine mulsam dulce, cui longe plus esset admixtum aloës, quam mellis? Sp. Non dicerem, si vel triens aloës esset admixtus. He. Aut optares tibi malam scabiem, quod scalpenti sit aliqua voluptas? Sp. Non, si compos sim mentis. He. Fac igitur, tecum subducas rationem, quantum amaritudinis admixtum sit istis falso nomine voluptatibus, quas gignit amor impudicus, libido illicita, comessatio ac temulentia. Omitto nunc, quod est omnium caput, conscientis cruciatus, inimicitiam cum Deo, expectationem æterni supplicii. Quod, obsecro, in his voluptatibus genus est, quod non ingens externorum etiam malorum agmen secum adducat? Sp. Quænam? He. Rursus omittamus avaritiam, ambitionem, iram, superbiam, invidiam, quæ per se tristia sunt mala: conferamus illa, quæ præcipue delectationis nomine commendantur. Cum largiori potationi succedit febris, capitis dolor, alvi tormina, ingenii stupor, famæ macula, memoriæ detrimentum, vomitus, & ruina stomachi, tremor corporis; utrum vel Epicurus existimaret, eam voluptatem expetendam? Sp. Fugiendam diceret. He. Cum adolescentes è scortatione novam lepram, quam nunc ὀποροσίσις quidam, Neapolitanam scabiem appellant, sibi, ut fere sit, contrahunt, per quam toties sit illis in vita moriendum, superque vivam cadaver circumferendum; nonne belle videntur (a) Ἐπικουρίσις? Sp. (b) Ἐπικουρίσις ἔστι. He. Jam siinge delectationis ac doloris æquilibrium; optaresne tam diu cruciari dolore dentium, quam diu duravit potationis aut scortationis voluptas? Sp. Equidem

(a) Hoc est,] *Epicurum agere.*

(b) Hoc est,] *Restia ad tonsuras currere.*

dem malle utroque carere : nam voluptatem emere dolore, non est lucrum, sed pensatio : heic sane potior est (a) ἀναλγησία, quam Cicero ausus est *indolentiam* appellare. HE. At nunc voluptatis illicitæ titillatio, præterquam quod longe minor est cruciatu, quem adducit, temporis etiam exigui est : lepra vero contracta, per omnem vitam misere diseruciat ; totiesque mori cogit, priusquam mori liceat. SP. Tales discipulos non agnosceret Epicurus. HE. Luxuriæ comes plerumque est egestas ; onus & miserum & grave : libidinis immodicæ, paralyfis, tremor nervorum, lippitudo ac cæcutientia, lepra : at non hæc tantum. An non egregia negotiatio, nec veram, nec sinceram, ad hæc brevem delectationem, tot tanto gravioribus ac diuturnioribus commutare malis ? SP. Ut non accedat cruciatus, mihi stultissimus negotiator esse videatur, qui gemmas vitro permutet. HE. Illud dicis, qui vera animi bona ob fucatas corporis voluptates amittat. SP. Ita sentio. HE. Nunc redeamus ad exactiorem supputationem. Nec febris aut egestas semper comitatur luxum, nec nova lepra aut paralyfis semper comitatur Veneris immodicum usum, sed conscientia cruciatus, quo nihil esse miserius jam inter nos convenit, semper comes est illicitæ voluptatis. SP. Imo præcurrit interdum, & in ipsa voluptate fodiat animum. Sunt tamen, quos dicas hoc sensu carere. HE. Jam hoc ipso infeliciores. Quis enim non malit sentire dolorem, quam corpus habere stupidum & sensus expertum ? Verum, ut nonnullis vel cupiditatum intemperantia, velut ebrietas quædam ; vel vitiorum assuetudo, ceu callus quidam, mali sensum adimat in juvenia ; cum ad senectutem perventum fuerit, ac, præter innumera incommoda, quorum thesaurum superioris vitæ commissa reposuerunt, de propinquo terret mors, nulli mortalium evitabilis ; tanto gravius diseruciat conscientia, quanto magis per omnem vitam stupuit : tum enim, velit, nolit, expergiscitur animus. Senectus autem, cum per se sit tristis, quippe multis naturæ incommodis obnoxia, quanto miserior est, atque etiam turpior, si urgeat animus sibi male conscius ? Convivia, comessationes, amores, choreæ, cantilenæ, cæteraque, quæ juveni videbantur suavia, seni sunt amara, nec aliud habet ætas illa, quo se fulciat,

(a) Id est,] *Doloris absentia.*

fulciat, nisi si adsit vitæ innocenter actæ recordatio, ac spes vitæ melioris. Hi sunt duo scipiones, quibus nititur senectæ. Quod si pro his subductis imponas geminam sarcinam, vitæ perperam actæ memoriam, & futuræ felicitatis desperationem; obsecro, quod animal fingi potest afflictius aut miserius? Sp. Equidem non video, etiamsi quis (a) τὸ πρῶτον γῆρας objiciat. He. Tum denique *sero sapiunt Phryges*: & illud verissime dictam, *Extrema gaudii lætus occupat*: &, *Non est oblectamentum super cordis gaudium*: &, *Animus gaudens floridam ætatem facit*: *Spiritus tristis exsiccat ossa*: item illud, *Omnes dies pauperis, mali*, hoc est, *afflicti ac miseri, secura mens quasi jure convivium*. Sp. Sapiunt igitur, qui mature rem faciunt, & colligunt viaticum venturæ senectuti. He. Scriptura mystica non tam humi repit, ut fortunæ bonis metiatur hominis felicitatem; is demum eximie pauper est, qui nudus est omni virtute, & animam simul cum corpore debet Orco. Sp. Is quidem exactor est implacabilis. He. Is vere dives est, qui Deum habet propitium. Quid autem metuat, qui talem habeat protectorem? num homines? minus potest universorum hominum potestas adversum Deum, quam culex adversus elephantem Indicum. num mortem? ea piis transitus est ad æternam beatitudinem. Num inferos? sed confidenter Deo loquitur vir pius: *Etsi ambulavero in medio umbrae mortis, non timebo mala; quoniam tu mecum es*. Cur metuat dæmones, in pectore gerens eum, quem tremunt dæmones? nam hominis pii mentem, templum esse Dei, non uno in loco prædicat scriptura, vere (b) ἀληθινὴ ἰσχυρὰ. Sp. Equidem non video, quibus rationibus ista queant refelli, quamquam videntur plurimum abesse à sensu communi. He. Quis sic? Sp. Nam ad tuam ratiocinationem quivis Franciscanus vitam ageret magis voluptuariam, quam alius opibus, honoribus, breviter omni genere deliciarum affluens. He. Adde monarchæ sceptrum, si libet; adde pontificiam coronam, eamque è triplici fac centuplicem, modo detrahas animum sibi bene conscium, audacter dicam, hunc Franciscanum, nudipedem, nodoso fune cinctum, tenuiter ac viliter amictum, jejuniis, vigiliis ac laboribus attenuatum, qui terun-

(a) Id est,] *Equi senectutem.*

(b) Id est,] *Authentica, cui nequit contradici.*

eisdem non habet in orbe, modo adsit bona mens, deliciosius vivere, quam si in unum hominem sexcentos conflēs Sardanapalos. Sp. Unde igitur est, quod pauperes fere conspiciamus tristiores divitibus? HÆ. Quia bis pauperes sunt plerique. Alioqui morbus, inedia, vigilia, labores, nuditas, extenuant quidem corporis habitum, sed tamen non in his tantum, sed etiam in ipsa morte sese exserit mentis alacritas. Animus enim, quamquam illigatus est mortali corpori, tamen, quoniam naturæ potentioris est, corpus ipsum quodammodo transformat in sese, præsertim, si ad vehementem naturæ impetum accedat (a) *coi p-
-ia* spiritus. Hinc est, quod sæpenumero videmus homines vere pios majore cum alacritate morientes, quam alios convivantes. Sp. Istuc profecto non raro sum admiratus HÆ. Atqui non est admirandum illic esse invincibile gaudium, ubi adest omnis lætitiæ fons Deus. Quid autem novi est, animum vere pii hominis gaudere jugiter in mortali corpore, cum idem, si ad intima tartari demergatur, nullum felicitatis detrimentum facturum sit? Ubi cunque pura mens est, ibi Deus est: ubi cunque Deus est, ibi paradus est: ubi cælum est, ibi felicitas est: ubi felicitas est, ibi gaudium est verum, & alacritas sincera. Sp. Attamen satius viverent, si absint incommoda quedam, & a desent oblectamenta, quæ vel negligunt, vel non assequuntur. HÆ. Quæ vero mihi narras incommoda? quæ lege communi comitantur conditionem humanam? famem, sitim, morbum, lassitudinem, senectutem, mortem, fulmina, terræ motus, inundationes, bella? Sp. Et ista quoque. HÆ. At nos de mortalibus interim agimus, non de immortalibus. Et tamen in his quoque malis longe tolerabilior est piorum conditio, quam voluptates corporis per fas nefasque venantium. Sp. Qui sic? HÆ. In primis, quoniam animos habent ad temperantiam ac tolerantiam exercitatos, cæteris moderatius ferunt ea, quæ vitari non possunt. Dein, quoniam intelligunt, illa omnia à Deo immitti, vel ad purgationem criminum, vel ad exercitationem virtutis; non modo patienter, verum etiam gaudenter, tanquam obedientes filii, illa de manu propitii patris accipiunt, atque etiam gratias agunt,

vel

(a) Id est,] *Efficacia, vis, actus Spiritus operantis in nobis.*

vel pro clementi correctione, vel pro inestimabili lucro. Sp. Sed multi sibi accersunt corporis molestias. Hæ. Sed plures adhibent medicorum remedia, quo corporis sanitatem vel tueantur, vel recuperent. Cæterum accersere molestias, hoc est, inopiam, adversam valetudinem, persequutionem, infamiam, nisi cum huc impellit Christiana caritas, non est pietatis, sed stultitiæ: Cæterum, quoties infliguntur ob Christum & ob justitiam, quis auset eos vocare miseros, cum ipse Dominus appellet eos beatos, & horum gratia gaudere jubeat? Sp. Habent tamen interim & ista sensum cruciabilem. Hæ. Habent, sed quem facile absorbet, hinc metus gehennæ, illinc spes æternæ beatitudinis. Age, si tibi persuasum esset te nunquam ægrotaturum, aut nullam corporis molestiam sensurum in omni vita, si semel patiaris cuspidæ aciculæ tibi summam pungi cutem, nonne læbens & gaudens acciperes tantillum dolorem? Sp. Maxime. Imo, si certo sciam, mihi nunquam in vita dolituros dentes, æquo animo patiar, vel altius infigi acum, atque etiam ambas aures subula perforari. Hæ. Atqui, quidquid in hæc vita accidit afflictionis, levius ac brevius est ad æternos cruciatus, quam momentaneum acus vulnuscum ad hominis vitam, quamvis longam: nulla enim analogia rei finitæ ad infinitam. Sp. Verissima prædicas. Hæ. Jam, si quis tibi persuadeat te per omnem vitam omni molestia cariturum, si semel manu flammam divides, quod fieri vetuit Pythagoras, nonne læbens id faceres? Sp. Ego sane vel centies, modo ne me fallat promissor. Hæ. Deus ne potest quidem fallere: sed ille flammæ sensus diuturnior est ad totam hominis vitam collatus, quam tota vita collata ad cœlestem beatitudinem, etiam si quis trium Nestorum excedat annos. Siquidem illa quantumlibet brevis manus injectio, nonnulla hujus vitæ portio est: sed tota hominis vita, nulla portio est æternitatis. Sp. Non habeo, quod contradicam. Hæ. Ad hanc igitur qui toto pectore, certa que spe properant, cum tam brevis sit transcursus, an credis eos hujus vitæ molestiis discrucari? Sp. Non arbitror, modo adsit certa persuasio, firma que spes assequendi. Hæ. Venio nunc ad oblectamenta, quæ objiciebas. Abstinent à choreis, à comestationibus, à spectaculis: hæc nimirum ita contemnunt, ut fruantur multo jucundioribus, nec minus oblectentur, sed aliter. *Oculus non videt,*

dit,

dit, auris non audivit, nec in cor hominis adscenderunt, qua solatia Deus paraverit diligentibus ipsium. Beatus Paulus agnovit, quæ sint cantica, quæ choreæ, quæ tripudia, quæ comestationes piarum mentium, etiam in hac vita. *Sp.* At sunt quædam voluptates licitæ, quas isti sibi ipsis interdiciunt. *He.* Etiam licitarum voluptatum immodicus usus est illicitus: hunc si excipias, in cæteris omnibus superant, qui videntur asperam vitam degere. Quod potest esse magnificentius spectaculum, quam hujus mundi contemplatio? *Ex* eo longe plus capiunt voluptatis homines Deo cari, quam cæteri. Siquidem hi, dum curiosis oculis contemplantur admirandum hoc opus, anguntur animo, quod multarum rerum causas non assequantur. In quibusdam etiam ceu Momi quidam obmurmurant opifici; neque raro naturam pro matre novercam appellant: quod convicium verbo tenus quidem naturam ferit, sed revera in eum redundat, qui naturam condidit, si qua est omnino natura. At homo pius religiosus ac simplicibus oculis magna cum animi voluptate spectat opera Domini, patrisque sui: demirans singula, nihil reprehendens, sed pro cunctis gratias agens, cum reputat hæc omnia propter hominem esse condita: atque adeo in singulis rebus adorat omnipotentiam, sapientiam, ac bonitatem conditoris, quarum vestigia perspicit in rebus conditis. Jam sige mihi esse aliquod palatium revera tale, quale Pſychæ fingit Apulejus, aut si quod potes magnificentius elegantiusque: huc adhibe duos spectatores, alterum peregrinum, qui tantum visendi causa venerit; alterum, servum aut filium ejus, qui construxit hoc ædificium; uter impensius delectabitur; hospes ille, ad quem illa domus nihil attinet; an filius, qui carissimi patris ingenium, opes ac magnificentiam in ædificio magna cum voluptate speculatur; præsertim cum cogitat, totum hoc opus ipsius gratia factum esse? *Sp.* Percunctatio tua non eget responso, sed plerique, non piis moribus, sciunt, cælum, & quæ cælo clauduntur, hominis causa esse condita. *He.* Sciunt plerique omnes, sed non omnibus hoc venit in mentem; & si venit in mentem, plus tamen capit voluptatis, qui magis amat opificem: quemadmodum a lacris intuetur cælum, qui ad vitam cœlestem adspirat. *Sp.* Veri simillima dicis. *He.* Jam conviviorum suavitas non est sita in lautitiis palati, aut coquorum

condituris, sed in prospera corporis valetudine, & stomachi appetentia. Cave igitur, putes, illum Lucullum cœnare jucundius appositis perdicibus, phasianis, turturibus, leporinis, scaris, siluris, aut murænis, quam vir pius cibario pane, oleribus aut leguminibus, potu vel cerevisiæ tenuis, vel vini probe diluti: propterea quod hæc accipit tanquam missus à benigno patre datos: omnia condit oratio, omnia sanctificat precatio præcedens, sacra lectio comes, magis animum reficiens, quam esca corpus, & gratiarum actio succedens: postremo surgit à mensa non distentus, sed recreatus: non onustus, sed refectus; & refectus mente pariter & corpore. An tu putas, ullum istarum vulgarium cupediarum architectum, convivari jucundius? Sp. Sed in Venere summa est delectatio, si quid Aristoteli credimus. Hæ. Et hac in parte vincit homo pius non minus, quam in convivio. rem sic accipe: Quo vehementior est erga uxorem charitas, hoc congressus ille connubialis est jucundior. Nulli porro vehementius amant uxores suas, quam qui eas sic diligunt, sicut Christus dilexit ecclesiam: nam, qui eas voluptatis gratia diligunt, ne diligunt quidem. Adde, quod, quo rarius est cum uxore congressus, hoc est suavior: quæ res nec impiam Poëtam latuit; qui scripsit, *Voluptates commendat rarius usus*. Quamquam minima voluptatis pars in coitu sita est. Longe major est in perpetuo convictu, qui inter nullos potest esse jucundior, quam inter eos, qui se Christiana caritate sinceriter amant, & amant pariter mutuo. In aliis frequenter cum senescente voluptate senescit amor. Christiana caritas hoc magis virefcit, quo magis delectatio carnis decrefcit. An nondum tibi persuasi, nullos vivere jucundius, quam qui cum pietate degunt? Sp. Utinam itidem sit persuasum omnibus! Hæ. Quod si Epicurei sunt, qui suaviter vivunt, nulli verius sunt Epicurei, quam qui sancte pieque vivunt. Et, si nos tangit cura nominum, nemo magis promeretur cognomen Epicuri, quam adorandus ille Christianæ philosophiæ princeps. Græcis enim ἐπικουρῶν auxiliatorem declarat. Cum naturæ lex esset vitiiis tantum non obliterata, cum Moïsis lex magis irritaret cupiditates, quam sanaret, cum impune regnaret in mundo tyrannus Satanæ, solus ille pereunti humano generi præsentaneam attulit opem. Proinde vehementer falluntur quidam, qui bla-

terant

terant Christum natura fuisse tristem quempiam ac melancholicum, nosque ad inamœnum vitæ genus invitasse. Imo is unus ostendit vitam omnium suavissimam, veræque voluptatis plenissimam : tantum absit (a) lapis ille Tantaleus ? Sp. Quid istuc ænigmatis est ? He. Ridebis fabulam : sed hic jocus seria ducit. Sp. Exspecto jocum serium. He. Narrant ii, quibus olim studio fuit, philosophiæ præcepta, fabularum involucris tegere, Tantalum quemdam adhibitum fuisse Deorum mensæ, quam volunt esse lautissimam. Cum hospes esset dimittendus, Jupiter hoc suæ dapsilitatis esse ratus, ne conviva discederet absque xenio, permittit, ut, quod vellet, peteret, accepturus quidquid petiisset. Tantalus autem stolidus, ut qui beatitudinem hominis, ventris & gulæ delectatione metiretur, optavit, ut sibi per omnem vitam liceret tali mensæ accumbere. Annuît Jupiter; & ratum erat votum. Tantalus assidet mensæ omni genere deliciarum instructæ: appositum est nectar; nec desunt rosæ, nec odores, qualibus Deorum nares possint oblectari; adstat pocillator Ganymedes aut Ganymedi similis, circumstant Musæ suaviter canentes, saltat ridiculus Silenus, nec absunt moriones: breviter, quidquid ullam hominis sensum possit oblectare: sed inter hæc omnia ille sedet tristis, suspirans & anxius, nec hilarescens risu, nec attingens apposita. Sp. Quid in causa ? He. Quoniam supra caput accumbentis de pilo pendet ingens saxum, jam jam casuro simile. Sp. Ego me à tali mensa subducerem. He. Sed illi votum transiit in necessitatem : neque enim Jupiter tam placabilis est, quam noster Deus, qui perniciofa vota mortalium rescindit, si modo pœniteat. Quamquam & alioqui, ne se Tantalus subducat, vetat idem lapis, qui prohibet vesci. Metuit enim, ne, si se commoverit, illico saxi ruina conteratur. Sp. Ridiculam fabulam. He. At nunc audi, quod non rideas. Vulgus à rebus externis petit vitam jucundam, cum eam non præstet, nisi mens secura : nam sibi male consciis saxum multo gravius impendet, quam impendet Tantalò. Imo non impendet, sed urget premitque mentem: nec inani metu discruciatur animus; sed in singulas horas exspectat, ut conjiciatur in gehennam. Obsecro, quid

est

(a) Tantali lapidem] *Vocant imminens capiti periculum.*

est tam suave in rebus humanis, quod mentem tali saxo pressam possit vere exhilarare? Sp. Nulla profecto res, nisi vel dementia, vel incredulitas. He. Hæc si perpenderent adolescentes, qui voluptatibus ceu poculo (a) Circeo dementati, pro vere jucundis amplectuntur mellita venena; quanto studio caverent, ne quid per incogitantiam admitterent, quod in omnem vitam mordeat animum? Quid non facerent, ut hoc viaticum pararent senectuti venturæ, mentem sibi bene consciam, & famam nulla labe contaminatam? Quid autem illa senectute miserius, quæ, cum respicit in tergum, magno cum horrore videt, quam speciosa sunt, quæ neglexit, quam sæda, quæ amplexa est? Rursus, cum à fronte prospicit, cernit imminere diem supremum, & ab hoc protinus æterna gehennæ supplicia. Sp. Felicissimos arbitror, qui primam ætatem servarunt incontaminatam; & in pietatis studio semper proficientes, pervenerunt usque ad senectutis metam. He. Proximus locus debetur iis, qui à juvenili temulentia mature respuerint. Sp. Sed, quid consilii das illi misero seni? He. Nulli desperandum, quam diu spirat: jubeo ad Domini clementiam confugere. Sp. Sed, quo fuit vita longior, hoc magis accrevit scelerum cumulus, jam arenam exsuperans, quæ est in littore maris. He. Sed eas arenas longe superant misericordiæ Domini. Arena, tametsi non est homini numerabilis, finito tamen est numero: at Domini clementia nec modum, nec finem novit. Sp. Sed non est spatium brevi morituro. He. Quo minus est spatii, hoc clamet ardentius. Apud Deum satis longum est, quod à terris ad cælum valeat pertingere. Penetrat autem & brevis precatio cælum, modo vehementi spiritus impetu ejaculetur. Evangelica peccatrix fertur per omnem vitam egisse pœnitentiam; sed latro jam in ipsa morte quam paucis verbis impetravit à Christo paradisum? Si toto pectore clamaverit, *Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam*; Dominus tollet saxum Tantaleum, dabit auditui illius gaudium, & lætitiā; & exultabunt de condonatis peccatis, ossa per contritionem humiliata.

(a) Circeo] Poculum, quo Circe veneficiorum peritissima homines in bestias commutabat.

ERASMUS ROTERODAMUS

DE UTILITATE

COLLOQUIORUM

AD LECTOREM.

A Deo nunc in omnes & in omnia per universum orbem grassatur comitata Furiis *ἡ διαβολή*, ut tutum non sit ullum emittere librum, nisi satellitio munitum. Quamquam quid satis esse tutum possit adversus lycophantæ morsum, qui velut aspis ad vocem incantantis, ita ad omnem purgationem quamvis justissimam obturat aures? Prima pars hujus operis, quæ mea fuit & non mea, temeritate cujusdam erat edita. Quam cum ingenti applausu viderem exceptam à studiosis, abusus sum affectu vulgari ad profectum studiorum. Quandoquidem nec medici semper ægrotis ministrant saluberrima, sed illis non nihil concedunt ob hoc ipsum, quod vehementer appetant. Itidem mihi visum est, hoc genus illecebris inescare teneram ætatem, quæ jucundis facilius ducitur, quam seriis aut exactis. Itaque, quod editum erat, repurgavi; deinde adjeci, quæ moribus etiam formandis conducere, velut irrepens in animos adolescentium, quos recte scripsit Aristoteles in idoneos auditores Ethicæ Philosophiæ, dumtaxat ejus, quæ seriis præceptis traditur. Quod si quis clamet, indecorum homini seni sic pueriliter ludere, nihil moror, quam pueriliter, modo utiliter. Etsi laudantur literatores ætate proveci, qui pueritiæ crustulis blandiantur, elementa velint ut discere prima; mihi non arbitror vitio verti debere, quod simili studio juventutem illecto, vel ad elegantiam Latini sermonis, vel ad pietatem. Adde, quod bonæ prudentiæ pars est, nosse stultas vulgi cupiditates & absurdas opiniones. Eas arbitror satius ex hoc libello discere, quam experientia stultorum magistra. Multis amata sunt Grammatices præcepta. Aristotelis Ethicæ non est apta pueris; Theologia Scoti minus; ne viris quidem admodum utilis ad parandam bonam mentem: & plurimum habet momenti, gustum optimarum re-

rum protinus inſeſſiſſe teneris animis. Et haud ſcio, an quidquam diſcitur feliciter, quam quod ludendo diſcitur. Eſt hoc nimirum ſanctiſſimum fallendi genus, per impoſturam dare beneficium. Laudantur enim medici, qui ſic fallunt ægrotos. Et tamen, ſi nihil heic aliud, quam nugatus fuiſſem, videbantur laturi; nunc, quoniam præter linguæ politiæ inſperſi quædam, quæ mentem inſtruant ad Religionem, calumniantur, ac perinde quaſi dogmata Chriſtianæ profeſſionis heic ſerio pronuntientur, ita ſyllabas etiam ad vivum excutiunt. Id quam faciunt inique, magis erit perſpicuum, ubi declarato *Colloquiorum aliquot non vulgarem utilitatem*. Ut enim omittam tot ſerias ſententias mediis jocis admixtas, tot fabulas, tot hiftorias, tot rerum naturas dignas cognitu: in Colloquio *de viſendo loca ſacra* cohibetur ſuperſtitioſus & immodicus quorundam affectus, qui ſummam pietatem eſſe ducunt vidiffe *Hierofolymam*; & huc per tanta terrarum matisque ſpatia currunt ſenes Epiſcopi, relicto grege, qui curandus erat: huc viri principes relicta familia ac ditione, huc mariti relictiſ domi liberis & uxore, quorum moribus ac pudicitie neceſſarius erat cuſtos: huc adoleſcentes ac ſcæminæ, non ſine gravi diſcrimine morum & integritatis. Quidam etiam iterum atque iterum recurrunt, nec aliud faciunt per omnem vitam; & interim ſuperſtitioni, inconstantie, ſtultitie, temeritati prætextur Religionis titulus, ac deſertor ſuorum, contra doctrinam Pauli, ſanctimonie laudem aufert, ac ſibi quoque pietatis omnes numeros expleſſe videtur. Paulus i Timoth. xi. intrepide pronuntiat: *Si quis autem ſuorum, & maxime domeſticorum, curam non habet, fidem abnegavit, & eſt infideli deterior*. Atqui heic Paulus loqui videtur de viduis, quæ liberos atque nepotes negligunt, ideoque prætextu Religionis, dum ſeſe mancipent obſequiis Eccleſiæ. Quid dicturus de maritis, qui deſtitutis teneris liberis, uxore juvencula, idque in re tenni, proficiſcuntur Hierofolymam? Ex multis unicum exemplum proferam, nec tam recens, ut metuenda ſit invidia, nec tam vetus, quin nepotes ſuperſint, quos damni magnitudo non ſint obliſciſci rei geſtæ. Vir quidam præpotens decreverat ante mortem inviſere Hierofolymam, pio quidem animo, ſed parum felici conſilio. Rebus igitur ordinatis, facultatum omnium, uxoris, quam gravidam reliquit,

Oppidorum & arcium curam tutelamque commisit Archiepiscopo, ceu parenti. Ubi rumor allatus est hominem in ea peregrinatione periisse, Archiepiscopus pro parente gessit præconem; occupavit possessiones omnes defuncti: denique & arcem munitiorem, in quam gravida confugerat, vi expugnavit: &, ne superesset ultor atrocissimi facti, gravida confossa simul cum fœtu perit. Nonne pium erat tali viro dissuadere periculosam & non necessariam profectio- nem? Hujus generis quam multa comperiantur exempla, cæteris æstimandum relinquo. Ne quid inter- rim dicam de sumtibus, quos, ut fateamur non omni- no perire, tamen nemo prudens non fatebitur, in usus longe meliores expendi potuisse. Quod autem ad Re- ligionem attinet, divus Hieronymus laudat Hilarionem, quod, cum esset Palæstinus, & in Palæstina vi- veret, tamen semel duntaxat viderit Hierosolymam, ob loci viciniam, ne videretur contemnere loca sacra. Si merito laudatus est Hilarion, quod ablinuerit ab Hierosolyma, tam vicinus, ne Deum angusto loco claudere videretur; semel tantum adierit, ob loci propinquitatem, ne quos offenderet; quid dicendum de his, qui ex Anglia & Scotia tantis impendiis per tot discrimina petunt Hierosolymam, præsertim domi relictis carissimis, quibus juxta doctrinam Apostoli debent perpetuam curam? Clamat sanctus Hierony- mus: *Non magnam est Hierosolymis fuisse; sed bene visisse magnum est.* Et tamen ætate Hieronymi probabile est, evidentiora vestigia veterum monumentorum exstitisse, quam nunc exstant. De votis disputationem aliis relinquo; tantum hoc agit Colloquium, ne quis temere talia vota suscipiat. Id esse verum, declarant hæc mea verba: *Præsertim, cum domi haberem uxorem, integra adhuc ætate, liberos, & familiam, quæ pendebat ex me, & opera mea quotidiana alebatur; & cætera, quæ sequuntur.* De votis igitur susceptis nihil dicam, nisi, quod si summus essem Pontifex, non admodum gra- vate relaxarem obstrictos. In suscipiendis, quemad- modum fateor fieri posse, ut aliquis cum fructu pieta- tis eat Hierosolymam, ita non dubitarem, multis, ex rerum circumstantiis, dare consilium, ut eas impen- sas, tempus, & operam infunderent in alia, quæ pro- pius conducunt ad veram pietatem. Hæc arbitror esse pia: eoque considerata multorum velle vitate vel ignorantia, vel superstitione, visum est super ea re

monere juventutem; neque video, quos offendere debeat hæc admonitio, nisi forte quosdam istos, quibus carior est quæstus, quam pietas. Nec illic damno *Pontificias Indulgentias*, aut diplomata: sed taxo nugacissimum nugatorem, qui ne cogitans quidem de corrigenda vita, totam spem collocat in condonationibus humanis. Hæc si quis mihi consideret, quanta jactura pietatis nata sit inter mortales; partim ex eorum vitio, qui prostituunt Pontificias Indulgentias; partim eorum culpa, qui illas secus, quam oportet, accipiunt, fatebitur operæ pretium juventutem super hac re commonitam esse. Verum hoc modo parum consultum est commissionariis. Audio, ô bone: si viri boni sunt, gaudebunt esse monitos simplices: sin potior est illis quæstus quam pietas, valeant.

In colloquio *de captandis sacerdotiis*, taxo eos, qui Romam cursitant, venanturque sacerdotia, crebro gravi jactura tum morum, tum pecuniæ: eoque deduco sermonem, ut sacerdos pro concubina, lectione bonorum auctorum semet oblectet.

In *militis confessione*, taxo facinora militum, & impiam militum confessionem; ut adolescentes ab ejusmodi moribus abhorreant.

In *monitis pedagogicis* doceo puerum verecundiam ac mores ætati decoros.

In *pietate puerili*, nonne piis præceptis imbuo puerilem animum ad studium pietatis? Nam, quod quidam arrodabant de confessione, mera fuit calumnia, cui jam pridem respondi. Doceo confessionem esse suscipiendam, perinde quasi nobis esset instituta à Christo. Cæterum, an id sit factum, nec refellere est animus, nec asseverare, quod nec mihi satis persuasum est, nec aliis probare possim. Quod autem admo- neo de genere vitæ serio deligendo, deque seligendo Sacerdote, cui committas arcana tua, judicabam adolescentibus esse necessarium, nec video cur me debeat penitere. At sic erunt pauciores monachi & sacerdotes. Fortassis erunt, sed meliores. Idem probabit, quisquis vere monachus est. Porro, qui venantur profelytos vel ad prædam, vel ob superstitionem, dignissimi sunt, qui omnibus omnium scriptis traducantur, quo resipiscant.

In *Convicio profano*, non damno constitutiones Ecclesiæ de jejuniis, ac delectum ciborum; sed indico superstitionem quorundam, qui his plus tribuant,

quam

quam oportet, negligentes eorum quæ magis faciunt ad pietatem: damnoque eorum crudelitatem, qui hæc exigunt ab his, à quibus Ecclesiæ mens non exigit: item eorum præposteram sanctimoniam, qui ex hujusmodi rebus condemnant proximum. Hæc si quis reputet, quanta veræ pietatis lues hinc nata sit inter mortales, fatebitur vix aliam admonitionem esse magis necessariam. sed hæc de re copiosius alias respondebimus.

In *Convivio religioso* cum omnes faciam alienos à sacris, omnes conjugatos, satis doceo quale debeat esse convivium omnium Christianorum. Ad quam formam si sacerdotes quidam & monachi conferant sua convivia, intelligent, quantum absint ab ea perfectione, qua conveniebat illos laicis antecellere.

In *Apotheosi* doceo, quantum honoris debeatur egregiis viris, qui suis vigiliis bene meriti sunt de liberalibus studiis.

Sunt inepti, quibus *Colloquium proci & puella* videatur lascivum, cum nihil fingi possit castius. Si res honesta est matrimonium, & proci agere honestum est. Atque utinam omnes proci tales essent, qualem hæc fingo, nec aliis colloquiis coirent matrimonia! Quid facias istis ingeniis tetricis, & ab omnibus Gratiis alienis, quibus impudicum videtur, quidquid amicum est ac festivum? Hæc puella negat proci discessuro osculum, quo totam virginitatem illi servet illibatam. Quid autem nunc vulgo non dant puellæ proci? Deinde non vident, quam multa Philosophica sint inspersa jocis, de non præcipitando conjugio, de delectu non solum corporum, sed multo magis animorum, de firmitate conjugii, de non contrahendo matrimonio sine consensu parentum, de caste colendo matrimonio, de sancte educandis liberis, postremo puella comprecatur Christum, ut illius auspiciis sit felix connubium. An hæc non convenit scire juvenes? Et, qui hanc lectionem ob lasciviam putant esse noxiam pueris, patiuntur illis prælegi Plautum & facetias Poggii. Præclara judicia!

In *Virgine Misogama* detestor eos, qui adolescentes aut puellas invitis parentibus pelliciunt in monasterium, abutentes illorum vel simplicitate, vel superstitione; persuadentes eis, non esse spem salutis extra monasteria. Nisi talibus piscatoribus plenus esset mundus; nisi innumera felicissima ingonia per istos

infelicissime sepelirentur ac defoderentur viva, quæ fuissent electa vasa Domini, si iudicio summissent institutum nature congruens; non recte admonui. At, si quando cogar in hoc argumento proferre, quod sentio, sic depingam & plagiaros illos, & ipsius mali magnitudinem, ut nullus non falsurus sit, me non sine causâ hæc monuisse: quamquam civiliter id quidem à me factum est, ne malis daretur ansâ delinquendi.

In proximo colloquio *Virginis penitentis*, non induco virginem, quæ professâ mutarit institutum, sed quæ ante peractam professionem redierit ad parentes, quos habebat optimos.

In *Mempsigamo* quam multa sunt Philosophica, de celandis maritorum vitiis, de non interrumpenda conjugum benevolentia, de sarcicendis offensis, de corrigendis maritorum moribus, de obsequiis erga maritos? Quid aliud docet Plutarchus, Aristoteles, & Xenophon, nisi quod heic personæ vitam quandam addunt orationi?

In colloquio *Militis & Carthusiani*, simul depingo & insaniam juvenum, qui procurrunt ad bellum, & pii Carthusiani vitam, quæ sine studiorum amore non potest non esse tristis & inamœna.

In *Pseudotheo* depingo quorundam ingenia, qui nati sunt ad mentiendum, quo quidem hominum genere nihil est execrabilius: utinam esset rarius!

In colloquio *Adolescentis & Scorti*, nonne & lupanaria facio casta? Quid autem dici potuit efficacius, vel ad inferendam adolescentum animis pudicitie curam, vel ad revocandas ab instituto non minus ærumnoso, quam turpi puellas ad quæstum expositas? Unica vox commovit quosdam, quod impudica puella blandiens adolescenti vocat illum suam mentulam, cum hoc apud nos vulgatissimum sit, etiam honestis matronis. Hoc qui ferre non potest, pro *mea mentula*, scribat *mea voluptas*, aut si quid aliud mavult.

In *Convivio Poëtico* doceo, cujusmodi debeat esse convivium inter studiosos, parcum, sed festivum & hilare, conditum literatis fabulis, sine rixis, sine obtreptione, sine turpiloquio.

In *Inquisitione* doceo summam Catholicæ professionis, idque aliquanto vividius ac liquidius, quam docent Theologi quidam magni nominis, inter quos pono & Gersonem, quem interim honoris causa nomen. Ideo porro fingo personam Lutherani, quo faci-

lius

lius redeant in concordiam, inter quos de præcipuis articulis Orthodoxæ professionis convenit; etiam si reliquam Inquisitionis partem non addidi, propter hæc exulceratissima tempora.

In *Senili Colloquio* quam multa velut in speculo exhibentur, quæ vel fugienda sunt in vita, vel vitam reddunt tranquillam! Hæc præstat adolescentes ex festivis colloquiis, quam experimentis discere. Socrates Philosophiam è cælo deduxit in terras: ego Philosophiam etiam in lusus, confabulationes, & computationes deduxi. Oportet enim & ludicra Christianorum sapere Philosophiam.

In *Ptochoplustis* quam multa sunt, ad quæ pastores rusticani, rudes & indocti, nihilque minus, quam pastores possint suam vitam corrigere? prætereaque ad tollendam stultam gloriam vestium, rursus ad coërcendam illorum insaniam, qui monachorum cultum execrantur, quasi per se mala sit vestis. Et obiter describitur forma, quales debeant esse Monachi, qui per vicos obambulant. Neque enim admodum multi tales sunt, quales heic describo.

In *Erudita Puella*, simul & Paullæ, Eustochii, Marcellæ, vetus exemplum renovo, quæ cum integritate morum conjunxerunt studium litterarum, & monachos Abbatesque sacrorum studiorum osiores, luxui, otio, venationibus, alæque deditos, puellæ conjugatæ exemplo extimulo ad aliud studiorum genus ipsis magis congruens.

In *Speetro* detego technas impostorum, qui credulis simplicium animis solent illudere, fingentes apparitiones dæmonum & animarum, voceique divinas. Quantam vero pestem hæc præstigiæ invexerunt pietati Christianæ! Quoniam autem rudis ac simplex ætas hujusmodi fraudibus potissimum est obnoxia, visum est exemplo non inamæno depingere modum imposturæ. Sic impostum fuit Cælestino Pont. Romano. Sic Bernæ delusus juvenis à monachis. Sic commentitiis oraculis & hodie plurimi deluduntur.

Nec minima pars humanarum calamitatum est *Alumistica*, quæ doctis etiam & cordatis viris imponit, adeo morbus hic adulescit, si quem corripuerit. Huic affinis est *Magia*, eodem nomine, sed cognomine blandiens, *naturalis*. Similes imposturas taxo in *Hippoplano* & *Ptochologia*; rursus in *Convivio fabuloso*. Ex his si nihil aliud discerent pueri, quam Latinè lo-

qui, quanto plus laudis mea mereretur industria, qui per lasam ac voluptatem id facio; quam illorum, qui mileræ juventuti Mammetreptos, Brachylogos, Catholicostas, & significandi modos obtrudebant?

In *Puerpera*, præter naturalium rerum cognitionem, quam multa sunt moralia de cura matrum erga liberos, primum infantes, mox grandiores.

In *Peregrinatione religionis ergo*, taxo istos, qui per tumultum ejecerant omnes imagines è templis: rursus eos, qui insaniunt in peregrinationes, quæ suscipiuntur prætextu religionis; unde jam & sodalitates inventæ sunt. Qui Hierosolymæ fuerunt, Equites aurati vocantur, seque Fratres vocant, & in die Palmarum serio rem agunt ridiculam, fune trahentes asinum, ipsi non multum differentes ab asino ligneo, quem trahunt. Id imitati sunt, qui Compostellam adierant. Dentur hæc sane, dentur affectibus hominum: at non ferendum, quod hinc sibi vindicant pietatem. Notantur & ii, qui reliquias incertas pro certis ostendunt, qui his plus tribuunt quam oportet, qui quæstum ex his sordide faciunt.

In *Ichthyofagia* tracto quæstionem de constitutionibus humanis, quas quidam prorsus rejiciunt, multum aberrantes à recta ratione: quidam propemodum anteponunt divinis legibus: rursus alii abutuntur & divinis, & humanis constitutionibus ad quæstum ac tyrannidem. Conor itaque partem utramque ad moderationem temperare; inquirens, unde natæ sint, & quibus gradibus huc usque progressæ constitutiones humanæ, quos & quatenus obligent, ad quid conducant, quantum distent à divinis; obiter indicans præpostera mortalium judicia, quibus jam olim mundus plenus est, & unde totus hic orbis tumultus natus est. Hæc ideo quoque tractavi copiosius, quo doctis suppeditarem occasionem accuratius hisce de rebus scribendi. Nam, quæ adhuc prodierunt, non satis faciunt curiosis. Traducere scortationem, temulentiam, adulterium, non perinde ad rem pertinebat; quandoquidem hæc mala nullum fallant: sed ex his est periculum veræ pietatis, quæ vel non sentiuntur, vel sanctimoniam fallaci specie blandiuntur. Quod si quis calumniatur, personis sordidis affingi Theologicam disputationem; ab his talia nunc in omnibus convivis disputantur; & hujusmodi personis opus erat familiaris crassiusque rem tractaturo.

In *Funere*, quoniam mors arguere solet Christianam fiduciam, in duobus idiotis depinxi diversum mortis genus; velut imagine viva ponens ob oculos dissimilem excessum eorum, qui fidunt rebus commentitiis, & qui spem salutis fixerunt in misericordia Domini: obiter taxans divitum stultissimam ambitionem, qui luxum ac superbiam suam & ultra mortem proferunt, quam mors saltem debebat auferre: simul eorum perstringens vitium, qui sui compendii gratia, stultitia locupletum abutuntur, quam ipsi potissimum debebant corrigere. Quis enim audebit libere monere potentes ac divites, si monachi, qui se profiterentur mundo mortuos, palpantur illorum vitiis? Si nulli tales sunt, quales descripti, tamen ostensum est exemplum, quod oportet vitari: sin vulgo referuntur longe his, quæ proposuimus execrabiliora; quæ sunt æqui, meam agnoscant civilitatem, suumque vitium corrigant: & si vitio vacant ipsi, alios peccantes vel emendent, vel coërceant. Nullum ordinem perstrinximus; nisi forte totum Christianismum infamat, qui quidquam monendi gratia dixerit in corruptos Christianorum mores. Quos tantopere movet honos ordinis, eos in primis compescere debebant, qui palam factis suis debonestant ordinem. Nunc, cum illos ut germanos sodales agnoscant, foveant ac tueantur, qua fronte causantur à bene monente lædi estimationem ordinis? Quamquam quæ ratio dicat, sic habendam hujus aut illius humanæ sodalitatis rationem, ut publicam Christianorum utilitatem negligas?

In *Differentia verborum ac rerum*, taxo præpostera quorundam judicia.

In *Convivio vario*, commonstro rem civilitati congruam.

In *Charonte* detestor bellum inter Christianos.

In *Synodo Grammaticorum* rideo studium cujusdam Carthusiani, suo judicio doctissimi, qui cum in Græcas literas soleat stolidissime debacchari, nunc libro suo indiderit Græcum titulum, sed ridicule, *Antimarietas* dicens, quos appellare poterat *Antimarianos* vel *Antidicomarianos*.

In *Cyclope* taxo quosdam, qui Evangelium semper habent in ore, cum in vita nihil sit Evangelicum.

In *Conjugio impari*, pono ob oculos vulgi stultitiam, qui in sponfalibus supputant dotis modum, nec ad ratio-

tionem vocant sponfi scabiem lepra deteriore. Atque id hodie fit tam passim, ut nemo miretur, cum nihil sit in liberos crudelius.

In *Eminentia nobilitate* depingo genus hominum, qui sub umbra nobilitatis existimant, sibi nihil non licere: quæ præcipua pestis est Germaniæ.

In *Senatulo* traducturus eram vitia quædam mulierum, sed civiliter, ne quis expectet tale quippiam, quale habet Juvenalis: verum hoc agenti, obortus est quidam *ἄπιδος ἀπιδος*, lupus, ut ajuat, in fabula. Reliqua fere comparata sunt ad voluptatem, sed non illiberalem. Non hoc est dehonestare ordines, sed erudire. Quapropter omnibus ordinibus, & privatim, & publice rectius consultum fuerit, si deposita quidvis calumniandi rabie, candidis animis amplectamur omnes, quidquid pio studio in publicam utilitatem adfertur. Aliis aliæ sunt dotes, & alios alia capiunt, milleque modis homines trahuntur ad pietatem. Laudatum est Juvenci studium, qui sacram Evangeliorum historiam carmine prodidit. Nec sua laude fraudatus est Arator, qui idem fecit in Acta Apostolorum. Adversus Hæreticos tubam intendit Hilarius, ut argutatur Augustinus, Hieronymus dialogis pugnat, Prudentius vario metri genere dimicat, Thomas & Scotus dialectices ac philosophiæ præsiidiis pugnant. Simile studium omnium, sed dissimilis singulorum ratio. Non reprehenditur diversitas, quæ scopum eundem petit. Prælegitur pueris Petrus Hispanus, quo dociliores veniant ad Aristotelem. Multum enim promovit, qui gustum dedit. Atque hic libellus, si teneræ publi prælegatur, tradet illos ad multas disciplinas magis habiles, ad poëticen, ad rhetoricen, ad physicen, ad ethicen: demum ad ea, quæ sunt pietatis Christianæ. Stulti personam suscepi, factus ipse mearum rerum encomiastes: sed me compulit partim quorundam improbitas nihil non calumniantium, partim Christianæ juventutis utilitas, in quam oportet omnes omnibus studiis incumbere.

Hæc ita cum habeant, omnibusque, qui literas didicerunt, perspicua sint, est tamen quoddam hominum genus mire bliteon. Deputatos appellant Galli; opinor, quod male putati sint, aut certe plus satis putati, qui sic pronunciant de meis Colloquiis, opus esse fugiendum, præsertim monachis, quos illi Religiosos appellant, & adolescentibus; eo quod jejunia &

abstinentiæ ecclesiæ parvi penderentur : beatæ Virginis & Sanctorum pro ludibrio haberentur suffragia, virginitas si conjugio conferatur, nullius esse aut parvi momenti, religionis etiam dissuaderetur omnibus ingressus : quodque in eo arduæ difficileque Theologiæ quæstiones Grammaticulis proponantur, contra statuta per magistratus in artibus jurata. Agnoscis, mi lector, Atticam eloquentiam. Ut ad postremum primo loco respondeam, quid artium Magistri proponant Grammaticulis, nescio : quæ tractantur in Colloquiis, de symbolo, de missa, de jejuniiis, de votis, de confessione, nihil habent Theologicæ difficultatis, sed ejus generis sunt, ut non oporteat ea quemquam nescire. Et, si pueris præleguntur epistolæ Pauli, quid periculi est, si gustus quidam illis præbeat Theologicæ disputationis ? Ad hæc, cum non ignorent pueris Sophisticæ candidatis perplexas de personis divinis statim quæstiones summæ difficultatis proponi, ne dicam otiosæ subtilitatis; cur nolunt pueros hoc discere, quod ad communem vitam pertinet ? Jam, si putant nihil referre, quid sub qua persona dicatur; intelligunt, opinor, quam multa comperiantur in Evangelicis & Apostolicis literis, quæ, secundum hanc legem, manifestam habent blasphemiam. Multis locis approbo jejunium, nusquam damno. Qui secus asseverat, eum declarabo impudentissime mentiri. Sed in pietate puerili, inquit, leguntur hæc verba : Cum jejunio mihi nihil est negotii. Finge, hæc verba dici sub persona militis aut tesulenti, num protinus Erasmus damnat jejunia ? Non opinor. Nunc dicuntur ab adolescente nondum adulto ; quam ætatem lex non obstringit ad jejunandum : & tamen is adolescens præparat se ad justa jejunia. Sic enim subjicit ; sed tamen, si sensero opus, prandeo cænoque parcus, quo me præbeam alacriorem studiis pietatis per diem festum.

Abstinentias vero quam damnem, declarant hæc verba, quæ sunt in *Convivio profano* : In plerisque non res, sed animus discernit nos à Judæis. Illi manum abstinebant à certis cibis, velut ab immundis & animum inquinaturis : Nos, cum intelligamus omnia munda esse mundis ; tamen carni lascivienti, velut equo ferocienti, pabulum subducimus, quo magis sit audiens dicto spiritui. Nonnunquam immoderatum suavium rerum usum abstinentiæ molestia castigamus.

mus. Paulo post reddit rationem, quare Ecclesia interdixerit esum quorundam ciborum. Omnibus inquit, conducet. Nam tenuibus, cochleis aut ranis licebit vesci, aut capas, porrumve arrodere; mediocres detrahent nonnihil quotidianis obsoniis; quod si quid divites deliciantur hac occasione, suæ gulæ impotent, non incusent Ecclesiæ constitutionem. Mox loquor his similia. Rursus aliquanto post: Scio, medicis magnopere damnatum esse piscium esum: sed secus visum est majoribus nostris, quibus obtemperare religiosum est. Inibi protinus doceo, heic vitandum etiam offendiculum infirmiorum.

Æque falsum est, in colloquiis irrideri suffragia beatæ Virginis, & aliorum Sanctorum; sed illos irrideo, qui petunt à sanctis, quæ non audent à bono viro petere; aut hoc animo petunt à certis divis, quasi hoc aut illud, hic aut ille citius velit aut possit præstare, quam alius, aut quam ipse Christus. Imo in puerili pietate sic loquitur puer: Salutem dixi nonnullis. Quibus? Christo ac divis aliquot. Et aliquanto post: Rursus tribus verbis saluto Jesum, ac divos divasque omnes; sed nominatim Virginem matrem; tum eos, quos habeo mihi peculiare. Et infra commemorat nominatim, quos divos salutet quotidie.

Mirum vero, si procus amans laudat nuptias, dicitque, castum conjugium non multum abesse à laude virginitatis, cum Augustinus patriarcharum polygamiam anteponat nostro cœlibatui.

Quod objiciunt de ingressu religionis, quam sit manifestæ vanitatis, & declarant mea verba in virgine misogamo. Sic enim loquitur virgo: Damnas igitur hoc totum vitæ institutum? Respondet juvenis; Nequaquam: verum, quemadmodum nemini suadere velim, ut, quæ se in hoc vitæ genus conjecerit, luctetur emergere, ita non dubitem hortari puellas omnes, præsertim indolis generosæ, ne se temere eo præcipitent, unde post sese non possint explicare. Hæc est illius colloquii conclusio, utenque certatum est argumentis. Obscuro, an hoc est omnibus dissuadere ingressum religionis? Non damnatur ingressus, sed præcepta temeritas damnatur. Hæc igitur malitiose detorquent ad calumniam. At non perpendunt, quam multa illic discant grammaticuli, qui pugnant cum decretis Lutheranorum.

In *Puerili pietate* traditur ratio bene & utiliter audiendi

diendi missam. Docetur ratio bene & efficaciter confitendi. Admonetur puer, ut, antequam sumat eucharistiam, confessione purget animum. Ibidem docentur grammaticuli, quæ recepta sunt usu populi Christiani, cum tamen in sacris literis non habeantur, hætenus esse servanda, ne cui simus offendiculo.

In *Profano convivio* docentur, magis obtemperandum pontificum constitutionibus, quam medicorum consiliis: tantum admonentur, in necessitate cessare vigorem constitutionis humanæ, & mentem legislatoris. Ibidem probat quispiam benignitatem in monachorum collegia, modo detur ad usum, non ad luxum, & potissimum detur religionis disciplinam observantibus.

De constitutionibus humanis hæc pronuntiantur in colloquio *ἡθροφαιία*. Pugnent, qui volent; ego censeo leges majorum reverenter suscipiendas & observandas religiose, velut à Deo profectas; nec esse tutum, nec esse pium, de potestate publica sinistram concipere aut ferere suspicionem. Et, si quid est tyrannidis, quod tamen non cogat ad impietatem, satius est ferre, quam seditiose reluctari. Hujusmodi permulta grammaticuli discunt ex meis colloquiis, quibus sic obmurmurant isti. Sed indecorum est, Theologum jocari, saltem hoc mihi concedant apud pueros, quod ipsi permittunt sibi viri apud viros in vesperiis, ut vocant rem insulsam insulso vocabulo.

Insulas calumnias, quas in Hispaniis objecere quidam, ostendi mera esse somnia hominum nec sobriorum, nec Latine scientium. Nec minus indoctum est, quod quidam pronuntiavit hæretice dictum, quod in Symbolo pater dicitur simpliciter auctor omnium. Verum is deceptus inscitia Latini sermonis existimat, *auctorem* nihil, quam creatorem aut fabricatorem significare. Atqui si consulat eos qui callent elegantiam Romani sermonis, si evolvat Hilarium, aliosque vetustos auctores, comperiet auctoritatem accipi pro eo, quod Scholastici vocant rationem perfectissimam principii, eoque Patri peculiariter tribuunt, & auctoris nomine sæpe designant Patrem, cum personas inter se conferunt. An pater recte dicatur causa filii, nihil mea refert, cum nunquam eo verbo sum abusus, nisi quod illud est verissimum, nos

de Deo non posse loqui, nisi verbis impropriis, nec magis proprium verbum est fons aut principium, aut origo, quam causa.

Jam hinc mihi perpende lector, quales sint interdum, qui suis sententiis homines pertrahunt ad incendium. Nihil turpius, quam reprehendere, quod non intelligas. At ista quidvis calumniandi febris, quid aliud gignit, quam amarulentiam ac diffidia? Quin potius aliena candide interpretemur, nec statim nostra pro oraculis haberi velimus; nec eorum judicia pro oraculis ducamus, qui, quod legunt, non intelligant. Ubi in consilio est odium, ibi cæcum est judicium. Pacificator universorum Spiritus, qui suis organis variis utitur modis, faciat nos omnes concordēs, & unanimes in sana doctrina, sanctisque moribus: quo contingat pariter ad cœlestis Hierosolymæ, quæ nescit ulla diffidia, consortium pervenire. Amen.

Anno dñi 1537. xii. Calend. Junias. Basileæ.

CORONIS APOLOGETICA

P R O

COLLOQUIIS ERASMI,

VIRO CLARISSIMO

PETRO SCRIVERIO

AMICO VETERI

DANIEL HEINSIUS S. D.

Multa sunt, quæ pridem nos jungunt, Vir Clarissime, imprimis autem literarum amor atque eorum admiratio, quos hæc commendant. Inter quos Erasmus nos fieri, non natura minus, quam Batavia parentis tuæ decus ac miraculum; in tanta eruditionis luce ac veritatis, quam stertentibus plerisque invexit, adhuc scopulus eorum, qui hæc ferre nondum didicerunt. Quæ autem causa semper fuit, quod ad Solem, quibus firmi parum oculi, caligent; eadem futura semper est, cur Solem hunc dissimiles non ferant. Noctem ipsam atque in tenebris exortus est, quas semper amant atque amabunt, quorum interfuerat, ne unquam generi mortalium luceferet: qui die medio comivent, oscitant, pandiculantur, ac per intervallo, ut somniculosi solent, ubi se attollunt, lucem ipsam detestantur, quam oderunt, quam defugiunt. Hesternum merum, necdum edormisse dicas. Ipse, cum se totum, atque in solidum deberet sibi, eo præceptore usus, qui futurus erat publicus Europa, hoc est, semet libertatem, pietatem, eruditionem, ita cum iudicio conjunxit, ut in expugnandis publicis erroribus ac morbis totus, unum hoc cum cura ageret: solius veritatis eliens idem ac patronus. nulli, quod stupendum, supplex: nulli Republicæ aut Principi in terris, vitæ causa, ut plerique, aut stipendioli, adductus, ne fortuna quidem, cuius eruditi quoque legibus imperioque haud raro ancillantur, vel obnoxius vel manceps: patrocini nullius, non iudicii, non opum affectator, non culina. Qui ita denique egit, ita vixit, ut, cum sibi viveret, de omnibus præclare mereretur. Ipsa pars haud contemnenda universi, neque minus necessaria, quam ipsa rerum elementa: sine quibus totum hoc, nec est, nec constat. Cum majori interim, quam quisquam

hactenus invidia commissus, eos, qui vel erudiri nollent, vel
 monenti optime detraberent, ridendo sapere aut plorare
 iussit, voluit: non minus ad amicitiam, quam ad omnium
 cognitionem natus. Scripta Evangelica ac Apostolica Latine
 dedit: Paraphrasi sententiam eorum candidè expressit,
 Scripta patrum spuria ac illegitima à veris separavit ac
 distinxit. Controversias tractavit, intellexit. Alibi errasse
 dicent. Quod est hominis. Nec hoc de se negabit, qui se ho-
 minem non dissimulat. Vitam, quæ plerumque vivitur, non
 aliter inspexit, quam qui instrumento à mechanicis reper-
 to, eminus quæ vident, oculis subjiciunt; ac quasi cominus,
 ex arte intuentur ut sic de futuris, quod prudentiæ est, ju-
 dicaret. Non minus interim securus, quam qui ludos sceni-
 cos cum voluptate, extra scenam ipsi, ea lege tamen, ut sen-
 tentiam mox ferant, intuentur. Et, ut medici nonnulli re-
 trimenta ac urinam contemplantur, ut non rectè affectos
 valetudini restituant ac sibi: ita noster sordibus quoque vitio-
 rum contraxit, ut errori moderetur. nunquam tristis
 aut morosus, & ubique suus. Vere Terminus, quem cum ef-
 figie delineatum vides. Qui ut olim Diis ceteris cedentibus
 in templo de manubiis erecto restitisse fertur, ita hic nec sta-
 tione hostibus, nec loco cessit. Nusquam tamen magis, quam
 in lepidissimo Colloquiorum libro hanc ideam animi ex-
 pressit: in quo medicum, non gravem, non morosum, sed fe-
 stivum ac familiarem, agit. Quicquid luditur aut dicitur, à
 vita media petatum est, ut hanc emendet, ita, ut eadem ope-
 re, & lingua, quæ non paucis sordibus infecta erat, medea-
 tur: barbaris præcipue infestus. Verus Proteus: qui ut for-
 mas quaslibet induere, ac pro persona qualibet repræsenta-
 re natus, ita similis ubique sui; hoc est, simplex candidus-
 que, ut si quoque, quos ad partes vocat, vel inviti, quod non
 omnes assequuntur, Batavum agnoscant. Sed nec ignorab-
 at, quis Dialogi jam olim usus esset, quem Philosophiæ à
 Platone ceterisque sapientis consultis consecratum, ad
 theatrum Comici antiqui, ad facetias jocisque numeris e-
 xutum, Lucianus revocarat. Nihil illi magno constat,
 omnia ex tempore ut nata, in huic & occasione lepide ac
 commodata sunt. Quæ deesse illi tempestate ea nunquam
 potuit, quæ ludos maxime exhibebant, qui religionis pari-
 ter ac pietatis larva utebantur. Quam detractam, veritati
 pariter ac genio suspendit. Hoc volebam, ne, quid de eo ipso
 judicem, nescires, de quo optime tum judicare, tum mereri
 oles. Quis enim nescit, quantum scripta ejus tibi debeant?
 Vale, & me ama. LUGD. BATAVOR. AN. clo lcc
 XXXVI.

E P I T A P H I U M

DES. ERASMI ROTERODAMI,

B A S I L E Æ.

C H R I S T O S E R V A T O R I S.

DES. ERASMO ROTERODAMO, VIRO OMNIBUS MODIS MAXIMO, CUJUS INCOMPARABLEM IN OMNI DISCIPLINARUM GENERE ERUDITIONEM, PARI CONJUNCTAM PRUDENTIA, POSTERI ET ADMIRABUNTUR, ET PRÆDICABUNT. BONIFACIUS AMERBACHIUS HÆRES. HIER. FROBENIUS, ET NIC. EPISCOPIUS NUNCUPATI SUPREMÆ SUÆ VOLUNTATIS VINDICES, PATRONO OPTIMO NON MEMORIÆ, QUAM IMMORTALEM SIBI EDITIS LUCUBRATIONIBUS COMPARAVIT, IIS TANTISPER DUM ORBIS TERRARUM STABIT SUPERFUTURO, AC ERUDITIS UBIQUE GENTIUM COLLOQUUTURO: SED CORPORIS MORTALIS, QUO RECONDITUM SIT ERGO, HOC SAXUM POSUERE.

MORTUUS EST IV. EIDUS JULIAS, JAM SEPTUAGENARIUS, ANNO A CHRISTO NATA, M. D. XXXVI.

In saxo, quo sepulchrum integitur, est TERMINI facies, basi quadrata, cum his verbis:

DES. ERASMUM ROTERODAMUM AMICI SUB HOC SAXO CONDEBANT, IV. EIDUS JULIAS, M. D. XXXVI.

I N D E X

COLLOQUIORUM.

A bbatis & Eruditæ.	240
Absurda.	407
Ἄγαμῶ γάμῶ.	393
Adolescentis & Scorti.	192
Alcumistica.	255
Amicitia.	479
Apotheosis Reuchlini Capnionis.	135
Ἀποθεώσις.	407
Ars notoria.	435
Ἀρεταγωγισμός.	414
Charon.	384
Colloquium senile.	218
Concio seu Merdardus.	437
Confabulatio pia.	51
Conjugium.	160
Conjugium impar.	393
Convivium dispar.	377
Convivium fabulosum.	268
Convivium Poëticum.	195
Convivium profanum.	75
Convivium religiosum.	100
Convivium sobrium.	433
Copiæ compendium.	95
Cyclops Evangeliphorus.	402
Diluculum.	426
Dixerforia.	186
Domestica confabulatio.	23
Echo.	375
Ementita nobilitas.	408
Epicureus.	495
Epithalamium Pet, Ægidii,	244

Eun-

I N D E X.

Euntes in ludum litterarium.	62
Exsequiæ Seraphicæ.	467
Exorcismus seu Spectrum.	248
Formula variæ. 63, &c. <i>item</i> . 90, &c.	
Franciscani <i>πρωχοπλίται</i> .	229
Funus.	360
Γεροντολογία.	218
Gloriæ acquirendæ vera ratio.	450
Gratiarum actio.	29
Γυναικοσυνέδροι.	421
Herilia iusta.	40
Hippoplanus.	261
Impostura.	401
Inquisitio de Fide.	209
Ἰππεὺς ἀνιπῶ.	408
Itinere (de) Formulæ.	16
Ἰχθυοφαγία.	319
Ludus globorum missilium.	47
— Sphæræ per annulum ferreum.	49
Lusus pueriles.	44
Mandandi formulæ.	29
Militaria.	37
Militis & Carthusiani.	171
Monitoria pædagogica.	43
Naufragium.	179
Νηφάλιον συμπόσιον.	431
Opulentia sordida.	459
Percontandi variæ formulæ.	16, &c.
Peregrinatio religionis ergò.	295
Philodoxus.	450
Pietas puerilis.	51
Πολυδαΐτια.	377
Primi congressus variæ Formulæ & Colloquia.	11. &c.
Problema.	489
Proci & puellæ.	141
Pseudochei & Philetymi.	176
Πταχελογία.	264

I N D E X.

Puerpera.	280
Rebus (de) ac Vocabulis.	380
Sacerdotiis (de) captandis.	34
Saltus.	50
Salutandi ratio & formulæ.	15, &c.
Senatulus.	421
Synodus Grammaticorum.	389
Talorum lufus.	414
Valetudinis formulæ.	17, &c.
Venatio.	61
Virgo <i>μισόγαμος</i> .	150
Virgo pœnitens.	158
Votum temere fufceptum.	31
Uxor <i>μεμφίζαμος</i> .	160

F I N I S.

UNED

UNED

ERASMI

F. A.

103